Hakîkat Kitâbevi Yayınları No: 5

ESHÂB-I KİRÂM

**“Eshâb-ı kirâm ile Ehl-i beyt,
Birbirlerini severlerdi hep!”**

AHMED FÂRÛK

Yetmişüçüncü Baskı

Hakîkat Kitâbevi
Darüşşefeka Cad. No: 53 P.K.: 35 **34083**
Fâtih-İSTANBUL
Tel: 0212 523 45 56-532 58 43 Fax: 0212 523 36 93
http://www.hakikatkitabevi.com.tr
e-mail: bilgi@hakikatkitabevi.com.tr
TEMMUZ-2014

TENBÎH

Eshâb-ı kirâmın temiz hayâtlarını kendimize örnek edinmeliyiz. Onlar gibi olarak, Allahü teâlânın rızâsını kazanmağa çalışmalıyız. Onlar gibi olan müslimân, Allahü teâlânın emrlerine ve devletinin kanûnlarına itâ'at eder. Emre uymamak günâh olur. Kanûna uymamak suç olur. Olgun müslimân, günâh yapmaz ve suç işlemez. Müslimân, iyi insan demekdir. Müslimânların kardeş olduklarını bilir. Vatanını, milletini ve bayrağını sever. Herkese iyilik eder. Gayrı müslimlere, turistlere, kâfirlere de hiç kötülük yapmaz. Onların mallarına, canlarına, ırzlarına, nâmûslarına aslâ saldırmaz. Kötülük yapanlara nasîhat verir. Kimseye hiyle, hıyânet yapmaz. Münâkaşa etmez. Herkese karşı, güler yüzlü, tatlı dilli olur. Devâmlı çalışır. Din bilgilerini ve fen bilgilerini iyi öğrenir. Çocuklarına, tanıdıklarına da öğretir. Gıybet, dedikodu yapmaz. Hep fâideli şeyler söyler. Halâl kazanır. Kimsenin hakkına dokunmaz. Böyle olan müslimânı Allah da sever, kullar da sever. Râhat ve huzûr içinde yaşar.

Geçdi gençlik, tatlı bir rü'yâ gibi, ey çeşmim zâr![1]
Beni mecnûn etdi girye, meskenim olsun mezâr!

---

[1] zâr=(fârisî) ağla.

Baskı: İhlâs Gazetecilik A.Ş.
Merkez Mah. 29 Ekim Cad. İhlâs Plaza No: 11 A/41
34197 Yenibosna-İSTANBUL Tel: 0.212.454 30 00

ISBN: 975-92119-2-0

İÇİNDEKİLER

Resûlü gören mü'mine, (Sahâbî) adı verildi.
Hepsini bildirmek için, (Eshâb-ı kirâm) denildi.

Peygamberi seven her kalb, nûrla dolardı bir ânda,
Ona sahâbî olanlar, medh olundular Kur'ânda.

Hepsi Resûlullah için, mâlını, cânını verdi.
Sulhda ilm yayarlardı, harbde ise kükrerdi.

Hadîs-i şerîfde Eshâb, benzetildi yıldızlara.
Herhangi birine uyan, erer ışıklı yollara.

Eshâbı, çok sevişirdi, birbirini överdi.
Sonra gelen müslimânlar, hepsi böyle söylerdi.

Kur'ânı ve hadîsleri, Onlar bildirdi bizlere.
Kalblerin temizliği, güven verdi zihnlere.

Söğülse bunlardan biri, yaralanır İslâm dîni.
Sahâbîyi kötüliyen, çürütür Kur'ân-ı kerîmi.

Hakîkî müslimân isen, saygı göster herbirine,
Önce salât, selâm eyle, Resûlün Ehl-i beytine!

ESHÂB-I KİRÂM

“aleyhimürrıdvân”

Ö N S Ö Z

Besmeleyle başlıyalım kitâba,
Allah adı en iyi bir sığnakdır.
Ni’metleri sığmaz, ölçü hisâba,
Çok acıyan, afvı seven bir rabdır!

Allahü teâlâ, Cenneti ve Cehennemi önceden yaratdı. Her ikisini, insanla ve cinle dolduracağını, ezelde dileyip, bunu kitâblarında bildirdi. Âdem aleyhisselâmdan beri, Cennete gidecek îmânlı, iyi insanlar olduğu gibi, Cehenneme götüren kötülükleri yapan, îmânsız, aklsız, fenâ kimseler de gelmişdir. Kıyâmete kadar da gelecekdir. Meleklerin sayısı, insanlardan, ölçülemiyecek kadar dahâ çok olup, hepsi îmânlı ve hep itâ’atlıdır. İnsanların ise, her zemân az sayısı îmânlı, çoğu ise, îmânsız, azgın, taşkın kimselerdir.

İyi ve kötü insanlar, hep birbirini yok etmeğe uğraşmış, kötüler, birbirlerine de saldırmış, târîh boyunca, sıkıntılı, huzûrsuz yaşamışlardır. Îmânlılar, îmânsızları ıslâh etmek, îmâna getirip se’âdet-i ebediyyeye kavuşdurmak için, Âdem oğullarını dünyâda ve âhıretde, mes’ûd, râhat yaşatmak için, cihâd etmişdir. Îmânsızlar ise, dikta rejimi sürmüş, az bir zümrenin taşkınca zevk ve safâ sürmesi, nefslerini, şehvetlerini doyurması için za’îflere, küçüklere saldırmışdır. Kötülüklerinin, zararlarının, felâketlerinin örtbas edilmesi, herkesi aldatabilmeleri için, ahlâk, fazîlet, dürüstlük ve adâlet ölçülerini koyan Peygamberlere “aleyhimüsselâm” ve Onların getirdiği dinlere saldırmışlardır. Bu saldırmaları ba’zı asrlarda harb vâsıtaları ile, ölüm kalım savaşı şeklinde olmuş, ba’zan da yalan propagandalarla, fitne, fesâd çıkararak, dinleri içinden bozmak, müslimân devletleri, içeriden yıkmak şeklinde olmuşdur.

İşte, Allahü teâlânın bütün dünyâdaki insanlar arasında, her bakımdan, en üstün, en güzel, en şerefli olarak yaratdığı ve bütün milletlere Peygamber olarak seçip gönderdiği, son ve en üstün Peygamber olan **Muhammed Mustafâ** “sallallahü aleyhi ve sellem” efendimizin, kurtuluş, yükseliş yolunu gösteren, maddede ve

ma'nâda ilerlemeğe ışık tutan parlak dînini yıkmak için de, îmânsızlar, ahlâksızlar, nefslerinin esîri olan alçaklar, her asrda, haçlı savaşları ile ve zulm ile, işkence ile Onun dînine saldırdığı gibi, müslimân şekline girerek, yalan ve hîleli sözleri ve yazıları ile aldatmağa, kardeşi kardeşe düşürerek, içerden yıkmağa uğraşdılar ve çok zarar yapdılar. Başarı sağladılar.

Dahâ Eshâb-ı kirâm "aleyhimürrıdvân" zemânında, müslimân olduğunu söyliyerek, **(Abdüllah bin Sebe')** adını alan bir Yemen yehûdîsi, müslimânlar arasına ilk olarak fitne, ikilik sokdu. Bozuk bir çığır açdı. Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" Eshâbını kötülemeğe kalkışdı. Yehûdînin meydâna çıkardığı bu bozuk yola **(Râfizîlik)** denildi. Şimdi **(Şî'îlik)** deniliyor. Sonraları, nice nice din düşmanları, müslimân adı alarak, hattâ din adamı şekline bürünerek, bozuk, sapık yollar meydâna çıkardı. Milyonlarca müslimânın doğru yoldan ayrılmasına sebeb oldular.

Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem", ümmetinin başına gelecek bu acıklı hâli haber vererek, **(Ümmetim yetmişüç fırkaya ayrılacak. Bunlardan, yetmişikisi, doğru yoldan saparak, Cehenneme gidecek. Bir fırkası, benim ve Eshâbımın izinde, doğru yolda kalacakdır)** buyurdu. Doğru yolda kalan bu fırkaya **(Ehl-i sünnet)** denildi.

Bu fırkalardan en eskisi ve kötüsü olan râfizîlik, zemân zemân, ahmaklar arasında yayılmakda ve îmânsızlar tarafından koz olarak kullanılmakda, körüklenmekdedir. Son zemânlarda basdırdıkları, eskiden yehûdî düzmesi olan **(Hüsniyye)** kitâbına ve arasıra câmi' kapılarında câhil halka dağıtdıkları broşürlere ve sözlerine dikkat edilirse, kitâbın sözlerinin ve yazılarının hiçbir ilmî temele dayanmadığı, vak'a ve olayları değişdirdikleri, âyet-i kerîme ve hadîs-i şerîflere yanlış, bozuk ma'nâ verdikleri görülür. Saçma sapan sözlerine inandırmak için, kıymetli birkaç kitâbın ismini veriyor. Bunlarda da böyle yazılı diyorlar. Fekat, bu kıymetli kitâblardan bir satır yazı gösteremiyorlar. Câhiller, bu kitâbların ismini duyunca, hepsini doğru ve haklı sanıyor. Bunların bozuk ve çürük iftirâları ve Ehl-i sünnet âlimlerinin Kur'ân-ı kerîm ile ve hadîs-i şerîfler ile bildirdikleri doğru inanışlar, Abdülhakîm Efendinin "rahmetullahi aleyh" **(Eshâb-ı kirâm)** risâlesinde çok değerli vesîkalarla açıklanmışdır. Bu kitâbımızın baskısı yapılırken, kitâbda adı geçen meşhûrların hâl tercemelerini de, muhterem okuyucularımıza tanıtmak için, kitâbımızın sonunda elif bâ sırası ile, ikiyüzaltmışbeş kişi üzerinde lüzûmlu bilgi verdik. **(Eshâb-ı kirâm)** kitâbımızın birinci baskısı 1982 senesinde yapıldı. Allahü teâlânın lutfu ve ihsânı ile, şimdi yetmişüçüncü baskısını yapmak nasîb oldu.

Allahü teâlâ, müslimânların, bu kitâbı, dikkat ile ve insâf ile okuyarak doğru yolu anlamalarını nasîb eylesin! Âmîn!

Bugün, yeryüzünde bulunan müslimânlar, üç fırkaya ayrılmışdır. Birinci fırka, Eshâb-ı kirâmın yolunda olan, hakîkî müslimânlardır. Bunlara **(Ehl-i sünnet)** ve **(Sünnî)** ve **(Fırka-i nâciyye)**, ya'nî Cehennemden kurtulan fırka denir. İkinci fırka, Eshâb-ı kirâma düşman olanlardır. Bunlara, **(Râfizî)** ve **(Şî'î)** ve **(Fırka-i dâlle),** ya'nî sapık fırka denir. Üçüncüsü, sünnîlere ve şî'îlere düşman olanlardır. Bunlara **(Vehhâbî)** ve **(Necdî)** denir. Çünki bunlar, ilk olarak, Arabistânın Necd şehrinde meydâna çıkmışdır. Bunlara **(Fırka-i mel'ûne)** de denir. Çünki, bunların müslimânlara müşrik dedikleri, **(Kıyâmet ve Âhıret)** ve **(Se'âdet-i Ebediyye)** kitâblarımızda yazılıdır. Müslimâna kâfir diyene, Peygamberimiz la'net etmişdir. Müslimânları bu üç fırkaya parçalayan, yehûdîlerle ingilizlerdir.

Hangi fırkadan olursa olsun, nefsine uyan ve kalbi bozuk olan Cehenneme gidecekdir. Her mü'min, nefsini tezkiye için, ya'nî yaratılışındaki küfrü ve günâhları temizlemek için, her zemân çok **(Lâ ilâhe illallah)** ve kalbini tasfiye, ya'nî nefsden ve şeytândan ve kötü arkadaşlardan ve zararlı bozuk kitâblardan gelmiş olan küfrden ve günâhlardan kurtulmak için, istigfâr okumalıdır. Ya'nî, **(Estagfirullah)** okumalıdır. **İstigfâr düâsı:** (Estagfirullah el-azîm ellezî lâ ilâhe illâ hüv elhayyel kayyûme ve etûbü ileyh)dir. Ma'nâsı, (Günâhlarımı afv et ey büyük Allahım! Herşeyi yokdan var eden ve her ân varlıkda durduran, yalnız Sensin! Sen hep varsın!)dir. İslâmiyyete uyanın düâları muhakkak kabûl olur. Nemâz kılmıyanın ve açık kadınlara, avret yeri açık olanlara bakanın ve harâm yiyip içenin islâmiyyete uymadığı anlaşılır. Bunun düâsı kabûl olmaz.

Mîlâdî sene	**Hicrî şemsî**	**Hicrî kamerî**
2001	**1380**	**1422**

DİN NEDİR?

Dünyâda fâideli, iyi şeylerle, zararlı, kötü şeyler karışıkdır. Fâideli şeyleri yapan, se'âdete kavuşur. Zararlı şeyleri yapan, felâkete yakalanır, hep sıkıntı çeker. Allahü teâlâ çok merhametli olduğu için, iyi şeylerle kötüleri ayırmak için insanda bir kuvvet yaratdı. Bu kuvvete **(Akl)** denir. Aklı sağlam, temiz olan kimse hep iyi şeyleri bulur, yapar. Günâh işliyenlerin aklı bozulur. Ayırma işini iyi yapamaz. İnsan, kötü şeyleri yaparak, işleri zararlı olur. Eshâb-ı kirâm hiç günâh işlemedikleri için, akılları sağlam ve kuvvetli idi. Bunun için işlerinde hep muvaffak oldular. Dünyâda ve âhıretde se'âdete kavuşdular. İnsanların çoğu akl hastası olarak, sıkıntı içinde yaşıyor. Allahü teâlâ merhamet ederek, bu işi kendi yapıyor. İyi işleri ve kötü işleri Peygamberleri vâsıtası ile bildirdi ve iyileri yapınız diyerek emr verdi. Kötü işleri yapmağı yasak etdi. Allahü teâlânın bu emrlerine ve yasaklarına **(Din)** denildi. Muhammed aleyhisselâmın bildirdiği dîne **(İslâmiyyet)** denildi. Fâideli şeyleri öğrenmek ve yapmak istiyenin, islâm dînine uyması, ya'nî müslimân olması lâzımdır. Ba'zı avrupalılar, akılları ile anlıyarak islâmiyyetin emrlerini yapıyor, muvaffak oluyorlar. Kâfirler, islâm düşmanları bu hâli görünce, hıristiyanlar ilerici olur diyor. Müslimân ismini taşıyanlar, islâmiyyete uymayınca, başarısız oluyorlar. Kâfirler bu hâli görünce, islâmiyyet terakkîye mâni'dir, gericilikdir yaygarasını basıyorlar. Hâlbuki, ba'zı avrupalılar, hıristiyanlığa uymayıp, islâmiyyete uydukları zemân terakkî etmekde, müslimân ismi taşıyan ahmaklar da, islâmiyyete uymadıkları için geri kalmakdadır.

Bu vücûdün mülkü, elden çıkmadan,
çarh-ı felek, bu binâyı yıkmadan.

Sûretü ma'nâ, bir arada iken,
iki âlem de, elinde iken.

Hubb-ı dünyâyı, gönlünden gider!
tâ alasın, can âleminden haber.

Harâmdan sakın, farzı yapmağa bak!
farzı yapmazsan, olur hâlin harâb!

ESHÂB-I KİRÂM

“aleyhimürrıdvân”

Herhangi bir kimse, herhangi bir zemânda, herhangi bir yerde, herhangi bir kimseye, herhangi bir şeyden dolayı, herhangi bir sûretle hamd eder, onu medh ederse, bu hamdlerin hepsi Allahü teâlâya mahsûsdur. Çünki, her şeyi yaratan, terbiye eden, yetişdiren, her iyiliği yapan, gönderen ancak Odur. Kuvvet, kudret sâhibi yalnız Odur. İnsan bir şeyi yaratdı demek, yaratdı kelimesini Allahü teâlâdan başkası için söylemek, sivrisineğin apartman yapmasını veyâ otomobil kullanmasını söylemek gibidir ve çok çirkin günâhdır. Söylenen kimse ile alay etmek, onu küçültmek demekdir.

Bütün düâlar, iyilikler, Onun Peygamberi ve sevgilisi olan **(Muhammed)** aleyhisselâma ve Onun Ehl-i beytine ve Eshâbının hepsine “rıdvânullahi teâlâ aleyhim ecma’în” olsun!

(Mir’ât-i kâinât) ismindeki büyük târîh kitâbının sâhibi Nişâncızâde Muhammed bin Ahmed “rahime-hullahü teâlâ” buyuruyor ki, (Eshâb-ı kirâm, çeşidli şekilde ta’rîf edilmişdir. **(Mevâhib-i ledünniyye)**de diyor ki, Peygamberimizi “sallallahü aleyhi ve sellem” diri iken ve Peygamber iken bir ân gören, eğer kör ise, bir ân konuşan, büyük veyâ küçük, her mü’mine **(Sâhib)** veyâ **(Sahâbî)** denir. Birkaç dânesine **(Eshâb)** veyâ **(Sahâbe)** yâhud **(Sahb)** denir. Kâfir iken görüp, Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” vefâtından sonra îmâna gelen veyâ mü’min olarak görüp de, sonra meâzallah mürted olan kimse, sahâbî değildir. Eshâb-ı kirâm arasında bulunan Ubeydullah bin Cahş ve Sa’lebe bin Ebî Hâtıb kâfir, ya’nî mürted oldular. Mürted oldukdan sonra tekrâr îmâna gelirse, yine sahâbî olur demişlerdir). Vahşî “radıyallahü anh” de Sahâbedendir ve Sahâbî olarak vefât etdi. Meşhûr Muhammediyye kitâbında ismi de vahşî, cismi de vahşî demesi, îmân etmeden evvelki cismini bildirmekdedir. Seksen senelik kâfirler îmâna gelip, bir kerre Peygamber efendimizin “sallallahü aleyhi ve sellem” mubârek yüzünü görürse, sahâbî oluyor da, Vahşî “radıyallahü anh” sahâbî olmaz mı? Bu şartları taşıyan Cinnîler de sahâbî olur. Vahşî hakkında fazla bilgi almak için, **(Se’âdet-i Ebediyye)** kitâbı 1187.ci sahîfeye bakınız!

Abdülganî Nablüsînin “rahime-hullahü teâlâ” **(Hadîkatün-nediyye)** adındaki **(Tarîkat-i Muhammediyye)** şerhi çok kıymetlidir. 1290 [m. 1873] yılında İstanbulda basılmışdır. 1400 [m. 1980]de, birinci kısmının ofset baskısı yapılmışdır. 13. cü sahîfesinde diyor ki, (Mü’min olarak Resûlullah “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” ile buluşan ve mü’min olarak öldüğü bilinen cin ve insana sahâbî denir. Bu ta’rîfe göre, a’mâ olan da ve uzun zemân birlikde bulunmıyan da sahâbî olur. Melek sahâbî olmaz. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” vefât etdiği zemân yüzyirmidörtbinden fazla sahâbî vardı. Hepsi âlim, kâmil, yüksek insanlar idi).

Bütün din büyükleri diyor ki, Eshâb-ı kirâm “aleyhimürrıdvân” Peygamberlerden “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” sonra ve meleklerden sonra mahlûkların en efdali, en üstünüdür. Resûlullahı “sallallahü aleyhi ve sellem” bir kerre gören bir müslimân, görmiyenlerin hepsinden, hattâ Veysel Karânîden katkat dahâ yüksekdir. Eshâb-ı kirâm “aleyhimürrıdvân”, Şâma girince, bunları gören hıristiyanlar, hâllerine hayrân kalıp, (Bunlar, Îsâ aleyhisselâmın havârîlerinden dahâ yüksekdir) dediler. Bu dînin en büyük âlimlerinden olan Abdüllah ibni Mubârek “rahime-hullahü teâlâ” buyuruyor ki, (Resûlullahın “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” yanında giderken hazret-i Mu’âviyenin “radıyallahü anh” bindiği atın burnuna giren toz, Ömer bin Abdül’azîzden bin def’a dahâ üstündür).

Eshâb-ı kirâmın “aleyhimürrıdvân” üstünlüklerini bildiren âyet-i kerîme ve hadîs-i şerîfler pek çokdur.

Sûre-i Âl-i İmrân 110.cu âyet-i kerîmesinde meâlen, **(Sizler, bütün insanlar içinde, en iyi bir ümmetsiniz, cemâ’atsiniz.)** buyuruldu. Ya’nî Peygamberlerden sonra, bütün insanların en iyisisiniz!

Sûre-i Tevbe 103.cü âyet-i kerîmesinde meâlen, **(Mekke-i mükerreme ehâlîsinden olup, Medîne-i münevvereye hicret eden Sahâbe-i kirâmdan ve iyilikde onların izinden gidenlerden, Allahü teâlâ râzıdır. Onlar da, Allahü teâlâdan râzıdırlar. Allahü teâlâ onlara Cennetler hâzırlamışdır.)** buyuruldu.

Sûre-i Enfâl 64.cü âyet-i kerîmesinde, Allahü teâlâ, sevgili Peygamberine “sallallahü aleyhi ve sellem”, **(Sana Allahü teâlâ yetişir ve sana tâbi’ olan mü’minler yetişir.)** buyurdu. O zemân Sahâbe-i kirâm pek az idi. Fekat, Allahü teâlâ yanında dereceleri pek yüksek olduğundan, dîni yaymakda sana yetişirler buyuruldu.

Sûre-i Fethde 29.cu âyet-i kerîmede meâlen buyuruyor ki, **(Muhammed** “sallallahü aleyhi ve sellem” **Allahü teâlânın Peygamberidir ve Onunla birlikde bulunanların** [ya’nî Eshâb-ı kirâ-

mın] **hepsi, kâfirlere karşı şiddetlidirler. Fekat, birbirlerine karşı merhametli, yumuşakdırlar. Bunları çok zemân rükû'da ve secde-de görürsünüz. Herkese dünyâda ve âhıretde her iyiliği, üstünlüğü, Allahü teâlâdan isterler. Rıdvânı, ya'nî Allahü teâlânın kendilerini beğenmesini de isterler. Çok secde etdikleri yüzlerinden belli olur. Onların hâlleri, şerefleri böylece Tevrâtda ve İncîlde bildirilmişdir. İncîlde de bildirildiği gibi, onlar, ekine benzer. İnce bir filiz yerden çıkıp kalınlaşdığı, yükseldiği gibi, az ve kuvvetsiz oldukları hâlde, az zemânda etrâfa yayıldılar. Her tarafı îmân nûru ile doldurdular. Herkes filizin hâlini görüp, az zemânda nasıl büyüdü diyerek, şaşır-dıkları gibi, hâl ve şânları dünyâya yayılıp, görenler hayret etdi ve kâfirler kızdılar.)** Bu âyet-i kerîme, yalnız indiği zemânda bulunan Eshâbın değil, sonra îmâna gelecek olanların da şânını bildirmek-dedir. Bilindiği üzere Mu'âviye "radıyallahü anh" da, dîn-i islâmın yayılmasına çok hizmet eden bir sahâbîdir. Allahü teâlânın bu medh ve senâlarına, herbir sahâbî gibi, O da dâhildir.

(Mir'ât-ı kâinât) kitâbının üçyüzyirmialtıncı (326) sahîfesinde, Eshâb-ı kirâmın "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în" büyüklüğünü, derecelerinin yüksekliğini bildiren hadîs-i şerîflerden şunlar yazılı-dır:

1 **— (Eshâbımın hiçbirine dil uzatmayınız. Onların şânlarına ya-kışmıyan birşey söylemeyiniz! Nefsim elinde olan Allahü teâlâya yemîn ederim ki, sizin biriniz Uhud dağı kadar altın sadaka verse, eshâbımdan birinin bir müd arpası kadar sevâb alamaz.)** Çünki, sa-daka vermek ibâdetdir. İbâdetlerin sevâbı niyyetin temizliğine gö-redir. Bu hadîs-i şerîf, Eshâb-ı kirâmın "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în" kalblerinin ne kadar çok temiz olduğunu göstermekdedir. Hazret-i Mu'âviyeye "radıyallahü anh" dil uzatanların, bu hadîs-i şerîfe uymadıkları anlaşılmakdadır. [Müd, menn demekdir. Bir menn, iki rıtldır ki, 260 dirhem-i şer'î, ya'nî 875 gramdır. Sadaka-i fıtr yarım sâ', ya'nî 2 müd olup 1750 gram buğdaydır.]

2 — **(Eshâbımın herbiri gökdeki yıldızlar gibidir. Herhangisine uyarsanız, Allahü teâlânın sevgisine kavuşursunuz).** Ya'nî hangisi-nin sözü ile hareket ederseniz doğru yolda yürürsünüz. Denizler-de, çöllerde, yıldızlarla cihet bulunduğu, yol alındığı gibi, bunların sözleriyle hareket edenler, doğru yolda giderler.

3 — **(Eshâbıma dil uzatmakda Allahü teâlâdan korkunuz! Benden sonra onları kötü niyyetlerinize hedef tutmayınız! Nefsi-nize uyup, kin bağlamayınız! Onları sevenler, beni sevdikleri için severler. Onları sevmiyenler, beni sevmedikleri için sevmezler. Onlara el ile, dil ile eziyyet edenler, gücendirenler, Allahü teâlâya**

eziyyet etmiş olurlar ki, bunun da muâhezesi, ibret cezâsı gecikmez, verilir).

4 — **(Zemânlar, asrlar ehâlîsinin en hayrlısı, en iyisi, benim asrımın** [müslimân] **ehâlîsidir.** [Ya'nî Sahâbe-i kirâmın hepsidir.] **Ondan sonra ikinci asrın, ondan sonra üçüncü asrın mü'minleridir).**

5 — **(Beni gören veyâ beni görenleri gören bir müslimânı Cehennem ateşi yakmaz).**

Dîn-i islâmın en büyük âlimlerinden Ahmed ibni Hacer Heytemî Mekkî "rahime-hullahü teâlâ" zemânında Hindistânda âlimler, Velîler çok olduğu hâlde ve islâm güneşi, yükselmiş olup cihânı nûrlandırmakda iken, kalbleri cehâlet ile kararmış, menfe'at, hırs ile bozulmuş olan zındıklar, Eshâb-ı kirâma dil uzatıyor ve te'assubu, edebsizliğe kadar götürüyorlardı. O zemân, Hind sultânı Hümâyûn şâh "rahime-hullahü teâlâ" olup, dînini çok sever, âlimlere pek hurmet ederdi. İhsânı ve adâleti ve herkesin şânına yakışan idâresi ile müslimânlara her sûretle iyilik ederdi. Kendisi, Hindistândaki Gürgânîyye devletinin kurucusu olan Bâbür şâhın "rahime-hullahü teâlâ" oğlu idi. İşte böyle mes'ûd bir zemânın âlimleri, sapıkları susdurmak için toplanarak, İbni Hacer hazretlerine baş vurdular. Bu da, Sahâbe-i kirâmın "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în" üstünlüklerini, iki büyük kitâbda yazıp, delîl, sened ve vesîkalarla düşmanların dillerini kesdi. Bunlardan **(Savâ'ik-ul-muhrika)** kitâbında iki hadîs-i şerîfin tercemesini aynen yazıyorum:

6 — **(Allahü teâlâ, beni insanların en asîlzâdesi olan Kureyş kabîlesinden seçdi ve bana insanlar arasından en iyilerini arkadaş, sâhib olarak ayırdı. Bunlardan birkaçını bana vezîrler olarak ve dîn-i islâmı, insanlara bildirmekde, yardımcı olarak seçdi. Bunlardan ba'zılarını da Eshâr olarak, ya'nî zevce tarafından akrabâ olarak ayırdı. Bunları seb edenlere, iftirâ edenlere, söğenlere Allahü teâlânın ve bütün meleklerin ve insanların la'neti olsun! Allahü teâlâ, kıyâmet günü, bunların farzlarını ve sünnetlerini kabûl etmez).** [Ebû Bekr ve Ömer "radıyallahü anhümâ" hem vezîrleri idi, hem de eshârı idi. Çünki, birisi, ezvâc-ı mütahherâtdan Âişenin "radıyallahü teâlâ anhâ", ikincisi de, Hafsanın "radıyallahü teâlâ anhâ" babaları idi. Peygamberimizin "sallallahü aleyhi ve sellem" mubârek zevcesi Ümm-i Habîbe "radıyallahü anhâ" annemizin erkek kardeşi olan Mu'âviye ve babası Ebû Süfyân ve anası Hind "radıyallahü anhüm" de, eshârdan olup, bu hadîs-i şerîfe dâhildirler.]

7 — Yine aynı kitâbda şu hadîs-i şerîfi yazıyor:

(Eshâbımın ve akrabâmın ve bana yardım eden, gösterdiğim yolda gidenlerin sevgisinde benim hakkımı koruyunuz! Onları sevmek sûretiyle benim Peygamberlik hakkımı koruyanları, Allahü teâlâ, dünyâda ve âhıretde belâlardan, zararlardan korur. Benim Peygamberlik hakkımı düşünmiyerek, onları incitenleri, Allahü teâlâ sevmez. Allahü teâlânın sevmediği kimselere azâb etmesi pek yakındır.)

Bu hadîs-i şerîfler, açıkça gösteriyor ki, Eshâb-ı kirâmın "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în" her birini sevmemiz, hepsine saygı göstermemiz lâzımdır. Aralarında yapdıkları muhârebeleri, Allahü teâlânın emrini yerine getirmek için yapdıklarına inanmak lâzımdır. Bu muhârebelere katılanların hiçbirinde makâm, şöhret, para hırsı yokdu. Hepsi âyet-i kerîmenin ve hadîs-i şerîfin emrini yerine getirmek gâyesinde idiler.

Osmân "radıyallahü anh" şehîd olunca, bütün müslimânlar, hazret-i Alîyi "radıyallahü anh" halîfe yapdılar. Halîfe hazretleri, önce ortalığı yatışdırmağa başladı. Sahâbe-i kirâmdan "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în" birçoğu ise ve bilhâssa aşere-i mübeşşereden, ya'nî Cennet ile müjdelenen on kişiden biri olan ve yedinci dedesinde Peygamber efendimiz "sallallahü aleyhi ve sellem" ile akrabâ olan ve islâmiyyetin ilk zemânında îmâna gelip, kâfirlerden çok cefâ çeken, [Meselâ kâfirler kendisini Ebû Bekr "radıyallahü anh" ile ipe bağlayıp, nemâz kılmalarına mâni' olurlardı] ve İstanbulda medfûn bulunan Hâlid ibni Zeyd ebâ Eyyûbel ensârî "radıyallahü anh" ile âhiret kardeşi olan Talha "radıyallahü anh" ve yine aşere-i mübeşşereden Zübeyr "radıyallahü anh" ve Peygamberimiz "sallallahü aleyhi ve sellem"in ölünceye kadar sevgilisi olan ve Kur'ân-ı kerîmde Allahü teâlâ tarafından medh edilmek se'âdetiyle şereflenen Âişe "radıyallahü anhâ" valdemiz, hazret-i Osmânın "radıyallahü anh" kâtillerinin hemen yakalanarak kısâs yapılmasını halîfeden istediler. Halîfe de, (Ortalık karışık olduğundan, bu işe başlarsam, fitnenin artmasına ve belki ikinci bir fâci'anın çıkmasına sebeb olur. Önce isyânı basdırayım, ortalığı râhata kavuşdurayım, ondan sonra, Allahü teâlânın kısâs emrini yapacağım) dedi. Karşı tarafdakiler ise, kâtillerin, şimdi bile belli olmadığını, dahâ sonra hiç bulunamıyacaklarını ve dînin emri yapılamıyacağını, ancak şimdi mümkin olduğunu, ictihâd ederek söylediler.

Böyle ictihâd edenler arasında bulunan Talha "radıyallahü anh", Şâmda vazîfeli olduğu için, Bedrde bulunamamış, diğer bütün gazâlarda bulunmuş, hele Uhud muhârebesinde, Allahü teâlânın yolunda çok işkencelere uğramışdı. Resûlullaha "sallallahü

aleyhi ve sellem” kendisini siper etmiş ve sallallahü aleyhi ve sellem efendimizi ok yağmuru altında sırtına alarak kayaya çıkarmışdı.

Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” **(Talha ve Zübeyr Cennetde benim komşularımdır)** buyurduğunu, hazret-i Alî “radıyallahü anh” söyliyor. Zübeyr bin Avvâm “radıyallahü anh” da, Hadîcet-ül-kübrânın “radıyallahü anhâ” birâderi oğludur ve sallallahü aleyhi ve sellem efendimizin halası Safiyyenin oğlu olup, islâmiyyetin ilk günlerinde, onbeş yaşında iken müslimân olmuşdur. Allahü teâlânın yolunda ilk kılınç çeken budur. Ya’nî, islâm subaylarının birincisidir. Birçok gazâlarda ve en tehlükeli ânlarda, Resûlullahın önünde çarpışarak çok yerinden yaralanmışdı. Peygamber “sallallahü aleyhi ve sellem” efendimiz **(Her Peygamberin havârîsi vardır. Benim havârim Zübeyrdir)** buyurmuşdur. Ömer “radıyallahü anh” vefât edeceği zemân, halîfe olmaya lâyık gördüğü altı kişiden biri Talha, biri de Zübeyrdir. Zübeyr çok zengin olup, bütün servetini Resûlullah uğrunda fedâ etmişdi.

İşte bu büyük zâtlar, kısâsın hemen yapılmasına ictihâd edip, şiddetle istediler. O zemân, Eshâb-ı kirâmın “radıyallahü teâlâ anhüm ecma’în” ictihâdı üç dürlü idi. Bir kısmı, halîfe gibi ictihâd etmişdi. Bir kısmı da, karşı taraf gibi ictihâd etmişdi. Üçüncü kısm ise, susmayı uygun görmüşdü. Bunlardan her birinin, başkasına uymayıp kendi ictihâdı ile hareket etmesi lâzım idi. Birinci ve ikinci kısmda olanlar çoğaldı. Abdüllah bin Sebe’ adındaki yehûdî, işe karışarak, iş muhârebeye sürüklendi ve Basra ve Cemel vak’aları meydâna geldi.

Mu’âviye “radıyallahü anh”, o zemân Şâmda vâlî idi. Üçüncü kısm ictihâdında olup, idâresindeki müslimânları bu muhârebelere karışdırmamışdı. Hepsinin râhat ve sükûnetle yaşamasını te’mîn etmişdi. Fekat, Alî “radıyallahü anh” Şâmlıları da çağırınca, Mu’âviye “radıyallahü anh”, birçok hadîs-i şerîfleri düşünerek, karşı taraf gibi ictihâd etdi. Halîfe Şâmlılarla anlaşmak üzere iken, araya siyonizm, yehûdî parmağı karışarak, Sıffîn muhârebesi meydâna geldi.

Bu muhârebelerde, Eshâb-ı kirâm “radıyallahü teâlâ anhüm ecma’în” birbirlerini incitmeği, intikâm almağı, hilâfete, saltanata, rütbe ve servete kavuşmağı aslâ düşünmemiş, yalnız ictihâdları farklı olduğundan, dînin emrini yerine getirmeğe uğraşmışlardır. Muhârebe zemânında bile, birbirleri ile mektûblaşdıkları, nasîhat verdikleri, sevişdikleri çok misâllerle meydândadır. Meselâ, Sıffîn muhârebesi sıralarında, İstanbul imperatoru ikinci Kostantin, hu-

dûdlardaki islâm şehrlerine râhatsızlık veriyordu. Mu'âviye "radıyallahü anh", ona mektûb yazıp: (Bu sarkıntılıkdan vazgeçmezsen, şimdi efendimle sulh yapar, onun askerinin kumandanı olur, oraya gelip, şehrlerini yakarım. Seni domuzlara çoban yaparım) demişdi. Yine aynı zemânda, halîfe Alî "radıyallahü anh", büyük bir kalabalık karşısında (Kardeşlerimiz bizden ayrıldı. Onlar, kâfir ve fâsık değildirler. Çünki, ictihâdları öyle oldu) buyurdu. Birbirleri ile harb ederken, birisi ötekine kardeşim dedi. O da, buna efendim dedi. Bunların muhârebeleri, ictihâdları ayrı olduğu için olup, saltanat için, mal ve şöhret için değildi. Peygamberimiz "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki, ictihâdında isâbet eden müctehide ikiden ona kadar, hatâ edene de, bir sevâb verilir. Eshâb-ı kirâmın hepsi, müctehid idi. Her müctehide, kendi ictihâdı ile amel etmesi farzdır.

İmâm-ı Müslimin üstâdlarından Ebû Zür'atirrâzî "rahime-hümallahü teâlâ", kitâbında diyor ki, (Eshâb-ı kirâmı "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în" aşağılıyan, onlara dil uzatan, zındıkdır. Müslimânların, Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" düşmanlarını düşman bilmeleri ve onlara, Ehl-i beytin düşmanlarından dahâ fazla la'net etmeleri lâzım gelir. Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" büyük düşmanı olan ve çok eziyyet ve cefâlar etmiş olan Ebû Cehle la'net etmiyorlar, ona birşey demiyorlar da, Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" medh etdiği, sevdiği Mu'âviyeyi "radıyallahü anh", Ehl-i beyte düşman zannedip, bu kerîm olan zâta dil uzatıyorlar ve hâşâ la'net ediyorlar. Bu nasıl dindir, nasıl müslimânlıkdır? Muhammed aleyhisselâmın, Allahü teâlânın peygamberi olduğunu, Kur'ân-ı kerîmin Ona Allahü teâlâdan geldiğini bizlere ulaşdıran Eshâb-ı kirâmdır. Eshâb-ı kirâmı büyük ve doğru bilmiyen, onların bizlere ulaşdırdıkları haberlere de inanmaz ve tabi'î, dinleri yıkılır, gider).

İbni Hazm diyor ki, Eshâb-ı kirâmın cümlesi ehl-i Cennetdir. Çünki, Allahü teâlâ bunlar için meâlen **(En büyük dereceler vereceğim)** buyurdu. Sûre-i Hadîdde 10.cu âyet-i kerîmede, **(Onların hepsine hüsnâyı, ya'nî Cenneti va'd etdik)**, sûre-i Enbiyâda meâlen **(Onları ezelde, hiçbir şeyi yaratmadan evvel, Cennetlik eyledim. Cehennem onlardan uzakdır)** buyuruyor. Bu âyet-i kerîmelerden anlaşılıyor ki, Eshâb-ı kirâmın hepsi "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în" ehl-i Cennetdir. Hiç birisi Cehennem ateşine yaklaşmıyacakdır. Çünki, hüsnâ ile ya'nî Cennet ile müjdelenmişlerdir.

Yine Mir'ât-i kâinâtın üçyüzyirmiyedinci (327) sahîfesinde buyuruyorki: Akâid kitâblarının hepsinde şöyle yazılıdır: Eshâb-ı kirâmın "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în" hepsini büyük bilmek,

hepsine hüsn-ı zan etmek, hepsinin sâlih ve âdil olduğuna inanmak, hiçbirine dil uzatmamak, düşmanlık etmemek ve bir kısmını sevdiği için, ötekileri fenâ bilmemek kat'î delîller ile bütün müslimânlara vâcibdir.

Allâme Sa'deddîn-i Teftâzânî "rahime-hullahü teâlâ", **(Şerh-i akâid)** de diyor ki, (Eshâb-ı kirâmın "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în" aralarındaki muhârebelerin dînî sebebleri vardır. Onlara dil uzatanların sözleri edille-i kat'iyyeye, ya'nî Kur'ân-ı kerîme ve hadîs-i şerîflere uygun değilse, kâfir olurlar. Uygun ise büyük günâha girerler. Bid'at sâhibi, ya'nî sapık olurlar.)

Mevâhib-i ledünniyyede, **(Eshâbımın "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în" ismini işitince, susunuz! Şânlarına yakışmıyan sözleri söylemeyiniz)** hadîs-i şerîfi yazılıdır.

Eshâb-ı kirâmın "rıdvânullahi aleyhim ecma'în" şânlarına lâyık olmıyan sözleri söylemek, müslimânlara yakışmaz. Onların muhârebeleri kötü sebeblerle, aşağı düşüncelerle değildi. Onların rûhları ve nefsleri, insanların en iyisinin ve yükseğinin "sallallahü aleyhi ve sellem" huzûrunda bulunarak, derslerini ve nasîhatlarını dinliyerek temizlenmiş, nûrlanmış, kalblerinde kin ve geçimsizlik kalmamışdı. Her biri ictihâd makâmına yükselmiş olduğundan, kendi ictihâdlarına uygun hareket etmeleri lâzım ve vâcib idi. Ba'zı işlerde ictihâdları ayrılınca birbirlerine uymayıp, kendi ictihâdlarına uymaları doğru yol idi. Onların birbirlerine uymamaları da, uymaları gibi, hak üzere idi. Nefsin arzûsu değildi.

Ba'zıları, imâm-ı Alî "radıyallahü anh" ile harb edenlere kâfir diyor. Hâlbuki, Sahâbe-i kirâmdan "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în" bir kısmı, ictihâdlarında çok def'a Peygamber efendimize "sallallahü aleyhi ve sellem" de uymadılar. Bu ayrılmaları, kabahat sayılmadı. Cebrâîl "aleyhisselâm" geldiği zemân, bunlara birşey denilmedi. O hâlde, imâm-ı Alînin "radıyallahü anh" ictihâdına uymıyanlara dil uzatılabilir mi? Bunlara kâfir denebilir mi? Hem de, uymıyanlar çok idi ve çoğu, Sahâbe-i kirâmın "radıyallahü anhüm" büyükleri ve Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" sevgilileri ve hattâ Cennet ile müjdelenmişleri idi. Onlara dil uzatılabilir mi? Kâfir denebilir mi? Dîn-i islâmın yarısına yakın emrlerini bizlere ulaşdıran onlardır. Onlara kusûrlu denirse, dînin yarısı sarsılır. O büyüklerden hiçbirine, bu dînin büyüklerinden hiçbiri saygısızlıkda bulunmamışdır. Dört mezhebin reîsleri ve Sôfiyye-i aliyyenin büyükleri, onları büyük ve yüksek bilmişdir.

Kur'ân-ı kerîmden sonra dîn-i islâmın en doğru kitâbı **(Buhâriyyi şerîf)**dir. Şî'îler de buna inanıyor. İşte Buhâriyyi şerîfde, her-

hangi bir sahâbînin “radıyallahü teâlâ anh” söylediği hadîs-i şerîf yazılıdır. Eshâb-ı kirâm “radıyallahü teâlâ anhüm ecma’în” arasındaki muhârebeler onların sözlerine bir kusûr ve i’timâdsızlığa sebeb olmamışdır. Bu kitâbda ve diğer bütün hadîs kitâblarında hem hazret-i Alînin, hem de hazret-i Mu’âviyenin “radıyallahü anhümâ” bildirdikleri hadîs-i şerîfler vardır. Harb etdikleri için, sözleri kıymetden düşmemişdir. İmâm-ı Alî “radıyallahü teâlâ anh” ile birlikde harb edenlerin sözleri yazıldığı gibi, Mu’âviye “radıyallahü teâlâ anh” yanındakilerin sözleri de yazılmışdır. Eğer hazret-i Mu’âviyede “radıyallahü anh” ve onunla berâber olanlarda bir kusûr bulunsaydı, bunların bildirdikleri hadîs-i şerîfler, kitâblara yazılmazdı. Din âlimlerinden hiçbiri, hadîs-i şerîfleri seçerken, imâm-ı Alîye “radıyallahü anh” uyup uymamağı hesâba katmamışdır. Şunu da söyliyelim ki, bu muhârebelerde imâm-ı Alî “radıyallahü anh” haklı idi. Fekat, Onun ictihâdına uymıyanların hatâ etdikleri söylenemez. Çünki, Sahâbe-i kirâmın çoğu ve Tâbi’în ve en yüksek âlimler ve mezheb imâmlarımız, birçok ictihâd mes’elelerinde, imâm-ı Alîye “radıyallahü anh” uymamışlardır. Eğer imâm-ı Alînin “radıyallahü anh” ictihâdının hep hak üzere olduğu kabûl edilseydi, bu kadar din büyükleri, Ondan ayrı ictihâd etmezdi. Ba’zı mes’elelerde, imâm-ı Alî “radıyallahü anh” da, kendi re’yine uymıyan ictihâdları kabûl buyurmuşdur.

(Mir’ât-ı kâinât)ın yine 327. ci sahîfesinde, şu hadîs-i şerîf yazılıdır:

(Eshâbımı seb’ edenleri, şânlarına yakışmıyan sözleri söyliyenleri dövünüz!)

Almanca Meyer Leksikon adlı meşhûr fen ansiklopedisinde, (Yorulmadan, yılmadan yazan Süyûtînin üçyüzden fazla eseri vardır) diye medh etmekden hıristiyanların bile kendilerini men’ edemediği imâm-ı Celâleddîn-i Süyûtî, **(Câmi’ ussagîr)** kitâbında, şu hadîs-i şerîfi bildiriyor: **(Eshâbımdan, bundan sonra çıkacak hatâları, Allahü teâlâ afv edecekdir. Çünki, onların dîn-i islâma hizmetini kimse yapmamışdır).** Yine aynı kitâbda şu hadîs-i şerîf yazılıdır: **(Herkese şefâ’at edeceğim. Fekat, eshâbıma dil uzatanlara, Onları kötüliyenlere hiç şefâ’at etmem!)**

(Hulâsatül-fetâvâ)da diyor ki: Hazret-i Ebû Bekri ve hazret-i Ömeri “radıyallahü anhümâ” söğenler kâfir olur. İmâm-ı Alî “radıyallahü anh” onlardan üstün diyenler, bid’at ve dalâletde olur. Ya’nî, Ehl-i sünnetden ayrılmış, Cehennemlik olmuş olur.

Yine 327. ci sahîfede diyor ki, imâm-ı a’zam Ebû Hanîfe “radıyallahü anh” buyurdu ki: Ebû Bekr ile Ömeri üstün tutup, Osmân

ile imâm-ı Alîyi “radıyallahü anhüm” sevmek **(Ehl-i sünnet vel cemâ’at)** alâmetlerindendir. Bu ikisini üstün ve ikisini de sevgili tutmak, Cehennemden kurtulanlara mahsûsdur. İkisinin üstünlüğünü Eshâb-ı kirâmın hepsi söylemiş ve Tâbi’înin hepsi din imâmlarımıza bildirmiş ve imâmlarımız, kitâblarında yazmışdır. Meselâ İmâm-ı Şâfi’înin ve Ebül-Hasen Eş’arînin “rahime-hümallahü teâlâ”, Ebû Bekr ve Ömeri “radıyallahü anhümâ” bütün ümmetin üstünde bildirdikleri muhakkakdır. İmâm-ı Alînin “radıyallahü anh” dahî, halîfe iken, ileri gelen kimselere karşı, (Ebû Bekr ile Ömerin, bu ümmetin en üstünü olduklarını) buyurduğu muhakkakdır. **(Benden sonra ümmetin en yükseği, Ebû Bekr ile Ömerdir)** “radıyallahü anhümâ”, hadîs-i şerîfini imâm-ı Alîden “radıyallahü anh” işitdiklerini imâm-ı Zehebî ve imâm-ı Buhârî “rahime-hümallahü teâlâ” bildiriyor. Şî’î âlimlerinin büyüklerinden Abdürrezzâk-ı Lâhicî de, bu ikisinin yüksek olduğunu söyliyor ve diyor ki, (İmâm-ı Alînin “radıyallahü anh” yüksek olduğunu ve en çok Onu sevdiğimi söylediğim hâlde, Onun yolundan ayrılarak, kendi görüşlerime uyabilir miyim? Çünki O, Ebû Bekr ile Ömerin “radıyallahü anhümâ” kendisinden dahâ üstün olduklarını söylemişdir). Abdürrezzâk bin Alî Lâhicî, Kum şehrinde müderris idi. 1051 [m. 1642] de vefât etdi.

Hazret-i Osmân ile hazret-i Alî “radıyallahü anhümâ”, halîfe iken, halk arasında fitne ve karışıklık çoğalıp, herkes sıkılıp kalbler kırıldığından, bu ikisini sevmek de, Ehl-i sünnet vel-cemâ’atın şartı oldu. Böylece, câhillerin, Eshâb-ı Hayrilbeşere “radıyallahü teâlâ anhüm ecma’în” dil uzatmaları önlendi. Müslimânlar, Peygamber efendimizin “sallallahü aleyhi ve sellem” halîfelerine düşmanlık etmek tehlükesinden kurtarıldı. Görülüyor ki, imâm-ı Alîyi “radıyallahü anh” sevmek de, Ehl-i sünnet vel-cemâ’atın şartıdır. Ancak, sevginin de bir derecesi vardır. Bir kimse, hazret-i Alînin “radıyallahü anh” sevgisinde taşkınlık ederek, Peygamber efendimizin “sallallahü aleyhi ve sellem” Eshâbına dil uzatır, Onları söğerse ve böylece Eshâb-ı kirâmın ve Tâbi’în-i izâmın ve Selef-i sâlihînin “rıdvânullahi aleyhim ecma’în” yolundan ayrılırsa buna sapık denir. Ehl-i sünnetin şartı olan, imâm-ı Alîyi “radıyallahü anh” sevmekden mahrûm olanlar da, Ehl-i sünnet değildir. Bunlara **(Hâricî)** denir. Ehl-i beyti seviyoruz diyenler, Eshâb-ı kirâmın hepsini de sevip hurmet etselerdi, çok güzel olurdu. Eshâb-ı kirâm arasındaki muhârebelerin iyi sebebler ve hâlis niyyetler ile olduğunu söyleseler idi, Ehl-i sünnet vel-cemâ’atdan olup, **(Bid’at ehli)** olmakdan kurtulurlardı. Eshâb-ı kirâmın hepsini büyük bilip, hurmet etmekle berâber, Ehl-i beyti de sevmek **(Ehl-i sünnet)**e

mahsûsdur. Peygamberimiz “sallallahü aleyhi ve sellem” buyuruyor ki, **(Eshâbımı seven, beni sevdiği için sever. Onlara düşmanlık eden, bana düşmanlık etmiş olur).** O hâlde Ehl-i beyt sevilmez mi? Eshâb-ı kirâmın hepsi birbirlerini severlerdi ve Ehl-i beyti severlerdi. Ehl-i sünnet, Ehl-i beytin sevgisini îmânın parçası bilmişdir. Son nefesde îmân ile gitmeği bu sevginin kuvvetine bağlı kılmışdır.

(Mir’ât-ı kâinât) kitâbının [327]. sahîfesinde diyor ki: Âlimlerimiz, Eshâb-ı kirâmı “radıyallahü teâlâ anhüm ecma’în” üç kısma ayırmışdır: Birinci kısm, **(Muhâcirîn)** olup, Mekke alınıncaya kadar, Mekkeden veyâ başka yerlerden Medîne-i münevvereye hicret eden müslimânlardır. Talha ile Zübeyr “radıyallahü anhümâ”, Muhâcirînin büyüklerindendir.

İkinci kısm, **(Ensâr-ı kirâm)** olup, bunlar, Medîne şehrinde ve etrâfında bulunan müslimânlardır ki, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” efendimize yardım etdikleri için, Ensâr ismi ile şereflenmişlerdir. **(Hâlid ibni Zeyd ebâ Eyyûb-el Ensârî)** “radıyallahü anh” Ensârın büyüklerindendir. İmâm-ı Tirmüzînin bildirdiği bir hadîs-i şerîfde, **(Kıyâmet günü eshâbımdan herbiri, kabrlerinden kalkarken, vefât etdiği memleketin bütün mü’minlerinin önlerine düşerek ve onlara nûr ve ışık saçarak Arasât meydânına götürür)** buyurulmuşdur. Bunun için, İstanbuldaki bütün mü’minler, hazret-i Hâlidin “radıyallahü anh” arkasında ve Onun ziyâsı altında, haşra geleceklerdir.

Üçüncü kısm, Mekke alındığı zemân ve dahâ sonra, burada ve başka yerlerde îmâna gelenlerdir ki, bunlar Muhâcir ve Ensâr değildir. Fekat sahâbîdirler. Mu’âviye ve Amr ibni Âs “radıyallahü anhümâ”, bu sahâbîlerin büyüklerindendirler.

İmâm-ı Vâkıdî diyor ki, Eshâb-ı kirâmdan Kûfe (bugünkü Necef) şehrinde en son vefât eden, Abdüllah ibni Ebî Evfâdır. Şâmda son vefât eden, Abdüllah bin Yesrdir. Medîne-i münevverede son vefât eden, Sehl bin Sa’ddir. Doksanbeş yaşında vefât etdi. Basrada son vefât eden, Enes bin Mâlikdir. Mekke-i mükerremede son vefât eden Ebuttufeyl Âmirdir ki, hepsinden sonra, hicretin yüzüncü yılında vefât eden budur.

Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” birkaç yakın akrabâsından başka Eshâb-ı kirâmın hepsi “radıyallahü teâlâ anhüm ecma’în” yaşça Resûlullahdan küçük idiler. Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” Eshâbının adedi, iyi bilinmiyor ise de, Mekkeye on bin kişi ile ve Tebük gazâsına yetmiş bin kişi ile ve vedâ haccına doksanbin kişi ile gitmişdi. Vefâtları zemânında, yüzyirmidört-

binden ziyâde Sahâbe hayâtda idi.

Eshâb-ı kirâmın “radıyallahü teâlâ anhüm ecma’în” fazîletlerini, kıymetlerini doğru anlatan kitâblar ve târîhler çokdur. Şeyh İzzeddîn Alînin “rahime-hullahü teâlâ” iki cild **(Üsüd-ül-gâbe)** kitâbı yedibinbeşyüz Sahâbînin hâl tercemelerini bildirmekdedir ve Avrupa dillerine de çevrilmişdir. İslâm târîhleri arasında doğru olan Vâkıdînin ve İbn-i Haldunun ve ibni Hillikânın “rahime-hümullahü teâlâ” târîhleridir. Bunlarda, Sahâbe-i kirâm hakkında dîne ve edebe muhâlif bir şey yazılı değildir. Almanca “Meyers Lexikon” teknik lügât kitâbının birinci cildi 478. sahîfesinde islâm medeniyyetinin ehemiyyetini hayranlıkla anlatırken diyor ki: (Gazveleri yazan Vâkıdînin târîhi 1882 de Welhausan tarafından Almancaya terceme edilmişdir. Vâkıdînin talebesinden İbni Sa’d, Peygamberimizin “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” ve Eshâbının “radıyallahü teâlâ anhüm ecma’în” hayâtını yazmışdır. Kitâbı dokuz cild olup, Sachau tarafından 1921 de terceme edilmişdir. İbni Haldun târîhi yedi cild olup, 1858 de Qutemere tarafından terceme edilmişdir). Meyers Lexikon, 1936 baskısında, 478. ci sahîfesinden başlıyarak ve ayrıca İslâm kelimesinde yazdıklarının tercemesi, seyyid Abdülhakîm Efendiye “kuddise sirruh” okunup, takdîr etmişlerdir.

Sahâbe-i kirâm “radıyallahü teâlâ anhüm ecma’în” arasındaki muhârebeleri anlatan türkçe târîhlerin çoğu Abbâsîler zemânında, onların arzûlarına göre yazılan târîhlerden terceme edilmişdir. Bunların, hazret-i Âişe, Mu’âviye, Talha, Zübeyr ve sâir Sahâbe-i kirâmı “rıdvânullahi aleyhim” kusûrlu göstermeleri, bundan ileri geliyor. Emevîlerden ve Abbâsîlerden sonra gelen islâm hükûmetlerinin hiçbiri ve bilhâssa Türkler, Ehl-i sünnet i’tikâdını bozmağa, değişdirmeğe çalışmamışlardır. Bu sâyede, bu i’tikâd, şimdiye kadar sâlim kalmışdır.

İbni Hacer-i Mekkî “rahime-hullahü teâlâ”, kitâbının başında diyor ki: Ey kalbi Allahü teâlânın sevgisi ile ve Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” sevgisi ile dolu olan müslimân! Birinci vazîfen Peygamberimizin “aleyhissalâtü vesselâm” Eshâb-ı kirâmının sevgisini, Ehl-i beyt-i nebevînin sevgisi ile kalbinde cem’ etmekdir. Ehl-i beyti, Resûlullahın evlâdı oldukları için sevdiğimiz gibi, diğerlerini de, Onun Eshâbı oldukları için sevmeliyiz! Çünki, Eshâb-ı kirâmın nâil oldukları şeref pek yüksekdir. O şerefe başkaları kavuşamaz. O şerefden birisi, Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” mubârek nazarları onlara işlemiş ve hepsine ma’nevî imdâd ile yardım etmişdir. Bu hâssa, bunlardan başkasında bulunmuyor. Bunların kemâlâtına, geniş ilmlerine, Peygamber efendi-

mizden “sallallahü aleyhi ve sellem” aldıkları hakîkat mîrâsına, sonra gelenlerden hiç biri kavuşamamışlardır. Her müslimânın bunların hepsini âdil, sâlih ve velî ve âlim ve müctehid bilmesi lâzımdır. Kendilerinden bir hatâ çıksa da cenâb-ı Hak hepsini afv ve mağfiret ile müjdelemişdir. Kur’ân-ı kerîmde meâlen, **(Allah** “celle celâlüh” **Onların hepsinden râzıdır. Onlar da, Allahü teâlâdan râzıdırlar)** buyurmuşdur. Sahâbe-i kirâmdan birini kusûrlu bilmek ve kötülemek, bu âyet-i kerîmeye inanmamak olur. Şübhe yokdur ki, hazret-i Mu’âviye “radıyallahü anh” Sahâbe-i kirâmın neseb i’tibâriyle büyüklerindendir. Aleyhissalâtü vesselâm efendimize neseb ile ve nikâh ile çok yakın ve mahremleridir. Server-i âlem “sallallahü aleyhi ve sellem”, Onun hilm ve sehâsını medh ve senâ buyurmuşdur. Onda islâmiyyet, sohbet, neseb, nikâhla akrabâlık şerefleri toplanmışdır ki, bunların her biri, Cennetde Resûlullahın yanında bulunmağa sebeb olan şereflerdir. Bunlara hilm ve ilm ve halîfelik şerefleri de katılınca, kalbinde az bir safâ ve sıdkı ve salâhı ve îmânı ve iz’ânı olan kimse için artık bu husûsda fazla anlatmağa lüzûm kalmaz.

İmâm-ı Rabbânî, Ahmed Fârûkî Serhendî “rahime-hullahü teâlâ” **(Mektûbât)** kitâbının ikinci cild, otuzaltıncı mektûbunda buyuruyor ki: Ehl-i sünnet alâmetlerinden biri, şeyhaynın, ya’nî Ebû Bekr-i Sıddîk ile Ömer-ül Fârûkun “radıyallahü teâlâ anhümâ” en üstün olduklarına inanmak ve iki dâmâdı, ya’nî Osmân ile Alîyi “radıyallahü anhümâ” sevmekdir. Şeyhaynın dahâ yüksek olduğunu, Eshâb-ı kirâmın ve Tâbi’în-i izâmın hepsi sözbirliği ile söylemişlerdir. Peygamberimizin “sallallahü aleyhi ve sellem” mubârek yüzünü görmekle şereflenmiyen, fekat bir veyâ birkaç sahâbîyi görmek nasîb olanlara **(Tâbi’în)** denir. Bunlar Sahâbe-i kirâmı görmek sâyesinde, bu dînin büyükleri olmuşlardır. Eshâbın ve Tâbi’înin bu sözlerini âlimlerimiz bizlere bildirmişlerdir. Meselâ, Şâfi’î mezhebinin reîsi olan, Muhammed bin İdrîs Şâfi’î ve Ehl-i sünnet imâmlarımızın biri olan Ebül Hasen Alî Eş’arî diyorlar ki, Ebû Bekr ile Ömerin “radıyallahü anhümâ”, bütün Eshâbdan dahâ üstün oldukları kat’îdir, muhakkakdır. Alî “radıyallahü anh” halîfe iken, büyük bir kalabalık karşısında dedi ki: (Bu ümmetin en üstünü, Ebû Bekr ile Ömerdir).

İmâm-ı Muhammed Zehebî “rahime-hullahü teâlâ” oniki cildlik târîhinde yazıyor ve dîn-i islâmın temelini teşkil eden ve en doğru hadîs kitâbı olan Buhâriyyi şerîfin sâhibi Muhammed bin İsmâ’îl Buhârî “rahime-hullahü teâlâ” diyor ki, Alî “radıyallahü anh” buyurdu ki, (Peygamber efendimizden “sallallahü aleyhi ve sellem” sonra, bu ümmetin en iyisi Ebû Bekrdir “radıyallahü teâ-

lâ anh". Ondan sonra da Ömerdir ve dahâ sonra başkasıdır). Oğlu Muhammed ibni Hanefiyye, o da sensin! dedikde, (Ben müslimânlardan birisiyim) buyurmuşdur.

Ebû Bekr ile Ömerin "radıyallahü anhümâ" üstünlüğünü bildiren haberler o kadar çokdur ki, su götürmez bir hakîkat hâlini almışdır. Buna inanmamak, güneşin varlığına inanmamak gibidir. Bunlar da, yâ çok câhiller veyâ körler ve abdallardır. Şî'îlerin büyük âlimlerinden olan Abdürrezzâk bunu inkâra sebeb bulamıyarak, Şeyhaynın üstünlüğünü söylemişdir. İmâm-ı Rabbânî yine buyuruyor ki:

İmâm-ı Ömerin "radıyallahü anh" hilâfeti zemânı olan on sene ile imâm-ı Osmânın "radıyallahü anh" oniki senesinden ilk altısı, refâh ve istirâhatla geçerek, islâm memleketlerinin hepsinde ahkâm-ı islâmiyye ve merâsim-i dîniyye kemâlîle icrâ edilmekle berâber, islâm dünyâsı çok genişlemişdi. Hattâ, bütün Arabistân ve Afrikanın büyük bir kısmı, islâm memleketinin bir parçası olmuş, Trablusgarb, Fîzân, Bingâzî, Tunus, Cezâyir, Fas, Mirâkeş, Dimyat, Zeyyad, Aden, San'â, Asîr, Bahreyn, Hadremut, Katif, Necd, bütün Irak, Hindistân ve Sind, Çin, Semerkand, Hîve, Buhârâ ve Türkistân, Îrân, Kafkasya İslâmın idâresi altına girerek, İslâm sancağı, İstanbul surlarının önüne kadar götürülmüşdü. Feth edilen memleketlerin ehâlisi de, seve seve müslimân olmakla şereflendiklerinden islâm nüfûsu pek artmış, milyonları aşmışdı. Bu kadar genişlik ve çokluk sebebiyle fikrlerde ayrılık çoğalmış, düşünüş tarzları, idrâk şeklleri arasında ayrılık baş göstermişdi. Müslimân şekline giren îmânsızların körüklemesi ile halîfeye karşı çıkan isyân yüzünden, Osmân "radıyallahü anh"ın hilâfetinin son altı senesi karışık ve gürültülü geçdi. Kendisi, halîm, yumuşak tabî'atlı olduğundan bu karışıklık, ne yazık ki, vaktinde teskîn edilemiyerek, âsîlerden onüçbin kişi Medîne-i münevvere şehrini sarmağa kadar ileri gidip, halîfeye, hilâfetden çekilmesini teklîf etmişlerdi. İmâm-ı Osmân "radıyallahü anh" ise, (Server-i âlemin "sallallahü aleyhi ve sellem" bana giydirdiği elbiseyi, elimle çıkarmam) buyurdu ki, Sahâbe-i kirâmın hepsinin "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în" ve Tâbi'în-i kirâmın ictihâdları da böyle idi. Fekat, âsîler iknâ edilemedi. Hicretin otuzbeşinci senesinde, Zilhiccenin onsekizinci günü, çok feci' şehâdet vak'ası meydâna geldi. Ba'zı kimseler, her sene o gün bayram yapıyorlar. Ondan sonra, imâm-ı Alî "radıyallahü anh" bütün müslimânların re'y ve arzûsu ile, hakkıyle halîfe oldu.

Bu iki halîfe zemânında, böyle geçimsizlik, râhatsızlık ve bu geniş memleketler ehâlisi arasında düşmanlık baş gösterdiğinden,

bu iki dâmâdı sevmek, Ehl-i sünnetin alâmeti oldu. Böylece, câhillerin, Eshâb-ı kirâma “radıyallahü teâlâ anhüm ecma’în” bu yoldan saygısızlık göstermelerine, ip ucu bırakılmadı. O hâlde Peygamber efendimizin “sallallahü aleyhi ve sellem” Cennet ile müjdelediği **(Ehl-i sünnet vel-cemâ’at)** fırkasına girebilmek için, hazret-i Alîyi “radıyallahü anh” sevmek şartdır. Bu sevgiden mahrûm olan bir kimse, Ehl-i sünnet, ehl-i Cennet değildir. Böyle kimselere **(Hâricî)** denir. Fekat, hazret-i Alînin “radıyallahü anh” sevgisinde taşkınlık yaparak, Eshâb-ı kirâma, hattâ bunlardan birine, dil uzatmağı, la’net etmeği bu sevginin şartıdır diyenler de var. Bunlar, Eshâb-ı kirâmın ve Tâbi’în-i izâmın ve bütün büyük âlimlerin yolundan ayrılmış oluyorlar. Bunlara **(Râfızî)** denir. Râfızî, terk eden, bırakan demekdir. Bunlar, Ehl-i sünneti terk etmişlerdir. Ehl-i sünnet orta ve doğru yolda gidenlerdir. Hazret-i Alîyi “radıyallahü anh” sevmiyenlerden ve aşırı sevenlerden olmayıp, çirkin olan ifrât ve tefrîtden kurtulanlardır.

Hanbelî mezhebinin reîsi olan Ahmed ibni Hanbel “rahimehullahü teâlâ”, imâm-ı Alîden “radıyallahü anh” şu hadîs-i şerîfi haber veriyor: İmâm-ı Alî buyurdu ki, Peygamber “sallallahü aleyhi ve sellem” buyurdu ki, **(Yâ Alî! Sen Îsâ aleyhisselâm gibisin! Yehûdîler, Ona düşman oldu. Mubârek annesi hazret-i Meryeme iftirâ etdi. Hıristiyânlar da, Onu aşırı yükseltdiler. Ona yakışan dereceden dahâ yukarı çıkardılar. Ya’nî Allahü teâlânın oğlu dediler).** Alî “radıyallahü anh” bu hadîs-i şerîfi haber verdikden sonra, (Benim yüzümden iki dürlü insanlar helâk oldu. Birisi, beni aşırı severek, bende olmıyan şeyleri bana takarlar. Ötekiler de, bana düşman olup, birçok iftirâ yaparlar) buyurdu. Bu hadîs-i şerîf, hâricîleri, yehûdîlere, Eshâb-ı kirâma düşmanlık edenleri de, nasârâya, ya’nî hıristiyanlara benzetmekdedir.

Eshâb-ı kirâmın adedinin yüzyirmidörtbinden çok olduğunu yukarıda bildirmişdik. Ya’nî Peygamberlerin “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” adedi kadardır. Herbiri bir Peygambere benzemekdedir. Ebû Bekr-i Sıddîk, Muhammed aleyhisselâma, Ömer-ül-Fârûk, Mûsâ aleyhisselâma, Osmân-ı Zinnûreyn, Nûh aleyhisselâma, Alîyyül-mürtezâ, Îsâ aleyhisselâma, Mu’âviye hazretleri de Dâvüd aleyhisselâma benzer “rıdvânullahi aleyhim ecma’în”. Îsâ aleyhisselâmın âdet hâricinde ve kudret-i ilâhiyye dâhilinde babasız yaratıldığını ve göke kaldırıldığını ve âdet hâricinde olarak kıyâmete yakın bir zemânda gökden Şâma ineceğini biliyoruz. İnsanlar Onun doğuşunu, yaşayışını, göke kaldırılmasını âdet hâricinde görerek, üç kısma ayrıldı: Bir kısmı Onu, yakışan dereceden ve hâlden çok dahâ yüksek bilip (hâşâ) Allahdır ve Allah Ona hulûl etmiş-

dir ve hattâ oğludur dedi. Bunlar hıristiyanlardır.

Bir kısmı da, âdet hâricindeki hâlleri görünce, Onu yakışmıyacak, çok aşağı derecelere düşürerek babası bilinmiyor [böyle söylemekden Allahü teâlâya sığınırız] dedi. Bunlar yehûdîlerdir.

Bir kısmı ise, bu âdet hârici hâlleri, Allahü teâlânın hikmeti ve kudreti ile bilip, Onun ancak bir kul, bir Peygamber olduğuna inananlardır. Bunlar doğru yolda bulunanlardır. Îsâ aleyhisselâmın bu hâlleri, Tevrâtda uzun uzadıya ve açıkça yazılmış idi. Bu üç kısm insanların hâlleri ve inanışları, Kur'ân-ı azîmüşşânın birçok yerlerinde yazılıdır. İslâm âlimleri bunları Kur'ân-ı kerîmden anlıyarak kitâblarında geniş olarak bildirmişlerdir. Bu hâli, Sahâbe-i kirâm da iyi bildiği için, Server-i âlem ve Seyyid-i evlâd-ı Âdem, Muhammed "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem", kendisinin amcası oğlu ve dâmâdı ve âhıret kardeşi olan imâm-ı Alîye "radıyallahü anh" buyurdu ki: **(Sen Îsâ aleyhisselâm gibisin).** Bu hadîs-i şerîf, Eshâb-ı kirâm arasında yayıldı. Bu hadîs-i şerîf, gaybden haber veren hadîslerden olup, mu'cize idi ve imâm-ı Alînin "radıyallahü anh" hilâfeti zemânında kendisinde göründü. Bu vakt, insanlar üç kısm olup, bir kısmı imâm-ı Alîyi "radıyallahü anh", Ona yakışacak dereceden ve hâlden çok dahâ yüksek görüp, Allah imâm-ı Alîye ve evlâdına (hâşâ) hulûl etmişdir ve imâm-ı Alî "radıyallahü anh", Peygamber olacak iken, Cebrâîl aleyhisselâm yanılarak Kur'ân-ı azîmüşşânı Muhammed aleyhissalâtü vesselâma indirdi dediler. Bunlardan bir kısmı da, imâm-ı Alî "radıyallahü anh" diğer üç halîfeden ve bütün Eshâbdan dahâ üstündür diyerek, doğru yoldan çıkmışdır. Bunların i'tikâdı, hıristiyanların Îsâ aleyhisselâma olan i'tikâdlarına benziyor.

İnsanların bir kısmı da, imâm-ı Alînin "radıyallahü anh" yüksek şânına yakışmıyan birçok iftirâlar ederek, i'tikâdları bozuldu. Bunlara **(Hâricî)** denir. Ya'nî doğru yoldan hâric olup, imâm-ı Alîyi "radıyallahü anh" ve ma'sûm evlâdını sevmiyenlerdir. Bunlar da, yehûdîlere benzer. Bir kısm ise, imâm-ı Alîyi ve evlâdını ve evi halkını ve bütün Eshâb-ı kirâmı, Server-i âlemin "sallallahü aleyhi ve sellem" hadîs-i şerîflerinde bildirdiği gibi tanımış ve bilmiş olanlardır. Bunlar **(Ehl-i sünnet vel-cemâ'at)** denilen doğru îmânlılardır. Cehennemden kurtulan, yalnız bunlardır. İmâm-ı Alî "radıyallahü anh" ile muhârebe edenlerden, Peygamberimizin "sallallahü aleyhi ve sellem" çok sevdiği zevcesi ve Ebû Bekr-i Sıddîkın kerîmesi Âişe "radıyallahü anhâ" ile Aşere-i mübeşşereden, ya'nî Cennet ile müjdelenen on kişiden olan Talha ile Zübeyr "radıyallahü anhümâ" ve Server-i âlemin "sallallahü aleyhi ve sellem" vahy kâtibi ve zevce-i nebevî Ümm-i Habîbe "radıyallahü anhâ"

valdemizin kardeşi olduğundan, Fahr-i âlem efendimizin “sallallahü aleyhi ve sellem” kayın birâderi olan hazret-i Mu’âviye “radıyallahü anh”, Eshâb-ı kirâmın büyüklerindendir.

Bir hadîs-i şerîfde, **(Eshâbımı sevmekle, benim Peygamberlik hakkımı gözetiniz. Benim hakkımı böylece gözetenleri, Allahü teâlâ, her işlerinde korur ve yardım eder. Benim Peygamberlik hakkımı gözetmiyenleri de, Allahü teâlâ sevmez. Bunların cezâ görecekleri, sürünecekleri zemân pek yakındır)** buyurulmuşdur.

Diğer bir hadîs-i şerîfde buyuruyor ki:

(İnsanlar çoğalmakda ve Eshâbım azalmakda ve kıymetleri de o nisbetde artmakdadır. Eshâbıma söğmeyiniz! Eshâbıma söğenlere Allah la’net etsin!).

Diğer bir hadîs-i şerîfde buyuruyor ki:

(Eshâbımın hiç birine dil uzatmayınız, lekelemeğe uğraşmayınız! Onun kudreti ile yaşamakda olduğum Allaha yemîn ederim ki, sizlerden biri Uhud dağı kadar altun sadaka verse, Eshâbımdan birinin bir müd [iki Rıtl, 260 dirhem-i şer’î] **arpa sadakasının sevâbını bulamaz.)**

Diğer bir hadîs-i şerîfde buyuruyor ki:

(Ne mutlu beni görüp îmân edenlere ve ne mutlu beni görenleri görenlere ve yine ne mutlu beni görenlerin görenini görenlere! Bunların hepsi, ne iyi ve ne bahtiyâr kimselerdir. Bunların nihâyet gidecekleri yer, en iyi yerdir). Server-i âlemi “sallallahü aleyhi ve sellem” görenler, Sahâbe-i kirâmdır “rıdvânullahi aleyhim ecma’în”. Bunları görenler, **(Tâbi’în)** ve Tâbi’îni görenler **(Teba’ı tâbi’în)**dir. İmâm-ı a’zam Ebû Hanîfe ve imâm-ı Mâlik, Tâbi’îndendir. İmâm-ı Şâfi’î ile imâm-ı Ahmed, Tebe’i tâbi’îndendir “rahmetullahi teâlâ aleyhim ecma’în”.

İbni Hacer-i Mekkînin “rahime-hullahü teâlâ” **(Savâık-ul-muhrika)** kitâbının ikinci sahîfesinde, şu hadîs-i şerîf yazılıdır:

(Allahü teâlâ bütün insanlar arasından beni seçdi. Bütün üstünlükleri ve iyilikleri ihsân eyledi ve benim için eshâb ayırdı, seçdi. Eshâbım arasından benim için akrabâ ve yardımcılar seçip ayırdı. Bir kimse, benim için, benim Peygamberliğim için, bunları sever ve sayarsa, Allahü teâlâ da, onu Cehennemden muhâfaza eder. Bir kimse, benim hâtırımı düşünmiyerek, Eshâbımı sevmez, onlara dil uzatır, incitirse, Allahü teâlâ da, onu Cehennem azâbı ile yakar, sızlatır).

Yine aynı kitâbda, şu hadîs-i şerîf yazılıdır:

(Allahü teâlâ, beni bütün insanlar arasından ayırıp seçdi. Bana

eshâb ve akrabâ olarak en iyi insanları seçdi. Bunlardan sonra, birçok kimse gelir ki, eshâbıma ve akrabâma dil uzatırlar. Onlara yakışmıyan iftirâlar söyliyerek, kötülemeğe uğraşırlar. Böyle kimselerle oturmayınız! Birlikde yiyip içmeyiniz! Bunlardan kız alıp vermeyiniz). Bu hadîs-i şerîfler gösteriyor ki, Eshâb-ı kirâmın hepsini "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în" sevmemiz, hepsini büyük bilmemiz lâzımdır.

Peygamberimiz "sallallahü aleyhi ve sellem" buyuruyor ki, **(Benden sonra müslimânlar yetmişüç fırkaya ayrılacakdır. Bunlardan yetmişikisi Cehenneme gidecek, yalnız bir fırkası Cennete girecekdir).** Bu bir fırkaya, **(Ehl-i sünnet-vel-cemâ'at)** fırkası denir ki, Peygamberimizin "sallallahü aleyhi ve sellem" ve Onun Eshâbının gitdiği yolda gidenlerdir. Bu yolu Eshâb-ı kirâmdan alıp, tâ bizlere bildiren, dört mezheb imâmlarımız ve Onların yetişdirdikleri büyük âlimlerdir. İşte bu büyük âlimlerin hepsi diyor ki, Ehl-i sünnetin şartlarından, alâmetlerinden birisi de, Eshâb-ı kirâmın hepsini sevmekdir. Hadîs-i şerîfler gösteriyor ki, Eshâb-ı kirâm için, iyilikden başka bir şey söylememek, Onlara hürmet etmek, hepsini büyük bilmek, herbirinin ismi geçdikçe **(radıyallahü anh)** demek lâzımdır. Hele Mekke-i mükerremeden Medîne-i münevvereye hicret eden Muhâcirîn ve bunları Medînede karşılayıp barındıran Ensâra ve ağaç altında Peygamber efendimize "sallallahü aleyhi ve sellem" söz verip, her şeylerini Ona fedâ eden bindörtyüz Sahâbîye ve Bedr muhârebesinde bulunanlara ve Uhudda şehîd olanlara ve diğer gazâlarda bulunanlara, dahâ çok ehemmiyyet vermelidir. Ümmet-i Muhammed "sallallahü aleyhi ve sellem", bunların çok yüksek olduğuna icmâ' etmiş, söz birliği olmuşdur. Biz müslimânların vazîfesi, bunların dîn-i islâma olan hizmetlerini, fedâkârlıklarını düşünerek **(radıyallahü anhüm)** diyerek hepsine iyi düâ etmekdir. Çünki bunlar, dîn-i islâmda ileri gidip yol gösterenlerdir. Peygamber efendimize "sallallahü aleyhi ve sellem" uymakda ve Onun dînini dünyâya yayıp herkese bildirmekde önder olanlar, Allahü teâlânın emrlerini Onun Peygamberinden bize getirenler, dîn-i islâmın temelini kuvvetlendirenler, onlardır. İslâmiyyeti her memlekete ulaşdıran onlardır. Allahü teâlânın topraklarına, Onun kullarına, Onun dînini yayan onlardır. Şu bizlere gelen **(Dîn-i İslâm)** ni'metinden dahâ büyük bir ni'met var mıdır? Hepimiz, her zemân onların bu iyiliklerine şükr etmeliyiz! Peygamberimiz "sallallahü aleyhi ve sellem" efendimize yakın olan zemânlarda bulunmayıp da, sonradan uydurma, yalan ve iftirâ ve hikâyeler üzerine kurulan Eshâb-ı kirâm "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în" hakkında kin, düşmanlık, dil uzatmak ve

la'net etmekler, hep Abdüllah bin Sebe'den bulaşmışdır. Bu hezeyânlardan ve benzerlerinden sakınmak hepimize vâcibdir.

Sahâbe-i kirâm "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în" arasındaki muhârebeleri, kötü sebeblerden, bozuk niyyetlerden ileri gelmiş sanmayıp, dînî düşüncelerle yapıldığına inanmalıdır. Onların doğru mu, yanlış mı yapdıklarına karışmak, işlerinde fikr yürütmek, din, akl, âdet ve târîh bakımlarından, bizim vazîfemiz değildir. Kur'ân-ı kerîme ve hadîs-i şerîflere açıkca uymıyan, bunlara muhâlif olan her şey, küfrdür. Bunlara açıkca muhâlif olmıyan bid'atdır, fıskdır, fücûrdur. O hâlde, Mu'âviye ve benzerlerine "radıyallahü anhüm" dil uzatmak, bunları kötülemek câiz değildir. Çünki, hepsi, Allahü teâlânın ve Peygamber efendimizin "sallallahü aleyhi ve sellem" medh buyurdukları, Sahâbe-i kirâm sınıfı içindedirler. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki, **(Eshâbımdan birini seb' edenlere, söğenlere, Allahü teâlâ, melekler ve bütün insanlar la'net etsin!).** Şeytâna, ya'nî la'nete lâyık olan İblîse la'net etmemek suç değildir. En doğrusu, hiçbir mahlûka la'net etmemekdir. Bunun için, Yezîde ve Haccaca da la'net etmek lâyık değildir.

(Ehl-i sünnet vel cemâ'at), Eshâb-ı kirâmın "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în" herbirini böyle yüksek bilir, böyle sever iken, Eshâb-ı kirâmın çok kıymetlilerinden olan, Peygamber efendimizin "sallallahü aleyhi ve sellem" amcasının oğlu ve dâmâdı ve âhıret kardeşi olan ve bütün sahâbîlerden dahâ çok mikdârda, hadîs-i şerîflerle medh ve senâ buyurulan imâm-ı Alîyi "radıyallahü anh" sevmez olurlar mı? Ehl-i sünnete karşı böyle iftirâda bulunup da, Onu yalnız şî'îler sever demek de câhillikdir.

Bir hadîs-i şerîfde buyuruldu ki: **(Allahü teâlâ, bana dört kişiyi sevmeği emr etdi. Ben de onları seviyorum).** Bunlar kimlerdir, denildikde: **(Alî onlardandır. Alî onlardandır, Alî onlardandır ve Ebû Zer, Mikdâd ve Selmândır)** buyurdu.

Server-i âlem "sallallahü aleyhi ve sellem", Sahâbe-i kirâmın "rıdvânullahi aleyhim ecma'în" birbiri ile kardeş olmalarını emr buyurmuşdu. İmâm-ı Alî "radıyallahü anh" huzûr-i se'âdete gelerek, (Yâ Resûlallah! Beni de niçin birisi ile kardeş yapmadın!) dedikde, **(Sen benim dünyâda ve âhıretde kardeşimsin!)** buyurmuşdu.

Birgün, imâm-ı Alî "radıyallahü anh" buyurdu ki, Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" bana, **(Seni seven mü'mindir. Sevmiyen ancak münâfıkdır)** buyurmuşlardır.

Ebû Sa'îd-i Hudrî "radıyallahü anh" diyor ki, (Bizler, aramızda olan mü'minlerle münâfıkları, imâm-ı Alîye "radıyallahü anh" olan sevgi ve düşmanlık ile fark ederdik).

Bir hadîs-i şerîfde, **(Ben ilmin şehriyim. O şehrin kapısı Alîdir)** buyuruldu. İmâm-ı Alî “radıyallahü anh” diyor ki, “Resûl-i ekrem “sallallahü aleyhi ve sellem” beni Yemene hâkim göndermek istediklerinde, henüz küçük idim. Yâ Resûlallah! Ben gencim. Onlara hâkimlik nasıl yapabilirim? dedim. Mubârek elini göğsüme koyarak, **(Yâ Rabbî! Bunun kalbine hidâyet, diline sebât ver!)** diye düâ buyurdu. Diğer bir hadîs-i şerîfde, **(İçinizde hepinizden ziyâde hâkimliğe elverişli ve bilgilisi, Alîdir)** buyuruldu. Bir hadîs-i şerîfde, **(Alîye bakmak ibâdetdir. Alîyi inciten, beni incitmiş gibidir)** buyuruldu. Bir hadîs-i şerîfde, **(Alîye muhabbet, bana muhabbetdir. Bana muhabbet, Allahü teâlâya muhabbetdir. Alîye düşmanlık, bana düşmanlıkdır. Bana düşmanlık ise, Allahü teâlâya düşmanlıkdır)** buyuruldu. Bir hadîs-i şerîfde buyuruldu ki, **(Kızım Fâtımayı Alîye vermeği, Rabbim bana emr eyledi. Allahü teâlâ, her Peygamberin sülâlesini kendinden, benim sülâlemi ise, Alîden halk buyurmuşdur).** Yine buyurdu ki, **(Îmânın alâmetleri vardır: Birinci alâmeti, Alîyi sevmekdir. Alî iyilerin rehberidir. Ona yardım edene, yardım edilir. Ona sıkıntı vermeğe uğraşanların kendisi perîşân olur. Cennet, üç kimseye âşıkdır: Alîye, Selmâna ve Ammâra).** Bir hadîs-i şerîfde buyuruldu ki, **(Münâfıkların kalbinde şu dört kimsenin muhabbeti bir araya gelmez: Ebû Bekr, Ömer, Osmân ve Alî)** “radıyallahü anhüm”.

Buraya kadar bildirilen hadîs-i şerîfler, seyyid Eyyûb hazretlerinin yazmış olduğu **(Menâkıb-ı çihâr yâr-i güzîn)** kitâbından alınmışdır. Dört halîfenin ve Eshâbın bütününün büyüklüklerini, kıymetlerini çok uzun ve çok güzel anlatan bu kitâb, türkçe olup, [h.1325] ve [m.1998] senelerinde basılmışdır. Okunmasını ehemmiyyetle tavsiye ederiz.

İmâm-ı Alîyi “radıyallahü anh” çok sevmek, Ehl-i sünnet alâmetidir. Onu sevmiş olmak için, öteki üç halîfeyi sevmemek lâzımdır demek, yanlışdır. Onu sevmek için, bir veyâ birkaç sahâbîyi sevmemek, doğru yoldan ayrılmak olur. İmâm-ı Şâfi’î “rahimehullahü teâlâ” buyurdu ki:

Şî’î diyorlarsa, sevenlere Alîyi,
Ey ins-ü cin! Biliniz, ben de oldum şî’î!

Şî’îler de, sünnîler de, Muhammed aleyhisselâmın Âlini, Ehl-i beytini sevdiklerini söylüyorlar. Ayrılıkları, diğer sahâbeyi sevip sevmemekden geliyor. Ehl-i beyt, Âl-i Abâ, ya’nî Âl-i Resûl “radıyallahü teâlâ anhüm ecma’în”, Ehl-i sünnetin gözbebeğidir.

(Menâkıb-ı çihâr yâr-i güzîn) kitâbı dörtyüzkırkıncı [440] sahî-

fesinden itibâren, Ehl-i beytin "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în" büyüklüğünü bildiriyor. Birinci menâkıbinde diyor ki:

Allahü teâlâ, Kur'ân-ı kerîmde, Ehl-i beyte, ya'nî imâm-ı Alî, Fâtımatüzzehrâ ve imâm-ı Hasen ve imâm-ı Hüseyne buyuruyor ki, **(Allahü teâlâ sizlerden ricsi ya'nî her kusûr ve kirleri gidermek istiyor ve sizi tâm bir tahâret ile temizlemek irâde ediyor).** Eshâb-ı kirâm sordular, yâ Resûlallah! Ehl-i beyt kimlerdir? O esnâda, imâm-ı Alî geldi. Mubârek cübbesi altına aldılar. İmâm-ı Hasen geldi. Onu da, bir yanına, imâm-ı Hüseyn geldi. Onu da, öbür tarafına alarak, Fâtımayı çağırdılar. Hazret-i Fâtıma, mestûre olarak gelince, Onu da cübbenin altına aldılar ve **(İşte bunlar, benim Ehl-i beytimdir)** buyurdular. Bu mübâreklere, **(Âl-i Abâ)** ve **(Âl-i Resûl)** de denir "rıdvânullahi teâlâ aleyhim ecma'în".

Aynı kitâbın ikiyüzkırkbirinci [241] sahîfesi, dokuzuncu menâkıbinde diyor ki, imâm-ı Hasen ve imâm-ı Hüseyn "radıyallahü anhümâ" küçük iken hastalanmışlardı. Pederleri ve vâlideleri Fâtımatüzzehrâ ve hizmetçileri Fıdda, çocuklar iyi olunca, üçü de adak orucu tutdu. Birinci gün, iftâr için hâzırladıkları yemeği, o esnâda kapılarına gelen yetîmlere vererek, iftâr etmeden, ikinci günün orucuna başladılar. O akşam iftârlığını da, yine o sâatde kapıya gelip, (Allah için birşey verin!) diyen fakîr ve miskînlere verdiler. O gece de, iftâr etmeden, üçüncü günün orucuna başladılar. O akşam dahî, kapılarına gelen esîrleri boş çevirmemek için iftârlıklarını bunlara verdiler. Bunun üzerine, âyet-i kerîme geldi. Âyet-i kerîmenin meâl-i âlîsi şöyledir: **(Bunlar, adaklarını yerine getirdiler. Uzun ve sürekli olan kıyâmet gününden korkdukları için, çok sevdikleri ve canlarının istediği yemekleri miskîn, yetîm ve esîrlere verdiler. Biz bunları, Allahü teâlânın rızâsı için yidirdik. Sizden karşılık olarak bir teşekkür, birşey beklemedik, birşey istemeyiz dediler. Bunun için, cenâb-ı Hak, onlara şerâb-ı tahûr ihsân eyledi.)**

Ehl-i beyti nebevîyi sevmek, âhırete îmân ile gitmeğe, son nefesde, selâmete kavuşmağa sebeb olur. Server-i âlem "sallallahü aleyhi ve sellem", bir hadîs-i şerîfde buyuruyor ki, **(Ehl-i beytim, Nûh aleyhisselâmın gemisi gibidir. Onlara tâbi' olan, selâmet bulur. Geri kalan helâk olur).**

Ehl-i beyt-i nebevînin fezâil ve kemâlâtı pek çokdur. Saymakla bitmez. Onları anlatmağa, medh etmeğe, insan gücü yetişmez. Onların kıymetleri ve büyüklükleri, ancak âyet-i kerîme ile anlaşılmakdadır. İmâm-ı Şâfi'î bunu ne güzel bildiriyor, diyor ki: (Ey Ehl-i beyt-i Resûl! Sizi sevmeği, Allahü teâlâ, Kur'ân-ı kerîmde emr ediyor. Nemâzlarında size düâ etmiyenlerin nemâzlarının ka-

bûl olmaması, kıymetinizi, yüksek derecenizi gösteriyor. Şerefiniz ne kadar büyükdür ki, Allahü teâlâ, Kur'ân-ı kerîmde sizleri selâmlıyor).

Ehl-i beyti sevmek, her mü'mine farzdır. Son nefesde îmân ile gitmeğe sebeb olur. Aklı az olan, iyi düşünemiyen ba'zı kimseler, burada yanılıyor. Sevmek için sevgilinin düşmanlarını sevmemek lâzımdır diyorlar. İctihâdları îcâbı olarak Ehl-i beyt ile muhârebe etmiş olan Âişe-i Sıddîkayı ve Mu'âviyeyi ve Talhayı ve Zübeyri "radıyallahü anhüm", Ehl-i beyte düşman sanarak, bu büyük insanlara düşmanlık ediyorlar. Böylece doğru yoldan ayrılıyorlar. Hâlbuki, âyet-i kerîmelerden ve hadîs-i şerîflerden anlaşılıyor ki, Eshâb-ı kirâm ile Ehl-i beyt arasındaki o muhârebeler, dünyâ hırsından, mevkı' ve şöhret sevgisinden değil idi. İctihâd ayrılığından idi. Muhârebe etmek için değil, anlaşmak için karşı karşıya gelmişlerdi. Abdüllah bin Sebe' yehûdîsinin ve arkadaşlarının hiylesi ile harbe yol açılmışdı. Eshâb-ı kirâmın hepsi, Ehl-i beyti seviyordu "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în". Buna inanmıyanlar, ya'nî Eshâb-ı kirâmı Ehl-i beyte düşman zan edenler, âyet-i kerîmelere ve hadîs-i şerîflere inanmamış olur. Âyet-i kerîme ve hadîs-i şerîfler gösteriyor ki, Eshâb-ı kirâm, Ehl-i beytin sevgisini, îmânlarının sermâyesi edinmişlerdi.

Hazret-i Mu'âviye "radıyallahü anh", Peygamber efendimizin "sallallahü aleyhi ve sellem" huzûrunda yazı yazardı. Ebû Nu'aym diyor ki, Mu'âviye "radıyallahü anh", Server-i âlemin "sallallahü aleyhi ve sellem" kâtiblerinden idi. Yazısı güzel idi. Fasîh, halîm, vakûr idi. Zeyd ibni Sâbit "radıyallahü anh" diyor ki, Mu'âviye "radıyallahü anh" Cebrâîlin getirdiği vahyi ve Peygamber efendimizin "sallallahü aleyhi ve sellem" mektûblarını yazardı. Şu hâlde, Fahr-i âlemin "sallallahü aleyhi ve sellem" emniyyetlisi idi. Bu yüksek rütbe, derecesinin ne kadar yukarı olduğunu göstermiyor mu? Bu büyük zâta dil uzatanlar, kötüleyenler, Server-i âlemin "sallallahü aleyhi ve sellem" Kur'ân-ı kerîmi yazmakda emniyyet etdiğine dil uzatmış olmuyor mu? Sonradan ahlâkı bozuldu, fenâ oldu derlerse, bu dahâ büyük bir küstahlık ve cinâyet olur. Zîrâ, Server-i âlem "sallallahü aleyhi ve sellem" ilm-i ledün sultânı iken ve olmuş, olacak herşeyi bildiği hâlde, vahy kâtibinin ileride hıyânet edeceğini bilmemesi nasıl kâbil olabilir?

Abdüllah ibni Mubârekin ilminin derecesini bilmiyen bir müslimân yokdur. Din imâmı idi. Her ilmde ileri idi. Aklî ve naklî ilmleri, câmi' idi. Fıkh, edeb, nahv, lügat, fesâhat, belâgat, şecâ'at, fürûsiyyet, sehâ ve kerem sâhibi idi. Gece nemâzlarını kılardı. Çok kerre hacca gitmiş, din düşmanlarına karşı gazâlarda bulunmuşdu.

Aynı zemânda, büyük bir tüccâr olup, her sene fakîrlere yüzbin altun verirdi. Allahü teâlâdan çok korkardı. Harâm ve şübheli şeylerden kaçınırdı. Arkadaşlarına ve muhtâc olanlara para vererek yardımlarına koşardı. Süfyân-ı Sevrî, Süfyân bin Uyeyne, Fudayl bin İyâd, İbni Semmâk, Mesrûk gibi büyük kimselere çok ihsânı vardı. Her işi ilmine uygun idi. Peygamberimizin "sallallahü aleyhi ve sellem" ilmine tâm vâris idi. Mevlânâ Abdürrahmân Câmî "rahime-hullahü teâlâ", fârisî dilde yazdığı **(Şevâhid-ün-nübüvve)** kitâbında, Abdüllah bin Mubârekin üstünlüğünü misâller vererek, uzun anlatmakda, çok övmekdedir. İşte bu büyük âlim buyuruyor ki, (Mu'âviye "radıyallahü anh", Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" yanında giderken, bindiği atın burnuna giren toz, Ömer bin Abdül'azîzden bin kerre efdaldir). Artık başka bir söze lüzûm kalır mı? İnâd edenlerin iddi'âları çürümez mi?

Server-i âlem "sallallahü aleyhi ve sellem" nemâz kıldırırken rükû'da **(semî' Allahü limen hamideh)** deyince, ilk safda bulunan Mu'âviye "radıyallahü anh" da, **(Rabbenâ lekel-hamd)** dedi. Böyle söylemesi, takdîr ve tahsîn buyurularak, bunu söylemek kıyâmete kadar sünnet olarak kaldı. Ne büyük mazhariyyet! Abdüllah ibni Mubârek gibi, maddî ma'nevî üstünlüğü, din imâmlarının hepsi tarafından tasdîk edilen büyük bir islâm âlimi, Mu'âviye "radıyallahü anh" için böyle medh ve senâ etdikden sonra, câhillerin ve nefslerine aldanmış olanların ve inâd edenlerin güvenecek bir delîlleri kalır mı?

Gençleri aldatmağa çalışan, yurt dışındaki islâm düşmanları, Ehl-i beyti seviyoruz diyorlar. Eğer yalnız Ehl-i beyti sevmekle kalıp, diğer Eshâb-ı kirâma düşmanlık etmeselerdi, Eshâb-ı kirâma saygı gösterselerdi ve Eshâb-ı kirâm arasındaki muhârebelerin ictihâd sebebiyle, din gayretiyle yapıldığına inansalardı, mezhebsiz olmakdan kurtulurlardı. Çünki, Ehl-i beyti sevmemek, **(Hâricî)** olmakdır. Eshâb-ı kirâmı sevmemek sapık olmakdır. Ehl-i beyti de, Eshâb-ı kirâmın hepsini de sevmek ve hürmet etmek **(Ehl-i sünnet)**den olmakdır. Demek oluyor ki, mezhebsizlik, Peygamberimizin "sallallahü aleyhi ve sellem" Eshâb-ı kirâmından bir kısmını sevmemek demekdir. Ehl-i sünnet ise, sevmemeklikden kurtulup, hepsini sevmekdir. Îmânı kuvvetli olan, Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" büyüklüğünü anlıyabilen, aklı işliyebilen bir kimse, Eshâb-ı kirâmı sevmeği, onlara düşmanlık etmekden elbet dahâ doğru ve dahâ iyi bulur. Peygamber efendimizi "sallallahü aleyhi ve sellem" sevdiği için, bunların her birini sever. Zâten hadîs-i şerîfde, **(Onları sevenler, beni sevdikleri için severler. Onlara düşmanlık edenler, bana düşman oldukları için ederler)** buyu-

rulduğunu yukarıda bildirmişdik.

Ehl-i sünneti, nasıl oluyor da, Ehl-i beyti sevmez sanıyorlar. Ehl-i beytin muhabbeti, onların îmânlarının temelidir. Son nefesde îmân ile gidebilmek için, onların sevgisini şart koymuş olduklarını yukarıda bildirmişdik.

İmâm-ı Rabbânî "radıyallahü anh" 2.ci cild, otuzaltıncı (36) mektûbda buyuruyor ki: Bu fakîrin babası, zâhir ve bâtın ilmlerinde [ya'nî kalb ilmlerinde] çok âlim idi. Her zemân Ehl-i beyti sevmeği tavsıye ve teşvîk buyururdu. Bu sevginin son nefesde îmânla gitmeğe çok yardımı vardır derdi. Vefât edecekleri zemân bu fakîr yanlarında idim. Son anlarında dünyâya şu'ûrları azaldıkda, kendilerine, her zemânki bu nasîhatlerini hâtırlatdım ve o sevginin nasıl te'sîr etdiğini sordum. O hâlde iken bile, Ehl-i beytin sevgisi deryâsında yüzüyorum buyurdular. Hemen Allahü teâlâya hamd ve senâ eyledim. Ehl-i beytin sevgisi, Ehl-i sünnetin sermâyesidir. Âhıret kazançlarını, hep bu sermâye getirecekdir. Ehl-i sünneti tanımıyanlar, bu büyüklerin orta, âdil, hâlis sevgilerini bilmiyerek, ifrâtı seçerek, sevgide taşkınlık yaparak, orta ve âdil sevgiyi sevmemek sanıyor. Ehl-i sünnete hâricî damgasını basıyorlar. Bu zevallılar bilemiyorlar ki, aşırı ve taşkınca sevmek ile hiç sevmemek arasında, bir de insâflı, orta derecede sevgi vardır. Hakkın yeri de, her şeyde ortada, merkezdedir. Bu hak ve adâlet merkezi, Ehl-i sünnete nasîb olmuşdur. Allahü teâlâ, o büyüklerin çalışmalarını bol bol mükâfatlandırsın! Âmîn.

Ne kadar şaşılır ki, hâricîleri Ehl-i sünnet öldürmüşdü. Ehl-i beytin intikâmını onlardan Ehl-i sünnet almışdı. Ehl-i sünneti, yoksa şî'î mi sanıyorlar? Ehl-i beyti sevenlere şî'î mi diyorlar? Yine şaşılır ki, işlerine gelince, Ehl-i sünnete şî'î, işlerine gelmiyen yerlerde de, hâricî diyorlar. Ya'nî sevgide taşkınlık görmeyince hâricî, ba'zan da, hakîkî sevgiyi görerek, şî'î diyorlar. Ne kadar câhildirler ki, Ehl-i sünnet evliyâsından, Âl-i Muhammed "aleyhi ve alâ âlihissalâtü vesselâm" sevgisini işitince, bunları şî'î zan ediyorlar. İkinci cihân harbinde Tahranda çıkmakda olan (İttilâ'ât-i Heftegî) ismindeki bir acem mecmû'ası da, böylece, Ehl-i sünnet âlimlerinden ve Evliyâsından çoğunun, hattâ Kâdirî olan Sa'diyyi Şîrâzînin "rahime-hullahü teâlâ" Ehl-i sünnet olmadığını isbâta kalkışarak, birçok hezeyânlar uyduruyordu. Tabi'î buna gülmekden başka cevâb verilememişdi. Hâlbuki, birçok yazılarında bildirdiği ve Şemseddîn Sâmî beğin **(Kâmûsül a'lâm)**da yazdığı gibi, kendisi Ehl-i sünnet evliyâsından şeyh Şihâbüddîn-i Sühreverdîden, bu da, Gavs-ı a'zam seyyid Abdülkâdir-i Geylânîden inâbet almışdı. Ya'nî, tesavvufu Ehl-i sünnet büyüklerinden edinmişdi.

Doksan yaşından ziyâde yaşıyarak ehl-i salîb seferlerinde bulunmuşdu.

Bu câhiller, Ehl-i sünnet âlimlerinden olup da, Ehl-i beyti "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în" aşırı ve zararlı sevmekden men' eden ve diğer üç halîfenin de sevilmesine çalışan mubârek kimselere hâricî diyorlar. Bu her iki câhillerin hepsine yazıklar olsun ve binlerce yazıklar olsun. Bu uygunsuz sözleri hangi cesâret ile söyleyebiliyorlar? Sevmenin bu aşırı ve tehlükelisinden ve hiç de sevmemek felâketinden Allahü teâlâya sığınırız.

Sevmenin aşırı ve tehlükeli olması şöyledir ki, hazret-i Alîyi "radıyallahü anh" sevmiş olmak için, diğer üç halîfeye düşman olmak lâzımdır diyorlar. İnsaf etmeli, iyi düşünmeli, bu nasıl sevgidir ki, bu sevgiyi elde etmek için, Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" halîfelerine, ya'nî vekîllerine düşmanlık şart oluyor? İnsanların en iyisinin Eshâbına söğmeği, la'net etmeği îcâb etdiriyor? "aleyhi ve âlihi ve eshâbihissalevâtü vettehiyyât". Bunlara göre, Ehl-i sünnetin kabâhati, Ehl-i beytin sevgisi ile Resûlullahın Eshâbını büyük bilip saygı göstermeği birleşdirmekdir ve aralarındaki muhârebelerden, karışıklıklardan dolayı, Eshâb-ı kirâmdan "aleyhimürrıdvân" birini fenâ bilmemek, kötülememekdir ve hepsini hevâ ve te'assubdan, ya'nî inâd ve çekememezlikden uzak ve temiz bilmekdir. Çünki, Ehl-i sünnet âlimleri "rahime-hümullahü teâlâ", Peygamber efendimizin "sallallahü aleyhi ve sellem" sohbetine, sözlerine kıymet verdiğinden, o sohbetde bulunmakla, kulaklara ve gönüllere lezzet ve hayât veren te'sîrli sözleri dinlemekle şereflenenleri büyük ve kıymetli bilir. Bununla berâber, haklı olanlara haklı, hatâ edenlere de hatâlı derler. Fekat bu hatâyı, hırs, şehvet ve inâddan değil, re'y ve ictihâdda yanılmak bilirler. Bunların, Ehl-i sünneti sevmesi için, kendileri gibi Eshâb-ı kirâma "aleyhimürrıdvân" düşman olmalarını ve bu din büyüklerine kötü göz ile bakmalarını isterler. Hâricîlerin sevmesi için de, Ehl-i beyte "aleyhimürrıdvân" düşmanlık etmelerini, Muhammed "aleyhi ve alâ âlihissalâtü vesselâm"ın Âline, en yakınlarına düşman olmalarını isterler. Yâ Rabbî! Sen, bize doğru yolu gösterdikden sonra, bizleri yanılmakdan, yoldan çıkmakdan koru! Bize kalırsa hâlimiz harâb! Sen sonsuz rahmet hazînenden bize merhamet et! Her iyiliği, herkese, karşılıksız veren, ihsân eden ancak sensin!

Ehl-i sünnet âlimlerine göre, o muhârebeler zemânında, Eshâb-ı kirâmın üç kısm olduğunu yukarıda bildirmişdik. Bir kısmı delîl ve ictihâd ile, hazret-i Alînin "radıyallahü anh" haklı olduğunu anlamışdı. Bir kısmı da, yine delîl ve ictihâd ile, karşı tarafı haklı bulmuşdu. Üçüncü kısm ise, delîl ile hiç bir tarafı üstün gör-

medi. Her üç kısmın kendi ictihâdlarına göre hareket etmesi lâzım idi. O hâlde birinci kısmın, hazret-i Alîye “radıyallahü anh” yardım etmesi lâzım oldu. İkinci kısmın ise, kendi ictihâdlarına göre, karşı tarafa yardım etmesi lâzım oldu. Üçüncü kısmın işe karışmaması doğru olup, bir tarafı ötekine tercîh etmeleri hatâ olurdu. O hâlde, her üç fırka kendi ictihâdına göre hareket etdi. Kendilerine lâzım ve vâcib olanı yapdılar. Bundan dolayı, hangisine birşey denilebilir ve nasıl dil uzatılabilir? İmâm-ı Şâfi’î ve Ömer bin Abdül’azîz buyuruyor ki, (Allahü teâlâ, ellerimizi o kanlara bulaşmakdan koruduğu gibi, biz de dillerimizi karışdırmakdan korumalıyız!) Bu sözden anlaşılıyor ki, bir tarafa haklı, karşı tarafa hatâlı dememiz de, doğru değildir. Çünki, müctehid hatâ edince de bir sevâb kazanır ki, ictihâd ve gayretinin karşılığıdır.

İki müctehidin ictihâdları birbirine uymazsa, her birinin kendi ictihâdını doğru, ötekinin ictihâdını yanlış bilmesi lâzımdır. Meselâ, Hanefî mezhebinde kan akması abdesti bozduğu hâlde, Şâfi’î mezhebinde bozmaz. Şâfi’î mezhebinde, yabancı kadına dokunmak, abdesti bozar, Hanefîde bozmaz. Bunlardan elbette biri doğru, öteki yanlışdır. Fekat, bir şeyde, doğru taraf birden fazla olur mu, olmaz mı? Bu çok derin ve karışık bir mes’eledir. Doğrunun bir olup, ötekilerin ind-i ilâhîde yanlış olacağına göre, ictihâdı doğru olanlara, iki veyâ on sevâb, hatâ edenler, günâha girmedikleri gibi, Allahü teâlâ afv edip, bir sevâb da veriyor. Bir şeyin doğrusu birden çok olur, diyen âlimler de vardır. Meselâ, Âdem aleyhisselâmın dîninde kızların, erkek kardeşlerine nikâh edilmeleri emr olunduğu hâlde, sonradan gönderilen Peygamberlerin “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” dinlerinde harâm olması da, Allahü teâlânın emri idi. Allahü teâlânın emrlerinde hatâ olamıyacağından, her iki emr de doğrudur. Birinci emr, Âdem aleyhisselâma ve Onun ümmetine, ikinci emr de, diğer Peygamberlere ve ümmetlerine doğrudur. Her müctehid için doğru olan, kendi re’y ve ictihâdıdır. İctihâd, o mezhebde bulunanlar için de hakdır, doğrudur. Şu hâlde, hak birden çok olmakdadır. Bunun için, bir mezhebe uyan kimse, başka mezhebde bulunanlara ve ictihâdlarına hatâ diyemez. Görülüyor ki, her müctehid, kendi ictihâdına göre hareket etmeğe mecbûrdur. Bunun hikmetine, fâidesine gelince, **(Ümmetimin ictihâdlarında ayrılması, Allahü teâlânın geniş bir merhametidir)** hadîs-i şerîfinin gösterdiği gibi, islâmiyyetden ayrılmaksızın, dinde gösterilen kolaylıkdır. Meselâ, Hanefî mezhebinde bulunan bir kimsenin bir yerinden kan çıkar ve durmazsa, dâimâ abdesti bozulacağından ve her zemân abdest alması güç olduğundan, Şâfi’î mezhebine geçerek veyâ o mezhebi taklîd ederek, zorlukdan

kurtulacağı gibi, Hanefî mezhebinde bulunan kimse, dişlerini zarûretsiz kaplatsa veyâ doldurtsa, gusl abdesti kabûl olmıyacağından, Şâfi'î mezhebini taklîd ederek cenâbetlikden kurtulur. Nikâh, talâk ve zekâtda ise, Şâfi'î mezhebinde karşılaşılan güçlükler, Hanefîyi taklîd ederek hafîfletilir. Su mes'elelerinde Hanefî ve Şâfi'îlerin karşılaşdıkları sıkıntı da, Mâlikî mezhebinin ictihâdını taklîd ederek kolaylaşdırılır. Bunlar gibi, dahâ birçok misâller, meselâ yolculukda öğle ile ikindi ve akşam ile yatsı nemâzlarını birlikde kılmak sûretiyle Hanefîlerin, Şâfi'î mezhebini taklîd etmeleri gibi kolaylıklar vardır. Çünki, vapurda, trende, göğüs kıbleden dönünce, Hanefî mezhebinde olanın farz nemâzları kabûl olmaz. Mezheb taklîdi hakkında, din âlimlerinin sözleri, Tâm ilmihâl **(Se'âdet-i Ebediyye)** kitâbında uzun yazılıdır.

Eshâb-ı kirâmı "aleyhimürrıdvân" sevmek, onlara bağlı olmak, insanlar içinden beğenilmiş, süzülüp ayrılmış olan bu çok kıymetli tabakanın hayât tarzlarına imrenip onlar gibi olmağa özenmek, Allahü teâlânın en büyük ni'metidir. Hadîs-i şerîfde, **(Kişi sevdiği ile berâberdir)** buyurulduğundan onları sevenler, onlar iledir. Cennetde onların makâmlarında, yakınlarındadır.

Ehl-i sünnet âlimleri "rahime-hümullahü teâlâ", ellerine geçen delîller ile, imâm-ı Alînin "radıyallahü anh" haklı olduğunu, karşı tarafdakilerin ise, ictihâdda yanıldıklarını anladılar. Hatâ, ictihâdda olduğu için, kimsenin birşey söylemeğe hakkı yokdur. Bunlara kabâhatli, mel'ûn denilebilir mi? İctihâd emrini yerine getirdiler. Cehd edip uğraşdılar. Hakîkati böyle gördüler. Bunların uyuşmaması, din âlimlerinin mezheblere ayrılması gibidir. İmâm-ı Alînin "radıyallahü anh" (Kardeşlerimiz bize uymadı. Onlar kâfir değildir. Günâha da girmediler. Zîrâ, onları küfrden, günâhdan koruyan ictihâdları, buluşları vardır.) buyurduğunu yukarıda bildirmişdik. Ba'zı kimseler, imâm-ı Alî "radıyallahü anh" ile harb edenleri kötüliyor. Âlimler ise, imâm-ı Alînin "radıyallahü anh" haklı olduğunu söylemekle berâber, karşı tarafdakilerin ictihâdlarına, te'vîllerine hatâ demiyor. Hiçbirine dil uzatmıyor, kötülemiyorlar. Hayrülbeşer "sallallahü aleyhi ve sellem" efendimiz, **(Eshâbım için birşey söylerken, Allahü teâlâdan korkunuz!)** buyurdu ve ehemmiyyetini bildirmek için birkaç kerre tekrâr söyledi. Bir kerre de buyurdu ki, **(Eshâbımın her biri gökdeki yıldızlar gibidir. Hangisine uyarsanız selâmete kavuşursunuz).** Sahâbîlerin her birinin kıymetini, büyüklüğünü, yüksekliğini bildiren hadîs-i şerîfler pek çokdur. O hâlde hepsini kıymetli ve yüksek tutup, yanlış hareketlerinin iyi sebeblerle, güzel niyyetlerle yapıldığını bilmelidir. İşte Ehl-i sünnet mezhebi budur.

Ba'zıları, bu mes'elede taşkınlık yapdı. Alî "radıyallahü anh" ile muhârebe edenlere kâfir dedi. Din büyüklerine her kötü sözü söylemekden utanmadılar. Bunların maksadı, hazret-i Alînin "radıyallahü anh" haklı olduğunu ve karşı tarafdakilerin hatâ etdiğini bildirmek ise bunu bildirmek için, Ehl-i sünnetin tutduğu doğru yolu seçmek yetişir. Din büyüklerine söğmek, onları kötülemek, müslimânlığa sığmaz. Ya'nî bunların tutduğu yol ki, Peygamber efendimizin "sallallahü aleyhi ve sellem" Eshâb-ı kirâmına söğmeği, la'net etmeği, kendilerine din ve ibâdet edinmişlerdir. Bu, düpedüz dinsizlikdir. Peygamberimizin "sallallahü aleyhi ve sellem" halîfelerine söğmeğe ibâdet diyen din, nasıl bir dindir? Bu dünyâda, uzun asrlar içinde birkaç kimse dürlü şeyler uydurarak doğru yoldan ayrıldı, bid'atlara sarıldı. Bu sapıklar arasında doğru yoldan, şî'îler ve hâricîler kadar çok uzaklaşan görülmemişdir. Din büyüklerini söğmeği, kötülemeği, îmânlarının temeli sanan kimselerin, doğru yoldan nasîbi ne olabilir. Bunlar, on iki fırkadır. Hepsi de Eshâb-ı kirâma "aleyhimürrıdvân" kâfir diyor. Olmadık şeyleri söyliyorlar. Dört halîfeden üçüne söğmeği ibâdet biliyorlar. Böyle kimseler hakkındaki azâbları bildiren hadîs-i şerîfleri de işitince, bunları başkaları için sanıyorlar. Keşki gitdikleri yolun ma'nâsını bilip, bu yoldan da kaçınsalardı. Peygamber efendimizin "sallallahü aleyhi ve sellem" Eshâb-ı kirâmına düşmanlık etmeselerdi ne güzel olurdu! Hıristiyânlar da kendilerine Îsevî diyor. Yehûdîler de Mûsevî deyip hiçbiri kendilerine kâfir demiyor ve kâfir bilmiyorlar. Kendi dinsizliklerini beğenmiyenlere kâfir diyorlar. Hepsi de aldanıyorlar. Her ikisi de kâfirdir.

Eshâb-ı kirâma düşman olmağı, Abdüllah bin Sebe' adındaki bir yehûdî dönmesi ortaya çıkardı. Zemânla, unutulmuş iken, cihâna yayarak dîn-i islâmda büyük bir yara, derin bir uçurum açılmasına tekrâr sebeb olan, Şâh İsmâ'îl Safevîdir. 907 [m. 1501] senesinde Îrânda Safeviyye devletini kuran bu adamın altıncı dedesi, Safiyyeddîn Erdebîlî, Sôfiyye-i aliyyeden sâlih bir zât olup, Muhammed Geylânîden inâbet almışdı. Bunun torunu Cüneydin müridleri pek çok olduğundan Karakoyunlu hükümdârı Mirzâ Cihân şâh tarafından Erdebîlden çıkarılmışdı. Diyâr-ı Bekre gelip, Ak koyunlu hükümdârı Uzun Hasene sığınmış ve hemşîresi ile evlenmişdi. Oğlu Haydar da, Uzun Hasenin kızını almışdı. Babası ve sonra kardeşi öldürülüp, kendisi bir müddet sonra babasının intikâmını almış, Tebrîzde hükûmet kurmuş ve Eshâb-ı kirâma düşman olmağı, resmen i'lân etmişdir. Müslimânları kolay aldatabilmek için, oniki imâmdan imâm-ı Mûsâ Kâzım "rahmetullahi aleyh" soyundan olduğunu söylerdi. Bu sözün yalan olduğunu, ki-

tâbımızın sonunda, hâl tercemesini anlatırken açıkladık. Lütfen oradan okuyunuz! Bu zemâna kadar, Îrânda asrlardan beri yaşamış olan müslimânlar, hep Ehl-i sünnet idi. Babasının fitne ve fesâdını ortadan kaldıran Bahr-i hazerin batısındaki **(Dirbendîye)** devletinin üçüncü reîsi Şirvânşâhı yakaladıkda, diri diri şişe geçirip kebab yapdığı ve Tebrîze girdikde, Ehl-i sünneti kılınçdan geçirdiği meşhûrdur.

Şâh İsmâ'îlin islâm târîhini lekeliyen o bozuk hareketlerinden önce, islâm memleketlerinin hiçbirinde, mekteblerde, medreselerde, meclislerde, hocalardan, mu'âllimlerden, talebeden hiçbirisi Sahâbe-i kirâmdan hiçbirisine dil uzatmazdı. Hanefî âlimleri, Yezîde bile la'net etmeğe izn vermemişdir. Yalnız aldatılmış olan ba'zı kimseler, Ehl-i beyti "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în" bulundukları derecenin üstüne çıkarmış iseler de, bunlar da, Sahâbe-i kirâm için dîne ve edebe muhâlif birşeyler söylememişlerdi. Ehl-i beytin kıymetini bilmemekde Abbâsîler, Emevîleri geçmişlerdir.

Yavuz Sultân Selîm hân "rahmetullahi aleyh" zemânında Îrân hükümdârı olan şâh İsmâ'îl, dîni siyâsete âlet ederek, emellerini başarabilmek için, müslimânları Ehl-i sünnetden ayırmağa çok uğraşdı. Her tarafa adamlarını göndererek, İslâm memleketlerine bozuk i'tikâdını bulaşdırdı. O zemânlar Anadoluda, bektâşîlik, câhiller elinde bulunduğundan, bu tekkeleri sardı. Memleketi bu felâketden korumak için, bektâşî tekkeleri kapatılmışdı. O tekkelerden öteye beriye dağılanlar, birer tekkeye sığınarak i'tikâdlarını gizleyip, Ehl-i sünnetden görünerek, bozuk i'tikâdlarını zemân zemân meydâna çıkardılar. Ehl-i beyti sevmek için, Sahâbe-i kirâma düşmanlık etmek lâzımdır diyerek, tekkelere gelen Anadolunun saf ve temiz müslimânlarını aldatmağa başladılar. Tekke şeyhlikleri de, babadan oğula geçen bir makâm hâlini alıp, çok yerlerde ilmde derinleşmemiş ve Ehl-i sünnet i'tikâdından haberi olmayan, gâfil ve câhillerin elinde kaldığından, bu fenâ i'tikâd, dervişler arasında alıp yürüdü. Sahâbe-i kirâm "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în" arasındaki muhârebeleri, kendi görüşlerine ve dünyâya olan hırs ve tama'larına göre değişdirerek anlatdılar. Vak'aları, olayları değişdirdiler. Çirkin hikâyeler uydurdular. Âyet-i kerîme ve hadîs-i şerîflere yanlış, bozuk ma'nâ verdiler. Bu çirkin i'tikâd, zemânla bütün tekkelere de yayıldı. Son zemânlarda şî'îlik bulaşmıyan bir tekke kalmamış gibi idi.

Mu'âviye "radıyallahü anh" ve torunu olan ikinci Mu'âviye ve Ömer bin Abdül'azîzden başka, bütün Emevî halîfeleri zemânlarında, Ehl-i beytin yüksek derecelerine yakışmıyacak birşeyler uydurulup söylendi ve müslimânlar arasında yayıldı. Abbâsîler ze-

mânında, halîfe olacaklar arasında ictihâd edebilecek âlim kimseler bulunmayıp, dünyâ menfe’atleri için halîfe olmağa uğraşdıklarından, o zemânın târîhcileri, Eshâb-ı kirâm arasındaki vak’aları da, Abbâsî halîfelerinin hâline benzeterek yazdı. Emevî halîfelerine de iftirâlar yapdılar. Bunları lekelediler, kötü tanıtdılar.

Bunlar, gâliba Ehl-i beyt-i nebevîyi “radıyallahü teâlâ anhüm ecma’în” kendileri gibi sanıyor. Onları da, hazret-i Ebû Bekr ile Ömere “radıyallahü anhümâ” düşman biliyor. Onları da, kendileri gibi, iki yüzlü, münâfık hayâl ediyorlar. Hazret-i Alînin “radıyallahü anh”, üç halîfe ile meşhûr olan dostluğunun siyâsî ve gösteriş olduğunu ve onlara, haklı bilerek, kalbinden gelerek değil de, münâfıklıkla, hürmet ve sevgi gösterdiğini zan ediyorlar. Ne kadar şaşılacak şeydir. Bunlar, Ehl-i beyti, eğer, Resûlullahı “sallallahü aleyhi ve sellem” sevdikleri için seviyorsa, Onun düşmanlarına da, düşmanlık etmeleri lâzım gelirdi. Onun düşmanlarına, Ehl-i beytin düşmanlarından dahâ çok söğüp, la’net etmeleri îcâb ederdi. Bunlardan hiçbirinin, Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” en büyük düşmanı olan ve mubârek vücûdüne ve nâzik rûhuna eziyyet ve işkenceler yapan Ebû Cehle la’net etdikleri, söğdükleri görülmemişdir. Fekat, Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” en çok sevdiği Ebû Bekri “radıyallahü anh”, Ehl-i beytin düşmanı sanarak, âyet-i kerime ile ve hadîs-i şerîfler ile medh edilmiş olan bu büyük zâta la’net etmekden, çirkin şeyler söylemekden çekinmiyorlar. Bu nasıl müslimânlıkdır? Allah göstermesin, hazret-i Ebû Bekr ile hazret-i Ömerin “radıyallahü anhümâ” Ehl-i beyte düşman olacakları düşünülebilir mi? Bu insâfsızlar, keşki Ehl-i beytin düşmanlarına la’net etselerdi de, Eshâb-ı kirâmın “aleyhimürrıdvân” büyüklerinin ismlerini karışdırmasalardı ve din büyüklerini kötülemeselerdi, Ehl-i sünnetden ayrılıkları kalmazdı. Çünki, Ehl-i sünnet de, Ehl-i beytin düşmanlarına düşmandır. Onların kötü ve alçak olduklarını söylemekdedir. Ehl-i sünnetin iyiliğinden biri de şudur ki, belki müslimân olmuşdur, tevbe etmişdir diye, hiçbir kâfire ve hiçbir alçağa ism söyliyerek la’net etmeğe izn vermemişler, kâfirlere toptan la’nete müsâ’ade etmişlerdir. Son nefesde, Allah korusun, îmânsız giden belli kâfirlere la’net etmişlerdir. Bunlar ise, hazret-i Ebû Bekr ile hazret-i Ömere “radıyallahü anhümâ” utanmadan, sıkılmadan la’net ediyor. Eshâb-ı kirâmın büyüklerine dil uzatıyorlar. Allahü teâlâ, kendilerine doğru yolu göstersin!

Ehl-i sünnet, iki mühim noktada, bunlardan ayrılmakdadır:

1 — Birincisi şudur ki, Ehl-i sünnet, dört halîfenin de hilâfetinin doğru olduğunu, dördünün de, halîfe olduğunu söylüyor. Çün-

ki, Peygamberimiz "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki, **(Benden sonra, halîfelik otuz senedir).** Bu, gaybdan haber veren hadîs-i şerîflerdendir. Otuz sene hazret-i Alînin "radıyallahü anh" hilâfeti ile temâm oldu. Bu hadîs-i şerîf, dört halîfeyi göstermekdedir ve hilâfet sıraları doğrudur. Bunlar ise, üç halîfenin hilâfetinin doğruluğuna inanmıyor. Zor ile, kuvvet kullanarak halîfe oldular diyor. Hazret-i Alîden "radıyallahü anh" başka kimse halîfe olamazdı diyorlar. Hazret-i Alînin "radıyallahü anh" üç halîfeye bî'at ve itâ'at etmesi, **(takıyye)** idi. Ya'nî istemiyerek, idâre etmek için idi diyorlar. Bu sözleri ile, insanların en iyisinin Eshâbı arasında nifâk, iki yüzlülük vardı, birbirlerini aldatarak geçiniyorlardı sanıyorlar. Çünki, bunlara göre hazret-i Alîyi "radıyallahü anh" sevenler ile sevmiyenler, senelerle birbirleri ile yalancıkdan sevişmişler. Kalblerindeki ayrılığı saklamışlar, düşmanlıklarını dostluk şeklinde göstermişler. Bunlara göre, Peygamberimizin "sallallahü aleyhi ve sellem" mubârek sohbetinde edeblenen, yetişen Eshâb-ı kirâmın hepsi, hîleci, yalancı ve iki yüzlü oluyor. Kalblerinde olanı saklayıp, olmıyanı gösteriyorlar. Bunun için de, bu ümmetin en kötüsü, onlar oluyor. Sohbetlerin, derslerin en fenâsı da, Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" sohbeti oluyor. Çünki, bu kötü huylar, ondan sirâyet etmiş bulunuyor. Bunlara göre, asrların en kötüsü, Eshâb-ı kirâmın "aleyhimürrıdvân" asrı oluyor. Çünki, onların asrı, güyâ düşmanlık, intikâm ve iki yüzlülük ile dolu bulunuyor. Hâlbuki, Allahü teâlâ, Kur'ân-ı kerîmde Feth sûresinde, meâlen, **(Onlar kendi aralarında devâm üzere ve pek fazla merhametlidirler)** buyurmakdadır. Allahü teâlâ, hepimizi bu bozuk i'tikâdlardan muhâfaza buyursun!

Bu ümmetin önde olanları bu kadar kötü huylu olursa, sonradan gelenlerinde artık iyilik bulunabilir mi? Bunlar, Peygamber efendimizin "sallallahü aleyhi ve sellem" sohbetinde bulunmanın üstünlüğünü ve bu ümmetin ne kadar hayrlı, kıymetli olduğunu bildiren âyet-i kerîmeleri ve hadîs-i şerîfleri acabâ görmemişler mi, duymamışlar mı? Yoksa, bunları duyup da inanmamışlar mı? Kur'ân-ı kerîmi ve hadîs-i şerîfleri bizlere onlar öğretdi. Eshâb-ı kirâm "aleyhimürrıdvân" kötü olursa, onlardan öğrenilen din de kötü olmaz mı? Bunların maksadı, yoksa, bu perde altında dîni yıkmak mıdır ve islâmiyyeti ortadan kaldırmak mıdır? Ehl-i beyti sever görünerek, islâmiyyeti yok etmeğe uğraşıyorlar. Keşki hazret-i Alîyi "radıyallahü anh" sevenlere kıymet verselerdi de, bâri bunlara iki yüzlülük damgasını vurmasalardı. Hazret-i Alîyi "radıyallahü anh" sever ve sevmez sandıkları Eshâb-ı kirâm, otuz sene birbirleri ile yalan, kin ve iki yüzlülük yaparak geçinmişler ise,

bunların neresinde iyilik kalır? Hangi sözlerine inanılabilir? Ebû Hüreyreye "radıyallahü anh" dil uzatıyorlar, söğüyorlar. Hâlbuki, bilmiyorlar ki, onu kötüleyince, ahkâm-ı islâmiyyenin yarısı kötülenmiş olur. Çünki, ictihâd derecesine varmış olan büyük âlimlerimiz buyuruyor ki, ahkâm-ı islâmiyyeyi bildiren üçbin hadîs-i şerîf vardır. Ya'nî üçbin ahkâm-ı islâmiyye, sünnet ile belli olmuşdur. Bu üçbinden binbeşyüzünü haber veren Ebû Hüreyredir. O hâlde, onu kötülemek, ahkâm-ı islâmiyyenin yarısını kötülemek olur. İmâm-ı Muhammed bin İsmâ'îl Buhârî buyuruyor ki, Ebû Hüreyreden "radıyallahü anh" hadîs-i şerîf işitip de söyliyenler, sekiz yüzden fazladır. Bunların hepsi de, Eshâbdan ve Tâbi'îndendir. Bunlardan biri Abdüllah ibni Abbâs ve biri Abdüllah ibni Ömer, birisi Câbir bin Abdüllah, birisi de Enes bin Mâlikdir "radıyallahü anhüm ecma'în". Bunların söylediği, Ebû Hüreyreyi "radıyallahü anh" kötüleyen söz, hadîs-i şerîf değildir. Uydurmadır. Hâlbuki, onun ilmini ve anlayışını bildiren hadîs-i şerîf meşhûrdur. Kendi düşüncesi ile böyle büyük zâtı, hazret-i Alîye "radıyallahü anh" düşman sanarak, ona karşı ağzına geleni söylemek, ne büyük insâfsızlıkdır. Bu sapıtmaların sebebi, hep sevginin taşkınlığıdır. Az kalsın îmânları gidecek. Hazret-i Alî "radıyallahü anh" için de, iki yüzlülük yapıp, susdu diyorlar. Onun Şeyhaynı, ya'nî hazret-i Ebû Bekrle Ömeri "radıyallahü anhümâ" medh eden sözlerine acabâ ne diyecekler. Halîfe iken, birçok insan arasında söylediği, üç halîfenin hilâfetlerinin doğruluğunu bildiren sözleri karşısında ne yapacaklar? Çünki, iki yüzlülükle, hilâfet kendi hakkı olduğunu ve üç halîfenin hilâfetlerinin haksız olduğunu söylemedi diyorlarsa da, onların hilâfetlerinin doğru olduğunu ve kendisinden dahâ yüksek olduklarını söylemesi lâzım değildi. Bundan başka, üç halîfenin üstünlüğünü bildiren hadîs-i şerîflere ve bunları ve başkalarını Cennet ile müjdeliyen hadîs-i şerîflere ne diyecekler? Çünki, Peygamber efendimiz "sallallahü aleyhi ve sellem" de, iki yüzlülük yapdı demeleri câiz değildir. Peygamberlerin doğruyu bildirmeleri lâzımdır. Dahâ, dahâ! Bunları medh eden âyet-i kerîmelere ne diyecekler? Allahü teâlâya da mı dil uzatacaklar?

Allahü teâlâ, Kur'ân-ı kerîmde Tevbe, Mâide ve Mücâdele ve Beyyine sûrelerinde buyuruyor ki, **(Biz onların her birinden râzıyız. Onların herbiri de, Allahü teâlâdan râzıdırlar).** Demek ki, hem sevmiş, hem de sevilmişlerdir.

A'râf ve Hicr sûrelerinde meâlen, **(Biz azîmüşşân, onların kalblerindeki gıl ve gışşı nez' etdik)** buyuruyor. Ya'nî kalblerindeki kin, hıyânet ve birbirlerine düşmanlık gibi şeyleri kökünden çıkarıp atdık. Bu âyet-i kerîme gösteriyor ki, hiçbir sahâbî, hiçbir

sahâbî için hased ve kin besliyemez. Bunların kökü onlardan sökülmüş, atılmışdır. Çünki, hepsi Hakkulyakîne varmışlardır. Aralarında hâsıl olan mücâdele ve muhârebeler, ictihâd sebebiyle idi. Her biri, kendi ictihâdıyle hareket etmeğe me'mûr ve mecbûr olduğundan, hiçbirine dil uzatılamaz.

Enfâl sûresinin 64.cü âyet-i kerîmesinde, cenâb-ı Hak, Resûl-i Ekremine "sallallahü aleyhi ve sellem" meâlen buyuruyor ki, **(Sana, Allahü teâlâ ve mü'minlerden sana tâbi' olanlar kâfîdir)** ki, o vakt, Sahâbe-i kirâm pek az idi. Âyet-i kerîmenin ma'nâsına iyi dikkat edilirse, Sahâbe-i kirâmın "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în" büyüklüğü ve derecelerinin yüksekliği anlaşılır. Her biri dîn-i islâmın yayılmasında, Server-i âleme "sallallahü aleyhi ve sellem" kâfî oluyorlar. Allahü teâlâ, onların ismini, kendi isminin yanına getirerek buyuruyor ki, hakîkatde ben sana yetişirim ve onlar benim kifâyetimin mazharı olur. Görünüşde onlar sana kifâyet eder. Başkasının yardımına lüzûm ve ihtiyâc kalmaz.

Feth sûresinin 18.ci âyet-i kerîmesinde, cenâb-ı Hak meâlen buyuruyor ki, **(Ağaç altında sana bî'at eden,** [ya'nî emrlerini kaydsız şartsız yapmağa söz veren] **mü'minlerden Allahü teâlâ râzıdır)** ki, bunlar Sahâbe-i kirâm idi **(ve onlara Sekîne,** [ya'nî Tumânînet, kalblerine kuvvet] **veriyor ve sana olan sevgilerini, Sıdk ve ihlâsı biliyor ve onları yakın bir feth ve zafer ile sevâblandıracağını müjdeliyor.)** Hudeybiye anlaşmasında, Sidre yâhud Sümre ağacının altında yapılan söz vermeğe işâretdir. Görülüyor ki, Sahâbeden herbirinin "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în" rızâ-i ilâhîye mazhar olduğu ve kalblerinin temiz ve hâlis olduğu ve sekînenin inzâli ve Feth-i karîb ile sevâblandırılacaklarını bildirmesi, mertebe ve şânlarının büyüklüğüne açık bir şâhiddir.

Feth sûresinin diğer âyet-i kerîmesinde, **(Sana bî'at edenler)** ya'nî seninle gazâ ve cihâdda bulunup, dîn-i islâmın neşrinde, kullarıma nasîhat vermekde ve doğru yolu göstermekde berâber olacaklarını ahd ve va'd edenler, **(Allah celle şânühû ile mübâye'a,** [ya'nî va'd] **etmiş olurlar)** buyurdu.

Diğer âyet-i kerîmede meâlen, **(Onlar Allahü teâlâyı severler. Allahü teâlâ da onları sever)** buyurdu. Görülüyor ki, Sahâbe-i kirâmın hepsi "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în" Allahü teâlânın muhabbetine ve mahbûbiyyetine mazhar olmuşdur.

Tevbe sûresinin 103.cü âyet-i kerîmesinde meâlen, **(Mekke-i mükerreme ehâlîsinden olup, Muhâcirîn denilen Sahâbe-i kirâm ile, Medîne-i münevvere ehâlîsi olan Ensârdan ve onlara iyilikde tâbi' olanlardan, Allahü teâlâ râzıdır. Onlar da Allahü teâlâdan râ-**

zıdırlar) buyuruyor. Hazret-i Mu'âviye "radıyallahü anh" Mekke-i mükerremenin, Sahâbe-i kirâmın eşrâfından, büyüklerindendir.

Enfâl sûresinin yetmişikinci âyet-i kerîmesinde meâlen, **(Bunların hepsi Peygamber aleyhissalâtü vesselâmı içlerinde ivâ ve iskân etmiş, dîn-i islâmı yaymasında nusrat ve yardımda bulunmuşlardır)** buyuruldu. İmâm-ı Mâlikin "radıyallahü anh" buyurduğuna göre, Şâmın fethinde, orada bulunan nasârâ [ya'nî hıristiyanlar] dedi ki: Sizin Peygamberinizin Eshâbı, bizim havârîlerimizden dahâ iyidir. Zîrâ onların ismi, Tevrâtda ve İncîlde söylenmiş ve medh olunmuşdur.

Sûre-i Fethde yukarıda bildirilmiş olan âyet-i kerîmeye dayanarak imâm-ı Mâlik "radıyallahü anh", Eshâb-ı kirâmı sevmiyenlerin kâfir olacağını söylemişdir. İmâm-ı Şâfi'î "rahime-hullahü teâlâ" de böyle buyurmuşdur.

Bu âyet-i kerîmeler ve hadîs-i şerîfler gösteriyor ki, Allahü teâlâ ve Onun Resûlü "sallallahü aleyhi ve sellem" Sahâbe-i kirâmın hepsini âdil bilmişdir. Allahü teâlânın ve Onun Peygamberinin "sallallahü aleyhi ve sellem" âdil bildiği kimseleri, başkalarının âdil bilmemesinin ne ehemmiyyeti ve zararı olur? Eğer Sahâbe-i kirâm, âyet-i kerîme ve ehâdîs-i şerîfe ile medh ve senâ edilmemiş olsaydı dahî, islâma yardımları ve bu uğurda mallarını ve canlarını, ana, baba ve evlâdlarını fedâ etmeleri ve Peygamber efendimize "aleyhissalâtü vesselâm" yardım etmeleri ve îmânlarının kuvveti, hepsinin âdil olduğunu ve böyle i'tikâd etmemiz lâzım geldiğini açık olarak göstermekdedir. Ehl-i sünnet âlimlerinin mezhebleri de budur.

Sahâbe-i kirâmın fazîletini, yüksekliğini, şân ve rütbelerinin büyüklüğünü gösteren hadîs-i şerîfler sayılamıyacak kadar çokdur. Hepsi için buyurulan hadîs-i şerîfler cildlerle kitâb teşkil eder. Bunlardan birkaçını bildirelim:

Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" buyuruyor ki:

(Eshâbımın hepsi, gerek birlikde, toptan, gerekse birer birer, yıldızlar gibi nûrludurlar. Bunlardan hangi birine uyarsanız, ya'nî ardı sıra giderseniz, asl kurtuluş yolu olan, insanlığın kemâli ve se'âdeti olan, Allahü teâlânın sevgisine kavuşursunuz). Bunun içindir ki, din imâmlarımız, ya'nî bu dînin büyükleri, Sahâbe-i kirâmdan herbirinin sözlerini, hareketlerini, işlerini huccet ve sened olarak almışdır. Peygamberimiz "sallallahü aleyhi ve sellem" bu hadîs-i şerîfde demek istiyor ki, (Eshâbımdan herhangisini kendinize mezheb imâmı tanır, rehber, önder edinirseniz, re'y ve ictihâdları ile amel ederseniz, gösterdikleri yolda giderseniz, doğru

yolda yürümüş olursunuz). Bundan anlaşılıyor ki, bunların hepsi müctehiddir. Herbiri âyet-i kerîmelerde ve hadîs-i şerîflerde açıkça bildirilmiyen ahkâm-ı dîniyyeyi, ilmleri ile, yükseklikleri ve kemâlleri ile ve kalblerinin nûrları ile âyetlerden ve hadîs-i şerîflerden bulup çıkarabilmekdedir. Bunun içindir ki, Server-i âlem "sallallahü aleyhi ve sellem", Sahâbe-i kirâmdan birçoğunu, dîn-i islâmı yaymak ve herkese bildirmek için, uzak memleketlere gönderdikleri zemân, tenbîh buyururlardı ki, karşılaşacağınız vak'aların, hâdiselerin nasıl yapılması lâzım geldiğini, Kur'ân-ı kerîmde ve hadîs-i şerîflerde açık göremediğiniz vakt, âyet-i kerîmelerin delâletinden, işâretlerinden, rümûzundan, ifâde şeklinden, uygun ma'nâlarından, muhâlif ma'nâlarından, emrlerinin îcâblarından çıkarıp anlayınız ve anladığınıza göre yapınız ve yapdırınız! Müctehidlerin vazîfesi de budur. Sahâbe-i kirâmın herbirini bir yıldıza teşbîh buyurdu ki, denizlerde, dağlarda, derelerde, tepelerde, sahrâlarda, çöllerde yollarını şaşıranlar, kıbleyi, diğer cihetleri arıyanlar, bunların zıyâsı sâyesinde yol bulabilsinler. Zemân-ı se'âdetden sonra **(Hulefâ-i râşidîn)** ve bütün Eshâb-ı kirâm, böylece birbirlerini müctehid tanımışlardır. Birbirlerinin re'y ve ictihâdlarına yanlış dememişlerdir. Sahâbe-i kirâmın sohbetlerinde ve derslerinde yetişen Tâbi'în-i kirâmın çoğu da böyle müctehid oldu. Bunların sohbet ve derslerinde bulunan Tebe'i tâbi'înden bir kısmı da ictihâd derecesine yükseldi. İmâm-ı a'zam Ebû Hanîfe, imâm-ı Mâlik, imâm-ı Şâfi'î, imâm-ı Ahmed bin Hanbel, imâm-ı Evzâî, Süfyân-ı Sevrî, Süfyân bin Uyeyne, Dâvüd-i Tâî ve benzerleri "rahime-hümullahü teâlâ" bunlardandır. Bunlar azala azala, dördüncü asrın sonunda, ictihâd yapabilecek derin âlim yetişemez oldu. Önce gelmiş müctehidlerden çoğunun da mezhebleri unutuldu. Şimdi, ancak dört imâmın mezhebi kaldı. Bunlar da, İmâm-ı a'zam, imâm-ı Şâfi'î, imâm-ı Mâlik ve imâm-ı Ahmed bin Hanbel "radıyallahü anhüm"dür. Onlardan sonra bu mertebeye, bu dereceye kimse vâsıl olamadı. Onun için, mezhebler, dört olarak kaldı. Müslimânların hepsi, bu dört mezhebden birine uymağa mecbûr ve me'mûr oldu.

Birkaçını bildirdiğimiz âyet-i kerîmeler ve hadîs-i şerîfler karşısında Allahü teâlâ, mezhebsizlere insâf versin! Herkes bilir ki, iki yüzlülük, hâinlik alâmetidir. Eshâb-ı kirâma ve hele, en kıymetlilerinden olan, Allahın arslanına, hiç iki yüzlü denilebilir mi? İnsanlık dolayısıyle, doğru söz, bir iki sâat veyâ bir-iki gün saklanabilir denirse, yeri vardır. Fekat, Allahın arslanına, tam otuz sene, hâinlik alâmetini yüklemek ve bu uzun zemânda, hep iki yüzlülükle yaşadı demek, ne kadar çirkin, ne kadar alçakça bir iftirâ o-

lur. Küçük günâh, her zemân yapılırsa, büyük günâh olur buyurmuşlardır. Kötü insanların, münâfıkların bir fenâlığını otuz sene durmadan yapmanın, artık ne olacağını düşünmeli. Bu sözlerinin çirkinliğini bilip de, Şeyhaynın üstünlüğünü kabûl etselerdi, böylece hazret-i Alîye "radıyallahü anhüm" ihânet etmekden, alçaltmakdan kurtulurlardı. İki belâdan küçüğünü seçmiş olurlardı. Şunu da söyliyelim ki, Şeyhaynın üstünlüğünü söylemekde, hazret-i Alîyi "radıyallahü anhüm" küçültmek yokdur ve onun halîfeliği inkâr edilmiş olmaz. Vilâyetdeki yüksek mertebesine ve hidâyet ve irşâd makâmına dokunulmuş olmaz. Hâlbuki, bunların dediği gibi, onu iki yüzlü bilmekle, bütün bu meziyyetler, kıymetler, kendisinden alınmış olur. Çünki, iki yüzlülük, münâfıkların, en aşağı insanların ve yalancı, dolandırıcı kimselerin işidir.

Şeyhaynın halîfe olacakları ve hattâ Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" yanında defn olunacakları, hadîs-i şerîflerde bildirilmişdi. Ebû Bekr-i Sıddîk ve Ömerebnil-Hattâb ve Osmânebnil-Affân ve Alîyyibni Ebî Tâlibin "radıyallahü anhüm" medh ve senâlarını bildiren hadîs-i şerîfleri merâk edenlere, binikiyüzaltmışdört ve binüçyüzyirmibeş hicrî senelerinde İstanbulda basılmış olan, türkçe **(Menâkıb-i çihâr-yâr-i güzîn)** ismindeki kitâbı okumalarını tavsiye ederiz.

Ebû Bekr-i Sıddîk "radıyallahü teâlâ anh" için, Server-i âlem "sallallahü aleyhi ve sellem" buyuruyor ki, **(Peygamberlerden sonra** "aleyhimüssalevâtü vesselâm" **Ebû Bekrden dahâ üstün bir kimse üzerine güneş doğmamış ve batmamışdır).** Diğer bir hadîs-i şerîfde buyuruyor ki, **(Allahü teâlânın göğsüme akıtdığı ilmlerin hepsini, Ebû Bekrin** "radıyallahü anh" **göğsüne akıtdım).**

Ömerebnil-Hattâb "radıyallahü anh" için olan hadîs-i şerîflerden birinde Server-i âlem "sallallahü aleyhi ve sellem" buyuruyor ki, **(Benden sonra Peygamber gelseydi, Ömer** "radıyallahü anh" **Peygamber olurdu).** Peygamberimiz "sallallahü aleyhi ve sellem", hazret-i Ömerin "radıyallahü anh" derecesini Cebrâîle sormuşdu. Cebrâîl "aleyhisselâm" da, **(Ben Cebrâîl olduğum hâlde, Âlem yaratıldığı zemândan kıyâmet gününe kadar Ömerin fazîletlerini ve kemâlâtını söylesem bitiremem!)** demişdi. Bununla berâber, hazret-i Ömerin "radıyallahü anh", bütün üstünlükleri, hazret-i Ebû Bekrin "radıyallahü anh" üstünlüklerinden ancak birisidir.

İmâm-ı Osmânı "radıyallahü anh" medh eden hadîs-i şerîflerden birinde buyuruyor ki, **(Her Peygamberin Cennetde bir arkadaşı vardır. Benim arkadaşım da, Osmândır).**

İmâm-ı Alînin "radıyallahü anh" yüksekliğini bildiren hadîs-i

şerîflerden birinde buyuruyor ki, **(Alînin** “radıyallahü anh” **bana olan yakınlığı, Hârûn Peygamberin, Mûsâ aleyhisselâma olan yakınlığı gibidir).** Hârûn aleyhisselâm, Mûsâ aleyhisselâmın kardeşi ve vezîri ve muâvini idi. Bu hadîs-i şerîflerden, mezhebsizlerin yanlış ma'nâ çıkardığı ve cevâbı, üçüncü kısmda ve **(Hak Sözün Vesîkaları)** kitâbında bildirildi. İmâm-ı Ahmed ibni Hanbel buyuruyor ki, imâm-ı Alî “radıyallahü anh” hakkında buyurulan hadîs-i şerîfler kadar, hiçbir sahâbî için söylenmemişdir.

2 — İkincisine gelince, Ehl-i sünnet, Eshâb-ı kirâm arasındaki muhârebelerin, dünyâ için değil, hakîkati ortaya çıkarmak için yapıldığını bildiriyor. Onların hepsini kin ve düşmanlık gibi aşağılıklardan uzak biliyor. Çünki, Eshâb-ı kirâmın hepsi, insanların en iyisinin sohbetinde, nasîhatları karşısında tertemiz olmuş, kin, düşmanlık gibi kötülükler kalblerinden çıkarılmışdır. Her biri ictihâd makâmına yükselmişlerdir. Her müctehidin, kendi ictihâdına, buluşuna göre hareket etmesi vâcib olduğundan, başka başka ictihâd etdikleri şeylerde, birbirlerinden ayrılmaları lâzım olacakdır. Herbirinin, kendi ictihâdına uyması doğru olacakdır. O hâlde, onların ayrılmaları da, birleşmeleri gibi, doğru idi. Keyfleri, şehvetleri, nefs-i emmârelerinin istekleri ile değildi. İctihâd yüzünden idi.

(İctihâd) Kur'ân-ı kerîmde ve hadîs-i şerîflerde açıkça bildirilmemiş olan emrleri, açık bildirilenlere benzeterek, bir emr meydâna çıkarmak demekdir. Bu da, **(Fa'tebirû)** ve **(Ves'elû ehlezzikri)** âyet-i kerîmeleri ile emr edilmekdedir. Ya'nî çalışarak, uğraşarak, bütün dikkat ve düşüncelerinizle Kur'ân-ı kerîmde ve hadîs-i şerîflerde bulunmıyan mes'eleleri, bulunanlara kıyâs ederek, benzeterek bir hükm-i şer'î çıkarınız diye emr edilmekdedir.

(Mîzân) kitâbında diyor ki, ictihâd yapmağı emr eden âyet-i kerîmeler çokdur. Nahl sûresinin kırkdördüncü âyet-i kerîmesinde meâlen, **(Bizden indirileni insanlara açıklaman için)** ve Nisâ sûresinin ellidokuzuncu âyet-i kerîmesinde meâlen, **(Allahın kitâbına ve Resûlün hadîslerine mürâce'at edin!)** buyuruldu. Bu âyet-i kerîmeler, ictihâd etmeği emr ediyor.

İmâm-ı a'zam Ebû Hanîfenin talebesinden ictihâd makâmına yükselenlerin en meşhûrları, imâm-ı Ebû Yûsüf, imâm-ı Muhammed, imâm-ı Züfer ve Hasen bin Ziyâd “rahime-hümullahü teâlâ” gibi büyüklerdir. Bunlar, İmâm-ı a'zamdan yalnız birkaç mes'elede ayrılmışlar, bu mes'elelerde kendi ictihâdlarına göre amel etmişlerdir. Çünki, bu mes'elelerde kendi ictihâdları ne şeklde ise, ona göre amel etmeleri farz olup, İmâm-ı a'zamın re'y ve ictihâdına uymaları câiz değildir.

Sahâbe-i kirâmın herbiri de müctehid olup, ictihâd rütbesinin temâmiyle sâhibi olduklarından, âyet-i kerîmelerde ve hadîs-i şerîflerde açıkça bildirilmiyen mes'elelerde kendi re'y ve ictihâdlarına göre amel etmeleri farz olup, kendilerinden yukarı olan Sahâbe-i kirâmın, dahâ yüksek, dahâ üstün olduklarını bildikleri hâlde, onların re'y ve ictihâdlarına tâbi' olmadılar. Bunun içindir ki, Server-i âlemin "sallallahü aleyhi ve sellem" hayâtında ve Hulefâ-i Râşidînin hilâfetleri zemânında, dîn-i islâmı bildirmek için, uzak memleketlere gönderdikleri Sahâbe-i kirâma, âyet-i kerîme ve hadîs-i şerîflerde açıkça bildirilmiyen mes'eleleri, kıyâs ediniz diye emr olunurdu. Meselâ Mu'âz bin Cebeli "radıyallahü anh" Yemene vâlî ta'yîn buyurdukları zemân, **(Orada ne ile hükm ve emr edeceksin!)** diye sordular. Allahü teâlânın kitâbı ile amel edeceğim, dedi. **(Kur'ân-ı kerîmde bulamaz isen ne yaparsın?)** buyurduklarında, Allahü teâlânın Peygamberinin "sallallahü aleyhi ve sellem" hadîs-i şerîflerini kendime düstûr ve kanûn yapacağım. Ya'nî onun sözleri ile, hâlleri ile ve işleri ile amel edeceğim dedi. **(Resûlullahın sözlerinde de bulamaz isen ne yaparsın?)** buyurduklarında, âyet-i kerîmeler ve hadîs-i şerîfler dâiresinden çıkmaksızın, kendi ictihâdımla hareket ederim dedi. Resûl-i ekrem "sallallahü aleyhi ve sellem", bu cevâbları işitince, Mu'âz bin Cebelin "radıyallahü anh" ilminden ve büyüklüğünden dolayı, Allahü teâlâya hamd ve şükr eyledi. Bu hâl, üsûl-i fıkh kitâblarında, Menâr ve Hâşiyesi İbni Melek "rahime-hullahü teâlâ" kitâblarında yazılıdır.

Eshâb-ı kirâmdan "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în" ictihâdları hazret-i Alînin "radıyallahü teâlâ anhüm" ictihâdına uymıyarak, onunla muhârebe edenlere, şî'îler kâfir diyorlar. Harb etdikleri için, her alçaklıkları söylüyor, la'net ediyorlar. Hâlbuki Eshâb-ı kirâm "aleyhimürrıdvân" ictihâd edilmesi lâzım gelen birçok işlerde, Peygamber "sallallahü aleyhi ve sellem" efendimizden ayrı ictihâd etmişlerdi. Bu ayrılmaları kabâhat sayılmamışdı. Melek geldiği, vahy getirdiği hâlde bile bu ayrılıkdan men' edilmemişlerdi.

O hâlde hazret-i Alînin "radıyallahü anh" ictihâdından ayrılanlara kâfir denilebilir mi? Bunun için Eshâb-ı kirâma "aleyhimürrıdvân" dil uzatılabilir mi? Onun ictihâdından ayrılan müslimânlar pek çokdu. Eshâb-ı kirâmın büyüklerinden idi ve bir kısmı da, Cennet ile müjdelenenlerdendi. Bunlara kâfir demek, dil uzatmak, kolay birşey değildir. Bu dîn-i islâmın hemen yarısını bizlere bildiren bunlardır. Bunlar kötülenirse, dînin yarısı yıkılmaz mı? Bu büyüklere nasıl dil uzatılabilir ki, bunlardan hiçbirinin bildirdiği bir hadîsi, islâm âlimlerinden kimse red etmemişdir. Emîr de, vezîr de, kebîr de, fakîh de kabûl etmişdir. Allahü teâlânın kitâbı

olan Kur'ân-ı kerîmden sonra, bütün kitâbların en sahîhi **(Buhâriy-yi şerîf)**dir. Şî'îler de buna inanmakdadır. Bu fakîr [ya'nî imâm-ı Rabbânî] şî'î âlimlerinin büyüklerinden olan Ahmed Tebtîden işitdim ki, Kitâbullahdan sonra, en doğru kitâb Buhârîdir, diyordu. İşte bu kitâbda hem hazret-i Alîye "radıyallahü anh" uyanların, hem de uymıyanların bildirdiği hadîs-i şerîfler yazılıdır. Bu muhârebeler, onların adâletine, doğruluklarına bir leke sürmemişdir. Hazret-i Alînin "radıyallahü anh" söylediği hadîs-i şerîfleri yazdığı gibi, hazret-i Mu'âviyenin "radıyallahü anh" söylediklerini de yazmışdır. Eğer hazret-i Mu'âviyede "radıyallahü anh" ve onun sözlerinde, şübhe edilecek, dil uzatılacak birşey olsaydı, onun bildirdiği hadîs-i şerîfleri kitâbına yazmazdı. Eski âlimlerimiz, hadîs mütehassısları da hep böyle yapmış, Eshâb-ı kirâmın "aleyhimürrıdvân" ayrılığını düşünmiyerek, hepsinin bildirdiği hadîs-i şerîfleri doğru kabûl etmişler, kitâblarında yazmışlardır. Hazret-i Alîye "radıyallahü anh" uymamağı bir kusûr ve kabâhat saymamışlardır. Şunu iyi bilmelidir ki, hazret-i Alînin "radıyallahü anh" ayrı kaldığı her işde, haklı olması lâzım gelmez ve ondan ayrılanların her zemân yanılmış olması îcâb etmez. Evet bu muhârebelerde o, haklı idi. Fekat, her zemân hakkın onda olması gerekmez. Çünki, ictihâd işlerinde Tâbi'înin büyükleri ve din imâmları [mahalle ve câmi' imâmları değil], çok def'a onun ictihâdına uymamış, başka ictihâd edip, kendi ictihâdlarına göre hareket etmişlerdir. Hak her zemân onda olsaydı, kimse onun ictihâdından ayrılmazdı. Meselâ, Tâbi'înin büyüklerinden ve müctehidlerin yüksek tabakasından olan Kâdî Şüreyh "rahime-hullahü teâlâ", onun ictihâdı ile karâr vermedi. İmâm-ı Hasenin şâhidliğini kabûl etmemişdi. Müctehidler, hep kâdî Şüreyhin karârı ile hareket ederek, oğlun baba için şâhid olmasını câiz görmemişlerdir. Dahâ birçok işlerde, o yüce imâma uymıyan ictihâdlar seçilmişdir. İnsâflı okuyucular, bunları pek iyi bilirler. Demek ki, hazret-i Alînin "radıyallahü anh" ictihâdından ayrılmak, bir suç değildir. Ayrılanlara dil uzatmak câiz değildir.

Âişe-i Sıddîka "radıyallahü anhâ", Allahü teâlânın sevgilisinin sevgilisi idi. Peygamberimiz "sallallahü aleyhi ve sellem" vefât edinceye kadar, onu çok sever ve yanından ayırmazdı. Onun odasında, onun yatağında ve mubârek başı onun kucağında iken can vermişdi. Onun misk kokulu odasında defn edilmiş, kalmışdır. Bütün bu üstünlüklerden ve kıymetlerden ayrı olarak kendisi büyük âlim ve müctehid idi. Peygamber efendimiz "aleyhissalâtü vesselâm", dînin yarısının bildirilmesini ona bırakmışdı. Eshâb-ı kirâm "aleyhimürrıdvân" sıkışdıkları zemân, ona gelip, ona sorup öğre-

nirlerdi. Böyle bir Sıddîka ve müctehideye, Emîre [Alî] “radıyallahü anhümâ” uymadı diye, dil uzatıp, ona yakışmıyan çirkin iftirâları söylemek müslimânlığa sığmaz. Peygamberimize “sallallahü aleyhi ve sellem” îmânı olan kimsenin ağzından böyle sözler çıkmaz. Alî “radıyallahü anh” Peygamberimizin “sallallahü aleyhi ve sellem” dâmâdı ve amcası oğlu ise, Âişe “radıyallahü anhâ” da, zevce-i mutahherası, çok sevdiği âilesidir.

Birkaç sene evveline kadar, bu fakîr [ya’nî imâm-ı Rabbânî] miskînleri doyurduğum zemân, Ehl-i abânın rûhlarına niyyet ederdim. Ya’nî Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” ile birlikde, Alî, Fâtıma, Hasen ve Hüseyn “radıyallahü anhüm” hazretlerinin rûhlarına da gönderirdim. Bir gece rü’yâda, Fahr-i âlemi “sallallahü aleyhi ve sellem” görüp selâm verdim. Selâmımı almadılar ve mubârek yüzlerini döndürdüler ve **(Ben yemeği Âişenin evinde yirdim. Bana yemek göndermek istiyenler, Âişenin evine gönderirlerdi)** buyurdular. Bundan anladım ki, rü’yâda yüzlerini çevirmelerinin sebebi, yemek dağıtırken, niyyetde hazret-i Âişeyi “radıyallahü anhâ” ortak etmediğim imiş. Ondan sonra hazret-i Âişeyi de hattâ zevce-i mutahheraların hepsini niyyetde ortak eyledim. Ehl-i beytin hepsini “radıyallahü teâlâ anhüm ecma’în” araya koyarak düâ eder oldum. Çünki, bunlar da, Ehl-i beytdendirler. O hâlde Resûlullaha “sallallahü aleyhi ve sellem” hazret-i Âişe-i Sıddîka yolu ile gelen eziyyet, hazret-i Alî “radıyallahü anhümâ” yolundan gelen eziyyet ve cefâdan dahâ çokdur. Aklı ve insâfı olan, bunu pek iyi bilir. Evet bu söylediklerimiz, hazret-i Alîyi “radıyallahü anh”, Peygamber “sallallahü aleyhi ve sellem” efendimizi sevdiği ve saydığı için sevenler ve sayanlar içindir. Ammâ bir kimse, Muhammed aleyhisselâmı araya katmadan, onu doğrudan doğruya seviyorsa, buna sözümüz yokdur. Zîrâ söz anlamaz. Bunun maksadı, dîn-i islâmı yıkmak, ahkâm-ı islâmiyyeyi bozmakdır.

Bunlar Muhammed “sallallahü aleyhi ve sellem”i aradan kaldırarak, Onsuz bir din kurmak, doğruca imâm-ı Alîyi “radıyallahü teâlâ anh” sevmek ve ona bağlanmak istiyorlar. Nitekim, târîh boyunca, birçok zemânlarda ba’zı dalkavuklar, ahmaklar, başlarında bulunan zâlimlere, diktatörlere yaltaklanarak, dünyâlık ele geçirmek için, onlara Peygamberimizin “sallallahü aleyhi ve sellem”, hattâ Hâlık teâlânın büyüklüğünü konduruyorlar. Bunların kendileri de, yaltaklandıkları da yıkılıp gitmiş, maddeleri çürümüş, kokmuş, iğrenç bir hâl almış. Habîs rûhları da, Cehennem azâbına yakalanarak dünyâdaki azgınlıklarının, dîn-i islâma yapdıkları hakâretlerin cezâlarını bulmuşlar. Aldandıklarını anlamışlardır.

Muhammed aleyhisselâmdan yüz çevirmek, başka birini On-

dan dahâ büyük, dahâ sevgili bilmek küfrdür, dalâletdir, zındıklıkdır. İmâm-ı Alî "radıyallahü anh" bunları sevmez. Eshâb-ı kirâmın hepsi "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în" ve hazret-i Osmân ile hazret-i Alî "radıyallahü anhüm", hep Peygamberimizin "sallallahü aleyhi ve sellem" hâtırı ve sevgisi için sevilir. Zîrâ, **(Onları seven, beni sevdiği için sever. Onlara düşman olan, bana düşmanlık etmiş olur)** buyurmuşdur.

Talha ve Zübeyr "radıyallahü anhümâ" Eshâb-ı kirâmın büyüklerinden ve Aşere-i mübeşşereden idi. Ya'nî Cennete gidecekleri müjdelenmiş idi. Onlara dil uzatılabilir mi? Onlara söğmek, kendini söğmek, küçültmekdir. Ömer "radıyallahü anh" vefât ederken, Sahâbe-i kirâm arasından altı kişiyi halîfe olmağa lâyık görüp, bunlardan birinin halîfe seçilmesini tavsiye etmişdi. Bunlardan birini, diğerine tercîh edememişdi. Talha ve Zübeyr "radıyallahü anhümâ" o altı büyüklerden ikisidir. Her ikisi de hilâfeti istemeyip, haklarını ve re'ylerini diğer dördüne bırakmışdır. Talha "radıyallahü anh" o kimsedir ki, Server-i âleme "sallallahü aleyhi ve sellem" karşı edebsizlikde bulundu diye, kendi babasını katl ve fedâ etmişdi. Allahü teâlâ, onun bu hareketini Kur'ân-ı kerîmde medh etmişdir. Zübeyr "radıyallahü anh" ise, Peygamber "sallallahü aleyhi ve sellem", onun kâtilinin Cehennemde olduğunu haber vermişdir. Ona dil uzatanlar, la'net edenler, alçaklıkda, onun kâtilinden geri değildir. Her ikisi de, islâmın büyükleri ve müslimânların göz bebekleridir.

Eshâb-ı kirâmı aşağılamak nasıl câiz olur ki, onlar dîn-i islâmı yükseltmek ve Resûlullaha "sallallahü aleyhi ve sellem" yardım etmek için, insan gücünün üstünde çalışmışlar, din uğrunda gecelerini, gündüzlerine katmışlardır. Mallarını Allahü teâlâ yolunda fedâ etdiler. Akrabâlarını, âilelerini, çocuklarını, vatanlarını, evlerini, akarsularını, tarlalarını, ağaçlarını Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" sevgisi yolunda terk etdiler. Onun mubârek vücûdünü kendi vücûdlerine ve Onun sevgisini, mallarının ve evlâdlarının sevgisine tercîh ve takdîm etdiler. Bunlar, onlardır ki, sohbet, ya'nî arkadaşlık şerefine nâil ve o sohbetde, başkalarına nasîb olmıyan bereketlere ve derecelere mâlik oldular. Bunlar onlardır ki, vahyi, ya'nî Kur'ân-ı kerîmin inmesini görmek ve Cebrâîl "aleyhisselâm" ile berâber oturmak şerefine kavuşdular. Mu'cizelere, hârikalara şâhid oldular. Başkalarına işitmek nasîb olan ni'metleri ve ilmleri gördüler. Onlardan sonra kimseye verilmiyen kalb temizliği, rûh olgunluğu, onlara verildi. Başkaları dağ kadar altun sadaka verse, onların bir avuç arpa sadakası sevâbına, hattâ yarısına yetişemez. Allahü teâlâ, onları Kur'ân-ı kerîmde medh e-

derek, **(Onlardan râzıyım, onlar da benden râzıdır)** buyurdu. Sûre-i Feth sonunda, onlara kızanlara, düşman olanlara **(Kâfirler)** buyuruluyor. Şu hâlde, onlara düşman olmakdan, küfrden kaçar gibi kaçmak lâzımdır. Bunlar, Server-i âlemi “sallallahü aleyhi ve sellem” aşırı sevdiklerinden, Onun makbûlü oldular. Eğer ba’zı işlerinde birbirlerinden ayrılırlar, kendi ictihâdlarına göre hareket ederlerse birşey denemez. Hakkı ve doğruyu bulmak için hâsıl olan ayrılıkdır ve başkasının ictihâdına uymamakdır. İmâm-ı Ebû Yûsüf, ictihâd derecesine yükseldikden sonra, imâm-ı a’zam Ebû Hanîfeye “radıyallahü anhümâ” uysaydı hatâ olurdu. Kendi re’yine uyması doğrudur. İmâm-ı Şâfi’î “rahmetullahi aleyh” Sahâbe-i kirâmın “radıyallahü teâlâ anhüm ecma’în” sözlerine uymaz, kendi re’yine tâbi olurdu. İster Sıddîk-ı a’zam olsun, ister imâm-ı Alî olsun, hangi büyük Sahâbî “radıyallahü anhüm” olursa olsun, sözlerine uymayıp, kendi re’yi ile karar vermeği doğru yol bilirdi. Herhangi bir müctehidin, Sahâbînin “radıyallahü anh” sözüne uymaması, mümkin ve câiz iken, Sahâbe-i kirâmın, ictihâd işlerinde birbirlerinden ayrılmaları, münâkaşa etmeleri, niçin kabâhat olsun? Sahâbe-i kirâm “radıyallahü anhüm” ictihâd işlerinde, ba’zan Server-i âleme “sallallahü aleyhi ve sellem” de uymamış, sallallahü aleyhi ve sellem efendimizin ictihâdından ayrılmaları bir kabâhat olmamış, çirkin sayılmamış, men’ olunmamış ve azarlanmamışlardır. Sahâbe-i kirâmın “radıyallahü anhüm” böyle ayrılmalarını, Allahü teâlâ beğenmeseydi, elbette men’ eder ve ayrılanlara azâb edeceğini bildirirdi. Hâlbuki, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” ile yüksek sesle konuşanları men’ buyurmuş ve azarlamışdı.

Bedr muhârebesinde alınan esîrlere ne yapalım, süâlini buyurdukda da, Sahâbe-i kirâmın re’yleri, ya’nî fikrleri başka başka olmuşdu. Ömer-ül Fârûk ve Sa’d ibni Mu’âz “radıyallahü anhümâ” esîrleri öldürelim dedi. Diğer Sahâbîler “radıyallahü anhüm” ise, para karşılığı bırakalım, demişlerdi. Server-i âlem “sallallahü aleyhi ve sellem” de, bu re’yi kabûl buyurup salıverdiler. Sonra, âyet-i kerîme gelerek, birinci re’yin doğru olduğu bildirildi.

Eshâb-ı kirâmın “radıyallahü teâlâ anhüm ecma’în” büyüklüğünü ve mezheblerin ne olduğunu anlamak için ictihâdı iyi bilmek lâzımdır.

Mâl ve mülke olma magrûr,
deme var mı ben gibi.
Bir muhâlif yel eser,
savurur harman gibi.

İ C T İ H Â D

İctihâd, gücü, kuvveti yetdiği kadar, zahmet çekerek, uğraşarak çalışmak demekdir. İctihâddan maksad, âyet-i kerîmelerden ve hadîs-i şerîflerden, ma’nâları açıkça anlaşılmıyanları, açıkça bildiren diğer ahkâm-ı islâmiyyeye kıyâs ederek, benzeterek, bunlardan yeni hükmler çıkarmağa uğraşmak, çalışmak demekdir. Meselâ anaya, babaya itâ’ati emr eden âyet-i kerîmenin meâl-i âlîsi, **(Onlara, öf sıkıldım demeyin!)**dir. Döğmekden, söğmekden bahs buyurulmamışdır. Âyet-i kerîmede, yalnız bunların en hafîfi olan öf kelimesi açıkça bildirildiğine göre, müctehidler, döğmenin, söğmenin ve hakâret etmenin elbette harâm olacağını ictihâd etmişlerdir. Yine meselâ, Kur’ân-ı kerîmde şerâb içmek yasak edilmiş, başka içkiler bildirilmemişdir. Şerâbın harâm olmasının sebebi, hamr kelimesinden de anlaşılacağı üzere, tahmîr-i akl, ya’nî aklı karışdırdığı, giderdiği içindir. Bundan dolayı müctehidler, şerâbın harâm olmasındaki sebeb, herhangi bir içkide bulunsa harâmdır, diye ictihâd etmişler. Her serhoş eden şeyin harâm olduğunu emr buyurmuşlardır. Allahü teâlâ, Kur’ân-ı kerîmde, ictihâd ediniz! diye emr ediyor. Birçok âyet-i kerîmelerden, ilmleri derin olan yüksek derecedeki âlimlerin ictihâd ile emr olundukları anlaşılmakdadır. O hâlde, ehliyyeti ve liyâkati ve ilmde ihtisâsı tâm olanların, ya’nî ma’nâları açıkça anlaşılmıyan âyet-i kerîme ve hadîs-i şerîflerin içlerinde saklı bulunan ahkâmı ve mes’eleleri, mefhûmen, mantûkan, delâleten anlıyabilecek kuvvet ve kudretde olanların ictihâd etmesi farzdır.

İctihâd makâmına lâyık olabilmek için, birçok kayd ve şartlar vardır. Evvelâ arabî yüksek ilmleri temâm bilmekle berâber, Kur’ân-ı kerîmin hepsi ezberinde olmak, sonra, âyet-i kerîmelerin ma’nâ-i murâdîsini, ma’nâ-i işârisini, ma’nâ-i zımnî ve iltizâmîsini bilmek ve âyet-i kerîmelerin, indiği zemânları ve sebebleri ve ne hakkında geldiklerini, küllî, cüz’î olduklarını, nâsih, mensûh olduklarını, mukayyed ve mutlak olduklarını ve bunlar gibi diğer vechelerini ve kırâet-i seb’a ve aşereden ve kırâet-i şâzzeden nasıl istihrâc edildiklerini bilmek, kütüb-i sitte ve diğer hadîs kitâblarında bulunan hadîs-i şerîflerin hepsini ezberden bilmek ve her hadîsin ne zemân ve ne için söylendiğini ve şümûl derecesini, hangi hadîsin diğerinden evvel veyâ sonra olduğunu, âid oldukları cihetleri, hangi vak’a ve hâdise üzerine söylendiklerini ve kimler tarafından nakl ve rivâyet edildiklerini ve bunların her birinin hâl tercemelerini bil-

mek, fıkh ilminin üsûl ve kâ'idelerine vâkıf olmak, oniki ilmi, âyet-i kerîmelerin ve hadîs-i şerîflerin rümûz ve işâretlerini, sûrî ve ma'nevî tefsîrlerini anlayıp kavrıyabilecek ayrı bir irfâna, nûr-i îmân ve itmi'nân ile dolu münevver ve muaffâ bir kalb ve vicdâna sâhib bulunmak lâzımdır. Bu yüksek vasflar ve husûsiyyetler, ictihâd mevkı' ve makâmının îcâbları ve lüzûmlu şartlarıdır. Fekat, böyle fazîletleri taşıyan, aklları kuvvetli kimseler, ancak Peygamberimizin "sallallahü aleyhi ve sellem" asr-ı se'âdetinde ve Sahâbe-i kirâmın "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în" zemânında ve Tâbi'în ve Tebe'i tâbi'în devrinde bulunabiliyor, sohbet bereketi ile yetişiyordu. Zemân ilerleyip, asr-ı se'âdetden uzaklaşıldıkça, fikrler, re'yler bozulmuş, dağılmış, bid'atler türemiş, böyle üstün, kıymetli kimseler yavaş yavaş azalmış, dördüncü asrdan sonra, bu sıfatlara mâlik bir âlim ortada kalmamışdır. Böyle olduğu, **(Mîzân-ül-kübrâ)** ve **(Redd-ül-muhtâr)** ve **(Hadîka)** kitâblarında, açıkça yazılıdır.

(Fa'tebirû) âyet-i kerîmesinin meâl-i âlîsi, **(Ey akl sâhibleri! Akl erdiremediğiniz mes'elelerde, onları bilen ve derinliklerine tâm ermiş olanlara tâbi' olunuz)** demekdir.

İctihâd makâmına varmış bulunan yüksek kimseler, kendi ictihâdlarına göre hareket etmek mecbûriyyetindedir. Başka müctehidlerin ictihâdlarına tâbi' olamazlar. Hattâ Peygamberlerin "aleyhimüssalevâtü vesselâm" zemânlarında da, sahâbîlerden biri, kendi Peygamberinin ictihâdına uymıyan ictihâdda bulunursa, kendi ictihâdına göre hareket ederdi. Burada bir süâl sorulabilir. Peygamberler de "aleyhimüssalevâtü vesselâm" ictihâd eder mi idi? Evet, onlar da, Allahü teâlânın açıkça bildirmediği emrleri, açık bildirilmiş olan emrlere kıyâs ederek, benzeterek ictihâd ederlerdi. Fekat ictihâdlarda hatâ edip yanılmak ihtimâli olduğundan, ictihâdlarında hatâ ederlerse, Allahü teâlâ, derhâl Cebrâîl aleyhisselâmı göndererek, hatâları vahy ile düzeltilirdi. Ya'nî Peygamberlerin "aleyhimüssalevâtü vesselâm" ictihâdları hatâlı kalmazdı. Meselâ, Bedr gazasında alınan esîrlere yapılacak şey için, Server-i âlem "sallallahü aleyhi ve sellem" ba'zı Sahâbe-i kirâm ile birlikde bir dürlü, Ömer "radıyallahü anh" ise, başka dürlü ictihâd etmişlerdi. Sonra, âyet-i kerîme gelerek, Allahü teâlâ, imâm-ı Ömerin "radıyallahü anh" ictihâdının doğru olduğunu bildirdi. Bunun gibi **(Abese)** sûresi de, bir ictihâd hatâsını düzeltmek için nâzil olmuşdu. [Tefsîr-i Hüseyn Kâşifî.] Peygamber efendimizin "sallallahü aleyhi ve sellem" vefâtları sırasında, hokka ve kalem hakkındaki emrlerinin anlaşılmasında hazret-i Ömerin "radıyallahü anh" ictihâdı, yine böyledir ki, ileride bildireceğiz.

Eshâb-ı kirâmdan sonra "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în"

meşhûr dört imâm ve bunların mezheblerine göre ictihâd eden imâm-ı Ebû Yûsüf, imâm-ı Muhammed, imâm-ı Züfer, ibni Nüceym, imâm-ı Râfi'î, imâm-ı Nevevî, imâm-ı Gazâlî ve benzerleri "rahime-hümullahü teâlâ" gibi yüksek âlimler yetişdi. Asr-ı se'âdet uzaklaşdıkça, hadîs-i şerîfleri nakl ve rivâyet eden oniki silsilenin, ya'nî haber verme zincirinin halkaları artdı. Hadîs-i şerîflerin hangi silsileden ve hangi kimselerden alınacağı, düşünülecek bir mes'ele oldu ve çok güç ve belki imkânsız oldu. Bundan dolayı, dördüncü asrdan sonra, ictihâd edebilecek bir âlim yetişemez oldu. Bütün müslimânlar, bu dört imâmdan birine tâbi' olup, o imâmın mezhebine uymağa mecbûr oldu.

Dîn-i islâmı yıkmak için uğraşanlardan bir kısmı, o kadar kurnaz oldukları hâlde, islâmiyyetin inceliklerini kavrayamadıklarından, kitâblarında ve konferanslarında (ictihâd kapısı kapandı) sözüne saldırıyor. Fekat kürsîlerden saçdıkları rakı kokuları ile berâber, çürük ve boş kafalarından, ağızlarına sızan hezeyânları, dinleyicilere gülünç olmakdan başka te'sîr yapamıyor. Elhamdülillah, islâm semâsını kaplıyan korkunç irtidâd bulutlarının karartmakda olduğu gençliğin saf ve berrak rûh deryâsı, hakîkat güneşinin beliren tektük şuâ'ları ile ışıldamağa başlamakdadır.

İctihâd, bir ibâdet olduğundan, ya'nî Allahü teâlânın emri olduğundan, hiçbir müctehid, diğer bir müctehidin ictihâdına yanlış diyemez. Çünki, her müctehide, kendi ictihâdı hakdır ve doğrudur. Meselâ, imâm-ı Şâfi'î "rahime-hüllahü teâlâ", Hanefî mezhebinde olmadığı hâlde, (İmâm-ı a'zam Ebû Hanîfenin "rahmetullahi aleyh" re'y ve ictihâdını beğenmiyene, Allahü teâlâ la'net etsin!) ya'nî merhamet etmesin buyurmuşdur. İmâm-ı Ebû Yûsüf ve imâm-ı Muhammed ve diğer imâmların "rahime-hümullahü teâlâ", İmâm-ı a'zama uymayan sözleri, onu beğenmemek, kabûl etmemek değildir. Kendi ictihâdlarını bildirmekdir. Bunu bildirmeğe me'mûrdurlar. Server-i âlem "sallallahü aleyhi ve sellem" uzak memleketlere gönderdikleri Sahâbe-i kirâma, güçlük karşısında kalınca, âyet-i kerîmelere mürâce'at etmelerini, orada bulamazlarsa, hadîs-i şerîflere mürâce'at etmelerini, orada da bulamazlar ise, kendi re'y ve ictihâdları ile hareket etmelerini emr buyururdu. Kendilerinden dahâ yüksek ilmli ve fikrli olsalar dahî, başkalarının fikr ve ictihâdına uymamalarını emr buyururdu.

İşte bunun gibi, imâm-ı Ebû Yûsüf ve imâm-ı Muhammed de "rahime-hümallahü teâlâ" hocaları, üstâdları olan imâm-ı a'zam Ebû Hanîfe "rahmetullahi aleyhim" hazretlerinin fikr ve re'yine tâbi' olmayıp, kendi ictihâdları ile hareket ederlerdi. Hâlbuki, İmâm-ı a'zamın "rahmetullahi aleyh" ilmi, fikri, onların üstünde i-

di ve onların üstâdı idi.

Dört mezheb arasındaki farklar da, bundan ileri gelmekdedir. Meselâ Hanefî mezhebinde kan akınca abdest bozulduğu hâlde, imâm-ı Şâfi'înin ictihâdında bozulmuyor. Şâfi'î mezhebinde bulunan biri, elinden kan akınca, abdest almadan nemâz kılarsa, hiçbir hanefî, ona abdestsiz nemâz kıldı diyemez. Çünki onun tâbi' olduğu mezheb imâmının ictihâdı böyledir. Hanefî mezhebinde bulunan bir kimse, yabancı bir kadının [nikâhla alması ebedî harâm olan onsekiz kadından başkasının] derisine dokundukdan sonra, abdestini yenilemeden nemâz kılsa, hiçbir şâfi'î de, o hanefînin abdestsiz nemâz kıldığını söyliyemez. O hâlde abdestde, nemâzda, nikâhda, mîrâsda, vasiyyetlerde, talâkda, cürm ve cinâyetlerde, alışverişde ve bunlar gibi birçok şeylerde imâmlarımızın [ya'nî en büyük din âlimlerinin] birbirine uymıyan sözleri, hep ictihâdları olup, hiçbiri diğerinin sözüne yanlış, bozuk dememişdir.

Sahâbe-i kirâm da "rıdvânullahi aleyhim ecma'în" böylece birçok işlerde birbirlerine uymamışlarsa da, hiçbiri diğerinin ictihâdına yanlış dememiş, dalâlet, fısk demeği hâtırlarına bile getirmemişlerdir. Meselâ, Ebû Bekr-i Sıddîk "radıyallahü anh" halîfe iken, müslimân olmasını teşvîk için, bir muhtedîyi, bir sahâbînin yanına katarak, beyt-ül-mâlın muhâfaza me'mûru olan hazret-i Ömere "radıyallahü anh" gönderdi. Buna zekât hissesini versin! diye emr eyledi. Ömer "radıyallahü anh" ise, bu parayı vermedi. **(Müellefe-i kulûb)** ismi verilen bu gibi kimselere zekât verilmesi, âyet-i kerîmede emr edilmiş iken, neye vermedin? diye sorunca, imâm-ı Ömer "radıyallahü anh" (kâfirlerin kalblerini yumuşatmak emri, Allahü teâlânın va'd etdiği zafer ve gâlibiyyet başlamadan evvel, kâfirlerin azgın olduğu zemânda idi. Şimdi ise, müslimânlar kuvvetlenmiş, kâfirler mağlûb ve âciz olmuşdur. Şimdi kâfirlerin kalblerini mal ile kazanmağa lüzûm kalmamışdır) buyurdu. **(Müellefe-i kulûb)** denilen kâfirlere zekât verilmesi emrini nesh eden, ya'nî yürürlükden kaldıran âyet-i kerîmeyi ve Mu'âz hadîsini okudu. İmâm-ı Ömerin "radıyallahü anh" bu ictihâdının, Sıddîk-ı a'zamın re'y ve ictihâdına uyması, onun bu emrini red etmek değildir. Beyt-ül-mâlin [ya'nî, müslimânlara âid para ve eşyânın] muhâfazasına ve idâresine me'mûr olduğu için, ictihâdını söylemişdi. Ebû Bekr de "radıyallahü anh" bu ictihâdından dolayı ona bir şey dememişdi. Hattâ, ictihâdını değişdirerek, Eshâb-ı kirâmın hepsi, hazret-i Ömer gibi ictihâd eylediler. İmâm-ı Rabbânî, 2.ci cild, otuzaltıncı (36) mektûb sonlarında, Eshâb-ı kirâmın, Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" ictihâdından ayrılmasına misâl olarak, şunu da yazmakdadır:

Peygamberimiz "sallallahü aleyhi ve sellem", vefât etmesine

yakın bir zemânda, **(Bana kâğıd veriniz, size birşeyler yazacağım!)** buyurmuşdu. Orada bulunanlardan bir kısmı, kâğıd verelim dedi. Bir kısmı da vermiyelim dedi. Ömer-ül Fârûk "radıyallahü anh", bu kısmdan idi. (Allahü teâlânın kitâbı, bize yetişir) dedi. Bu yüzden de ona dil uzatıyor, kötülüyorlar. İşin iç yüzünü anlasalar, birşey söyliyemezler. Çünki, Fârûk "radıyallahü anh", vahyin son bulduğunu, Cebrâîl aleyhisselâmın gökden artık haber getirmiyeceğini ve re'y ve ictihâddan başka bir yolla ahkâm çıkarılamıyacağını bilmişdi. O ânda Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" yazacağı şeyler, ictihâdla bulunacak şeyler olacakdı. Allahü teâlânın **(İctihâd ediniz!)** emri ile, başka müctehidler de, bunları bulabilirdi. İşte Ömer "radıyallahü teâlâ anh", bunları hemen düşünerek, Resûlullahı "sallallahü aleyhi ve sellem" o veca'lı, sıkıntılı anda üzmek, yormak istemedi. Başkalarının yapacağı ictihâdları kâfî gördü ve (Bize Kur'ân-ı kerîm yetişir) buyurdu. Ya'nî (Müctehidlerin kıyâs ve ictihâd etmeleri için, Kur'ân-ı kerîm kâfîdir) dedi. Yalnız Kur'ân-ı kerîmi söylemesinden anlaşılıyor ki, hâllerden ve işâretlerden anlamışdı ki, yazılacak ahkâmın ictihâdı, hadîs-i şerîflerden çıkarılmayıp, Kur'ân-ı kerîmden çıkarılacak şeylerdi. O hâlde, hazret-i Ömerin "radıyallahü anh" kâğıd getirmeğe mâni' olması, Resûlullahı "sallallahü aleyhi ve sellem" hastalığın şiddeti, ağrıların kesreti zemânında üzmemek, yormamak için merhamet ve şefkatinden idi. Zâten, kâğıd istemeleri de emr şeklinde değil, başkalarını ictihâd zahmetinden kurtarmak için acıdıklarından idi. Çünki, emr şeklinde olsaydı, emrleri bildirmek lâzım olduğundan, kâğıdı istemeğe ehemmiyyet verir. Eshâbının "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în" uyuşmaması ile vazgeçmezdi.

Süâl: Fârûk "radıyallahü anh" o zemân (Durun bakalım sayıklıyor mu?) demişdi. Bunu niçin söyledi?

Cevâb: İmâm-ı Rabbânî "kuddise sirruh", buna şöyle cevâb buyuruyor: Fârûk "radıyallahü anh", belki o sözün, hastalığın ateşli ânında istemiyerek söylendiğini sanmışdı. Nitekim **(yazacağım)** buyurmaları, buna işâretdir. Çünki, Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem", ömründe birşey yazmamışdı. Bundan başka, **(Benden sonra yoldan çıkmıyasınız!)** buyurmuşdu. Hâlbuki, din kâmil olmuş, ni'met temâm olmuş ve Allahü teâlâ râzı olmuş iken, yoldan çıkmak nasıl olabilir? Bu temâmlık ve bu kemâl ile berâber, yoldan çıkılacaksa, bunu durdurmak için bir ânda ne yazılabilir? Yirmiüç senede yazılanın durduramıyacağı bir dalâleti önliyecek ne yazılabilir? Fârûk "radıyallahü anh", bunlardan anlamışdı ki, bu söz insanlık îcâbı, istemeden söylenmişdi. Bir kısmı soralım dedi. İkinci kısmı, sormıyalım, râhatsız etmiyelim, dedi ve sesler yüksel-

di. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem”, **(Kalkınız, birbirleriniz ile çekişmeyiniz! Peygamberin huzûrunda çekişmek iyi değildir)** buyurdu ve artık, böyle şey söylemedi. Kalem, kâğıd istemedi.

Eshâb-ı kirâmın “radıyallahü teâlâ anhüm ecma’în”, ictihâd ile çıkarılacak ahkâmda Peygamberimizden “sallallahü aleyhi ve sellem” ayrılmaları eğer [Allah göstermesin] keyf ve inâd ile olsaydı mürted olurlardı. Dîn-i islâmdan çıkarlardı. Çünki, Server-i âleme “sallallahü aleyhi ve sellem” karşı ufak bir edebsizlik küfrdür. Böyle şeyden Allahü teâlâya sığınırız. Hâlbuki, bu ayrılıkları **(Fa’tebirû)** emrine uymak için idi. Çünki, ictihâd mertebesine yükselen bir kimsenin, ictihâdla bulunan hükmlerde, başkasının ictihâdına uyması hatâdır ve yasakdır. Evet Kur’ân-ı kerîmde ve hadîs-i şerîflerde açıkça bildirilen hükmlerde ictihâd olmaz. Bu hükmlere uymak her müslimâna lâzımdır.

Hülâsa ve netîce olarak deriz ki, Eshâb-ı kirâmın hepsi “radıyallahü teâlâ anhüm ecma’în” gösteriş yapmakdan uzak, kimseye beğendirilmelerini düşünmeyip, yalnız kalblerini, huylarını temizlemeğe uğraşırlardı. Görünüşe aldırmazlar, öze ve hakîkate ehemmiyyet verirlerdi. Birinci işleri, Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” emrlerini yapmak, Onu gücendirmekden sakınmak idi. Analarını, babalarını, çocuklarını, âilelerini, o Servere fedâ etmişlerdi. Ona olan îmânları, ihlâsları o kadar çokdu ki, mubârek tükürüğünün yere düşmesine zemân bırakmazlar, âb-ı hayât gibi içerlerdi. Tıraş olunca, mubârek saçlarını, sakal kesintilerini yere düşmeden kapışırlar, bir kılını taşımağı, tâc ve tahtdan kıymetli bilirlerdi. Koca Roma ordularını yere seren, kal’aları, memleketleri feth eden Hâlid ibni Velîd “radıyallahü anh”, bütün bu muvaffakıyyetlerinin, başında taşıdığı bir **(sakal-ı şerîf)** sâyesinde olduğunu söylemişdi.

Evlâddan evlâda yâdigâr kalan bu sakal-ı şerîfler, câmi’lere vakf edilmişdir. Mubârek günlerde ziyâret edilmekdedir. Eshâb-ı kirâmın “radıyallahü teâlâ anhüm ecma’în” o Servere olan îmân ve ihlâslarının çokluğundan, kan aldırınca, içdikleri meşhûrdur. Yalandan ve iftirâdan uzak olan o mubârek insanlardan, Resûlullaha “sallallahü aleyhi ve sellem” karşı edebe yakışmaz görünen bir söz çıkarsa, buna iyi ma’nâ vermeğe çalışmalı, kelimeyi değil, maksadı düşünerek selâmete ermeliyiz!

Süâl: Ahkâm-ı ictihâdiyyede hatâ ihtimâli olunca, Resûlullahdan “sallallahü aleyhi ve sellem” gelen ahkâm-ı islâmiyyenin hepsine nasıl güvenilebilir?

Cevâb: Peygamberlerin “aleyhimüsselâm” ahkâm-ı ictihâdiyyeleri, sonradan ahkâm-ı semâviyye olur. Ya’nî Peygamberlerin

“aleyhimüsselâm” hatâ üzerinde kalmaları câiz değildir. Ahkâm-ı ictihâdiyyede müctehidler ictihâd edip ayrılıklar belli oldukdan sonra, Allahü teâlâ doğru hükmü bildirir. Doğru belli olur. O hâlde Peygamberimiz “sallallahü aleyhi ve sellem” hayâtda iken çıkarılan ahkâm-ı ictihâdiyyenin hepsinde vahy gelerek doğruları bildirilmiş, şübhelileri hiç kalmamışdır. Demek ki, Resûlullahdan “sallallahü aleyhi ve sellem” gelen ahkâmın hepsi doğrudur. Hepsi kat’îdir. Çünki, hepsi vahy ile bildirilmişdir. Sonradan vahy ile doğrusu bildirilecek olan bu ahkâmda ictihâd etmeği emr etmekden maksad, müctehidlere derece ve sevâb vermek içindir. Peygamber efendimizden “sallallahü aleyhi ve sellem” sonra bulunan ahkâm-ı ictihâdiyye ise, böyle kat’î olmayıp, zannîdir, şübhelidir. Bunları yapmak lâzım ise de, inanmıyan kâfir olmaz. Fekat, bunlardan da, bütün müctehidlerin birbirlerine uygun ictihâdları ile çıkarılan bir hükmü inkâr eden, yine kâfir olur.

Hülâsa, bizler, kalblerimizi, Ehl-i beytin hürmet ve sevgisi ile nûrlandırmalı ve Sahâbe-i kirâmın hepsini, hiç birini ayırmadan, büyük ve yüksek bilmeliyiz “radıyallahü teâlâ anhüm ecma’în”. Her birini Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” efendimizin ta’yîn buyurdukları derece ve yükseklikde tanımalıyız! Aralarında olan münâkaşaların ve muhârebelerin, güzel niyyet ve iyi sebeblerden ileri geldiğine inanmalı, hiçbirine kusûr ve kabâhat bulmamalı ve söylememeliyiz!

İmâm-ı Şâfi’î ve imâm-ı Ahmed “radıyallahü anhümâ” buyuruyorlar ki, (Ellerimiz o kanlara bulaşmadığı gibi, dillerimizi de bulaşdırmakdan muhâfaza edelim!) O hâlde Sahâbe-i kirâmın hepsini, Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” talebeleri oldukları için, sâf ve temiz bilmemiz ve çok sevmek, hurmet etmek lâzım geldiğini i’tikâd etmemiz îcâb eder. Sahâbe-i kirâmın, Tabi’în-i izâmın ve Tebe’i tâbi’înin ve müctehidlerin ve mütekellimîn, fukahâ, muhaddisîn, müfessirîn ve bu ümmetin sâlihlerinin hepsi böyle i’tikâd etmişlerdir.

Ehl-i sünnet ve cemâ’at denilen zümre-i nâciyyenin de mezheb ve i’tikâdları bu doğru yoldur. Bir kimse, bu ümmet-i necîbenin evliyâsından birinin birkaç gün meclisinde bulunup, onun sohbeti ile güzel huylarından, fazîletlerinden edinerek, fâidelenince, buna bütün dünyâda kıymet biçilmez iken, nasıl olur da Eshâb-ı kirâmın birbirleri ile olan ayrılıkları ve muhârebeleri kötü maksadlı kimselerin, kendilerine benzeterek söyledikleri ve kitâblarında yazdıkları gibi çirkin ve uygunsuz bilinir? Çünki, Eshâb-ı kirâm “aleyhimürrıdvân” Resûl-i ekremi “sallallahü aleyhi ve sellem” aşırı severlerdi. Uğrunda canlarını, mallarını, mülklerini, evlâdla-

rını, ezvâc, baba ve analarını ve vatanlarını, terk ve fedâ ederlerdi. Uzun zemânlar sohbetlerinde bulunarak her cihetden fâidelenmiş ve Peygamber efendimizin “sallallahü aleyhi ve sellem” ahlâkı ile ahlâklanmış, aşağı huylardan temizlenmiş, kalbleri, nefsleri saf ve pâk olmuşdu. Peygamber efendimizin “sallallahü aleyhi ve sellem” Eshâb-ı kirâmı “radıyallahü teâlâ anhüm ecma’în” için böyle söylemek ve zan etmek aslâ câiz değildir.

Böyle söyliyen ve yazan zevâllılar, bilmiyorlar mı ki, onlara düşmanlık edenler, doğrudan doğruya Server-i âleme “sallallahü aleyhi ve sellem” düşmanlık etmiş oluyorlar. Onları kusûrlu bilmekle, Fahr-i âlemi “sallallahü aleyhi ve sellem” kusûrlu göstermiş oluyorlar. Bunun içindir ki, dînimizin büyükleri, (Peygamberimizin “aleyhissalâtü vesselâm” Eshâbına hurmet etmiyen, onları kusûrlu bilen, Resûlullaha “sallallahü aleyhi ve sellem” îmân etmemiş olur) buyurdular.

Cemel ve Sıffîn vak’aları, onları kötülemeğe sebeb olamaz. İki tarafdakiler de, günâha girmedi, belki sevâb kazandılar. Zîrâ, hadîs-i şerîfde bildirildiği gibi, ictihâdda hatâ eden müctehide bir sevâb, isâbet edene iki veyâ on sevâb vardır. Şübhe yokdur ki, ayrılık, gizli maksadlar ve dünyâ arzûları için olmayıp ancak ictihâdların uymaması sebebi iledir. İmâm-ı Muhammed Kurtubînin Tezkiresi Muhtasarında, imâm-ı Abdülvehhâb-ı Şa’rânî buyuruyor ki: (Mu’âviye ve Alî “radıyallahü anhümâ” arasındaki muhârebe ve ayrılıklar, ictihâd ayrılığından doğan dînî bir mes’ele idi. Dünyâ arzûlarına kavuşmak için değildi. Ya’nî, saltanat ve reîslik sevdâsı ile değildi ki, söz edilsin. Belki, din için olduğundan iyi ve makbûl idi.) İmâm-ı Kurtubî ve Abdülvehhâb-ı Şa’rânî bu dînin büyüklerindendir. Yine aynı kitâbda diyor ki, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” buyurdu ki, **(Bundan sonra,** [ya’nî benden sonra], **eshâbım arasında fitne çıkarak muhârebe olacakdır. Cenâb-ı Hak bunları, benimle olan sohbetlerinden dolayı afv ve mağfiret eder. Bunlardan sonra gelen müslimânlar arasında bu sebeble çıkacak fitnede kimse afv olunmıyacakdır).** Çünki, onlar, sahâbî değildir, ya’nî sohbetde bulunmamışlardır. İnsan, dünyâda iken sevdiği kimse ile haşr olacakdır. Sahâbe-i kirâmın hepsi, Server-i âlemi “sallallahü aleyhi ve sellem” çok severdi.

Yine aynı sahîfede yazılı olan bir hadîs-i şerîfden anlaşılıyor ki, Eshâb-ı kirâm “aleyhimürrıdvân” arasındaki muhârebelerde hem ölen, hem de öldüren Cennetlikdir. Onların hepsi büyük müctehid idi. Bir müctehid, kendinden dahâ yüksek bir müctehidin ictihâdından başka ictihâd edince, kendi ictihâdı ile amel etmesi lâzımdır. Başkasının ictihâdına uyması câiz değildir. İmâm-ı a’zam Ebû

Hanîfenin talebesi olan imâm-ı Ebû Yûsüfün ve imâm-ı Muhammedin ve yine imâm-ı Muhammed Şâfi'înin talebesinden olan Ebû Sevrin ve Müzenînin, üstâdlarının re'ylerine uymıyan ne kadar ictihâdları var. Onların harâm dediklerine halâl, halâl dediklerine harâm demişlerdir. Bunlara, günâh işledi, hatâ etdi denilemez. Kimse de böyle dememişdir. Zîrâ, ayrılmaları, ictihâd yüzündendir. Kendileri de müctehiddir. Eshâb-ı kirâmın her biri de böyle müctehiddi. Vahşîden "radıyallahü anh" hazret-i Ebû Bekre "radıyallahü anh" kadar hepsi, hazret-i Mu'âviye de "radıyallahü anh", müctehid idiler. Her biri, Peygamberimizin "sallallahü aleyhi ve sellem" kalblere işliyen mubârek nazarlarına ve düâlarına kavuşmakla şereflenmişdir. Meselâ, hazret-i Mu'âviye "radıyallahü teâlâ anh", **(Yâ Rabbî! Onu hâdî ve mehdî kıl!)** düâsına kavuşmuşdu. Hâdî, doğru yolu bulmuş, hidâyete ermiş, Mehdî, hidâyete getirici demekdir. Düşünülürse, bu düâ, dünyâ ve âhıretin en yüksek derecesini göstermekdedir. Şübhe eden, Server-i âlemin "sallallahü aleyhi ve sellem" düâsının kabûl olmıyacağını iddi'â etmiş olur. Server-i âlem "sallallahü aleyhi ve sellem" Sahâbenin büyüklerini sayarken, hazret-i Ebû Bekr-i Sıddîk "radıyallahü teâlâ anh" için, **(Ümmetimin en merhametlisidir)** buyurdukları gibi, hazret-i Mu'âviye "radıyallahü anh" için de, **(Ümmetimin en halîmi ve en cömerdidir)** buyurmuşlardı. İyi düşünmelidir ki, bu iki kıymetli huy ve sıfatın derecesi, nerelere kadar yükselmekdedir?

İbni Hacer-i Mekkî "rahime-hullahü teâlâ" **(Tathîr-ül-cenân)** kitâbının yirmiyedinci sahîfesinde şöyle yazıyor: Abdüllah ibni Abbâs "radıyallahü anhümâ" buyuruyor ki: Cebrâîl "aleyhisselâm" Peygamber "aleyhissalâtü vesselâm" efendimize geldi. Yâ Muhammed "sallallahü aleyhi ve sellem"! Mu'âviyeyi "radıyallahü anh" sana tavsıye ederim. Kur'ân-ı kerîmi yazdırmakda ona emniyyet et, güven! dedi. Yine aynı sahîfede yazıyor ki, Resûl-i ekrem "sallallahü aleyhi ve sellem", birgün mubârek zevcesi Ümm-i Habîbenin "radıyallahü anhâ" odasına geldi. O esnâda hazret-i Mu'âviye "radıyallahü anh" başını, kız kardeşi Ümm-i Habîbenin "radıyallahü anhâ" kucağına koymuş uyuyordu. Resûl-i ekrem "sallallahü aleyhi ve sellem" bu hâli görünce, buyurdu ki, **(Yâ Ümm-i Habîbe! Kardeşini bu kadar çok mu seviyorsun?)** Kardeşimi çok seviyorum, dedi. Peygamberimiz "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki, **(Onu Allahü teâlâ ve Resûlü de seviyor).**

O kitâbda yine yazıyor ki, hazret-i Mu'âviye "radıyallahü anh" Peygamber efendimize "sallallahü aleyhi ve sellem", yakın akrabâ olmak ile şereflenmişdir. Çünki, kız kardeşi Ümm-i Habîbe "radıyallahü anhâ", Peygamber efendimizin "sallallahü aleyhi ve sel-

lem” zevcelerinden idi.

Peygamberimiz “sallallahü aleyhi ve sellem” bir hadîs-i şerîflerinde buyuruyor ki, **(Allahü teâlâ, bana söz verdi ki, kızlarını aldığım ve kızlarımı verdiğim âileler Cennetde benimle berâber olacaklardır).**

Hazret-i Mu’âviyenin “radıyallahü anh” fazîletlerini bildiren hadîs-i şerîflerden birisi de budur ki, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem”, hazret-i Mu’âviyeye “radıyallahü anh” buyurdu ki, **(Sen melik olduğun zemân, ya’nî halîfe olduğun zemân, vazîfeni iyi yap!)** Hazret-i Mu’âviye “radıyallahü anh” buyuruyor ki, benim halîfe olmağa arzû ve hevesim, bu hadîs-i şerîfi işitdiğim zemân başladı. Zîrâ bu hadîs-i şerîf benim halîfe olacağımı müjdeliyordu. Server-i âlem “sallallahü aleyhi ve sellem” hazret-i Mu’âviyenin “radıyallahü anh” ileride halîfe olacağını haber vermişdi. Bu haber de mu’cizelerinden biridir. Mu’âviye “radıyallahü anh”, bu hadîs-i şerîfin muhakkak meydâna çıkacağına îmânı olduğundan, halîfe olacağı zemânı bekliyordu. Fekat bunun hakîkî zemânı, emîrül mü’minîn imâm-ı Alînin “radıyallahü anh” vefâtından ve imâm-ı Hasenin “radıyallahü anh” hilâfeti kendinden ayırarak ona verdiği ândan sonra idi. Mu’âviye “radıyallahü anh”, acele ederek, vaktinden önce, Âişe ve Zübeyr ve Talhanın “radıyallahü anhüm”, imâm-ı Alî “radıyallahü anh” ile harb etmelerinden sonra, bu arzûsunu yerine getirmek istedi ki, bunda yanılmışdı. Fekat bu hatâsı, ictihâdda hatâ olduğundan, hiç birşey denemez.

Yine o kitâbda diyor ki, Server-i âlem “sallallahü aleyhi ve sellem” Ebû Bekr ve Ömere “radıyallahü anhümâ” danışdı. İki def’a, **(Fikrinizi bana söyleyiniz!)** buyurdu. Onlar, (Allahü teâlâ ve Resûlü “sallallahü aleyhi ve sellem” dahâ iyi bilir) dediler. Sonra, Mu’âviyeye “radıyallahü anh” haber gönderdi. Yanlarına gelince: Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” buyurdu ki, **(İşlerinizde Mu’âviyeyi bulundurunuz. Çünki, o kavîdir, emîndir.)**

Diğer bir hadîs-i şerîfde, **(Yâ Rabbî, Mu’âviyeye hesâbı ve kitâbeti bildir! İslâm memleketlerinde, ona yüksek mevkı’ ve makâm ver! Emrlerinin yapılmasını kolaylaşdır! Onu azâbdan koru!)** diye düâ buyurdu. İmâm-ı Ömer “radıyallahü anh”, Mu’âviyeyi “radıyallahü anh” medh ve senâ edip, hazret-i Ebû Bekr “radıyallahü anh” Şâmı alınca, oraya vâlî yapdığı kardeşi Yezîdin vefâtında onu, kardeşi yerine, vâlî ta’yîn etdi ve halîfe kaldığı on sene içinde vazîfesinden azl etmedi. İmâm-ı Osmân ve imâm-ı Alî “radıyallahü anhümâ” da, halîfe iken Mu’âviyeyi “radıyallahü anh” Şâm vâlîliğinde bırakıp azl etmediler. O zemân, birçok vilâyetler,

vâlîlerinden şikâyet etdikleri hâlde, Mu'âviye "radıyallahü anh" dâimâ sevilmiş, kimse onu şikâyet etmemişdir.

Sôfiyye-i aliyyenin büyüklerinden ve reîslerinden olan, gavs-i a'zam seyyid Abdülkâdir-i Geylânî "rahime-hullahü teâlâ" bütün mü'minlere dîni öğretmek ve i'tikâdlarını düzeltmek için yazdığı **(Gunyet-üttâlibîn)** kitâbının birinci cüz'ünün ellidördüncü sahîfesinde, Ebû Bekr, Ömer, Osmân ve Alî ve Hasen "radıyallahü anhüm" hilâfetlerini uzun uzadıya anlatdıkdan sonra, diyor ki: (İmâm-ı Alî "radıyallahü anh" vefât edince, imâm-ı Hasen "radıyallahü anh" müslimânların kanı dökülmemesi ve herkesin râhat etmesi için, hilâfeti bırakmak istedi ve Mu'âviyeye "radıyallahü anh" teslîm eyledi ve onun emrlerine tâbi' oldu. O günden i'tibâren, Mu'âviyenin "radıyallahü anh" hilâfeti hak ve sahîh oldu. Bu sûretle, Server-i âlemin "sallallahü aleyhi ve sellem" haber vermiş olduğu, **(Bu benim oğlum seyyiddir, ya'nî büyükdür. Allahü teâlâ, bunun ile mü'minlerden iki büyük fırka arasını bulur, ya'nî barışdırır)** hadîs-i şerîfinin ma'nâsı meydâna çıkdı. Görülüyor ki, imâm-ı Hasenin "radıyallahü anh" tâbi' olması ile, Mu'âviye "radıyallahü anh", islâmiyyete uygun halîfe olmuş, böylece müslimânlar arasındaki anlaşmazlık sona ermişdir. Tâbi'în ve Tebe'i tâbi'în ve dünyâdaki bütün müslimânlar Mu'âviyeyi "radıyallahü anh" halîfe olarak tanımışdır. Server-i âlem "sallallahü aleyhi ve sellem" hazret-i Mu'âviyeye "radıyallahü anh", **(Halîfe olduğun zemân yumuşak ol veyâ güzel idâre et!)** buyurdukları gibi, diğer bir hadîs-i şerîfde, **(İslâmiyyet değirmeni otuzbeş sene veyâhud otuzyedi sene devâm edecekdir!)** buyurmuşdur. Peygamberimizin "sallallahü aleyhi ve sellem" çarh, ya'nî dolab buyurmasının sebebi, dindeki kuvveti ve sağlamlığı bildirmek içindir. Bu müddetin otuz senesi dört halîfe ve imâm-ı Hasen "radıyallahü anhüm" ile temâmlandıkdan sonra, geri kalan beş veyâ altı veyâ yedi senesi, hazret-i Mu'âviyenin "radıyallahü anh" hilâfeti zemânıdır. Hilâfeti, ondokuz sene ve birkaç ay sürmüşdür.)

Gunye kitâbının türkçe tercemesi basılmışdır. Okunması tavsıye olunur.

(Mir'ât-ı kâinât) kitâbı, ikinci cild, üçüncü sahîfesinde diyor ki, (Hazret-i Mu'âviyenin "radıyallahü anh" babası, Ebû Süfyân olup, beşinci babası Abdü Menâf, Resûlullahın da "sallallahü aleyhi ve sellem" dedelerinden idi. Hazret-i Mu'âviye "radıyallahü anh", hicretden ondokuz sene evvel, dünyâya gelmişdir. Babası ile Mekke-i mükerremenin fethi günü îmâna gelmişdi. Uzun boylu, beyâz yüzlü, güzel, yakışıklı ve heybetli idi. Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" Kur'ân-ı kerîmi yazan kâtiblerinden olup, çok düâlarını ka-

zanmışdı. Halîfe olacağı da, kendisine müjdelenmiş idi. Birgün, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” hayvana binip, onu da, arkasına bindirmişdi. Konuşurlarken **(Yâ Rabbî! Buna çok ilm ve hilm ver!)** diye düâ buyurmuşdur. Târîhlerin hepsi diyor ki: Aklı, zekâsı, afvı, cömerdliği, idâresi, yumuşaklığı pek ziyâde olup, dillerde gezerdi. Afvı ve yumuşaklığı hakkında nice hikâyeler vardır ve iki büyük arabî kitâb hâlinde neşr edilmişdir. Arabistânda dört dâhî yetişmişdir. Hazret-i Mu’âviye, Amr ibn-i Âs, Mugîre tebni Şu’be “radıyallahü teâlâ anhümâ” ve Ziyâd bin Ebîhdir. Âlimlerden birçoğu demişdir ki, çok heybetli, cesâretli, tedbirli, gayretli, merhametli olup, her sûretle, sanki idâreci olarak yaratılmışdı. Hattâ, hazret-i Ömer, onu gördükçe “radıyallahü anhümâ” (Bu, bir Îrân şâhıdır) buyururdu. Bir şey isteyeni boş çevirmez, katkat fazlasını verirdi. Birgün, Hasen “radıyallahü anh” borcu olduğunu söyledikde, seksen bin altın vermişdi. Amr ibni Âsı “radıyallahü anh” Mısra vâlî yapıp, iki sene bütün Mısr gelirini, ona bağışlamışdı.

Ağabeysi Yezîd, Ömer “radıyallahü anhümâ” tarafından, Şâmda vâlî iken hicretin yirminci senesinde vefât etmiş ve yerine, bunu vekîl ta’yîn etmişdi. Halîfe Ömer “radıyallahü anh”, asîl olarak vâlî yapdı. Hazret-i Osmân, Alî ve Hasen “radıyallahü anhüm” de, kendisini azl etmediler. Hicretin kırkbirinci senesinde islâmiyyete uygun, sahîh halîfe oldu. Buna, bütün islâm memleketlerinde bulunanlar, râzı olup, bu seneye **(âmül-cemâ’a)** ismi verildi. Halîfe olunca, Afrikada kâfirlerle cihâda başladı. Bir sene sonra, Abdürrahman isminde bir serdârı [kumandanı] Îrânın şarkında Sicistâna [ya’nî Sistana], bir sene sonra, Sûdana ordu gönderip, oraları kâfirlerden aldı. Kırkdördüncü yılda Kâbil şehrini, sonra Mühelleb kumandasındaki ordusu, Hindistân ve Semerkandı aldı. Mühelleb, dahâ sonraları hâricîlerle çok muhârebeler yaparak yayılmalarını önlemiş büyük bir kahramandır. Kırkbeşde Afrîkıyye [ya’nî Tunus] alındı. 47’de Çinde büyük ve çetin muhârebeler yapıldı ve çok şehîd verildi, kırksekizde Kıbrıs adasına, bizzat gazâya gidip, feth eyledi.

Kıbrıs adası, nice zemân müslimânların elinde kaldı. **(Ahlâk-ı alâî)** kitâbı son kısmı, beşinci sahîfede diyor ki, (Kıbrıs adasında, Eshâb-ı kirâmdan ve Tâbi’în-i izâmdan, çok kimselerin mezârı vardır. Bilhâssa Enes bin Mâlikin “radıyallahü anh” teyzesi Ümm-i Hırâm “radıyallahü anhâ” orada medfûndur). Bir gün, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” onun evinde uyumuşdu. Gülerek uyandı. Yâ Resûlallah! Niçin güldünüz dedikde, **(Yâ Ümm-i Hırâm! Ümmetimden bir kısmını, gemilere binip, kâfirlerle gazâya giderler gördüm!)** buyurdu. Ümm-i Hırâm (Yâ Resûlallah! Düâ et, ben de onlardan olayım!) dedi. Peygamberimiz “sallallahü aleyhi

ve sellem”, **(Yâ Rabbî! Bunu da onlardan eyle!)** diye düâ buyurdu. Hazret-i Mu’âviye “radıyallahü anh” zemânında Ümm-i Hırâm, zevci ile gemilere binip, Kıbrısa gitdi. Kıbrısda atdan düşüp şehîd oldu. Kıbrısın ikinci fâtihi, Mısr sultânı Eşref Tatar olup, 828 [m. 1425] de feth etmişdir. Üçüncü fâtihi ikinci Sultân Selîm hân olup, 978 [m. 1570] de almışdı. Berlin muâhedesinden sonra 1295 [m. 1878] de yalnız idâresi İngiltereye bırakılmışdır. Hazret-i Mu’âviye, elli senesinde oğlu Yezîdi, İstanbulu almağa gönderdi. Hâlid ibni Zeyd ebû Eyyûbel ensârî de, bu orduda olup, birçok Eshâb-ı kirâm “aleyhimürrıdvân” ile birlikde İstanbulda şehîd oldular. Bizansdan her sene vergi almak üzere sulh yapdılar. Ellidört yılında Ubeydullah ibni Ziyâd [Abbâsî vezîrlerinden, ibni Zeyyâd başkadır] kumandasındaki bir ordusu, Asyada Ceyhûn nehrini develerle geçip Buhâra alındı. Asyada, Afrikada her ân islâmiyyet yayıldı. Kudüs-i şerîfi, evvelce Ömer “radıyallahü anh” almış idi ise de, sonra kâfirlerin eline geçmişdi. Mu’âviye “radıyallahü anh” tekrâr aldı. Hülâsa, Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem”, **(Yâ Rabbî! Mu’âviyeyi her yerde hâkim et!)** düâsı, yerini bulup, Afrikada Kayrivandan, Asyada Buhârâya kadar ve Yemenden İstanbula kadar bütün memleketlere hâkim oldu. Herkes kendisini sever, hürmet ederdi. Ehl-i islâm, râhat ve bolluk içinde idi. Gâyet güzel giyinir, latîf atlara biner, zevk ile yaşardı. Fekat, Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” sohbeti ve hayr düâları sâyesinde, islâmiyyetden ayrılmazdı. Günâh, zulm etmemeğe çok dikkat ederdi. Şâmda, hazret-i Ömer zemânında dört sene, hazret-i Osmân zemânında oniki sene, hazret-i Alî zemânında beş sene, Hasen hilâfetinde altı ay vâlî olup, Hasen “radıyallahü anhüm” hilâfeti bırakınca, bütün islâm memleketlerine şer’an ve sahîh olarak ondokuz sene halîfe oldu. Hicretin altmışıncı senesinde [60] Receb ayında, yetmişdokuz yaşında vefât etdi. Şâmda defn edildi. Vefât edeceği zemân, bereketlenmek için, hurmetle saklamakda olduğu, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” efendimizin mubârek saçlarından birkaç kılı ve mubârek tırnaklarını, ölünce ağzına ve gözlerine koymalarını vasiyyet etmişdi. Abdürrahmân, Yezîd, Abdüllah isminde üç oğlu ile Hind, Remele, Safiyye ve Âişe isminde dört kızı vardı). Mir’ât-ı kâinâtın yazısı, burada temâm oldu.

Mısr ulemâsından imâm-ı Ahmed bin Muhammed Şihâbüddîn-i Kastalânînin “rahime-hullahü teâlâ”, **(Mevâhib-i ledünniyye)** kitâbının, şâir Mahmûd Abdülbâkî “rahime-hullahü teâlâ” tercemesinde diyor ki, (İbni İshaka göre, Mu’âviye “radıyallahü anh” Şâmda yirmi sene vâlî, yirmi sene de halîfe idi. İmâm-ı Ahmed bin Hanbel buyuruyor ki, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve

sellem”, ona düâ edip, **(Yâ Rabbî! Mu’âviyeye ilm ve hesâb öğret! Onu Cehennemden koru!)** buyurdu. Kur’ân-ı kerîmi yazmak vazîfesi ile meşhûrdur.)

Muhammed Şemseddîn Sâmî beğ **(Kâmûs-ül a’lâm)**da diyor ki, (Mu’âviye “radıyallahü anh”, Eshâb-ı kirâmın büyüklerinden idi. Babası Ebû Süfyân, kardeşi Yezîd ve anası Hind ile birlikde, Mekkenin alındığı gün îmâna gelmişdir. Kendisi dahâ evvel müslimân olmuş, babasının korkusundan gizlemişdi. Babası da, kendisi de, hâlis ve sağlam müslimân olup, Huneyn gazâsında, Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” önünde harb etmişlerdir. Ebû Süfyânın, Tâif gazâsında bir gözü kör olmuş, hazret-i Ebû Bekr-i Sıddîkın hilâfeti zemânında, onüç senesindeki Yermük muhârebesinde de diğer gözü çıkmışdı. Hazret-i Mu’âviye “radıyallahü anh”, Fahr-i âlem “sallallahü aleyhi ve sellem” efendimizin kâtibliğinde bulunmak şerefine de nâil olmuşdu. Hazret-i Ebû Bekr “radıyallahü anh” Şâma asker gönderdikde, ağabeysi Yezîd ile birlikde Hâlid ibni Velîd “radıyallahü anh” kumandası altında harb etmişlerdir. Hicretin kırkbirinci [41] senesinde, Kûfede hilâfetle kendisine bî’at olunarak, yirmi sene halîfelik etmişdir. Hazret-i Mu’âviye “radıyallahü anh” fevkalâde akllı, çok zekî, fasîh, tatlı ve te’sîrli söz sâhibi idi. Gâyet sabrlı ve halîm, kerem ve ihsân sâhibi bir zât idi. Şâmda vâlî iken, halîfe Fârûk-ı a’zam “radıyallahü anh”, Romalıları hayretde bırakan ve meşhûr olan, sâde ve mütevâdı’ kıyâfeti ile, Şâmı şereflendirdikde, onun muntazam, zarîf hâlini görünce, (Bu, Îrân şâhları gibidir) buyurmuşdu. Hazret-i Mu’âviye “radıyallahü anh” halîfe iken, dîn-i islâmın, dünyâya yayılmasına ve terakkîsine çok hizmet edip, çok memleketler almışdır. Din âlimlerimiz, kendisinden çok hadîs-i şerîf alarak kitâblara yazmışlardır, [ki bu, büyüklüğünü, i’timâd ve emniyyet olunduğunu gösteren, kuvvetli bir şâhiddir]. Fahr-i kâinât “sallallahü aleyhi ve sellem” efendimizin, kendisine vermiş olduğu bir gömleğe sarıp; saklamış olduğu Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” efendimizin tırnak kesiklerini de gözlerine ve ağzına koyarak, defn etmelerini vasiyyet etmişdi). Kâmûs-ül a’lâm yazısı burada bitdi.

(Mecelle) ismindeki çok kıymetli kitâbı hâzırlamakla, dîn-i islâma büyük hizmet eden ve en doğru oniki cild Osmânlı târîhini yazmış olan, Lofcalı, meşhûr Ahmed Cevdet Pâşa “rahime-hullahü teâlâ” **(Kısas-ı Enbiyâ)**sının yedinci cüz’ü, yüzdoksanikinci [192] sahîfesinde diyor ki: Hicretin altmışıncı senesinde Mu’âviye “radıyallahü anh”, hutbe okudukdan sonra, (Ey müslimânlar! Üzerinizde hâkimliğim uzun sürdü. Sizi usandırdım. Ben de sizden usandım. Sizden ayrılmak istemeğe başladım. Siz de benden ayrıl-

mak ister oldunuz. Fekat, benden sonra, size benden iyisi halîfe olmaz. Nitekim benden evvelkiler de, benden iyi idiler. Her kim, Allahü teâlâya kavuşmak isterse, Allahü teâlâ da ona kavuşmağı sever. Yâ Rabbî! Sana kavuşmak istiyorum. Sen de benim mülâkatımı irâde buyur! Beni mubârek ve mes'ûd eyle!) dedi. Sonra hasta oldu. Oğlu Yezîdi huzûruna isteyip, dedi ki, (Yavrum! Seni, seferler ile dolaşmakdan kurtardım. Her işini kolaylaşdırdım. Herkesi sana itâ'ate getirdim. Sana kimseye nasîb olmıyan mal bırakıyorum! Hicâz ehâlisini gözet ki, onlar senin aslındır. Sana geleceklerin en muhteremidirler. Irak ehâlisini de gözet! Hergün senden bir me'mûrun azl edilmesini isteseler bile, azl et! Şâm ehâlisini de gözet ki onlar, senin yardımcılarındır. İşleri bitince, bunları, yine Şâma getir. Çünki, başka memleketlerde çok kalırlarsa, ahlâkı bozulur. Sana rakîb olacak üç kişidir. Bunlardan Abdüllah bin Ömer "radıyallahü teâlâ anhümâ" ibâdete düşkündür. Herkes sana bî'at edince, o da eder. Hüseyn bin Alî "radıyallahü teâlâ anhümâ" hafîf bir zâtdır. Kûfeliler, onu, sana karşı ayaklandırabilir. Gâlib gelince, onu afv et! O bize akrabâdır. Üzerimizde çok hakkı vardır. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" efendimizin torunudur. Abdüllah bin Zübeyr "radıyallahü teâlâ anhümâ" ise arslan gibidir. Ondan çok korun!)

Vefâtına yakın (Ben ölünce, cûd, cömerdlik de berâber ölür. Çok kimselerin ihsân kapıları kapanır. İstiyenlerin elleri boş kalır) dedi ve (Zî Tuvâ köyünde bir Kureyşî olup da keşki halîfe olmasaydım) dedi ve Receb ayında vefât eyledi "radıyallahü anh". Kendisi uzun boylu, beyâz, heybetli, çok sabrlı ve halîm [yumuşak] idi. Yumuşaklığı, dillerde gezerdi. Birgün, huzûruna bir adam gelip, pek ağır ve çirkin konuşduğu hâlde hiç cevâb vermemişdi. (Buna da mı sabr ve tehammül edeceksiniz?) denildikde, (Biz, mülkümüze te'arruz etmiyenlerin sözüne ilişmeyiz) diyerek, millete verdiği söz hürriyyetini, canlı misâl ile göstermişdi. Millet-i islâmiyyede ictimâ'î teşkilât kuran odur. Hattâ şehrler arası postayı ihdâs etmişdi. Hazret-i Alî "radıyallahü anh" buyurdu ki, (Hazret-i Mu'âviyenin "radıyallahü anh" idâresini, fenâ görmeyiniz! Onu gayb ederseniz, başların arkadan zuhûr etdiğini görürsünüz!).

Hazret-i Alî "radıyallahü anh" ile muhârebe edenlerden, cesâreti ile, zekâsı ile meşhûr, Amr ibni Âs "radıyallahü anh", hicretin kırküçüncü [43] senesinde fıtr bayramı gecesi vefât etdi. O gece ağladı. Oğlu Abdüllah (Niçin ağlıyorsun? Ölümden mi korkuyorsun?) dedikde, (Hayır, ölümden korkmam. Fekat, öldükden sonra, başıma geleceklerden korkuyorum. Çünki, üç dürlü hayât geçirdim. Önce, kâfir idim. Resûlullaha "sallallahü aleyhi ve sellem"

herkesden çok düşmanlık ederdim. O zemân ölseydim, muhakkak Cehenneme gidecekdim. Sonra, Resûlullahdan "sallallahü aleyhi ve sellem" en çok hayâ eden, ben oldum. O zemân ölseydim, herkes, beni tebrîk ederdi. İslâm olarak şereflendi, hayr üzere öldü derler ve Cennete gitdi bilirlerdi. Dahâ sonra, hâkim oldum, vâlî oldum. Milyonla insanın idâresi, hakkı altına girdim. Şimdi ne hâldeyim, bilmiyorum. Ölünce, bana ağlamayınız! Cenâzemi sessiz götürünüz! Mezârım üstüne taş ve ağaç koymayınız!) dedi. Tevbe ve istiğfâr ederek vefât etdi. Kendisi Mısrın fâtihi olup, hazret-i Ömer "radıyallahü anh" zemânında dört sene, hazret-i Osmân "radıyallahü anh" zemânında da, dört sene ve hazret-i Mu'âviye "radıyallahü anh" zemânında iki sene Mısr vâlîsi olmuşdu "radıyallahü anh". Kısas-ı Enbiyânın yazısı burada temâm oldu.

Huccetül islâm imâm-ı Gazâlî "rahime-hullahü teâlâ", fârisî **(Kimyâ-i se'âdet)** kitâbı, sehâ [cömerdlik] bahsinde, üçyüzotuzbirinci [331] sahîfede buyuruyor ki, hazret-i Mu'âviye "radıyallahü anh" Medîne-i münevvereye gelmişdi. Sokakda geçerken hazret-i Hasen "radıyallahü anh" arkasından gelip (Borcum var. Bana yardım et!) dedi. O da emr etdi, bir deve yükü altun verdiler ki, seksen bin altun idi.

Alî bin Emrullah "rahime-hullahü teâlâ" **(Ahlâk-ı Alâî)** kitâbı, Îsâr bahsinde diyor ki, îsâr, kendine lâzım olanı, sabr edip, başkasına vermekdir. İslâm cömerdlerinden en meşhûru, Abdüllah bin Ca'fer Tayyâr "radıyallahü anhümâ" idi. Bunu, hazret-i Mu'âviye "radıyallahü anh" çok severdi. Her sene, kendisine on milyon dirhem gümüş, ma'âş verirdi. Bu paranın hepsini, fakîrlere, muhtâclara, yetîmlere, dullara dağıtır, sene sonunda, borçlanırdı. (Abdüllaha her sene neden bu kadar çok para verip, devletin hazînesini boşuna sarf ediyorsun?) diye Mu'âviye "radıyallahü anh" hazretlerine sorduklarında, (Ben bu malı, Abdüllaha vermiyorum. Medîne-i münevverenin fakîrlerine veriyorum. İsterseniz tedkîk edin!) dedi. Araşdırdılar. Hepsini fakîrlere, yetîmlere verip kendinin ve âilesinin tesarruf ile yaşadığını görerek, devlet hazînesinin yerinde sarf edildiğini anladılar. Halîfenin bu tedbîrine, uyanıklığına ve cömerdliğine hayrân oldular.

(Eshâb-ı Kirâm) "aleyhimürrıdvân" risâlesinin başından buraya kadar, dinde söz sâhibi olan büyüklerin kitâblarından birkaç şey, kısaca yazıldı. Din büyüklerinin, sözbirliği ile bildirdiği bu hakîkatler karşısında dinden haberi olmıyan, hurûfî tekkeleri döküntülerinin sözlerine ve ba'zı abdestsiz, nemâzsız dervişlerin yazılarına aldırmamalı! Ehl-i sünnet âlimlerinin "rahime-hümullahü teâlâ" kitâblarında bildirilen, i'tikâd ve ibâdet yollarına sarılarak,

sonsuz felâket ve pişmânlıkdan kurtulmalıyız! Evet, islâmiyyeti, i'tikâdı ve ibâdetleri öğrenmek, her erkeğe ve her kıza farzdır, lâzımdır. Fekat, bunları içki masalarında, husûsî maksadlarla yazılan ve din düşmanlarının kitâblarından terceme edilen yazılardan ve sözlerden değil, mezheb imâmlarımızın bildirdiklerinden öğrenmeliyiz. Dedelerimizin yolundan ayrılmamalıyız!

Ba'zı kimseler, (Hiçbir müslimân, çocuğuna, Mu'âviye ismini koymamışdır. Bu da, bu ismin ve ism sâhibinin sevilmediğine alâmetdir) diyor. Bu düşünce pek yanlışdır. Câhil bile buna, ancak güler. Büyük Peygamberlerin "aleyhimüssalevâtü vetteslîmât" Şît, Hûd, Şuayb, Elyesa' gibi ismleri ve imâm-ı Alî "radıyallahü anh" efendimizin torunlarından ve oniki imâmımızdan Bâkır, Hasen Askerî ismleri ve eshâb-ı Bedrden olup Cennet ile müjdeli üçyüzonüç kişiden olan, Bera', Evs, İyâs, Buhayr, Besbese, Temîm, Sa'lebe, Sekaf, Cebr, Hâris, Hâtıb, Hârise, Hubâb, Haram, Hureys, Hasîn, Hârice, Hâbbab, Hubeyd, Hıras, Hureym, Hallâd, Huneys, Huleyd, Havvât, Havli, Zükeys, Râfi', Reb'î, Ruhayle, Refâ'a gibi ve dahâ yazamadığımız birçok ismleri, bugün hiçbir müslimân kullanmadığı için bu ismlerin sâhibleri olan, Peygamberler "aleyhimüsselâm" ve Eshâb-ı kirâmın en büyükleri ve kıymetlileri, sevilmez mi diyecekler? Hâlbuki, bu ismlerin sâhiblerinin hepsi, hazret-i Mu'âviyeden "radıyallahü anh" dahâ yüksek oldukları ve Allahü teâlânın ve Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" ve bütün müslimânların sevgilileri olduğu, güneş gibi âşikârdır. Hazret-i Mu'âviyeyi "radıyallahü anh" sevmemek, Onu tanımamak, tehlükeli bir câhillikdir. Fekat, Onu kötülemek, gençleri kandırmak için, böyle çürük ve gülünç düşünceler söylemek, bu câhilliği ve iftirâyı meydâna çıkarmakdan başka, birşeye yaramaz.

Hazret-i Alî "radıyallahü anh" ile muhârebe eden Eshâb-ı kirâmın "aleyhimürrıdvân" bize hiçbir yakınlığı ve hiçbir tanışıklığı yok. Hattâ bu muhârebeleri, bizi üzüyor, incitiyor. Fekat, Peygamberimizin "sallallahü aleyhi ve sellem" Eshâbı oldukları için, onları sevmekle emr olunduk. Herbirini incitmekden, Onlara düşmanlık etmekden men' olunduk. O hâlde, hepsini sevmeğe mecbûruz. Onları, Peygamberimizi "sallallahü aleyhi ve sellem" sevdiğimiz için severiz. Onlara düşmanlıkdan ve eziyyet etmekden kaçınırız. Çünki, Onların incitilmesi ve düşmanlığı, Peygamber "sallallahü aleyhi ve sellem" efendimize gider. Yalnız, haklı olanı ve yanılanı söyleriz. Ya'nî hazret-i Emîr "radıyallahü anh" haklı idi. Ona karşı gelenler, hatâ etmiş idi. Bundan fazla birşey söylemek doğru değildir.

İsmâ'îl Kemâleddîn Karamânî "rahime-hullahü teâlâ", **(Şerh-i akâid)** kitâbını açıklarken, yazıyor ki, imâm-ı Alî "kerremallahü

vecheh” buyurdu ki, (Kardeşlerimiz bizi dinlemedi. Onlar kâfir değildir. Günâha da girmedi. Çünki, dinden, islâmiyyetden anladıklarını yapıyorlar). İctihâdda yanılmak kabâhat değildir ve birşey söylenemez. Onların Eshâb olduğunu düşünerek, hepsini iyi bilmeliyiz!

Allahü teâlâ, hepimizi, doğru yoldan ayırmasın! Din büyüklerinin kitâblarından haberi olmayıp, dînin vesîkalarını, islâmiyyetin delîllerini ve senedlerini işitmeyip de dînini, sonradan meydâna çıkan târîhlerden öğrenenleri ve yalnız hayâl ve inâd ile konuşanları ve yazanları işitmekden, yazılarını okumakdan ve onlara aldanmakdan muhâfaza buyursun! Âmîn. Îmânı olanlar, îmânın tadını tadanlar, Ehl-i sünnet âlimlerinin “rahime-hümullahü teâlâ” kitâblarından alınan sözlere ve yazılara sarılır. Bunlardan zevk alır. Din adamı geçinen câhillerin, sözlerinden ve yazılarından nefret eder, kaçar.

İmâm-ı Rabbânî “kuddise sirruh” ikinci cildde, otuzaltıncı mektûb sonunda buyuruyor ki, Sahâbe-i kirâmın üstünlüğünü anlatan “rıdvânullahi aleyhim ecma’în” mektûbu, **(Ehl-i beyt-i Resûl)**ün “sallallahü aleyhi ve sellem” medh ve senâsı ile bitirelim:

Seyyid-i kâinât “aleyhi ve alâ âlihissalevâtü vesselâm” buyurdu ki, **(Alîyi** “radıyallahü anh” **seven, muhakkak, beni sevmişdir. Ona düşmanlık eden, muhakkak bana düşmanlık etmişdir. Onu inciten, muhakkak beni incitmişdir. Beni inciten, muhakkak Allahü teâlâyı incitmiş olur.)**

Bir hadîs-i şerîfde buyurdu ki, **(Allahü teâlâ, bana dört kimseyi sev diye emr etdi. Onları kendisinin de sevdiğini bildirdi).** Onların ismlerini bize söyler misiniz, denildikde, **(Alî onlardandır, Alî onlardandır, Alî onlardandır, Ebû Zer, Mikdâd ve Selmân)** buyurdu. Bir hadîs-i şerîfde, **(Alînin** “radıyallahü anh” **güzel yüzüne, belki mubârek vücûd-i şerîfine severek bakmak ibâdetdir)** buyurdu. Berâ’ bin Âzib “radıyallahü anh” diyor ki, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem”, birgün oturmuşdu. Buyurdu ki, **(Yâ Rabbî! Ben Haseni seviyorum)** “radıyallahü anh”.

Hazret-i Ebû Bekr “radıyallahü anh” diyor ki, Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” yanında imâm-ı Hasen vardı. Bir kerre bize, bir kerre Hasene “radıyallahü anh” bakarak: **(Benim bu oğlum seyyiddir, efendidir. Ümmîd ederim, beklerim ki, Allahü teâlâ, onun ile, müslimânlardan iki fırkanın arasını bulur).** Ya’nî müslimânlardan iki fırka sulh ederler buyurdu.

Üsâme bin Zeyd “radıyallahü anh” diyor ki: Peygamber efendimizi “sallallahü aleyhi ve sellem” gördüm. Hasen ve Hüseyn “ra-

dıyallahü anhümâ” mubârek kucağında oturuyorlardı. Buyurdu ki: **(Bu ikisi, benim oğullarımdır ve kerîmemin oğullarıdır. Yâ Rabbî! Ben bunları seviyorum. Sen de sev ve bunları sevenleri de sev!).**

Enes “radıyallahü anh” diyor ki, Resûlullaha “sallallahü aleyhi ve sellem” Ehl-i beytin “radıyallahü teâlâ anhüm ecma’în” içinden en çok kimi seviyorsunuz? diye sordular. Buyurdu ki, **(Hasen ile Hüseyni)** “radıyallahü anhümâ”.

Bir hadîs-i şerîfde buyurdu ki, **(Fâtıma** “radıyallahü anhâ” **benim bir cüz’ümdür.** [Ya’nî benden bir parçadır.] **Onu kızdıran, beni incitir.)** Ebû Hüreyre “radıyallahü anh” diyor ki: Peygamberimiz “sallallahü aleyhi ve sellem” imâm-ı Alîye “radıyallahü anh” karşı buyurdu ki, **(Fâtıma bana senden dahâ sevgilidir. Sen bana, ondan dahâ azîzsin!** [ya’nî kıymetlisin]**).**

Hazret-i Âişeden nakl edildiğine göre, müslimânlar, Peygamberimize “sallallahü aleyhi ve sellem” hediyye takdîm etmek istediklerinde, ancak Âişe-i Sıddîkanın “radıyallahü anhâ” hucre-i ismetinde bulundukları zemân getirirlerdi ve bu vâlidemizin tavassut ve delâleti ile Peygamber efendimizin “sallallahü aleyhi ve sellem” rızâsını kazanmağa çalışırlardı. Yine Âişe “radıyallahü anhâ” diyor ki: Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” Zevcât-ı tâhirâtı iki kısma ayrılmışdı. Bir kısmı ben ve Hafsa ve Safiyye ve Sevde, ikinci kısmı Ümm-i Seleme ve diğerleri idi “radıyallahü anhünne”. Bu ikinci kısmdakiler, kendi aralarında konuşup Eshâb-ı kirâmın, hediyyelerini, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” nerede ise, oraya getirmelerini, yalnız Âişe-i Sıddîkanın evine teşrîf edecekleri zemânı beklememelerini istirhâm etmek için, Ümm-i Selemeyi huzûr-i se’âdete gönderdiklerinde, **(Bana eziyyet vermeyiniz. Bana vahy ancak Âişenin** “radıyallahü anhâ” **elbisesi ile örtülü iken geliyor).** Ya’nî diğer Ezvâc-ı mütahherâtın yataklarında iken, bana vahy gelmedi. Yalnız Âişenin “radıyallahü anhünne” yatağında iken geldi, buyurdu. Bunu işitince, Ümm-i Seleme “radıyallahü anhâ”: Seni bundan sonra incitmemeğe andım olsun, tevbeler olsun yâ Resûlallah! dedi. Başka bir zemân, yine bunun için, Fâtımat-üzzehrâyı “radıyallahü anhâ” gönderdiklerinde, **(Ey kızım! Niçin benim sevdiğimi sevmezsin? Benim mahbûbem, senin dahî mahbûben değil midir?)** buyurduklarında, Fâtıma “radıyallahü anhâ”, evet dedi. **(Öyle ise, sen de onu sev!)** buyurdular.

Yine Âişe-i Sıddîka “radıyallahü anhâ” diyor ki: Peygamber efendimizden “sallallahü aleyhi ve sellem” ne zemân Hadîcenin “radıyallahü anhâ” ismini işitsem gayretime dokunurdu. Bununla berâber, Onu görmemişdim. Onu çok sevdikleri için, onun akra-

bâsına hediyye gönderirlerdi. Ba'zan latîfe yollu, dünyâda sanki Hadîceden "radıyallahü anhâ" başka kadın yok mu? derdim. **(O; şöyle şöyle! Böyle böyle idi ve benim ondan evlâdlarım vardı!)** buyururlardı.

Abdüllah ibni Abbâs "radıyallahü anhümâ" diyor ki: Peygamberimiz "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki, **(Abbâs bendendir ve ben ondanım!).**

Bir hadîs-i şerîfde buyurdu ki, **(Âilem yüzünden beni incitenlere şiddetli azâb vardır!).**

Ebû Hüreyre "radıyallahü anh" diyor ki: Peygamberimiz "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki, **(Sizin iyileriniz, benden sonra, Ehl-i beytime iyilik edenlerdir).** İmâm-ı Alî "radıyallahü anh" diyor ki, Peygamberimiz "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki, **(Ehl-i beytime iyilik edenlere, kıyâmet günü şefa'ât ederim!).** Yine imâm-ı Alî "radıyallahü anh" diyor ki: Peygamberimiz "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki, **(Sırât köprüsünden ayakları kaymadan geçenler, Ehl-i beytimi ve Eshâbımı çok sevenlerdir).**

Yâ Rabbî! Fâtımanın "radıyallahü anhâ" ve oğullarının hâtırı ve hürmetleri için, bize son nefesde îmân ile gitmek nasîb eyle! Âl-i Resûlün "sallallahü aleyhi ve sellem" eteklerine sarılmak bize nasîb et de, düâlarımızı ister kabûl eyle, ister red!

Aşağıdaki yazı, **(Makâmât-ı Mazheriyye)** kitâbındaki onyedinci mektûbun tercemesidir. Bu kitâbı, Hindistândaki hakîkî islâm âlimlerinden büyük velî, Abdüllah Dehlevî yazmışdır. Kendisi 1240 [m. 1824] de Delhîde vefât etmişdir. Üstâdı Mazher Cân-ı Cânânın yanındadır. Bu kitâb, fârisî olup, Mazher Cân-ı Cânânın hayâtını ve yirmidört mektûbunu bildirmekdedir. Mazher Cân-ı Cânân 1195 [m. 1781] de seksendört yaşında vefât etdi. Delhîde, yapdırdığı mescidin yanındadır "rahmetullahi teâlâ aleyhimâ":

Ehl-i sünnet mezhebinin âlimleri, Eshâb-ı kirâm arasındaki muhârebeleri, Onların yüksek şânlarına yakışacak şekilde anlatmışlardır. Çünki Onlar, **(İnsanların en hayrlıları, benimle birlikde yaşayanlardır)** hadîs-i şerîfi ile medh olunmuşlardır. Sebebini anlayamadıkları ayrılıklarını da, Allahü teâlânın bilgisine bırakmışlar, bu hayrlı asrın temiz insanlarına dil uzatılmasından sakınmışlardır. Hayrlı oldukları bildirilen ilk üç asrda yetişmiş olan hadîs ve fıkh âlimlerinden hiçbiri, Eshâb-ı kirâmın zemânına çok yakın oldukları ve Onların hâllerini çok iyi bildikleri hâlde ve Alî Mürtezâya "radıyallahü anh" karşı olanların hatâ etdiklerini bildirdikleri hâlde, hiçbirini kötülemek câiz değildir demişlerdir. Evet, Şâm ve Bağdâd askerleri arasında birkaç gün, muhârebe oldu ise

de, bu hâlleri ictihâd ayrılığından idi. Birbirlerini kâfir bilmekden değildi. Bu fitne, Emîr-ül-mü'minîn Osmânın "radıyallahü teâlâ anh" şehîd edilmesi ile başladı. Muhârebe zemânında, Eshâb-ı kirâm üçe ayrılmışdı. Bir kısmı, haklı halîfe olan Alî "radıyallahü teâlâ anh" hazretleri tarafında idi. İkinci kısmı Şâm emîri tarafında idi. Üçüncü kısmı, iki tarafa da katılmadı. Hadîs âlimleri ve fıkh ilminin müctehidleri, Eshâb-ı kirâmdan hadîs-i şerîfleri toplarlarken, her üç kısmdakileri müsâvî tutmuşlar, hepsinin sözlerinin kıymetli, doğru olduğuna inanmışlardır. Üç kısmdan birinde bulunanları kâfir veyâ fâsık bilselerdi, bunların bildirdiklerini kabûl etmezler, bu haberleri, ictihâd için, ahkâm çıkarmak için, menba' ve sened yapmazlardı. Bu üç kısmdakilerden herhangi biri kötülenirse, dîn-i islâm, içerden yıkılır. Bu büyüklere dil uzatmamak, islâmiyyete hizmet etmek olur ve Resûlullahın "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" sohbetine, meclislerine kıymet vermek olur. Eğer (Resûlullahın akrabâsına kıymet vermek çok lâzımdır) denirse, evet öyledir. Fekat, Resûlullahın akrabâsından hiçbiri, kendileri ile harb eden Sahâbîlerden hiçbirine kâfir demedi. Evet, harb edenlerin birbirlerini sevmemeleri, kötülemeleri lâzımdır. Fekat, hadîs-i şerîfler ile medh edilen bu hayrlı insanlar, birbirlerini aslâ kötülememişlerdir. Resûlullahın akrabâsını sevmek, bütün müslimânlara vâcibdir. Onların incinmelerini istemek de, bu sevgiyi bozar.

Eshâb-ı kirâmın "aleyhimürrıdvân" birbirleri ile muhârebelerini konuşmak, yazmak doğru değildir. Bu hâle üzülmeli ve susmalıdır. Şî'î denilen ba'zı kimseler, taşkınlık yapıyorlar. Uydurma haberlere aldanarak, o temiz insanları, kendi nefsleri gibi zan ediyorlar. Eshâb-ı kirâma kâfir diyecek kadar taşkınlık yapıyorlar. Hâlbuki, Resûlullahın "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" hayâtını, sözlerini bizlere onlar bildirdi. Ömrlerini Resûlullahın sohbetinde geçiren, Onun terbiyesi ve nasîhatleri ile edeblenen, olgunlaşan, mallarını ve canlarını Onun için fedâ eden, Ondan sonra da Onun dînini yaymak için çalışan kimselerin küfrden kurtulamayacakları düşünülebilirmi? Allahü teâlâ, bu hizmetlere, gayretlere, hiç merhamet etmemişmidir? Onlara merhamet edilmezse, sonra gelen bizim gibi günâhkârlar, nasıl afv ve rahmet bekleyebiliriz? Geçmiş Peygamberlerden ve Evliyâdan biri ölünce, ümmetinin, cemâ'atinin hepsinin kâfir oldukları ve Onun evlâdlarına, akrabâsına düşman oldukları, hiç işitilmişmidir? Böyle olsaydı, Allahü teâlânın Peygamber göndermesi, abes olurdu, fâidesiz olurdu. Zemânların en iyisi olarak müjdelenmiş olan zemân, zemânların en kötüsü olurdu. İnsanların en iyileri, en kötüleri olurdu.

BİRİNCİ CİLD, 251. ci MEKTÛB TERCEMESİ

Dîn-i İslâmın en büyük âlimi, **İmâm-ı Rabbânî müceddid-i elf-i sânî Ahmed Fârûkî** “kuddise sirruh” hazretlerinin muhtelif şehrlerdeki âlimlere, vâlî, kumandan ve pâdişâhlara, cevâb ve nasîhat olarak yazdıkları mektûbların beşyüzotuzaltısından meydâna gelen **(Mektûbât-ı İmâm-ı Rabbânî)** kitâbının birinci cüz’ü ikiyüzellibirinci mektûbu, mevlânâ Muhammed Eşrefe yazılmış olup, Hulefâ-i râşidînin “radıyallahü teâlâ anhüm ecma’în” fazîletlerini ve Şeyhayn hazretlerinin [ya’nî Ebû Bekr ile Ömerin] “radıyallahü anhümâ” üstünlüğünü ve hazret-i Emîrin [ya’nî hazret-i Alînin] “radıyallahü anh” husûsî kıymetlerini ve Eshâb-ı kirâmın “aleyhimürrıdvân” ta’zîm ve tevkîrini ve aralarındaki muhârebelerin iç yüzünü bildirmekdedir.

Bu mektûbun baş tarafı Peygamberlere “aleyhimüssalevât” ve Evliyâya “kuddise sirruhüm” âid derin ilmler olduğundan, yalnız nihâyet kısmlarını terceme ediyoruz:

Hazret-i Emîrin “radıyallahü anh” isminin, Cennet kapısının üzerinde yazılı olduğunu öğrenince, Şeyhayn hazretlerinin [ya’nî Ebû Bekr ile Ömerin] “radıyallahü anhümâ” Cennet kapısındaki husûsiyyet ve i’tibârlarının nasıl olduğunu merâk etdim. Anlamak için çok uğraşdım. Nihâyet anladım ki, bu ümmetin [ya’nî müslimânların] Cennete girmeleri, bu iki büyük zâtın emri ve izni ile olacakdır. Sanki, Ebû Bekr “radıyallahü anh” Cennet kapısında durup, içeri girmeğe izn verecek ve Ömer “radıyallahü anh” ellerinden tutarak içeri götürecekdir. Bütün Cennetin, sanki Ebû Bekrin “radıyallahü anh” nûru ile dolu olduğunu his ediyorum. Bu fakîre göre, Şeyhayn hazretlerinin bütün Sahâbe-i kirâm “aleyhimürrıdvân” arasında ayrı bir şân ve üstünlükleri vardır. Başka hiçbirisi bunlara ortak değildir. Sıddîk “radıyallahü anh”, Peygamber efendimiz “sallallahü aleyhi ve sellem” ile sanki aynı bir evin sâhibidir. Farkları, bir evin iki katı arasındaki fark gibidir. Fârûk “radıyallahü anh” da Ebû Bekre “radıyallahü anh”, tufeyl olarak bu devlethânede bulunmakdadır. Diğer Sahâbe-i kirâmın, Server-i âleme “sallallahü aleyhi ve sellem” yakınlıkları, sünnet-i seniyyesine [ya’nî islâm dînine] uydukları kadar, mahalle komşusu veyâ hemşehri gibidirler. Bunlar, böyle olunca, sonra gelenlerin Evliyâsı nerede kalır? Artık düşünmeli! O hâlde onlar, Şeyhaynın büyüklüğünden ne anlıyabilirler? Her ikisinin büyüklüğü, o kadar çokdur ki, Peygamberler “aleyhimüsselâm” sırasındadırlar. Peygamberlik makâmından başka, bütün üstünlüklerine mâlikdir-

ler. Nitekim, Peygamberimiz “sallallahü aleyhi ve sellem” buyurdu ki, **(Benden sonra Peygamber gelseydi, Ömer Peygamber olurdu).**

İmâm-ı Gazâlî “rahmetullahi aleyh” buyuruyor ki: Halîfe Ömer “radıyallahü anh” şehîd olunca, Abdüllah ibni Ömer, Sahâbe-i kirâma dedi ki: (İlmin onda dokuzu, Ömer “radıyallahü anh” ile berâber öldü!). Ba’zılarının bu sözü anlamıyarak durakladıklarını görünce, (İlmden maksadım, Allahü teâlâyı bilmekdir. Abdest ve guslün bilgileri değildir) dedi. Ömer böyle olunca, Ebû Bekrin “radıyallahü anh” büyüklüğü nasıl anlaşılır ki, Ömerin bütün iyilikleri, onun bir iyiliğidir. Böyle olduğu, hadîs-i şerîfde bildirilmekdedir. Ömer ile Sıddîk “radıyallahü anhümâ” arasındaki fark, Sıddîk ile Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” arasındaki farkdan ziyâdedir. Başkalarının Sıddîkdan “radıyallahü anh” ne kadar aşağı olduğunu bundan anlamalıdır. Şeyhayn “radıyallahü anhümâ” öldükden sonra da, Peygamberimizden “sallallahü aleyhi ve sellem” ayrı kalmadılar. Mahşere de, onlarla berâber kalkıp gideceğini haber vermişdir. O hâlde efdaliyyet, üstünlük, Ona dahâ yakınlık demek olup, bu da, ikisine mahsûsdur. Bu fakîrliğim ve aşağılığım ile, Onların yüksekliğinden ne anlıyabilir ve söyliyebilirim ve üstünlüklerinden ne anlatabilirim? Tozun, dumanın, güneşi anlatmağa gücü yeter mi? Bir damla su, büyük denizleri söyliyebilir mi?

İnsanlara nasîhat etmek, herkese yol göstermek için, geri dönmüş olan Evliyâ “kaddesallahü teâlâ esrâre-hümül’azîz”, keşflerinin nûru ile ve Tâbi’în ve Tebe-i tâbi’înden ictihâd derecesine yükselen âlimler “rahime-hümullahü teâlâ”, hadîs-i şerîflerin derinliklerindeki ma’nâları bulup anlamak ile, Şeyhaynın “radıyallahü anhümâ” kemâlâtından biraz anlıyarak, hakîkatlerinden az birşey ele geçirerek, üstünlüklerini bildirmişler ve bunda söz birliği hâsıl olmuşdur. Bu sözlerine uymıyan keşflerin, buluşların, yanlış olduğunu söyliyerek, bunlara kıymet vermemişlerdir. Bu ikisinin üstünlüğü, Sahâbe-i kirâm arasında zâten şöhret bulmuşdu. Meselâ, Buhâriyyi şerîfde, Abdüllah ibni Ömer “radıyallahü anhümâ” diyor ki, (Biz, Peygamber “sallallahü aleyhi ve sellem” zemânında, Ebû Bekr gibi kimseyi bilmezdik. Ondan sonra Ömeri, Ondan sonra da Osmânı “radıyallahü anhüm” bilirdik. Onlardan sonra kimseyi kimseden üstün tutmazdık). Ebû Dâvüdün bildirdiğine göre, yine Abdüllah ibni Ömer diyor ki, (Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” zemânında bizler en üstün Ebû Bekrdir, sonra Ömer, sonra Osmândır “radıyallahü anhüm” derdik).

Evliyâlık, Peygamberlikden dahâ yüksekdir sözü, erbâb-ı sek-

rin, ya'nî zan ve hayâl ile konuşanların sözüdür. Ya'nî geri dönmiyen, Peygamberlik makâmının kemâlâtından haberi olmıyan Evliyânın sözüdür. Bu fakîr, birçok mektûblarımda, uzun uzadıya bildirdim ki, Peygamberlik, vilâyetin üstündedir. Hattâ, Peygamberin kendi vilâyetinin de üstündedir. Sözün doğrusu da budur. Bunun aksini söyliyen, Peygamberlik makâmının yüksekliğini bilmiyendir. Evliyâlık yolları arasında, **(Silsile-tüzzeheb)** yolu, Sıddîk-i ekberin "radıyallahü anh" yolu olduğundan, bu yolun yolcuları uyanık olur. Onun için de, yolların en üstünüdür. Başka yoldaki Evliyâ, bunların kemâlâtına nasıl yetişebilir? Onların iç yüzünü nasıl anlıyabilir? Bu yolun yolcularının, bu işde kârları müsâvîdir demek istemiyorum. Belki, milyonda biri böyle olabilirse, ni'metdir, se'âdetdir. Peygamberimizin "sallallahü aleyhi ve sellem" haber verdiği hazret-i Mehdî "rahime-hüllahü teâlâ", vilâyetin en yüksek derecesinde olacağına göre, o da bu yoldan yetişmiş ve bu yolu temâmlamış ve düzeltmiş olacakdır. Çünki, bütün vilâyet yolları, bu yoldan aşağıdır ve ulaşdıkları vilâyetlerde, Peygamberlik makâmının kemâllerinden az birşey vardır. Bu yoldan kazanılan Evliyâlıkda ise, Sıddîk-ı ekberin yolu olduğu için, o kemâlâtdan pek çok bulunur.

Hazret-i Emîr "radıyallahü anh" Peygamberimizin "sallallahü aleyhi ve sellem" vilâyetini aldığı, taşıdığı için, geri dönmiyen, ya'nî halk arasına karışmıyan ya'nî vilâyetin kemâlâtı kendilerinde fazla bulunan Evliyânın, meselâ kutbların, ebdâlin ve evtâdın terbiyeleri, onun imdâdı ve yardımı iledir. Kutbül-aktâb, ya'nî kutb-i medâr, onun emrinde ve terbiyesindedir. Ya'nî vazîfesini onun imdâdı ve yardımı ile yapar. Fâtıma-tüzzehrâ ile Hasen ve Hüseyn "radıyallahü anhüm" de, bu makâmda, hazret-i Emîr ile ortakdırlar.

Peygamberimizin "sallallahü aleyhi ve sellem" Eshâbının hepsi "radıyallahü anhüm" büyükdür. Her birini büyük bilmek ve söylemek lâzımdır. Enes bin Mâlik "radıyallahü anh" buyuruyor ki, Peygamberimiz "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki, **(Allahü teâlâ, bütün insanlar arasından beni seçdi, ayırdı. İnsanların en iyisini bana eshâb olarak seçdi. Bunların arasından da, bana akrabâ ve yardımcı olarak en üstünlerini ayırdı. Bir kimse, beni sevdiği için, bunlara hürmet ederse, Allahü teâlâ, onu her tehlükeden korur. Onlara hakâret ederek beni incitenleri de incitir).** Abdüllah ibni Abbâs "radıyallahü teâlâ anhümâ" buyuruyor ki, Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki, **(Eshâbıma dil uzatanlara, onları söğenlere, Allah la'net eylesin! Bütün meleklerin ve insanların la'netleri, onların üzerine olsun!)** Âişe-i Sıddîka "radıyal-

lahü anhâ"nın haber verdiği hadîs-i şerîfde, **(Ümmetimin en kötüsü, eshâbıma dil uzatmağa cesâret edenlerdir)** buyuruldu.

Eshâb-ı kirâm "aleyhimürrıdvân" arasında olan muhârebeleri, iyi sebeblerden, güzel düşüncelerden ileri geldi bilmek, dünyâlık için, menfe'at için bilmemek lâzımdır. Çünki, onların ayrılığı, ictihâd ve te'vîl ayrılığı idi. Hevâ ve hevesden doğan ayrılık değildi. Ehl-i sünnet âlimleri hep böyle söyliyor. Şu kadar var ki, hazret-i Emîr ile muhârebe edenler, hatâ etdi. Hak, hazret-i Emîr "radıyallahü anh" tarafında idi. Fekat hatâları, ictihâd hatâsı olduğundan, birşey denemez ve dil uzatılamaz. **(Şerh-i mevâkıf)** kitâbına göre, Âmidî diyor ki, Cemel ve Sıffîn vak'aları ictihâd yüzünden idi. Ebû Şekûr Muhammed Sülemî, **(Temhid)** kitâbında diyor ki, Ehl-i sünnet ve cemâ'ate göre, hazret-i Mu'âviye ve onunla berâber olanlar "radıyallahü anhüm" hatâ etmişlerdi. Fekat hatâları, ictihâd hatâsı idi. İbni Hacer-i Mekkî **(Savâ'ık-ı muhrika)** kitâbında diyor ki: Hazret-i Mu'âviyenin hazret-i Emîr ile "radıyallahü anhümâ" muhârebesi, ictihâd sebebi ile idi. Ehl-i sünnet âlimleri böyle bildiriyor. **(Şerh-i mevâkıf)**daki (Eshâbımızın çoğuna göre, o muhârebeler ictihâd sebebi ile değildi) sözünde eshâbımız diyerek, kimleri anlatmak istemişdir? Ehl-i sünnet âlimleri böyle söylemiyor, aksini söylüyor. Büyüklerin kitâbları, hep ictihâdda hatâ olduğunu bildirmekdedirler. Meselâ, imâm-ı Gazâlî ve Kâdî Ebû Bekr ve diğer imâmlar gibi. O halde, hazret-i Emîr "radıyallahü anh" ile muhârebe edenlere, fâsık, yoldan çıkmış gibi şeyler söylemek câiz değildir.

Kâdî İyâdın "rahime-hullahü teâlâ" **(Şifâ)** kitâbında, imâm-ı Mâlik "radıyallahü anh" diyor ki: (Peygamberimizin "sallallahü aleyhi ve sellem" eshâbından birine, meselâ Ebû Bekre veyâ Ömere veyâ Osmâna veyâ Mu'âviyeye veyâ Amr ibni Âsa "radıyallahü anhüm" söğen ve onları kötüliyen bir kimse, eğer yoldan çıkdılar, kâfir oldular dedi ise bu kimseyi öldürmelidir. Yok eğer başka bir ayb ve kusûr ile kötüledi ise, şiddetli dövmelidir). Hazret-i Alî "radıyallahü anh" ile muhârebe edenler, kendilerine alevî diyen şî'îlerin taşkın olanlarının dedikleri gibi, kâfir değildir. Fâsık da değildir. Çünki, Âişe Sıddîka "radıyallahü anhâ" ve Talha ve Zübeyr ve Sahâbe-i kirâmdan birçoğu onlardandır "rıdvânullahi aleyhim ecma'în". Talha ile Zübeyr "radıyallahü anhümâ" Cemel muhârebesinde onüçbin kişi ile berâber öldürülmüşdü. Hazret-i Mu'âviye "radıyallahü anh", bu zemân işe karışmamışdı. Bir müslimân, bunlara yoldan çıkdı ve günâha girdi gibi sözler söyliyemez. Kalbi bozuk, rûhu pis olan, söyler.

Fıkh âlimlerinden ba'zısı, hazret-i Mu'âviye "radıyallahü anh"

için cevr, ya'nî zulm etdi demiş ise de, bundan maksadları hazret-i Emîrin hilâfeti zemânında kendini halîfe i'lân etmesi haksız idi, demekdir. Yoksa yoldan çıkmak ve günâh alâmeti olan zulm demek değildir. Bu sûretle, sözleri, Ehl-i sünnet büyüklerinin sözlerine uymuş olur. Bununla berâber, hakîkî din âlimleri, böyle yanlış ma'nâlar anlaşılabilecek sözleri söylemezler. Hazret-i Mu'âviye için "radıyallahü anh" zâlim, nasıl denilebilir? Bunun, Allahü teâlânın emrlerini ve müslimânların haklarını gözetmekde âdil bir halîfe olduğunu **(Savâik-ı muhrika)** kitâbında, allâme İbni Hacer-i Mekkî yazıyor. Böyle sözleri, Yezîd için söyleseler yeridir. Fekat, Mu'âviye "radıyallahü anh" için söylemek çok şeni', çok çirkin olur. Peygamberimizin "sallallahü aleyhi ve sellem", hazret-i Mu'âviyeye "radıyallahü anh", hayrlı düâlar etdiğini, hadîs âlimlerinin hepsi söylüyor. Meselâ, **(Yâ Rabbî, ona kitâb ya'nî yazı ve ilm ile hesâb öğret ve onu azâbdan koru!)** ve bir kerre de, **(Yâ Rabbî! Onu doğru yola götür ve doğru yola götürücü yap!)** buyurdu. Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" düâsının kabûl olunacağı ise, şübhesizdir. Ona beddüâ etdi diyen yeni [câhil, sapık] din adamlarının (!) din kitâblarından hiç de haberleri olmadığı anlaşılmıyor mu? İmâm-ı Şa'bî hazretlerinin hazret-i Mu'âviyeyi "radıyallahü anh" kötülediği yolundaki sözleri de doğru değildir. Böyle birşey olsaydı, Şa'bînin talebesi olan imâm-ı a'zam Ebû Hanîfenin, bu sözleri söylemesi lâzım gelirdi. İmâm-ı Mâlik "radıyallahü anh", bir rivâyete göre, Tebe-i tâbi'îndendir ve hazret-i Mu'âviye "radıyallahü anh"ın asrında yaşamışdır. Medîne-i münevvere âlimlerinin en yükseği olduğu muhakkakdır. İşte, o büyük âlim, Mu'âviyeyi ve Amr bin Âsı "radıyallahü teâlâ anhümâ" söğenleri öldürünüz der mi idi? Demek ki, onu söğmeği, büyük günâhlardan sayarak, söğenleri öldürmeği emr etmişdir. Onu söğmeği, hazret-i Ebû Bekri ve Ömeri ve Osmânı "radıyallahü anhüm" söğmek gibi bilmişdir.

O hâlde, hazret-i Mu'âviyeyi "radıyallahü anh" söğmek aslâ câiz değildir. İyi düşünmek lâzımdır ki, hazret-i Mu'âviye "radıyallahü anh", bu işlerde yalnız başına değildi. Eshâb-ı kirâmın hemen hemen yarısı onunla berâberdi. Eğer hazret-i Emîr "radıyallahü anh" ile muhârebe edenlere kâfir veyâ fâsık denirse, dîn-i islâmın yarısı yıkılır. Zîrâ, dîn-i islâmı dünyâya yayan, bizlere bildiren onlardır. Onları ancak zındık, ya'nî dîn-i islâmı yıkmak için uğraşan kimse kötüler. O muhârebelerin, karışıklıkların ortaya çıkması, hazret-i Osmânın "radıyallahü anh" şehâdeti ile başladı. Kâtillerden kısâs istenmesi ile başladı. Talha ile Zübeyr "radıyallahü anhümâ" kısâs gecikdiği için, Medîne-i münevvereden çıkdılar. Âişe de "radıyallahü anhâ", bu işde bunlarla berâberdi. Kısâsı

bir ân önce yapdırmak istiyorlardı. Muhârebe etmek, hâtırlarına bile gelmemişdi. Cemel muhârebesi, hazret-i Osmânın "radıyallahü anh" şehâdetine sebeb olan, Abdüllah bin Sebe' yehûdîsinin ve adamlarının saldırmaları ile başladı. Bu muhârebede onüçbin kişi ve Talha ile Zübeyr "radıyallahü anhümâ" da öldürüldü. Mu'âviye "radıyallahü anh", sonradan Şâmdan işe karışdı, bunlarla birleşdi. Sıffîn muhârebesi yapıldı. İmâm-ı Gazâlî diyor ki, bu muhârebeler, halîfe olmak için değildi. Hazret-i Emîrin "radıyallahü anh", hilâfeti başlangıcında kâtillere kısâs yapılması içindi. Allâme İbni Hacer-i Mekkî hazretleri de, Ehl-i sünnet böyle buyuruyor diyor. Hanefî âlimlerinin büyüklerinden olan, Ebû Şekûr Muhammed Sülemî diyor ki, hazret-i Mu'âviyenin, hazret-i Emîr ile muhârebesi, hilâfet için idi "radıyallahü anhümâ". Çünki, Peygamber "aleyhissalâtü vesselâm" ona, **(İnsanların başına geçdiğin zemân, onlara yumuşak davran!)** buyurmuşdu. Bunu işitdiği günden beri, içinde hilâfet arzûsu uyanmışdı. Fekat ictihâdında hatâ etmişdi. Hazret-i Emîrin "radıyallahü anh" ictihâdı doğru idi. Çünki, onun hilâfeti zemânı, hazret-i Emîrin "radıyallahü anhümâ" hilâfetinden sonra idi. Bundan anlaşılıyor ki, karışıklığın başlamasına, kısâsın gecikmesi sebeb oldu. Kısâs yapılmayınca, halîfe olmak fikri de, ortaya çıkdı. Her ne olursa olsun, ictihâd yeri idi. Hatâ eden bir derece, doğru olan iki derece sevâb kazandı. Bu işde, bize düşen en iyi yol, Peygamber efendimizin "sallallahü aleyhi ve sellem" Eshâbının "radıyallahü anhüm" kavgalarına karışmamakdır. Bunları konuşmamalıyız. Peygamberimiz "sallallahü aleyhi ve sellem" buyuruyor ki, **(Eshâbım** "rıdvânullahi aleyhim ecma'în" **arasında olan işlere karışmayınız!)** Yine buyurdu ki, **(Eshâbım** "aleyhimürrıdvân" **konuşulurken dilinizi tutunuz!)** ve bir hadîs-i şerîfde, **(Eshâbım için, Allahü teâlâdan korkunuz! Eshâbıma dil uzatmayınız!)** buyurdu.

Evet, alçak Yezîd inâdcı ve fâsık idi. Ona da la'net edilmemesi Ehl-i sünnetin, kâfir bile olsa, bir kişiye la'nete izn vermediği içindir. Ancak kâfir olarak öldüğü bilinen kimseye la'net etmek câizdir demişlerdir. Ebû Leheb ve eşi gibi. Yoksa Yezîde la'net edilmemeli, demek değildir. Allahü teâlâyı ve Onun Resûlünü "sallallahü aleyhi ve sellem" incitenlere dünyâda ve âhıretde, Allah la'net eylesin!

Zemânımızda birçok kimse, hilâfet mes'elesini dillerine dolamışlar. Sözü evirip çevirip Eshâb-ı kirâm arasındaki muhârebelere getiriyorlar. Câhillerin yazdığı târîhleri okuyarak ve bid'at sâhiblerinin yalanlarına inanarak, Eshâb-ı kirâmın "aleyhimürrıdvân" çoğunu kötülüyorlar. Onun için, bu bakımdan bildiğim hakîkatleri

yazarak dostlarıma göndermeği lüzûmlu gördüm. Peygamberimiz "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki, **(Ortalık karışır, yalanlar yazılır. Âdetler, ibâdetlere karışdırılır ve eshâbıma** "aleyhimürrıdvân" **dil uzatılırsa, doğruyu bilenler, herkese bildirsin! Allahü teâlânın ve meleklerin ve bütün insanların la'neti, doğruyu bilip de, gücü yetdiği hâlde, bildirmiyenlere olsun! Allahü teâlâ, böyle âlimlerin ne farzlarını, ne de başka ibâdetlerini kabûl etmez).**

Allahü teâlâya ne kadar hamd etsek azdır ki, [Hindistânda] zemânımızın pâdişâhı, hanefî mezhebindendir ve Ehl-i sünnetdir. Yoksa müslimânların işi çok güç olurdu. Bu büyük ni'mete şükr etmek, her müslimâna lâzımdır.

Her müslimânın, Ehl-i sünnet i'tikâdını öğrenip, îmânını ona göre düzeltmesi, şunun bunun sözüne ve uydurma kitâblara aldanıp da, doğru yoldan kaymamağa çalışması lâzımdır. Ehl-i sünnet âlimlerinin "rahime-hümullahü teâlâ" kitâblarını bırakıp da, dînini, îmânını, din düşmanlarının hiyleler ile, yalancı, okşayıcı kelimeler ile yazdığı kitâblardan ve mecmû'alardan öğrenmeye kalkışmak, kendini Cehenneme atmak olur. Ehl-i sünnet vel-cemâ'at âlimlerinin sözlerini bildiren kitâbları okuyup, onlara uymakdan başka kurtuluş yolu yokdur. 251.ci mektûbun tercemesi burada temâm oldu.

MEKTÛBÂTIN İKİNCİ CİLDİ, ONBEŞİNCİ MEKTÛBUDUR

İmâm-ı Rabbânî "kuddise sirruh" hazretleri buyuruyor ki; Sâmâne şehrinin mubârek ve muhterem âlimlerini ve hâkimlerini ve ehl ve me'mûrlarını bu mektûbumla râhatsız etmeğe sebeb, şehrinizin hatîbinin, kurban bayramı hutbesini okurken, Hulefâ-i Râşidînin, ya'nî Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" dört halîfesinin "radıyallahü teâlâ anhüm" ismlerini söylemediğini ve nemâzdan sonra bir kısm cemâ'atin, kendisine bunu söyledikleri zemân, unutdum veyâ şaşırdım gibi bir özrde bulunmıyarak, ismleri söylenmezse ne olurmuş? diye inâd da etdiğini haber aldım. Ehâlîden ileri gelenlerin bu hâle seyirci kalıp ehemmiyyet vermediklerini ve o insâfsız hatîbe haddini bildirmediklerini öğrendim. Mısrâ'

Yazıklar, bir değil, yüzlerce yazıklar olsun!

Evet! Hulefâ-i Râşidînin "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în" ismlerini okumak, hutbenin şartı değil ise de, Ehl-i sünnet vel-cemâ'atin şiârıdır. Ya'nî, alâmet-i fârikası, nişânıdır. Onu, bile bile, inâd ederek ancak kalbi bozuk kimse okumamak ister. Eğer te'as-

sub ve inâd ile söylemedi ise de, hadîs-i şerîfe ne cevâb verecek ki, Peygamberimiz “sallallahü aleyhi ve sellem”, **(Bir kimse, hangi millete benzemeğe özenirse, o da onlardan olur!)** buyuruyor. Bu kimse, **(Töhmet getirecek, şübhe uyandıracak yerlerden ve şeylerden kaçınınız!)** meâlindeki âyet-i kerîmesinin tehlükesinden kendini nasıl kurtaracak? Eğer, Şeyhayn hazretlerinin, ya’nî Ebû Bekr ile Ömerin “radıyallahü anhümâ” üstünlüklerine inanmıyorsa, Ehl-i sünnetden ayrılmış, şî’î olmuşdur. Eğer Osmân ile Alîyi “radıyallahü anhümâ” sevmek lâzım olduğuna inanmıyorsa, yine doğru yoldan sapmışdır. Doğru yoldan çıkmış olan bu hatîbin Kişmirli olduğunu sanırım. Bu pisliği, Kişmirin sapıklarından almış olmalıdır.

O adam şunu bilsin ki, Şeyhaynın “radıyallahü teâlâ anhümâ”, bu ümmetin en yükseği olduğuna, Sahâbe-i kirâmın ve Tâbi’în-i i’zâmın hepsi inanmış ve her vesîle ile bunu bildirmişlerdir. Bunu, büyüklerden çoğu bize haber vermişdir. Bunlardan biri, imâm-ı Muhammed Şâfi’îdir “rahime-hullahü teâlâ”. İ’tikâdda mezhebimizin iki imâmından biri olan Ebül Hasenil Eş’arî “rahime-hullahü teâlâ” buyuruyor ki, bu ümmetin en yükseği, Ebû Bekr, ondan sonra Ömer “radıyallahü anhümâ” olduğu muhakkakdır. İmâm-ı Alî “radıyallahü anh” halîfe iken, kendini seven büyük bir kalabalık içinde, (Biliniz ki, bu ümmetin en yükseği Ebû Bekr, ondan sonra Ömer “radıyallahü anhümâ”dir) buyurduğunu, imâmı Zehebî “rahmetullahi aleyh” söylüyor. Ve (Bunu imâm-ı Alîden “radıyallahü anh” işiten seksenden ziyâde kimse bize haber verdi diyerek, bunlardan çoğunun ismlerini de bildiriyor. Allahü teâlâ, râfızîlerin cezâsını versin ki, bunu bilmiyorlar) diyor. Allahü teâlânın kitâbı Kur’ân-ı kerîmden sonra, dîn-i islâmın en kıymetli kitâbı olan **(Buhâriyyi şerîf)** de, İmâm-ı Muhammed Buhârî “rahimehullahü teâlâ” diyor ki: İmâm-ı Alî “radıyallahü anh” buyurdu ki, (Resûlullahdan “sallallahü aleyhi ve sellem” sonra, bu ümmetin en iyisi, yükseği Ebû Bekr, ondan sonra Ömerdir “radıyallahü anhümâ”. Onlardan sonra da bir başkasıdır). Oğlu Muhammed bin Hanefiyye (O da sensin) dedikde, ben de, müslimânlardan biriyim, buyurdu.

İşte, imâm-ı Alîden ve Sahâbe-i kirâmın “radıyallahü anhüm” ve Tâbi’în-i izâmın büyüklerinin çoğundan bunun gibi haberler gelmiş ve her tarafa yayılmışdır. Bunlar karşısında da, inanmamak, yâ koyu câhillik veyâ kuru inâdcılıkdır. O insâfsız hatîbe demeli ki, bize Peygamberimizin “sallallahü aleyhi ve sellem” Eshâbının “radıyallahü anhüm” hepsini sevmek ve hiçbirini incitmemek emr olundu. Hazret-i Osmân ile hazret-i Alî “radıyallahü anhümâ” de Eshâbdandır. Onların büyüklerindendir. Peygamberi-

mizin “sallallahü aleyhi ve sellem” dâmâdlarıdır. O hâlde, onları sevmek, hem de çok sevmek lâzımdır. Allahü teâlâ Kur’ân-ı kerîmde buyuruyor ki, **(Ey Sevgili Peygamberim** “sallallahü aleyhi ve sellem”**! Onlara de ki: Dîn-i islâma çağırdığım, se’âdet-i ebediyye yolunu gösterdiğim için, sizden yalnız bir karşılık istiyorum. O da, akrabâmı, bana yakın olanları sevmenizdir).** Peygamberimiz “sallallahü aleyhi ve sellem” buyurdu ki, **(Allahü teâlâdan korkunuz, Allahü teâlâdan korkunuz da, eshâbımı** “radıyallahü anhüm” **incitmeyiniz! Benden sonra, onlara garez olmayınız, düşmanlık etmeyiniz! Onları seven, beni sevdiği için sever. Onlara düşmanlık eden de, bana düşman olduğu için eder. Onları inciten, beni incitmiş olur. Beni inciten de, Allahü teâlâyı incitir. Allahü teâlâ da, kendisini incitene azâb eder.)**

İslâmiyyetin başlangıcından tâ bu zemâna gelinceye kadar, böyle pis kokulu güllerin Hindistânda açıldığı bilinmiyor. Bu çirkin hareketden, Sâmâne şehri halkının hepsinin suçlu tutulması mümkindir. Belki bütün Hindistândan i’timâd kalkar. Zemânımız pâdişâhı “Allahü teâlâ, din düşmanlarına karşı ona yardım etsin” Ehl-i sünnetdendir ve hanefî mezhebindendir. Böyle bir Sultân zemânında, böyle bid’at çıkarmak, ne büyük cesâretdir? Belki de, devlete karşı gelmek, ülül-emre karşı gelmek demekdir. Bununla berâber, asl şaşılacak şey, o şehrin muhterem eşrâfının, ileri gelen müslimânlarının, bu vak’a karşısında kımıldamamaları, gevşek davranmalarıdır.

Mâide sûresinde, yehûdîleri ve hıristiyanları red eden altmışüçüncü âyet-i kerîmesinde meâlen, **(Onlar yalan söylerken, rüşvet alırken, fâiz yirken, âlimleri ve zâhidleri, onlara niçin mâni’ olmuyor? Onları yaparken görüp de, men’ etmemek, elbette çok kötü ve çok çirkindir)** ve yetmişdokuzuncu âyet-i kerîmesinde meâlen, **(Ba’zıları günâh işlerken, başkaları görüp men’ etmiyorlardı. Men’ etmeğe güçleri yetdiği hâlde susmaları, elbette çok fenâdır)** buyuruldu.

Müslimânlığı bozmak isteyenlere, Allahü teâlânın emrlerini ayb ve çirkin göstererek ve harâmlara, dinsizliğe moda ve asrîlik gibi ismler takarak, müslimân evlâdlarını aldatmağa çalışanlara karşı susmak, bu din düşmanlarını cesârete getirir. İşi azıtırlar ve islâmiyyet yaralanır. Müslimânların hep bu gevşekliği yüzünden değil mi ki, islâm düşmanları, islâm çocuklarını, açıkça dinsiz yapmağa, tutdukları, kurdukları yola sürüklemeğe çalışıyorlar. Kurdlar gibi, kuzuları sürüden birer ikişer koparak, harâb ediyorlar. Sizleri fazla sıkmak istemezdim. Fekat, bu tüyler ürpertici haberi duyar duymaz aklım başımdan gitdi. Fârûkî damarım harekete

geldi ve bu yazılar kalemimden çıkdı. Afv buyurmanızı umarım. Allahü teâlâ, sizleri ve doğru yola yapışanları ve Muhammed Mustafânın "aleyhi ve alâ âlihissalevâtü vetteslîmâtü vettehıyyâtü velberekât" izinde gidenleri selâmete erdirsin! Âmîn.

Ahmed Fârûkî

Allahü teâlâ hep vardır. Hiç yok olmaz. Herşeyi O var etmekdedir. Yaratdıklarını her an varlıkda durdurmakdadır. Hastalara şifâ veren, insanlara ve hayvanlara rızk veren, açları doyuran, öldüren, gaybları bilen, herşeyi gören, işiten, herşeye gücü yeten yalnız Odur. Yimez, içmez, anası, babası, çocuğu, benzeri yokdur. Zâtında ve sıfatlarında hiç değişiklik olmaz. Bu sıfatlar Ona mahsûsdur. Bunlara **(Ülûhiyyet sıfatları)** denir. İnsanlar, ilâclar, makinalar, silâhlar, birşey yaratamaz. Onun yaratmasına sebeb, vâsıta olmakdadırlar. O, sebeblere ve hiçbir şeye muhtâc değildir. Mahlûklardan herhangi birinde, meselâ insanda, bir hayvanda, güneşde, yıldızlarda, ülûhiyyet sıfatlarından birinin bulunduğuna inanmağa **(Şirk)** denir. Böyle inanan kimseye **(Müşrik)** denir. Böyle inandığı şeyi, Allahü teâlâya **(Şerîk=ortak)** yapmış olur. Bu şeye veyâ heykeline, resmine, mezârına karşı yalvarmak, dilekde bulunmak, ta'zîm etmek, ona **(ibâdet etmek=putperestlik)** olur. O şey **(Sanem=put)** olur. Böyle şeylerin bulunduğu yerlere, türbelere **(puthâne)** denir. Ülûhiyyet sıfatı bulunduğuna inanmayıp da, Allahü teâlânın sevgili kulu olduğu için veyâ insanlara, memlekete, hizmet, iyilik etdiği için, kendisine, resmine ve mezârına ta'zîm etmek, puta tapmak olmaz. Böyle yapan, müşrik olmaz. Îsâ aleyhisselâm semâya çıkarıldıkdan sonra, Onun peygamber olduğuna inananlar, kıyâmet günü, kendilerine şefâ'at etmesi için, onun resmlerine, heykellerine ta'zîm etdiler. Bu hurmetleri, ona tapınmak, onu putlaşdırmak olmadı. Fekat, Romadaki müşrikler, îsevî olunca ve Eflâtûnun **(Trinite=Teslîs)** felsefesi yayılınca, onda ülûhiyyet sıfatı bulunduğuna inananlar oldu. (Allahın oğludur veyâ üç tanrıdan biridir) diyenler çoğaldı. Böylece yayılan şirk, İznik meclisinde, resmî din yapıldı. Bu müşriklere **(Hıristiyan)** denildi. Onun resmlerine, heykellerine ve **(Salîb=Haç)** denilen, dik iki çubuğa tapınıyorlar. Kiliselerinin hepsi puthânedir. Kiliseye, ayazmaya gidip, papazdan düâ, şifâ istiyen müslimân, müşrik olur. Müşrik, kâfirlerin en kötüsünden dahâ fenâdır. Kesdiği yinmez. Kızı alınmaz. Îsevîlerin ve yehûdîlerin hepsi, Muhammed aleyhisselâma inanmadıkları için **(Kâfir)** oldu. Bu kâfirlerden, müşrik olmıyanlarına **(Ehl-i kitâb)** denildi. Bunların kesdikleri yinilir. Kız-

ları nikâh edilir. Kur'ân-ı kerîm, yehûdîlerin ve müşriklerin, müslimânlara düşman olduklarını bildiriyor. Bunlar, yalan ve hîlelerle ve hâin plânlarla, islâmiyyeti içerden yıkmağa çalışıyorlar. Bu işe, önce yehûdîler, üçüncü halîfe Osmân "radıyallahü anh" zemânında başladı. Sonra, hıristiyanlar, hücûma geçdi. Eshâb-ı kirâmın yolunda olan **(Ehl-i sünnet)** veyâ **(Sünnî)** ismindeki hakîkî müslimânlara karşı, **(Şî'î)** ve **(Vehhâbî)** fırkalarını meydâna çıkardılar. Şî'îlik, Eshâb-ı kirâm düşmanlığı demekdir. (Eshâb, Alîye düşmanlık etdi) diyorlar. Hâlbuki Kur'ân-ı kerîm, Eshâb-ı kirâmın, birbirlerini çok sevdiklerini ve hepsinin Cennete gideceklerini haber veriyor. Peygamberimiz "sallallahü aleyhi ve sellem" de, **(Eshâb-ı kirâmın hepsini seviniz ve yollarında bulununuz!)** ve **(Eshâbım gökdeki yıldızlar gibidir. Hangi birisine uyarsanız, doğru yolu bulursunuz!)** buyurdu. Hazret-i Alîyi çok seven müslimâna **(Alevî)** denir. Sünnî müslimânlar, Eshâb-ı kirâmın hepsini sevdikleri için, hakîkî alevîdirler. Peygamberimiz, Eshâb-ı kirâmın düşmanlarına **(Râfizî)** dedi. Râfizîlerin Cehenneme gideceklerini haber verdi. Şî'îler, müslimânları aldatmak için, kendilerine alevî diyorlar. Alevî olsalardı, hazret-i Alînin yolunda olurlardı. O, Eshâb-ı kirâmın hepsini çok severdi. Hazret-i Ebû Bekrin halîfe seçildiğini işitince, hemen tasdîk etdi. Kızı Ümm-i Gülsümü hazret-i Ömere vererek, kendine dâmâd yapdı. İmâm-ı Rabbânî "rahmetullahi aleyh" fârisî ve arabî **(Mektûbât)**ı, birinci cildinin ve bunun **(Mektûbât Tercemesi)** ismindeki türkce tercemesinin, sekseninci mektûbuna ve ikiyüzaltmışüçüncü sahîfeye bakınız!

İmâm-ı Rabbânî hazretleri **(Mektûbât)** kitâbının 1.ci cild, 275.ci mektûbunda buyuruyor ki:

Sizin bu ni'mete kavuşmanız, islâmiyyet bilgilerini öğretmekle ve fıkh hükmlerini yaymakla olmuşdur. Oralara cehâlet yerleşmişdi ve bid'atler yayılmışdı. Allahü teâlâ, sevdiklerinin sevgisini size ihsân etdi. İslâmiyyeti yaymağa sizi vesîle eyledi. Öyle ise, din bilgilerini öğretmeğe ve fıkh ahkâmını yaymağa elinizden geldiği kadar çalışınız. Bu ikisi bütün se'âdetlerin başı, yükselmenin vâsıtası ve kurtuluşun sebebidir. Çok uğraşınız! Din adamı olarak ortaya çıkınız! Oradakilere emr-i ma'rûf ve nehy-i münker yaparak, doğru yolu gösteriniz! Müzzemmil sûresinin ondokuzuncu âyetinde meâlen, **(Rabbinin rızâsına kavuşmak istiyen için, bu elbette bir nasîhatdir)** buyuruldu.

T E N B Î H

Eshâb-ı kirâmı kötüliyenler, yirmiiki fırkadır. En kötüsü (Allah, Alînin içindedir. Alîye tapmak, Ona tapmakdır) diyor. İkinci kısmı, bunları kötüliyor ve (Alî, Allah olur mu? O, insandır. Fekat, insanların en üstünüdür. Allah, Kur'ân-ı kerîmi ona gönderdi. Cebrâîl de, iltimâs edip, Muhammede "aleyhisselâm" getirdi. Muhammed "aleyhisselâm", Alînin hakkını yidi) diyor. Üçüncü kısm, bunları kötüliyor ve (Hiç böyle olur mu? Bizim Peygamberimiz, Muhammed "aleyhisselâm"dır. Fekat, benden sonra, Alî halîfe olsun dedi. Eshâb-ı kirâm, dinlemeyip, diğer üçünü halîfe yapdı. Alîyi dördüncüye bırakdı) diyorlar. Diğer üç halîfeye, Alînin hakkını aldılar diye düşman oluyorlar. Eshâb-ı kirâmın hepsine de, onun hakkını vermediler diye düşman oluyorlar. Kendi hakkını aramadı diye, Alîye de "radıyallahü anh" çok kızıyorlar. Bu üç kısmın hepsi kâfir oluyor. Diğer fırkalar da, yâ kâfir oluyor veyâ bid'at fırkası oluyor. Allahü teâlâ, hepsine hidâyet versin! Doğru yola gelmek nasîb eylesin!

Bugün, Îrânın birçok köylerinde ve Irakda milyonlarca insan, zehrlenmiş, yolu şaşırmışlardır. Bu sapıklarca en kıymetli kitâb olan **(Hüsniyye)** ismindeki yüz sahîfe kadar bir roman, elimize geçdi. İstanbulda basılan bu kitâb, Hârûnürreşîdin serâyında, Hüsniyye isminde bir câriyenin, ba'zı kimselerle yapdığı konuşmasını yazmakda imiş. Bunun, Murtezâ adında bir acem yehûdîsi tarafından, Îrânda yazıldığı, fârisîden türkçeye çevrildiği anlaşılıyor. Âyet-i kerîmelere ve hadîs-i şerîflere bozuk ma'nâlar vererek, vak'a ve hâdiseleri yanlış anlatarak, Eshâb-ı kirâma "radıyallahü teâlâ anhüm" ve Ehl-i sünnet âlimlerine saldırmakda, acıklı hikâyeler uydurarak, câhilleri aldatmakdadır. Meselâ:

1 — *(İmâm-ı Şâfi'î Bağdâdda idi. Ebû Yûsüf de kâdî idi. Aralarında çok düşmanlık vardı)* diyor. İctihâddan haberi olmadığı için, ictihâddaki ayrılıkları, düşmanlık sanmakdadır.

2 — *(Ebû Yûsüf ve Şâfi'î ve Bağdâd âlimleri, Hüsniyyeye cevâb veremedi)* diyor. İmâm-ı Şâfi'înin büyüklüğünü bilmediği için, sıkılmadan böyle yazıyor. Hâlbuki, Ferîdeddîn-i Attâr "rahmetullahi aleyh" **(Tezkiret-ül-evliyâ)**da diyor ki:

İmâm-ı Muhammed Şâfi'î "rahime-hullahü teâlâ", onüç yaşında iken, Harem-i şerîfde, (Bana istediğinizi sorunuz?) derdi. Onbeş ya-

şında iken fetvâ verirdi. Zemânının en büyük âlimi olan ve üçyüzbin hadîsi ezber bilen imâm-ı Ahmed ibni Hanbel "rahime-hullahü teâlâ", ondan ders almağa gelirdi. Çok kimse, imâm-ı Ahmede, (Böyle büyük bir âlim iken, kendin gibi bir genç karşısında nasıl oturuyorsun?) dediklerinde, (Bizim ezberlediklerimizin ma'nâlarını o biliyor. Eğer onu görmeseydim, ilmin kapısında kalacakdım. O, dünyâyı aydınlatan bir güneşdir, rûhlara gıdâdır) derdi. Bir kerre de, (Fıkh kapısı kapanmışdı. Allahü teâlâ, bu kapıyı, kullarına, Şâfi'î vâsıtası ile tekrâr açdı) demişdir. Bir kerre de, (İslâmiyyete, şimdi Şâfi'îden dahâ çok hizmet eden birini bilmiyorum) dedi. İmâm-ı Ahmed, yine buyurdu ki, **(Allahü teâlâ, her yüz yılda bir âlim yaratır, benim dînimi, herkese onun ile öğretir!)** hadîs-i şerîfinde bildirilen âlim, imâm-ı Şâfi'îdir. [Bu hadîs-i şerîf, bu âlimlerin Dâr-ül İslâmda zuhûr edeceğini bildirmekdedir.] Süfyân-ı Sevrî "rahime-hullahü teâlâ" diyor ki, (Şâfi'înin aklı, zemânındaki insanların yarısının aklları toplamından fazladır). Abdüllah-i Ensârî "rahime-hullahü teâlâ" diyor ki, (Şâfi'î mezhebini iyi bilmiyorum. Fekat, imâm-ı Şâfi'îyi çok severim. Çünki, hangi makâma baksam, onu herkesin önünde görüyorum). İmâm-ı Şâfi'î birgün ders verirken, yerinden birkaç kerre kalkdı, oturdu. Sebebini sorduklarında, (Bir seyyid çocuğu, kapının önünde oynuyordu. Karşımdan geçdikçe, ona saygı olarak kalkıyorum. Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" torununu görüp de, kalkmamak câiz olmaz) dedi. [Her zemân, her yerde, her müslimânın, seyyidlere hürmet etmesi lâzımdır.] Hüsniyye kitâbını yazanın bundan haberi olsaydı, (imâm-ı Şâfi'î, Ehl-i beytin düşmanı idi) demekden hayâ etmesi lâzım gelirdi. Rebî' bin Haysem "rahime-hullahü teâlâ" diyor ki, (Rü'yada, Âdem aleyhisselâmı ölmüş gördüm. Zemânımızın en büyük âlimi vefât edecekdir dediler. Çünki, âyet-i kerîmede, ilmin Âdem aleyhisselâmın hâssası olduğu bildirildi. Birkaç gün sonra, imâm-ı Şâfi'î vefât etdi).

3 — *(Hüsniyye, mezhebini izhâr edip, muhabbet-i Ehl-i beyt-i Resûl olduğunu beyân edip, bir derece mücâdele ve mübâheseye başladı. Ulemâ cevâb vermeğe kâdir olamadılar)* diye yazıyor. Ehl-i beyt-i Resûlün ve Eshâb-ı kirâmın hepsinin i'tikâdı aynı idi. Hepsi Kur'ân-ı kerîmin ve hadîs-i şerîflerin bildirdiği yolda idi.

Nitekim, Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem", **(Eshâbım, gökdeki yıldızlar gibidir. Hangisine uyarsanız, doğru yolda gitmiş olursunuz!)** buyuruyor. Eshâbımın ba'zısı veyâ yalnız Ehl-i beytim yıldızlar gibidir demiyor. Eshâbım buyurarak, hepsinin aynı i'tikâdda olduğunu bildiriyor. Bunlar ise, kendi yanlış hikâyelerine, bozuk inanışlarına, (Ehl-i beyt-i Resûl mezhebi) diyerek, yurdumuzdaki müslimânları aldatmağa çalışıyorlar. O meclisde, bir âlim bulunsay-

dı, bu câriye rezîl olur, ağzını açamazdı. Âlimler cevâb veremedi diyerek, Ehl-i sünnet âlimlerini lekelemeğe yeltenmekdedir.

4 — *(Alînin "radıyallahü anh" çocuk iken îmân etdiğini ve çocuğun îmânının makbûl olduğunu, yalan yanlış isbâta kalkışıyor. Bunun için, hilâfet onun hakkıdır, diyerek âlimleri susdurdu)* diyor.

Ehl-i sünneti, sanki hazret-i Alînin "radıyallahü anh" çocuk iken îmân etmiş olduğuna inanmıyormuş gibi göstererek, Ehl-i sünnet âlimlerini rezîl etdi diyor. Hâlbuki, Ehl-i sünnet kitâblarının hepsi, imâm-ı Alînin "radıyallahü anh" çocuk iken îmân etmekle şereflendiğini uzun uzun yazarak, o Allahın arslanını medh ve senâ etmekdedir.

5 — Bir sahîfede *(Alî, Resûlullahdan sonra, Enbiyâ-i mürselînden efdaldır. İmâm vasıyyi Resûl ve suhuf-i münzelenin ve Tevrât, Zebûr, İncîl ve Fürkânın hâfızıdır. Ebû Bekr ise, kırk yaşında Lât-ü Uzzâ denilen heykellere ibâdeti terk ederek islâma gelmiş ise de, çok def'a Resûl-i Hudâya muhâlefetde bulunmuşdur ve cildi, kanı şerâb ile beslenmiş iken, onun îmânına i'tibâr edip. hânedân-ı nübüvvetin ma'sûmlarının îmânına i'tibâr olunmaz dersiniz ve buğz-u adâvet-i Hânedânı, kalbinizde saklarsınız)* diye, Ehl-i sünnete saldırıyor.

Allahü teâlâ, Kur'ân-ı kerîmin birçok yerinde, meselâ En'âm sûresi, seksenaltıncı âyetinde, **(Peygamberlerin hepsinin, Peygamber olmıyan insanların hepsinden dahâ efdal olduğunu)** bildirmekdedir. Hazret-i Alînin "radıyallahü anh", Peygamberlerden yüksek olduğunu söylemek, Kur'ân-ı kerîmi inkârdır ki, küfr olur. Diğer semâvî kitâblar, nazm olmadığı gibi kimsenin ezberinde değil idi. Nitekim, Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" bile Tevrâtdan sorulan üç süâle üç gün cevâb vermeyip, Cebrâîl aleyhisselâmın cevâb getirmesini bekledi ve üç gün üzüldü. Bütün müslimânlar da, çok üzüldü. Sonra, Kehf sûresi gelerek, Tevrâta uygun cevâb verildi. Hazret-i Ebû Bekr-i Sıddîk "radıyallahü anh" çocuk iken, Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" arkadaşı idi. O zemândan beri sevişiyorlar, berâber yaşıyorlardı. Her ikisinin de, hiç şerâb içmediği, puta tapınmadıkları kitâblarda yazılıdır. Meselâ, **(Me'alilferec)** adındaki kitâbda diyor ki, Kâdî Ebülhasen, Ebû Hüreyreden "radıyallahü anh" haber veriyor. Resûl-i ekrem "sallallahü aleyhi ve sellem" ile oturmuşduk. Ebû Bekr "radıyallahü anh" dedi ki, (Yâ Resûlallah "sallallahü aleyhi ve sellem"! Senin hakkına yemîn ederim ki, ömrümde hiç puta tapmadım). Hazret-i Ömer buyurdu ki, (Niçin, Resûlullah hakkına diyorsun? Bu kadar sene câhillik zemânı geçirdik). Hazret-i Ebû Bekr "radıyallahü te-

âlâ anh” buyurdu ki, (Babam Ebû Kuhâfe, beni heykellerin dikili olduğu yere götürdü. Seni yaratan, kurtaran bunlardır. Bunların önünde eğil dedi. Kendisi gitdi. Puta, karnım aç. Bana birşey ver, yiyeyim dedim. Cevâb vermedi. Su, elbise istedim. Ses vermedi. Sana taş atarım. Gücün varsa, atdırma dedim. Ses çıkmadı. Taş atdım. Yüz üstü düşdü. Babam gelip görünce şaşırdı. Beni eve götürdü. Annem, buna birşey demiyelim dedi). Ebû Bekr, sözünü bitirince, Resûl aleyhisselâm, **(Cebrâîl aleyhisselâm bana gelip, üç kerre, Ebû Bekr, doğru söyledi dedi)** buyurdu.

Ebû Bekr-i Sıddîk “radıyallahü anh” bütün servetini, cânını, evlâdını, herşeyini ona fedâ etmişdi. **(Ebû Bekrin** “radıyallahü anh” **îmânı, bütün ümmetimin îmânları toplamından dahâ fazladır)** hadîs-i şerîfi, onun, bütün Eshâbdan üstün olduğunu göstermeğe yetişir. Hâlbuki, efdal olduğunu bildiren, dahâ nice hadîs-i şerîfler var. Bunların birkaçı, senedleri ile birlikde **(Tam İlmihâl-Se’âdet-i Ebediyye)** kitâbında yazılıdır. Ebû Bekr-i Sıddîk “radıyallahü anh”, Resûlullaha “sallallahü aleyhi ve sellem” hiç muhâlefetde bulunmamış, ictihâdları bile, hep Ona uygun olmuşdur. Hattâ, Onun bir hatâsı ile, bütün ibâdetlerini değişmeği istemişdir. Ehl-i sünnet kitâbları, Ehl-i beytin sevgisi ve saygısı ile doludur. Buğz-u adâvet ediyorsunuz demesi, bu kitâbın, Ehl-i sünnete karşı ne kadar hâince, alçakça iftirâlarla dolu olduğunu göstermekdedir. Ehl-i sünnet âlimlerinin “rahime-hümullahü teâlâ” yazdığı tefsîr ve hadîs kitâblarında, hazret-i Alîyi “radıyallahü anh” medh eden haberler o kadar çokdur ki, bunlardan birkaçını işitmiyen bir müslimân yokdur. Meselâ, Abdüllah ibni Abbâs “radıyallahü anhümâ” buyurdu ki: Resûlullahdan işitdim ki, **(Alînin sevgisi, ateşin odunu yakdığı gibi, müslimânın günâhlarını yok eder)** buyurdu. Onu sevmek, Onu ve sözlerini, doğru olarak öğrenip, öyle olmağa çalışmak demekdir.

6 — Bir sahîfede *(Ehl-i sünnet, şer ve isyân, küfr ve fısk, Allahın kazâ ve kaderi iledir, rızâsı ile değildir diyor. Bu sözleri bir hâkimin kendi hükmüne râzı olmamasına benzer. Bu sözü edenler, kendi küfrlerine zâhib oldukları için, küfrü, kâfirliği de kazâ ve kadere bağlayıp, kendi kabâhatlerini örtmek istediler. Bu ise İblîs mezhebidir)* diyor.

Böylece, kazâ ve kadere inanmıyor. İmâm-ı Ca’fer Sâdıka da inanmamış oluyor. Herşeyi Allahü teâlânın yaratdığını bildiren âyet-i kerîmeleri, evirip çevirip, kendine göre ma’nâlar çıkarıyor. Hâlbuki, bu âyet-i kerîmelerin hakîkî ma’nâlarını **(Beydâvî)** şerhi olan Şeyhzâde [Muhammed bin şeyh Mustafâ] tefsîri, akl sâhiblerini hayrân bırakacak şeklde yazmakdadır. Hüsniyye diyormuş ki,

(beş yaşından yirmi yaşına kadar, imâm-ı Ca'fer Sâdıkın "aleyhisselâm" evinde idim. Bu bilgileri hep ondan öğrendim). Küfrüne, yalanlarına herkesi inandırmak için, o büyük imâma da iftirâ ediyor. Hâlbuki, imâm-ı Ca'fer Sâdıkın "radıyallahü anh" kazâ kader hakkındaki sözü **(Mektûbât)**ın 1. cild, 289.cu mektûbunda uzun yazılıdır. İrâde ile rızâyı birleşdirmek için, hâkimin hükmünden râzı olmaması muhâldir demesi de, bozuk bir düşüncedir. Çünki, hâkimin, doğru olan hükmlerinden râzı olmaması, elbette muhâldir. Allahü teâlânın da, itâ'at etmekden, sevâb işlemekden, hayrdan râzı olmaması muhâldir. Çünki, râzı olacağını bildiriyor. Fekat, hâkim, zor ile veyâ hatâ ile verdiği hükmünden hatâsını anlayınca nasıl râzı olabilir? İrâde etmiş, hükm etmiş ise de, râzı olamaz. **(Sirâciyye fetvâları)** sâhibi Sirâcüddîn Alî bin Osmân Ûşî, **(Emâlî)** adındaki çok kıymetli kasîdesinin üçüncü beytinde, (Allahü teâlânın hayât sıfatı vardır [ya'nî diridir]. Herşeyi, her işi irâde, ezelde takdîr eder) diyor. Bu kasîdeyi, birçok âlim şerh etmişdir. Seyyid Ahmed Âsım efendi türkçeye terceme ve şerh ederken diyor ki, (Kader, Allahü teâlânın ilerde olacak herşeyi ezelde bilmesidir. Kazâ, bu bildiklerini Levh-il mahfûzda göstermesidir). Keşşâf şârihi [Tayyıbî] (Ba'zılarına göre, kader, genel emrdir. Kazâ bunların birer birer meydâna gelmesidir. Meselâ [her canlı ölecekdir] kaderdir. Her canlının ölmesi kazâdır) dedi. **(Tavâli')** kitâbını şerh eden Şemseddîn Mahmûd bin Abdürrahmân İsfehânî buyuruyor ki, (Kader, her şeyin Levh-il mahfûzda toplu, kısaca varlığıdır. Kazâ da, bunların, şartlarının ve kendilerinin birer birer, zemânlarında yaratılmasıdır). Kader, bir anbar buğdaya benzer. Kazâ, ölçü ölçü alıp sarf etmekdir. Kader ve kazâ kelimeleri, birbirinin yerine kullanılmakdadır. Kader: (Ahmed kendi arzûsu ve kudreti ile müslimân olur. Kirkor, kendi isteği, beğenmesi ile küfrü tercîh eder şeklindedir. Bunu gösteren âyet-i kerîmeler çokdur). Kazâ kader üzerinde **(Tam İlmihâl)** kitâbında geniş bilgi vardır. Bunu iyi okuyunca, Hüsniyye kitâbını hâzırlıyan yehûdînin, bir canbaz gibi, bir gözbağlayıcı gibi yapdığı bozuk isbâtlar kolayca anlaşılır. Tefsîr bilenler, bu kitâbın âyet-i kerîmelere, ilme, akla uymıyan ma'nâlar verdiğini hemen anlar ise de, tefsîrden ve yirmi ana ilmden haberi olmıyan câhiller, (mağlûb etdi, mahcûb etdi, rezîl etdi, cevâb veremediler, âciz kaldılar) gibi ilâvelere aldanarak inanır. Onun için, böyle, yalan, bozuk kitâbları, mecmû'a ve gazeteleri hiç okumamalıdır. Bunları okumamak, kendini kâfir olmakdan kurtarmak demekdir.

7 — Bir yerinde *(Vaktiyle şeyh Behlûl [Behlûl Dânâ] demişdi ki: Ey Ebû Hanîfe! Sen insanda ihtiyâr olmadığını söyliyorsun. Eşekler senden dahâ akllı ve fazîletlidir. Çünki, geçilemiyecek dere-*

ye ne kadar zorlansa girmez! Bu söze İbrâhîm Hâlid, cevâb veremedi. Hârûn Reşîd ve Yahyâ Bermekî güldü) diyor.

Kaderiyye mezhebinin, bu ümmetin mecûsîleri olduğunu bildiren hadîs-i şerîfi de yazıp, *(günâh işleyip, bu iş Allahdandır, ezelde yazılmışdır, diyenler, Kaderiyyedir. İslâmdan önce Kureyş müşrikleri cebrî mezhebinde idi. İslâm bu mezhebi kaldırdı ise de, emîrül'mü'minîn hazret-i Alînin şehâdetinden sonra, Mu'âviye ve Yezîd aleyhilla'ne zemânında bu mezheb, tekrâr meydâna çıkdı ve Ehl-i sünnete mirâs kaldı)* diye yazıyor ve çocuk sözü gibi akla ve nakle uymıyan söz ve misâllerle isbâta kalkışıyor.

Ehl-i sünnet âlimleri "rahime-hümullahü teâlâ", insanda ihtiyâr yokdur dememişdir. Cebriyye mezhebinin kâfir olduklarını bildirmişdir. Bu kitâbının böyle hayâsızca iftirâlarına ancak, Ehl-i sünnet kitâblarını hiç okumamış câhiller inanır. Kaderiyye mezhebi, Mu'tezile mezhebinin bir ismidir. Şî'îlerin de bu mezhebde olduğu, bu kitâbdan anlaşılmakdadır. Kazâ ve kadere inanmadıkları için, insan istediğini elbette yapar, yaratır dedikleri için, Mu'tezile mezhebine (Kaderiyye) de denir. Ya'nî kadere inanmıyanlar kaderiyyedir. İnananlar, Ehl-i sünnetdir.

Muhammed bin Abdülkerîm Şihristânî, **(Milel ve nihâl)** kitâbında diyor ki: Mu'tezile mezhebinin reîsi olan Vâsıl bin Atâ ve onun izinde bulunanlar diyor ki: (İnsan, ihtiyârî, ya'nî istekli hareketlerini kendi yaratır. Allahü teâlâ, kullarına fâideli işler yapmağa mecbûrdur. İyilere sevâb, kötülere azâb vermesi lâzımdır. Allah birdir. Ayrıca sıfatları olamaz. Kur'ân, harf, kelime ve sesdir. Bunlar ise, mahlûk, sonradan yaratılmışdır. İnsan iyi, kötü, bütün işlerini kendi yaratıyor. Allahü teâlâ, şerleri, kötü şeyleri, günâhları, küfrü yaratır demek, doğru değildir. Bu sözler, onu kötülemekdir. Çünki, zulmü yaratan, zâlimdir. Allahü teâlâ, zâlim olmaz.) diyor. Bunların bu sözleri yanlışdır. İş sâhibi, işi yaratan değil, bu işi yapandır. İnsan mahlûk olduğu gibi, küfrü, îmânı, ibâdeti ve isyânı da mahlûkdur. Saffât sûresi, doksanaltıncı âyet-i kerîmesinde meâlen, **(Allahü teâlâ, sizi yaratdı ve yapdığınız işleri de yaratmakdadır)** buyuruldu. Ehl-i sünnet âlimlerinden imâm-ı Beydâvî "rahmetullahi aleyh", bu âyetin tefsîrinde (yapdığınız şeyler, insanın fi'li, hareketi ile olduğu için, insanın işi olur. Fekat, hareket kuvvetini veren, iş için lâzım olan şeyleri yaratan, Allahü teâlâdır) demekdedir. Kaderiyye, herkes, kendi işinin hâlıkıdır dediği için, bu ümmetin mecûsîleri olmuşdur. Ehl-i sünnet, hâlık birdir diyor. Mecûsîler, hâlık ikidir dediler.

Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdînin "rahime-hullahü teâlâ" arabî

(İkd-ül-cevherî) kitâbında, irâde-i cüz'iyyeyi uzun bildirmekdedir. Abdülhamîd Harpûtî "rahmetullahi aleyh" bu kitâbı şerh ederek **(Simt-ül-abkarî)** ismini vermişdir. Bu şerh 1305 [m. 1888] de İstanbulda tab' edilmişdir. Mevlânânın **(İrâde-i cüz'iyye)** risâlesi de 1291 [m. 1874] senesinde, meârif nâzırı Safvet Pâşanın zemânında, **(Reşehât)** kitâbının sonunda, taş baskısı ile, İstanbulda basılmışdır. **(Bugyet-ül-vâcid)** kitâbının dokuzuncu mektûbu bu risâledir. Bu risâlede buyuruyor ki:

Yeri ve gökleri yokdan var eden, insanları ve hayvanları ve bunların hareketlerini, işlerini yaratan Allahü teâlâya hamd olsun. Allahü teâlâ, birşeyi yaratmak istediği zemân ona (Ol!) der, hemen var olur.

Efendimiz, büyüğümüz, veber ve meder ehâlîsinin en iyisi olan Muhammed aleyhisselâma ve Âline, Akrabâsına ve Eshâbına düâlar, selâmetler ve iyilikler olsun!

Ey müslimân! Allahü teâlâ, zihnini açsın! Doğru yolda gitmeni nasîb eylesin! İyi bil ki, müslimânların her fırkası, her kısmı, hattâ felsefeciler ve başka dinlerde bulunanların çoğu, hayvanların hareketlerinden başka, her varlığı, herşeyi hareket etdiren, te'sîr eden yalnız bir kuvvet vardır, bu da, bir olan Allahü teâlâdır, demişlerdir. Hayvan ve insanların hareketlerini de Onun yaratdığı şübhesizdir. Ya'nî, hem şu'ûrlu olan [ya'nî duydukları, anladıkları] meselâ hastalık, sıhhat, uyku, uyanıklık gibi, hem de, şu'ûrsuz olan [haberleri olmıyan] meselâ büyümek, gıdâların hazm olması gibi, tabî'î hareketlerini, ya'nî irâdelerine, isteklerine bağlı olmıyan hareketlerini, hep Allahü teâlâ yaratmakdadır. Hayvanların ve insanların ihtiyârî hareketlerine, ya'nî irâdeleri, istekleri ile yapdıkları hareketlerine gelince, bunların meydâna gelmesi başka başka anlatılmakdadır. Meselâ, Cebriyye fırkası, ihtiyârî hareketlerin de, yalnız Allahü teâlânın kudreti ile olup, kulun hiç kudreti olmadığını söyliyor. İ'tikâd imâmlarımızdan Ebül-Hasen Alî Eş'arî "rahime-hullahü teâlâ" de Allahü teâlânın kudreti ile olup, kulun kudretinin karışmadığını bildirmekdedir. Mu'tezile fırkası ise, yalnız kulun kudreti ile ve ihtiyârı ile olduğunu, felsefeciler de, kulun kudreti ile olduğunu ve kulun, bunu yapmağa mecbûr olduğunu söylemekdedir. Haremeyn imâmı denmekle meşhûr, Abdülmelik Cüveynî "radıyallahü teâlâ anh" için de böyle derdi, deniliyorsa da, doğru değildir. Nitekim âlim, ârif Muhammed bin Yûsüf Sinnûsî "rahime-hullahü teâlâ" **(Ümmül-berâhîn)** kitâbında ve Sa'deddîn-i Teftâzânî "rahime-hullahü teâlâ" de [722-792 Semerkandda] **(Şerh-i mekâsıd)** kitâbında bunun doğru olmadığını açıkça yazmakdadır. İ'tikâd âlimlerimizden üstâd İbrâhîm bin Mu-

hammed İsferâînî “rahime-hullahü teâlâ” ise, işin meydâna gelmesi, hem Allahü teâlânın, hem de kulun kudretlerinin te’sîri iledir diyor. Kâdî Ebû Bekr Bâkıllânî “rahime-hullahü teâlâ”, işi yapan, Allahü teâlânın kudreti olup, kulun kudreti de, işin sıfatına, hâline, iyi veyâ kötü olmasına te’sîr etmekdedir, diyor. İ’tikâdda mezhebimizin imâmı, Muhammed bin Mahmûd ebû Mensûr Mâtürîdînin “rahime-hullahü teâlâ” de böyle buyurduğunu, Kemâleddîn Muhammed ibnülhümâm “rahime-hullahü teâlâ” **(Elmüsâyere)** kitâbında ve Kemâleddîn Muhammed ibni Ebû Şerîf-i kudsî “rahime-hullahü teâlâ” **(Elmüsâmere fî şerhilmüsâyere)** kitâbında ve Molla Fenârînin torunlarından Hasen Çelebi bin Muhammed Şâh “rahime-hullahü teâlâ” **(Şerh-i mevâkıf)** hâşiyesinde ve müdekkik Gelenbevî “rahime-hullahü teâlâ” de **(Akâidüd-devvâniyye)** şerhinde bildirmekdedirler. Mevlânâdan bu kadar terceme edildi.

Ehl-i sünnet âlimlerinden imâm-ı Birgivî “rahime-hullahü teâlâ”, türkçe **(Birgivî vasıyyetnâmesi)** kitâbında Ehl-i sünnetin Kur’ân-ı kerîmden ve hadîs-i şerîflerden anladıkları doğru ma’nâyı kısa ve açık olarak, pek güzel yazmakdadır. Kâdîzâde şerhi yirmidördüncü sahîfede buyuruyor ki:

Allahü teâlâ mürîddir. Ya’nî irâde sıfatı vardır. Dilediğini yapar. Var olmasını dilediğini var eder. Var olmasını dilemediği, var olmaz. Hiçbir şeyi yapmak, Ona lâzım değildir. Bir kimse, Ona güç ile birşey yapdıramaz. Çünki Allahü teâlâ, herkese gâlibdir. Kimse, Ona gâlib olamaz. Âciz değildir. Herşey, Onun dilemesi ile var olmakdadır. Îmân, itâ’at gibi iyilikler ve küfr, isyân gibi bütün kötülükler, hep Onun irâdesi ile var olmakdadır. Mu’tezile fırkası diyor ki, (Allahü teâlâ, kötülüklerin, günâhların yapılmasını dilemez ve yaratmaz. Bunları insanlar ve şeytân yaratmakdadır. Çünki, kötülükleri yaratmak, kötülük yapmak olur. Allahü teâlâ ise, hiç kötülük yapmaz). Ehl-i sünnet, bunlara şöyle cevâb verdi ki, (Kötülükleri yaratmak, kötülük yapmak olmaz. İnsanların kötülük işlemesi, kötülük olur). Mu’tezile dedi ki, (Allahü teâlâ, kötülükleri ve küfrü takdîr etse, murâd etse idi, insanların küfre, kötülüklere râzı olması, bunları beğenmeleri îcâb ederdi. Çünki, kazâya rızâ göstermek lâzımdır). Ehl-i sünnet, şöyle cevâb verdi ki, (küfrün kendisi, Allahü teâlânın kazâsı, takdîri değildir. Makdîsidir. Ya’nî, kazâ olunan şeydir. Kazâ etmesine rızâ lâzımdır. Fekat, makdîye rızâ lâzım değildir. Allahü teâlâ, herşeyi halk ve takdîr ederim. Küfre râzı değilim buyurdu). Mu’tezile, (Allahü teâlâ kötülük yapılmasını dilese idi, kötülük, küfr ve isyân yapınca, sevâb kazanılırdı. Çünki, Allahü teâlânın dilediğini yapmış olurlar. Dile-

diğini yapmak, emrini yapmak demekdir) dedi. Ehl-i sünnet dedi ki, (İtâ'at etmek için, sevâb kazanmak için, ancak emrleri yapmak lâzımdır. İrâde edileni yapmak, itâ'at etmek olmaz).

Mu'tezile âlimlerinden, Rey şehrinin kâdîsı Abdülcebbâr Hemedânî, vezîr Sâhib bin İbâdın odasına geldi. İçeride, Ehl-i sünnet âlimlerinden Ebû İshak İsferâînîyi "rahime-hullahü teâlâ" görünce aralarında, şöyle bir konuşma geçdi.

Ab. Ceb. — Allahü teâlâ, kötülükleri, günâhları irâde etmez, istemez ve yaratmaz. Bunları, kötü insanlar ve şeytân yaratır.

Ebû İshak — Hayrların ve şerlerin hepsini Allahü teâlâ yaratır. Onun mülkünde, yalnız Onun dilediği var olur.

Ab. Ceb. — Rabbimiz, kendine isyân olunmasını diler mi?

Ebû İshak — Allahü teâlâ, küfrü ve günâhları dilemese ve yaratmasa, kullar güç ile, zor ile, Ona isyân mı edebilir? Kullar, irâde-i cüz'iyyeleri ile küfr, günâh, kötülük yapmak ister. Hak teâlâ da dilerse, onların istediğini yaratır.

Ab. Ceb. — Allahü teâlâ bir kimseye hidâyet dilemese, onun küfr, kötülük yapmasını takdîr ve kazâ edip yaratsa, buna iyilik mi etmiş olur, yoksa kötülük mü?

Ebû İshak — Eğer kulun hakkını vermeği dilemezse, kötülük olur. Fekat kendi hakkını almağı dilemezse kötülük olmaz. Zerre kadar iyilik yapana karşılığını verecekdir. Kimsenin iyiliği karşılıksız kalmıyacakdır. Küfrden başka kötülüklerin birçoğunu da afv eder. Küfrü dilemesine gelince, Hak teâlâ alîmdir. İlerde olacak herşeyi bilir. Hakîmdir, herşeyin en iyisini yapar. Dilediği kulunu rahmetine kavuşdurur ve hidâyet ihsân eder. Hiçbir şeyi yapmağa mecbûr değildir. Nitekim, Kur'ân-ı kerîmde Fâtır sûresi, sekizinci âyet-i kerîmesinde meâlen, **(Dilediği kimseleri iğri, sapık yolda bırakır. Dilediği kimselere hidâyet eder. Doğru, iyi yolu gösterir)** buyuruldu. Ya'nî, iyiliği ve kötülüğü, kulların irâde etmesi, dilemesi ile yaratır. Kulun irâdesi yaratmağa sebebdir, vâsıtadır. Mü'minler irâde-i cüz'iyyeleri ile îmânı ve itâ'atı dileyince, Allahü teâlâ da diler ve yaratır. Eğer, Allahü teâlâ da dilemeseydi, kimse mü'min olmaz, itâ'at etmezdi. Kâfir küfrünü ve fâsık günâh işlemesini dileyince, o da irâde ederse, yaratır. Eğer dilemezse, kimse kâfir ve fâsık olamaz.

Yalnız kulun dilemesi ile bir şey var olmaz. Hak teâlâ da dileyince var olur. Allahü teâlâ, şerleri, kötülükleri de diler ve yaratır. Fekat, bunları sevmez, râzı olmaz. Hayrları, iyilikleri ise hem diler, hem de râzı olur, beğenir ve yaratır. Allahü teâlâ dilemedikçe, bir sinek, kanadını kımıldatamaz. İnsanların yapdıkları bütün iyi-

likler ve kötülükler, hep Onun dilemesi ile oluyor. Kullar birşey yapmak irâde edince, O irâde etmezse o iş olmaz. O da dilerse, olur. Var olmasını dilemediği şey, var olmaz. Var olursa, acz, gücü yetmemek olur. Allahü teâlânın herşeye gücü yeter. Dilese bütün insanlar ve cinnîler mü'min olup itâ'at eder. Dileseydi, hepsi kâfir olurdu.

Süâl: Herşey, Onun dilemesi ile oluyor. Kâfirlerin küfrünü dilemişdir. Onlar, bu irâdeye karşı gelemezler. Bunun için zor ile kâfir oluyorlar. Onlara îmân etmelerini emr, olmayacak şeyi istemek olur. Onların îmân etmesini emr ediyor da, niçin îmân etmelerini dilemiyor? Herkesin îmân etmesini emr ediyor da, niçin herkesin îmân etmesini irâde etmiyor, dilemiyor?

Cevâb: Allahü teâlâya, yapdığı şeyleri beğenmiyerek, bunların sebebi sorulmaz. Allahü teâlâ, ileride olacak herşeyi ezelde, sonsuz geçmişde biliyordu. İlmi, olacak şeylere tâbi'dir. Ya'nî nasıl olacaklar ise, öylece bilmişdir. Öyle olacakları için öyle bilmişdir. Yoksa, öyle bildiği için, öyle olmağa mecbûr olmuyorlar. İşte, Allahü teâlânın irâdesi, bu ilmine uygun oluyor. Kudret ve tekvîn sıfatları da, irâdesine uygun oluyor.

Kullarda, irâde-i cüz'iyye, ya'nî seçmek, dilemek vardır. Birşeyi yapmak isterler veyâ istemezler. Ehl-i sünnetin iki imâmından Ebû Mensûr Mâtürîdî "rahime-hullahü teâlâ" buyuruyor ki, irâde-i cüz'iyye, başlı başına bir varlık değildir. Dışarda var değildir. Kudret-i ilâhiyye ile ilgisi yokdur. Allahü teâlâ, filân kimsenin günâh işlemek isteyeceğini ezelde biliyordu. O kimse, isteyince, Allahü teâlâ da diler ve yaratır. Günâh hâsıl olur. Kulun irâdesi, Allahü teâlânın kazâsına, takdîrine ve yaratmasına sebeb olmakdadır.

İnsanların yapamıyacağı şeyler, üç dürlüdür:

1 — O şeyin kendi yapılamaz. İki cismi, bir anda, bir yerde bulundurmak gibi. Şişeden suyu çıkarmadan, başka sıvı doldurulamaz.

2 — Kendi yapılabilir. Fekat âdetde kullar yapamaz. Bir dağı yerinden kaldırmak gibi.

3 — Yapılabilir. Fekat, Allahü teâlâ, kulun yapmıyacağını bildiği için, kul onu dilemez. Allahü teâlâ, birinci ve ikinci kısımları emr etmedi. Üçüncü kısmın yapılmasını emr etmekdedir. Meselâ, Ebû Cehlin îmân etmiyeceğini ezelde bildiği ve küfrünü dilediği hâlde, îmân etmesini emr etdi.

Demek ki, insan yapmağı ve yapmamağı seçmekde, dilediğini yapmakdadır. Kulun bu dilemesi, Allahü teâlânın irâde etmesine

ve yaratmasına sebeb olmakdadır. Kul, hayr işlemek isteyince, O da ister ve yaratır. Kötülük işlemek dileyince, O da ister ve şerri yaratır. Kimseyi zor ile kâfir yapmaz ve kimseye zor ile günâh yapdırmaz.

Allahü teâlânın âdet-i ilâhiyyesi şöyledir ki, herşeyi sebeb ile yaratmakdadır. İnsanların irâdelerini de, bunların iyi ve kötü işlerini yaratmağa sebeb kılmışdır. Îmânı, hayrı, sevâbı kullarına bildirmek için Peygamberler "aleyhimüsselâm" gönderdi. Îmân etmeği ve ibâdet ve iyilik yapmağı emr etdi. Küfrü ve günâh işlemeği, kötülük yapmağı yasak etdi. İnsanlara akl verdi. Aklı olana emr etdi.

Allahü teâlâ, dilediğini yaratır. Yaratdığı herşeyde nice fâideler vardır. Ya'nî hakîmdir. İnsan aklı bunları anlayamaz. Akl ancak alışdığı, duygu organları ile aldığı bilgileri ölçer, kavrar. Kâfirleri yaratdığında, bunlara uzun ömr, bol rızk, mevkı', rütbe verdiğinde, küfrlerini, kötülük yapmalarını dilediğinde ve yılanları, hınzırları, zehrleri yaratdığında [insanları öldürücü, memleketleri yıkıcı enerji kaynakları yaratdığında, görülemiyen atomun, düşünülemiyen küçücük çekirdeğinde, aklları şaşırtan, şehrleri yok eden mu'azzam kuvvet yerleşdirmesinde, ışık, elektrik, mıknatıs ve kimyâ enerjileri yaratmasında, fizikde, kimyâda, biyolojide okunan ve pekçoğu henüz anlaşılamıyan madde ve kuvvet ve hayât kanûnlarını, nizâmını kurmasında] sayısız hikmetler, fâideler vardır. Fâidesiz birşey yapmak sefâhetdir, aşağılıkdır. Allahü teâlânın her yaratdığında, çeşidli fâide vardır. İrâdesi Onun sekiz sıfatından biri olup kadîmdir, hep var idi. Ezelde kendi de, sekiz sıfatı da hep var idi. Sonradan olma değildirler. Müşebbihe fırkasından Kerrâmiyye adındaki zındıklar, irâde sıfatı kadîm değil hâdisdir, ya'nî sonradan olmadır dedi. Kâfir oldular. Sekiz sıfatdan birine kadîm değil, hâdis diyen kâfir olur.

Allahü teâlâ, herşeyi tekvîn sıfatı ile yaratmakdadır. Tekvîn var etmek demekdir. Yerde ve göklerde bulunan bütün varlıkları, maddeleri, cismleri, özellikleri, olayları, kuvvetleri, kanûnları, bağlantıları yaratan, yalnız Odur. Ondan başka yaratıcı yokdur. Ondan başkasına yaratıcı denemez ve kimseye, bir şey yaratdı denemez. Kur'ân-ı kerîmde meâlen, **(Her şeyi yaratan, yalnız Allahü teâlâdır)** buyuruluyor. Bir âyet-i kerîmede meâlen, **(Yaratan ve emr eden yalnız Odur)** ve Yasîn-i şerîfdeki bir âyet-i kerîmede meâlen, **(Yalnız O yaratıcıdır ve çok bilicidir)** buyuruldu. Karada, denizlerde, havada yaşıyan hayvanların [mikrobların, atom çevresindeki elektronların, moleküllerin, iyonların] ve insanların, meleklerin ve cinnîlerin, ya'nî her var olanın kendisini ve hareketle-

rini ve işlerini ve durmalarını, ibâdetlerini ve günâhlarını, iyiliklerini, zararlarını, küfrlerini ve îmânlarını yaratan Odur. Mu'tezile diyor ki, (Kullar, işlerini kendileri yaratır. Hak teâlâ, kullara çok kudret verip, kendi işlerini kendileri yaratır. Hayvanlar da böyledir). Bu sözleri yanlışdır.

İnsanlar ve hayvanlar, irâde-i cüz'iyyeleri ile bir işi yapmağı diler. Bu dilemeğe **(Kesb etmek)** denir. Allahü teâlâ da, dilerse, bu işi yaratır. Kul birşey yaratamaz. Bizim [ya'nî Kâdîzâde Ahmed efendinin] **(İrâde-i cüz'iyye)** risâlemizde bunu uzun açıkladık. Elin, ayağın kımıldamasını, dilin söylemesini, gözün açılıp kapanmasını ve görmesini yaratan Odur. Sineklerin, böceklerin, mikrobların, yıldızların, rüzgârların hareketlerini [ve titreşimlerini, elektrik itme ve çekmesini, maddenin çekimini, sıvıların ve gazların kaldırma kuvvetlerini] yaratan yalnız Odur. İnsanların, hayvanların, cinnîlerin ve rûhlarımızın rızkını yaratan, gönderen Odur. Halâla da, harâma da rızk denir. Mu'tezile, harâmdan gelen, rızk değildir, dedi. Bu sözleri yanlışdır. Her canlının rızkı tükenmeyince eceli gelmez, ölmez. Kimse kimsenin rızkını yiyemez. Rızk, ibâdet yapmakla artmaz, bereketlenir. Allahü teâlâ herkesin rızkını ezelde takdîr, ta'yîn etmiş, ayırmışdır. Bu, artmaz ve azalmaz. Canlıları öldüren, ölüleri dirilten, sağlamları hasta yapan, hastaları iyi eden yalnız Odur. Mikroblar, tabîb ve Azrâîl aleyhisselâm, birer sebebdir. Bunlar te'sîr edince, işi yaratan, bunlara te'sîr veren Odur. Ateşde yakmak, karda soğutmak, [elektrikde ısı, ışık ve elektroliz hâsıl etmek] hâssalarını hep O yaratmakdadır. Ateş, kar, elektrik, görünen sebeblerdir. Allahü teâlânın âdeti olan vâsıta ve şartlardır. [Duygu organlarımızı, bunlardaki duyma kuvvetlerini, hücrelerdeki beslenme, üreme, zararlı maddeleri çıkarma, oksidlenme ve osmoz olaylarını, kalbi, kanı, kan sisteminin, öteki doku ve organların ve sistemlerin çalışmalarını, aralarındaki düzeni yaratan hep Odur. Komünistler, kitâbsız kâfirler ve çok eskiden beri gelen zındıklar] sapıklar diyor ki, her madde ve kuvvet, kendi özelliği ile kendisi te'sîr eder. Meselâ, ateş yakıcıdır. Her zemân, elbette yakar. Bu sözleri çok yanlışdır. Ehl-i sünnet âlimleri "rahime-hümullahü teâlâ" buyuruyor ki, sebeblerin te'sîri kendiliğinden değildir. Sebebleri var edince, bunların te'sîrini, işlerini de hemen yaratması, Onun âdetidir. Ateşde yakmak özelliğini yaratmasa, hiç yakamaz. Ateşe düşen kimseyi, o istemezse, ateş yakmaz. Maddenin kendinde özellik yokdur. Maddenin özelliklerini, sebeblerin te'sîrlerini ve işlerini, Hak teâlâ yaratıyor. O dilemezse, bu özellikleri ve te'sîrleri yaratmaz. Dileseydi, karda sıcaklık, ateşde soğukluk yaratırdı. Kılıcın kesmesini, merminin delmesini, zehrin öldürme-

sini yaratan Odur. Denize düşende boğulmayı yaratıyor. Dilerse boğulmaz, sağlamlaşır. Kuşun, tayyârenin uçmasını, [havanın kaldırmasını, sürtünme kuvvetlerini] yaratan Odur. Bu özellikleri, kuvvetleri yaratmasa, uçurmaz. Hastalıkları, çeşidli ilâçlarda çeşidli hâssaları yaratmakdadır. İbrâhîm aleyhisselâm, Nemrûdun ateşinde oturdu. Hiç yakmadı. Eğer yakmak, ateşin tabî'atı, özelliği olsaydı elbette yakardı. Yakmağı yapan, ateş değildir. Allahü teâlâ yakdırmakdadır. Allahü teâlâ, maddelerde dilediği özelliği, işi, yaratır. Yaratdığı iş, maddeden hâsıl olur. Fekat, Allahü teâlânın hikmeti ve âdeti şöyledir ki, her maddeye belli özellik, belli etki vermişdir. Maddeleri, birbirlerinin değişmesine sebeb kılmışdır. Buğday tohumundan buğday, arpadan arpa yaratır. İnsandan insan, hayvandan kendi cinsini yaratır. [Vebâ basîlinden tâ'un, menengokokdan menenjit yaratır. Atomlar arasındaki elektron alışverişini, radioaktiviteyi ve çekirdek reaksiyonlarını, her maddede başka şekilde yaratıyor.] Yemek ile karın doymasını yaratıyor. Eğer doymak yaratmasa, tonlarca yisek doymazdık. Susuzluk yaratmasaydı, hiç su içmesek susamaz idik.

Ondan başka yaratıcı yokdur. Her var olanı, o yaratmışdır. Maddeleri hareket etdirir. Yerlerini değişdirir. Bir zemândan, başka zemâna götürür. Bir hâlden başka hâle döndürür. Akllara hayret verecek şeyler yaratır. Bir damla menîden ve görülemiyen spermatozoidden bir olgun insan yaratır. [Nûh aleyhisselâm gibi büyük bir Peygamberden, Ken'an adında âsî, kâfir ve ahmak bir oğul yaratır. Ebû Cehl gibi taş yürekli, örümcek kafalı bir kâfirden, İkrime gibi bir mü'min oğul yaratır. Elinin, dilinin, vücûdunun her zerresinin düzgün yapıları, özellikleri ve hareketleri ile, Onun varlığını, irâdesini, kudretinin büyüklüğünü anlatan, i'lân eden alçak bir kâfirin kalbinde küfr yaratır. Bunların, söz ile, yazı ile, rütbe ve mal gücü ile, dîne saldırmalarını yaratır. Kendi mahlûkunu, eserini kendine düşman yapar. İnsanların yüreğinde yerleşdirdiği, gönül [kalb] adındaki bir cevherin, kuvvetin ba'zısını nûrlandırarak, temizliyerek, kendine ayna yapar. Ba'zısını da, karartarak, küfr ve kötülük deposu yapar.] En küçük zerre olan, mikroskobda bile görülemiyen atomun derinliğinde, çekirdeğinde, dağları deviren nükleer kuvvetler yaratır. Pancarda şeker yaratır. Yaprakda fotosentez, özümleme kuvveti yaratır. Arıda bal yaratır. Bir buğday dânesinden, nice buğday yaratır. Cansız yumurtada, canlı hayvan yaratır. Çiçeklerde esanslar, güzel kokular yaratır. Kuru ağaçda, yapraklar, çiçekler, meyveler yaratır. Su içinde hayvanlar, çiçekler, ağaçlar yaratır. Acı su içinde tatlı su yaratır. [Kimyâ reaksiyonları ve nice fizik ve kimyâ özelliklerini yaratır. Topra-

ğı bitki hâline, bitkiyi hayvan hâline döndürür. İnsanları, hayvanları çürütüp toprak maddelerine, su ve gazlara döndürür. Herşeyin tersini de yapdığı, reversibl tepkimeler yapdığı gibi, bunun da ters, geri dönen hâlini yaratır. Bu kâinât fabrikasında herşeyi, hesâblı, düzenli yaratmakdadır. Gelişi güzel, yıkıcı, bozucu görünen değişmelerin, hepsinin de çok hesâblı, çok âhenkli, bağlılıklar, akllara hayret veren bir düzen içinde yaratıldığı, fen ışığı altında, günden güne dahâ iyi anlaşılmakdadır.]

8 — *(Yâ Resûlallah! Yetmişüç fırkadan kurtulan fırka-i nâciyye hangisidir? dediklerinde: Ehl-i beytim Nûhun gemisi gibidir. Ona binen kurtulur buyurdu)* diyor.

Hâlbuki, bunu başka zemân buyurmuşdu. Bu süâle cevâb olarak, **(Fırka-i nâciyye, Benim ve Eshâbımın yolunda gidenlerdir)** buyurduğu, kitâblarda yazılıdır. Hadîs-i şerîfleri de sıkılmadan değişdirmekdedir. Resûlullahın "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" ve Eshâb-ı kirâmın yolunda olan doğru îmânlı müslimânlara **(Ehl-i sünnet vel-cemâ'at)** denir.

9 — *(Cemî'i Eshâb ne mu'tezilî, ne Şâfi'î, ne Mâlikî, ne Hanefî ve ne de Hanbelî idi. Fırka-i vâhide ve nâciyye, Resûlullahın ve Ehl-i beytin yolunda olanlardır. Ehl-i beyt-i Resûl yolunda olmıyan, kurtulamaz)* diyerek kendilerinin Ehl-i beyt i'tikâdında olduğuna inandırmak istiyor.

Hâlbuki, Ehl-i beytin "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în" i'tikâdı, hazret-i Alînin "radıyallahü anh" i'tikâdıdır. Ya'nî Eshâb-ı kirâmın "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în" i'tikâdıdır. Bu da, Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" bildirdiği i'tikâddır. Binlerle **(Ehl-i sünnet)** âlimi bu i'tikâdı toplamış, herbirini kitâblarına, vesîkaları ile yazmışdır. İctihâd derecesine yükselmemiş, din bilgisinde ihtisâs kazanmamış birkaç kimse, Kur'ân-ı kerîmden ve hadîs-i şerîflerden bozuk ma'nâlar çıkararak, bu uydurma ve gülünç sözlerine, Ehl-i beyt mezhebi demiş, herkesi inandırmak istemişdir. İslâm düşmanları da, bu fitneyi alevlendirmiş, sinsice kitâblar yazmışlardır. İmâm-ı a'zam Ebû Hanîfe, ilminin büyük bir kısmını, hocası olan Ehl-i beytin göz bebeği, imâm-ı Ca'fer Sâdıkdan öğrenmiş ve öğrendiği bilgileri talebesine bildirmişdir. O hâlde **(alevî)** demek, ya'nî imâm-ı Alînin yolunda ve Ehl-i beyt mezhebinde demek, Ehl-i sünnet demekdir. Ehl-i sünnete alevî demek yerinde olur. Şimdi Îrânda, Sûriyede ve Irakda kendilerine **(alevî)** diyenler, alevî değildir.

(Mevdû-ât-ül-ulûm) kitâbı altıyüzyedinci sahîfesinde diyor ki: Eshâb-ı kirâmın inanışı, hep birbiri gibi idi. Çünki, hepsi Resûlul-

lahın “sallallahü aleyhi ve sellem” sohbetinde bulunmakla ve hizmetini yapmakla şereflendi. Bu sohbetin ışığı altında şübheleri kalmadı. Kur’ân-ı kerîmin ve hadîs-i şerîflerin ma’nâsını iyi anladılar ve tam inandılar. Sahâbe-i kirâm kalmayınca, yer yer câhiller, nefslerine aldananlar türeyerek, yanlış söylemeğe ve yazmağa başladı. Herbiri yoldan çıkdı. Birçoklarını da yoldan çıkardı. Bid’atler, yanlış yollar, ortalığa yayılmağa başladı. Ehl-i islâm, yetmişüç fırkaya ayrıldı. Âlimlerden bir kısmı, taşkınlıkdan ve şeytâna uymakdan korunup, Eshâb-ı kirâm yolunda kaldı. Bu doğru yolda bulunanlara **(Ehl-i sünnet)** denildi. Ehl-i sünnet âlimleri, ibâdetde, iş yapmakda birçok mezheblere ayrıldı. Zemânımızda, dört mezhebin kitâbı vardır. Bunlar, **Hanefî, Şâfi’î, Mâlikî** ve **Hanbelî** mezhebleridir. Bunlardan başka, hak mezheb kalmadı. Ehl-i sünnetin mezheblere ayrılması, Allahü teâlânın merhametidir. Âl-i İmrân sûresi, yüzbeşinci âyet-i kerîmesinde meâlen, **(Birbirlerinden ayrılanlar ve açık âyetler, alâmetler geldiği hâlde, çeşidli yollara sapanlar gibi olmayınız!)**buyuruldu. Beydâvî “rahmetullahi aleyh” bu âyet-i kerîmeyi tefsîr ederken diyor ki, (Yehûdîlere ve Nasârâya, ya’nî hıristiyanlara, üzerinde birleşmesi lâzım olan doğru yol, açık vesîkalarla bildirildiği, sağlam senedlerle gösterildiği hâlde, bunlar, Allahü teâlânın bir olduğunu hiçbir mahlûka benzemediğini ve âhıretdeki varlıkları anlıyamadılar. Çeşid çeşid şeyler söylediler. Ey müslimânlar, siz de bunlar gibi fırkalara parçalanmayınız!). Bu âyet-i kerîme, inanılacak şeylerde parçalanmağı, yasak etmekdedir. Fıkh bilgisinde, ibâdet etmekde mezheblere ayrılmağı yasak etmiyor. Çünki Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem”, **(Ümmetimin birbirinden ayrılması** [Fıkh bilgisinde ayrılması] **rahmet-i ilâhîdir)** buyurdu. Bir hadîs-i şerîfde de, **(Müctehid, doğru ictihâd edince, iki sevâb kazanır. İctihâdında yanılırsa, bir sevâb verilir)** buyuruldu.

10 — *(Mağarada berâber bulunduğunu bildiren âyet-i kerîmede, Ebû Bekr hakkında bir fazîlet olmayıp, belki bu âyet, onun îmânsız olduğunu ve fadîhatini göstermekdedir. O gece, Cebrâîl nâzil olup, bu gece, kâfirler, seni öldürmeğe karâr verdi. Eshâbının hepsine söyle ki, bu gece evlerinden çıkmasınlar. Sen yalnızca filan mağaraya git dedi. Hazret-i Resûl da, gurûba yakın, Eshâbı toplayıp bu emri bildirdi. Gece hazret-i Alî, yaşı küçük olduğu hâlde, korkmıyarak, yatağına girdi. Resûlullah, mağaraya giderken, uzakdan biri geldiğini görüp durdu. Gelince Ebû Bekr olduğunu anladı. Ey Ebû Bekr, Allahın emrini size söylemişdim. Niçin sokakda dolaşıyorsun, dedi. Yâ Resûlallah! Senin için korkdum. Seni yalnız bırakıp, evimde oturamadım, dedi. Resûlullah düşü-*

nürken, Cebrâîl gelip, Yâ Resûlallah! Ebû Bekri bırakma! Kâfirler gelip, Ebû Bekri tutarak, senin ardınca gelip, seni bulur, öldürürler dedi. Hazret-i Resûl nâçar kalıp, Ebû Bekri mağaraya götürdü. Çünki, hazret-i Resûlün kâfirlerden ve Ebû Bekrden emniyyeti yok idi. Hak teâlâ, Ebû Bekrin ve Eshâbın nifâk yapacağını haber vermiş, Ebû Bekrden vukû'a gelecek şeyleri bildirmişdir ve (Kalblerinde olmıyanları söyliyorlar) buyurmuşdur. Bunların nifâklarını bildiren âyetler çokdur. Resûlullah, enîs ve celîse muhtâc değildi. (Görmediğin askerler ile Allah seni kuvvetlendirdi) âyeti, bunu gösteriyor. Ebû Bekr hiçbir gazâda bulunmamış, firâr etmişdir. Mü'minin kâfire, kâfirin mü'mine sâhib [arkadaş] olduğunu gösteren âyetler çokdur. Arabcada, eşeğin insana sâhib olduğunu söylemek çok olmuşdur. O hâlde, Ebû Bekre sâhib denilmesi bir meziyyet olamaz. Mağarada Resûlullah için korkdu ise, bu korkusu ibâdet olur. Ona korkma demek, ibâdetden men'etmek olur. Resûlullah bir kimseyi ibâdetden men'etmez. Korkusu günâhdan ise ve Allahü teâlânın Peygamberine inanmamış olduğundan ise, sâhiblikden ona ne fâide olur? Korkma demek, ona fâide vermez. Resûlullah, elbette günâhı men'eder. Resûl ona, düşmanlardan mahfûz kalacağım demişdi. Buna i'timâd etmedi. Bağırıp çağırmakdan maksadı, kâfirlere haber vermek idi denilse yerinde olur. Îmânı olsaydı, Allahü teâlâ onu da, yılan sokmasından korurdu. Allah bizimle berâberdir demek de ona kıymet vermez. (Üç kimse gizli konuşsa, onların dördüncüsü Allahü teâlâdır) buyuruldu ki, gizli konuşan kâfirler de kıymetli olmak lâzım gelir. Ebû Bekrin rüsvâlığını ve îmândan mahrûm olduğunu, bu âyet-i şerîfe açıkca gösteriyor. Âyet-i kerîmede, ona sekîne, râhatlık verdim diyor. Onlara verdim demiyor. Bu da îmânı olmadığını gösteriyor. Böyle fâsıkları, fâcirleri, belki kâfirlerden dahâ kötü olanları efdal deyip, hânedân-ı nübüvvetin ma'sûmları üzerine tercîh gösteriyor ki, Resûlullahdan sonra hicret edenlere, Muhâcir denir. Berâber veyâ önce gidenler, muhâcir olmaz) yazıyor.

Hâlbuki mağarada berâber bulunduğunu bildiren, Tevbe sûresinin kırkıncı âyet-i kerîmesi, hazret-i Ebû Bekr-i Sıddîkın "radıyallahü anh" fazîletini, şerefini göstermekdedir. Çünki, o gece, Cebrâîl aleyhisselâm gelip, **(Bu gece, kâfirler seni öldürmeğe karâr verdi. Bu gece, Alîyi** "radıyallahü anh" **yatağına yatır ve Ebû Bekr-i Sıddîk ile, Medîne-i münevvereye hicret et!)** dedi. O gece, hazret-i Alînin "radıyallahü anh" yaşı küçük idi demesi de yanlışdır. Yirmiüç yaşında idi. Alî "radıyallahü anh", bin cânım da olsa, senin yoluna fedâdır diyerek yatağa girdi. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" Safer ayının yirmiyedinci perşembe gecesi kapı-

dan çıkıp, Yasîn sûresinin başından oniki âyet-i kerîme okuyup, sokakda dizilmiş olan kâfirlerin üstüne üfledi. Hızla geçip, bir yere gitdi. Öğle vakti hazret-i Ebû Bekr-i Sıddîkın evine teşrîf eyledi. Ebû Bekre haber verdiler. Kapıda, ay doğmuş gibi Resûlullahın cemâlini görünce, (Ne emriniz var yâ Resûlallah! İçeri buyurup emredin) dedi. İçeri teşrîf edip, **(Bu gece Medîneye hicret etmeğe emr aldım)** buyurdu. Ebû Bekr, (Berâber olup, hizmetinizde bulunmakla şereflensem) dedi. **(Sen de berâbersin)** buyurunca, hazret-i Ebû Bekr sevindi. **(Bana hicret için bir deve lâzım)** buyurunca, hazret-i Ebû Bekr, (Bütün malım, canım, evlâdlarım sana fedâ olsun. İki devem var. Hangisini istersen sana hediyyem olsun) dedi. **(Her zemân hediyyeni kabûl etdim ve edeceğim. Fekat bu gece hicret etmek ibâdetini kendi malımla yapmak isterim. Bir deveni bana sat!)** diye emr buyurdu. Parasını verdi. Emr edip, kılavuz olarak, Abdüllah bin Ureykıt isminde birini Ebû Bekr çağırdı. Para ile kılavuz tutup, iki deveyi ona teslîm etdi. Üç gün sonra, develeri Sevr dağındaki mağaraya getir, dedi. Ebû Bekrin oğlu Abdüllaha tenbîh edip, **(Her gece mağaraya gelip, Mekkede dolaşan haberleri bize ulaşdır)** buyurdu. Ebû Bekr-i Sıddîkin kızı Esmâ, üç günlük yemek hâzırladı. Paketi bağlıyacak ip bulamayınca, kuşağını çözüp ikiye yarıp, paketi bağladı. O günden beri, Esmânın ismi (iki kuşaklı Esmâ) kaldı. Ebû Bekr-i Sıddîk kapıyı açıp, çıkacakları zemân, **(Kapıyı kapa. Arka pencereden çıkacağız)** buyurdu. Ayak izleri belli olmasın diye pencereden atladılar. Mağara önüne gelince, Ebû Bekr, (Durun yâ Resûlallah! Önce ben girip bakayım. Zararlı birşey varsa, mubârek vücûdunüze birşey olmasın) deyip, içeri girdi. Mağaranın içini temizledi. Gömleğini çıkarıp, parçalıyarak delikleri kapadı. (İçeri buyurun yâ Resûlallah!) dedi. İnsanların efendisi, Allahü teâlânın sevgilisi "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem", karanlık mağaraya teşrîf buyurdu. Ebû Bekr-i Sıddîk, sonraları demişdi ki, (Mağaraya gelince bakdım, mubârek ayakları kanamışdı. Ağladım. Nâzik ayaklarının yalın ayak [çıplak] yürümeğe alışık olmadığını buradan anladım).

[Mağarada üç gece kalıp, pazartesi gecesi çıkdılar. Efrencî Eylül ayının yirminci ve Rebî'ul-evvelin sekizinci pazartesi günü Medînede Kubâ köyüne geldiler. O gün, müslimânların **(Hicrî şemsî sene)** başlangıcı oldu. 623. cü mîlâdî sene başı, hicrî şemsî ve kamerî birinci seneleri içinde oldu.]

Görülüyor ki, Ebû Bekr-i Sıddîkı "radıyallahü anh" lekelemek için, hicreti yanlış anlatmakda, okuyanları ağlatıp, aldatmak için Alî "radıyallahü anh" küçük çocuk iken yatağa girdi demekdedir. Eshâb-ı kirâmı kötüliyebilmek için âyet-i kerîmelere yanlış ma'nâ

vermekden, hadîs uydurmakdan, sahîh hadîsleri inkâr etmekden çekinmemekdedir. Kâfirler, münâfıklar hakkında gelmiş olan âyet-i kerîmeleri, hazret-i Ebû Bekr-i Sıddîk için ve Eshâb-ı kirâm "aleyhimürrıdvân" için gelmişdir demek alçaklığında bulunmakdadır. Nitekim, Feth sûresinde, onbirinci âyet-i kerîmesinde meâlen, **(Cihâda gelmek istemeyip kaçdıkları hâlde, gelecekdik ammâ, iş, güçden başımızı kaldıramadık diyenler, kalblerinde olmıyan şeyleri söyliyorlar)** buyuruldu. Bunun hazret-i Ebû Bekr-i Sıddîk için olduğunu yazarak, âyet-i kerîmeyi değişdirmekdedir. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem", sapık kimselerin çıkacağını, çeşidli hadîs-i şerîflerde haber vermişdi. Bu hadîs-i şerîflerden birisinde, **(Müslimân adını taşıyanlardan en çok korkduğum kimse, Kur'ân-ı kerîmin ma'nâsını değişdirenlerdir)** buyurdu. Bir kerre de, **(Kâfirler, islâm düşmanları için gelmiş olan âyet-i kerîmeleri, müslimânlara yükletirler)** buyurdu. Ebû Bekr-i Sıddîk ile Ömer Fârûkun "radıyallahü anhümâ" Bedr, Uhud, Hendek, Mekkenin fethi ve Huneyn ve Tebük ve bütün cihâdlarda bulundukları ve Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" etrâfında pervâne gibi dolaşdıkları, bütün siyer kitâblarında ve hattâ tefsîrlerde yazılıdır.

Ebû Bekr "radıyallahü anh" ba'zı seriyyelerde, kumandanlık da etmişdi. Meselâ, hicretin yedinci yılı, Şa'bân ayında, bunun kumandasında bir bölük, Fezâre kabîlesine gönderildi. Gidip bir kısmını katl, büyük mikdârda kâfiri de esîr edip Medîneye getirdi.

Mühim olan şu misâli de bildirelim: **(Menâkıb-i Çihâr yâr)** kitâbında diyor ki, Bedr gazâsında, Ramezân-ı şerîfin onyedinci Cum'a günü, temmuz ayının öğle sıcağında, iki taraf hücûm etmişdi. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" Ebû Bekr, Ömer, Ebû Zer, Sa'd ve Sa'îd ile "radıyallahü anhüm" kumanda yerinde oturmuşdu. İslâm askeri sıkıntı çekiyordu. Sa'd ve Sa'îdi yardıma gönderdi. Sonra Ebû Zeri gönderdi. Sonra, Ömeri gönderdi. Bir sâat geçdi. Ebû Bekr, sıkıntının azalmadığını görerek, kılıcını çekip, atını sürerken, Resûl-i ekrem "sallallahü aleyhi ve sellem" elinden tutup, **(Yanımdan ayrılma yâ Ebâ Bekr! Bedenime ve kalbime gelen her sıkıntı, senin mubârek yüzünü görmekle hafîfliyor. Seninle kalbim kuvvetleniyor)** buyurdu.

Sâhib [arkadaş] olmak iyi ve kötü kimseler hakkında ve hayvanlar için de kullanılır. Fekat bu arkadaşlığın iyi ve medh için mi, yoksa kötülemek için mi olduğu, âyet-i kerîmelerin ma'nâsından, açıkça anlaşılmakdadır. Hattâ, ba'zı âyetlerde, efendi, hâmî, nasîhat verici ma'nâsına gelmekdedir. Bunları anlamak için, lügat, metn-i lügat, iştikak, sarf, nahv, beyân, bedî, meânî ve belâgat gibi

geniş ve derin ilmleri iyi bilmek lâzımdır. Bunları öğrenmeden â-yet-i kerîmelere, çala kalem ma'nâ verenler, Kur'ân-ı kerîme iftirâ etmiş olurlar. Allahü teâlâ, En'âm sûresi, yirmibirinci âyetinde, böyle iftirâcılardan şikâyet etmekde, bunların, zâlimlerin en kötü-sü olduklarını bildirmekdedir. Ebû Bekr-i Sıddîk "radıyallahü te-âlâ anh" için, sâhib buyurulması, onun için kıymet ve meziyyet ol-duğunu aynı âyet göstermekdedir. Çünki, kendisine, korkma de-nilmiş ve sekîne [râhatlık, cesâret] gönderilmişdir.

Korkmak, üzülmek, yalnız başına, ibâdet değildir. Günâh da değildir. Sebebine, niyyetine göre ibâdet veyâ günâh olur. Gusl ab-desti, oruc, Allah yolunda cihâd gibi ibâdetleri yaparken, zarar görmekden korkmak, günâhdır. Büyüklüğünü düşünerek, Allahü teâlâdan korkmak, ibâdetdir. Çünki birinci korku, farzları yapma-ğa mâni' olmakda, ikincisi ise, insanı harâmdan korumakdadır. Hüseyn vâ'iz-i Kâşifî Hirevî "rahime-hullahü teâlâ" tefsîrinde bu-yuruyor ki, (Kâfirler, mağara önüne geldi. Ebû Bekr dedi ki: Yâ Resûlallah! Kâfirlerden biri ayağı altına doğru bakarsa, bizi görür. Resûlullah buyurdu ki, **(O iki kişiye ne olur sanıyorsun ki, onların üçüncüsü Allahü teâlâdır).** Bu hadîs-i şerîf, Ebû Bekrin üstünlüğü-nü göstermekdedir. Ya'nî Allahü teâlânın yardımı, koruması bi-zimledir buyurdu). O hâlde, Ebû Bekr-i Sıddîka korkma demek, kendini üzme demek olup, bana olan sevgini, kalbinden çıkar de-mek değildir. Demek ki, Ebû Bekr-i Sıddîkın, Resûlullah için olan korkusu kalbindeki sevginin, ya'nî ibâdetin alâmeti idi. Ona kork-ma buyurulması, bu en kıymetli, en fazîletli ibâdeti haber vermek-de olup, onu ibâdetden men' etmek değildir.

Resûlullahın düşmanlardan mahfûz kalacağını Eshâbına haber verdiğini yazdığı hâlde, (Cebrâîl gelip, yâ Resûlallah! Ebû Bekri bırakma! Kâfirler onu tutarak, senin yolunu bulur ve öldürürler dedi) diyor. İki yazısı birbirini tutmuyor. Uydurma oldukları mey-dâna çıkıyor.

Ebû Bekr-i Sıddîk bağırıp çağırmadı. Bütün kitâblar diyor ki, (Yâ Resûlallah, mubârek vücûdünüze bir zarar yapmalarından korkuyorum) dedi. Mağarada, Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sel-lem" efendimize zarar gelmesin diye, açık kalan bir deliğe, mubâ-rek ayağını kapamışdı. Delikdeki yılanın ayağını sokması niçin bir kusûr olsun? Resûlullahı da "sallallahü aleyhi ve sellem", bir ze-mân akreb sokmuşdu. Hazret-i Alînin "radıyallahü anh" ciğerpâre oğlu Muhsini horoz gagalayıp ölümüne sebeb olmuşdu. Haseni "radıyallahü anh" zehr öldürmüşdü. Bunlar neden suç olsun? Ni-çin îmânsızlığa alâmet olsun?

Allahü teâlânın, kullarla berâber olması, sıfatlarının berâber olması demekdir. Kahr, gadab sıfatının berâber olması, felâket ve rüsvâlık olduğu gibi, rahmet, nusret, muhabbet sıfatlarının berâber olması da kıymet ve se'âdet olur. Resûlullah, **(Allah bizimle berâberdir)** buyurarak, kendi zât-ı risâletpenâhîsine mahsûs olan berâberliğe, hazret-i Ebû Bekri de katıyor. Böylece, kendine tecellî eden, muhabbet, merhamet, ihsân ve ikrâmlara, hazret-i Ebû Bekrin de ortak olduğunu müjdeliyor. Ne büyük se'âdet! Fazîlet böyle olur! Âyet-i kerîmelerle, hadîs-i şerîflerle bildirilen fazîletden, meziyyetden üstün bir şeref olabilir mi? Düşman düzmelerine inanıp, güneşin nûru inkâr olunabilir mi? Buna ancak, ahmaklar, körler inanır.

Allahü teâlânın gizli konuşanlarla berâber bulunması, ilm sıfatının berâber olmasıdır. Ya'nî onların sırlarını bilir demekdir. Bu âyet-i kerîme, beğenmek veyâ kötülemek olmayıp, ilm sıfatını haber vermekdedir.

(Sonra, Allahü teâlâ, ona sekîne indirdi) meâlindeki âyet-i kerîmeye de yanlış ma'nâ veriyor. Sekîne, Resûlullaha indi diyor. Sekîne, ya'nî râhatlık, nerede yoksa oraya iner. Onun yazısından, Resûlullahda "sallallahü aleyhi ve sellem" önceden sekîne bulunmamış olduğu, korkduğu anlaşılır. Hâlbuki, Allahü teâlâ, önceden, seni kâfirlerden muhâfaza edeceğim dediğini yazmışdı. Demek ki, Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" Allahü teâlânın bu va'dine güvenmeyip korkdu mu? Sonra, kendisine sekîne indirildi demek, Allahın Peygamberine ne büyük hakâret ve kötülemek olur. Ebû Bekr-i Sıddîkı kötülemek isterken, Resûlullahı kötüliyerek küfre sürüklendiğinden haberi olmuyor. Belki de, Resûlullahı da kötülemek, böylece islâmiyyeti yıkmak istemekdedir. Bütün tefsîrler, sekînenin Ebû Bekr-i Sıddîka indiğini bildiriyor. Çünki, Resûlullahın sekînesi zâten vardı. Ebû Bekr-i Sıddîk ise, Resûlullaha olan aşırı sevgisinden dolayı sekînesini gayb etmişdi. Nitekim, Huneyn gazâsında, Eshâb-ı kirâmın çoğu dağılıp, yalnız Abbâs, Ebû Bekr ve birkaç kahraman "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în" ölmeği göze alıp, geri dönmedi. O zemân, Resûlullahın da "sallallahü aleyhi ve sellem" Allahın dîninin yok olacağı üzüntüsü ile, sekînesini gayb etdiği, âyet-i kerîmeden anlaşılıyor. Nitekim, Tevbe sûresinin yirmiyedinci âyet-i kerîmesinde meâlen, **(Huneyn günü, Allahü teâlâ, Resûlüne ve mü'minlere sekîne indirdi)** buyuruldu.

(Allahü teâlâya ve Resûlüne hicret edenler) meâlindeki âyet-i kerîme, Resûl "aleyhisselâm" Medîneye gitdikden sonra, Ona gelen demek değildir. Allah için ve Onun Resûlünün emri ile şehrini terk eden demekdir. Hadîs-i şerîfler, âyet-i kerîmeyi böyle tefsîr

etmekdedir. Resûlullahın hicretinden önce Habeşistâna ve Medîne-i münevvereye gönderilenler de muhâcir idi. Ahmed bin Muhammed Kastalânî **(Mevâhib-i ledünniyye)** kitâbında, buyuruyor ki, Resûl aleyhisselâm, Akabe anlaşmasından sonra, Eshâbına, Medîneye hicret etmelerini emr etdi. Eshâb-ı kirâm, bölük bölük Mekkeden çıkdı. Kendisi, Mekkede kalıp, izn bekledi. Ömer bin Hattâb ve kardeşi Zeyd ile berâber yirmi kişi develerle gitdi. Mekkede, Resûlullah ile hazret-i Ebû Bekr ve hazret-i Alîden "radıyallahü anhümâ" başka kimse kalmadı. Ebû Bekr de gitmeğe izn istedi. **(Sabr et yâ Ebâ Bekr! Umarım ki, Allahü teâlâ, seni bana yoldaş eder)** buyurdu. (O gece Cebrâîl nâzil olup, Eshâbının hepsine söyle! Evlerinden çıkmasınlar) yazısının da yalan olduğu buradan anlaşılmakdadır. Mekke-i mükerremede iki sahâbîden başka müslimân kalmamışdı ki, kime söylenebilecek? Kâfirler toplanıp, Resûlullahı öldürmeğe sözleşdiler. Cebrâîl aleyhisselâm, bunu haber verdi ve (Bu gece yatağında yatma!) dedi. Bu kitâbın, (Önceden emr ile Mekkeden çıkan bütün Eshâbın hiçbiri muhâcir olmaz. Muhâcir, hicretden sonra gelen birkaç kişi olur) demesinin de çok yanlış olduğu meydândadır. O hâlde, Ebû Bekr-i Sıddîk "radıyallahü anh", Muhâcirlerin en kıymetlisi, en şereflisidir.

11 — *(Kur'ân, harf ve kelimelerdir. Bunlar da, hâdisdir. Kelâmullah kadîm değildir. Diğer sıfatlar da kadîm değildir. Kur'ân kadîm olsaydı, mahlûklar yok iken, kime emr ve nehy edecekdi? Yok olan şeyi, birşey ile va'd eylemek, birşeyden nehy buyurmak muhâldir. Allahü teâlâ kâfirlere (Ona benzer bir hadîs getiriniz) buyuruyor. Hadîsden murâd Kur'ândır. Hâdis olan şey kadîm olamaz. Kur'ân kadîm olsaydı, Kur'ânda ismi geçen insanlar da kadîm olurdu)* diyor.

Sekiz sıfatın kadîm olmadığına inanmak, Allahü teâlânın, mahlûkları yaratmadan önce, -hâşâ- kudretsiz, âciz ve câhil olmasını îcâb etdirir. Allahü teâlâ, Kur'ân-ı kerîmde bildirilen şeyleri, ezelde biliyordu. Bildiklerini bildirmesi, bildirilen şeylerin kadîm olmasını îcâb etdirmez. Allahü teâlânın sıfatlarını, insanların sıfatlarına benzetdiği için, Kur'ân-ı kerîmde bildirilen sıfatları inkâr etmekdedir. **(Tam İlmihâl-Se'âdet-i Ebediyye)** birinci kısm, otuzbirinci maddeyi okuyunuz! Âyet-i kerîmedeki (hadîs) kelimesi, Kur'ân-ı kerîm demek değildir. Kâfirlerin sözleridir. Ya'nî Kur'ân-ı kerîme benzer, söz getiriniz. Getiremezsiniz! Çünki, Kur'ân-ı kerîm kadîmdir. Sizin sözleriniz ise hâdisdir, mahlûkdur demekdir.

Emâlî kasîdesi (Allahü teâlânın sıfât-ı zâtiyyesi ve sıfât-ı sübûtiyyesi hep kadîmdir. Hep var idi. Hiç yok olmıyacaklardır) beytinin şerhinde diyor ki, (Sıfatları sonradan olsaydı, zât-ı ilâhîde de-

ğişiklik olurdu. Değişikliğe uğrayan şey de, hâdis, ya'nî sonradan var olmuş olur. Bundan, Allahü teâlânın sonradan var olması lâzım gelir. Bu ise olamaz).

Emâlî kasîdesi onbirinci beytinde, (Kur'ân-ı kerîm, Allahü teâlânın kelâmıdır. Mahlûk, sonradan yaratılmış değildir. Zât-ı ilâhînin sıfatıdır) diyor. Ahmed Âsım efendi, bunu şöyle açıklıyor: Kur'ân-ı kerîm, bu kelimelerden, seslerden çıkan ma'nâlardır. Kelimeler, sesler, kelâm-ı ilâhî değildir. İnsanın kelâmı da kalbdedir. Sözlerimiz bunu meydâna çıkaran tercümândır. Her dirinin kemâli, üstünlüğü, kelâm sıfatı iledir. Kelâm sıfatı olmazsa, kusûrlu olur. Allahü teâlâ da, diri olduğu için, kelâm sâhibi olması lâzımdır. Bütün Peygamberler, bütün kitâblar, Allahü teâlânın kelâm sıfatı vardır dedi. Mûsâ aleyhisselâmın ağaçdan işitdiği kelime ve ses, kelâm-ı ilâhî idi. Hâfızın sesi ise değildir. Bu sesin ma'nâları, kelâm-ı ilâhîdir. Allahü teâlâ, mahlûkların sözünü harfsiz, sessiz işitir. Harfsiz, sessiz olan kendi kelâmını, arabî dil ile indirdi. Kelâm-ı ilâhîde bir değişiklik olmadı. İnsan çeşidli elbise ile, çeşidli sûretde görünür, fekat insanda bir değişiklik olmaz. Allahü teâlânın kelâmı, mahlûkların kelâmı gibi, kelime ve sese muhtâç değildir. Fekat bu kelime ve sesler değişdirilirse, terceme edilirse, kelâm-ı ilâhî değişdirilmiş, bozulmuş olur. Kur'ân-ı kerîm, bu kelimelere, bu sese mahsûsdur. Allahü teâlâ, kelâmını bu kelimelere, seslere kendi yerleşdirmişdir.

Kur'ân-ı kerîm, Levhilmahfûzda da, bu kelimeler ile, bilmediğimiz bir hâlde yazılı idi. Mahlûk değildi. Cebrâîl aleyhisselâm harfli, sesli olarak, Resûlullah efendimizin "sallallahü aleyhi ve sellem" ba'zan mubârek kulağına, ba'zan da, harfli ve sessiz olarak, doğruca kalbine okudu, yerleşdirdi. Yoksa ma'nâlar kelimesiz olarak mubârek kalbine ilhâm edilmiş, Muhammed aleyhisselâm da, arabî konuşduğu için, bu kelâm-ı ilâhîyi, kendisi, bu kelime ve seslerle söylemiş değildir. Evet, bu şeklde de vahy oldu. Kelâm-ı ilâhî mubârek kalbine vahy edildi ve bunu kendisi, belirli kelime kalıblarına sokarak söyledi. Bunların ma'nâsı, Allahü teâlâdan; kelimeleri, sesleri ise, Muhammed aleyhisselâmdan oldu ki, bunlara **(Hadîs-i kudsî)** denildi. Kur'ân-ı kerîmi, hadîs-i kudsî ile karışdırmamalıdır. Kelime ve ses içindeki **(Kelâm-ı lafzî),** kelimesiz, sessiz olan **(Kelâm-ı nefsî)**nin aynıdır. Allahü teâlânın ilm sıfatı başkadır, kelâm sıfatı başkadır. Kur'ân-ı kerîm, ilm sıfatı değil, kelâm sıfatıdır.

İmâm-ı Rabbânî, müceddid-i elf-i sânî, Ahmed bin Abdül'ehad Fârûkî "kuddise sirruh" **(Mektûbât)** kitâbı üçüncü cild, seksendokuzuncu mektûbunda buyuruyor ki, (İmâm-ı a'zam Ebû

Hanîfe ile imâm-ı Ebû Yûsüf “rahime-hümallahü teâlâ”, Kur’ân-ı kerîm mahlûk mu, değil mi diye altı ay konuşup birbiri ile anlaşamadılar. Altı ay sonra sözbirliğine vardılar ve Kur’ân-ı kerîme mahlûkdur diyen kâfir olur dediler. Kelâm-ı nefsîyi gösteren, kelâm-ı lafzîyi anlatan harfler, kelimeler, sesler, elbette mahlûkdur, hâdisdir. Bütün mahlûklar içinde, Allahü teâlâya en yakın olan, en kıymetli olan, Kur’ân-ı kerîmin harfleri ve kelimeleridir. Kelâm-ı lafzî ve kelâm-ı nefsî ise ezelî ve kadîmdir). Bu konuda, yüz ve yüzyirminci mektûblarda da, geniş bilgi vermekdedir.

12 — *(Bizim bildiğimiz hadîs ve tefsîrleri emîrül-mü’minîn hazret-i Alî ve imâm-ı Hasen ve imâm-ı Hüseyn ve Selmân ve Ebû Zer ve Mikdâd ve Ammâr bin Yâser rivâyet etmişdir. Sizin rivâyet etmekde olduğunuz hadîsler ise, ancak Mu’âviye ve Amr ibni Âs ve Enes bin Mâlik ve Âişe ve bunlar gibi eşhâsdan nakl olunmakdadır. Hâlbuki, Sâhib-i din buyurdu ki, (Benden rivâyet olunan hadîsler, dört kimseden zâhir olabilir. Onların beşincisi yokdur. Başkaları münâfıkdır). Bu münâfıkları müslimânlar üzerine hâkim eylediniz. Eshâbın hiçbiri, Resûlullaha süâl soramazdı. Çünki mü’minlerin süâl sorması âyet-i kerîme ile yasak edilmişdi. Yalnız hazret-i Alî sorardı)* diyor.

Yukarıdaki yazının bir din düşmanı tarafından hâzırlanmış olduğu meydândadır. **(Se’âdet-i Ebediyye)** kitâbı bunların cevâbları ile doludur. Bilhâssa, büyük âlim seyyid Abdülhakîm Efendinin “rahime-hullahü teâlâ” **(Tefsîr kitâbları ve hadîs-i şerîfler)** başlıklı yazısının okunmasını tavsıye ederiz.

Osmânlı devrinde yetişen âlimleri bildiren **(Şakâyık-ı Nu’mâniyye)** kitâbının sâhibi, Taşköprüzâde Ahmed bin Mustafâ efendinin **(Miftâhüsse’âde)** kitâbını, oğlu Kemâleddîn Muhammed “rahime-hümullahü teâlâ” türkçeye çevirmiş ve **(Mevdû’ât-ül Ulûm)** adını vermişdir. Burada diyor ki:

Ehl-i sünnet âlimleri “rahime-hümullahü teâlâ” tefsîr ve hadîs bilgisini, dört halîfe içinden, en çok hazret-i Alîden “radıyallahü anh” almışdır. Çünki, üç halîfe önce vefât etdi. Hazret-i Ebû Bekr “radıyallahü anh”, ilk îmâna geldiği, dîni yaymakla vakt geçirdiği, ahkâm-ı islâmiyyeyi ve müslimânların işlerini yapmağa uğraşdığı için, kendinden gelen haberler az oldu. Bundan dolayı, Ehl-i sünnet âlimlerinin çoğu, bilgilerini hazret-i Alîden “radıyallahü anh” aldı. Hazret-i Alî “radıyallahü anh”: Benden istediğinizi sorunuz! Her âyet, gece mi, gündüz mü geldi, harbde mi, sulhde mi, ovada mı, dağda mı geldi bilirim buyurdu. Her âyetin ne için geldiğini bilirim. Her âyetin ma’nâsını sordum, öğrendim, ezberledim, anlatı-

rım. Bana sorun buyurdu. Abdüllah ibni Mes'ûd buyurdu ki, (Kur'ân-ı kerîm, yedi harf, ya'nî yedi lugat üzerine geldi. Her harfinin iç ve dış ma'nâları vardır. Bu ma'nâların hepsi Alîdedir).

Ehl-i sünnet âlimleri tefsîr ve hadîs-i şerîf bilgilerini, imâm-ı Alîden, hazret-i Hasen ve Hüseynden ve Selmân ile Ebû Zerden "radıyallahü anhüm" öğrendikleri gibi, Eshâb-ı kirâmın hepsinden de aldı. Çünki, hepsi yüksek idi, âdil idi. Cemâleddîn Yûsüf bin İbrâhîm Erdebîlî **(Envâr li-amel-il-ebrâr)** adındaki fıkh kitâbında diyor ki: Ebû Amr bin Salâh **(Ma'rifet-ülhadîs)** kitâbında ve Yahyâ bin Şeref Muhyiddîn Nevevî **(İrşâd)** kitâbında buyurdular ki, Resûlullahın "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" vefâtında, yüzyirmidörtbin Sahâbî vardı. Bunların hepsi yüksek ve âdil idi. İmâm-ı Begavînin **(Mesâbîh)** ismindeki hadîs kitâbında [dörtbinyediyüzondokuz hadîs-i şerîf vardır.] Ebû Sa'îd Hudrînin bildirdiği hadîs-i şerîfde, **(Eshâbımı kötülemeyiniz! Uhud dağı kadar altın sadaka verseniz, Eshâbımdan birinin yarım müd' arpa sadakasının sevâbına kavuşamazsınız!)** buyuruldu. [Bir müd' 875 gramdır.] Resûlullahın "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" huzûruna, sohbetine yetişmenin fâidesi böyle idi. Eshâb-ı kirâma söğmek harâmdır. Büyük günâhdır. Çünki, Eshâb-ı kirâmın hepsi müctehiddir. O harblerde, ictihâdlarına uygun davranmaları vâcib idi ve öyle yapdılar. Yine **(Envâr)**da, Erdebîlî diyor ki, hazret-i Mu'âviyeyi "radıyallahü anh" söğmek, kötülemek câiz değildir. Çünki Sahâbe-i kirâmın büyüklerindendir. İmâm-ı Muhammed bin Muhammed Gazâlî buyurdu ki, imâm-ı Hasenin ve imâm-ı Hüseynin nasıl şehîd olduklarını ve Eshâb-ı kirâm arasındaki muhârebeleri anlatmak, yazmak harâmdır. Çünki, Eshâb-ı kirâmdan herhangi birini kötülemeğe, sevmemeğe sebeb olur. Dîn-i islâmı, sonradan gelenlere ulaşdıran, onların hepsidir. Onlardan birini kötülemek, islâmiyyeti kötülemek, dîni yıkmak olur.

(Mesâbîh)de İmrân bin Hasînin "radıyallahü teâlâ anh" bildirdiği hadîs-i şerîfde, **(Ümmetimin en hayrlı, en üstünleri, zemânımda bulunanlardır. Onlardan sonra, en hayrlıları, onlardan sonra gelenlerdir. Onlardan sonra, en hayrlıları onlardan sonra gelenlerdir. Onlardan sonra, öyle insanlar gelir ki, istenmeden şâhidlik ederler ve emîn olmazlar. Hâin olurlar. Adaklarını yerine getirmezler. Keyflerine, şehvetlerine düşkün olurlar)** buyuruldu. Yine bu kitâbda Câbir bin Abdüllahın bildirdiği hadîs-i şerîfde, **(Beni gören ve beni görenleri gören müslimânların hiçbiri Cehenneme girmez!)** buyurdu.

Abdüllah bin Zübeyrin, babası Zübeyr bin Avvâmdan "radıyallahü anhümâ" işiterek bildirdiği hadîs-i şerîfde, **(Herhangi bir**

memleketde vefât eden eshâbımdan biri, kıyâmetde, mahşer yerine giderlerken, o memleketin müslimânlarına önder olur ve onların önlerini aydınlatır) buyurdu.

Hüseyn bin Yahyâ Buhârî "rahime-hullahü teâlâ" **(Ravdatül-Ulemâ)** kitâbında buyuruyor ki, (Müctehidin her hadîsle amel etmesi câizdir. Eshâb-ı kirâmın herbirinin sözü vesîkadır). İmâm-ı a'zam Ebû Hanîfe "rahime-hullahü teâlâ" buyurdu ki, Eshâb-ı kirâmdan herhangi birinin, benim ictihâdıma uymıyan bir sözünü öğrenirseniz, benim sözümü bırakın, Sahâbînin sözü ile amel edin!

Bunlar gösteriyor ki, Ehl-i sünnet âlimleri "rahime-hümullahü teâlâ", Ehl-i beytin sözlerini vesîka olarak almışlar ve ilmlerini bu temel üzerine kurmuşlardı. Çünki, Ehl-i beyt ve bütün Eshâb-ı kirâm "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în", hep Fahr-i âlemden "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" öğrendiklerini, ya'nî hep aynı şeyleri söylemişlerdir. Onların ictihâdları arasındaki ayrılık, âyet-i kerîme ve hadîs-i şerîfleri değişdirmek demek değildir.

13 — *(Biz, Ehl-i beyt mezhebindeyiz. Ehl-i beyti inkâr eden, mel'ûndur. Her zemân bir imâm-ı mansûs ve ma'sûmun vücûdu lâzımdır. Her Peygamber bir vasî ve halîfe ta'yîn etmişdir. Bizim Resûlümüz, efdal-i Enbiyâ olup, onun vasîsi de seyyid-i evsiyâdır. Bizden olanlar, hiçbir vakt tahâretsiz bulunmaz. Hâlis su bulmadıkça abdest almazlar. İki el ile yüzlerini yıkamaz, sağ el ile yıkarlar. Kulak ve boyuna mesh etmezler. Ayaklarını yıkamazlar. Sücûd, rükû', kıyâm ve kuûdu Ehl-i beyt gibi yaparlar. İstihâzeli tavşan etini yimeği harâm bilirler. Kelb derisi, dabağlanmakla temiz olmaz derler. Fâsık ardında nemâz kılmazlar. Haccı, fâsıkın men'etmesi ile zâyi' etmezler. Zinâdan hâsıl olan kız ile nikâh etmezler. Kıyâs ile amel etmezler. İbtidâ kıyâs eden iblîsdir. İkinci kıyâs eden Ebû Hanîfedir derler. Yüzüğü sağ şehâdet parmağına takarlar. Emîrülmü'minîn ismi ancak Alîye mahsûsdur derler. Onun düşmanlarına la'net ederler ve kâfir bilirler. Şâfi'î, önceleri, Ebû Hanîfeyi hicv etdi. Sonra tarîk-i hazelânda onunla şerîk olup, cânib-i nîrâna gitmede refîk oldu derler. Ehl-i sünnet, Alîye muhabbeti terk edip, fâsıkların, zâlimlerin Cehennem yolunu tutmuşlar derler. Ebû Bekr hilâfete mütesaddî olunca, Alî onu ve ona tâbi' olanları mahcûb ve bî i'tibâr etdi derler. Âl-i Resûlün yolu budur derler)* yazıyor.

Memleketimizdeki, temiz müslimânlar, yalancı, sapık kimselerin iç yüzünü anlasın diye, kitâblarındaki satırları aynen yukarı yazdık. Cenâb-ı Hakka sonsuz şükrler olsun ki, islâm âlimleri bunlara, vesîkalara dayanarak cevâb vermekle, tutdukları yolun

bozuk bir yol olduğunu göstermekdedir. **(Kıyâs)** demek, Kur'ân-ı kerîmde ve hadîs-i şerîflerde açıkça bildirilmemiş olan emrleri meydâna çıkarmakdır. İblîs, kıyâs yapmadı. Emre isyân etdi. İsyâna, küfre kıyâs ismini vererek, imâm-ı a'zam Ebû Hanîfeye düşmanlığını gizlemek, bu büyük âlimi lekeliyerek, dîn-i islâmı yıkmak istemekdedir.

(Hüsniyye) kitâbının, bir islâm düşmanı, bir yehûdî tarafından hâzırlandığını **(Tuhfe-i isnâ aşeriyye)** bildiriyor. **(Tuhfe)** kitâbı fârisîdir. Hakîkat Kitâbevi yeniden basdırmışdır. **(Hüsniyye)** kitâbının Müslimânların arasına ikilik sokarak islâmiyyeti içerden yıkmak, parçalamak için bir yehûdî tarafından yazıldığı meydândadır. En büyük hücûm silâhı, Ehl-i sünnet âlimlerini, Ehl-i beyte düşman imiş gibi göstermesidir. Hâlbuki, Ehl-i sünnetin Ehl-i beyte pek çok sevgi ve saygı taşıdığı, onların her sözünü vesîka ve sened olarak aldıkları kitâblarımızda yazılıdır. Ehl-i beytin âşıklarını, onlara düşman olarak tanıtmak, büyük küstâhlıkdır. Çok kurnaz davranarak, bunların bir köle tarafından, Ehl-i sünnet âlimlerine karşı söylenmiş olduğunu ve kimsenin cevâb veremeyip, rezîl olduklarını yazıyor. Bu câriye, bu bilgileri imâm-ı Ca'fer Sâdıkdan "rahime-hullahü teâlâ" öğrenmiş diyerek, bu küfr ve düşmanlığını, O büyük imâma da bulaşdırmağa uğraşıyor. Giridli Sırrı pâşanın "rahime-hullahü teâlâ" **(Şerh-i Akâid)** tercemesinde ve **(Milel ve Nihâl)** kitâbında ve Kâmus mütercimi olan Ahmed Âsım efendinin "rahime-hullahü teâlâ" **(Emâlî kasîdesi)** şerhinde ve **(Tam İlmihâl)** ve **(Hak Sözün Vesîkaları)** kitâblarında, bu yazıların, yanlışları birer birer gösterilmekde, âyet-i kerîme ve hadîs-i şerîfler ile, isbât edilmekdedir.

Seyyid Eyyûb bin Sıddîk "rahime-hullahü teâlâ" **(Menâkıb-ı Çihâr yâr-i güzîn)** kitâbında, altmışüçüncü menâkıbde diyor ki, Kûfe şehrinde, Abdülmecîd adında bir sapık vardı. İmâm-ı Ca'fer Sâdıkın "rahime-hullahü teâlâ" huzûruna gelip şöyle sordu:

S — Eshâb arasında, en üstün kimdir?

Ca'fer Sâdık — Ebû Bekr-i Sıddîk "radıyallahü teâlâ anh" hepsinden üstündür.

S — Böyle olduğunu nerden biliyorsun?

C.S. — Allahü teâlâ, onun için, Resûlden sonra, ikinci buyurdu. Bundan üstün şeref olmaz.

S — Alî "radıyallahü anh", Resûlün yatağında, kâfirlerden korkmadan, yatmadı mı?

C.S. — Ebû Bekr "radıyallahü teâlâ anh" birşeyden korkmadan, Resûlullahdan "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" önce mağa-

raya girdi.

S — Kâfirlerden korkmasaydı, girmezdi. Hâlbuki, Allahü teâlâ, Resûlüne haber verip, Ebû Bekre korkma dedi. Demek ki korkdu.

C.S. — O, Resûlullaha bir zarar gelirse diye korkdu. Ayağını bir deliğe koydu. Yılan onu kaç kerre ısırdı. Acısına katlanıp, Resûlü râhatsız etmemek için, ayağını çekmedi. Resûlü uyandırmamak için, hiç ses de çıkarmadı. Kendinden korksaydı, zehrlenerek, cânını Resûle fedâ etmezdi.

S — Mâide sûresinde, **(Rükû'da iken sadaka verirler)** meâlindeki ellisekizinci âyet-i kerîme ile medh olunan, Alîdir.

C.S. — (Allahü teâlâ, mürtedlerle cihâd eden bir kavm getirir. Allahü teâlâ bunları sever) meâlindeki âyet-i kerîme, Ebû Bekr-i Sıddîk içindir ve dahâ çok yükseltmekdedir.

S — Bekara sûresi, ikiyüzyetmişdördüncü âyetinde, **(Mallarını, gece, gündüz, gizli, göz önünde verenler)** meâl-i şerîfi ile medh olunan Alî değil midir?

C.S. — Ebû Bekr-i Sıddîkı medh eden (Velleyl) sûresi, şânını çok yükseltmekdedir. Çünki, Ebû Bekr, kırkbin altun verdi. Kendisine hiç bırakmadı. Allahü teâlâ, Resûlüne Cebrâîl aleyhisselâmı gönderip meâlen, **(Ben Ebû Bekrden râzıyım. O benden râzı mıdır?)** buyurdu. Ebû Bekr, (Ben, Allahü teâlâdan râzıyım, râzıyım, râzıyım) diyerek cevâb verdi.

S — Tevbe sûresinin yirminci âyetinde, **(Hâcılara su vermeği ve Mescid-i Harâmı binâ etmeği, îmân etmekle ve Allah yolunda cihâd etmekle bir mi tutuyorsunuz? Hayır. Böyle değildir)** meâl-i şerîfi ile Alî öğülmekdedir.

C.S. — Hadîd sûresi, onuncu âyetinde, **(Mekkenin fethinden önce, sadaka verip, cihâd eden ile, fethden sonra veren ve cihâd eden bir değildir. Önce olanın derecesi, dahâ yüksekdir)** meâl-i şerîfi ile Ebû Bekr medh olunuyor. Ebû Cehl [Amr bin Hişâm bin Mugîre] Resûlullaha vurmak istedi. Ebû Bekr yetişip, önledi.

S — Alî, hiç kâfir olmadı.

C.S. — Evet öyledir. Fekat, Allahü teâlâ, Tevbe sûresi, yüzbirinci âyetinde, **(Muhâcir ve Ensârın önce gelenlerinden Allahü teâlâ râzıdır. Onlara Cennetde sonsuz ni'metler vardır)** ve Zümer sûresi, otuzüçüncü âyetinde, **(Doğru haberle gelen ve Ona inanan için Cennetde, istedikleri her şey vardır)** meâl-i şerîfleri ile Ebû Bekrin "radıyallahü teâlâ anh" îmânını medh etmekdedir. Başkasının îmânı, böyle öğülmedi. Mekkede, Resûlullah, her ne söylerse, kâfirler, yalan söyliyorsun derdi. Ebû Bekr, hemen yetişip,

doğru söyliyorsun, yâ Resûlallah derdi.

S — Âl-i İmrân sûresi, yüzellibeşinci âyetinde, Allahü teâlâ, **(Uhud gazâsında, şeytâna uyup, dağılanlar)** meâl-i şerîfi ile şikâyet etmiyor mu?

C.S. — Âyet-i kerîmenin sonunu da oku! **(Onların bu kusûrlarını afv etdim)** meâl-i şerîfini buyuruyor.

S — Alîyi sevmek farzdır. Şûra sûresi, yirmiüçüncü âyetinin meâli, **(Size islâmiyyeti bildirdiğim ve Cenneti müjdelediğim için, bir karşılık beklemiyorum. Yalnız yakınım olanları seviniz)**dir ki, bunlar Alî, Fâtıma, Hasen ve Hüseyndir.

C.S. — Ebû Bekre "radıyallahü teâlâ anh" düâ etmek ve Onu sevmek farzdır. Haşr sûresi, onuncu âyet-i kerîmesinde meâlen, **(Muhâcirlerden ve Ensârdan sonra, kıyâmete kadar gelen mü'minler, Yâ Rabbî! Bizi afv et ve bizden önce gelen din kardeşlerimizi** [ya'nî Eshâb-ı kirâmı] **afv et derler)** buyuruldu. Hüseynî tefsîrinde diyor ki; (Âlimler buyurdu ki; Eshâb-ı kirâmdan "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în" birini sevmiyen kimse, bu âyetde bildirilen mü'minlerden olmaz. Bu düâdan mahrûm olur).

S — Resûl aleyhisselâm, **(Hasen ve Hüseyn, Cennet gençlerinin üstünüdür. Babaları ise, dahâ üstündür)** buyurdu.

C.S. — Ebû Bekr-i Sıddîk "radıyallahü teâlâ anh" için bundan dahâ iyisini buyurdu. Babam Muhammed Bâkırdan işitdim. Ceddim İmâm-ı Alî "radıyallahü teâlâ anh" buyurdu ki, Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" huzûrunda idim. Ebû Bekrle Ömer geldi. Resûlullah buyurdu ki, **(Yâ Alî! Bu ikisi, Cennet erkeklerinin en üstünüdür).**

S — Yâ Ca'fer, Âişe mi üstündür, Fâtıma mı?

C.S. — Âişe "radıyallahü anhâ", Resûlullahın "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" zevcesi idi. Cennetde, onun yanında olur. Fâtıma "radıyallahü anhâ" Alînin "radıyallahü teâlâ anh" zevcesi idi. Onun yanında olur.

S — Âişe, Alî ile harb etdi. Cennete girer mi?

C.S. — Ahzâb sûresi, elliüçüncü âyetinde meâlen, **(Resûlullahı incitmeyiniz. Ondan sonra, zevcelerini nikâh ile hiç almayınız. Bunların ikisi de büyük günâhdır)** buyuruldu. Beydâvî ve Hüseynî tefsîrlerinde diyor ki, bu âyet gösteriyor ki, Resûlullah "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" vefât etdikden sonra da, ona saygı göstermek için, zevcelerine saygı lâzımdır.

S — Ebû Bekrin halîfe olacağını, Kur'ân-ı kerîmde gösterebilir misin?

C.S. — Hem Kur'ân-ı kerîmde, hem Tevrâtda ve hem İncîlde gösterebilirim. En'âm sûresi, yüzaltmışbeşinci âyetinin meâl-i âlîsi, **(Allahü teâlâ, sizi yer yüzünün halîfesi yapdı)** birbirinizin yerini tutarsınız. Nûr sûresi, ellibeşinci âyetinin meâl-i âlîsi, **(Îmân eden ve emrlerimi yapanlarınızı, yer yüzüne hâkim kılacağımı söz veriyorum. İsrâîl oğullarını halîfe yapdığım gibi, sizi de, birbiriniz ardı sıra halîfe yapacağım)**dır. Beydâvî ve Hüseynî diyor ki, bu âyet-i kerîme gaybdan haber verip, Kur'ân-ı kerîmin, Allahü teâlânın kelâmı olduğunu ve dört halîfesinin "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în" meşrû, haklı olduğunu göstermekdedir. Tevrâtda ve İncîlde, Feth sûresi son âyetinde meâlen, **(Resûlullah ve Onunla birlikde olanlar, birbirlerini her zemân ve çok severler ve her zemân kâfirlere düşman olurlar!)** bütün Eshâb bildirilmekde ve Ebû Bekrin şerefine işâret edilmekdedir. Bu âyetin sonunda meâlen, **(Eshâbının misâlleri Tevrâtda ve İncîlde bildirildi)** buyuruyor. Ceddim Alînin haber verdiği hadîs-i şerîfde, **(Allahü teâlâ, hiçbir Peygamberine vermediği kerâmetleri bana verir. Kıyâmetde mezârdan, önce kalkarım, Allahü teâlâ, dört halîfeni çağır buyurur. Onlar kimdir yâ Rabbî? derim. Ebû Bekrdir buyurur. Yer yarılıp Ebû Bekr, herkesden önce mezârdan çıkar. Sonra Ömer, sonra Osmân, sonra Alî kalkar...)** buyuruldu.

Sapık, hemen söz alıp,

— Yâ Ca'fer, bunlar, Kur'ânda var mı?

C.S. — Zümer sûresi, altmışdokuzuncu âyet-i kerîmesinde meâlen, **(Peygamber ve bunların şâhidleri, hesâb için getirilir)** buyuruldu. Yâhud, şehîdleri getirilir denildi.

S — Yâ Ca'fer! Şimdiye kadar, üç halîfeyi sevmiyordum. Şimdi buna pişmân oldum. Tevbe edersem kabûl olur mu?

C.S. — Çabuk tevbe et! Bu tevbe, se'âdetine alâmetdir. Bu hâl ile âhırete gitseydin, dînin boşa giderdi.

Görülüyor ki, Ehl-i beytin hepsi, hazret-i Ebû Bekri ve bütün Eshâbı "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în" seviyordu. Câriyenin imâm-ı Ca'fer Sâdıkı gördüğü ve hizmeti ile şereflendiği doğru olsaydı, o da, Eshâb-ı kirâmın büyüklüğünü öğrenir, hepsini severdi. Îrândaki, Irakdaki ve Sûriyedeki sapıkların, imâm-ı Ca'fer Sâdıka iftirâ etdikleri, buradan anlaşılmakdadır.

Ebû Bekr-i Sıddîk "radıyallahü teâlâ anh" onüçüncü yılda vefât edince, Medînede herkes ağladı, sızladı. Alî "radıyallahü anh" işitince, ağlıyarak geldi ve (hilâfet bugün temâm oldu) buyurdu. Kapı önünde durup:

(Yâ Ebâ Bekr! Sen, Resûlullahın sevgilisi, arkadaşı, derd orta-

ğı, sırdaşı ve müşâviri idin. Önce îmâna gelen sensin. Senin îmânın, hepimizin îmânından dahâ sâf oldu. Senin yakînin, dahâ kuvvetli, Allahdan korkun dahâ büyük oldu. Herkesden zengin, herkesden dahâ cömerd, sen idin. Resûlullaha en şefkatli, en yardımcı, sen idin. Resûlullah ile sohbetin, hepimizin sohbetinden dahâ iyi idi. Hayr sâhiblerinin birincisi sensin! Senin iyiliklerin, hepimizinkinden çokdur. Her iyilikde ileridesin. Resûlullahın huzûrunda, senin derecen en yüksek oldu. Ona en yakın, sen oldun. İkrâmda, ihsânda, güzel huylarda, boyda, yaşda, başda, Ona en çok benziyen, sen oldun. Allahü teâlâ sana, çok mükâfât versin ki, Resûlullaha herkes yalancı derken sen, doğru söylüyorsun, inandım dedin. Sen, Onun kulağı ve gözü gibi idin. Allahü teâlâ seni, Kur'ân-ı kerîmde (sıdk) ile şereflendirdi. Resûlullaha, en sıkıntılı zemânlarında yardımcı oldun. Sulhda, Onun huzûrunda, harblerde, Onun yanında idin. Onun ümmetinin halîfesi, Onun dîninin koruyucusu idin. Câhiller dinden çıkarken, sen dîn-i islâma kuvvet verdin. Herkes şaşırdığı zemân, sen kükremiş arslan gibi ortaya çıkdın. Herkes dağılırken, sen Muhammed Mustafânın yolunu tutdun. Eshâbın az konuşanı ve en belîği, edîbi sen idin. Her sözün, her buluşun doğru, her işin temizdi. Gönlün herkesden kuvvetli, yakînin hepimizden sağlam idi. Her işin sonunu, önceden görür, geri kalmışları islâma sokarak aydınlatırdın. Mü'minlere şefkatli, afv edici baba idin. İslâmın ağır yükünü sen taşıdın. İslâmın hakkını herkes elden kaçırırken, sen yerine getirdin. Sen, rüzgârların oynatamıyacağı bir dağ gibi idin. İşin doğruluk idi, ilm idi. Sözün merdce, doğruyu bildirmek idi. Gerici düşüncelerin, bozuk inançların kökünü kazıdın. Hak dînin ağacını dikdin. Güçlükleri, müslimânlara kolaylaşdırdın. Küfr ve mürtedlik ateşini söndürdün. Rahmânın dînini, sen doğrultdun. İslâma, îmâna sen kuvvet oldun. Göklerde, melekler arasında, senin derecen çok büyükdür. Muhâcirler ve Ensâr "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în" arasında, senden ayrılık yarası çok derindir) buyurdu. Ve çok ağladı. Mubârek gözlerinden kan akdı. Sonra:

(Allahü teâlânın kazâ ve kaderine râzı olduk. Verdiği elemleri kabûl etdik. Yâ Ebâ Bekr! Resûlullahdan ayrılık acısından sonra, bize senin vefâtından dahâ acı bir musîbet gelmedi. Sen mü'minlere sığınak, dayanak ve gölge idin. Münâfıklara karşı, çok sert ve ateşli idin. Allahü teâlâ, seni Muhammed aleyhisselâmın huzûruna kavuşdursun! Bize, senden ayrılma acısı için sabrlar ve ecrler versin! Bizleri, senden sonra, azmakdan, sapıtmakdan korusun) buyurdu. Eshâb-ı kirâmın hepsi, sessizce, hazret-i Alînin "radıyallahü anhüm" sözlerini dinledi. Sonunda, hepsi hüngür hüngür ağladı.

Hazret-i Alînin “radıyallahü anh” bu sözleri, Feth sûresi son âyetinin ne kadar çok doğru olduğunu, Eshâb-ı kirâmın, birbirlerini ne kadar çok sevdiklerini açıkça göstermekdedir. Bu hakîkat karşısında, bu **(Hüsniyye)** kitâbının, nasıl küstahça uydurulduğu, Ehl-i beyti maske ederek, islâmiyyeti içden yıkmak için nasıl tertiblenmiş olduğu anlaşılmakdadır. Bu kitâbı yırtıp yok etmek, böylece, yurdumuzdaki müslimân alevî yavrularını bu tehlükeli mikrobdan korumak, her îmân sâhibine farzdır.

14 — Hüsniyye kitâbında, *(Resûl, hâlet-i nez’de iken, kâğıd kalem getirin, size kitâb yazacağım dedikde, Ömer, Resûlullahın vasıyyetine mâni’ oldu. Hâlbuki, onun her sözünün vahy olduğu Kur’ân-ı kerîmde yazılıdır)* diyor. Bunun cevâbı **(Tam İlmihâl Se’âdet-i Ebediyye)** kitâbında uzun ve çok güzel yazılmışdır. Lütfen oradan okuyunuz!

15 — *(Resûlullah vefât etdiği gün Eshâbın münâfıkları, (Sakîfe-i benî Sâ’ide) denilen yerde oturdular. Hilâfet için münâzaraya başladılar. Birkaç kimseye teklif etdiler. Sa’d bin Ubâde kabûl edince, oğlu, babasına kılınç çekip, Alîye ne cevâb vereceksin? Gadir Humda, Resûl, elinden tutup, ben bunu size halîfe ve imâm eyledim demişdi. Siz de bî’at etmişdiniz. Şimdi, nasıl vaz geçiyorsunuz, dedi. Sonra Ömer, kılıncını çekip, Ebû Bekre bî’at etdi. Sonra eshâb-ı dalâletden Ebû Ubeyde ve yirmi kişi bî’at etdi. Hiçbiri cenâze nemâzı kılmadı. Üç gün sonra, Alî de gelip mescidde toplandılar. Ömer, Alînin yanına gelip, halkın çoğu Ebû Bekre bî’at etdi. Sen ve Benî Hâşim de etmelisiniz dedi. Zübeyr kılınç ile Ömere yürüdü. Alî mâni’ oldu. Alî, Ebû Bekr ve Ömere dönüp, Ey Eshâb, Peygambere muhâlefet edip, Allaha âsî oldunuz. Hilâfet, benim hakkımdır. Hakkımı veriniz dedi. Ömer, sana bî’at etmeyiz dedi. Alî cevâb verip, Resûl vasiyyet etmeseydi senin gibi münâfık ve din düşmanlarını katl ederdim dedi. Ebû Bekr ve Ebû Ubeyde dedi ki, yâ Alî sen gençsin. Otuz üç yaşındasın. Ebû Bekr ise ihtiyârdır. Sonunda hilâfet senindir. Sönmüş ateşi tutuşturma! Alî dedi ki, hilâfet bize mahsûsdur. Kimsenin hakkı yokdur. Beşîr bin Sa’d Ensârî dedi ki, yâ Alî, bu sözü önce söyleseydin Ebû Bekre kimse bî’at etmezdi. Ömer, Alîye bî’at olunacak korkusu ile meclisi dağıtdı. Ertesi gün Selmân, Ebû Zer, Mikdâd, Ammâr bin Yâser, Büreyde-i Eslemî, Sehl bin Hanîf, Huzeyfetibni Sâbit, Ebâ Eyyûb-i Ensârî, Ebû Bekri öldüreceğiz dediler. Alî kabûl etmedi ve Resûl haber verdi ki, ey Alî sen bana Hârûn ile Mûsâ gibisin. Benî İsrâîl, Hârûnu bırakıp öküze tapdıkları gibi, ümmetim seni bırakıp başkasını ihtiyâr eder dedi. Eshâb, Cum’a günü mescide gelip, Ey Ebû Bekr, bu çirkin işden vazgeç dediler. İş uzadı. Üç gün sonra Hâlid bin Velîd büyük ordu toplayıp, Ömer de önle-*

rine geçip mescide geldiler. Alînin üzerine yürüdüler. Selmân kalkıp, bunlara, sizin Cehennem köpekleri olduğunuzu Resûl haber verdi dedi, diyor. Ömer sokakda herkesi zor ile Ebû Bekre bî'at etdirdi. Hazrec kabîlesi ile Sa'd bin Ubâde, dokuzbin kişi ile bî'at etmedi. Mâlik bin Nüveyre, onbin kişi ile bî'at etmediğinden, Ömer, Hâlid bin Velîdi gönderip, o mü'min ve muvahhidi nemâzda öldürdü. Bunun neresine icmâ-i ümmet denir?) diyor.

Hüsniyye kitâbı, işine geldiği gibi anlatadursun, biz târîhî vesîkalara bakalım.

Büyük Taberî târîhini Muhammed bin Cerîr "rahime-hullahü teâlâ" yazmışdır. Bunun tercemesinde, üçüncü cildinin birinci sahîfesinde şöyle başlıyor:

Resûlullah hasta olalıdan beri, Ebû Bekr-i Sıddîk evine gitmedi. Mescid-i se'âdetde kalır, her sâat Resûlullahın hizmetinde bulunurdu. Resûlullah, Hicretin onbirinci senesi, Rebi'ulevvelin onikinci pazartesi günü rûh-i şerîfini, teslîm etdi. Mubârek başı, hazret-i Âişenin "radıyallahü anhâ" göğsü üzerinde idi. Hazret-i Alî "radıyallahü anh" ağlıyarak dışarı çıkdı. Hazret-i Ebû Bekr içeri girip, Âişeyi ağlar ve elini yüzüne vurur gördü. Resûl "aleyhisselâm" yatmış, ridâsını yüzüne örtmüşler. Ridâyı açdı, vefât etmiş olduğunu gördü. Ridâyı örtüp, mescide girdi. Hutbe okudu ve (Ey Eshâb! Resûlullah vefât etdi. Allahü teâlâ, ona ölümü ikrâm eyledi. Muhammed aleyhisselâma tapan varsa, bilsin ki, öldü. Allahü teâlâya tapanlar, bilsinler ki, Allahü teâlâ hiç ölmez) dedi. Sonra, Âl-i İmrân sûresi yüzkırkdördüncü âyetini okudu. Bu âyet-i kerîmede meâlen, **(Muhammed** "aleyhisselâm" **resûldür. Ondan önce de Resûller gelmişdir. O da ölecekdir. Vefât ederse veyâ öldürülürse, dîninizden döner misiniz? Dîninden çıkan olursa Allahü teâlâya zarar vermez. Kendine zarar verir. Dîninden dönmiyenlere, Allahü teâlâ sevâblar verir)** buyuruldu.

Mugîre-tebni Şu'be gelip, Ensârın bir araya toplandığını, Sa'd bin Ubâdeyi halîfe yapdıklarını söyledi. Hazret-i Ebû Bekr, hazret-i Ömerin elini tutup dışarı çıkdılar. Yolda, Ebû Ubeyde bin Cerrâh hazretlerine rastladılar. [Ebû Ubeyde "radıyallahü anh" Aşere-i mübeşşereden, ya'nî Cennete gidecekleri müjdelenmiş olan on kişiden biridir. Her gazâda bulundu. Çok cesûr idi. Şâma giren ordunun başkumandanı idi. **(Kısas-ı Enbiyâ)** da anlatıldığı üzere Resûl "aleyhisselâm" kendisine **(Ümmetimin emîni budur)** buyurmuşdu. Onsekiz senesinde ellisekiz [58] yaşında vefât etdi. Vefâtında, cinnîlerin ağlayıp mâtem tutdukları duyuldu. Resûlullahın Cennet ile müjdelediği ve ümmetimin emîni dediği, ömrünü

Resûlullahın önünde, din düşmanlarına saldırmakla geçiren böyle mubârek bir zâta, sıkılmadan, çala kalem (Eshâb-ı dalâletden) diyen bu yehûdî kitâbının, müslimânlığı parçalamak için yazıldığı, güneş gibi meydândadır.] Ebû Ubeyde hazretleri de, Ensâr, Benî Sâ'idenin evine toplanmış, Sa'd bin Ubâdeyi halîfe yapıyorlar dedi. Üçü oraya gitdi. Evs ve Hazrec kabîleleri toplanıp Sa'd bin Ubâdeye bî'at etmek istediklerini gördüler. Sa'd "radıyallahü anh" hasta yatıyordu. Çok kalabalık vardı. Ebû Bekre dediler ki, bizden bir halîfe olsun, sizden bir halîfe olsun! Ebû Bekr-i Sıddîk "radıyallahü anh" âyet-i kerîmeler okuyarak uzun nasîhat verdi. Ensârı medh etdi. **(İmâm, Kureyşden olur)** hadîs-i şerîfini okuyup, (Kureyşden birini halîfe yapalım. Siz Resûl yanında nasıl kıymetli idi iseniz, onun yanında da öyle muhterem olursunuz. Ben Eshâbdan iki kişiyi seçdim. İkisi de Kureyşin asîlzâdeleridir. Birisi Ömer, birisi Alîdir) dedi. Ensâr, Alîye "radıyallahü anh" bî'at etmek istedi. Ömer, yine karışıklık çıkmasından korkarak, (Yâ Ebâ Bekr! Sen Kureyşdensin! Elini uzat, sana bî'at edelim) dedi. Ebû Bekr, (Sen uzat, sana bî'at edelim) dedi. Ömer, Ebû Bekrin elini çekip bî'at etdi. Ensâr da, bunu görünce, hepsi, Ebû Bekre bî'at etdiler. Ensârın Sa'd bin Ubâdeye bî'at edecekleri haberi Medîneye yayılmışdı. Bütün Eshâb toplanıp, buna karşı koymak üzere yürüdü. Ömer "radıyallahü anh", önlerine geçip, (Ey halk! Gelin Peygamber aleyhisselâmın halîfesine bî'at edin!) diye bağırdı. O gün, bütün Medîne ehâlisi, hazret-i Ebû Bekre "radıyallahü teâlâ anh" bî'at etdi. Böylece büyük bir ayrılığın önüne geçilmiş oldu. Hazret-i Alî, Hasen ve Hüseyn "radıyallahü anhüm", Ehl-i beyti ta'ziye ile meşgûl olduklarından, yalnız bu üçü, o gün bî'at edemeyip, sonradan bî'at etdiler.

Ertesi salı günü, Eshâb mescidde toplandı. Ömer "radıyallahü anh" minbere çıkıp, (Ey Eshâb-ı kirâm! Allahü teâlâya şükr edin ki, sizi, en efdaliniz olan Ebû Bekrin etrâfında topladı. Bî'at etmiyen kaldı ise bî'at etsin!) dedi. Sonra hazret-i Ebû Bekr-i Sıddîk dedi ki, (Ey halk! Biliniz ki, ben bu işi, Eshâb arasında ikilik olmamak, kan dökülmemek için kabûl etdim. Ben de, sizin gibi bir insanım. İnsan yanılır. Yanılmadığım zemân, Allahü teâlâya şükr edin. Yanılınca, bana doğruyu gösterin! Ben, Allahü teâlâya itâ'at etdiğim müddetçe, siz de, bana itâ'at edin. Ben, itâ'atdan çıkarsam, siz de bana itâ'at etmeyin! Şimdi Peygamberimizin "aleyhisselâm" hizmetini görelim. Onun hakkını ödiyelim. Yıkayalım, nemâzını kılalım ve kabr-i şerîfine koyalım) dedi. Minberden inip, Resûl aleyhisselâmın hânesine geldi. Ridâyı açıp, mubârek yüzünü kokladı. Mubârek yüzünden ve saçından, misk kokusu duydu.

Yüzünü, mubârek yüzüne koyup (Anam, babam sana fedâ olsun, diri iken de, ölü iken de, ne güzel kokuyorsun!) dedi. Sonra, (Resûl aleyhisselâmdan işitdim ki **(Beni, Ehl-i beytim yıkasın!)** buyurmuşdu) deyip, (Abbâs ve Alî "radıyallahü anhümâ" yıkasınlar) dedi. Abbâs, oğlu Fadl ile berâber geldi. Hazret-i Alî dahî geldi. Halîfe (Yâ Alî, Resûlullahı sen yıka) dedi. Resûlullahın hizmetçisi Üsâmeye de, onlara hizmet et dedi. Kendisi, Eshâb-ı kirâm ile kapıda bekledi. Ensârdan Evs bin Havlîyi "radıyallahü anh" de, yardım için içeri sokdu. Gömleği içinde yıkayıp, üç beyâz kefene sardılar. Buhurladılar. Ebû Talha kabr kazdı. Kabrin yeri neresi olsun diye uyuşamadılar. Hazret-i Ebû Bekr "radıyallahü anh" buyurdu ki, ben Resûlullahdan "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" işitdim ki, **(Peygamberler vefât etdikleri yere defn olunur)** buyurmuşdu. Yatağı kaldırıp, o yer kazıldı. Resûlullahı kabr-i şerîfin kenârına koydular. Eshâbı, bölük bölük gelip, imâmsız, nemâzını kıldılar. Nemâz gece yarısına kadar devâm etdi. Gece yarısı, kabr-i şerîfe koydular. Çarşamba gecesi idi. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" pazartesi günü vefât eyledi. Dünyâyı teşrîfleri de pazartesi günü idi. Onaltı yaşında iken, Hacer-i esved taşını da Kâ'be dıvârına pazartesi günü koymuşdu. Hicretde, Mekkeden pazartesi günü çıkmışdı. Medîneye de, pazartesi günü gelmişdi.

Defnden üç gün sonra, hazret-i Ebû Bekr, (Resûl aleyhisselâm, sizi Üsâmenin emrinde gazâya göndermişdi. Hasta olunca, o iş yapılamadı. Herşeyden önce, bu emri yerine getirmeliyiz! Bu işde gevşek davranmayın! Gazâya hâzır olun) diye emr buyurdu. Eshâbı harbe hâzırladı. O zemân Üsâme yirmiiki yaşında idi. Arabistân çöllerinde isyân çıkdığı işitildi. Eshâb, (Üsâmenin emrinde gitmiyelim. Âsîler Medîneye gelip halîfeyi öldürür) dediler ve çok uğraşdılar ise de, hazret-i Ebû Bekr, (Resûlullahın emrini, her ne behâsına olursa olsun yapacağız ve Resûlullahın beğendiği kumandanı ben değişdiremem) dedi. Üsâme at üzerinde, halîfe ve Eshâb yürüyerek, Medîneden dışarı çıkdılar. Halîfe, Eshâba vedâ' ederken (Size birinci nasîhatim. Üsâmeye itâ'at etmenizdir) buyurdu. (Şâmdaki râhibeleri, çocukları, kadınları öldürmeyin) dedi. Üsâmeye dönerek (Resûlullahın emr etdiği yere git! Sonra Şâma var) dedi. Üsâme, Huzâ'a kabîlesine gidip, mürtedleri öldürdü. Zafer ile, kırk gün sonra, Medîneye döndü.

Arabistân halkı dinden çıkdı, mürted oldu. Halîfe, mürtedleri terbiyeye, Hâlid bin Velîdi gönderdi. Hâlid, mürtedlerin elebaşlarını perişân etdi. Kurtulanlar tekrâr îmâna geldi. Halîfe, zekât me'mûrlarını tekrâr, zekât toplamağa gönderdi. Benî Temîm kabîlesi büyüklerinden Mâlik bin Nüveyreyi, Resûlullah "sallallahü a-

leyhi ve sellem" Benî Hanzala kabîlesinin zekâtlarını toplamağa me'mûr etmişdi. Mâlikin aşîreti, Ebû Bekre bî'at edip zekâtlarını gönderdiler. Sicâh bin Hâris adında bir hıristiyân kadın, Mûsuldan Hicâza gelip, peygamber olduğunu iddi'â etdi. Sicâh, Mâliki kendi dînine da'vet etdi. Mâlik, senin için harb ederim. Fekat, dînine girmek için bir müddet düşüneyim dedi. Sicâh, ertesi sabâh bana Rabbimden vahy geldi ki, Benî Temîmden, bana inanmıyanlar ile harb edeceksin dedi. Mâlik, harb edip gâlip geldi. Çok müslimânı öldürdü ve çok kimsenin Sicâha inanmasına sebeb oldu. Sicâh kuvvetlenip, Müseylemetülkezzâba yardım için Yemene gitdi. Hâlid, halîfeden emr almadan, Mâlik üzerine yürüdü. Mâlik zekâtlarını Hâlide gönderdi. Hâlid, kabûl edip, Halîfeye bildirdi. Halîfe emr gönderip, ezân sesi işitilen köylere birşey yapma dedi. Suvâriler, Mâliki yakalayıp getirdi ve ezân sesi işitmedik dedi. Ebû Katâde "radıyallahü anh" ben işitdim dedi. Hâlid: Niçin Sicâha tâbi' oldun? dedi. Mâlik, onunla sulh etdim. Dînine girmedim dedi. Fekat, Peygamberimizi söylerken, yanılarak sizin sâhibiniz şöyle demişdi deyince, Hâlid "radıyallahü teâlâ anh" kızıp, ey köpek! Bizim Peygamberimiz de, sizin Peygamberiniz değil mi? Sen münâfıksın. Sicâha uymuşsun! Onun için, çok müslimân öldürdün dedi ve boynunu vurdurdu. Ebû Katâde, bu işi beğenmeyip, Medîneye geldi. Hazret-i Ömere anlatdı. Ömer "radıyallahü anh" halîfeye gidip, (Hâlid zulm ile müslimânları öldürmüş. Hâlidi çağır cezâsını ver!) dedi. Halîfe de (Yâ Ömer! Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem", Hâlid için **(Hâlid, Allahın kılıncıdır)** buyurdu. Ona nasıl darılayım) dedi. Mâlikin kardeşi gelip, kardeşim müslimân idi. Sana bî'at etmişdi. Hâlidden kardeşimin kanını isterim dedi. Halîfe, Hâlidi çağırdı. Ömer, Hâlidi görünce, yakasına yapışıp, oklarını alıp parçaladı ve (Allahdan korkmaz mısın? Bir müslimânı öldürmüşsün) dedi. Halîfe sorunca, Hâlid dedi ki, (Ey Halîfe! Resûlullahın **(Hâlid, Allahın kılıncıdır)** buyurduğunu işitmedin mi?) Billâhi işitdim deyince, Hâlid, Allahın kılıncı, yalnız kâfir veyâ münâfık boynunu vurur dedi. Halîfe, doğru söylüyorsun, haydi vazîfen başına git buyurdu. Ömer "radıyallahü anh" Hâlidin kurtulduğunu işitince, üzüldü. Taberînin yazısı, burada temâm oldu.

Ehl-i beyt evlâdından olan, seyyid Abdülkâdir-i Geylânî "kaddesallahü teâlâ sirrehül'azîz" **(Gunye)** kitâbında, ceddi hazret-i Alînin "radıyallahü anh", hazret-i Ebû Bekr halîfe olacağı gün söylediklerini yazmakdadır.

(Mevâhib-i ledünniyye) kitâbı tercemesi, ikinci cild, yüzellibeşinci sahîfede: Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" hazret-i Alîye "radıyallahü anh" **(Hârûn, Mûsâya** "aleyhimesselâm" **nasıl**

yakın ise, sen de bana öylesin. Yalnız benden sonra, Peygamber gelmez) buyurdu. Bundan anlaşılıyor ki, arada peygamberlik değil, halîfelik ya'nî yerine vekîl olmak bakımından benzerlik vardır. Hârûn, Mûsâ "aleyhisselâm" ölmeden önce yerine vekîl olduğu gibi, sen de, ben hayâtda iken, bulunmadığım yerde, benim halîfemsin demekdir. Şerefeddîn Hüseyn bin Muhammed Tayyibî, böyle ma'nâ verdi. Hârûn aleyhisselâmın Mûsâ aleyhisselâmdan önce öldüğü meşhûrdur. Bunun için, imâm-ı Alînin, Resûlullahdan sonra halîfe olacağına, burada bir işâret olmadığı gibi, halîfe olmıyacağı da anlaşılmakdadır.

(Menâkıb-ı çihâr yâr-i güzîn) kitâbı, beşinci menâkıbde diyor ki, Buhârîde Abdüllah ibni Ömer "radıyallahü anhümâ" buyuruyor ki, (Resûlullahın zemânında, Eshâb-ı kirâmın üstünlüklerini konuşurduk. Önce, Ebû Bekr, sonra Ömer, sonra Osmân, sonra Alî) derdik. İbni Münzir diyor ki, İmâm-ı Alî buyuruyor ki, (Bu ümmetin üstünü Ebû Bekr-i Sıddîkdır).

Hazret-i Ömerin "radıyallahü anh" otuzdördüncü menâkıbinde diyor ki: Bir gazâdan, pekçok ganîmet eşyâsı geldi. Halîfe Ömer, bunun beşde birini, hakkı olanlara dağıtırken, imâm-ı Hasen geldi. Buna bin dirhem [üç kilo 365 gram] gümüş verdi. Sonra, hazret-i Hüseyn geldi. Ona da, bin dirhem verdi. Sonra, kendi oğlu Abdüllah geldi. Buna, beşyüz dirhem verdi. Abdüllah üzülüp, (Hasen ile Hüseyn, çocuk oldukları hâlde, onlara çok verdin. Ben pehlivan olup, kaç kerre gazâya gitdim. Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" önünde, düşmana saldırıp, nice kâfir öldürdüm. Bana onlardan az vermek doğru mudur?) dedi. Hazret-i Ömer buyurdu ki, (Ey oğlum! Sen, onlarla bir mi olmak istiyorsun? Onların, Alî gibi babaları var. Fâtıma-tüzzehrâ "radıyallahü anhâ" gibi anaları var. Fahr-i âlem "sallallahü aleyhi ve sellem" gibi dedeleri var). Bu sözler, imâm-ı Alînin kulağına gidince, Resûlullahdan işitdim: **(Ömer, Cennetdeki insanların ışığı ve İslâmın nûrudur)** buyurmuşdu dedi. Hasen ile Hüseyn, bu müjdeyi Ömere götürdü.

Ebülmu'în Meymûn bin Muhammed Nesefî **(Temhîd)** kitâbında diyor ki: Halîfenin kim olacağı bildirilmemişdir. Hazret-i Alî ve çocuklarının halîfe olması bildirilmiş olsaydı, Eshâb-ı kirâm, bunu söyler ve bizlere kadar, haber gelirdi. Bildirilen bir emri, Eshâb-ı kirâmın saklıyacaklarını söylemek, o büyüklere, büyük iftirâ olur. Eshâb-ı kirâm, abdesthânede nasıl tahâretlenileceğini gösteren haberleri bile bizlere ulaşdırdı. Halîfelik için, bir emr, bir işâret olsaydı, Alî "radıyallahü anh" ve çocukları ve Eshâb-ı kirâm, bunu elbette bildirirdi. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" vefât e-

dince, Eshâb-ı kirâm, Benî Sâ'ide sofasında toplanıp, **(Bir kimse, zemânındaki halîfeyi bilmese, ölürken dinsizler gibi ölür)** hadîs-i şerîfini okudular. Halîfesiz bir gün geçmesini câiz görmediler. Onun için, halîfeyi bilmemek küfrdür. Çünki, islâmiyyetin emrlerinden bir kısmının yapılması için halîfe lâzımdır. Meselâ, Cum'a ve bayram nemâzlarının kılınması, yetîmlerin evlendirilmesi ona bağlıdır. Halîfeyi inkâr eden, farzları inkâr etmiş olur. Farzlara inanmamak ise küfrdür. Ensârdan biri (Bizden bir halîfe, Muhâcirlerden bir halîfe olsun) dedi. Ebû Bekr kalkıp, (Öyle zan ederim ki, halîfe olmak Alîye yakışır. Ben onun halîfe olmasını istiyorum) dedi. Alî hemen ayağa kalkıp, kılıncını çekerek, (Kalk yâ Ebâ Bekr! Allahın ve Resûlünün halîfesi sensin! Resûl-i Ekrem "sallallahü aleyhi ve sellem" seni hepimizin önüne geçirdi. Senin önüne kimse geçemez. Resûlullah bana buyurdu ki, **(Git, Ebû Bekre emr et! Eshâbıma imâm olsun).** Resûlullahın dînimiz için önümüze geçmesine râzı olduğu kimseyi, biz dünyâmız için önümüze geçirmeğe râzıyız) dedi. Resûl-i ekrem, Ebû Bekri, kendi imâmlık yerine halîfe yapdığı için, kendisine (halîfe-i Resûl) denildi. Eshâbın hepsi, hazret-i Alînin sözünü beğenerek, hazret-i Ebû Bekri söz birliği ile halîfe yapdılar. Sonra, Resûl-i ekremin hizmetine koşdular. Defnden sonra, halîfe hutbe okudu ve (Beni hâkim yapdınız. Hâlbuki hayrlınız ben değilim. Beni kabûl edin) dedi. Alî, yine kalkıp (Seni red veyâ kabûl edebilecek değiliz. Seni Resûl-i ekrem önümüze geçirdi, kim geriye çekebilir?) dedi. Ebû Bekr, halîfe iken, gün geçdikçe za'îfledi. Artık acınacak hâle geldi. Kızı Âişe, sebebini sordu. (Ey gözümün nûru yavrum. Muhammed Mustafânın "sallallahü aleyhi ve sellem" ayrılık ateşi, beni yakıp eritiyor) buyurdu.

Abdüllah ibni Abbâs buyurdu ki: İzâ câe sûresi gelince, babam Abbâs, Alîye dedi ki, bu sûre, Resûlullahın "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" vefât edeceğini haber veriyor. Acabâ kimi halîfe yapar? Ey amca git, Resûlullaha sor. Bu işi bize verirse, Kureyş ile çekişmemiz önlenmiş olur. Başkasına verirse, hakkımızı gözetmesini o kimseye emr buyursun. Abbâs, Resûlullahı yalnız bulup sordu. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki: **(Ey amcam! Allahü teâlâ, halîfeliği Ebû Bekre vermişdir. Necât ve felâh bulmak için, Ebû Bekrin her sözünü kabûl edin. Ona itâ'at eden, doğru yolu bulur)** buyurdu. Hazret-i Ebû Bekrin hak halîfe olduğuna inanan ve Eshâb-ı kirâmın hepsini seven, doğru yolu bulmuş olur.

Selmân-ı Fârisî "radıyallahü anh" Eshâb-ı kirâmın büyüklerinden idi. Birçok hadîs-i şerîf ile medh edildi. Hazret-i Ömer "radıyallahü anh" tarafından Medayn vâlîsi yapıldı. Otuzbeşde, orada

vefât etdi. Böyle büyük bir zâtın, imâm-ı Ömere ve büyük bir sahâbî ordusuna (Cehennemin köpekleri) demesi ve bu çok çirkin iftirâyı, Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” üstüne yüklemesi, hiçbir müslimânın inanacağı birşey değildir. Çünki, Eshâb-ı kirâmdan herhangi birini kötülemek, çeşidli hadîs-i şerîflerde yasak edilmişdir. Selmân-ı Fârisînin, bu hadîsleri hiçe sayması ve bir de hadîs uydurması, ancak bir yehûdînin yazdığı **(Hüsniyye)** kitâbının küstahça ve alçakca iftirâsıdır. Evet, Buhârî ve Müslimde bulunduğu, Menâvîde bildirilen hadîs-i şerîfde **(Bid’at sâhibleri, Cehennem köpekleridir)** buyuruldu. Demek ki, Ehl-i sünnetin doğru yolundan ayrılanların, Eshâb-ı kirâma dil uzatanların, Cehennem köpekleri oldukları bildirilmişdir. Hüsniyye kitâbı, bunu tersine çevirmekdedir.

16 — Acem yehûdîsi Mürtedânın, Hüsniyye adındaki kitâbında, *(Ümmetin havâssı, avâmı, İslâmın şehrlerine mektûblar göndererek, Osmânın katli için ittifak etdiler ve hattâ, Mısrdan otuz bine yakın müslimânlar, Osmânın zulmünden şikâyet etmek üzere Medîneye geldi. Bunlar da, icmâ-ı ümmete dâhil olup, Medîne mahallelerinde, çirkin bir şekilde, Osmânı katl edip, bir nice gün ayağında bağlı ipler ile sürüyerek gezdirdiler. Müslimânlar gürûh gürûh gelip, sen bu zülmü, İslâma ne vechle câiz gördün diyerek cenâzesine dahî tekme ile vurdular)* yazıyor.

Hâlbuki, bütün İslâm târîhleri, sözbirliği ile vak’ayı olduğu gibi bildirmekdedir. Meselâ, Taberî büyük târîhi tercemesinde, üçüncü cild, yüzyetmişbirinci sahîfede diyor ki:

Hazret-i Osmân “radıyallahü anh” halîfe iken, Yemende, Abdüllah bin Sebe’ isminde bir yehûdî, eski kitâbları çok okumuşdu. Medîneye gelip, halîfenin yanında müslimân görünerek, halîfenin gözüne girmek istedi. Fekat, halîfe, buna hiç yüz vermedi. Bu, her yerde hazret-i Osmânı kötüledi. Halîfeye, bu yehûdî, her zemân seni kötülüyor dediler. Halîfe, bunu Medîneden çıkardı. Bu da, Mısra gidip, halîfeye karşı propagandaya başladı. Çok bilgili olduğundan, câhilleri etrâfına topladı. Ençok söylediği şey, (Her Peygamberin bir vezîri var idi. Bizim Peygamberimizin vezîri de Alîdir. Hilâfet, onun hakkı idi. Osmân, onun hakkını elinden aldı.) Fellâhları kandırıp, Osmân “radıyallahü anh” kâfirdir dediler. Mısr vâlîsi Abdüllah bin Sa’d tarafından, halîfeye şikâyetler yazdılar. Mısrdan dört bin kişi Medîneye geldi. Halîfenin beğenmedikleri hareketlerini, kendisine bildirdiler. Halîfe her süâle, cevâb verip, âyet-i kerîme ve hadîs-i şerîfler ile, haklı olduğunu isbât etdi. Asker de, geri Mısra döndü. Bir sene sonra, Mısrdan dört bin ve Irakdan da, dörtbin kişi geldi. Medîne ehâlisi silâhlanıp, niçin geldiniz?

dediklerinde, hacca gidiyoruz dediler. Ehâli de, silâhını bırakdı. Gelenlerin maksadları hazret-i Osmânı hal' etmek idi. Mısrlılar, hazret-i Alîyi, Iraklılar hazret-i Talhayı halîfe yapmak istiyordu. Mısrlılar, hazret-i Alîye gelip, (seni halîfe yapacağız) dediler. Hazret-i Alî bunlara darılıp, (Peygamberimiz "aleyhisselâm" sizin yerleşdiğiniz yere gelip konacak askerin mel'ûn olduğunu haber verdi) buyurdu. O gece halîfe, hazret-i Alînin "radıyallahü anh" yanına gelip, bu askerleri geri döndür dedi. Hazret-i Alî, peki deyip, sabâhleyin askere nasîhat verdi. Asker geri dönmekde iken, hazret-i Alî halîfeye gelip, Mısr vâlîsini değişdir. Onların istediğini ta'yîn eyle dedi. Halîfe, Muhammed bin Ebî Bekri vâlî yapdı. Mısrlılar, vâlî ile Mısra gitdi. Fekat yolda, bir haberci üzerinde halîfenin mektûbunu buldular. Eski vâlîye emr idi ve gelenleri kabûl ediniz deniyordu. O zemân yazılar noktasız olduğundan, mektûbdaki fakbülûhu kelimesini, faktülûhu, katl ediniz ma'nâsına okudular. Mısrlılar böyle okumağa, kızdılar. Medîneye geri döndüler. Iraklıları da döndürdüler. Halîfenin evini sardılar. Yirmi gün sonra, Cum'a gecesi, halîfeye rü'yâda, Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki, **(Yâ Osmân! Bu gece bizim yanımızda iftâr edersin!).** Asker, kapıyı yıkdı içeri girdi. Mervân beşyüz kişi ile bağçede idi. Döğüşdüler. Kan dere gibi akdı. Beşyüz kişi de ölünciye kadar savaşdı. Mervân, yaralanıp yıkıldı. Önce, Muhammed bin Ebî Bekr içeri girdi. Fekat, halîfenin sözüne dayanamayıp tekrâr çıkdı. Sonra Mısrlılardan Kinâne bin Beşir girip, halîfeyi Kur'ân-ı kerîm okurken şehîd etdi. Serâyı yağma etdiler. Aşere-i mübeşşereden Alî, Talha, Sa'îd ve Sa'd "radıyallahü anhüm" evlerinden hiç çıkmadı. Herkes üzüldü. Otuzbeş senesi, Zilhiccenin onsekizinci Cum'a günü idi. Yardıma gelen Kûfe ve Mısr askeri yetişemediler. Sekseniki yaşında idi. İkindi vakti idi. Üç gün sonra evden çıkarıp, üç akrabâsı, gece Bakî'de defn etdiler. Korkudan, kimse gelemedi. Abdüllah bin Sebe', böylece istediğine, uğraşdığına kavuşdu. İslâm topluluğuna, ilk fitne ateşini saldı. İlk kanlı yarayı açdı.

Hüsniyye kitâbı, bu yehûdînin ortaya atdığı, yıkıcı, aldatıcı sözlerle, fitne ve fesâd ateşini yeniden tutuşdurmağa, müslimânları parçalamağa, fikrleri dağıtmağa çalışmakdadır. Hazret-i Osmânın "radıyallahü anh" evi sarılı iken, müezzin, kendisini mescide çağırdı. Gelemiyeceğim, nemâzı Alî kıldırsın dedi. Alî "radıyallahü anh", yalnız Cum'ayı kıldırıp, diğerlerine Ebâ Eyyûb-i Ensârîyi vekîl yapdı. Ev sarılı iken halîfe, hac için, yerine Abdüllah bin Abbâsı gönderdi. Birkaç gün sonra, Mısrlılar, Alînin "radıyallahü anh" yanına gelip, seni halîfe yapdık dediler. Kabûl etmedi ve başkasını yapın! Ben de ona bî'at ederim dedi. Sonra Talhaya gitdiler.

O da kabûl etmedi. Beş gün sonra, Medîne ehâlisini Alîye gönderdiler. Çok yalvardılar. Bunlardan da kabûl etmedi. Mısrlılar dedi ki, biz halîfesiz dönersek, çok fitneler çıkar ve önü alınmaz.

Alî "radıyallahü anh" yeniden fitne çıkmasın diye, önce Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" Eshâbı bî'at etsin dedi. Talha ve Zübeyri "radıyallahü anhümâ" getirdiler. Alî, buyurdu ki, (Benim bu işe rağbetim yokdur. Fekat müslimânlar imâmsız kaldı. Hanginiz kabûl ederse, elini uzatsın, ona bî'at edeyim) ve Talhaya bakıp (Sen herkesden dahâ lâyıksın. Elini uzat, sana bî'at edeyim) buyurdu. Talha ise (Sen varken bana düşmez) dedi ve Alîye bî'at etdi. İkinci olarak Zübeyr bî'at etdi. Sonra, ehâlî gelip bî'at etdiler. O gün zilhiccenin yirmibeşi idi. Halîfe, hutbe okudu. Cum'a nemâzını kıldılar. Halîfe ilk iş olarak, hazret-i Mu'âviyeyi Şâmdan azl edip, yerine Abdüllah ibni Abbâsı ta'yîn etdi. Abdüllah, bunu kabûl etmedi, gitmedi, (Onu azl etme, orada eski bir vâlîdir. Fitneye sebeb olur) dedi. Halîfe vaz geçip, bir sene sonra, yine azl etdi. Birçok vâlîleri de değişdirdi. Mu'âviye "radıyallahü anh", yeni vâlîye karşı asker gönderdi. Vâlî, Medîneye döndü. Şâmdan bir haberci gelip (Şâmda yüzbinden ziyâde kişi, Osmânın "radıyallahü teâlâ anh" kanını senden istiyorlar ve hergün mescide gelip, Osmân için ağlıyorlar) dedi.

Görüliyor ki, islâmda ilk fitneyi çıkaran bir yehûdî dönmesidir. Müslimânları parçalayan budur. Şimdi, mezhebsizlerin onun yolunda oldukları, kitâblarından anlaşılmakdadır.

(Mesâbîh) kitâbında diyor ki, Talha bin Ubeydüllahın "radıyallahü teâlâ anh" haber verdiği bir hadîs-i şerîfde, Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki **(Her Peygamberin bir arkadaşı vardır. Benim de, Cennetde arkadaşım Osmândır).**

Enes bin Mâlik "radıyallahü teâlâ anh" buyurdu ki, Bî'at-ı rıdvân yapılırken, Osmân "radıyallahü anh" yokdu. Vazîfe ile Mekkeye gönderilmişdi. Resûl "aleyhisselâm" iki mubârek elini birbiri ile tutup **(Osmân, Allahın ve Resûlünün işini görmekdedir. Onun yerine ben bî'at ediyorum)** buyurdu. Kendi mubârek elini, Osmânın eli yapdı.

(Mesâbîh) de, Mürre bin Kâ'b "radıyallahü anh" buyuruyor ki, Resûlullah "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" yakında çıkacak fitneleri anlatıyordu. O ânda, biri geçdi. Mubârek eli ile, onu göstererek, **(Fitne günü, bu kimse, hidâyet üzeredir)** buyurdu. Kalkdım, bakdım. Geçen kimse, Osmân idi.

Büyük âlim mevlânâ Nûreddîn Abdürrahmân Câmî "rahimehullahü teâlâ", **(Şevâhid-ünnübüvve)** kitâbında bildiriyor ki, Âişe

“radıyallahü anhâ” buyurdu ki, Resûl aleyhisselâm dedi ki, **(Yâ Âişe! Eshâbımdan birini istiyorum).** Ebû Bekri çağırayım mı? dedim, cevâb vermedi. Onu istemediğini anladım. Ömeri çağırayım mı? dedim. Ses çıkarmadı. Amcan oğlu Alîyi çağırayım mı? dedim, yine cevâb vermedi. Osmânı çağırayım mı? dedim. **(Çağır gelsin)** buyurdu. Resûl aleyhisselâm, ona bir şeyler söyledi. Rengi sarardı. Osmân halîfe iken, evini sardılar. (Niçin karşı koymazsın?) dediklerinde, (Resûl aleyhisselâm, bana çok şey söyledi. Ona söz verdim. Sabr ederim) dedi. Hazret-i Âişe buyuruyor ki (Resûl aleyhisselâmın, o gün, ona bu hâli haber vermiş olduğunu anladım).

Abdüllah ibni Abbâs “radıyallahü teâlâ anhümâ” buyuruyor ki, Huneyn günü kâfirler dağıldıkdan sonra Resûl aleyhisselâm ile birinin yanından geçdik. Resûl aleyhisselâm o kimseye **(Ey Allahın düşmanı! Allahü teâlâ seni sevmez)** buyurdu. (Bu Kureyşlileri sevmiyor) dedim. **(Evet, Osmânı sevmez)** buyurdu.

Abdüllah ibni Abbâs buyuruyor ki, Resûlullahdan işitdim. Buyurdu ki **(Yemîn ederim ki, Osmân, ümmetimden yetmişbin kişiye şefâ’at ederek, Cehenneme girmekden kurtaracakdır).**

Resûlullah, kızı Rukayyeyi Osmâna verdikden bir zemân sonra, kızına **(Osmân bin Affânı nasıl buldun?)** dedi. Hayrlı, iyi gördüm dedi. **(Ey cânım kızım! Osmâna çok saygı göster. Çünki, eshâbım arasında, ahlâkı bana en çok benziyen odur!)** buyurdu.

Alî “radıyallahü anh” Fâtıma-tüzzehrâ “radıyallahü anhâ” üzerine bir dahâ evlenmek istedi. Resûl aleyhisselâm, bunu işitince, mubârek kalbi incindi. Alî vazgeçdi ise de, afv etmedi. Ebû Bekr şefâ’at etdi, afv etmedi. Ömer şefâ’at etdi, yine afv etmedi. Osmân şefâ’at etdi. Afv buyurdu “radıyallahü teâlâ anhüm ecma’în”. Sebebini sorduklarında **(Öyle birinin şefâ’atini kabûl etdim ki, Allahü teâlâya, yer ile gökün yerini değişdir dese, Allahü teâlâ kabûl buyurup değişdirir. Yâhud, yâ Rabbî! Muhammed** “aleyhisselâm” **ümmetinin hepsinin bütün günâhlarını afv et dese, afv eder)** buyurdu.

Alî “radıyallahü anh” Fâtıma-tüzzehrâ “radıyallahü teâlâ anhâ” ile evlenirken düğün için parası yok idi. Zırhını satılığa çıkardı. Osmân “radıyallahü anh” pazardan geçerken, zırhı tanıdı. Dellâlı çağırıp, bu zırha sâhibi ne istiyor dedi. Dellâl, dörtyüz dirhem gümüş dedi. Dörtyüz dirhemi verip zırhı aldı. Eve getirip, ayrıca dörtyüz dirhemle zırhı, Alîye gönderdi ve: Bu zırh, senden başkasına lâyık değildir. Bu gümüşleri de, düğünde harc et ve bizim özrümüzü kabûl buyur, dedi.

Evliyânın büyüklerinden, derin âlim, imâm-ı Muhammed Pârisâ "rahime-hullahü teâlâ" **(Faslülhitâb)** kitâbında buyuruyor ki: Hazret-i Alî "radıyallahü anh" buyurdu ki: (Ba'zı kimseler, beni, Ebû Bekr ve Ömer ve Osmândan üstün tutuyormuş. Bunlar münâfıkdır. Müslimânlar arasına ikilik sokmak, kardeşi kardeşden ayırmak için böyle yapıyorlar. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" bana, bunları haber verdi. Bunları görünce, öldür dedi. Müslimân görünürler. Hâlbuki, kâfirdirler ve islâm düşmanıdırlar. Yalan söylemekle öğünürler, içleri bozukdur. Kur'ân-ı kerîmi değişdirirler. Dinsizlik üzerinde birleşirler. Eshâb-ı kirâmın büyüklerini, hattâ Resûl-i ekremi kötülerler. Eshâb-ı kirâm arasındaki ayrılıklar üzerinde dururlar. Allahü teâlâ bunları afv etmez. Küçükleri büyüklerinden ders alır. Onları böylece bozuk yetişdirirler. İslâmı yıkarlar. Bid'atları yayarlar. Yer yüzünde onlardan alçak yokdur. Yeryüzü, onlara küskündür. Gök onlara, la'netle gölge salar. Onlar yeryüzündeki insanların en kötüsüdür. Fitne, bunlardan çıkar. Melekler arasında, bunların adı encâs [pislikler]dir. Câmi'lerinde, kahvelerinde, mekteblerinde, Eshâb-ı kirâma la'net ederler ve bunu kendilerinin ibâdeti bilirler. Kalblerinde, insanlık duygusu yokdur. Allahü teâlâ, onları insan şeklinden çıkarır. O zemânda, sünnete yapışan, şehîdlerden, âbidlerden üstün olur. Se'âdet, onun olur.) Eshâb-ı kirâm, bunları işitince (Yâ Emîrelmü'minîn! Biz, o zemâna kalırsak ne yapalım) dediler. Hazret-i Alî, buyurdu ki, (Îsâ aleyhisselâmın havârîleri gibi olunuz! Bizim yolumuzu öğreniniz. Allahü teâlânın emrlerine sarılmağa, Resûlüne itâ'ate, Eshâbının hepsini sevmeğe ve bu sapıkların sözlerinden, yazılarından kaçmağa uğraşınız! Hak ve sünnet üzere olmak, bid'at ve dalâlet üzere olmakdan hayrlıdır) buyurdu.

İmâm-ı Refi'uddîn Tâc-ül-islâm Osmân bin Alî Merendî, Abdüllah bin Ömerden haber verdiği hadîs-i şerîfde, Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" **(Allahü teâlâ, size nemâzı, orucu, haccı, zekâtı farz etdiği gibi, Ebû Bekr-i Sıddîkı ve Ömer Fârûku ve Osmân Zinnûreyni ve Alî Murtezâyı sevmeği de farz eyledi. Bu dördünden birini sevmiyen kimsenin nemâzı da, orucu da, haccı da, zekâtı da kabûl olmaz. Kıyâmet günü, bunlar, mezârdan, ateşe** [Cehenneme] **götürülür)** buyurdu.

17 — Hüsniyye kitâbında, *(İmâm-ı Ca'fer Sâdık, Müt'a nikâhını emr ederdi. Çünki, Allahü teâlâ (Kadınlardan istimtâ' edince ücretlerini veriniz) âyet-i celîlinde, müt'a nikâhını mubâh kılmışdır. (Müt'a nikâhı demek, bir kadına, şu kadar mal karşılığı kendini şu kadar zemân bana teslîm edermisin deyip, kadının da şâhidsiz kabûl etmesidir. Ya'nî, muayyen gün için, para ile kadın ki-*

râlamakdır.) Müfessirler ve fıkh âlimleri, bu âyetin, müt'a nikâhı için olduğunu bildirmişdir. Bu âyeti nesh eden, başka bir âyet ve hadîs yokdur. Bunu, Ömer halîfe iken, hiçbir âyet ve hadîs söylemeden fitneye yol açar korkusu ile, kendiliğinden yasak etdi. Ömer bin Hasîn diyor ki, (Müt'a nikâhı yapardık. Âyet ve hadîs ile hiç yasak edilmedi). Abdüllah ibni Ömer diyor ki, (Resûlullahın sünneti, babamın sözü ile değişdirilemez). Herşey aslında mubâhdır. Yasak olmaları için âyet ve hadîs lâzımdır) diyor.

Bütün tefsîrler ve fıkh kitâbları diyor ki, Nisâ sûresi, yirmidördüncü âyetinin **(İstimtâ' etdiğiniz kadınların ücretini veriniz)** meâl-i âlîsi, müt'a nikâhı için değildir. Nikâhdaki mehr parasını vermek içindir. Meselâ **(Beydâvî tefsîri)** ve bunun hâşiyesi **(Şeyhzâde tefsîri)** ikinci cild, yirmialtıncı sahîfede, yukarıdaki âyetin tefsîrinde buyuruyor ki, (Bu âyet-i kerîme, sahîh olan nikâhı bildirmekdedir. Müt'a nikâhının mubâh olmasını göstermiyor. Mehr parasını emr ediyor. Müt'a nikâhı, önce mubâh olmuşdu. Sonra yasak edildi. İslâmiyyetde belli bir zemân için nikâh yapmak yokdur).

Büyük âlim Burhâneddîn-i Mergınânînin "rahime-hullahü teâlâ" **(Hidâye)** kitâbının şerhi olan **(İnâye)** kitâbı ikiyüzotuzbirinci sahîfesinde, mevlânâ Ekmelüddîn [Muhammed bin Mahmûd Bâbertî] buyuruyor ki:

Müt'a nikâhı bâtıldır. Evet Abdüllah ibni Abbâsın bildirdiği gibi, müt'a nikâhı mubâh idi. Fekat, hadîs-i şerîf ile, bunun yasak edildiğini, Eshâb-ı kirâm söz birliği ile bildirmekdedir. Değişdiren hadîs-i şerîfleri de haber vermişlerdir. Meselâ, Muhammed ibni Hanefiyye dedi ki, (Babam imâm-ı Alî "radıyallahü anhümâ" buyurdu ki [hicretin yedinci yılı] Hayber kal'ası alındığı gün, Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" müt'a nikâhını men'etdi.) İmâm-ı Alî böyle buyurunca, Ehl-i beytin gözbebeği olan İmâm-ı Ca'fer Sâdık, müt'a nikâhını hiç emr eder mi? Elbette etmez. Zâten (Hüsniyye) kitâbını yazan Murtezâ adındaki yehûdî dönmesi, yalanlarına, iftirâlarına herkesi inandırmak için, âyet-i kerîmelere yanlış ma'nâ vermekden, hadîs-i şerîfleri inkâr etmekden çekinmediği gibi, Ehl-i beytin yolu böyledir demeği de âdet edinmişdir. Hadîs diye uydurduğu sözlere, Ehl-i beyt böyle emr ederdi demekdedir. Böylece, câhilleri kandırmakda ise de, dînini bilen, bu yalanlara aldanmaz. Âlimlerimiz, bu yalanlara, âyetle, hadîs ile cevâb vererek, Ehl-i beytin yolunda gidenlerin, Ehl-i beyti hakîkî sevenlerin, Ehl-i sünnet olduğunu isbât etmişlerdir.

Rebi' bin Meysere "radıyallahü anh" buyuruyor ki, Hayberi

feth etdiğimiz gün, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem”, müt’a nikâhını, üç gün halâl etdi. Ben, amcam ile bir kadının kapısına geldik. İkimizde de ince palto vardı. Amcamın bürdesi dahâ güzel idi. Gayr-i müslim (ehl-i kitâb) bir kadın kapıya çıkdı. Benim paltoma ve gençliğime bakdı. Bunun paltosu, onun paltosuna benzemiyor. Fekat, gençliği de, onun gençliğine benzemiyor, diyerek, gençliği paltoya tercîh etdi ve beni içeri aldı. O gece orada kaldım. Sabâh olunca, Resûlullahın adamının, sokaklarda (Ey müslimânlar! Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” müt’a nikâhını yasak etdi) diye bağırdığını duydum. Hepimiz müt’a nikâhından vazgeçdik.

Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem”, hayâtda iken, müt’a nikâhını yasak etdiğini, Eshâb-ı kirâm, sözbirliği ile bildirmekdedir. İcmâ’, ya’nî söz birliği, âyeti ve hadîsi değişdirmez, âyetin ve hadîsin değişdirildiğini haber verir.

Süâl: Sözbirliği nasıl olur? Abdüllah ibni Abbâs müt’a nikâhının halâl olduğunu söylerdi?

Cevâb: Yasak edildiğini, sonradan, o da söylemişdi. Nitekim, Câbir bin Zeyd diyor ki, İbni Abbâs “radıyallahü anhüm” ölmeden önce, müt’a nikâhının yasak edildiğini söyledi. Böylece, icmâ’ hâsıl oldu.

Mâlikî mezhebinde müt’a nikâhının câiz olduğunu söyliyorlar. Buna şaşılır. Çünki, imâm-ı Mâlik bin Enes **(Muvattâ)** ismindeki kitâbında [ilk yazılan hadîs kitâbıdır] Alî ibni Ebî Tâlibin bildirdiği hadîs-i şerîfi yazmakdadır. Hazret-i Alî “radıyallahü anh” buyurdu ki, (Hayber kal’asını aldığımız gün Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” ehlî merkeb eti yimesini ve müt’a nikâhı ile kadın almasını yasak etdi). **(İnâye)** kitâbının yazısı burada temâm oldu.

(Müt’a nikâhı)nın dört mezhebde de bâtıl olduğu, **(Mîzân-ül-kübrâ)**da da yazılıdır.

Arabî ve türkçe kitâbların hepsinde, meselâ Elmalılı Hamdi efendi “rahime-hullahü teâlâ” tefsîri 1328. ci sahîfesinde diyor ki, Bekara sûresi, yirmidokuzuncu âyetinde meâlen, **(Allahü teâlâ yeryüzündeki herşeyi sizin için yaratdı)** buyuruldu. Ya’nî, yiyecek, içecek ve giyecek maddelerin hepsi halâl olup, ancak âyet-i kerîme veyâ hadîs-i şerîf ile istisnâ edilenler harâm olur. İnsanların nefslerine ve ırzlarına dokunmanın harâm olduğunu bu âyet-i kerîme göstermekdedir. Ancak, istisnâ edilenler harâmlıkdan kurtulup halâl olur ki, bu da, sahîh nikâh ile almakdır. Görülüyor ki, müt’a nikâhının halâl olduğunu isbât için delîl gösterdikleri (herşey aslında mubâhdır. Yasak olmaları için âyet veyâ hadîs lâzım-

dır) sözünün nikâh ile ilişiği yokdur. İlme, dîne uymayan bir isbâtdır. Halîfe Ömerin "radıyallahü anh", müt'a nikâhının yasak olduğunu söylerken, hadîs ile isbâta lüzûm görmemesi ve hiç kimse tarafından i'tirâz olunmaması da, bunun önceden yasak edilmiş olduğunu herkesin bildiğini göstermekdedir.

18 — *(Resûlullah vefât edince, Ebû Bekr ile Ömer, (Biz Peygamberler mîrâs bırakmayız. Bırakdıklarımız sadaka olur) hadîsini söyliyerek, Fâtıma-tüzzehrânın elinden (Fedek) ismindeki hurma bağçesini zor ile alıp, Beytülmâla verdiler. Fâtıma, Ebû Bekre darılıp, la'net etdi. Hâlbuki, Resûlullah, hayâtında bunu ona hediyye etmişdi ve hurmaları, üç sene ona getirilmişdi. Fâtıma, bunu, Alî ile Hasen, Hüseyn ve Kanber ile isbât etdi ise de, Ebû Bekr, bu şâhidleri kabûl etmedi. Hâlbuki, bu hadîsi, o zâlim uydurdu. Kızı Âişeden başka, kimse böyle hadîs söylememişdir. Böyle hadîs olsaydı, Fâtımaya elbette bildirilir, bu da harâm şeyi istemezdi. Ehl-i sünnet, Ebû Bekri haklı çıkarmak için, zındıklık yoluna sapıp, Eşref-i kâinâta iftirâ ediyor. Allahın emrini Fâtımaya bildirmemiş diyorsunuz. Bildirmiş ise, Fâtıma kabûl etmeyince küfr olur. Bu hadîsi uyduran kâfirdir. Zâten, Ebû Bekrin şâhid getirmesi lâzım idi. Şâhid istemekle de zulm etmiş oldu. Sonra, Peygamberlerin mîrâs bırakdıkları, Kur'ân-ı kerîmin çok yerlerinde yazılıdır)* diyor.

Hâlbuki Ahmed Cevdet Pâşa "rahime-hullahü teâlâ" **(Kısas-ı enbiyâ)**nın (369). cu sahîfesinde diyor ki:

Halîfe hazret-i Ebû Bekr "radıyallahü anh", Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" silâhları ile beyâz katırını, hazret-i Alîye "radıyallahü anh" verdi. Diğer eşyâyı Beytülmâla bırakdı. Fedek ve Hayberdeki hurmalıklarını, Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" hayâtda iken vakf etmiş, kimlere dağıtılacağını emr buyurmuşdu. Şöyle ki: Gelip geçen elçilere, müsâfirlere ve yolculara verirdi. Ebû Bekr "radıyallahü anh" bunları eskisi gibi dağıtıp, aslâ değişdirmedi. Fâtıma "radıyallahü anhâ" mîrâsını istedikde; (Resûlullahdan işitdim: **(Bize, ya'nî Peygamberlere kimse vâris olamaz! Bizim bırakdığımız mal, sadaka olur)** buyurmuşdu. Ben Resûlullahın yapdığını değişdirmem. Bir yanlış yola sapmakdan korkarım) dedi. Fâtıma (Sana kim vâris olur?) demiş. Halîfe de: (Evlâdım, ehlim olur) deyince, (Yâ ben niçin babama vâris olmuyorum?) demiş. Halîfe de: (Senin baban olan Resûl-i ekremden işitdim ki, **(Kimse bize vâris olamaz!)** buyurdu. Onun için sen de vâris olamazsın. Fekat ben Onun halîfesiyim, Onun nafaka verdiği kimselere, aynı şeyleri ben de veririm. Senin masraflarını yapmak benim vazîfemdir) dedi. Bunun üzerine Fâtıma "radıyallahü anhâ" susdu ve artık mîrâs lâfı etmedi.

Mısrdaki büyük âlimlerden Ahmed bin Muhammed Şihâbüddîn Kastalânî “rahime-hullahü teâlâ” **(Mevâhib-i ledünniyye)** kitâbı tercemesi, birinci cild, dörtyüz doksanbirinci sahîfede diyor ki (Doğru oldukları, bütün islâm âlimlerince tasdîk edilmiş olan altı hadîs kitâbına **(Kütüb-i sitte)** denir. Bunlardan birini yazan Ahmed bin Alî Nesâînin bildirdiği hadîs-i şerîfde **(Biz Peygamberler mîrâs bırakmayız)** buyuruldu. **(Süleymân, Dâvüda vâris oldu)** ve **(Yâ Rabbî! Bana vâris olacak evlâd ver)** âyet-i kerîmelerinde bildirilen vârislik, mal ve mülk vârisliği değildir. İlm ve nübüvvet mîrâsıdır). Yukarıdaki hadîs-i şerîfi, imâm-ı Abdürra’ûf Menâvî de yazıyor ve imâm-ı Ahmedin **(Müsned)** kitâbından aldım diyor.

Hadîs âlimi Abdülhak-ı Dehlevî “rahime-hullahü teâlâ” fârisî dil ile yazdığı iki cild **(Medâricün nübüvve)** kitâbı ikinci cild, beşyüzyetmişikinci sahîfede buyuruyor ki:

Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” **(Biz Peygamberler mîrâs almayız ve mîrâs bırakmayız. Bırakdığımız şeyler sadaka verilir)** buyurdu. Kendisi vefât edince ev eşyâsı ve silâhları ve hayvanları ve Fedek denilen hurma bağçesi kalmışdı. Bu hurmaları âilesine ve fakîrlere ve yolculara verirdi. Vefât edince, kızı Fâtıma “radıyallahü anhâ”, halîfe Ebû Bekrden mîrâs istedi. Halîfe, hadîs-i şerîfi okuyarak, mîrâs vermedi. Fâtıma, halîfeye: (Sen ölürsen, malın kime mîrâs kalır?) dedi. (Âileme ve çocuklarıma kalır) deyince, Fâtıma, (O hâlde ben niçin babamın mîrâsını almıyorum?) dedi. Ebû Bekr-i Sıddîk dedi ki, (Ben, baban olan Resûlullahdan işitdim ki **(Biz mîrâs bırakmayız!)** buyurdu. Fekat ben, Onun halîfesiyim. Onun verdiği kimselere, ben de, aynı şeyleri vereceğim ve Onun bırakdığı malları, Onun verdiği yerlere aynen dağıtacağım) dedi. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” birçok kimselere, mal vereceğini va’d etmişdi. Vefâtından sonra, gelip, bu malları istediler. Halîfe hepsine verdi. Ebû Bekr, mîrâsı yalnız Fâtımadan men’etmedi. Âişe de, “radıyallahü anhüm” gelip, mîrâs istedi. Ona da vermedi. Başka zevceler de istedi. Hiçbirisine vermedi. Peygamberler mîrâs bırakmaz hadîs-i şerîfini söyledi. Halîfe, bu hadîs-i şerîfi söyleyince, Eshâb-ı kirâmın hepsi, biz de işitmişdik, dedi, bir kişi bile i’tirâz etmedi. Halîfe kimseye mîrâs vermedi ve Muhammed aleyhisselâmın akrabâsına evvelce verilen herşeyi aynen verdi ve Resûlullahın yapdığını değişdirmem dedi ve Resûlullahın akrabâsını, kendi akrabâmdan dahâ çok seviyorum diye yemîn etdi. Fâtımanın mîrâs yüzünden, Ebû Bekre darıldığını ve ölünciye kadar sevmediğini söyliyenlere şaşılır. Eshâb-ı kirâmın sözbirliği ile bildirdiği hadîs-i şerîfi, Fâtımanın kabûl etmiyeceği düşünülebilir mi? İnsanlık îcâbı kırıldı denilse de, ölün-

ciye kadar dargın kaldı denilebilir mi? Fâtımanın “radıyallahü anhâ” vefât edeceği zemân, Ebû Bekr-i Sıddîk ile halâllaşdığı, ondan râzı olduğunu bildirdiği meydânda olan bir hakîkatdir. Meselâ, hadîs âlimi, imâm-ı Beyhekî, imâm-ı Şa’bîden rivâyet ediyor ki, Fâtıma “radıyallahü anhâ” hasta iken, halîfe Ebû Bekr-i Sıddîk kapıya geldi. Alî “radıyallahü anhüm” Fâtımaya, Ebû Bekrin geldiğini haber verdi. Fâtıma da, Alîye içeri izn vermemi istermisin? dedi. Alî: Evet dedi. Fâtıma izn verdi. Halîfe içeri girdi ve kendisi ile halâllaşdı. Fâtıma “radıyallahü anhâ” Ebû Bekrden râzı oldu. İmâm-ı Müstağfirînin **(Kitâbülvefâ)** ve [Ahmed bin Muhammed Taberînin 694] **(Riyâdunnadara)** kitâblarında diyor ki, Ebû Bekr “radıyallahü anh”, Fâtımanın “radıyallahü anhâ” yanına girip, halâllaşdı ve Fâtıma, ondan râzı oldu. İmâm-ı Evzâî buyuruyor ki, Ebû Bekr, Fâtımanın kapısına gelip, Resûlullahın kızı benden râzı olmadıkça, bu kapıdan ayrılmam dedi. Alî “radıyallahü anh” içeri girip, Fâtımaya râzı ol diye and verdi. O da râzı oldu. Hâfız Ebû Sa’îd **(Kitâbülmüvâfeka)** adındaki kitâbında da böyle yazmakdadır. Fâtıma “radıyallahü anhâ” gece defn edildi. Alî “radıyallahü anh” gece olduğu için halîfeye haber veremedi. Ba’zı haberlerde ise Ebû Bekrin cenâzede bulunduğu ve nemâzını kıldığı bildirilmekdedir. **(Faslülhitâb)** kitâbında diyor ki, hazret-i Fâtıma “radıyallahü teâlâ anhâ” hasta iken, hazret-i Ebû Bekr gelip, içeri girmeğe izn istedi, hazret-i Alî haber verdi. Hazret-i Fâtıma, hazret-i Alîye sen râzı olur isen izn veririm dedi. Râzıyım dedi. Hazret-i Fâtıma izn verdi. Hazret-i Ebû Bekr içeri girip, konuşdu. Özr diledi. Halâllaşdı. Hazret-i Fâtıma da, halîfeden râzı oldu. Hazret-i Fâtıma “radıyallahü anhâ” akşam ile yatsı arasında vefât etdi. [Hicretin onbirinci senesi idi.] Hazret-i Ebû Bekr, Osmân, Abdürrahmân bin Avf ve Zübeyr bin Avvâm hâzır idiler. Cenâze nemâzını kıldırmak için Ebû Bekre teklîf etdiler. Hazret-i Ebû Bekr kıldırdı. Gece defn etdiler.

Ömer “radıyallahü anh” halîfe olunca, Fedek hurmalarını, Resûlullah zemânında olduğu gibi dağıtdı. İki sene sonra, bu işin idâresini Alî ile Abbâsa “radıyallahü anhümâ” bırakdı. Bir zemân sonra halîfeye gelip, hurmalığı ikisine taksîm etmesini istediler. Ömer “radıyallahü anh” Eshâb-ı kirâmı toplayıp, hepsine and verdi ve Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” **(Biz Peygamberler, mîrâs almayız ve mîrâs bırakmayız. Bizim bırakdığımız sadaka olur)** buyurdu mu? diye sordu. Hepsi birden evet duyduk diye yemîn etdi. Bunun üzerine Ömer “radıyallahü anh” hurmalığı taksîm etmeyip, ikisine bırakdı ve mahsûlü eskisi gibi dağıtınız dedi. Hurmalıklar, sonradan Alînin “radıyallahü anh” elinde kaldı.

Sonra evlâdına, torunlarına kalıp, nihâyet, emîr Mervânın eline geçdi. Ömer bin Abdül'azîz halîfe olunca, Resûlullahın, kızı Fâtımaya vermediği mala elimi sürmem dedi. Bu sözden, Fâtımanın "radıyallahü anhâ" Resûlullahdan bu hurmalığı istediği, Onun da vermediği anlaşılmakdadır. Bu husûsdaki hadîs-i şerîfler, Buhârîde yazılıdır. Abdülhak-ı Dehlevînin yazısı burada temâm oldu.

(Mir'ât-i Kâinât) kitâbında ikiyüzdoksanikinci sahîfede diyor ki: (Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" zevceleri ve kızları "radıyallahü teâlâ anhünne" dünyâdaki kadınların hepsinden üstündür. Zevcelerine kazf eden, kötüliyen için, Abdüllah ibni Abbâs, tevbesi kabûl olmaz buyurdu. Âişeye "radıyallahü anhâ" söven ise, katl olunur. Çünki, buna söğmek, Kur'ân-ı kerîmi inkâr etmek olur ki, küfrdür diye sözbirliği vardır.)

Peygamberlerin "aleyhimüssalevâtü vetteslîmât" mîrâs bırakdığını bildiren âyet-i kerîmelere gelince: Allahü teâlâ, Meryem sûresi, 5 ve 6.cı âyetlerinde, Zekeriyyâ aleyhisselâmın düâsını bildiriyor. Bu âyet-i kerîmelerin meâl-i âlîsi, **(Ben öldükden sonra, yerime gelecek velîlerimden korkuyorum. Zevcem de âkırdır, çocuğu olmuyor. Yâ Rabbî! Bana bir oğul ihsân eyle de, bana ve Ya'kûb oğullarına vâris olsun!)**dir. Beydâvî tefsîrinde buyuruyor ki, bu söz, (Bizim dînimize ve ilmimize vâris olsun demekdir. Çünki, Peygamberler "aleyhimüsselâm" mal mîrâs bırakmazlar). Şeyhzâde hâşiyesinde diyor ki, (Peygamberlere "aleyhimüsselâm" vâris olmak, dînine salâh ve fâide verici olmakdır. Bu da, peygamber olmakla ve ilm ile ve güzel ahlâk ile ve dinde fâideli makâm sâhibi olmakla ve tayyib mal sâhibi olmakla olur). Zekeriyyâ aleyhisselâmın amcasının oğulları, Benî İsrâîlin en kötüleri idi. Vefâtından sonra, bunların dîni değişdirmelerinden korkmuş idi.

Neml sûresi, onaltıncı âyetindeki **(ve Süleymân Dâvüda vâris oldu)** "aleyhimesselâm" vâris olmağı, Beydâvî "rahime-hullahü teâlâ" tefsîrinde (Peygamberliğine veyâ ilmine veyâ mevkı'ine mâlik oldu demekdir) diyor.

Görüliyor ki, hazret-i Ebû Bekr-i Sıddîk "radıyallahü anh" hurma bağçesini hazret-i Fâtımanın "radıyallahü anhâ" elinden almamış, eski hâlinde olduğu gibi bırakmış, onun her ihtiyâcını Beytülmâldan vermişdir. Ba'zı eşyâyı, hazret-i Alîye mîrâs olarak değil, bu eşyâ Beytülmâla geçdikden sonra, kendi salâhiyyetini kullanarak, hediyye olarak ihsân etmişdir. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem", hurma bağçesini kimseye hediyye etmemişdi. Fâtıma "radıyallahü anhâ", bu bana hediyye edilmişdi, demedi ve şâhid getirmedi. Hiçbir kitâbda böyle yazmıyor. Bunu yalnız Îrân-

daki bu acem kitâbı, pek acemice uydurmakdadır. Hazret-i Alîyi ve Fâtımayı ve Hasen, Hüseyni medh eden, çok öven hadîs-i şerîfler var. Hattâ âyet-i kerîme var. Hazret-i Ebû Bekr-i Sıddîk ki, bütün ticâret mâlını, mülkünü, vatanını, evlâdını, Resûlullah için fedâ etmiş, bütün gazâlarda bulunup, ihtiyâr hâlinde Resûlullahın önünde harb etmiş iken, bu hadîs-i şerîfleri çiğneyecek kadar aşağı bir kimse mi idi? Hâlbuki yüzlerce hadîs-i şerîf, hattâ Kur'ân-ı kerîm, onu medh etmekde, fazîletini bildirmekdedir. Mîrâs hadîsini, hazret-i Fâtımaya önceden bildirmeğe lüzûm yokdu. Vakti gelince, Eshâb-ı kirâm ona bildirdi. Fâtıma-tüzzehrâ, hurmalığı, kendine halâl sanarak istemişdi. Harâm olduğunu anlayınca istemedi. İbâdetleri, bir kimseye, vakti gelmeden bildirmek farz değildir. Zâten vakf edilmiş mal, kimseden, hiçkimseye mîrâs kalmaz. Fâtıma "radıyallahü anhâ" halîfenin sözünü, derhâl ve seve seve kabûl etdi. Bu hadîs-i şerîfin, hadîs-i şerîf olduğuna hiçbir sahâbî i'tirâz etmediğinden, inanmıyan kâfir olur. Fedek bağçesi için **(Hak Sözün Vesîkaları)** kitâbının beşinci kısmında uzun bilgi vardır. Lütfen oradan da okuyunuz!

(Menâkıb-ı çihâr yâr-ı güzîn) kitâbı, dörtyüz doksanıncı sahîfede diyor ki:

Birgün, Ebû Bekr-i Sıddîk "radıyallahü anh" Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" evine geldi. İçeri gireceği sırada, Alî bin Ebî Tâlib "radıyallahü anh" da geldi. Ebû Bekr geri çekilip, yâ Alî, sen buyur gir dedi. O da cevâb verip, aralarında aşağıdaki uzun konuşma oldu:

Alî — Yâ Ebâ Bekr! Sen önce gir ki, her iyilikde önde olan, her hayrlı işde ileri olan, herkesi geçen sensin.

Ebû Bekr — Sen önce gir yâ Alî, Resûlullaha "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" dahâ yakın sensin.

Alî — Ben, senin önüne nasıl geçerim? Çünki, Resûlullahdan "sallallahü aleyhi ve sellem" işitdim, **(Ümmetimden Ebû Bekrden dahâ üstün bir kimse üzerine güneş doğmadı)** buyurdu.

Ebû Bekr — Ben, senin önüne nasıl geçebilirim ki, Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem", kızı Fâtıma-tüzzehrâyı "radıyallahü teâlâ anhâ" sana verdiği gün **(Kadınların en iyisini, erkeklerin en iyisine verdim)** buyurdu.

Alî — Ben senin önüne geçemem. Çünki, Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" **(İbrâhîm aleyhisselâmı görmek istiyen, Ebû Bekrin yüzüne baksın)** buyurdu.

Ebû Bekr — Senin önüne geçemem. Çünki, Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki, **(Âdem aleyhisselâmın hilm sıfâtını ve Yûsüf aleyhisselâmın güzel ahlâkını görmek istiyen, Alî**

Mürtezâya baksın!)

Alî — Senin önünden giremem. Çünki, Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" **(Yâ Rabbî! Beni ençok seven ve eshâbımın en iyisi kimdir?)** dedi. Cenâb-ı Hak **(Yâ Muhammed** "aleyhisselâm" **Ebû Bekr-i Sıddîkdır)** buyurdu.

Ebû Bekr — Ben senin önüne geçemem. Çünki, Resûl "aleyhisselâm" **(İlmi bir kimseye veririm ki, Allahü teâlâ, onu sever. Ben de onu çok severim)** buyurdu. İlm şehrinin kapısı, sen oldun.

Alî — Senin önünde gidemem. Çünki, Resûl "aleyhisselâm" **(Cennetin kapıları üzerinde, Ebû Bekr habîbullah yazılıdır)** buyurdu.

Ebû Bekr — Senin önüne geçemem. Çünki, Resûl "aleyhisselâm" Hayber gazâsında, bayrağı sana verip **(Bu bayrak, melik-i gâlibin, Alî bin Ebî Tâlibe hediyyesidir)** buyurdu.

Alî — Senin önüne nasıl geçebilirim? Çünki, Resûl "aleyhisselâm" **(Yâ Ebâ Bekr! Sen benim gören gözüm ve bilen gönlüm yerindesin)** buyurdu.

Ebû Bekr — Senin önüne geçemem. Çünki, Resûl "aleyhisselâm" buyurdu ki **(Kıyâmet günü, Alî Cennet hayvanlarından birine binmiş olarak gelir. Cenâb-ı Hak buyurur ki, yâ Muhammed** "aleyhisselâm"! **Senin baban İbrâhîm Halîl, ne güzel babadır. Senin kardeşin Alî bin Ebî Tâlib ne güzel kardeşdir).**

Alî — Senin önüne geçemem. Çünki, Resûl "aleyhisselâm" buyurdu ki **(Kıyâmet günü, Cennet meleklerinin reîsi olan Rıdvân adındaki melek Cennete girer. Cennetin anahtarlarını getirir. Bana verir. Sonra, Cebrâîl aleyhisselâm gelip, yâ Muhammed, Cennetin ve Cehennemin anahtarlarını, Ebû Bekr-i Sıddîka ver. Ebû Bekr, istediğini Cennete, dilediğini Cehenneme göndersin der).**

Ebû Bekr — Senin önünden giremem. Çünki, Resûl "aleyhisselâm" buyurdu ki **(Alî kıyâmet günü benim yanımdadır. Havz ve Kevser yanında, benimledir. Sırât üzerinde benimledir. Cennetde benimledir. Allahü teâlâyı görürken, benimledir.)**

Alî — Senden önce giremem. Çünki, Resûl "aleyhisselâm" **(Ebû Bekrin îmânı, bütün mü'minlerin îmânları toplamı ile dartılsa, Ebû Bekrin îmânı ağır gelir)** buyurdu.

Ebû Bekr — Senin önüne nasıl geçebilirim? Çünki, Resûl "aleyhisselâm" **(Ben ilmin şehriyim. Alî, bunun kapısıdır)** buyurdu.

Alî — Senin önünden nasıl yürüyebilirim? Çünki, Resûl "aleyhisselâm" **(Ben sâdıklığın şehriyim. Ebû Bekr, bunun kapısıdır)** buyurdu.

Ebû Bekr — Senin önünden geçemem. Çünki, Resûl "aleyhis-

selâm” buyurdu ki, **(Kıyâmet günü, Alî, bir güzel ata bindirilir. Görenler, acabâ bu, hangi Peygamberdir der. Allahü teâlâ, bu Alî bin Ebî Tâlibdir buyurur.)**

Alî — Senin önünden gidemem. Çünki, Resûl “aleyhisselâm” **(Ben ve Ebû Bekr, bir toprakdanız. Tekrâr bir olacağız)** buyurdu.

Ebû Bekr — Senin önünden gidemem. Çünki, Resûl “aleyhisselâm” buyurdu ki, **(Allahü teâlâ, ey Cennet, senin dört köşeni, dört kimse ile bezerim. Biri, peygamberlerin üstünü Muhammed** “aleyhisselâm”**dır. Biri, Allahdan korkanların üstünü Alîdir. Üçüncüsü, kadınların üstünü, Fâtıma-tüzzehrâdır. Dördüncü köşesindeki de temizlerin üstünü Hasen ile Hüseyndir, buyurdu).**

Alî — Senin önünden nasıl gidebilirim? Çünki, Resûl “aleyhisselâm” buyurdu ki **(Sekiz Cennetden şöyle ses gelir: Ey Ebû Bekr, sevdiklerinle birlikde gel, hepiniz, Cennete girin!)**

Ebû Bekr — Senin önünden gidemem. Çünki, Resûl “aleyhisselâm” **(Ben bir ağaca benzerim. Fâtıma, bunun gövdesidir. Alî budağıdır. Hasen ve Hüseyn, meyvasıdır)** buyurdu.

Alî — Senin önünden geçemem. Çünki, Resûl “aleyhisselâm” buyurdu ki **(Allahü teâlâ, Ebû Bekrin bütün kusûrlarını afv etsin. Çünki O, kızı Âişeyi bana verdi. Hicretde bana yardımcı oldu. Bilâl-i Habeşîyi, benim için alıp âzâd etdi).**

Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” bu iki sevgilisi kapıda böyle konuşurken, kendileri içeriden dinliyordu. Hazret-i Alînin sözünü kesip içeriden buyurdu ki:

(Ey kardeşlerim Ebû Bekr ve Alî “radıyallahü anhümâ”! **Artık içeri girin! Cebrâîl aleyhisselâm gelip dedi ki, yerlerdeki ve yedi kat gökdeki melekler sizi dinlemekdedir. Kıyâmete kadar, birbirinizi övseniz Allahü teâlâ yanındaki kıymetinizi anlatamazsınız).** İkisi birbirine sarılıp, birlikde Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” huzûruna girdiler. Resûl “aleyhisselâm”: **(Allahü teâlâ, ikinize de yüzbinlerle rahmet etsin. İkinizi sevenlere de, yüzbinlerle rahmet etsin ve düşmanlarınıza da, yüzbinlerle la’net olsun)** buyurdu. Hazret-i Ebû Bekr-i Sıddîk dedi ki (Yâ Resûlallah! Ben, Alî kardeşimin düşmanlarına şefâ’at etmem). Hazret-i Alî dedi ki (Yâ Resûlallah! Ben de, Ebû Bekr kardeşimin düşmanlarına şefâ’at etmem ve başını kılınçla, bedeninden ayırırım.) Ebû Bekr buyurdu ki (Ben senin düşmanlarını, sırât üzerinden geçirmem).

19 — *(Ehl-i sünnet Ehl-i beyte düşmandır. Çünki, kurban bayramı günü, hatîb minberde, İsmâ’îli kurban etmeği okurken, âlim, câhil, hepiniz feryadü figân ediyorsunuz, döğünüyorsunuz da, Muharremin onuncu âşûre günü, Hasen, Hüseynin şehîd olduğu*

için döğünen şî’îlere, râfızî diyorsunuz) diyor. **(Hüsniyye)** kitâbının böyle bozuk yazılarına **(Eshâb-ı Kirâm)** kitâbımızın 83.cü ve sonraki sahîfelerinde uzun cevâblar vardır.

Kurban bayramını ve onun hutbesini, Resûlullah emretdiği için yapıyoruz. Hutbeyi sessiz dinlemek lâzımdır. Burada kimse bağırmaz ve döğünmez. İslâmiyyetde, musîbetler için bağırmak, döğünmek, mâtem tutmak, Allahü teâlânın kazâ ve kaderine karşı gelmek demekdir. Evet, sevdiği için ağlamak câizdir. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” kıymetli zevcesi Hadîcet-ül kübrâ “radıyallahü anhâ” ve çok sevdiği ciğerpâresi oğlu İbrâhîm vefât edince ve her zemân medh etdiği amcası Hamzayı “radıyallahü anh” Uhud gazâsında şehîd olmuş görünce, pekçok üzüldü, içi yandı. Eshâbının önünde çok ağladı. Fekat, hiç döğünmedi. Hiçbir zemân, mâtem tutmadı. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” zemânında, Muharremin onuncu gününe önem verilir, oruç tutulur, fazla ibâdet yapılırdı. Fekat, o gün ve başka gün, dahâ büyük acılar çekdiği hâlde, mâtem tutulmazdı. Mâtem, hıristiyanlıkda olur. Kâfirler yapar. Ehl-i sünnet, İsmâ’îl “aleyhisselâm” için de, Hasen, Hüseyn efendilerimiz için de, senede bir kerre değil, her zemân üzülür, ağlar. Her Cum’a hutbede Hasen, Hüseyn “radıyallahü anhümâ” okununca, Ehl-i sünnetin ciğerleri yanmakda, gözleri kan ağlamakdadır. Fekat, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” mâtem tutmağı yasak etdiği için, hiçbir zemân mâtem tutmazlar, taşkınlık yapmazlar.

Ehl-i sünnete, Ehl-i beytin düşmanıdır diyenlerin dili kurumalıdır. Ehl-i sünnet âlimlerinden, Ferîdeddîn-i Attâr “rahime-hullahü teâlâ”, (**Tezkiretül-evliyâ)** kitâbında, imâm-ı Ca’fer Sâdıkı “radıyallahü teâlâ anh” şöyle anlatıyor:

İmâm-ı Ca’fer Sâdık, millet-i islâmın sultânı, nübüvvet senedinin burhânı idi. Her işi sâdık, her bilgide âlim idi. Evliyânın kalblerinin meyvası, Seyyid-i enbiyânın ciğerkûşesi idi. İmâm-ı Alînin “radıyallahü anh” nâkıdi, Resûl aleyhisselâmın vârisi idi. Ârif-i âşık imâm-ı Ca’fer Sâdık, Ehl-i beytden idi. Ehl-i beytin hepsi birdir. Birinin sözü, hepsinin sözü demekdir. Onun yolu, oniki imâmın “radıyallahü anhüm” yolu demekdir. Benim dilim ve kalemim onu medh edemez. Çünki, her ilmde ve işâretlerde üstâd idi. Bütün evliyânın reîsi idi. Hepsi ona güvenmişdir. Başka din sâhibleri de ona koşar. Ehl-i islâm, ona uyar idi. Zevk sâhibleri, onun peşinde, âşıklar onun yolunda idi. Âbidlerin mukaddemi, zâhidlerin mükerremi idi. Hakîkatleri yazan odur. Kur’ân-ı kerîmin sırlarını çözen odur. Ehl-i sünnet ve cemâ’at için, Ehl-i beyti “radıyallahü teâlâ anhüm ecma’în” sevmezler diyen ba’zı kimseler var. Bu câhillere şaşarım. Çünki, Ehl-i sünnet demek, Ehl-i beyt demek-

dir. Ehl-i sünnet demek, Ehl-i beytin yolu demekdir. O kimseler ne kadar yanlış hayâle saplanmışlar? Muhammed aleyhisselâmı sevenler, onun evlâdlarını sevmez mi? Hattâ, Ehl-i sünnetin imâmı, Muhammed bin İdrîs Şâfi'înin, Ehl-i beyte olan aşırı sevgisi dillerde dolaşdığı için, bu büyük imâma şî'î diyenler oldu. Bu yüzden kendisini habs etdiler. Bunun için, kendisi bir şi'r yazmışdır ki, bir beytinin ma'nâsı (Şî'îlik, Muhammed aleyhisselâmın evlâdını sevmek ise, bütün ins ve cin şâhid olsun, ben şî'îyim. Çünki, Ehl-i beyt-i nebevîyi çok seviyorum).

Ehl-i beyti sevmek elbet çok iyidir. Fekat, Ehl-i beyti sevmek için, Eshâb-ı kirâmın "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în" bir kısmına düşman olmak lâzımdır demek, çok fenâdır. Böyle söyliyenlerin Cehenneme gidecekleri, hadîs-i şerîfde bildirilmişdir.

(Ehl-i sünnet) demek, Ehl-i beyti ve Eshâb-ı kirâmın hepsini "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în" seven, hepsinin izinde giden müslimânlar demekdir. Çünki, Ehl-i beytin ve Eshâb-ı kirâmın yolu, aynı bir yoldur ve Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" gösterdiği tek yoldur. Ba'zı kimseler, islâmiyyeti içerden yıkmak için düşmanlar tarafından uydurulmuş, bozuk yolda gidiyor. Eshâb-ı kirâmın "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în" çoğuna düşmanlık ediyorlar. Yurdumuzdaki müslimânları aldatabilmek için, biz Ehl-i beytin "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în" âşıklarıyız. Bizim yolumuz, Ehl-i beytin yoludur diyorlar. Böylece, kendi küfr ve zındıklıklarını, o din büyüklerine, Ehl-i sünnetin göz bebeklerine bulaşdırıyorlar. Allahü teâlâ, bunları doğru yola getirsin! Bütün müslimânları, bu felâket yoluna sapmakdan muhâfaza buyursun! Âmîn.

KERBELÂ VAK'ASI

Kerbelâ vak'asını târîhler başka başka yazmakdadırlar. Hele ba'zı kitâblar acıklı hikâyeler uydurarak, okuyanları şaşırtıyorlar. İnançlarını, düşüncelerini karışdırıyorlar. Yalan, uydurma yazıları ile okuyucularını kendilerinin bozuk i'tikâdına sürüklemeğe çalışıyorlar. Bunun için, Kerbelâ vak'ası hakkında her zemân herkesin düşüncesi başka başka olmuş, herkes kendi düşüncesinin doğru olduğuna inanmışdır. Hindistânın büyük târîh âlimi Muhammed Abdüşşekûr Mirzâpûrî "rahime-hullahü teâlâ", bu konuyu senelerce incelemiş, işin doğrusunu meydâna çıkararak **(Şehâdet-i Hüseyn)** isminde müstakil bir kitâb yazmışdır. Pâkistânda, Karaşide medrese-i islâmiyye talebesinden Gulâm Haydar Fârûkî "rahime-hullahü teâlâ", bu kitâbı urdu dilinden fârisî diline terceme ederek, (Refâkat-i Hüseyn) adını vermiş, kitâb 1395 (m. 1975) senesinde Karaşide basılmışdır. Kitâbın önsözünde diyor ki:

İslâm dîninde ilk olarak ortaya çıkarılan ve bu dîne zararı çok büyük olan ve bugüne kadar milyonlarca müslimânın dinden çıkmasına, sapıtmasına sebeb olan fitne, hurâfeler, hayâller, uydurmalar ve husûsî maksadlar için kurulmuş, müslimânlığa hiç uymayan şeylerdir. Bu fitneyi Ya'kûb-i Küleynînin oğlu meydâna çıkarmışdır. Bu çocuk, Abdüllah bin Sebe' ismindeki yehûdînin sapık, bozuk sözlerine aldananlardan biridir. İslâm dînini içerden yıkmak, müslimânları aldatmak için, çok şeyler uydurmuş, yalanları ile bir kitâb meydâna getirmişdir. Bu kitâba **(Kâfî)** ismini vermişdir. Sonra ortaya çıkan TÛSÎ, MECLİSÎ ve başka azılı sapıklar, Kâfî kitâbındaki ilkeleri yaymağa çalışarak, müslimânlar arasındaki ayrılık ve bozgunculuk ateşini körüklemişlerdir. Bunlar, **(Takıyye)** dedikleri iki yüzlülüğü dinlerinin esâsı yapmışlardır. Bütün yıkıcılıklarını, düşmanlıklarını Takıyye perdesi altında yürütmüşlerdir. Takıyyelerinin en meşhûru **(Ehl-i beyt)**e muhabbet etdikleri sözüdür. Bu sözleri ile milyonlarca müslimânı, doğru yoldan çıkarmışlar, felâkete sürüklemişlerdir. Müslimânları bunların tuzağına düşmekden korumak için, herşeyden önce, **(Muhabbet-i Ehl-i beyt)** takıyyesinin iç yüzünü ortaya koymak lâzımdır.

Muhammed aleyhisselâmın yoluna sarılan ve Eshâb-ı kirâmın izinde giden hakîkî müslimânlara **(Ehl-i sünnet)** denir. Ehl-i sünnet âlimleri "rahime-hümullahü teâlâ" **(Muhabbet-i Ehl-i beyt)** sözünün ma'nâsına, yalnız iyi demekle kalmamışlar, Ehl-i beyti sevmenin îmânın bir parçası olduğunu bildirmişlerdir. Sapıklar, inançlarının temelinin, Ehl-i beyti sevmek olduğunu her zemân, sık sık söylemekde iseler de, her işleri, her hareketleri, kendilerinin, Ehl-i beyte düşman olduklarını göstermekdedir. Bu sözümüzü iyi anlamak için, hazret-i Hüseyni sünnîler mi şehîd etdi, yoksa sapıklar mı? Bunu iyi incelemek lâzımdır. Onların kitâblarını okuyan aklı başında bir kimsenin, şehîd edenlerin sünnî olduklarına inanması mümkin değildir. Câhilleri aldatmak için, hazret-i Mu'âviyenin ve Yezîdin ismlerini ileri sürüyorlar. Hâlbuki, bu vak'ayı anlatan kitâbların hiçbirinde bu iki halîfenin hazret-i Hüseynin mubârek kanı ile bulandığı açıkça yazılı değildir. Hazret-i Mu'âviyenin hazret-i Hüseynin şehîd edilmesine karışdığı hiç yazılı olmadığı gibi, böyle bir emr verdiği de yazılı değildir. Hazret-i Hüseynin şehâdetinin hazret-i Mu'âviyenin zemânında olmadığını sözbirliği ile bildirmekdedirler. Yukarıda ismi geçen molla Bâkır Meclisî, hazret-i Mu'âviyenin vefât ederken, oğlu Yezîde yapdığı vasıyyeti şöyle yazmakdadır:

(İmâm-ı Hüseynin "radıyallahü anh" Resûlullaha olan yakınlığını biliyorsun. Kendisi, O hazretin mubârek bedeninden bir par-

çadır. O hazretin etinden ve kanından hâsıl olmuşdur. Ben anlıyorum ki, Irak ehâlîsi onu kendi yanlarına çağırırlar. Fekat, yardım etmeyip, yalnız bırakırlar. Eğer, senin eline düşerse, Onun kıymetini bil! Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” Ona olan yakınlığını ve muhabbetini hâtırla! Onun yapdıklarına karşılıkda bulunma! Onunla aramızda kurmuş olduğum sağlam bağları sen koparma! Onu incitmekden, Onu üzmekden çok sakın!) Hazret-i Mu’âviyenin Yezîde olan bu vasıyyeti **(Cilâül’uyûn)** kitâbının 321. ci sahîfesinde yazılıdır. Bu kitâbı, şî’î liderlerinden Muhammed Bâkır bin Murtadâ Feyzî Horasânî yazmışdır. Molla Muhsin adı ile meşhûr olup, 1091 [m. 1679] senesinde ölmüşdür. Şî’î ahundlarından Muhammed Takî Hânın yazmış olduğu fârisî **(Nâsih-ut-tevârîh)** kitâbında diyor ki, Mu’âviye, oğlu Yezîde şu vasıyyeti de yapmışdır: (Oğlum, nefsine, hevesine uyma! Kendini Hüseynin hakkından çok koru! Yarın Hakkın huzûruna çıkacağın zemân, Hüseyn bin Alînin kanının boynunda bulunmamasına çok dikkat et! Yoksa, o gün râhata, huzûra kavuşamazsın. Sonsuz azâblara yakalanırsın!) Bundan sonra kitâbının 6. cı cildinin 111. ci sahîfesinde, Abdüllah ibni Abbâsın bildirdiği hadîs-i şerîfi şöyle yazmışdır. **(Yâ Rabbî, Hüseynin hurmetini ve şerefini gözetmekde gevşek davranana bereket verme!)**. Hazret-i Mu’âviye “radıyallahü anh” hazret-i Hüseyne karşı bütün sözlerinde, hep edebli ve hürmetli davrandığı gibi, yazılarında da, Ona karşı hiç saygısızlıkda bulunmamışdır. Hâlbuki, imâm-ı Hüseyn, Ona karşı yazdığı mektûblarında, sert kelimeler kullanırdı. Hattâ, Yezîd ve Abdüllah böyle kelimeleri görünce, hazret-i Mu’âviyeye, (Sen de böyle sert cevâb ver!) dediklerinde, onlara karşı, hazret-i Mu’âviye gülerek: (İkiniz de yanlış konuşuyorsunuz. Ben, Hüseyn bin Alîyi nasıl ayblayabilirim? Benim gibi birinin, bir kimseyi ayblaması ve herkesi buna inandırmağa çalışması, akllı bir kimsenin yapacağı iş değildir. Hüseyni nasıl ayblayabilirim? Allaha yemîn ederim ki, Onun ayblanacak bir yeri yokdur. Ona mektûb yazarım. Fekat; Onu korkutucu, üzücü şeyler yazmam) dedi. Şî’î yazar, **(Nâsih-ut-tevârîh)** kitâbının 6. cı cildi 78. ci sahîfesinde, (Hulâsa, Hüseyni incitecek birşey yazmamışdır) demekdedir.

Hazret-i Mu’âviye, hazret-i Hüseyne karşı hep edebli ve saygılı davrandığı gibi, Ona hizmet de ederdi. **(Nâsih-ut-tevârîh)** kitâbında, açık olarak diyor ki: (Hazret-i Hüseyne her sene binlerce dirhem gümüş göndermeği âdet edinmişdi. Bundan başka, kıymetli eşyâ ve hediyyeler de gönderirdi). Bu kadar edebine ve hizmetine karşı, hazret-i Hüseynden hakâret, sıkıntı gördüğü zemân, bunlara ehemmiyyet vermezdi.

Mu'âviyeye "radıyallahü teâlâ anh", Yemenden harac malı göndermişlerdi. Bu kâfile, Şâma giderken, Medîneye uğradı. Hazret-i Hüseyn "radıyallahü teâlâ anh", bunların hepsini alarak, Ehl-i beyte ve sevdiklerine taksîm etdi ve hazret-i Mu'âviyeye şöyle yazdı: (Üzerlerinde mal ve amber yüklü develeri Yemenden Şâma götürüyorlardı. Size götürdüklerini **(Beyt-ül-mâl)** hazînesine koyacaklarını anladım. Bana lâzım olduğu için, hepsini ellerinden aldım. Vesselâm!) Hazret-i Mu'âviye, hazret-i Hüseyne "radıyallahü anhümâ" şöyle cevâb yazdı: (O deve kâfilesine dokunmasaydın, bana getirdikleri zemân, senin nasîbini, senden esirgemezdim. Fekat, ey kardeşim, senin müdârâ edecek, tabasbus yapacak bir kimse olmadığını biliyorum. Benim zemânımda, sana kimseden bir zarar gelmez. Çünki senin kıymetini, yüksek dereceni biliyorum. Her yapdığını hoş karşılarım). Bu mektûblar **(Nâsih-ut-tevârîh)** kitâbının 57. ci sahîfesinde yazılıdır.

Emîr Mu'âviye "radıyallahü teâlâ anh", Şâma gelip kendisine söğenleri de hoş karşılardı. Onlara mal, para ihsân ederdi. Yukardaki şî'î kitâbı, bunu da şöyle anlatıyor: (Hazret-i Alînin yanından Şâma gelenler Mu'âviyeye kötü söylerler ve söğerlerdi. Onu incitirlerdi. Bunlara da Beytülmâldan ihsânlarda bulunurdu. Zararsız, sıkıntısız dönüp giderlerdi.) (Sahîfe: 38). Bu yazılanlardan anlaşılıyor ki, hazret-i Hüseyni şehîd etdirdi diyerek, hazret-i Mu'âviyeyi kötülemek, çok çirkin iftirâ ve pek büyük yalan olmakdadır.

Mu'âviye "radıyallahü teâlâ anh" için hazret-i Haseni "radıyallahü teâlâ anh" zehrledi diyerek, kötülemeğe kalkışmak da, mümkin değildir. Çünki şî'îlerin **(Cilâ-ül'uyûn)** kitâbının 323.cü sahîfesinde de yazdığı gibi, hazret-i Hasen (Allaha yemîn ederim ki, bana karşı, Mu'âviye, bunlardan dahâ iyidir. Bunlar şî'î olduklarını söyliyorlar. Hâlbuki, beni öldürmeğe kalkışdılar ve mallarımı çaldılar) demişdir.

Şî'î kitâbları, Yezîdin de, bu cinâyetlere karışmadığını ve sanıldığı gibi, kötü olmadığını çeşidli şekllerde yazmışlardır. Babasının hazret-i Hüseyn hakkındaki vasıyyetini hiç unutmadı. Hazret-i Hüseyni Kûfe şehrine çağırmak için bir şey yazmadı. Onu öldürmeğe kalkışmadı. Şehîd edilmesi için emr de vermedi. Şehîd edilince, sevinmedi. Hattâ çok üzüldü, ağladı. Onun için mâtem yapılmasını emr etdi. Şehîd edenlere karşı sert davrandı. Hazret-i Hüseynin Ehl-i beytine çok saygı gösterdi. İmâm-ı Hüseynin Ehl-i beytinin Şâmdan Medîneye gitmek arzûlarını kabûl edip, izzet ve ikrâm ile ve muhâfaza altında gönderdi. Bunlar, şî'î kitâblarında uzun yazılıdır.

Meşhûr şî’î ahundu Molla Bâkır Meclisî **(Cilâ-ül’uyûn)** kitâbının 424. cü sahîfesinde diyor ki: (Yezîd, Ehl-i beyte karşı iyilikleri ile tanınan Velîd bin Ukbe bin Ebî Süfyânı, Medîneye vâlî yapdı. İmâm-ı Hüseynin ve evlâdlarının “radıyallahü teâlâ anhüm ecma’în” düşmanı olan Mervân bin Hakemi vazîfeden aldı). 432. ci sahîfesinde diyor ki, (Yezîd, imâm-ı Hüseynin düşmanı olsaydı, Onun düşmanını vâlîlikden ayırıp, yerine Onun dostunu getirmezdi.) 424.cü sahîfesinde diyor ki, (Velîd, bir gece, imâm-ı Hüseyni çağırdı ve Yezîdin gönderdiği mektûbu kendisine gösterdi. Mektûbda hazret-i Mu’âviyenin vefât etdiği ve Yezîde bî’at olunduğu yazılıydı. İmâm-ı Hüseyn, bunu anlayınca, **İnnâ-lillah** âyetini okudu). Bu yazı da, hazret-i Hüseynin hazret-i Mu’âviyeye düşman olmadığını ve onu hakîkî müslimân bildiğini göstermekdedir. Böyle bilmeseydi, Onun vefâtını işitince, **İnnâ-lillah** âyetini okumazdı.

Zecir bin Kays imâm-ı Hüseynin “radıyallahü teâlâ anh” şehîd edildiğini Yezîde bildirince, başını eğip, ses çıkarmadı. Sonra kaldırıp, (Hüseyni öldürmeyip, ona itâ’at etmenizi istiyordum. Eğer orada olsaydım, Hüseyni afv ederdim) dediği **(Nâsih-ut-tevârîh)**in 269.cu sahîfesinde yazılıdır. Îrânda basılmış olan, şî’îlerin **(Nehc-ül-ahzân)** kitâbının 321.ci sahîfesinde diyor ki: (Biri gelerek, Yezîde, gözün aydın! Hüseynin başı geldi dedikde, ona karşı gadaba geldi ve senin gözün hiç aydın olmasın dedi). **(Nâsih-ut-tevârîh)** kitâbının 229.cu sahîfesinde diyor ki: (Şimir-zil-cevşen, imâm-ı Hüseynin mubârek başını Yezîdin önüne koyup, övünerek, devemin heybelerini altın ve gümüşle doldur ki, anası ve babası cihetinden insanların hepsinin en iyisi olan bir kimseyi öldürdüm deyince, benden hiçbir ihsân bekleme dedi. Şimir korku içinde ve şaşkın olarak geri döndü. Dünyâdan ve âhiretden nasîb alamadı.) (Onu öldüreni Allah kahr etsin!) dediği de, 272.ci sahîfesinde yazılıdır.

Şî’î kitâbları açıkça bildiriyor ki, hazret-i Mu’âviye ve Yezîd, hazret-i Hüseynin “radıyallahü teâlâ anh” mubârek kanına bulaşmadıkları gibi, İbn-i Ziyâd ve İbn-i Sa’d ve hattâ Şimir de şehîd edenler arasında değildir. **(Refâkat-i Hüseyn)** de yazılı, şî’î kitâblarında diyor ki:

1) İmâm-ı Hüseyn ile harb edenler, Şâmlılar ve Hicâzlılar değildi. Hepsi Kûfe ehâlîsi idi. **(Hulâsat-ül-mesâib,** s. 201).

2) İmâm-ı Hüseyni Iraklılar şehîd etdi. Aralarında Şâmlılar yokdu. Ehl-i beyte zulm edenler, Kûfelilerdi. **(Mes’ûdî).**

3) İmâm-ı Hüseyni şehîd edenler arasında Şâmlıların bulun-

madığı iyi anlaşılmışdır. (s. 21)

4) Ebî Mahnef, ibn-i Ziyâd askerinin seksen bin suvârî olduğunu bildirdi. Bunların hepsi Kûfeli idi dedi. **(Nâsih-ut-tevârîh,** c. 6., s. 173).

5) O zemân Kûfeden başka yerlerde bulunan şî'îlerden hiçbiri imâma yardıma gelmedi. Hâlbuki imâm-ı Hüseyn, Kûfelilerin mektûblarına cevâb yazarken, Basralılara da mektûb gönderip, kendisine yardım etmelerini istemişdi. Basra şî'îleri de, yardım edeceklerini yazmışlardı. **(Cilâ-ül'uyûn).**

İmâm-ı Hüseyni Kerbelâda şehîd edenler, dahâ önce, imâm-ı Alîye ve imâm-ı Hasene de hıyânet ve zulm etmişlerdi. Oniki bin kişi, birleşerek, imâm-ı Hüseyne mektûb yazdılar. Kendisini Kûfeye da'vet etdiler. Yardım edeceklerine söz verdiler. Fekat, imâm-ı Hüseynin gönderdiği, amcası oğlu Müslim bin Ukayli şehîd etdiler. Sonra, imâm-ı Hüseyn gelince, Yezîdin askeri şekline girerek, onu da Kerbelâda şehîd etdiler. Müseyyib bin Nuhbe ismindeki şî'înin Ömer bin Sa'd ibni Ebî Vakkâs ile birlikde Kerbelâya gitdiğini **(Mecâlis-ül-mü'minîn)** şî'î kitâbı yazmakdadır.

6) Şîs bin Rebî'î, Ömer bin Sa'dın emri ile, dört bin şî'îye kumanda ederek imâma karşı saldırdı. **(Cilâ-ül'uyûn).**

7) İmâmın mubârek başını kesmek için, atından ilk inen habîs, Şîs bin Rebî'î idi. **(Hulâsat-ül-mesâib,** s. 37).

8) İmâm-ı Hüseyn, kendisine saldıranlar arasında Mücâr bin Haceri ve Yezîd bin Hârisi görünce, (bana yazdığınız da'vet mektûblarını unutdunuz mu?) dedi. (s. 138).

9) İmâmın askerinin sol kol kumandanı olan Habîb bin Müzâhir, imâm şehîd olunca güldü ve (Aşûre günü, sevinç ve bayram zemânıdır) dedi.

10) Şî'î âlimlerinin meşhûrlarından kâdî Nûrullah Şüsterî de, imâm-ı Hüseyni şehîd edenlerin şî'î olduklarını bildirdi.

Tenbîh: Ehl-i sünnet âlimleri, mezhebsizlerin dalâletde olduklarını ve islâmiyyeti içerden yıkmağa çalışdıklarını bildirmek için, çok kitâb yazdılar. Bu kıymetli kitâblardan otuzikisinin ismi ve yazarlarının ismleri ikiyüzaltmışüçüncü sahîfedeki 80. ci mektûbun sonunda bildirilmişdir.

İMÂM-I RABBÂNÎ AHMED FÂRÛKÎ SERHENDÎ
“Kuddise sirruh”
HAZRETLERİNİN HÂL TERCEMESİ
(971 — 1034) — [1563 — 1624]

Mektûbât kitâbı üç cild olup fârisîdir. İçinde birkaç da arabî mektûb vardır. 1392 [m. 1972] senesinde, Pâkistânda Karaçide Nâzımâbâdda îtinâ ile basılmışdır. İstanbulda da ofset baskısı yapılmışdır. Bu fârisî baskıdan, bir aded, Birleşik Amerikada Kolombiya Üniversitesi kütübhânesinde mevcûddur. Mektûbâtı, Muhammed Murâd-ı Kazânî Mekkî “rahime-hullahü teâlâ”, arabîye terceme edip **(Dürer-ül-meknûnât)** ismini vermişdir ve 1317 [m. 1898] senesinde Mekke-i mükerremede Mîriyye matbaasında iki cild üzere basılmışdır. İstanbulda, Bâyezidde belediye kütübhânesinde 53 numarada mevcûddur. İstanbulda, 1383 [m. 1963] senesinde ofset usûlü ile yeniden basılmışdır. Birçok kitâbları Pâkistânda Karaçide yeniden basılmışdır. Bunlardan, **(İsbât-ı nübüvvet)** kitâbı, 1394 [m. 1974] senesinde, İstanbulda ofset usûli ile basılmışdır. Bu arabî kitâbın hâşiyesine, ya’nî kenârına, imâm-ı Rabbânînin “kuddise sirruh” hâl tercemesini de yazmışdır. Biz buradan bir kısmını aşağıda bildireceğiz. İmâm-ı Rabbânîyi “kuddise sirruh” dahâ yakından ve dahâ etraflı tanımak istiyenlerin, Hâce Muhammed Fadlullahın fârisî **(Umdet-ül-makâmât)** kitâbını ve Muhammed Hâşim Bedahşînin **(Berekât)** kitâbını okumaları lâzımdır. İhlâsın artmasına, îmânın vicdânîleşmesine yardım eden bu kitâb da fârisî olup, İstanbulda ofset baskısı yapılmışdır.

(Muhammed Murâd-ı Kazânî, 1272 [m. 1855] de Rusyada Kazan vilâyetinin Ufo kasabasında doğmuşdur. Memleketinde medrese tahsîlini iyi bitirip, 1293 [m. 1876] de Buhârâya geldi. Buhârâ ve Taşkendde yüksek din bilgilerini okudu. 1295 [m. 1878] de Hindistâna ve Hicâza geldi. Medîne-i münevverede de okudu. Tesavvufda da yetişdi. 1302 [m. 1884] de Reşehât kitâbını ve sonra Mektûbâtı arabîye terceme etdi. İmâm-ı Rabbânînin “rahime-hullahü teâlâ” hâl tercemesini de arabî yazdı).

Muhammed Murâd-ı Münzâvî “rahime-hullahü teâlâ” başkadır. Mektûbâtı arabîye terceme etmemişdir.

Geçmiş insanların hâllerini, ilmlerini, cehllerini, salâh ve dalâ-

letlerini anlıyabilmek için, çeşidli yollar vardır. Bunlardan birisi: Bir mezheb, bir rejim, bir yol sâhibi ise, kurduğu yolu incelemekdir. İkincisi: Eserlerini, kitâblarını okumakdır. Üçüncüsü: Onun hakkında insâf ile söyleyip, meziyyet ve kusûrlarını bildirenleri dinlemekdir. İmâm-ı Rabbânîyi "kuddise sirruh" bu üç bakımdan da tedkîk edelim:

1 — İmâm-ı Rabbânî müceddid ve münevvir-i elf-i sânî Ahmed ibni Abdil-Ehadın yirmidokuzuncu babası, Emîr'ül-mü'minîn Ömer-ül-Fârûkdur "radıyallahü anh". Dedelerinin hepsi zemânlarının büyük âlimi, sâlih, fâdıl kimseleri idi.

2 — Bir kimseyi dünyâya gelmeden evvel haber veren müjdeler, zan ile ve yaklaşık olur. İsm ile, memleket ile bildirilmez. Mehdî hakkında haberler böyledir. Bunun içindir ki, zemân zemân Mehdîlik iddi'âsında bulunanlar eksik olmamışdır. Din imâmlarımız için verilmiş olan müjdeler de böyledir. Meselâ **(Din yer yüzünden kalkıp Süreyyâya** [ya'nî Ülker denilen yıldız kümesine] **gitse, Asyadan çıkan bir genç onu yakalar getirir)** ve **(İnsanlar sıkışıp güçlüklerini çözecek âlim ararlar. Medîne-i münevveredeki âlimden dahâ üstününü bulamazlar)** ve **(Kureyş kabîlesinden olanlara dil uzatmayınız. Onlardan bir âlim, yer yüzünü ilm ile dolduracakdır)** hadîs-i şerîfleri de böyledir ki, birincisi imâm-ı a'zam Ebû Hanîfeyi, ikincisi imâm-ı Mâlik bin Enesi, üçüncüsü de imâm-ı Şâfi'înin geleceğini müjdelemekdedir denildi "radıyallahü anhüm ecma'în". Bu haberlerin hepsi, ne kadar kuvvetli olsa da, zan olup, ilm ve kat'iyyet bildirmez. Dostlar için ilm gibi olup, düşmanların, inâd ve inkâr edenlerin cehllerini artdırır. Çünki kabûl edenlerin çokluğu ve büyüklüğü karşısında red ve inâd etmek yâ sefâhet ve alçaklık veyâ câhillikdir. İşte imâmlarımız hakkındaki yukarıdaki hadîs-i şerîfleri kabûl etmeyip inâd eden vehhâbîler böyledir. Mehdîyi inkâr edenler de böyle olup, birçok hadîs-i şerîflere inanmamış oluyorlar. Bunun için Mehdî geleceğine inanmıyan kâfir olur, denildi. Bunun gibi, yehûdîler ve hıristiyânlar, kendi kitâblarında Muhammed aleyhisselâmın geleceği müjdelendiği hâlde inanmıyorlar. Mü'minler ise, kat'î olarak inanıyoruz. İmâm-ı Rabbânî "radıyallahü anh" için de, böyle müjdeler vardır ve dostları için kat'î ve muhakkakdır. Düşmanların da, inkâr ve inâdı artmakdadır. İnananların fâidesi kendine, inanmıyanların zararı da kendinedir. Mü'minin, tanımadığı bir mü'mine bile iyi zanda bulunması lâzımdır.

O hâlde haklarında cildlerle kitâb yazılmış olan ve eserleri dünyâyı doldurmuş bulunan ve onların izinde gidenler zemânlarının en kıymetlisi, en sevileni olan, iyilikleri güneş gibi her yerde

parlıyan Evliyâya iyi zan lâzım olmaz mı?

3 — Peygamberimiz “sallallahü aleyhi ve sellem” buyurdu ki **(Ümmetimden Sıla isminde biri gelecekdir. Onun şefâ’atı ile Cennete çok kimseler girecekdir)**. Bu hadîs-i şerîfi, imâm-ı Süyûtî “rahime-hullahü teâlâ”, Cem’ül-cevâmi’ kitâbında yazıyor. İmâm-ı Rabbânî “kuddise sirruh” Evliyânın (vahdet-i vücûd) üzerindeki sözlerini geniş açıklayıp, islâmiyyete uygun olduğunu isbât ederek, ahkâm-ı islâmiyye ile tesavvufu vasl etmiş, ya’nî **(Sıla)** ismini hak etmişdir. Bir mektûb sonunda (Beni iki deryâ arasında Sıla yapan Allahü teâlâya hamd olsun) diye düâ etmişdir. Eshâbı arasında bu ism ile meşhûr olmuşdur. Hadîs-i şerîfde müjdelenen Sıla ismini ondan evvel kimse almamışdır. Bu ismin, imâm-ı Rabbânîye lâyık olduğu, güneş gibi meydândadır. Buna inanan, ona sevgili olur. İnanmakda yanıldı ise, velîye, hâlis müslimâna, iyi zanda bulundu diye, dünyâda ve âhıretde ayblanmaz.

İmâm-ı Alî “radıyallahü anh” buyurdu ki, şi’r:

Tabîb ile tabî’iyyeci zan etdi ki insanlar,
ölüp çürüdükde, bir dahâ var olmazlar.
Sözünüz doğru çıkarsa, değilim hiç zararda,
sözüm doğru olduğundan, kalacaksınız Cehennemde.

4 — Mevlânâ Câmî “kuddise sirruh” **(Nefehât)** kitâbında diyor ki: Şeyh-ül-islâm Ahmed Nâmıkî Câmî buyurdu ki: (Evliyânın çekdiği riyâzetlerin, sıkıntıların hepsini yalnız başıma çekdim ve dahâ çok da çekdim. Allahü teâlâ, Evliyâya verdiği hâllerin, ihsânların hepsini bana verdi. Her dörtyüz senede, Ahmed isminde bir kuluna böyle büyük ihsânlar yapar ve bunu herkes görür). Ahmed Câmîden, imâm-ı Rabbânî “kuddise sirruh” zemânına kadar dörtyüzotuzbeş sene olup, bu zemân içinde Evliyâ arasında bu büyüklükde, Ahmed isminde biri bulunmadı. Ahmed Câmînin haberi, büyük bir zan ile imâm-ı Rabbânîye “radıyallahü anhüm” âid olmakdadır. Şeyh-ül-islâm Ahmed Câmînin “kuddise sirruh” (Benden sonra benim ismimde onyedi kişi gelir. Bunların sonuncusu bin târîhinden sonra olup, en büyüğü ve en yükseği odur) sözü de, bu zannı kuvvetlendirmekdedir.

5 — Halîl-ül-Bedahşî “kuddise sirruh” buyuruyor ki: Silsilet-üz-zeheb büyüklerinden Hindistânda bir kâmil gelir ki, asrında onun gibi bulunmaz. Hindistânda bu silsileden, imâm-ı Rabbânîden “kuddise sirruh” başka meydâna çıkmamış olduğundan, bu haberin ona âid olması zarûrî lâzımdır.

6 — İmâm-ı Rabbânî Ahmed Fârûkî “kuddise sirruh”, dokuz-

yüzyetmişbir hicrî senesinde Hindistânda Lâhor ile Delhî arasındaki cadde üzerinde bulunan Sihrind şehrinde dünyâya gelmişdir. Sihrind, siyâh arslan demekdir. Çünki, bu şehrin yeri evvelce arslanlar ormanı imiş. Şehri evvelâ sultân Fîrûz şâh kurmuşdur. İmâm-ı Rabbânî dünyâya gelince çocuklara mahsûs olan hastalığa yakalandığından, babası, bunu üstâdı olan Şâh Kemâl kihtelî Kâdirîye göstermiş, üstâdı: Korkma! Bu çocuk çok yaşıyacak ve büyük bir zât olacak buyurmuş ve çocuğu elinden tutup, ağzından öpmüşdür. O zemân Abdülkâdir-i Geylânînin "radıyallahü anh" feyzi ve nûru, vücûd-i mubârekini kaplamışdır. İlk tahsilini babasından okuyup, arabî öğrenmiş, küçük yaşında Kur'ân-ı kerîmi ezberlemişdir. Sesi güzel olduğundan bülbül gibi okur idi. Muhtelif ilmlere âid küçük kitâbları ezberlemiş, sonra Siyâlkût şehrine gidip oralarda Mevlânâ Kemâleddîn-i Kişmirîden ulûm-i akliyyenin ba'zısını gâyet iyi okumuşdur. Mevlânâ Kemâleddîn "kuddise sirruh", meşhûr Abdülhakîm-i Siyâlkûtînin hocası olup, zemânının en yüksek âlimi idi. Hadîs, tefsîr ve ba'zı usûl ilmlerinden, icâzeti, âlim-i rabbânî Kâdî Behlûl-i Bedahşânîden almışdır. Onyedi yaşında iken, tahsîli temâmlayıp, ma'kûl, menkûl, Fürû' ve Usûl ilmlerinin hepsinden icâzet aldı. Tahsîli esnâsında Kâdirî ve Çeştî büyüklerinin kalblerindeki feyz ve lezzeti babasından aldı. Babasının hayâtında zâhir ve bâtın ilmlerini tâliblere öğretmeğe başladı. Bu anlarda **(Risâletüt-tehlîliyye)** ve **(Risâletür-reddir-revâfid)** ve **(Risâletü isbâtın-nübüvve)** ve başka birçok kitâblar yazmışdır. Edebiyyâta çok merâklı olup, fesâhatı, belâgatı, sür'at-i intikâli, zekâsının şiddeti herkesi hayretde bırakıyordu.

7 — Bu kadar ilmi ve herkesin üstünde kemâli ile birlikde kalbi Ahrâriyye büyüklerinin aşkı ile yanıyordu. Bu yolda yazılmış kitâbları okuyordu. Babasının vefâtından bir sene sonra, hacca gitmek üzere Sihrindden çıkdı. Hindistânın hükûmet merkezi olan Dehli [ya'nî Delhi] şehrine gelince, orada Muhammed Bâkî billâhı "kuddise sirruh" ziyâret etdi. Huzûruna girince, kalbinde bir nûr parladı. Miknâtıs iğneyi çeker gibi, çekildi. Şimdiye kadar duymadığı, bilmediği şeyler kalbine doldu. Hacdan sonra uğrayıp istifâde etmeği niyyet etdi ise de, kalbindeki sevgi ve arzû, kendisini bırakmayıp, ertesi gün huzûruna gelip Ahrâriyye feyzine kavuşmak şevkini bildirdi. Hizmetinde kaldı. Edeble, can kulağı ile sözlerine ve hâllerine bağlandı. Ya'nî Kâ'beye gitmekden vazgeçip, Kâ'be sâhibini taleb etdi. Yüksek kâbiliyyeti ve bütün varlığı ile çalışıp, bütün kemâlât kendisinde hâsıl oldu. Üstâdının da lutfü ve himmeti ile iki ay içinde kimsede görülmiyen hâllere kavuşdu. Birkaç ay sonra üstâdından Ahrâriyyenin kaydsız şartsız tâm icâ-

zetini aldı. Memleketine dönmesi emr olundu. Üstâdı, talebesinden çoğunun yetişdirilmesini ona bırakıp, bunları da arkasından Sihrinde gönderdi. Memleketine gelince, zâhirî ve bâtınî ilm ve nûrlarını dünyâya yaymağa, tâlibleri yetişdirmeğe ve yükseltmeğe başladı. Şöhreti âleme yayılıp, her tarafdan gelen âşıklar arasında, kendi üstâdı da, onun nûrundan fâidelenmeğe geliyordu. Herkesin kalbini ilm ve nûr ile dolduruyor, Muhammed aleyhisselâmın dînini diriltiyor ve kuvvetlendiriyordu. Zemânının pâdişâhlarını, vâlî, kumandan, âlim, hâkimlerini çok te'sîrli mektûblar ile dîne, sünnet-i seniyyeye teşvîk ediyordu. Çok âlim ve evliyâ yetişdiriyordu.

8 — İlm-i bâtını Muhammed Bâkîden "kuddise sirruh" aldığı hâlde, Allahü teâlâ, ona dahâ fazlasını ihsân eyledi. Kendisine mahsûs olan ilmleri de, cihâna yaydı. Üstâdı da, bu yeni ilmlere kavuşmak için huzûruna gelir, hurmetle otururdu. Hattâ birgün, geldiği zemân, kendisini kalbi ile meşgûl görüp, odaya girmedi, hizmetçiye de, haber verip râhatsız etme! dedi ve sessizce kapıda bekledi. Bir müddet sonra imâm-ı Rabbânî "kuddise sirruh" kalkıp kapıda kim var? deyince, üstâdı: Fakîr, Muhammed Bâkî "rahime-hullahü teâlâ", dedi. Bu ismi duyunca, kapıya koşup edeb ve tevâzu' ile karşıladı. Üstâdı kendisine çok müjdeler vermiş, ahbâbına medh etmiş ve öleceği zemân bütün talebesine, ona tâbi' olmalarını emr etmişdi.

9 — Hâce Muhammed Bâkînin "kuddise sirruh" talebesinin en büyüklerinden ve en yüksek âlimlerden olan Seyyid Muhammed Nu'mân "rahime-hullahü teâlâ" diyor ki: İmâm-ı Rabbânîye tâbi' olmağı hocam bana söyleyince, buna lüzûm olmadığını anlatmak için, (kalbimin aynası ancak sizin parlak kalbinizin nûruna karşı duruyor) dedim. Hocam sert bir sesle: (Sen, Ahmedi ne sanıyorsun? Onun, güneş olan nûru, bizler gibi binlerle yıldızı örtmekdedir) buyurdu.

10 — Hâce Muhammed Bâkî, zemânının âlimlerinin büyüklerinden dahâ ba'zı ahbâbına yazdığı mektûblardan birisinde buyuruyor ki: (Sihrind) şehrinden bir genç geldi. İlmi pek çok. Her hareketi ilmine uygun. Birkaç gün bu fakîrin yanında bulundu. Onda çok şeyler gördüm. Dünyâyı, nûrla dolduracak bir güneş olacağını anlıyorum. Akrabâsı ve kardeşlerinin hepsi de, pırlanta gibi, kıymetli ve âlim yiğitler! Onların da, az zemânda, ne cevherler olduklarını anladım. Hele Ahmedin oğulları da var ki, herbiri, Allahü teâlânın birer hazînesidir.

11 — Bir kerre de buyurdu ki, bu üç dört sene içinde, herkese

doğru yolu, kurtuluş yolunu göstereceğim diye uğraşdım. Elhamdülillah ki, bu gayretim boşa gitmedi. Çünki, onun gibi biri meydâna geldi.

12 — Hâce Muhammed Bâkî “kuddise sirruh”, bir kerre de buyurdu ki, kalblere devâ, rûhlara şifâ olan bu tohumu Semerkand ve Buhârâdan getirip Hindistânın bereketli toprağına ekdim. Tâliblerin yetişip kemâle gelmesi için uğraşdım. O, her dereceyi aşıp üstünlüklerin sonuna varınca, kendimi aradan çekip, talebeyi ona bırakdım.

13 — Hâce Muhammed Bâkî billâh “kuddise sirruh”, İmâm-ı Rabbânîye “kuddise sirruhumâ” yazdığı bir mektûbda buyuruyor ki: Allahü teâlâ size, en yüksek dereceye yetişmek ve herkesi de yetişdirmek nasîb etsin! Mısrâ’;

Kerîmlerin sofrasından toprağa da nasîb vardır!

Mübâlağa değil, işin doğrusu şöyledir ki, Şeyh-ül-islâm Abdüllah-i Ensârî “rahime-hullahü teâlâ” buyurmuş ki, (Beni, Ebül Hasen-i Harkânî “rahime-hullahü teâlâ” yetişdirdi. Fekat Harkânî şimdi sağ olsaydı, hocam olduğunu düşünmez, gelip önüme diz çökerdi.) Bizim durmamız, ihtiyâcımız olmadığından veyâ ehemmiyyet vermediğimizden değil, belki kabûl işâretini gözetmekdeyim. İşin doğrusu budur. Allahü teâlâ, bizlere hidâyet ihsân eylesin! Kendini beğenmekden ve aldanmakdan korusun! Bu mektûbumu size getiren Nişâpûrlu Seyyid Sâlih, kalbinin derdine çâre için bana geldi. Vaktim, hâlim buna elverişli olmadığından, vaktlerini yanımda ziyân etmemesi için, size gönderiyorum. İnşâallah lutf ve yüksek teveccühünüze kavuşarak isti’dâdı kadar bir şeyler alır.

14 — Allahü teâlâ, ilm ve irfân fukarâsını, bir şeyden nasîbi olmıyanları, sevip seçdiği Evliyâsı “rahime-hümullahü teâlâ” hurmetine maksadlarına kavuşdursun! Evliyâ kaynağı olan makâmınıza ihlâs ve saygılarımı arz edemedim. Evet, hâlleri doğru olan bir huzûra, ancak bu kelimeyi yazmak mümkindir. Size talebem demek, hayâsızlığın en aşağısı ve görünüşün söylenmesi olup, hakîkati örtmek olur. Bize lâzım olan, haddimizi bilmek, yersiz konuşmamakdır. Düâlarınızı istirhâm ederim efendim.

15 — Üstâdından başka, o zemânın büyük âlimlerinden, kâmillerinden birçoğu, ona, lâyık olan medh-ü senâlarda bulunmuşlar, ona karşı edebsizce söyliyenlere cevâb vererek, hepsi onun ma’rîfet ışığı etrâfına pervâne gibi toplanmışlardır. Bunlardan parmakla gösterilen en büyükleri, meselâ, Fadlullah-i Burhânpûrî, Mevlânâ Hasenülgavsî, Mevlânâ Abdülhakîm-i Siyâlkûtî, Mevlâ-

nâ Cemâleddîn-i Tâluvî, Mevlânâ Ya'kûb Sırfî, Mevlânâ Hasenül Kubâdânî, Mevlânâ Mîrekşâh, Mevlânâ Mîr Mü'min, Mevlânâ Can Muhammed Lâhurî ve Mevlânâ Abdüsselâm Diyukîdir. Muhaddis Abdülhak-ı Dehlevî, ömrünün çoğunu ona karşı gelmekle geçirip, son zemânlarında kalb aynası nefsinin pas ve tozlarından kurtulup, o güneşin nûrları kalbini parlatınca, onun medhine ve i-nâdcıların iftirâlarını red etmeğe başlamışdır.

16 — Meselâ Fadl Burhânpûrî onun güzel evsâfını, doğru hâllerini dinlemekden hoşlanır, kıymetli ma'rifetlerini işitmekle zevklenirdi. Onun, kutbül-aktâb, ya'nî zemânının imâmı olduğunu ve hakîkat sırlarından verdiği haberlerin hep doğru ve çok kıymetli olduğunu ve sözlerinin doğruluğuna ve hâllerinin yüksekliğine alâmet, islâm dîninin bütün inceliklerine tâbi' olması ve herkesin onu sevmesi olduğunu söylerdi. İmâm "kuddise sirruh" habs olduğu zemân, kurtulması için beş vakt nemâzda çok düâ ederdi. Kendisine Sihrind taraflarından talebe gelince (Siz imâm-ı Rabbânîye yakın olup da, ilmi, ma'rifeti başka yerlerde arıyorsunuz. Güneşi bırakıp, yıldızların ışığına koşuyorsunuz. Sizlere şaşıyorum) derdi.

17 — Hasenül Gavsî, onu çok medh ederdi. **(Menâkıbül-evliyâ)** kitâbında, İmâm için (Mahbûbiyyet makâmının sâhibi ve vahdâniyyet meclisi kürsîsinin zîneti ve ferdiyyet makâmının ehli, kutbiyyet mertebesinin reîsi) yazmakdadır.

18 — Mevlânâ Abdülhakîm-i Siyâlkûtî, İmâma "rahime-hümallahü teâlâ" çok ta'zîm ve hurmet ederdi. İnkâr edenlerle mücâdele ederdi. Ona **(Müceddid-i elf-i sânî)** diye hitâb ederdi. Ona bu ismi evvel söyliyen budur dediler. İnkâr edenlere karşı (Büyüklerin sözlerine, maksadlarını anlamadan i'tirâz etmek câhillikdir. Böylelerin sonu felâketdir. İlm ve feyz kaynağı, irfân menba'ı üstâd Ahmedin sözlerini red etmek, bilmemezlik ve anlamamazlıkdandır) yazmışdır.

19 — Belh şehrinde bulunan mîr Muhammed Mü'min Kübrevî, talebesinden birini, inâbet ve tevbe ve sülûk için imâm-ı Rabbânînin "kuddise sirruh" huzûruna gönderdi. Gelince, üstâdından ve Seyyid Mîrekşâhdan ve Hasen-i Kubâdânî ve Kâdıl Kudât Tulekden selâm getirdi ve dedi ki, üstâdım mîr Muhammed Mü'min buyurdu ki, ihtiyârlığım mâni' olmasaydı ve yerim yakın olsaydı, gidip dersinden istifâde eder, ölünciye kadar ona hizmetçilik ederdim. Kimseye nasîb olmıyan nûrları ile kalbimi aydınlatmağa çalışırdım. Bedenim uzakda, gönlüm ise, onunla oradadır. Bu fakîri, huzûrunda bulunan temiz talebesi gibi kabûl buyurmasını ve mu-

kaddes nûrlarından rûhuma ışık salmasını yalvarırım ve benim için de mubârek elini öp! dedi, deyip İmâmın "kuddise sirruh" bir dahâ elini öpdü. Vedâ' edip ayrılırken de dedi ki: Belh şehrindeki azîzler, kendilerine, yüksek hakîkatleri bildiren mektûblarınızdan göndermenizi istirhâm etdiler. İmâm-ı Rabbânî "kaddesallahü sirre-hül'azîz" doksandokuzuncu mektûbu yazıp, diğer birkaç mektûbla berâber verdi. Bir zemân sonra, Belhden Hindistâna gelen ba'zı sâdıklar dedi ki, İmâmın "kuddise sirruh" mektûbu, mîr Muhammed Mü'mine gelince, okurken zevkinden yerinde duramıyordu ve sultânülârifîn Bâyezîd ve Seyyidüt-tâife Cüneyd ve bunlar gibi büyükler şimdi sağ olsalardı, imâm-ı Rabbânînin "kuddise sirruh" önünde diz çökerler, hizmetinden ayrılmazlardı, demişdi.

20 — O zemânın âriflerinden biri diyor ki, âlimlerin, imâm-ı Rabbânînin "kuddise sirruh" yazılarından nasîbleri, câhillerin hakîmlerden duydukları hikmetleri anlamaları gibidir.

21 — O zemânın, ilmi ile amel eden dindâr âlimlerinden biri buyuruyor ki: Kalb ve rûh ilmlerinin mütehassısları, yâ kitâb tasnîf ederler veyâ te'lîf ederler. Tasnîf demek, bir ârifin kendine bildirilen ilmleri, esrârı, dereceleri yazmasıdır. Te'lîf ise başkalarının sözlerini kendine mahsûs bir sıra ile toplayıp yazmasıdır. Tasnîf çok zemândan beri dünyâdan kalkdı. Yalnız te'lîf kaldı. Fekat, imâm-ı Rabbânînin "kuddise sirruh" yazıları, doğrusu, tasnîfdir. Te'lîf değildir. Ben, onun talebesi değilim. Fekat insâf ile söylemek lâzım gelirse, onun yazılarına çok dikkat ediyorum. Başkalarının sözlerini bulamıyorum. Hepsi kendi keşfleri, kalbine gelen ilmleridir. Hepsi de, yüksek, makbûl ve güzel ve islâm dînine uygundur.

22 — O zemânın en büyük kâdîsına, İmâm-ı Rabbânînin "kuddise sirruh" hâlleri soruldukda, dedi ki: Kalb ve rûh âlimlerinin sözlerine ve hâllerine bizim aklımız ermiyor ve almıyor. Fekat imâm-ı Rabbânînin "kuddise sirruh" hâllerini görünce, geçmiş Evliyânın hâllerini ve sözlerini anladım ve bildim. Bundan evvel, geçmiş Evliyânın acâyip hâllerini, garîb ibâdetlerini okuyunca, talebenin bunları, büyülterek yazmış olmaları hâtırıma gelirdi. Onun hâllerini, vaziyetlerini görünce, bu düşünce ve tereddütlerim kalmadı.

23 — Hadîs âlimi, Abdülhak-ı Dehlevî, ilk zemânlar, imâm-ı Rabbânî "kuddise sirruh" hazretlerinin yazılarını beğenmez, i'tirâzlar yazardı. Fekat, son zemânlarında, Allahü teâlânın inâyetine kavuşarak, yapdıklarına pişmân oldu. Tevbe etdi. Hâce Muhammed Bâkînin me'zûnlarından, Mevlânâ Hüsâmeddîn Ahmede, bu

tevbesini şöyle yazdı: Allahü teâlâ, Ahmed-i Fârûkîye selâmetler ihsân etsin! Bu fakîrin kalbi, şimdi ona karşı çok hâlis oldu. Beşeriyyet perdeleri kalkdı. Nefsin lekeleri temizlendi. Yol birliğini bir tarafa bırakalım, böyle bir din büyüğüne karşı durmamak, akl îcâbı idi. Ne insâfsızlık, ne câhillik etmişim. Şimdi kalbimde, vicdânımda duyduğum mahcûbiyyeti, ona karşı küçüklüğümü anlatamam. Kalbleri çevirmek, hâlleri değişdirmek, Allahü teâlâya mahsûsdur. Abdülhak-ı Dehlevî "rahime-hullahü teâlâ" kendi çocuklarına da mektûb yazarak (Ahmed-i Fârûkînin "sellemehullahü teâlâ" sözlerine karşı i'tirâzlarımın müsveddelerini yırtınız! Kalbimde ona karşı hiçbir bulanıklık kalmamışdır. Kalbim ona karşı hâlis olmuşdur) dedi. Görülüyor ki, evvelki i'tirâzları insanlık îcâbı imiş. İşte inkâr edenlerin hepsi de böyledir. Cenâb-ı Hak, dilediğine, merhamet ederek, inkâr Cehenneminden kurtarıp, tasdîk Cennetine kavuşdurur. Tevbesinin sebebi iyi bilinmiyor. Ba'zıları diyor ki: Resûlullahı "sallallahü aleyhi ve sellem" rü'yâda gördü ve inkârından dolayı kendisini azarladı. Ba'zıları da diyor ki, imâm hakkında Kur'ân-ı kerîmden kur'a çekdi **(yalancı ise, zararı onadır. Doğru söylüyorsa, Allahü teâlâ va'd etdiklerinden ba'zısını başınıza getirir!)** meâlindeki âyet-i kerîme çıkdı. Bir kerre de **(Onlar Allahü teâlânın sevgili kullarıdır. Alış verişde bile Allahü teâlâyı kalblerinden çıkarmazlar)** âyet-i kerîmesi çıkdı. Ba'zıları da diyor ki, ona karşı i'tirâzları, düşmanların gönderdiği uydurma bir mektûb sebebi ile idi. İşin doğrusunu anlayınca, pişmân olup tevbe etdi.

Tenbîh: Çocukları babalarından mektûb alınca, müsveddeleri yok etdiler. Fekat ba'zıları başkalarında kaldı. Birkaç fârisî kitâbda bunların yazıldığı görülmüş ve gâyet güzel cevâblar verilmişdir. İmâm-ı Rabbânîyi "kuddise sirruh" görüp medh eden âlimlerin hepsi yazılsa ayrıca bir kitâb olur.

24 — **BEŞİNCİ MANZARA:** Fadl ve kemâlin şöhret bulması, hased edicilerin çoğalmasına sebeb olur. Âdem aleyhisselâmdan beri böyle olmuşdur. Câhillerin hasedi, hased olunanda ni'metlerin çokluğunu gösterir. Peygamber efendimiz "sallallahü aleyhi ve sellem" buyuruyor ki: **(İnsanlar içinde belâların çoğu peygamberlere** "aleyhimüssalâtü vesselâm", **sonra âlimlere ve dahâ sonra da, sâlihlere gelir).** İmâm-ı Rabbânîye de "kuddise sirruh" belâlardan çok nasîb düşdü. Nasıl düşmez ki, müceddid-i elf-i sânî idi. Ya'nî Allahü teâlâ onu, Peygamber efendimizden "sallallahü aleyhi ve sellem" bin sene sonra, dîn-i islâmı yenilemek ve kuvvetlendirmek için göndermişdi. Yenilemek, değişiklik yapmadan kolayca olur mu? Günâhların, bid'at ve hurâfelerin çoğaldığı, dalâletin ya-

yıldığı, bilhâssa vahdet-i vücûd taklîdcilerinin din âlimi tanındığı bir zemânda, islâm dînini kuvvetlendirmek, bunları temizlemek kolay mıdır?

25 — Şâh Ahmed Veliyyullah-ı Dehlevînin 1176 [m. 1762] oğlu Mevlânâ şâh Abdül'azîz 1239 [m. 1824] "rahime-hümullahü teâlâ" diyor ki: (Vahdet-i vücûd, müslimânlar arasında çeşidli şekllere sokuldu. Câhiller, büyüklerin sözlerinin ma'nâlarını anlamıyarak zemânla dinden çıkdı. Bu yüksek ve kıymetli bilgi, dînin yıkılmasına yol açdı. Tekke şeyhleri, bu yüzden, zındıklığa sapdı. Tutdukları yol, câhil halk arasında yayıldı. [Bu hâl islâm düşmanlarının ekmeklerine yağ sürdü. Dinsizleri ve ahlâksızları tesavvuf şâiri diye tanıtmağa, bunların küfr dolu sözlerini, edebiyyât kitâblarında gençlere okutmağa başladılar.] Allahü teâlâ, kullarına acıyarak, İmâm-ı Rabbânî "radıyallahü anh" gibi bir müceddid yaratdı. Ona derin ilmler ihsân eyledi. Bununla, kullarının zihnlerini temizledi. Hakkı bâtıldan ayırıp, bâtılı çok kalblerden kaldırdı.

İşte, bunun için ba'zı kimselerin cefâsına, oklarına ve iftirâlarına uğradı. Birçok âlimlerin, fâdılların, kâmillerin kendi yollarından ayrılıp, rehberlerini bırakıp, İmâmın etrâfına ve hizmetine koşuşmaları da, hasedcileri artdırdı. İmâmı tehlükeye düşürmek için, hîlelere başladılar. Meselâ, Cüneyd, Bâyezîd gibi büyük meşâyihi aşağı görüyor, diyerek, câhil tabakayı aldatdılar. Yüksek meşâyihin bildirdiği vahdet-i vücûdü inkâr ediyor, diyerek, görüşleri kısa olanları, İmâmdan soğutmağa başladılar. Onu sevenlere de, meşâyih-i izâmı inkâr ediyor, Allahü teâlânın ma'rifetine vâsıtasız olarak kavuşdum diyor, dediler. Nihâyet, hükûmeti tanımıyor, kanûnlara uymuyor diye siyâsî leke sürmeğe uğraşdılar. Bir müslimânın söyliyemiyeceği iftirâları söylediler.

26 — Meşâyih-i kirâmı aşağı görüyor sözü, temâmen iftirâ idi. Mektûbâtda onlara nasıl hurmet ve ta'zîm etdiğini ve her asrda, düşmanların ele aldıkları sözlerine ne güzel ma'nâlar verdiğini, iyi ma'nâya çeviremediklerine de, başlangıcda hatâ ile söylenmiş olup, sonra yüksek derecelere yetişerek bunları düzeltmişlerdir, dediğini okuyanlar, hemen anlar. Keşfdeki hatâların, ictihâd hatâları gibi afv olunduğunu, belki sevâb verildiğini bildirmekdedir. Vahdet-i vücûdü de inkâr değil, ne güzel îzâh etdiğini ve bu mes'elede hem islâm dîninin nâmûsunu koruduğunu ve hem büyüklerin hurmetlerini gözetdiğini, Mektûbâtı okuyanlar bilir.

27 — O zemânın sultânı olan Selîm cihângir hânın devlet adamları, hattâ büyük vezîri ve baş müftîsi ve hattâ haremi Ehl-i sünnet değildi. Hâlbuki imâmın birçok mektûbları ve bilhâssa ay-

rıca yazdığı **(Redd-i revâfıd)** risâlesi, mezhebsizleri red etmekde, câhil, ahmak ve alçak olduklarını anlatmakdadır. İmâm-ı Rabbânî bu risâlesini Buhârâda bulunan en büyük Özbek hânı Abdüllah-ı Cengizî hâna yollamışdı. (Bunu Îrânda şâh Abbâs-ı Safevîye gösterin! Kabûl ederse ne iyi, etmezse onunla harb câiz olur) demişdi. Kabûl etmedi. Harb oldu. Abdüllah hân, Hirâtı ve Horasandaki şehrleri aldı. Buralarını yüz sene evvel Safevîler almışdı. İşte bundan sonra, Hindistândaki mezhebsizler elele verdiler, İmâmın, üstâdına yazmış olduğu, birinci cildin onbirinci mektûbunu sultâna göndererek (O kendini herkesden, hattâ Ebû Bekrden "radıyallahü anh" dahâ yüksek biliyor ve iddi'â ediyor) dediler. Selîm Cihângir Şâh, oğlu Şâh Cihânı gönderip, İmâmı ve evlâdını ve yetişdirdiği büyükleri da'vet etdi. Hepsini öldürmeğe karar verdi. Şâh Cihân, bir müftî ile İmâm-ı Rabbânîye gitdi. Sultâna secde câiz olduğunu gösteren bir fetvâyı da götürdü. İmâm-ı Rabbânînin hâlis olduğunu biliyordu. Babama secde edersen, seni kurtarabilirim, dedi. İmâm, bu fetvânın, zarûret zemânında izn olduğunu, azîmet ve din bütünlüğünün secde etmemek olduğunu, ecel gelince, ölümden hiçbir şeyin kurtaramayacağını söyledi. Evlâdını ve eshâbını bırakıp yalnız geldi. Sultân, onbirinci mektûbu gösterip ma'nâsını sordu. O kadar güzel ve doyurucu cevâb verdi ki, Sultân, yüksek hakîkatleri ve esrârı anlıyabilecek birisi olmadığı hâlde, neş'elendi ve serbest bırakıp afv diledi. Hasedciler, sultânın hoş, kendi uğraşmalarının boş olduğunu görünce, sultâna, bunun adamları çokdur. Sözleri bütün memleketde yürürlükdedir. Bunu serbest bırakırsak bir karışıklık çıkabilir. Ne kadar kendini beğenmiş ki, sizi bile küçük görüp, secde ile saygı göstermedi. Hattâ, selâm bile vermedi, dediler. İmâm, içeri girince, sultânı, serhoş, kızgın, azgın, ya'nî hurmet ve değerden kendini sıyırmış görerek, selâm vermemişdi. Meclisde uzun konuşmadan sonra, Güvalyar kal'asında hapsini emr etdi. Bu kal'a, memleketin en sağlam ve korkunç kal'ası idi. Bülbüllerin, aşağı insanların kafesine sokulması gibi, İmâmın "radıyallahü anh" mubârek güneş yüzü, müslimânların nazarından perdelendi. Ayın ondördü, siyâh bulutla örtüldü. Hindin meşhûr edîbi, Âzâd ismi ile anılan seyyid gulâm Alî, o gecenin kararışını, gâyet güzel şi'rleri ile hâtırlatmakdadır.

28 — İmâm-ı Rabbânî "kaddesallahü teâlâ sirrehül'azîz" dahâ önceleri, (Yetişdiğim derecelerin üstünde, çok dahâ makâmlar var. Oralara yükselmek, Celâl ile, sert terbiye edilmekle olabilir. Şimdiye kadar Cemâl ile, okşanarak terbiye edildim) buyurmuşdu. Eshâbından ba'zısına, (Elli ile altmış arasında üzerime derdler, belâlar yağacak) demişdi. İşte dediği gibi oldu. O makâmlara

da yükselmek nasîb oldu.

29 — Kal'ada mahbûs bulunan binlerce kâfir, İmâmın "kuddise sirruh" bereketi ile îmân ve islâm ile şereflendi. Birçok günâhkâr, tevbe etdi. Hattâ, ba'zıları yüksek âlim oldu. Hattâ, sultâna onbirinci mektûbu anlatırken, orada bulunan, ateşe tapıcı Hindûların büyük bir kumandanı, İmâmın dinde olan kuvvetini, sözlerini, lezzet ve kıymetini görerek, müslimân olduğu meşhûrdur. Sultânın vezîri, zindanda İmâmın başına kardeşini ta'yîn etmiş ve çok şiddetli davranmasını söylemişdi. Bu ise, İmâmdan çeşidli kerâmetler, üzülmek yerine, heybet, sabr ve hattâ neş'e görerek tevbe eylemiş, sapıklık yularını çıkararak, Ehl-i sünnet gerdanlığı ile zînetlenmiş ve İmâmın "kuddise sirruh" hâlis talebesinden olmuşdu.

30 — İmâm "radıyallahü anh" mahbûs iken sultândan râzı idi. Yapdığı bu işinden memnûn idi. Ona hep hayr düâ ediyordu. Hattâ, İmâmın "kuddise sirruh" eshâbından ba'zısı, sultâna kasd etmek istedi. Bunu yapabilecek kudretde idiler. Fekat İmâm onları, rü'yâlarında ve uyanık iken men' etdi. Sultâna hayr düâ etmelerini emr etdi. (Sultânı incitmek, bütün insanlara zarar verir) buyururdu. Zindandan evlâdına yazdığı mektûbları, Mektûbâtdan okuyanlar, bunları iyi anlar.

31 — Sultân Selîm Cihângir hânın oğlu şâh Cihân "rahimehullahü teâlâ" babasına karşı geldi. Askeri çok ve babası tarafındaki kumandanların çoğu kalbden kendisine bağlı olduğu hâlde, zafer kazanamadı. O zemânın evliyâsından birine hâlini anlatıp düâ istedi. Velî dedi ki: Senin zafer kazanman için, vaktin dört kutbunun sana düâ etmesi lâzımdır. Bunlardan üçü seninle berâber ise de, en büyükleri olan dördüncüsü bu işe râzı değildir. O da, İmâm-ı Rabbânî müceddid-i elf-i sânî "kuddise sirruh" hazretleridir. Şâh Cihân, İmâmın huzûruna gelip, düâ etmesi için yalvardı. İmâm "kuddise sirruh", babasına karşı gelmesine mâni' olup nasîhat etdi. (Babana git, elini öp, gönlünü al! Yakında vefât edecek, saltanat sana kalacakdır) diye müjde de verdi. Şâh Cihân, emrlerini dinledi. Arzûsundan vaz geçdi. Az zemân sonra 1037 [m. 1627] de, babası vefât edince, saltanata kavuşdu. Hasedcilerin İmâm için, sultânı dinlemiyor, kanûnlara karşı geliyor, sözlerine hiç inanılır mı?

32 — İmâm "kuddise sirruh" kal'ada iki veyâ üç sene kaldıktan sonra, sultân yapdığına pişmân oldu. Habsden çıkarıp ikrâm ve ihsân eyledi. Hattâ hâlis talebesinden ve sâdık dostlarından oldu. Bir müddet, asker arasında kalmasını emr etdi. Sonra serbest

bırakıp ihtiramla vatanına gönderdi. İmâm-ı Rabbânî “rahmetullahi teâlâ aleyh”, evvelce bulundukları hâllerin ve makâmların binlerce üstünde derecelere yükselmiş olarak avdet buyurdu. Bundan sonra yazdıkları mektûblardaki hakîkatleri, ma’rifetleri, esrârı ve incelikleri ancak evlâd-ı izâmı ve yetişdirdiği hülefâ-i kibârı anlıyabilir. Bu kıymetli mektûbları ile Mektûbâtın üç cildi temâm olmuşdur.

33 — Evliyânın büyükleri, hattâ, Peygamberler “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât”, böyle belâlara, musîbetlere yakalanmışlar ki, zemânımızın evliyâsı ve sâlihleri tesellî bulsun ve câhiller de zemânın evliyâsını derd ve belâda görerek, onları fenâ bilmesin. Bu inceliği anlıyamıyan târîhciler, Evliyânın iyi günlerini yazıp, beşeriyyet îcâbı olan hâllerini yazmıyor, bunları okuyan ehâlî de onları melek gibi sanarak seviyorlar ve kendi zemânlarında sâlih, müttekî ve evliyâ gibi diye işitdikleri bir kimsede insanlık îcâbı bir hâl görünce, onu kötü bilip, ondan istifâdeden mahrûm kalıyorlar. Hattâ onu çekişdirip, çok büyük günâha giriyorlar. Bilmiyorlar ki, Allahü teâlâ, sevdiklerini insanlığa lâzım olan hâllerin içinde saklamakdadır. Nitekim **(Sevdiklerimi saklarım. Onları herkes tanıyamaz)** buyurmakdadır. Bu husûsda İmâm-ı Rabbânî “kaddesallahü teâlâ sirrehül’azîz” Mektûbâtda çok şeyler bildirdiği gibi, Muhyiddîn-i Arabî “kuddise sirruh” da, **(Fütûhât)** kitâbında diyor ki: Kalbi kıran, nefsi terbiye eden bir kusûr, nefsi azdıran, kalbe gurûr getiren ibâdetden fâidelidir.

34 — İmâm-ı Rabbânî, müceddid-i elf-i sânî, Ahmed Fârûkî “kuddise sirruh”, arzûlarına kavuşup, Allahü teâlânın ihsân etdiği derecelere varıp, takdîr-i ilâhî yerini bulunca, Azrâîl aleyhisselâmın da’vetini kabûl edip, hicrî binotuzdört 1034 [m. 1624] senesi, Safer ayının yirmidokuzuncu salı günü, Refîk-i a’lâya kavuşdu. Sihrind kabristânına defn edildi. Allahü teâlâ, rûhunu râhat ve kabrini nûr ile dolu etsin! Bizleri, kıymetli nefeslerinin bereketi ve yüksek sevgisi ile fâidelendirsin! Şefâ’atine kavuşdursun ve kıyâmet gününde kendisini sevenler ile berâber, bayrağı altında toplasın! Âmîn.

35 — İnsanların huyları ve arzûları ve düşünceleri, başka başka olduğundan, hayâtında, ona karşı iki kısma ayrıldıkları gibi, vefâtından sonra da, bir kısmı medh etdi. Bir kısmı da kötüledi. İmâmın ma’rifetleri cihâna yayılmış olduğundan, düşmanları ne kadar inkâr etdi ise de, örtemediler. Belki, dahâ yayılmasına sebeb oldular. Çünki, inkâr edenler bir i’tirâz zehri saçınca, dostları çeşidli cevâblarla devâ saçdı. Böylece İmâmın medhi için yetmişden ziyâde kitâb meydâna geldi. Bunlar arasında en büyüğü, Muhammed

Özbekî Mekkînin **(Atıyyetül vehhâb fâsılatü beynel hatâ vessavâb)** risâlesi olup, düşmanları rezîl etmiş, başlarını bir dahâ kaldıramıyacak hâle getirmişdir. İmâmı “kuddise sirruh” vefâtından sonra, birçok memleketlerde, birçok âlimler medh etmiş, çok fâideli ve ehemmiyyetli kitâblar yazmışlardır. Bunlardan biri, Mekke-i mükerreme müftîsi, şeyhülislâm, İmâm-ül-allâme Mevlânâ Abdüllah İtâkî zâdedir “rahime-hullahü teâlâ”. Kitâbının birkaç sahîfesi arabî risâlede varsa da terceme etmedik.

36 — İmâmı “rahime-hullahü teâlâ” vefâtından sonra medh edenlerden, âriflerin reîsi, hakîkatin rehberi, vâsılların senedi, maddî, ma’nevî kemâllerin sâhibi, ilm deryâsı, Ziyâeddîn mevlânâ Hâlid Osmâniyyi Bağdâdî “kuddise sirruh” olup, ince rûhunun terennümleri ile dolu olan fârisî dîvânının doksandördüncü sahîfesindeki beytlerinde buyuruyor ki:

(Yâ Rabbî! O nihâyetsiz yolun yolcusu, ilm sâhiblerinin reîsi, bu göz ile görülemiyen, akl ile varılamıyan gizli sırların menba’ı; insanların anlıyamadığı, ancak senin bildiğin büyüklüğün sâhibi; köpüren, dalgalanan ma’nâlar deryâsı; maddesizlik, mekânsızlık âleminin reîsi; nûrları ile Hindistânı aydınlatan, Sihrind şehrini, Mûsâ aleyhisselâma Allahü teâlânın kelâmı geldiği şerefli vâdî yapan, Muhammed aleyhisselâmın dîninin büyüklüğünün vesîkası, keskin görüşlüler meclisinin ışığı, dîni bütün olanlar ordusunun kumandanı, düşünülemiyen yüksekliklere erişen, izinde gidenleri de oraya çeken Ahmed-i Fârûkînin “kuddise sirruh” gözlerinin nûru hurmetine beni afv et! Yüzümün karasına bakma! Kendime çok zulm etdim. Sayısız kabâhatler yapdım. Verdiğim sözü hiç tutmadımsa da, senin afv ve merhamet denizinin sonsuzluğunu düşünerek, râhat ediyorum. Yalnız senin ihsânına güveniyorum. Çünki **(Ben afv ediciyim)** buyuruyorsun!)

37 — Onu medh edenlerden birisi de, mevlânâ Hâlid-i Bağdâdînin “kuddise sirruh” yetişdirdiği ulemâ ve Evliyânın en üstünü, âlim, fâdıl, veliyyi kâmil, sayısız kerâmetler sâhibi, seyyid Tâhâ-i Hakkârî “kuddise sirruh” hazretleridir.

38 — İmâm-ı Rabbânîyi “kuddise sirruh” medh eden büyüklerden birisi de, Ulemânın zîneti, Evliyânın ekmeli, seyyid Abdülhakîm Efendidir “rahmetullahi aleyh”. Sâlihlerden birine yazdığı bir mektûbda buyuruyor ki: (Zikr ve zikrin te’sîri, derin bir denizdir. Onun derinliklerine kimse varamamışdır. Bir dalgalı deryâdır ki, bütün dünyâ onun bir dalgasını bilmiyor. Dünyâyı kuşatan öyle bir bahr-ı muhîtdir ki, onu kavramağa bütün âlemin gücü yetmez. Zikr, zikr edenlerin kalblerinde hâsıl olan bir hâldir. Söylemesi,

yazması, bildirmesi imkânsızdır.

Hak teâlâyı, bilen kimsenin dili söylemez olur. Kelime bulamaz ki, anlatabilsin. Şaşar kalır. Dünyâdan ve insanlardan haberi olmaz. Zikr olunan, Allahü teâlâ olduğu gibi, zikr eden de ancak Odur. Kendisini yine ancak kendisi zikr edebilir. Mahlûkların, Onu zikr etmek haddine mi düşmüşdür? Ancak sıfât-ı ilâhiyyesi ile sıfatlanması için, yaratmış olduğu insana kendisini zikr etmesini emr etmişdir. Herkes, yaratılışındaki kâbiliyyeti kadar, o nihâyetsiz ve dalgalı denizden birşey ile tesellî bulur. Veysel Karânî, o deryânın bir damlası ile tesellî bulmuşdur. Cüneyd-i Bağdâdî, o denizden bir avuç mikdârı ile doymuş, kanmışdır. Abdülkâdir-i Geylânî, ancak o denizin kenârına varmışdır. Muhyiddîn-i Arabî ise, bunun dibinden çıkarılmış bir cevher ile övünmekdedir. İmâm-ı Rabbânî, ondan büyük pay almışdır "rahime-hümullahü teâlâ".

(Allah) kelime-i celîlesini teşkîle hizmet eden elif, lâm ve he harfleri, bu mu'azzam kelimenin işâret etdiği, hiçbirşeye benzemiyen zâtı anlatmağa, âlet ve vâsıtadırlar. Bunları söylemek zikr değildir. Zikr, bu kelimenin netîcesi, semeresi olan bir hâl ve keyfiyetdir. Bu kelimeye zikr denmesi mecâzdır. Hakîkî ma'nâ ile değildir.

Bunun gibi kelime-i tevhîd de zikr değildir. Ancak söylemek ve ma'nâsı bakımından zikre âletdir. Zikr, bu kelimenin ve bu ibârenin kalb ile tekrârından hâsıl olan bir hâldir. Bu hâlin husûle gelmesi, bu kelime ve ibâreye bağlıdır.)

Çok uzun olan bu mektûbun yukarda yazılı kısmında, imâm-ı Rabbânînin "kaddesallahü teâlâ sirrehul'azîz" medh-u senâsı ne kadar vecîz, kısa, fekat geniş ve câmi'dir.

Seyyid Abdülhakîm efendi "kuddise sirruh" mektûblarında ve derslerinde: (Ba'de kitâbillah ve ba'de kitâb-ı Resûlillah, efdal-i kütüb, Mektûbâtest) buyururlardı. Ya'nî, Allahü teâlânın kitâbı olan Kur'ân-ı kerîmden sonra ve Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" hadîs-i şerîflerinin toplanması ile meydâna gelmiş olan Buhârî kitâbından sonra, dîn-i islâmda yazılmış kitâbların en üstünü Mektûbâtdır. [Evliyâ-yı kirâmın vilâyetlerinin kemâlâtının ma'rifetlerini bildiren kitâbların en kıymetlisi, Celâleddîn-i Rûmînin **(Mesnevî)**si olduğu gibi, hem vilâyet kemâlâtının ma'rifetlerini hem de nübüvvet kemâlâtının ma'rifetlerini ve inceliklerini bildiren kitâbların en kıymetlisi ve en üstünü, İmâm-ı Rabbânî Ahmed Fârûkînin **(Mektûbât)** kitâbıdır.]

Bir mektûbunda, (Din ve dünyâya en ziyâde yarıyan ve dîn-i

islâmda misli yazılmamış olan Mektûbât kitâbını okuyup ba'zısını anlıyan...) yazmışlardır. Buyururlardı ki, fârisîyi az bilen bir kimse, Mektûbâtın fârisîsini dahâ kolay anlar. Çünki, Müstekîmzâde Süleymân Sa'deddîn efendinin yapmış olduğu türkçe tercemesi, hem karışık, hem de hatâlıdır. Müstekîmzâde Süleymân efendi, Muhammed Emîn Tokâdînin talebesinden olup, 1202 [m. 1788] de vefât etdi. Zeyrekde, Üstâdının yanındadır. **(Mektûbât)** kitâbı çeşidli târîhlerde, çeşidli yerlerde basılmışdır. 1392 [m. 1972] senesinde Pâkistânda Karaşide yapılan baskısı çok güzeldir. İki cild hâlinde olup, birinci cildde yalnız birinci kısm, ikinci cildde ise ikinci ve üçüncü kısmlar mevcûddur. Bu iki cild İstanbulda ofset yolu ile birinci hamur ve en iyi kâğıda, gâyet nefîs olarak basdırılmışdır. İmâm-ı Rabbânînin mubârek oğlu Muhammed Ma'sûm-i Serhendînin yetişdirdiği yüzlerce Evliyânın meşhûrlarından olan Muhammed Bâkır Lâhôrî, 1080 [m. 1668] de Mektûbâtı fârisî olarak hulâsa ederek, **(Kenz-ül-hidâyât)** ismini vermişdir. Yüzyirmi sahîfe olup, içinde yirmi hidâyet [Başlık] vardır. 1376 [m. 1957] de Lâhôrda basılmışdır. Ayrıca, fârisî **(Urvet-ül-vüskâ)** kitâbını yazmışdır.

Resûlullahın vârisi, müceddid-i elf-i sânî,
İlm-i zâhirde müctehid, tesavvufda Veysel Karânî.

Dîni yaydı yeryüzüne, nûrlar saçdı her mü'mine,
Uyandırdı gâfilleri, yüce imâm-ı Rabbânî.

İyi bildi ilm-i hâli, şer'a uygundu her hâli,
Küfr sarmışken cihânı, oldu Ebû Bekr misâli.

Sohbetinden feyz aldılar, hem kumandan, hem de vâlî,
Ömer Fârûk soyundandır, buna şâhid oldu adlî.

TEVHÎD DÜÂSI

Yâ Allah, yâ Allah. Lâ ilâhe illallah Muhammedün Resûlullah. Yâ Rahmân, yâ Rahîm, yâ afüvvü yâ Kerîm, fa'fü annî verhamnî yâ erhamerrâhimîn! Teveffenî müslimen ve elhıknî bissâlihîn. Allahümmagfirlî ve li-âbâî ve ümmehâtî ve li-ecdâdî ve ceddâtî ve li âbâ-i ve ümmehât-i zevcetî ve li-ebnâî ve benâtî ve li-ihvetî ve ehavâtî ve li-a'mâmî ve ammâtî ve li-ahvâlî ve hâlâtî ve li-üstâdî Abdülhakîm Arvâsî! "Rahmetullahi teâlâ aleyhim ecma'în."

SEYYİD ABDÜLHAKÎM EFENDİNİN HAYÂTI

1281 [m. 1865] — 1362 [m. 1943]

İşbu **(Eshâb-ı kirâm)** aleyhimürrıdvân kitâbını, büyük âlim Ahmed Fârûk-i Serhendî “rahmetullahi aleyh” hâzırlamış ve Seyyid Abdülhakîm-i Arvâsî hazretleri şerh etmişdir.

Birkaç maddî bilgi çerçevesine sıkışmış kalmış olup, büyük âlimlerden ve bunların eserlerinden ve bilhâssa, dîn-i islâmın, Benî İsrâîl Peygamberlerine “salevâtullahi teâlâ aleyhim ecma’în” benzetilen, çok mikdârda ve çok yüksek âlimlerinden, velîlerinden haberi olmıyan ve din bilgisi olarak, ana, babamızdan duyduğumuz, fekat etrâfımızda esen fırtınaların yavaş yavaş uçurduğu az bir sermâyeden başka hiçbir şeyi bulunmıyan bizlere, her biri, kıymetler, meziyyetler hazînesi ve se’âdet-i ebediyye kapısının anahtarı olan sayısız islâm kitâblarının ismlerini işitdiren ve bunların, rûh hastalarına devâ yazılarını okumak ve anlamak bahtiyârlığına kavuşduran ve Allahü teâlânın Türk milletine büyük ihsânı, kâfirlerin ve mürtedlerin yalan ve yaldızlı sözlerine aldanarak ebedî felâkete sürüklenen ma’sûmların kurtarıcısı ve Allahü teâlânın varlığını, Peygamberimizin “sallallahü aleyhi ve sellem” üstünlüğünü, îmânın ve islâmın hakîkatini, fikr hastalarına içirerek, gençliğe şifâ sunan rûh mütehassısı ve kalbleri karartan, ecdâdımızın mukaddes yolunu örten, küfr ve irtidad bulutlarının dağıtıcısı serin sabâh rüzgârı ve îmân kaynaklarını temâmen örten, dinsizlik karanlığını ufuklardan sıyırıp dağıtan, ilm ve ma’rifet güneşi, dört mezhebin inceliklerine, evliyâlığın yüksekliklerine vâkıf, seyyid Abdülhakîm Efendinin “kuddise sirruh”, kitâblarını okumak nasîb olan tâli’lilere, bu dünyâ ve âhıret se’âdetinin rehberinin hâl tercemesini kısaca takdîm etmek ve hâtırasını yâdigâr bırakmak uygun görüldü.

Seyyid Abdülhakîm bin Mustafâ “kaddesallahü teâlâ esrârehümâ”, sôfiyye-i aliyye büyüklerinden ve ilmi ile âmil ulemânın kâmillerinden olup, tervîc-i din ve neşr-i ilm ve sehâyı tâbı’ ve şer’i şerîf-i Ahmedînin “sallallahü aleyhi ve sellem” icrâsında bezl-i vücûd ve sarf-ı mal ederek, akran ve emsâlinin üstünde bir zât-ı kerîmül-hisâl idi.

Van vilâyetinin Başkal’a kazâsında, 1281 [m. 1865] de tevellüd etdi. Binüçyüz sene-i hicriyyesi ibtidâsında icâzet [ya’nî diploma] aldı. İlm-i sarf, nahv, mantık, münâzara, vadı’, beyân, me’ânî, bedî, kelâm, usûl-i fıkh, tefsîr, tesavvuf, nush-i lil-müslimîn, iftâ-i a-

lel-mezhebîn, ulûm-i hikemiyye, ya'nî hikmet-i tabî'iyye [fizik, biyoloji], hikmet-i ilâhiyye, riyâziyye, ya'nî hesâb ve hendese ve hey'et [astronomi] gibi ulûm-i zâhiriyyeyi, allâme seyyid Fehîmden "kuddise sirruh" me'zûn olduğu gibi, yine onlardan tesavvufun Müceddidî, Kâdirî, Kübrevî, Sühreverdî, Çeştî kısmlarından dahî me'zûn olmuşdur. Babasının babası, seyyid Muhyiddîndir. Bunun babası, seyyid Muhammeddir. Bunun babası olan seyyid Abdürrahmân, seyyid Fehîmin babasının babasıdır "rahmetullahi aleyhim ecma'în". Dedelerinin oniki imâmdan, Alî Rızâ bin Mûsâ Kâzıma "rahime-hümullahü teâlâ" dayandığı, Irakdaki mahkeme-i şer'ıyye kaydlarında yazılı olduğu gibi, seyyid Abdülkâdir-i Geylânînin "radıyallahü anh" torunu seyyid Abdürrezzâkın "kuddise sirruh" mubârek eli ile de tasdîklidir.

Binüçyüzotuziki 1332 [m. 1914] senesi Receb-i şerîfi birinci günü, Rus askeri Başkal'aya bir sâat mesâfeye yaklaşdıkda başlıyan ermenilerin yapdığı zulm ve katl-i âmdan halâs bulup, kadın, çocuk yetmiş kişilik yakınları ile, hicret ederek, Revandız, Erbil, Mûsul, Adana, Eskişehir ve nihâyet binüçyüzotuzyedi 1337 [m. 1919] senesinin şevvâli ibtidâlarında İstanbulda Eyyûb Sultân nâhiyesine geldiler. Önce çarşı içindeki (Yazılı medrese) ye yerleşdirildiler. Sonra, Gümüşsuyunda İdris köşkü civârındaki Mürtezâ efendi mescidinin imâmlığına ta'yîn olundu. Bu hicretinden evvel iki def'a hac etmişdir. Risâle büyüklüğünde müteaddid mektûbları vardır. Mevlid okunmasının ve tesbîh kullanmanın başlangıcı ve meşrû'iyyeti ve **(Râbıtayı şerîfe)** risâlesi ve islâm halîfelerinin sonuncusu olan sultân Vahîdeddîn hân zemânında **(Medrese-i mütehassısîn)** denilen islâm üniversitesinde tesavvuf müderrisi [profesörü] iken yazdıkları **(Erriyâz-ut-tesavvufiyye)** kitâbı ve **(Sahâbe-i kirâm)** ve **(Ecdâd-ı Peygamberî)** risâleleri ve islâm hukûku ismli eserleri, Arabî, Fârisî ve Türkçe şi'rleri pek kıymetlidir. Siyâsete hiç karışmamış, siyâsî fırkalara bağlanmamışdır. Bölücülüğe, tarîkatçılığa karşı idi. Tekkelerin lağvı kanûnu çıkdıkdan sonra, şeyhlik, mürîdlik üzerinde konuşduğu işitilmemişdir. Kanûnlara uymakda çok titiz davranır, konuşmalarında da bunu tavsiye ederdi. Dîni dünyâ çıkarlarına âlet eden yobazlara karşı Eyyûb Sultân, Fâtih, Bâyezîd, Bakırköy, Kadıköy, Beyoğlunda Ağa câmi'i şerîfleri kürsîlerindeki konuşmaları, bunların iftirâlarına sebeb oldu. Bunların tahrîki ile [1362] Ramezânının onsekizinci ve [1943] Eylülünün onsekizinci Cumartesi günü İstanbuldan İzmire götürüldü. Meserret otelinde, sonra bir evde kaldı. Zilka'denin onuncu Pazartesi günü Ankaraya hareket ederek, Salı günü Ankarada, Hâcı Bayram-ı Velî civârında, birâder zâdeleri seyyid Fârûk

Işıkın evine geldi. Fârûkun evinde onsekiz gün hasta yatdı. 1362 Zilka'desi yirmidokuzuncu ve 1943 teşrîn-i sânîsi (Kasım ayı) yirmiyedinci Cumartesi günü, güneş doğmadan onsekiz dakîka evvel, ezânî sâat onikide ve zevâlî sâat altı buçukda nâil-i vuslet-serây-i ebedî oldu. O gece hafîf bir zelzele olmuşdu. O gün Keçiören nâhiyesinde dâmâdı İbrâhîmin evine nakl ve orada, gasl, techîz ve tekfîn ve nemâzı edâ edilip, Ankara şehri şimâlinde ve şehre yirmidört kilometre kadar mesâfede Bağlum nâhiyesine gurûb-i şems ile berâber defn edildiler. Nemâzında bulunmak, telkîn vermek ve kabr-i şerîfine girmek vazîfeleri Hüseyn Hilmi Işıka nasîb olmuşdur. Kabristân, nâhiyenin garb cihetinde, hafîf meylli ve elli metre kadar mesâfede olup, kabrleri, kabristânın şimâl-i şarkîsindedir. Bağlum mescidinin kapısı yanında, seyyid Burhâneddîn Mûşî hazretlerinin kabri vardır. Allahü teâlâ derecesini yüksek eylesin! Hepimizi şefâ'atine kavuşdursun! Kitâblarını okuyup, gösterdiği yolda ilerlemek ve rûh-i mukaddesinden her an istifâde etmek nasîb eylesin! Âmîn. 288.ci sahîfede 7.ci maddeye bakınız!

Ağlasın, kan ağlasın her müslimân!
Çünki, seyyid Abdülhakîm terk etdi cân,
Âlim-ü âmil, veliyy-i kâmil idi,
Zâtına mevdu' idi sırr-ı nihân.

Kaldılar birden yetîm-ü bî nevâ,
Hem islâmiyyet, hem hakîkat bîgümân.
Gördü amma ki, inanmaz gözlerim,
Oldu mu cidden, ol hazret kün fekân?

Şevk ile raks eyledi yer, bir gece,
Ertesi gün, etdi derâguş hemân.
Hayf kim, Hurşîdimiz etdi gurûb
Bir ferîd-i asr idi ol, bî gümân!

Olmuş idi, son zemânda çok elîm,
Derd ile âlâma, bir seng-i nişân.
Âlem-i islâm için, bu cidden mühim,
Bir musîbetdir, ey gönül kan ağla, kan!

Rûh-i bâkisinden istimdâd edip,
Söyledim târîhini nâ gehân,
"Hayl" çıkdı, kaldı bi ser-i râhdan.
Mâtem-i islâma ağlar âsumân.

Mehmed Timüroğlu

MÜSLİMÂNLARIN İKİ GÖZBEBEĞİ

Ö N S Ö Z

Allahü teâlâ, dünyâda bütün insanlara acıyor. Fâideli şeyleri herkese gönderiyor. Zararlardan korunmak, se'âdete kavuşmak için yol gösteriyor. Âhıretde, Cehenneme girmesi gereken suçlu mü'minlerden dilediğini afv ederek, ihsân yapacakdır. Her canlıyı yaratan, her varı her ân varlıkda durduran, hepsini korku ve dehşetden koruyan yalnız Odur. Böyle bir Allahın şerefli ismine sığınarak, bu kitâbı yazmağa başlıyoruz.

Allahü teâlâya hamd ederiz. Herhangi bir kimse, herhangi bir zemânda, herhangi bir yerde, herhangi bir kimseye, herhangi birşeyden dolayı, herhangi bir sûretle hamd ederse, bu hamdlerin, şükrlerin hepsi Allahü teâlâya olur. Çünki herşeyi yaratan, terbiye eden, yetişdiren, her iyiliği yapdıran, gönderen, hep Odur. Kuvvet, kudret sâhibi yalnız Odur. O hâtırlatmazsa, iyilik ve kötülük yapmayı kimse irâde, arzû edemez. Kulun irâdesinden sonra, O da istemedikce, kuvvet ve fırsat vermedikçe, kimse kimseye iyilik ve kötülük yapamaz. Merhamet etdiği kulları, kötülük yapmak irâde edince, O irâde etmez ve yaratmaz. Böyle kullardan hep iyilik meydâna gelir. Gadab etdiği düşmanlarının kötü irâdelerinin yaratılmasını O da irâde eder ve yaratır. Bu kötü kullar, nefslerine uydukları için, iyilik yapmak istemezler. Bunlardan hep fenâlık hâsıl olur.

Allahü teâlânın çok sevdiği Peygamberi Muhammed aleyhisselâma salât ve selâm ederiz. O yüce Peygamberin Ehl-i beytine, Eshâbının herbirine "radıyallahü teâlâ anhüm" hayrlı düâlar ederiz.

Allahü teâlâ müslimânlara, Kur'ân-ı kerîme sarılmalarını, Kur'ân-ı kerîm etrâfında birleşmelerini emr ediyor. Eshâb-ı kirâm, her emre tâm uydukları için, birleşdiler, sevişdiler, kardeş oldular. Onların bu sevişmelerini, Allahü teâlâ, **(Feth)** sûresinde haber veriyor ve övüyor. Birleşmekden kuvvet hâsıl olur. Ayrılık, felâkete sebeb olur. Biz de Eshâb-ı kirâm gibi olalım. Onların güzel ahlâkı ile ahlâklanalım. Sevişelim. Kur'ân-ı kerîmin gösterdiği doğru yolda birleşelim. Bu yoldan sapanların, bölücülerin yalanlarına aldanmıyalım. Herkese iyilik edelim. Herkese tatlı dilli, güler yüzlü olarak, müslimânlığın şerefini bütün dünyâya tanıtalım. Hükûmete, kanûnlara karşı gelmemek her müslimânın vazîfesidir.

Fitne, karışıklık çıkarmak büyük günâhdır. Mezheb ayrılıkları döğüşmeğe sebeb olmamalıdır. Bizi parçalamak istiyen yabancılar, her dilde kitâb basdırıyorlar. Hadîs-i şerîfleri değişdirerek, âyet-i kerîmelere yanlış, bozuk ma'nâlar vererek ve acıklı hikâyeler uydurarak, temiz gençleri aldatıyorlar.

İslâmiyyeti içerden yıkmak istiyenleri bildirmek ve yalanlarını, iftirâlarını cevâblandırmak için, İslâm âlimleri bin seneden beri binlerce kitâb yazmışlar, müslimânları bu belâya sürüklenmekden korumuşlardır. Bu fâideli kitâblardan biri, Hindistânın büyük âlimlerinden Şâh Veliyyullah Ahmed Sâhibin "rahmetullahi teâlâ aleyh" fârisî olarak yazdığı **(Kurret-ül-ayneyn)** kitâbıdır. Şâh Veliyyullah hazretleri 1114 [m. 1702] de Delhîde tevellüd ve 1176 [m. 1762] da orada vefât etmişdir.

Bu kitâbdaki yazıların hepsinin senedleri, vesîkaları, **(Tuhfe-i isnâ aşeriyye)** kitâbında uzun yazılıdır. Meselâ, yedinci bâbda, hazret-i Alînin birinci halîfe olacağını isbât için, ba'zı kimselerin beş âyet-i kerîmeye ve oniki hadîs-i şerîfe verdikleri ma'nâların yanlış olduğunu bildirdikden sonra diyor ki, (Ehl-i sünnete göre, Kur'ân-ı kerîmden sonra, en kıymetli kitâb **(Buhârî-yi şerîf)**dir. Bu kitâbda Peygamberimizin hadîs-i şerîfleri yazılıdır. Ba'zı kimselere göre, Kur'ân-ı kerîmden sonra, en kıymetli kitâb, **(Nehc-ül-belâga)**dır. Bu kitâbda, Radî ismindeki kimse, hazret-i Alînin hutbelerini yazmışdır. Bu hutbeleri yazarken, hazret-i Alînin Şeyhaynı öven sözlerini çıkarmış, başka eklemeler, değişdirmeler yapmışdır. Hazret-i Alînin hutbeleri o kadar değişmiş, o kadar bozulmuş ki, **(Nehc-ül-belâga)**yı şerh eden şî'î âlimleri birçok yerlerine ma'nâ verememişler, olduğu gibi yazmak zorunda kalmışlardır). **(Tuhfe-i isnâ aşeriyye)** kitâbı fârisîdir. Arabîye terceme edilmişdir. Mahmûd Şükri Âlûsî, bu arabî tercemeyi kısaltmış ve **(Muhtasar-ı Tuhfe)** demişdir. Zâhirî ilmlerdeki ve tesavvuf bilgilerindeki yüksek derecesi ile tanınmış olan büyük velî seyyid Abdüllâh-i Dehlevî hazretleri, fârisî **(Mektûbât)** kitâbının altmışbirinci mektûbunda, **(Nehc-ül-belâga)** kitâbındaki hutbeler sahîh değildir buyurmakdadır. Ba'zı kimseler bu bozuk kitâbı **(İstinâd-ı Nehc-ül-belâga)** adı ile basdırıp, her memlekete parasız gönderiyorlar. Muhammed bin Hüseyn Mûsevî Radî, Mürtedâ ismindeki yehûdînin kardeşidir. Alî bin Hüseyn Mûsevî Mürtedâ da, **(Hüsniyye)** kitâbında, çok çirkin, iğrenç kelimelerle Ehl-i sünnet âlimlerine saldırmakdadır. Her ikisi de acem seyyididir. Muhammed Radî 406 [m. 1016] ve Mürtedâ 436 [m. 1044] senesinde Bağdâdda ölmüşlerdir. **(Tuhfe-i isnâ aşeriyye)** kitâbının yazarı, hâfız Gulâm Halîm Abdül'azîz bin Kutb-üddîn şâh Veliyyullah Ahmed Sâhib Dehlevî

1239 [m. 1824] da vefât etmişdir.

Her müslimânın Ehl-i sünnet âlimlerinin yazdığı **(İlm-i hâl)** kitâblarından birini okuyup öğrenmesi ve çocuklarına öğretmesi lâzımdır. Hepimizin nefs-i emmâresi kâfirdir. Îmânımızın gitmesini, doğru yoldan sapmamızı istiyor. Dinsizlerin, sapıkların bozuk, zararlı kitâblarını, dergilerini okumamız, yabancıların radyolarını, televizyonlarını dinlememiz için bizi sürüklüyor. Harâm olan şeyleri yapmak, sapıkların yalanlarına inanmak ve kâfirlerin âdetlerine, modalarına uymak, nefslerimize tatlı geliyor. İbâdet yapmak ona güç geliyor. İşte bunun için, kâfirlik ve sapıklık her yere kolayca yayılıyor. Allahü teâlâ, hadîs-i kudsîde buyuruyor ki, **(Nefsinizi düşman biliniz! Nefsleriniz bana düşmandır).** Nefsin sevdiklerini yapmamak büyük cihâddır. Çok sevâbdır.

Nefs-i emmâremizin ve sapıkların, mezhebsizlerin ve kâfirlerin tuzaklarına düşmemek için biricik ilâc, İlmihâl kitâblarını okumak, îmânı ve ibâdetleri doğru olarak bu kitâblardan öğrenmekdir. Müslimânlar, çocuklarını, Kur'ân hocasına göndermeli, Kur'ân-ı kerîm okumasını, nemâz kılmasını, îmânın, islâmın şartlarını, onlara muhakkak öğretmelidir. Nefs-i emmâre, burada da karşımıza çıkar. (Önce ekmek parası kazanmasını öğrensin. Onları sonra da öğrenir) diyerek aldatır. Çocuğunun müslimân olmasını istiyen, dünyâda ve âhıretde se'âdete kavuşmasını dileyen ana ve baba, nefsin ve insan şeytânlarının yalanlarına aldanmamalı, çocuklarını, elbette Kur'ân-ı kerîm hocasına göndermelidir. Mektebe başladıkdan sonra göndermek çok güç, hattâ imkânsız olur. Ağaç yaş iken bükülür. Kartlaşınca bükmeğe kalkılırsa, kırılır, zararlı olur. İslâm bilgileri verilmiyen çocuk, sapık veyâ kâfir olur. Ananın, babanın, sonra âh etmeleri, dizlerini dövmeleri, kendilerini ve çocuklarını Cehennemden kurtarmaz. Sevgili Peygamberimiz "sallallahü aleyhi ve sellem", bu pek acı hakîkati anlatmak için, **(Helekel-müsevvifûn!)** buyurdu. Bunun ma'nâsı, (Hayrlı işlerinizi hemen yapınız. Yarına bırakmayınız) demekdir. Hayrlı işlerin birincisi, en mühimmi, çoluk-çocuğuna islâmiyyeti öğretmekdir. Her müslimânın bu birinci vazîfeyi hemen yapması, yarına bırakmaması lâzımdır.

Kimseye bâkî değildir, mülk-i dünyâ sîmü zer,
bir harâb olmuş kalbi ta'mîr etmekdir hüner.
Buna fânî dünyâ derler, durmayıp dâim döner.
Âdem oğlu bir fenerdir, âkıbet bir gün söner!

MÜSLİMÂNLARIN İKİ GÖZBEBEĞİ
(Hazret-i Ebû Bekr ve hazret-i Ömer)

Aşağıdaki yazı, büyük islâm âlimi şâh Veliyyullah-ı Dehlevînin "rahmetullahi teâlâ aleyh" **(Kurret-ül ayneyn fî-tafdîl-iş-şeyhayn)** ismindeki fârisî kitâbından terceme edilmişdir. Bu kitâb, ikiyüzyetmiş sahîfe olup, 1310 [m. 1892] de Pişâverde basılmışdır.

(Kurret-ül-ayneyn) kitâbında bir Mukaddime ile iki fasl vardır. Mukaddimede, Şeyhaynın üstünlükleri, nakle ve akla dayanılarak bildirilmekdedir. Birinci faslda, şî'î âlimlerinden Nasîreddîn-i Tûsînin **(Tecrîd)** kitâbındaki yazılarına cevâb verilmekdedir. Muhammed Nasîreddîn-i Tûsî, 597 [m. 1201] de Tus şehrinde tevellüd ve 676 [m. 1274] da Bağdâdda vefât etdi. İkinci faslda, hased edenler ve zındıklar tarafından Şeyhayne yapılan iftirâlara, yalanlara cevâb verilmekdedir.

Şeyhayn, ya'nî hazret-i Ebû Bekr ve hazret-i Ömer "radıyallahü anhümâ", Eshâb-ı kirâmın en üstünleridir. Zemânımızda bid'at sâhibleri, ya'nî sapıklar çoğaldığı için, bu üstünlükde şübheler hâsıl olmağa başladı. Hattâ, Selef-i sâlihînin doğru inanışları unutuluyor. Hâlbuki, Şeyhaynın üstünlüğü, hem akl ile, hem de nakl yolu ile meydânda olan bir gerçekdir. Nakl, üç yoldan gelmekdedir. Allahü teâlâ, sevgili Peygamberine mü'min ve sâlih halîfeler vereceğini, dînini bunlarla kuvvetlendireceğini, Nûr sûresinin ellibeşinci âyetinde va'd buyurdu. Resûlullahın gördüğü ve Eshâb-ı kirâmın görüp Resûlullahın açıklamış olduğu rü'yâlar da bunu bildirmişdir. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem", kendinden sonra, Şeyhaynın halîfe olacaklarını, hem açık olarak, hem de işâret ederek, çok bildirmişdir. Hak halîfe olduklarını bildiren bu vesîkalar, tevâtür yolu ile bizlere gelmişdir. O hâlde Şeyhayn, müslimânların en üstünleridir. Tirmüzînin ve Hâkimin bildirdikleri hadîs-i şerîfde, **(Benden sonra, Ebû Bekre ve Ömere iktidâ ediniz!)** buyuruldu. Bu hadîs-i şerîfi, Huzeyfe ve İbni Mes'ûd haber verdiler. Hâkimin kitâbında, Enes bin Mâlik diyor ki, Benî Mustalak kabîlesi, beni, Resûlullaha gönderdi. Senden sonra, zekâtlarımızı kime vereceğimizi sor dediler. Gelip sordum. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem", **(Ebû Bekre veriniz!)** buyurdu. Tekrâr gönderdiler. Gelip, Ebû Bekrden sonra kime verelim dediklerini söyledim. **(Ömere!)** buyurdu. Bir dahâ gelip, Ömerden sonra kime verelim dediklerini söyledim. **(Osmâna!)** buyurdu. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem", son hastalığında kendi yerine haz-

ret-i Ebû Bekri “radıyallahü teâlâ anh” imâm yapdı. Başkasının imâm olmasını açıkca red eyledi. Eshâbın büyüklerinden hazret-i Ömer ve hazret-i Alî, hazret-i Ebû Bekrin halîfe olacağını buradan da anladılar. Eshâb-ı kirâmdan hiçbiri, buna karşı olmadı. Buhârî-de diyor ki, Resûlullahın emri ile, Ebû Bekr-i Sıddîk, Eshâb-ı kirâma sabâh nemâzı kıldırıyordu. Resûlullah, ansızın oda kapısının perdesini aralayıp, Eshâbını nemâzda görünce tebessüm eyledi. Ebû Bekr-i Sıddîk Resûlullahı nemâz kıldırmağa geliyor sanarak geri çekildi. Eshâb-ı kirâm da, anlıyarak sevindiler. Mubârek eli ile işâret ederek, **(Nemâzınızı temâmlayınız!)** buyurdu. Perdeyi indirdi. O gün vefât etdi. Hadîs âlimleri, sözbirliği ile bildiriyorlar ki, bir kadın, Resûlullahdan birşey sordu. **(Sonra gel, sor!)** buyurdu. Yâ Resûlallah! Gelince, seni bulamazsam ne yaparım deyince, **(Gelince beni bulamazsan, Ebû Bekre sor!)** buyurdu.

Süâl: Hazret-i Ömer ve hazret-i Alî “radıyallahü teâlâ anhümâ”, Resûlullah, kendinden sonra, kimin halîfe olacağını bildirmedi dediler. Buna ne dersiniz?

Cevâb: Bu iki imâm, Resûlullah, Eshâbını toplıyarak, kendinden sonra Ebû Bekre bî’at edilmesini emr buyurmadı dediler. Çünki, her ikisi de, nemâz kıldırması için emr olunması, halîfe olacağını göstermekdedir demişlerdir. Ebû Vâîl diyor ki, hazret-i Alî yaralanıp yatınca, kimi halîfe yapacaksın dediler. Allahü teâlâ, size iyilik irâde buyurdu ise, en iyinizi başınıza seçersiniz buyurdu. Hazret-i Alînin bu sözü de, hazret-i Ebû Bekrin en üstün olduğunu bildirmekdedir. Hâkimin kitâbında, hazret-i Alînin “radıyallahü teâlâ anh” bildirdiği hadîs-i şerîfde, **(Allahü teâlâ, Ebû Bekre çok rahmet eylesin! Bana kızını verdi. Hicretde beni Medîneye götürdü)** buyuruldu. Nizâl bin Sebre “radıyallahü anh” diyor ki, hazret-i Alîye “radıyallahü anh”, neş’eli bir zemânında, kimleri arkadaş edindin dedim. (Resûlullahın Eshâbının hepsi benim arkadaşlarımdır), buyurdu. Ebû Bekr için ne dersin dedim. (O, öyle bir insandır ki, Allahü teâlâ, Cebrâîl aleyhisselâm vâsıtası ile ve Peygamberi Muhammed aleyhisselâm vâsıtası ile ona (Sıddîk) ismini vermişdir) dedi. Sa’îd bin Müseyyeb “rahime-hullahü teâlâ” diyor ki, (Ebû Bekr-i Sıddîk “radıyallahü teâlâ anh” Resûlullahın vezîri idi. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem”, bütün işlerinde onun ile meşveret ederdi. İslâmda Resûlullahın ikincisi idi. Mağarada Resûlullahın ikincisi idi. Bedr gazâsında çardak altında Resûlullahın ikincisi idi. Kabrde de Resûlullahın ikincisi oldu. Resûlullah, hiçkimseyi onun önüne geçirmez idi). Abdürrahmân bin Ganemin bildirdiği hadîs-i şerîfde, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem”, hazret-i Ebû Bekre ve hazret-i Ömere dedi ki, **(İkinizin söz birliği etdiğiniz hiçbir işde sizden ayrılmam.)**

Allahü teâlâ, İslâm dînini hazret-i Ömer ile kuvvetlendirdi. Tirmüzînin ve Ebû Dâvüdün ve Hâkimin bildirdikleri hadîs-i şerîfde, **(Allahü teâlâ, hakkı Ömerin diline ve kalbine yerleşdirmişdir)** buyurdu. Buhârînin ve Müslimin bildirdikleri hadîs-i şerîfde, **(Şeytân Ömerin gölgesinden kaçar)** buyuruldu. Buhârînin ve Müslimin bildirdikleri hadîs-i şerîfde, Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" **(Mi'râcda, Ömere verilecek olan köşkü gördüm)** buyurdu. Makâm-ı İbrâhîm için ve kadınların örtünmesi için ve Bedr gazâsında alınan esîrler için, Allahü teâlâ hazret-i Ömerin sözüne uygun âyet-i kerîme göndermişdir. Hâkimin bildirdiği hadîs-i şerîfde, **(Allahü teâlâ kıyâmet günü evvelâ Ömere selâm verecekdir)** buyuruldu. Ebû Sa'îd-i Hudrînin bildirdiği hadîs-i şerîfde, **(Cennetde ümmetim arasında derecesi en yüksek olan budur)** buyurarak, Ömeri gösterdi. Hazret-i Ömer, ömre yapmak için Resûlullahdan izn istedikde, izn verdi ve **(Ey kardeşim, düâ ederken bizi unutma!)** buyurdu. Abdüllah ibni Abbâsın bildirdiği hadîs-i şerîfde, **(Ömer îmân etdiği gün, Cebrâîl aleyhisselâm geldi ve melekler birbirlerine Ömerin müslimân olduğunu müjdelediler)** buyurdu. Tirmüzîde yazılı Akabe bin Âmirin bildirdiği hadîs-i şerîfde, **(Benden sonra Peygamber gelseydi, Ömer bin Hattâb Peygamber olurdu)** buyuruldu. Tirmüzîde yazılı hadîs-i şerîfde, imâm-ı Zeynel Âbidîn Alî, babası hazret-i Hüseynden, o da babası hazret-i Alîden haber veriyor: Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" ile birlikde oturuyordum. Ebû Bekr ile Ömer geldiler. **(Bu ikisi, Peygamberlerden başka, Cennetde olanların en üstünleridir)** buyurdu. İbn-i Mâcede, Enes bin Mâlik diyor ki, en çok kimi seviyorsun yâ Resûlallah denildikde, **(Âişeyi)** buyurdu. Erkeklerden kimi denildikde, **(Âişenin babasını)** buyurdu. Tirmüzîde yazılı, Huzeyfenin ve Abdüllah ibni Mes'ûdun bildirdikleri hadîs-i şerîfde, **(Benden sonra Ebû Bekre ve Ömere iktidâ ediniz!)** buyuruldu. Tirmüzîde Enes bin Mâlik diyor ki, Eshâb-ı kirâm otururlarken, Resûlullah da gelip aralarında otururdu. Ayağa kalkmalarına izn vermezdi. Hiçbiri Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" yüzüne bakamazdı. Yalnız Ebû Bekr ve Ömer bakarlardı. Resûlullah da onlara bakar, karşılıklı gülüşürlerdi. Hâkimin kitâbında yazılı Huzeyfe-i Yemânînin bildirdiği hadîs-i şerîfde **(Eshâbımı her memlekete gönderip sünnetlerin ve farzların heryerde öğretilmesini istiyorum. Îsâ aleyhisselâm da Havârîlerini bunun için göndermişdir)** buyurdu. Ebû Bekri ve Ömeri de gönderirmisin denildikde, **(Bu ikisini yanımdan ayırmam. Bunlar benim kulağım ve gözüm gibidirler)** buyurdu. Abdüllah ibni Ömerin bildirdiği ve Tirmüzî ile Hâkimde yazılı hadîs-i şerîfde, Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" mescide girdi. Sağında Ebû Bekr, solunda Ömer

vardı. Ellerinden tutmuşdu. **(Kıyâmet günü kabrden böyle kalkarız)** buyurdu. Hâkimin bildirdiği hadîs-i şerîfde, Ebî Ervâ diyor ki, Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" ile oturuyorduk. Ebû Bekr ile Ömer geldiler. **(Allahü teâlâya hamd olsun ki, beni bu ikisi ile kuvvetlendirdi)** buyurdu. Tirmüzîde ve ibni Mâcede yazılı, Ebû Sa'îd-i Hudrînin haber verdiği hadîs-i şerîfde, **(Cennetde yüksek derecelerde olanlar, aşağıdan, gökdeki yıldızlar gibi görünürler. Ebû Bekr ve Ömer onlardandır)** buyuruldu.

Hadîs âlimleri söz birliği ile bildiriyorlar ki, Ebû Mûsel-Eş'arî "radıyallahü anh" dedi ki, Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" ile bir bağçede oturuyorduk. Birisi kapıya vurdu. Resûlullah **(Kapıyı aç ve gelene Cennetlik olduğunu müjdele!)** buyurdu. Kapıyı açdım. Ebû Bekr içeri girdi. Resûlullahın "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" müjdesini kendisine söyledim. Kapı yine vuruldu. **(Kapıyı aç ve gelene Cennetlik olduğunu müjdele!)** buyurdu. Kapıyı açdım. Ömer içeri geldi. Ona da müjdeyi söyledim. Kapı yine vuruldu. **(Kapıyı aç! Gelene Cennetlik olduğunu müjdele ve başına belâlar geleceğini de söyle!)** buyurdu. Kapıyı açdım. Osmân içeri girdi. Müjdeyi ve Allahü teâlânın kaderini kendisine söyledim. Allahü teâlâya hamd olsun. Kazâlarda, belâlarda ancak Allahü teâlâya sığınılır dedi.

Hâkimde ve İmâm-ı Ahmedin Müsnedinde yazılı, hazret-i Alînin haber verdiği hadîs-i şerîfde, **(Başınıza Ebû Bekr geldiği zemân, onu dünyâda zâhid ve âhırete râgıb bulursunuz. Başınıza Ömer geldiği zemân, onu kuvvetli, emîn ve Allah yolunda kimseden çekinmez görürsünüz. Başınıza Alî geldiği zemân, hâdi ve mühdî olur. Sizi doğru yola götürür bulursunuz)** buyuruldu.

Tirmüzîde ve ibni Mâcede yazılı, Sa'îd bin Zeydin "radıyallahü teâlâ anh" haber verdiği hadîs-i şerîfde, **(On kişi Cennetdedir: Ebû Bekr ve Ömer ve Osmân ve Talha ve Zübeyr ve Abdürrahmân bin Avf ve Alî bin Ebî Tâlib ve Sa'd bin Ebî Vakkâs ve Ebû Ubeyde bin Cerrâh).** Sa'îd bin Zeyd dokuz sahâbînin ismlerini saydı. Onuncusunun ismini söylemedi. Bunu sordular. Ebül A'ver diyerek kendisi olduğunu işâret eyledi.

İbni Mâcede ve Tirmüzîde yazılıdır ki, İrbât bin Sâriye diyor ki, Eshâb-ı kirâm toplanmışdık. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki, **(Allahü teâlâdan korkunuz. Başınızdaki emîr, Habeş köle olsa bile, itâ'at ediniz! Benden sonra müslimânlar arasında ayrılıklar olacakdır. O karışıklık zemânlarında benim sünnetime ve Hulefâ-i Râşidînin sünnetlerine sarılınız. Benim halîfelerim doğru yolu gösterirler. Onların gösterdiği yolda olunuz! Sonradan çıkarılan şeylerden sakınınız! Bid'atlerin hepsi dalâletdir,**

sapıklıkdır). Resûlullaha senelerce hizmet etmiş olan Sefîne hazretleri diyor ki, Resûlullahdan işitdim: **(Benden sonra halîfelerim otuz sene benim yolumu yaşatırlar. Ondan sonra, ümmetimin başına melikler gelir)** buyurdu. Ebû Bekrin hilâfeti iki sene, Ömerin hilâfeti on sene, Osmânın hilâfeti oniki sene ve Alînin hilâfeti altı sene oldu dedi "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în".

Ebû Bekrin ve Ömerin "radıyallahü teâlâ anhümâ" üstünlüklerini ve Cennetlik olduklarını bildiren bunlar gibi dahâ nice hadîs-i şerîfler vardır. Eshâb-ı kirâmın ve Muhâcirlerin ve Bedr, Uhud, Bî'atür-rıdvân ve diğer gazâlarda bulunanların üstünlüklerini bildiren yüzlerce hadîs-i şerîf, bu iki halîfeyi de, medh ve senâ etmekdedir.

Bu ümmetin en üstünü Ebû Bekr ve ondan sonra Ömer olduğunu, Eshâb-ı kirâm ve Tâbi'în-i izâm sözbirliği ile bildirmişlerdir. Hazret-i Ebû Bekr halîfe seçildikden sonra, Eshâb-ı kirâmdan hiçbiri buna karşı birşey söylemedi. Hazret-i Ebû Bekr, kendisinden sonra hazret-i Ömerin halîfe olmasını vasıyyet etdiği zemân, Eshâb-ı kirâmdan hiçbiri buna karşı birşey söylemedi. Abdürrahmân bin Avf, hazret-i Osmânı halîfe seçerken, Şeyhaynın yolunda bulunmasını şart eyledi. Hâzır olanların hiçbiri buna karşı birşey söylemedi. Alî, Osmânın "radıyallahü teâlâ anhümâ" kendinden dahâ üstün olmasına karşı oldu ise de, bu şarta karşı olmadı.

Hazret-i Alî "radıyallahü teâlâ anh" halîfe iken çeşidli yerlerde, Şeyhaynın kendinden üstün olduklarını çok söylerdi. Bu sözüne karşı şübheye düşenleri azarlardı. Eshâb-ı kirâmın büyükleri bunu işitirlerdi. Hiçbiri karşı gelmezdi. Buhârîde diyor ki, Enes bin Mâlik (Ebû Bekr, Resûlullahın en yakınıdır. Birçok yerde Resûlullahın ikincisi olmuşdur. Başımıza onun gelmesi lâzımdır. Kalkınız ona bî'at ediniz!) dedi. Yine Buhârîde Enes bin Mâlik diyor ki, bir kimse, Resûlullaha "sallallahü aleyhi ve sellem" kıyâmet alâmetlerini sordu. **(Kıyâmet için ne hâzırladın?)** buyurdu. Hiçbirşey yapamadım. Yalnız, Allahü teâlâyı ve Onun Resûlünü "sallallahü aleyhi ve sellem" çok seviyorum dedi. **(Kıyâmetde, sevdiklerinin yanında olursun!)** buyurdu. Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" bu sözünü işitince çok sevindim. Ben de Resûlullahı "sallallahü aleyhi ve sellem" ve Ebû Bekri ve Ömeri çok seviyorum. Onlar gibi olamadı isem de, bu sevgimin, beni onların yanında bulundurmasını istiyorum dedim.

Hazret-i Alî, (Allahü teâlâ Ebû Bekre rahmet eylesin. Kur'ân-ı kerîmi o topladı. Resûlullah hicret ederken, o hizmet eyledi. Ömer mescidlerimizi aydınlatdığı gibi, Allahü teâlâ, Ömerin kabrini nûr ile aydınlatsın) diye düâ etdi. Sâlim bin Ebil-Ca'd diyor ki, Necrân-

da kırkbin kişi barınıyordu. Hazret-i Ömer onları vatanlarından çıkardı. Hazret-i Alîye gelip, şefâ'at etmesini yalvardılar. Bunları kovdu. (Ömerin her işi doğrudur) dedi. Hazret-i Alî, hazret-i Ömeri kötüleyici olsaydı, Necrânlılara karşılık olarak söylerdi. Hâlbuki söylemedi. Onu övdü. Ebû Ya'lânın haber verdiği rü'yâ ta'bîrinde, hazret-i Hasen, hazret-i Ömeri medh etmişdir. Hâkim, kitâbında diyor ki, Abdüllah bin Ca'fer-i Tayyâr, (Ebû Bekr bize vâlî olduğu zemân, onu insanların en iyisi ve en merhametlisi bulduk) derdi. Zeyd-i Şehîd, savaşa giderken, (Babalarım, Şeyhaynı çok severlerdi) demişdir. Hâkimin kitâbında, Abdüllah ibni Abbâsın hazret-i Ömeri öven sözleri uzun yazılıdır. İmâm-ı Ahmedin Müsnedinde, Hasen bin Zeyd diyor ki, babam Zeyd, babası Hasenden işiterek dedi ki, babam hazret-i Alîden işitdim. Dedi ki, Resûlullah ile oturuyordum. Ebû Bekr ile Ömer geldiler "radıyallahü teâlâ anhümâ". Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem", **(Yâ Alî! Bu ikisi, Cennetde bulunanların en üstünleridir. Peygamberlerden başka, bunlardan üstün kimse yokdur!)** buyurdu.

Bir kimsenin başkasından efdal olması demek, birçok iyiliklerde ortak olup, birincisinde başka iyiliklerin de bulunması demekdir. Bütün kemâlâtın kaynağı, Resûlullahın sohbetidir. Eshâb-ı kirâmın hepsi, bu sohbetde bulunmakla şereflendiler. Böylece, bütün ümmetden üstün oldular "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în". Ebû Bekr-i Sıddîk, sohbetde hepsinden çok bulundu. Hepsinden üstün oldu. Şeyhaynde ayrıca, hakkı anlamak ve bildirmek üstünlüğü de herkesden çok idi. Abdüllah bin Mes'ûd diyor ki, Arabistân halkının bilgileri terâzînin bir kefesine, Ömerin ilmi de öteki kefesine konsa, Ömerin bilgisi ağır gelir. Bugün bilinen hadîs-i şerîflerin hemen hepsinde Şeyhaynın rivâyetleri vardır. Şeyhaynın bildirdiği hadîsleri, yalnız râvîleri arasında Şeyhaynın ismleri bulunan hadîsler sanmamalıdır. Kitâblarda bulunan Merfû' hadîslerin hepsini Şeyhayn rivâyet etmiş olup, bunları başka Sahâbîler irsâl eylemişdir. Şeyhayn "radıyallahü anhümâ", Eshâb-ı kirâmı, feth olunan memleketlere gönderdiler. Hadîs-i şerîfleri yaymalarını emr eylediler. Hâkimin kitâbında, Mûsâ bin Alî bin Rebâh haber veriyor: Hazret-i Ömer, hutbede dedi ki, (Kur'ân-ı kerîmde müşkili olan, Ubeyy bin Kâ'ba sorsun. Halâlı harâmı Mu'âzdan, Ferâiz bilgisini Zeyd bin Sâbitden, mal kazanmak yollarını da benden sorup öğreniniz!). **(İstî'âb)** kitâbında diyor ki: Filistine ilk ta'yîn edilen kâdî [ya'nî hâkim] Ubâde bin Sâmitdir. Filistin vâlîsi olan Mu'âviye, kâdînin bir hükmünü beğenmedi. Beğeneceği gibi hükm etmesi için, sıkışdırdı. Ubâde, böyle yerde adâlet yapılamaz diyerek, Medîneye geldi. Halîfe Ömer, isti'fâsını kabûl etmeyip, geri gönderdi. (Senin ve senin gibi emîn hâkimlerin bulunmadığı

yerde adâlet olamaz) buyurdu. Mu'âviyeye emr yazıp, (Ubâdenin işine karışma!) dedi. İstî'âb kitâbında, Hasen diyor ki, (Halîfe Ömerin, fıkh öğretmek için, bizim memlekete gönderdiği on âlimden biri, Abdüllah bin Magfel idi). Dârimînin kitâbında, Ömer bin Eşca' diyor ki, (Halîfe Ömer buyurdu ki, bir zemân gelir, Kur'ân-ı kerîme yanlış, bozuk ma'nâ verenler görülür. Doğrusunu, hadîs âlimlerinden öğreniniz! Çünki, Kur'ân-ı kerîmi en iyi hadîs âlimleri bilir). Dârimînin kitâbında, Meymûn bin Mehrân diyor ki, (Hazret-i Ebû Bekre da'vâcı gelince, Kur'ân-ı kerîme göre hükm ederdi. Kur'ân-ı kerîmde bulamazsa, hadîs-i şerîfe göre hükm ederdi. Hadîs-i şerîflerde de bulamazsa, Eshâb-ı kirâma anlatır, Resûlullahın böyle da'vâya cevâb verdiğini bilen varmı derdi. Sözbirliği ile cevâb verilirse, hamd edip, öylece hükm ederdi. Haber verilmezse, Eshâbın büyüklerini toplar. Onlara anlatır. Sözbirliğine varırlarsa, öylece hükm ederdi). Hazret-i Ömer de, kâdî Şüreyhe, böyle yapmasını, hiç cevâb bulamazsa, kendi ictihâdı ile hükm etmesini emr eylemişdi. Yine Dârimîde Abdüllah ibni Yezîd bildiriyor ki, (Abdüllah ibni Abbâsa birşey sorulunca, Kur'ân-ı kerîmde ve hadîs-i şerîflerde bulamazsa, hazret-i Ebû Bekrin ve Ömerin sözlerine uyarak cevâb verirdi. Onların sözlerinde de bulamazsa, kendi ictihâdı ile söylerdi). Dârimîde, Huzeyfe buyurdu ki, fetvâ verecek kimsenin, mensûh ve nâsih olan âyetleri bilmesi lâzımdır. Bunları bilen kim vardır dediklerinde, Ömer-übnül-Hattâb onlardandır dedi. Dârimîde, Ziyâd bin Cedîr diyor ki, hazret-i Ömerle konuşuyordum. İslâmiyyeti yıkan şey nedir dedi. Siz söyleyiniz dedim. (Din adamlarının yanlış söylemesi ve münâfıkların bozuk fikrlerini âyet ile ve hadîs ile isbâta kalkışarak müslimânları aldatmaları ve sapıkların hükm sâhibi olmaları, İslâmiyyeti yıkar) buyurdu. Yine Dârimîde, Amr bin Meymûn, hazret-i Ömer ölünce ilmin üçde ikisi gitdi dedi. Bunu İbrâhîme söylediklerinde, Ömer ilmin onda dokuzunu götürdü dedi. Dârimîde, Amr bin Ebû Süfyân dedi ki, hazret-i Ömer "radıyallahü teâlâ anh" (Bildiklerinizi yazarak, unutulmakdan koruyunuz!) buyurdu. Hadîs ilminin temeli, hazret-i Ömerin bu sözüdür.

Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" zemânında ve hazret-i Ebû Bekr zemânında açıklanmamış olan çok mes'ele vardı. Hazret-i Ömer, bunların hepsini icmâ'a bağladı. Bunlarda şübhe bırakmadı. Hazret-i Ömerin bildirmediği mes'elelerde kıyâmete kadar sözbirliği olmaz. Hazret-i Ömerin gayreti olmasaydı, İslâm âlimleri kıyâmete kadar güç durumda kalırlardı. İslâmiyyetin bayrağını ellerinde yürüten Ehl-i sünnetin temeli, hazret-i Ömer Fârûkun sözbirliği yapdığı mes'elelerdir.

İmâm-ı Ahmedin **(Müsned)** kitâbında, Abdürrezzâk diyor ki, İbni Cüreyhden dahâ iyi nemâz kılan görmedim. İbni Cüreyh, böyle kılmağı Atâdan, o da Abdüllah bin Zübeyrden, bu da Ebû Bekr-i Sıddîkdan, Ebû Bekr de Resûlullahdan görerek öğrendiler. Hazret-i Ebû Bekrin ve hazret-i Ömerin, fıkhın bütün kollarındaki sözlerini, Şâh Veliyyullah-ı Dehlevî sahîfeler dolusu nakl ediyor. Bunları okuyan insâflı kimse, her iki halîfenin islâm memleketlerini genişletmekdeki hizmetleri gibi, islâm ilmlerini yaymakda da, büyük gayretleri ve hizmetleri olduğunu iyi anlar. Bunun içindir ki, hazret-i Alî, (Ömerin buluşları hep doğrudur) buyurdu. Bir kerre de, (Ömerin kamçısı, bizim kılıncımızdan dahâ fâidelidir) dedi. Hadîs-i şerîfde, **(Zemânların en hayrlısı, benim zemânımdır. Sonra, bundan sonraki asrdır)** buyuruldu. Eshâb-ı kirâm “aleyhimürrıdvân”, kendilerinden sonra gelenler ile Resûlullahın arasında vâsıta oldukları için, onlardan üstün oldular. Her asrın müslimânları, sonraki asrlardakilere İslâmiyyeti bildirmekle, onların üstâdları olmuşlar. Onlardan dahâ hayrlı, dahâ üstün olmuşlardır. Aynı asrda yaşıyanlar arasında da, öğretici olanlar, öğretdiklerinden dahâ üstündür. Şeyhaynın fadl-ı küllîsi buradan gelmekdedir. İmâm-ı Ahmedin kitâbında hazret-i Alî buyuruyor ki, birisinden hadîs işitdiğim zemân yemîn etdirirdim. Yemîn edince kabûl ederdim. Yalnız Ebû Bekri hemen tasdîk ederdim. Ebû Bekr dedi ki, Resûlullahdan “sallallahü aleyhi ve sellem” işitdim. Buyurdu ki, **(Günâh işlemiş kimse, abdest alır. Sonra iki rek’at nemâz kılar. Sonra istigfâr ederse, günâhı afv olur).**[1] Hazret-i Ömeri yaraladıkları zemân, Abdüllah bin Abbâs ziyâretine gelip, (Yâ Emîrel-mü’minîn! Sana Cenneti müjdelerim. Herkesin inanmadığı zemân, müslimân oldun. Herkes Resûlullaha düşmanlık ederken, sen Onunla berâber cihâd etdin. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem”, senden râzı olarak vefât etdi. Senin halîfe olmana kimse karşı çıkmadı. Şehîd olarak can veriyorsun) dedi.

Resûlullaha ilk îmân eden adam, Ebû Bekr-i Sıddîkdır. Hazret-i Alî îmân ederken çocuk idi. Resûlullahın evinde ve himâyesinde idi. Hazret-i Ebû Bekrin hazret-i Alîden de önce îmân etdiğini bildirenler vardır. Îmân etdiğini ilk önce herkese duyuran ve başkalarının da îmân etmesine sebeb olan, Ebû Bekrdir. Ebû Amrin **(İstî’âb)** kitâbında, Afîrenin kölesi Ömer diyor ki, (Hazret-i Alî îmân etdiğini babası Ebû Tâlibden bile sakladı. Ebû Bekr ise, îmân etdiğini arkadaşlarına bildirip, onları da îmân etmeğe çağırdı). Şa’bî diyor ki, önce kimin îmân etdiği, Abdüllah ibni Abbâsa

[1] İstigfârın nasıl yapılacağı **(Hak Sözün Vesîkaları)** kitâbımızın 344.cü sahîfesinde yazılıdır.

soruldu. Hassân bin Sâbitin şi'rini işitmedin mi dedi. Bu şi'rde, (Resûlullahı tasdîkde insanların birincisi Ebû Bekrdir) denilmekdedir. Bu kasîde, Eshâb-ı kirâm arasında yayılmışdı. Bunu hazret-i Alî de okurdu. Cerîr, Ebû Nadradan haber veriyor. Ebû Nadra dedi ki, hazret-i Ebû Bekr, hazret-i Alîye (Ben senden önce îmân etdim) dedi. Hazret-i Alî bunu red etmedi. Hazret-i Ebû Bekr îmân etdiği zemân kırkbin dirhem gümüş parası vardı. Bunların hepsini Resûlullaha ve îmân edenlere sarf etdi. Îmân etdikleri için işkence yapılan yedi köleyi bu paradan satın alıp âzâd etdi. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem", Mekkede kaldığı onüç sene içinde, hergün sabâh ve akşam Ebû Bekrin evine gelirdi. Bunu Buhârî haber veriyor. Hazret-i Hadîce vefât edince, Resûlullah çok üzüldü. Hazret-i Ebû Bekr, kızı Âişeyi elinden tutup, (Yâ Resûlallah! Kızımı zevceliğe kabûl buyur. Sana hizmet ederek hüznünü azaltsın) dedi. Resûlullah, hazret-i Âişeyi Medînede kabûl buyurdu. Mi'râcı ilk tasdîk eden, Ebû Bekr-i Sıddîkdır. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" Mekkeden Medîneye hicret ederken, hazret-i Ebû Bekr berâber gidip, gece gündüz hizmet etdi. Bedr gazâsında Resûlullahın yanından ayrılmadı. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem", zafer için çok düâ etdi. Ebû Bekr, düânın kabûl olduğunu anlayınca, (Yâ Resûlallah! Artık üzülme! Allahü teâlâ bize yetişir) dedi. Çok yerde, Vahy gelmeden önce, Eshâb-ı kirâma, böyle ilhâm olmuşdur. Ezân için Abdüllah bin Zeydin rü'yâsı ve hazret-i Ömerin kıyâsı da Vahyden önce olmuşdu.

Uhud gazâsında, hazret-i Ebû Bekr, Resûlullahı korumak için, son gayretle çalışdı. Hendek gazâsında hendeğin bir kısmını korumak vazîfesi hazret-i Ebû Bekre verildi. Şimdi **(Mescid-i Sıddîk),** o kısmda bulunmakdadır. Hayber gazâsında birkaç kal'anın alınması için Ebû Bekr savaşdı. Hâkimin kitâbında, Berîde-i Eslemî diyor ki, Resûlullahda şakîka denilen başağrısı olduğu zemân, bir iki gün dışarı çıkmazdı. Haybere gelince, şakîka başladı. Çadırından çıkmadı. Bayrağı Ebû Bekr alıp şiddetli savaş yapdı. Resûlullah Mekkeyi alıp, Mescide girince, Ebû Bekr, babasını bağlı olarak Resûlullaha getirdi. Îmân etmesini söyledi. Resûlullah, (Yâ Ebâ Bekr! Bu ihtiyârı buraya yormasaydın iyi olurdu. Biz onun evine giderdik) buyurdu. Ebû Bekr de, Yâ Resûlallah, onun senin ayağına gelmesi lâzımdır dedi. Resûlullah, Ebû Bekrin babasını, mubârek dizleri önüne oturtup, göğsünü sıvadı ve **(Müslimân ol!)** buyurdu. O da, hemen îmân etdi. Babasının ve oğullarının îmân etmeleri, Eshâb-ı kirâm arasında Ebû Bekrden başkasına nasîb olmadı "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în".

Hicretin dokuzuncu senesinde, Resûlullah hazret-i Ebû Bekri hac için emîr yapdı. Hazret-i Alînin oğlu Muhammed bin Hane-

fiyye diyor ki, (Ebû Bekr hacca gitdikden sonra, **(Berâet)** sûresi indi. Hazret-i Alîye okuyup, bunu Nahr günü Minâda hâcılara oku buyurdu. Hazret-i Ebû Bekr, Mekkede hazret-i Alîyi görünce, Emîr olarak mı, yoksa me'mûr olarak mı geldin dedi. Hazret-i Alî de, me'mûr olarak geldim dedi. Hazret-i Ebû Bekr, herkese hac vazîfelerini yapdırdı. Nahr günü gelince, hazret-i Alî hâcılara ezân okuyup, Berâet sûresini ve Resûlullahın "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" emrlerini okudu).

Vedâ' haccında, Resûlullahın eşyâsı ile Ebû Bekrin eşyâsı bir devede idi. Resûlullah hasta olunca, mescide geldi. Uzun hutbe okudu. Önce, Uhud şehîdleri için düâ ve istigfâr etdi. Sonra, **(Allahü teâlâ, bir kulunu dünyâda kalmak ile âhırete gitmek arasında serbest bırakdı. O da, Allahü teâlânın ni'metlerine kavuşmağı istedi)** buyurdu. Bu sözlerin, Resûlullahın yakında vefât edeceğini gösterdiğini yalnız Ebû Bekr anlayıp ağladı ve (Yâ Resûlallah "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" sen ölme! Senin yerine biz ölelim. Çocuklarımız ölsünler!) dedi.

Hazret-i Ömer, Resûlullahdan önce, yirmi Sahâbî ile birlikde, Medîneye hicret etdi. Hazret-i Ebû Bekrin müşâviri ve kâdîsi idi. İlk islâm hâkimi hazret-i Ömerdir. Resûlullahın iki işi vardı. Biri Kitâbı ve Sünneti öğretmek idi. İkincisi, tedbîr-i menzil ve siyâset-i medîne idi. Ya'nî islâmiyyeti yürütmek, yapdırmak idi. Hazret-i Ömer halîfe olunca, bu iki vazîfeyi tam yapdı. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem", rü'yâsında, bir kadeh sütden içdi. Artanını hazret-i Ömere verdi. Bunu ilm ile ta'bîr buyurdu. Hazret-i Ömerin, zemânının en âlimi olduğunu, Eshâb-ı kirâm sözbirliği ile bildirdiler. Onun halîfe olması, Allahü teâlânın müslimânlara büyük rahmeti oldu. Hicretin onbeşinci senesinde Hums şehri alınınca, rûm kayseri Heraklius buradan Kostantiniyyeye [ya'nî İstanbula] kaçdı. Kadsiye muhârebesinde yedibin müslimân, altmışbin mecûsî aceme gâlib geldi. Onaltıncı senede Haleb ve Antakya sulh ile alındı. Bu senede Ebû Ubeyde, Kûfe şehrini yapdı. Hazret-i Ömer, Beyt-ül-mukaddese geldi. Yirmibirinci senede, Mısr alındı ve Nehâvend zaferi kazanıldı. Yirmiikinci senede, Mugîre bin Şu'be, Âzerbaycânı ve Amr ibni Âs, Trablusgarbı aldı. **(Ravdat-ül-ahbâb)** da diyor ki, hazret-i Ömer zemânında binotuzaltı büyük şehr alındı. Dörtbin câmi' yapıldı. Dörtbin kilise harâb oldu. Cum'a nemâzı için bindokuzyüz minber yapıldı. İlk islâm ordusunu kuran, asker ta'lîm ve terbiye eden, hazret-i Ömerdir "radıyallahü teâlâ anh".

Peygamberler "aleyhimüsselâm", bütün insanlara rahmet olarak gönderilmişlerdir. Cehâleti ve zulmü kaldırmışlardır. Bu hayr ve rahmet, Şeyhayn zemânında da tam hâsıl oldu. Halîfelik de bu

demekdir. Târîh gösteriyor ki, Şeyhaynden sonra, hiç kimse bu dereceye çıkamadı. Ayrılıklar, kan dökülmesi başladı. Şeyhayn, islâmiyyeti en za'îf hâlden, en kuvvetli hâle yükseltdiler. Bu hizmet, başkalarına nasîb olmadı. Şeyhayn "radıyallahü teâlâ anhümâ" zemânında icmâ' yapılan bilgilerin hiçbirinde dört mezheb arasında ayrılık yokdur. Onların bildirmediklerinde ihtilâflar hâsıl olmuşdur. Bu sözümüzü, üsûl âlimleri anlar. Câhil din adamları anlamaz.

Her müslimân düşünmeli! Kâfirden, mecûsîlerden kendisini ayıran şeref nedir? Bu şereflerin birincisi, Kur'ân yoludur. Kur'ân-ı kerîmi toplıyan, Şeyhayndır. Akâid ve fıkh bilgilerini toplıyan, icmâ' bilgilerini ortaya koyan, gizli kalmış bilgileri açıklıyan ve Eshâb-ı kirâmı toplayıp Kıyâs yapan, hazret-i Ömerdir. Her şehre Kur'ân hâfızı ve hadîs âlimi ta'yîn etdi. Bugün bilinen İslâm ilmlerinin hepsini, Şeyhayn ortaya koydu. Arabı, acemi hidâyete getiren, Şeyhayndır "radıyallahü teâlâ anhümâ". Arab ve acem de, bütün insanların hidâyete kavuşmasına, medeniyyete ermelerine vâsıta oldu. Bunu kimse inkâr edemez. Şeyhayna bütün insanlar minnetdârdır. Bunu anlıyamamak, güneşi görememeğe benzer.

Ehl-i sünnet âlimleri "rahime-hümullahü teâlâ", Şeyhaynın üstün olduğunu, iki dâmâdı da sevmek lâzım olduğunu bildirdi. Çünki müslimânın birinci vazîfesi, Kur'ân-ı kerîme ve hadîs-i şerîflere uymağı istemekdir. İkinci vazîfe, bunları öğrenmekdir. Bunları öğrenmezse, islâmiyyete uyamaz. Mülhid olur. Bu bilgileri toplıyan, ortaya koyan, Şeyhayndır.

Dört mezhebden birinde bulunan kimse, kendi mezhebi imâmının dahâ üstün olduğunu bildirmeğe çalışır. Böyle bilmezse, o mezhebe uyması sahîh olmaz. Bunun gibi, Kur'ân-ı kerîmi ve hadîs-i şerîfleri ortaya koyanların ve her ikisinin ma'nâlarını bildirenlerin üstün olduklarına inanmıyan kimse, onların bildirdiği dîne uymuş olamaz. Şî'îlere göre halîfenin bütün ümmetden efdal olması ve ma'sûm olması ve Allahü teâlâ ve Resûlullah tarafından seçilmiş olması lâzımdır. Bu sözleri hem doğru, hem de yanlış ma'nâya çekilebilir. Bütün ümmetden üstün olmak, Peygamber vekîli olan halîfeler için sahîhdir. Çünki, bunlar, âyet-i kerîmelerden ve hadîs-i şerîflerden ma'nâ çıkarır ve islâmiyyeti bildirirler. İslâmiyyeti heryere yayarlar. Bunlar bütün ümmetden üstün olmazsa, yapdıklarına güvenilmez. Ma'sûm yerine mahfûz demek lâzımdır. Ya'nî Allahü teâlâ onları korur ve kuvvetlendirir. Allah ve Resûlü tarafından seçilmek yerine de, nass ile işâret olunmak demek lâzımdır. Ehl-i sünnet vel-cemâ'at böyle söylemişdir. Böylece Şeyhaynın, hattâ dört halîfenin hak halîfe olduklarını bildirmişlerdir. İslâmiyyetin başlangıcında halîfelerin böyle olması lâ-

zımdır. Çünki, islâmiyyeti kurdular ve heryere yaydılar. Dört halîfeden sonra gelenler ise, **(Melik-i adûd)** idi. Devlet ve hükûmet reîsi idiler. İlm başka ellerde idi. Müftîler de böyledir. İlk zemânlarda, müftîlerin âlim olması lâzım idi. Şimdi ise müftî olmak için, eskilerin kitâblarını okuyup anlıyabilmek kâfîdir. Ma'sûm olmak da, âdet olarak yapılan işlerde ma'sûmlukdur. Çünki, şimdi insanların mu'âmeleleri, kazanmaları, geçimleri âdete göredir. Akla dayanan temel bilgilere göre değildir.

Hazret-i Osmân da, hakîkî halîfedir. Resûlullahın halası olan Bîda, hazret-i Osmânın anasının anasıdır. Câhiliyyet zemânında zinâ ve içki ile hiç kirlenmedi. İlk îmâna gelenlerdendir. Dinden çıkarmak için amcasının yapdığı işkencelere dayandı. Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" iki kızı ile evlenmek şerefine kavuşdu. Allah yolunda evini, barkını, malını, mülkünü ve ticâretini bırakıp Habeşistâna hicret etdi. Sonra Medîneye de hicret etdi. Kur'ân-ı kerîmi toplıyan Muhâcirlerden birisidir. Vazîfe ile başka yere gönderildiği için, Bedr, Uhud gazâlarında ve Hudeybiyye bî'atinde bulunmadı. Diğer bütün gazâlarda bulundu. Bedr zemânında Medînede Resûlullahın sevgili kızının tedâvîsine çalışması emr olunmuşdu. Bedrde bulunanların sevâbına ve ganîmetine kavuşacağı bildirilmişdi. Uhudda bulunmıyanların afv oldukları, âyet-i kerîme ile bildirilmişdir. Hudeybiyyede Osmânın Allah işinde ve Resûlullah işinde olduğu hadîs-i şerîfde bildirildi. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" kendi mubârek eline, Osmânın elidir diyerek öteki eli ile müsâfeha etdi. Eshâb-ı kirâmı susuzlukdan kurtarmak için bir kuyu satın aldı. Tebük gazâsında dokuzyüzelli deve ve elli at ve sayısız para vererek yardım yapdı. **(Osmâna bugünden sonra yapacakları hiç zarar vermez)** hadîs-i şerîfi ile şereflendi. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem", **(Mescidimizi genişletene, Cennetde dahâ iyisi vardır)** buyurunca, etrâfındaki altı arsayı satın alıp mescide ekledi. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem", Ebû Bekr ve Ömer ve Osmân ile **(Sübeyr)** dağının üstünde iken zelzele olunca, **(Ey Sübeyr! Sallanma! Üzerinde Nebî, Sıddîk ve Şehîd var!)** buyurdu. Böylece Ömer ve Osmânın şehîd olacaklarını müjdeledi. Bir hadîs-i şerîfde, halîfe olacağı bildirilerek, **(Allahü teâlâ sana bir gömlek giydirir. Onu çıkartmak isterlerse, çıkarma!)** buyuruldu. Kur'ân-ı kerîmi toplamak ve yer yüzüne yaymak şerefi ona nasîb oldu. Kâbile kadar Asya ve İstanbula kadar Anadolu, onun zemânında müslimân oldu. Resûlullah, hazret-i Osmânın boynuna sarılarak, **(Sen benim dünyâda ve âhıretde sevgilimsin!)** buyurdu. Talhaya karşı da, **(Ey Talha! Her peygambere ümmetinden biri arkadaş olacakdır. Benim Cennetde arkadaşım Osmândır)** buyurdu.

Dinleri, îmânları za'îf olan birçok kimse, Mısrdan Medîneye geldi. Bunlar Eshâbdan ve Tâbi'înden değildi. Eshâb-ı kirâma karşı kin besliyorlardı. Üç şeyden birini kabûl etmesi için hazret-i Osmânı sıkışdırdılar. Hilâfetden çekil veyâ âmirlerin, vâlîlerin ta'yîn ve azl edilmelerini bize bırak. Yâhud seni öldürürüz dediler. Hazret-i Osmân, Resûlullahın vasıyyetine uyarak, halîfelikden çekilmedi. Ta'yînleri onlara bırakmak da, hilâfet vazîfesini bırakmak olacağından, buna da râzı olmadı. Mısrlılar halîfenin evini sardılar. Medînede bulunan Eshâb-ı kirâmın bir kısmı, işin ölüme varacağını zan etmedi. Mısrlıları geri gidecek sandılar. Bir kısmı da, azgınlara karşı koyacak güçde değildi. Osmân "radıyallahü anh" Âdem aleyhisselâmın iki oğlundan hayrlısının yolunu tutdu. Sıkıntılara katlandıkdan sonra şehîd edildi. Bu habere Eshâb-ı kirâm çok üzüldü. Başka felâketler de başlamasın diye harekete geçdiler. Mısrlılar korkarak, kurtuluşu hazret-i Alîyi halîfe yapmakda buldular. Eshâb-ı kirâm da, buna karşı gelmediği için, hazret-i Alî halîfe seçildi. Eshâb-ı kirâmdan hazret-i Âişe, Talha, Zübeyr ve Benî Ümeyyeden birçoğu, kâtilleri yakalamak için, arkalarından Basraya gitdi. Halîfe seçimi, kâtillerin öncülüğü ile yapıldığı için fitneli seçim dediler. Halîfe de arkalarından gitdi. Mısrlılar halîfenin etrâfında idi. Anlaşma olamadı. Halîfe Kûfeye gitdi. Asker toplayıp, Basraya yürüdü. Cemel vak'ası oldu. Bunun üzerine Şâm vâlîsi Mu'âviye "radıyallahü teâlâ anh" işe karışdı. Sıffîn harbi başladı ise de, iki tarafın hakemleri hazret-i Mu'âviyeyi halîfe yapdı. Eshâb-ı kirâmın çoğu ve müslimânların çoğu buna uydu. Niyyeti bozuk olan fitneciler **(Harûrâ)** denilen yerde toplandı. Hazret-i Alî "radıyallahü teâlâ anh" bunların üzerine yürüyüp, bu **(Hâricî)**leri öldürdü. Kurtulanlarından [Abdürrahmân ibni Mülcem isminde] biri, hazret-i Alîyi, sabâh nemâzına giderken şehîd eyledi.

İslâm âlimlerine göre, hazret-i Osmânın şehîd edilmesinde, hazret-i Alînin bir ilişiği yokdur. Bunu kendisi de çeşidli hutbelerinde söylemişdir. İmâm-ı Nevevî buyuruyor ki, (Hazret-i Osmân, hak halîfe idi. Zulm olunarak şehîd edildi. Fâsıklar tarafından şehîd edildi. Bu zulme hiçbir Sahâbî karışmamışdır. Alçaklar, Mısrdan geldi. Medînedeki Sahâbîler bunlara karşı koyamadı. Hazret-i Alînin hilâfeti de, sözbirliği ile sahîhdir. O hayâtda iken başka bir halîfe yokdur. Hazret-i Mu'âviye de âdildir, üstündür. Eshâb-ı kirâmdandır. Aradaki savaşlar, şübhe üzerine oldu. Taraflardan herbiri, kendinin hak yolda olduğunu bilmişdi. Bu harbler, hiçbirinin adâletden düşmesine sebeb olmamışdır. İctihâdda ayrıldılar. Bunların hâli, mezheb imâmlarının ayrılmaları gibidir. Bu ayrılıkları, hiçbirini sevmemeğe sebeb olmamışdır). Bu muhârebeler zemâ-

nında, Eshâb-ı kirâmın “radıyallahü teâlâ anhüm ecma’în” ictihâdları üç dürlü oldu: Birinci kısm, hazret-i Alînin hilâfetini haklı gördü. Karşı tarafı bâğî bildi. Bunlara, bâğîlerle harb etmek vâcib oldu. İkinci kısm, karşı tarafı haklı gördü. Hazret-i Alîyi bütün müslimânlar seçmedi. Medîne ehâlîsi de zor ile, korku ile kabûl etdi. Kûfeliler ise, ictihâd ile değil, kötü maksad ile katıldı dediler. Üçüncü kısm, bir tarafı tercîh edemedi. Bunların harbe karışmamaları vâcib oldu. Çünki, bâğî olmıyan müslimân ile harb etmek halâl değildir.

Abdülkâdir-i Geylânî “kaddesallahü teâlâ sirrehül’azîz” **(Gunye)** kitâbında diyor ki, (İmâm-ı Ahmed bin Hanbel, hazret-i Talhanın ve Zübeyrin ve hazret-i Âişenin ve hazret-i Mu’âviyenin “radıyallahü anhüm” muhârebelerini konuşmamalıdır. Çünki, Allahü teâlâ, kıyâmet günü Eshâb-ı kirâm arasında hiçbir geçimsizlik bulunmayacağını, Cennetde karşılıklı oturup sohbet edeceklerini bildirmekdedir dedi. Hazret-i Alî, bu muhârebelerde hak üzere idi. Çünki, kendinin sahîh halîfe seçildiğine inanıyordu. Kendine karşı olanlara bâğî diyordu. Onlarla harb etmesi câiz oldu. Hazret-i Alî ile harb eden hazret-i Mu’âviye ve Talha ve Zübeyr “radıyallahü anhüm” ise, şehîd edilen halîfenin kâtillerine kısâs yapılmasını istiyorlardı. Kâtillerin hepsi, hazret-i Alînin askeri içinde idi. Müslimânların, bu büyüklerin işine karışmamaları, işin çözülmesini Allahü teâlâya bırakmaları lâzımdır).

Hadîs-i şerîfde **(Ammâr bin Yâseri bâğîler şehîd edecekdir. Onları Cennete çağırır. Onlar ise, onu Cehenneme çağırmakdadır)** buyuruldu. Hadîs-i şerîfden bu fakîr [ya’nî Şâh Veliyyullah Ahmed Sâhib Dehlevî] şöyle anlıyorum ki, (Hazret-i Alî “radıyallahü anh”, zemânının en üstünü idi. En üstün olan halîfe seçilirse, islâmiyyet dahâ iyi yürütülür. Başkası halîfe olursa, islâmiyyetin yürütülmesinde gevşeklik olur. Birincisinde millet Cennete, ikincisinde Cehenneme sürüklenir. Ammâr bin Yâser birincisini istiyordu. Hadîs-i şerîfi böyle anlamak, hazret-i Alînin şerefini artdırmakda, karşı tarafdakileri de ma’zûr göstermekdedir). Peygamberimiz “sallallahü aleyhi ve sellem” **(Müctehid ba’zan doğruyu bulur. Ba’zan da yanılır)** buyurdu. Eshâb-ı kirâmın büyüklerinden Sa’d bin Ebî Vakkâs ve Abdüllah bin Ömer ve Üsâme bin Zeyd ve Ebû Mûsel Eş’arî ve Ebû Mes’ûd ve dahâ birçok Sahâbî “radıyallahü teâlâ anhüm ecma’în” bu muhârebelere katılmadı. Bunlar, **(Fitne zemânında oturunuz!)**, ya’nî fitneye karışmayınız hadîs-i şerîfine uydular. Fekat bunların hepsi, hazret-i Alîyi çok sever ve çok överlerdi ve hilâfete lâyık olduğunu söylerlerdi. Ba’zısının sözleri, onun hilâfete hakkı olmadığını değil, halîfe seçilmesinde uygunsuzluk bulunduğunu göstermekdedir.

Tenbîh: Çok kimseler sanıyor ki, Eshâb-ı kirâmdan bu muhârebeye katılmıyanlar "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în", **(Müslimânlarla harb etmeyiniz!)** emrine uymuşlardır. Hâlbuki bu emr, hükûmete karşı harb etmeyiniz demekdir. Harbe karışanlara gelince, bunlara göre, hükûmete yardım etmemek, fitne, fesâd çıkmasına sebeb olur. Fesâdı önlememiz emr olundu dediler. Bu fakîrin anladığına göre, fesâdı önlemek, cana kıymadan ve karışıklık çıkarmadan yapılamaz. Bunun için şartlarına uygun olmadan seçilmiş olan halîfe ile birlikde harb etmemeli ve böyle halîfeye karşı gelmemelidir.

Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem", firâset nûru ile anladı ki, bu fesâd durmıyacakdır. Bunun için, **(Benden sonra fitneler olacakdır. O zemân oturanlar, fitneye karışanlardan iyidir)** buyurdu.

Allahü teâlânın âdeti şöyledir ki, sevdiği kullarından herbirini bir üstünlükle, ötekilerinden ayırmışdır. Hazret-i Ebû Bekrin merhameti, hazret-i Ömerin şiddeti, sertliği fazladır. Dâvüd ve Süleymân "aleyhimesselâm" devlet reîsi idiler. Îsâ ve Yûnüs ve Yahyâ "aleyhimüsselâm" ise, yalnızlığı severlerdi. Hassân bin Sâbit, şi'r ile Resûlullahı överdi. Bu yoldan Cennet ile müjdelendi. Ubeyy bin Kâ'b Kur'ân-ı kerîmi ezberlemekde, Abdüllah bin Mes'ûd, fıkh bilgilerinde, Hâlid bin Velîd savaşmakda meşhûr oldu. Sevgi ve ihlâs ile sohbetde en çok bulunmak ve kendini Resûlullahın rızâsı için her an fedâ etmek ve Resûlullah için ve İslâmiyyeti yaymak için canını, malını ve makâmını fedâ etmek üstünlüğü de en çok hazret-i Ebû Bekre ihsân edildi. İslâmiyyeti yaymak, hazret-i Ömere nasîb oldu. Her sıkıntıda mal ile imdâda yetişmekde ve hayâda ve gadabını yenmekde ve tahâret, kırâet ve fakîrlere yardımda, hazret-i Osmân cümleden ileri idi. Resûlullahın kanından olmak, Onun elinde büyüyüp, terbiyesi ile yetişmek, cesâret, zühd, vera' ve zekâ ve fesâhatda hazret-i Alî, hepsinden ileri idi. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem", Eshâbının bu üstünlüklerini bildirmiş ve herbirini övmüşdür "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în".

Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem", tercümân-ı gayb idi. İlerde olacak şeyleri haber verirdi. Eshâbının yapacakları üstün vazîfeleri bildirirdi. Hepsi, dediği gibi oldu. Olmıyacak şeyi haber verdiği hiç görülmedi. (Hilâfet, Alînin ve çocuklarının hakkıdır) demek doğru değildir. Böyle bir hak bildirilmiş olsaydı meydâna gelirdi. Hilâfeti onlar alır, ellerinden kimse kapamazdı. Halîfe olmamaları, Resûlullahın haber vermemiş olduğunu gösteriyor. Şî'îlerin haber diye söylediklerinin hep yalan olduğunu isbât ediyor.

Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem”, herkesin hakkını gözetmekde, herkesden ileride idi. Bunun için, hazret-i Abbâsı **(Amca, baba gibidir)** diyerek övdü. Hazret-i Fâtıma için **(Onu üzen, beni üzmüş olur)** buyurdu. Hazret-i Ebû Bekr için, **(Niçin arkadaşımı inciterek, benim hâtırımı saymıyorsunuz?)** buyurdu. Hazret-i Alî için, **(O bendendir. Ben de ondanım)** ve **(Ben kimin mevlâsı isem, Alî de onun mevlâsıdır)** buyurdu. Aklı ve insâfı olan kimse, akrabâlık bakımından olan övmek ile, dinde üstünlük ve hilâfete liyâkat bakımından olan övmeği birbirine karışdırmaz. **(Ben ondanım. O da bendendir)** sözü akrabâlık bakımındandır. Akrabâlık hakkını yerine getirmekdir. **(Fadl-i küllî)**yi, ya’nî her bakımdan üstün olmağı bildirmez. Çünki, bu sözler, hazret-i Alî ve hazret-i Fâtıma için söylenildiği gibi, hazret-i Abbâs için de söylendi. Hattâ, Ebû Lehebin kızı olan Dürre için de söylendi. İmâm-ı Ahmed bin Hanbelin kitâbında Dürre diyor ki, (Âişenin odasında idim. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” geldi. **(Abdest alacağım su getirin!)** buyurdu. Âişe ile leğen ve ibrik getirdik. Abdest aldı. Bana dönüp, **(Sen bendensin. Ben de sendenim!)** buyurdu). Bu sözün, akrabâlık hakkı için olduğu, üstünlüğü göstermek için olmadığı, buradan pekiyi anlaşılmakdadır.

Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem”, çok kimse için **(seviyorum)** buyurdu. Hâle, vakte ve o kimseye göre, bu söze başka başka ma’nâlar verilmişdir. Zâten sevmek çeşid çeşid olur. Zevceyi, evlâdı, arkadaşı, üstâdı sevmek birbirine benzemez. İnsan birini sever. Başka bakımdan, diğer birini dahâ çok sevebilir. Bunun içindir ki, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem”, **(Âişeyi çok seviyorum)** buyurdu. Başka bir yerde **(Üsâmeyi çok seviyorum)** dedi. Üçüncü bir yerde **(Ebû Bekri çok seviyorum)** dedi. Dördüncü bir yerde de **(Alîyi çok seviyorum)** buyurdu. Bu sevgilerin başka bakımlardan oldukları meydândadır.

Bir kimsenin başkasından dahâ üstün olması, aynı üstünlüğün onda dahâ çok bulunması demekdir. Bu çokluk, bir üstün sıfatın bütününde olacağı gibi, parçalarında da olabilir. Birinde bir parçası, ötekinde başka parçası bulunabilir. Meselâ cesâretin bir kısmı, pehlivânın, [sporcunun] cesâretidir. Bir kısmı da, hükûmet reîsinin cesâretidir. Melikin cesâreti, pehlivânın cesâretinden elbet dahâ kıymetlidir. İlm sıfatının kolları çokdur. Süâli iyi anlamak, bunu başka mes’ele ile karışdırmamak bunlardan bir parçadır. Zühd de iki kısmdır: Evliyânın zühdü, harâmlardan sakınmakdır. Peygamberlerin “salevâtullahi teâlâ aleyhim ecma’în” zühdü ise, islâmiyyeti yaymakdan başka birşey düşünmemekdir.

İslâmiyyetin yayılması, Kur'ân-ı kerîmi ve hadîs-i şerîfleri yaymakla olur. Peygamberimiz "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" bunun için, Eshâb-ı kirâm arasında ba'zılarının Kur'ân hâfızı ve ilmi çok olduğunu bildirerek, bunlardan öğrenilmesini diledi. Bu övmeler, onlar için diploma gibi oldu. Bunları sözlerinden tanıyamıyanlar, bu sûretle tanıdılar. Eshâb-ı kirâmın âlimlerinden hepsi, bu üstünlükde ortakdırlar.

Mekkenin fethinden önce, Allah yolunda mal verenlerin ve cihâd edenlerin dahâ üstün olduklarını Kur'ân-ı kerîm bildiriyor. Eshâb-ı kirâm, bu âyet-i kerîmenin Ebû Bekr-i Sıddîk için geldiğini bildiriyor. Çünki, herkesden önce mal veren ve cihâd eden o idi. Bu vazîfeyi bütün ömrünce yaparak, sonra başlıyanlardan veyâ önce başladı ise de, şehîd olarak uzun zemân yapmak nasîb olmıyanlardan dahâ üstün oldu.

Bir hadîs-i şerîfde, **(Benden sonra Ebû Bekre ve Ömere uyunuz!)** buyuruldu. Uyulacak kimsenin âlim olması lâzımdır. Hazret-i Ömer, bir süâl sorulunca, Eshâb-ı kirâmın âlimlerini toplar. Sözbirliği sağlardı. Hazret-i Alî "radıyallahü teâlâ anh" zemânında böyle olmadı. O "radıyallahü anh", keskin zekâsı, derin bilgisi ile hemen cevâb verirdi. Hatîb ve edîb olduğu için, sözlerini yanlış anlıyanlar da olurdu. Hattâ, hazret-i Osmânın şehâdeti ile ilişiği olduğunu anlayanlar da oldu. Fıkhda, Müt'a nikâhının harâm olmasını ve ayakları yıkamanın farz olduğunu ve birçok mes'eleleri bildiren ince sözlerini yanlış anlıyanlar çok oldu. Âlimler arasında ayrılıklara sebeb oldu. Hazret-i Ömerin, sözbirliği yaparak verdiği cevâblar ise, iyi anlaşıldı. Dört mezheb bilgilerine esâs oldu. Meselâ, **(Kur'a çekmek)**, hakları müsâvî kimseler arasından birini seçmek için yapılır. Birisini haklı göstermek için yapılmaz sözünü Ömer "radıyallahü teâlâ anh" söylemişdir.

İmâm-ı Alînin sözlerini **(Ehl-i sünnet)** ve **(İmâmiyye)** ve **(Zeydiyye)** fırkaları incelemişdir. Herbiri başka dürlü anlamışdır. Zeydiyye ile İmâmiyye, evliyâlığı inkâr etdi. Şeyhayn "radıyallahü teâlâ anhümâ" zemânında, müslimânlar arasında ayrılık olmadı. Hep birlikde kâfirlerle cihâd etdiler. Alî "radıyallahü teâlâ anh" zemânında ayrılıklar olunca, kâfirlerle döğüşmeği bırakıp birbirlerini kırmağa başladılar. Hazret-i Alî, fitneyi önliyemedi. Hattâ, hilâfeti de elinden kaçırdı.

Süâl: İlk iki halîfe zemânında Eshâb-ı kirâm çokdu. Halîfeye yardımcı oldular. Hazret-i Alî zemânında, Eshâb-ı kirâm azaldı. Çeşidli memleketlerde yeni îmân eden câhiller, sapık kimseler fitne çıkardı. Bu fitneleri ilk iki halîfe de önliyemezdi. Bu bakımdan üstünlüklerini söylemek doğru olur mu?

Cevâb: Allahü teâlânın feyzleri, ni'metleri, fark gözetmeksizin herkese gelmekdedir. Fekat, Allahü teâlânın âdeti şöyledir ki, feyzlerini, ni'metlerini bir sebeble, bir kimse ile gönderir. Bu sebebin, o ni'mete vâsıta olabilmesi lâzımdır. İyiliğe sebeb olanın iyi olduğu, felâkete, azâba sebeb olanın iyi olmadığı anlaşılacağı gibi, iyiler arasındaki üstünlük dereceleri de, buradan anlaşılır. İlk halîfe zemânında, câhil ve sapık, bozuk kimseler yokdur demek doğru değildir. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" vefât eder etmez, Arabistân halkının çoğu irtidâd etdi. Eshâb-ı kirâmdan "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în" kendilerine vazîfe ile gelmiş olanları şehîd etdiler. İki halîfenin tedbîr ve gayretleri, büyük bir felâketi önledi. Aklı olan kimse, bu hâdiselere tesâdüf diyemez. Takdîr-i ilâhî böyle imiş diyerek, hizmetleri inkâra kalkışmak da, Emr-i ma'rûfü ve Nehy-i münkeri inkâr etmek olur. Hazret-i Alînin üstünlüğünü inkâr etmeğe de yol açar.

Süâl: Hazret-i Alînin "radıyallahü teâlâ anh" müslimânlarla harb etmesi, hakkı savunmak idi. Bâtılı yok etmek için idi. Bunun için, bu harbleri de cihâd sayılmaz mı?

Cevâb: Hazret-i Alînin "radıyallahü teâlâ anh" hak için, iyilik için uğraşdığı ortadadır. Bunun için ona bir leke sürülemez. Fekat, bu savaşları Resûlullahın emri ile yapdı demek doğru değildir. Çünki, onun fitneleri basdırması takdîr edilmiş olsaydı, Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" ona emr ederdi. O da, bu hayrlı işe sebeb olurdu.

Bilindiği gibi, Şâmın ve Irâkın feth olunacağını haber vermişdi. Bunun için, iki halîfenin bu çalışmaları meyveli oldu. Bu fesâdlar ise, kaldırılamadı. Alînin "radıyallahü teâlâ anh" söndürmek için aldığı tedbîrler, fitneyi dahâ da körükledi. Allahü teâlâdan Resûlüne va'd edilmiş olmadığı anlaşılmakdadır. Hazret-i Alînin hâricîlerle harb etmesi, öyle değildir. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem", bu muhârebesini bildirmiş ve zafer kazanacağını müjdelemişdi.

Şeyhayn zemânında "radıyallahü teâlâ anhümâ" fıkh bilgilerine uymakda ve ihsân ve tarîkat denilen ma'rifetleri almakda müslimânlar birlik hâlinde idi. Kusûru olanları halîfe cezâlandırırdı. Hâlbuki, kendileri gibi, onların çoğu da, Resûlullahın "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" sohbetinde bulunmuşlardı. Sa'd ibni Ebî Vakkâs "radıyallahü teâlâ anh" evinin kapısını acemler gibi yapdırınca, hazret-i Ömer "radıyallahü teâlâ anh" yıkdırdı. Hâlid bin Velîd gibi ünlü bir kumandanı azl eyledi. Mısr vâlîsi Amr ibni Âsı payladı. Hazret-i Alî "radıyallahü teâlâ anh" zemânında, halîfeyi kabûl etmekde bile ayrılıklar oldu. Hazret-i Osmânın "radıyallahü

teâlâ anh” kâtillerine kısâs yapmakdaki ve halîfelik için hazret-i Mu’âviyenin “radıyallahü teâlâ anh” hakem talebini kabûl etmesindeki fikrlerini müslimânların çoğuna kabûl etdiremedi. Şeyhaynın “radıyallahü teâlâ anhümâ” sohbetinde bulunanlar, Sahâbî olmasalar bile, islâmiyyete uyar, kalblerini temizlerlerdi. Hazret-i Alînin “radıyallahü teâlâ anh” yanında bulunanların çoğu ise, asker idi. Kalbleri bozukdu. Kendisini bile sevmiyenler vardı. Halîfe minberde bunlardan şikâyet ederdi. Hazret-i Hasene “radıyallahü teâlâ anh” cefâ edenler ve hazret-i Hüseyni “radıyallahü teâlâ anh” vahşîce şehîd edenler, hep Kûfe ehâlîsinden oldu. Halîfeyi sevenlerin çoğu da, bu sevgide taşkınlık yapdı. Hazret-i Alî “radıyallahü teâlâ anh”, bunlardan da şikâyet ederdi.

Süâl: Hazret-i Alînin rûhâniyyeti çokdu. Melek gibi idi. Onun için insanlarla anlaşamadı. Şeyhayn ise, herkes gibi insandı. Benzerleri ile kolay anlaşdılar. Resûlullaha “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” akrabâları bile inanmadı. Bu kusûr, Resûlullaha değil, inanmıyanlara âid oldu?

Cevâb: Ehl-i sünnet âlimlerine göre “rahime-hümullahü teâlâ” hazret-i Alî “radıyallahü anh” için hiçbir kusûr söylemek câiz değildir. Biz bu kitâbda, Ehl-i sünnete uyarak, kusûr değil, üstünlük farklarını belirtmek istiyoruz. Allahü teâlâ, Habîbine “sallallahü aleyhi ve sellem” münâfıklarla müdârât etmesini, câhillere ince mes’eleleri anlatmamasını, herkesin hâline uygun davranmasını emr eyledi. Böylece, onları terbiye etmek, feyz vermek kolay oldu. Allahü teâlâ, zâten bunun için, Peygamberleri “aleyhimüsselâm” insan olarak gönderdi. Melek olarak göndermedi. Halîfeler içinde de böyle olan, elbet dahâ üstün olur. İslâmiyyeti yayması ve insanları terbiye etmesi başarılı olur. Her ne şeklde olursa olsun, böyle yapmağa mâni’ olan şeyler, hattâ şiddet, vera’, edebiyyât, halkdan uzaklaşmak gibi kıymetli şeyler bile, halîfenin derecesini azaltır. Hayr ve hasenât yapanların kazandığı sevâblar, bunların üstâdlarına da ve sebeb olanlara da verilir. Bu bakımdan da Şeyhaynın “radıyallahü teâlâ anhümâ”, Alîden “radıyallahü teâlâ anh” üstün olması lâzım gelmekdedir.

Hicretden evvel kâfirler Resûlullaha “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” ve müslimânlara akla gelmedik eziyyet ve işkence yapdılar. Hazret-i Ebû Bekr ile hazret-i Ömer “radıyallahü teâlâ anhümâ” onlara karşı çıkdı. Hazret-i Alî “radıyallahü teâlâ anh” o zemân çocukdu. Hicretden sonra hazret-i Alî “radıyallahü teâlâ anh” düşmanla dövüşmekde, Şeyhayn da “radıyallahü teâlâ anhümâ” Resûlullah “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” ile meşveret etmekde dahâ ileri oldular. Resûlullahın “sallallahü teâlâ aleyhi ve

sellem" vefâtından sonra, Şeyhayn "radıyallahü teâlâ anhümâ" zemânında, İslâmiyyetin yayılması, memleketlerin alınması, o kadar çok ve o kadar çabuk oldu ki, hiçbir zemân ve hiçbir yerde böyle te'sîrli ve devâmlı başarı görülmemişdir. Alî "radıyallahü teâlâ anh" zemânında ise, hiçbir şehr alınmadı. Hattâ cihâd temâmen durdu.

Hazret-i Alîden "radıyallahü teâlâ anh" hadîs rivâyet edenlerin çoğu, öteden beriden toplanan askerlerdi. Kimlikleri belli değildi. Onların bildirdikleri sağlam değildir. Medînedeki ve Şâmdaki âlimlerden, hazret-i Alîden "radıyallahü teâlâ anh" hadîs bildiren pek azdır.

Kur'ân-ı kerîmden ve hadîs-i şerîflerden sonra islâmın temel bilgisi **(Fıkh)**dır. Fıkhdan ana bilgiler, hazret-i Ömerin "radıyallahü teâlâ anh" sözbirliği yaparak ortaya koyduklarıdır. Müslimânların çoğu Hanefî, Mâlikî ve Şâfi'îdir. Mâlikî mezhebinin kaynağı **(Muvattâ)** kitâbıdır. Muvattâ kitâbında, hazret-i Alîden "radıyallahü teâlâ anh" gelme ancak birkaç mes'ele bulunmakdadır. Hanefî mezhebinin kaynağı olan imâm-ı Ebû Hanîfenin "rahime-hullahü teâlâ" Müsnedi ve imâm-ı Muhammedin "rahime-hullahü teâlâ" eserleri de böyledir. İmâm-ı Şâfi'înin "rahime-hullahü teâlâ" Müsnedinde ise, onlardakilerden dahâ az vardır. Fıkhdan sonra (Siyer) bilgileri gelir. Burada da, hazret-i Alî "radıyallahü teâlâ anh", öteki Sahâbîler gibidir. Tesavvufa gelince, **(Sülûk)** ve kalbi temizleme olan bu ilmde, hazret-i Alînin "radıyallahü teâlâ anh" sözleri, meselâ Abdüllah bin Mes'ûdun veyâ Abdüllah bin Ömerin "radıyallahü teâlâ anh" sözlerinden dahâ çok değildir.

Süâl: Hazret-i Alî "radıyallahü teâlâ anh", Kur'ân-ı kerîmi ve hadîs-i şerîfleri herkesden iyi biliyordu. Ondan işitenlerin çürük olmaları, Mezheb imâmlarına doğru olarak iletememeleri, bu yüce imâma kusûr olur mu?

Cevâb: Onların kusûrları, İmâm hazretlerinin yüksekliğini elbet sarsamaz. Onun halîfe olmak hakkını elbet gidermez. Fekat, halîfenin hâkim, gâlib olması lâzımdır. Halîfe olmağa hakkı olanlar arasından, Allahü teâlâ, bilinmiyen sebeblerle, birini bu makâma seçince, onun için elbet, ayrı bir üstünlük olur. Kendinde olan üstünlüğe, bir de iş yapmakla olan üstünlük eklenir. Hizmeti çok olanın, üstünlüğü artar. Allahü teâlâ, bu üstünlüğü, kendinde üstünlük olana ve ayrıca çalışana verir.

Şeyhaynın "radıyallahü teâlâ anhümâ" kalb temizliği, ya'nî tesavvuf bakımından üstünlüğü, iki yoldan anlatılabilir: Hazret-i Alînin "radıyallahü teâlâ anh" zühdü, Velîlerin "rahime-hümullahü teâlâ" zühdü gibi idi. Şeyhaynın "radıyallahü teâlâ anhümâ"

zühdleri ise, Peygamberimizin “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” zühdü gibi idi. Vera’ları da böyle idi. Târîhler sözbirliği ile bildiriyor ki, hazret-i Alînin “radıyallahü teâlâ anh” zühdü, hilâfetinin düzenini bozdu. Şeyhaynın “radıyallahü teâlâ anhümâ” zühdleri ise, hilâfetlerini düzene koydu. İkinci yoldan deriz ki, zühd, nefsin istediğini yapmamakdır. İslâmiyyetin izn verdiği şey olsa da, yapmamakdır. Hazret-i Alî “radıyallahü teâlâ anh”, halîfe olmak için çok kan dökülmesine sebeb oldu. Bu işinde elbet haklı idi ve islâmiyyetin izn verdiği işi yapdı. Fekat Şeyhayn “radıyallahü teâlâ anhümâ” zühdlerinden dolayı, halîfeliği istemediklerini söylediler. Şeyhayn “radıyallahü teâlâ anhümâ”, ilm sâhiblerine ve hilâfete hakkı olanlara hep tevâdu’ gösterdi. Zühd, az şeyle geçinmek ise, hazret-i Alînin “radıyallahü teâlâ anh” bu bakımdan da Şeyhayndan “radıyallahü teâlâ anhümâ” ileri olduğu söylenemez. İmâm-ı Ahmedin “rahime-hullahü teâlâ” kitâbında, Muhammed bin Kâ’b-ı Kurazî diyor ki, hazret-i Alî “radıyallahü teâlâ anh” (Resûlullahın “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” zemânında açlıkdan karnıma taş bağladığım oldu. Şimdi ise, malımın zekâtı dörtbin altın oluyor) dedi.

Hiç şübhe yok ki, hazret-i Alî “radıyallahü anh” kâmil ve mükemmil idi. Peygamberimiz “sallallahü aleyhi ve sellem”, **(Kimse rızkını bitirmeden ölmez. Fekat, rızkınızı iyi yerlerde arayınız!)** buyurdu.

BİRİNCİ FASL

Kitâbın başından buraya kadar, Şeyhaynın “radıyallahü teâlâ anhümâ” dahâ üstün olduğunu nakle ve akla dayanarak bildirdik. Şimdi muhâliflerin şübhelerini gidermeye çalışalım. Burada İmâmiyye ve Zeydiyye fırkalarına cevâb verecek değiliz. Onlara âyet-i kerîme ile hadîs-i şerîfler ile değil, başka dürlü cevâb verilir. Bu mes’elede doğru düşünenler de, yanlış düşünenler de, üç kısmdır. Nasîr-i Tûsî bunları şaşırtmışdır.

Nasîr-üddîn-i Tûsî, **(Tecrîd)** kitâbında, hazret-i Alînin Şeyhayndan dahâ üstün olduğunu bildiriyor. Cihâdlarda yapdığı kahramanlıkları ve Resûlullahın hizmetinde çekdiği sıkıntıları yazıyor. Bedr, Uhud, Ahzâb [ya’nî Hendek] ve Hayber ve Huneyn gazâlarındaki hizmetlerini, başka hiçbir Sahâbî yapmamışdır diyor. (Âlimlerin ilmleri ondan gelmekdedir. Böyle olduğunu kendi de haber vermişdir. **(Mubâhele)** âyetinde **(Ve enfüsenâ)** buyuruldu ki, bu onun şânını bildirmekdedir. Çok cömerd idi. Resûlullahdan sonra, insanların en zâhidi idi. İbâdeti ençok olanı idi. En âlimi, en şereflisi idi. İlk îmân eden odur. En fasîh konuşan o idi. Re’yi,

keşfi en doğru olan, Allahü teâlânın emrlerinin yapılması için en çok uğraşan, Kur'ân-ı kerîmi en iyi ezberliyen o idi. Gaybdan haber verirdi. Düâları kabûl olurdu. Çok kerâmetleri görüldü. Resûlullahın "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" yakın akrabâsı ve âhıret kardeşi idi. Onu sevmek, ona yardım etmek her müslimâna vâcib oldu. Peygamberlere müsâvî olduğu bildirildi. Kuş olayı, onun şerefinin yüksek olduğunu gösteriyor. Mûsâ yanında Hârûn gibi idi. Halîfe olacağı, **(Gadîr)** denilen yerdeki hadîs-i şerîfle bildirildi. Küfr üzere bir ân yaşamadı. İslâma çok hizmet etdi. Rûhu da, bedeni de kâmil idi) diyor.

Cevâb: (Fadl-i cüz'î), ya'nî birkaç şeyde üstün olmak ile, **(Fadl-i küllî),** ya'nî her şeyde üstün olmak başkadır. İnsanı Peygambere benzeten çeşidli sıfatlar vardır. Bunları birbirine karışdırmamalıdır. Millete reîs olmak, Peygambere halîfe olmak üstünlüğü ile başka üstünlükleri iyi anlamak lâzımdır.

Allahü teâlâ, **(Mâide)** sûresinin üçüncü âyetinde, **(Bugün, dîninizi kemâle getirdim. Size ni'metimi temâmladım)** buyurdu. Bunun için, din ve millet işlerinde, Peygamberden başkasına bakılmaz. Allahü teâlâ, sevgili Peygamberine ihsân etdiği ni'metlerin çoğunu hayâtda iken vermiş, bir kısmını da, sonra vereceğini va'd etmiş, bunları, ba'zı Sahâbîler elinde yaratmışdır. Bu Sahâbîler, Resûlullaha "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem", peygamberlik vazîfesinde benzemekle şereflenmişlerdir. Eshâb-ı kirâmın, bu bakımdan Resûlullaha benzemeleri farklıdır. Ençok benziyenleri Şeyhayn oldu. Bunu iyi açıklayabilmek için, **(Tecrîd)** kitâbının yazıları birer birer aşağıda yazılacak, herbiri cevâblandırılacakdır:

Süâl 1: Hazret-i Alî, din uğrunda çok cihâd yapdı. Onun kadar kahramanlık gösteren oldu mu?

Cevâb 1: Hazret-i Alînin "radıyallahü teâlâ anh" gazâlarda kahramanlık göstermesi, Resûlullahın yardımı ile idi. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem", Şeyhayne de bu yardımı yapdı. Hicret ile vefât arasındaki zemânda, hazret-i Alîye olan yardımı dahâ çok idi. Hicretden önce ve vefâtdan sonra ise, Şeyhayne olan yardımı dahâ çok idi. Fekat, peygamberlik vazîfesinde benzeyiş, Şeyhaynde dahâ çok oldu.

Süâl 2: Eshâb-ı kirâm çok şeyi hazret-i Alîye sorup öğrenirlerdi. Bu onun dahâ üstün olduğunu göstermiyor mu?

Cevâb 2: Hazret-i Ömer de, ilminin çok olması ile müjdelenmiş idi. Tirmüzî bildiriyor ki, hazret-i Alî, irtidâd eden birkaç kişiyi yakdı. Bunu, Abdüllah ibni Abbâs işitince, ben olsaydım, yakmazdım, öldürürdüm. Çünki, Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem", **(Dinden çıkanı öldürünüz!)** buyurdu. Bir kerre de, **(Allahü**

teâlânın yapacağı azâb ile siz azâb yapmayınız!) buyurdu dedi. Hazret-i Alî bunu işitince, Abdüllah ibni Abbâs doğru söyliyor buyurdu. Hazret-i Alînin “radıyallahü teâlâ anh” ma’sûm olmadığını, yanıldığını gösteren böyle haberler, Müslimde ve başka kitâblarda yazılıdır.

Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” hazret-i Alîyi övdüğü gibi, Eshâb-ı kirâmdan çoğunu da senâ buyurmuşdur. Şeyhayn için, **(Benden sonra Ebû Bekre ve Ömere itâ’at ediniz!)** ve **(Cennetdeki adamların en üstünü, Ebû Bekr ve Ömerdir)** hadîs-i şerîfleri meşhûrdur. **(Ömerin geçdiği yoldan şeytân kaçar)** hadîs-i şerîfi ve gömlek rü’yâsını ve süt rü’yâsını söyliyerek, ilm ve din ile ta’bîr buyurması, hazret-i Ömeri müjdelemişdir. Ubeyy bin Kâ’b için de, **(Kur’ân-ı kerîmi en iyi okuyanınız Ubeyy bin Kâ’bdır)** buyuruldu. **(İbni Ümm-i Abdin râzı olduğu kimseden ben de râzıyım)** ve **(Halâli ve harâmı ençok bileniniz Mu’âzdır!)** ve **(Her ümmetin emîni vardı. Bu ümmetin emîni Ebû Ubeydedir)** ve **(Her Peygamberin havârîsi vardı. Benim havârim Zübeyrdir)** ve **(İlmin dörtde birini Âişeden öğreniniz!)** hadîs-i şerîfleri, çeşidli Sahâbîleri bir üstünlükle övmekdedir. İnsâf ile düşünülürse, bu üstünlükleri içinde, en üstün olanı, itâ’at olunmak ve Cennet adamlarının en üstünü olmakdır. Hazret-i Alî de, bunu bildirerek, (Benim size vezîr [ya’nî müşâvir] olmam, size emîr olmamdan dahâ iyidir) buyurmuşdur.

Âlimlerin ilmleri ondan geldiği gibi, Şeyhaynden de gelmekdedir. Din âlimleri, kırâet, fıkh, hadîs, tefsîr, üsûl, tesavvuf, kelâm ve lisân âlimleridir. Kırâet âlimlerinden yedisi meşhûrdur. Bunların hepsinin ilmi, hazret-i Osmânın yazdırdığı Kur’ân-ı kerîmden alınmışdır. Bu Kur’ân-ı kerîmi ise, Şeyhayn “radıyallahü teâlâ anhümâ” topladı. Bunu da, hazret-i Ömerin gönderdiği âlimler, her yere ulaşdırdı. Hazret-i Alîden “radıyallahü teâlâ anh” ise, yalnız iki rivâyet gelmişdir. Fıkh âlimlerinden, Hanefî, Şâfi’î ve Mâlikî mezheblerinin temelleri, hazret-i Ömerin yapdığı icmâ’ bilgilerine dayanmakdadır. Bunların ana kitâblarında, hazret-i Alîden gelme rivâyet pek azdır. Hadîs âlimlerine gelince, bunların bildirdikleri hadîs-i şerîflerin çoğunu, Ebû Hüreyre ve Abdüllah ibni Ömer ve Âişe ve Abdüllah bin Mes’ûd ve Abdüllah bin Abbâs ve Enes bin Mâlik ve Ebû Sa’îd-i Hudrî ve Câbir bin Abdüllah “radıyallahü teâlâ anhüm” haber vermişlerdir. Bunların da çoğu Şeyhaynden rivâyet etmekdedir. Medîne, Şâm, Yemen ve Mısr âlimlerinin hazret-i Alîden rivâyetleri azdır. Kûfelilerin rivâyeti çok ise de, bunların hâlleri bilinmemekdedir.

Üsûl ilmini imâm-ı Şâfi’î “rahmetullahi teâlâ aleyh” kurdu.

Bunun Kitâb, sünnet, icmâ' ve kıyâs üzerindeki temel bilgileri ise, hep Şeyhaynden gelmekdedir. Sonra, her mezheb imâmı, kendi mezhebi için üsûl koydu. Bu üsûllerin, Eshâb-ı kirâmın sözleri ile hiç ilgileri yokdur.

Kelâm âlimlerinin temel bilgileri, Ehl-i sünnet ve cemâ'at i'tikâdıdır. Bu bilgiler de Şeyhaynden "radıyallahü teâlâ anhümâ" gelmekdedir. Zemânla eklenen bilgilerin ise, Eshâb-ı kirâmın sözleri ile bir ilgisi yokdur.

Tefsîr ilmini kuran Ömerdir "radıyallahü teâlâ anh".

Tesavvuf ilmine gelince, kalbin sohbetle temizlenmesi, Şeyhaynden gelmekdedir. Hasen-i Basrînin hazret-i Alîden feyz alması ve hırka giymesi doğru değildir diyenler de vardır.

Hazret-i Alînin "radıyallahü teâlâ anh", kendi üstünlüklerini söylemesi câizdir. Büyük bir zâtın, iyi niyyetle, başkalarının kendinden feyz alabilmeleri için, üstünlüklerini bildirmesi câizdir. Hazret-i Alî, hutbede, (Kur'ân-ı kerîmden dilediğinizi bana sorunuz! Vallahi her bir âyetin, gece mi gündüz mü geldiğini ve ovada mı, dağda mı indiğini bilirim) buyurdu. Şeyhaynın "radıyallahü teâlâ anhümâ" tevâzu'u pekçokdu. Meselâ, Ebû Bekr-i Sıddîk "radıyallahü anh", dalda bir kuş görünce, (Ne mutlu sana ey kuş! Dilediğin dala konarsın. Dilediğin meyveleri yirsin. Kıyâmet günü hesâba çekilmez, azâb görmezsin. Keşki, senin gibi bir kuş olsaydım) dediği meşhûrdur. Hazret-i Ömerin de, bir avuç toprak olmak için söyledikleri, kitâblarda yazılıdır. Allahü teâlâya yakın Evliyânın hâlleri birbirine uymaz. Kimi övünmüş, kimi yok olmak istemişdir. Îsâ aleyhisselâm inbisât hâlinde, neş'eli idi. Yahyâ aleyhisselâm ise, çok zemân korku içinde, üzüntülü idi. Hazret-i Ebû Bekre "radıyallahü teâlâ anh" (Ey Allahın halîfesi!) dediler. (Ben Resûlullahın halîfesiyim ve buna râzıyım) dedi.

Süâl 3: (Ve-enfüsenâ) âyet-i kerîmesi, hazret-i Alînin "radıyallahü teâlâ anh" üstünlüğünü göstermiyor mu?

Cevâb 3: Tefsîrlerde bildirildiği üzere, bu âyet-i kerîmeye **(mubâhele âyeti)** denir. Mubâhele yapmak ve mubâhele yaparken, çocukları ve akrabâyı da yanında bulundurmak, Arabistânda âdet idi. Resûlullah da "sallallahü aleyhi ve sellem" mubâhele yaparken, bu âdete uyarak, çocuklarını ve akrabâsını topladı. Bu âyet-i kerîme, hazret-i Alînin "radıyallahü teâlâ anh" akrabâ olmak şerefini göstermekdedir. Bu şerefin büyüklüğüne hepimiz inanıyoruz. Fekat bu şeref, **(Fadl-i küllî)** ya'nî her bakımdan üstün olmağı göstermez. Bunun gibi, **(Sen bendensin. Ben de sendenim)** gibi hadîs-i şerîfler, akrabâlık şerefini göstermekdedir. Çünki, hazret-i Abbâs için ve Ebû Lehebin kızı Dürre için de böyle buyurulmuş-

dur. Böyle sözler, **(Fadl-ı cüz'î)**yi, ya'nî bir bakımdan üstünlüğü gösterir. Her bakımdan üstünlüğü göstermez. Hamâmda bir arslan gördüm demek gibidir. Hamâmda arslan gibi kuvvetli bir insan görmüş olduğunu bildirmekdedir. Yoksa dişleri, pençesi ve yelesi arslanınkiler gibi demek değildir.

Süâl 4: Hazret-i Alî "radıyallahü teâlâ anh" çok cömerd idi. Bu üstünlüğü âyet-i kerîme ile medh olundu.

Cevâb 4: Hazret-i Alî "radıyallahü anh", elbet çok cömerd idi. Bunun gibi, dahâ nice üstünlükleri de vardı. Hazret-i Alînin bu üstünlüklerine ve Eshâb-ı kirâmın çoğundan dahâ üstün olduğuna hepimiz inanıyoruz. Biz burada Şeyhaynın dahâ üstün olduğunu bildirmek istiyoruz. Cömerdlik iki dürlüdür. Birisi, kendi malını muhtâc olanlara bol bol vermekdir. İkincisi, **(Beyt-ül mâl)** denilen devlet hazînesi me'mûrlarının, beyt-ül mâldan hakkı olanlara haklarını eksik vermemesidir. Şeyhayn, iki bakımdan da dahâ çok cömerd idi. Hazret-i Ebû Bekrin, hicretden evvel ve hicretden sonra, Resûlullah için verdiği malların çokluğunu, siyer kitâbları sözbirliği ile bildiriyor. Bir gece Allah için onbin altın, ertesi gün onbin altın ve ayrıca gizlice onbin altın ve herkesin yanında onbin altın dağıtınca, Nisâ sûresinin otuzaltıncı âyeti gelerek, Allahü teâlâ tarafından medh ve senâ buyuruldu. Peygamberimiz "sallallahü aleyhi ve sellem", **(Eshâbım arasında bana sohbeti ile ve malı ile en çok hizmet eden, Ebû Bekrdir)** buyurdu.

Tebük gazvesinde, malının hepsini verdi. Hazret-i Ömerin "radıyallahü teâlâ anh" de, Allah yolunda malını verdiği çok olmuşdur. Tebük gazvesinde malının yarısını verdi. Hazret-i Alînin bu kadar mal verdiği hiç işitilmemişdir. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem", ona bakıyordu. Hicretden sonra da malı yokdu. Şeyhayn halîfe iken, Beyt-ül-mâldan ancak geçinecek kadar ücret alırdı. Hazînenin hepsini millete dağıtırlardı. Hazret-i Alî "radıyallahü teâlâ anh" halîfe iken, millete dağıtdığı, onlarınkinin binde biri olamaz. Ukaylın, geçim sıkıntısından hazret-i Alîye kızdığı, bu yüzden Mu'âviyenin "radıyallahü teâlâ anh" yanına gitdiği meşhûrdur.

Süâl 5: Hazret-i Alî, Resûlullahdan sonra insanların en zâhidi idi.

Cevâb 5: Evet, hazret-i Alînin zühdünün çok olduğu meydândadır. Eshâb-ı kirâmın çoğundan dahâ zâhid idi. Zühd, dünyâya düşkün olmamakdır. Bunun en kıymetlisi, halîfeliği de istememekdir. Şeyhaynın halîfeliği bırakmak istediklerini, Eshâb-ı kirâm sözbirliği ile bildiriyor. Hazret-i Alî ise, halîfe olmak için uğraşdı. Dîne ve müslimânlara hizmet için istedi diyenlerin, Şeyhaynı da,

halîfe oldukları için, kötülememeleri lâzım olur. Fekat Şeyhayn, halîfe olmak için uğraşmadılar. Hazret-i Alî ise, çok uğraşdı. Hazret-i Ömerin zühdünün mükemmel olduğunu Sa'd ibni Ebî Vakkâs bildiriyor. Şeyhaynın zühdünü, kanâ'atini bildiren haberler sayılamıyacak kadar çokdur. Zâhidlerin en üstünü, Resûlullahdır "sallallahü aleyhi ve sellem". Şeyhayn halîfe iken, tâm Ona benzediler. Allahü teâlânın emrlerini yerleşdirmek, yaymak için, herşeyi yapdılar. Böyle olduğunu hazret-i Alî de bildirdi ve (Resûlullah "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" hepimizden ileridedir. Ebû Bekr de öyle oldu. Ömer, bunların üçüncüsü oldu. Sonra, herşey bozuldu. Allahü teâlânın dilediği şeyler başgösterdi) dedi.

Hazret-i Alînin çok ibâdet yapdığı için, Eshâb-ı kirâmın çoğundan ileride olduğu meydândadır. Fekat, Şeyhaynden ileride olduğu söylenemez "radıyallahü teâlâ anhüm".

Süâl 6: Hazret-i Alî "radıyallahü teâlâ anh" önce îmân etdi. Bundan büyük şeref olur mu?

Cevâb 6: Önce îmân eden, ba'zı âlimlere göre hazret-i Alîdir. Ba'zılarına göre ise hazret-i Ebû Bekrdir. Hazret-i Hadîcenin bunlardan önce îmân etdiği, sözbirliği ile bildirilmişdir. Önce îmân etmek dahâ üstün olmağa sebeb olsaydı, hazret-i Hadîce ile Zeyd, Eshâb-ı kirâmın en üstünü olurlardı. Önce îmân etmenin bir üstünlük olması, başkalarının îmâna gelmelerine sebeb olduğu içindir. Bu da, ancak bâlîğ olmuş, yetişmiş kimsede olur. Hazret-i Alî, îmân etdiği zemân çocukdu. Îmân etdiğini babasından bile sakladı. Önce îmân ederek başkalarını îmâna getirmek üstünlüğü, yalnız Ebû Bekrde "radıyallahü teâlâ anh" hâsıl oldu.

Süâl 7: Hazret-i Alî "radıyallahü teâlâ anh", Eshâb-ı kirâmın en fasîh konuşanı idi.

Cevâb 7: Hazret-i Alînin fasîh, belîğ ve edîb olduğu ve bu bakımdan Eshâb-ı kirâmın çoğundan üstün olduğu meydândadır. Fekat, Şeyhaynden dahâ üstün olduğu söylenemez. Çünki, Şeyhaynın çok fasîh hutbelerini, Eshâb-ı kirâmın büyükleri haber vermişdir. Hazret-i Ebû Bekrin çok fasîh olan kasîdeleri, İbni İshak târîhinde yazılıdır. Bununla berâber, çok fasîh olmanın halîfelikle bir ilgisi yokdur. Evet islâmiyyeti bildirirken fesâhet lâzımdır. Şeyhayn "radıyallahü anhümâ", herşeyi gâyet fasîh bildirdiler. Ayrılıkları, anlaşmazlıkları temâmen ortadan kaldırdılar. Hazret-i Alî "radıyallahü anh" zemânında hâsıl olan anlaşmazlıkların hiçbiri çözülemedi. Hazret-i Alînin "radıyallahü teâlâ anh" sözü ile ictihâdını değişdiren bir Sahâbî bulunduğu işitilmemişdir.

Süâl 8: Hazret-i Alînin re'yi, keşfi en doğru değil mi idi?

Cevâb 8: Evet, hazret-i Alînin ictihâdının doğru olduğuna ve

nasslardan hükm çıkarmakdaki ve süâllere cevâb vermekdeki sür'atine kimsenin bir diyeceği yokdur. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" de, bunu bildirerek: **(Hükm vermekde en ileride olanınız, Alîdir)** buyurmuşdur. Hazret-i Ömer, Eshâb-ı kirâmın üstünlüklerini sayarken (Hükm etmekde en üstünümüz Alîdir) demişdir. Fekat, bu üstünlüğü, Şeyhaynden önce halîfe olmasına sebeb göstermek doğru olamaz. Çünki, hazret-i Ebû Bekr halîfe olunca, arabları mürted olmakdan vazgeçirmek için neler hükm etdi ise, hepsi fâideli oldu. Îrâna ve Rûmlarla yapılan cihâdlarda hazret-i Ömerin düşünceleri ve emrleri hep zafer sağladı. Hazret-i Alî halîfe iken, yapdıkları zararlı oldu. Meşveret edilenlerin re'ylerini beğenmezdi. Abdüllah ibni Abbâs bunu açıkca bildiriyor. Hazret-i Osmân şehîd edilince, hazret-i Alîye, oğlu hazret-i Hasenin söyledikleri, kitâblarda yazılıdır. Re'yin, ictihâdın doğru olması demek, fâideli sonuçlar getirmesi demekdir. Bu da, yalnız Şeyhaynın re'y ve ictihâdlarında tâm olarak hâsıl olmuşdur.

Süâl 9: Hazret-i Alî "radıyallahü teâlâ anh", Allahü teâlânın emrlerinin yapılması için ençok uğraşan değil midir?

Cevâb 9: Allahü teâlânın emrlerinin yapılması ve islâmiyyetin yayılması için Şeyhaynın da, hazret-i Alînin de "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în" var kuvvetle çalışdıkları şübhesizdir "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în". Fekat, nass ile açıkca bildirilmemiş işlerde acele etmemek, meşveret etmek, icmâ' elde etmek lâzımdır. Böyle yerlerde acele etmek hatâdır. Had cezâlarında böyle yapılmazsa, fitne uyanır. Şeyhayn, her emrlerinde, Resûlullahın bu sünnetini gözetirlerdi. Bunu, Ömer bin Abdül'azîz çok güzel haber vermekdedir. Hazret-i Alî böyle yapmadı. Hattâ bir gece, Mugîre bin Şu'be ile konuşurken, (Anlaşmazlık ve fitne korkusu olunca, zânîyi hemen recm ederim) demiş, Mugîre de, o gece kaçarak, hazret-i Mu'âviyenin yanına gitmişdir. Denilebilir ki, hazret-i Alî zemânındaki karışıklıklara kısmen acelesi sebeb olmuşdur. Hazret-i Alîde sekr ve acele çokdu. Şeyhaynde ise, Sahv, teennî ve uzağı görmek çokdu. Böyle olduğunu, Abdüllah ibni Abbâs, açık olarak bildirmiş, (Hazret-i Ömer, ileriyi görür, yavaş hareket ederdi. Hazret-i Alî, istediğini hemen yapabilecek sanır, harekete geçerdi. Çoğu yapılamazdı) demişdir.

Süâl 10: Kur'ân-ı kerîmi en iyi ezberliyen hazret-i Alî "radıyallahü teâlâ anh" değil midir?

Cevâb 10: Kur'ân-ı kerîmi ezberlemek şerefi, yalnız hazret-i Alîye mahsûs değildir. Şeyhayn ve Zinnûreyn ve Abdüllah ibni Mes'ûd ve Ubeyy bin Kâ'b "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în" da, Kur'ân-ı kerîmin hepsini ezberlemişlerdi. Şeyhayn halîfe iken,

Cum’a ve beş vakt nemâzı kıldırırlardı. Sabâh nemâzında Bekara ve Yûsüf gibi uzun sûreleri okurlardı. Hazret-i Alî ve diğer hâfızlar, cemâ’at arasında idiler. Hiçbir nemâzda yanlış okundu dedikleri işitilmemişdir. Bu nemâzlar, cemâ’atin hıfzlarının kuvvetlenmesine yardım etdi.

Süâl 11: Hazret-i Alî “radıyallahü teâlâ anh” gaybden haber verirdi ve düâları kabûl olurdu.

Cevâb 11: Gaybden haber vermek ve düânın kabûl olması, hazret-i Alîde de, Şeyhaynde de çok görüldü. Şeyhaynın bu kerâmetleri, sahîh haberlerle bizlere geldi. Hazret-i Alînin kerâmetlerini bildirenler arasında yalancıların bulunduğunu hazret-i Alî de bildirmiş, çoğunu yanından kovmuşdur. Birbirlerinin kötülüklerini de bildirmişlerdir. Buhârîde diyor ki, Şeyhaynın düâsı ile yinilen yemek azalmazdı, artardı. Yine Buhârîde diyor ki, hazret-i Ömerin, böyle olacağını zan ederim dediği şeyler, hep zan etdiği gibi olmuşdur. Hazret-i Ömerin, Îrânda harb eden askerini Medînede hutbe okurken görerek, kumandanları Sâriyyeye (Dağ tarafına dikkat et!) dediği meşhûrdur. Hazret-i Ömerin, öldürüleceğinden birkaç gün önce, öleceğini haber verdiği, imâm-ı Ahmedin **(Müsned)** kitâbında yazılıdır. Hazret-i Ebû Bekrin îmân edeceği ve öleceği zemân gördüğü rü’yâlar sahîh kitâblarda yazılıdır. Nil nehrinin hazret-i Ömerin mektûbuna uyarak akışını değişdirdiği bildirilmişdir. Böyle dahâ nice kerâmetleri bildirilmişdir. Böyle olmakla berâber, Eshâb-ı kirâmın yüksek dereceleri, kerâmet derecesinden dahâ üstündü. Hilâfet makâmında kerâmetin az olması lâzım olduğunu **(Füsûs)** kitâbı, Süleymân aleyhisselâmın mu’cizesini anlatırken bildirmekdedir.

Süâl 12: Hazret-i Alî Resûlullahın yakın akrabâsı ve âhıret kardeşi idi. Bundan dahâ büyük şeref olur mu?

Cevâb 12: Evet, hazret-i Alî, Resûlullahın çok yakın akrabâsıdır. Buna kimsenin bir diyeceği yokdur. Şeyhayn de, Kureyş kabîlesindendir ve kızları, Resûlullaha zevce olmakla şereflenmişdir. Fekat bu yakınlıklar, en üstün olmağa sebeb olamaz. Akrabânın birbirinden yakın olduklarını bildiren âyet-i kerîme, mîrâs için gelmişdir. Halîfelikle, hâkimlikle ve imâmlıkla ilgisi yokdur. Eğer halîfelik akrabâlıkla olsaydı, hazret-i Alînin değil, hazret-i Abbâsın “radıyallahü teâlâ anhümâ” halîfe seçilmesi lâzım gelirdi. Kralların, diktatörlerin âdetleri buna sened olamaz. Halîfeliğin mîrâs gibi, babadan oğula kalmayıp, kâbiliyyeti, liyâkati olanın seçilmesi, Tevrâtda da bildirilmişdi. Allahü teâlâ, hazret-i Mûsâdan sonra, Yûşâ’ aleyhisselâmı Peygamber yapdı. Hârûn aleyhisselâmın oğullarını yapmadı. İslâmiyyetde de halîfenin Kureyş kabîle-

sinden olacağı bildirildi. Bu kabîlenin hangi kolundan olacağı bildirilmedi. Bu kabîleden olup hilâfetin dokuz şartı kendinde bulunan kimsenin halîfe olmağa hakkı olur. Fekat halîfe olmak için, sözbirliği ile seçilmek veyâ önceki halîfenin vasıyyet etmesi veyâ güç ile, darbe ile ele geçirilmiş olması lâzımdır. Şeyhayn "radıyallahü teâlâ anhümâ", hilâfetin şartlarına mâlik idi ve sözbirliği ile seçildiler.

Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem", Ebû Bekr "radıyallahü teâlâ anh" için, **(Kardeşimdir ve yakın arkadaşımdır)** buyurdu. Ömer "radıyallahü teâlâ anh" için de, **(Kardeşim bana da düâ et!)** buyurdu. Âhıret kardeşi yalnız Alî "radıyallahü teâlâ anh" oldu ise de, bunun halîfelikle bir ilgisi yokdur. Eshâbını birbirleri ile kardeş yaparken, hazret-i Alî ağlıyarak geldi. (Eshâbını birbirleri ile kardeş yapdın. Beni kimse ile kardeş yapmadın) diyerek üzüldüğünü bildirdi. Resûlullah da "sallallahü aleyhi ve sellem", onun hâline acıyarak, **(Sen benim dünyâda ve âhıretde kardeşimsin!)** buyurdu. Benî Neccârın reîsi Es'ad bin Zerâre ölünce, Resûlullahın "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" yanına gelip, bize bir reîs ta'yîn et dediklerinde, **(Siz benim kardeşlerimsiniz! Sizin başkanınız ben olayım!)** buyurdu. Bu kardeşlik, onların Şeyhaynden dahâ üstün olduklarını göstermez.

Süâl 13: Her müslimânın hazret-i Alîyi sevmesi, Şûrâ sûresinin yirmiüçüncü âyetinde emr olundu.

Cevâb 13: Bu âyet-i kerîmede meâlen, **(Sizden karşılık olarak, yalnız akrabâmı sevmenizi istiyorum)** buyuruldu. **(Alîyi sevmek, îmânın alâmetidir. Ona düşmanlık, münâfıklık alâmetidir)** ve **(Seninle harb edenle harb ederim. Seninle sulh eden ile de sulh ederim)** hadîs-i şerîfleri de böyledir. Evet, Ehl-i beyti sevmek ve saymak ve Resûlullahın zevcelerine saygı göstermek, her müslimâna vâcibdir. Hazret-i Abbâs "radıyallahü teâlâ anh" da buna dâhildir. Hadîs-i şerîfde, **(Amcamı inciten, beni incitmiş olur)** buyuruldu. Bir hadîs-i şerîfde, **(Ensârı sevmek, îmân alâmetidir, Ensâra düşmanlık etmek, münâfıklık alâmetidir)** buyuruldu. Eshâb-ı kirâmın hepsi için de, **(Eshâbımı seven, beni sevdiği için sever. Eshâbıma düşmanlık eden, bana düşmanlık etmiş olur. Onları inciten, beni incitmiş olur. Beni inciten de, Allahü teâlâyı incitmiş olur)** buyuruldu.

Süâl 14: Hazret-i Alîye yardım etmek her müslimâna vâcibdir. **(Tahrîm)** sûresi bunu gösteriyor.

Cevâb 14: Evet, **(Tahrîm)** sûresinin dördüncü âyet-i kerîmesinde meâlen, **(Sâlih mü'minler Ona yardımcıdır)** buyuruldu. Bu âyet-i kerîme, sâlih mü'minlerin hazret-i Alîye yardımcı oldukları-

nı değil, Resûlullaha yardımcı olduklarını bildirmekdedir. Sâlih mü'minlerin de, hazret-i Ebû Bekr ile hazret-i Ömer olduğunu, Eshâb-ı kirâm sözbirliği ile bildirmişlerdir. Bu âyet-i kerîme, Şeyhaynın şânlarını göstermekdedir.

Süâl 15: Peygamberimiz "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem", Alînin Peygamberlere müsâvî olduğunu bildirdi.

Cevâb 15: Peygamberimiz "sallallahü aleyhi ve sellem" yalnız hazret-i Alîyi değil, başka Sahâbîleri de Peygamberlere "aleyhimüssalevâtü vetteslîmât" benzetmişdir. Bununla, o Peygamberin üstün sıfatlarından birinin onda da bulunduğunu haber vermişdir. Böylece, Ebû Zerin zühdünü Îsâ aleyhisselâma ve Ebû Bekrin merhametini de Îsâ aleyhisselâma ve Ömerin şiddetini, Nûh aleyhisselâma ve Ebû Mûsel-eş'arînin güzel okumasını, Dâvüd aleyhisselâma benzetmişdir.

Süâl 16: Kuş kebâbı olayı, Allahü teâlânın Alîyi "radıyallahü teâlâ anh" çok sevdiğini göstermiyor mu?

Cevâb 16: Resûlullahın yanında kuş kebâbı vardı. **(Yâ Rabbî, sevdiğin kullarından birini gönder. Bu kuşu onunla berâber yiyelim!)** buyurdu. Hazret-i Alî geldi. Birlikde yidiler. Bu haber, elbet doğrudur. Hazret-i Alî, elbet Allahü teâlânın sevgili kullarından biridir. Fekat, bu müjde yalnız ona gelmiş değildir. Hazret-i Ebû Bekre ve hazret-i Ömere de böyle müjde verilmişdir. **(Allahü teâlâ, Ebû Bekre yalnız tecellî eder. Başkalarının hepsine birden tecellî eder)** ve **(Ömerden dahâ hayrlı bir kimse üzerine güneş doğmamışdır)** hadîs-i şerîfleri meşhûrdur.

Süâl 17: (Benim yanımdaki yerin, Mûsânın yanında Hârûnun yeri gibidir) hadîs-i şerîfi de, onun halîfe olacağını göstermiyor mu?

Cevâb 17: (Tecrîd) kitâbı bunu yazarken, Tebük gazâsındaki **(Sen, benim yanımda, Mûsâ yanındaki Hârûn gibisin! Fekat, benden sonra Peygamber yokdur!)** hadîs-i şerîfine işâret etmekdedir. Bu hadîs-i şerîfdeki **(Benden sonra),** (Benden başka) demekdir.

Kur'ân-ı kerîmde, Câsiye sûresinin yirmiikinci âyetinde de, böyle demekdedir. Çünki, Hârûn aleyhisselâm, Mûsâ aleyhisselâmdan sonra yaşamadı. Dahâ önce öldü.

Bu hadîs-i şerîf, Tebük gazvesine giderken, Medînede, Alîyi "radıyallahü teâlâ anh" kendi yerine bırakdığı için söylendi. Çünki, hazret-i Mûsâ da, Tûr dağına giderken, yerine Hârûn aleyhisselâmı vekîl bırakmışdı. Bu hadîs-i şerîf, hazret-i Alî için büyük şerefdir ve çok üstünlükdür. Fekat Şeyhaynden "radıyallahü teâlâ anhümâ" dahâ üstün olduğunu göstermez.

Süâl 18: Hazret-i Alînin Resûlullahın halîfesi olduğu, **(Gadîr-i Hum)**daki hadîs-i şerîfde bildirilmedi mi?

Cevâb 18: (Gadîr-i Hum) hadîsine gelince, Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem", hazret-i Alîyi Yemene hâkim [Vâlî] yapmışdı. Beyt-ül-mâlde olan bir câriyeyi hazret-i Alî kullandı. Bu hareketi, dedi-kodu hâlini aldı. Bu dedi-kodu Resûlullahın mubârek kulağına kadar geldi. Fitneyi önlemek için, hazret-i Alîyi sevmeği emr buyurdu. **(Kimin mevlâsı isem, Alî de onun mevlâsıdır)** buyurdu ki, (Beni seven, Alîyi de sevsin) demekdir. Mevlâ kelimesi, Kur'ân-ı kerîmin birçok âyetinde vardır. Sevilen kimse ma'nâsı verilmişdir. Bu hadîs-i şerîf, **(Allaha inanan, müsâfirine ikrâm etsin!)** hadîs-i şerîfi gibidir. Bu hadîs-i şerîf, yalnız hazret-i Alî için değildir. Hazret-i Hasen için, **(Yâ Rabbî! Onu seviyorum. Onu sen de sev! Onu sevenleri de sev!)** buyuruldu. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" Mekke ile Medîne arasında bulunan **(Gadîr-i Hum)** ismindeki yere gelince, hazret-i Alînin elini tutup, **(Kimin mevlâsı isem, Alî de onun mevlâsıdır! Yâ Rabbî, onu seveni sev! Onu sevmiyeni sevme!)** buyurdu. Sonra, hazret-i Ömer, hazret-i Alînin yanına gelip, (Ne mutlu sana yâ Alî! Bütün mü'minlerin sevgilisi oldun) dedi. **(Müslim)** kitâbında, Zeyd bin Erkam diyor ki, **(Gadîr-i Hum)** denilen su başında, Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" hutbe okudu. **(Ben de insanım. Birgün ecelim gelecek. Size Allahın kitâbını ve Ehl-i beytimi bırakıyorum. Kur'ân-ı kerîmin gösterdiği yola sarılınız! Ehl-i beytimin kıymetini biliniz!)** buyurdu. **(Tirmüzî)** de, İmrân bin Hasîn diyor ki, Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem", bizi hazret-i Alînin emrinde cihâda gönderdi. Hazret-i Alî, esîr denilen câriyelerden birini kendine aldı. Dört kişi, bunu Resûlullaha söylediler. Resûlullah çok üzüldü. **(Alîden ne istiyorsunuz? Alî bendendir. Ben de ondanım. Benden sonra, O her mü'minin velîsidir)** buyurdu. Bu hadîs-i şerîfler, Ehl-i beyti sevmeği emr etmekdedir. Mevlâ, velî, sevilen kimse demekdir. Zeyd bin Erkam, **(Tirmüzî)** de bildiriyor ki, Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki, **(Size iki şey bırakıyorum. Bunlara yapışırsanız, benden sonra doğru yolda kalırsınız. Biri, ötekinden dahâ büyükdür. Bu, Allahın kitâbıdır. İkincisi, Ehl-i beytimdir. Havz başında bana kavuşuncaya kadar, ikisi birbirinden ayrılmaz!).** Birbirinden ayrılmaz demek, Kur'ân-ı kerîme sarılan kimsenin, Ehl-i beyti sevmesi lâzımdır demekdir. Ehl-i beyte yapışmak, onları sevmekdir. Kur'ân-ı kerîme uymak sevâb olduğu gibi, Ehl-i beyti sevmenin de böyle sevâb olduğunu bildirmekdedir. Bu hadîs-i şerîflerin hiçbiri, hazret-i Alînin halîfe, imâm olacağını göstermiyor. Bu hadîs-i şerîfleri ileri sürerek, Ehl-i sünneti kötülemek, müslimânlar arasında bölücülük yapmak, pek

haksız ve çok yanlışdır. Cenâb-ı Hak, hepimize Ehl-i beyti ve Eshâb-ı kirâmın hepsini “radıyallahü teâlâ anhüm ecma’în” sevmek nasîb eylesin! Âmîn!

Süâl 19: Hazret-i Alî “radıyallahü teâlâ anh”, îmân etmeden önce küfr üzere bir an yaşamadı.

Cevâb 19: Îmân etmeden önce, küfr üzere olmamak üstünlük olsaydı, sonra gelen müslimânların hepsinin, Eshâb-ı kirâmdan dahâ üstün olmaları lâzım gelirdi. Hadîs-i şerîfde **(Îmân edenin geçmiş suçlarının hepsi afv olur)** buyuruldu.

Süâl 20: Hazret-i Alî islâmiyyete pek çok hizmet etdi.

Cevâb 20: İslâmiyyete çok hizmet edenin Şeyhayn olduğu güneş gibi meydândadır. Çünki, Kur’ân-ı kerîmi cem’ eden, Şeyhayndır. Hadîs-i şerîfleri rivâyet etmek çığrını açan, din bilgilerini, kısmlara ayıran, Arabistânı feth eden, İslâmiyyeti Rûm ve Îrân topraklarına yerleşdiren Şeyhayndır. Yer yüzündeki müslimânların çoğu, Mâlikî, Hanefî ve Şâfi’î mezhebindedir. Bu mezheblerin temel bilgileri, hazret-i Ömerin elde etdiği icmâ’ mes’eleleridir. Bu mezheblerde hazret-i Alîden gelen bilgiler pek azdır. Hazret-i Alî zemânında hiç kâfir memleketi feth edilmedi. Müslimânlar arasında birlik ve huzûr sağlanamadı. Bu ümmetin Şeyhaynden istifâdesi, hazret-i Alîden olan istifâdesinden çok fazladır. Çığır açanların sevâbı, bunlara uyanların çokluğu kadar çok olur. **(Ehl-i sünnet)** olan müslimânların hepsi, Şeyhaynın gösterdikleri yoldadır. Yer yüzündeki müslimânların çoğu, Ehl-i sünnetdir. Hazret-i Alîyi seviyorum diyenlerden üç sapık fırka meydâna geldi. Üçü de islâmiyyeti parçalamak için çalışdılar. Allahü teâlâ merhamet etmeseydi, islâmiyyeti yok edeceklerdi. Bunlardan biri **(İmâmiyye)** fırkasıdır. Bunlara göre, Kur’ân-ı kerîmi toplıyanlar, sağlam kimseler değilmiş. Çünki, İmâmiyye fırkasında olanlar, Eshâb-ı kirâma ve meşhûr yedi kırâet imâmına inanmıyor. Onların inandıkları oniki imâmdan gelen bir haber de yokdur. Merfû’ hadîsler de bildirmedikleri için, güvenecekleri bir hadîs kitâbları da yok. **(Zeydiyye)** fırkası da, hadîs-i şerîflerden alınmış olan din bilgilerinin çoğuna inanmıyorlar. İslâm târîhinde kanlı ayrılıklara sebeb oldular. **(İsmâ’îliyye)** kısmı ise, hepsinden dahâ kötüdür. Tâm islâm düşmanıdırlar. Müslimânların îmânlarında ve amellerinde sayısız bozuk bid’atleri, hep bu üç fırka ortaya çıkardı. Evet, bunların kötülükleri, hazret-i Alîyi “radıyallahü teâlâ anh” lekelemez. Bunun gibi, Yezîdin ve Emevî hâkimlerinin kötülükleri de, hazret-i Mu’âviyeyi “radıyallahü teâlâ anh” lekelemez. Zulmleri, günâhları kendilerinedir. Hazret-i Alîye bunlardan hiçbir sevâb gelmemekdedir. Hâlbuki, yer yüzündeki Ehl-i sünnetin sevâblarından,

kıyâmete kadar hergün, Şeyhayne sayısız sevâb hâsıl olmakdadır.

Süâl 21: Hazret-i Alînin bedeni de, rûhu da kâmil idi. Bunun için de Şeyhaynden dahâ üstündür.

Cevâb 21: Bedenî ve rûhî üstünlüğe cevâb vermeden önce, **(Mevâkıf şerhi)** yazısını da bildirmek, hepsini birlikde cevâblandırmak uygun görüldü. **(Mevâkıf)** diyor ki, (Üstünlüğe sebeb olan yükseklikler, hazret-i Alîde toplanmışdır. Hazret-i Alî, Eshâbın en âlimi idi. Resûlullahın yanında büyüdü. Ona dâmâd oldu. Çok zekî idi. Resûlullahdan, onun öğrendiğini, başkaları öğrenemedi. Hazret-i Ebû Bekr ise, büyük yaşda [otuzsekiz yaşında] îmâna geldi. Resûlullah ile hergün bir kerre görüşürdü. Hazret-i Alînin zühdünü bilmiyen yokdur. İhsânı da çokdu. Nemâzda bile yüzüğünü sadaka verdi. Bunun için, âyet-i kerîme ile övüldü. Nezr orucu tutduğu gün iftâr edeceği zemân, yemeğin hepsini, gelen fakîre, yetîme ve esîre verdi. Bunun için de, âyet-i kerîme ile medh edildi. Hazret-i Alînin gazvelerdeki şecâ'ati, kahramanlığı da, herkesden çokdu. Hendek gazvesinde, **(Alînin bir kılınç vurması, bütün ins ve cinnin ibâdetlerinden dahâ kıymetlidir)** hadîs-i şerîfi ile övüldü. Hayberde ve başka gazvelerdeki kahramanlıkları ve medh olunmaları da meşhûrdur. Güzel ahlâkı da, o kadar meşhûr olmuşdur. Kuvveti de çokdu. Hayber kal'asının kapısını kopardı. Bu kapıyı adalemin kuvveti ile değil, Allahü teâlânın verdiği başka kuvvetle kopardım dedi. Hazret-i Alî, soy ile ve nikâh ile Resûlullaha çok yakındı. Abbâs, yalnız babadan Abdüllahın kardeşi idi. Ebû Tâlib ise, anadan ve babadan kardeşi idi. Hazret-i Alî, kadınların en üstününün zevci idi. Cennet gençlerinin en üstünü olan Hasen ve Hüseynin babaları idi).

Cevâb olarak deriz ki, hazret-i Alî "radıyallahü anh", elbet bu üstünlüklerin sâhibidir. Bütün müslimânların buna inanmaları ve onu çok sevmeleri lâzımdır. Fekat, halîfe olmak için, başka üstünlükler de vardır. Çeşidli mesleklerde, çeşidli san'atlarda en üstün olmak için aranılan üstünlük, başka başkadır. Âlimlerin en üstünü olmak için, soya, sûrete, mala bakılmaz. Bunlara bakılsaydı, Ebû Hanîfenin, Şâfi'înin, Mâlikin ve Ahmed bin Hanbelin talebeleri arasında, kendilerinden dahâ üstünleri bulunurdu. Askerlikde en üstün olmak için, tıb ilmi, güzel yazı, şi'r yazmak gibi üstünlüklere bakılmaz. Peygamberlere halîfe olmak için aranılan üstünlük, peygamberlik vazîfesini yapmak için, Peygamberlere verilmiş olan üstünlüklere benziyen üstünlüklerdir. Bunun içindir ki, Âlimler, Velîler ve Emr-i ma'rûf ve Nehy-i münker ve cihâd yaparak dînin yayılmasına çalışanlar, kendilerinden dahâ kuvvetli olan sporculardan ve tüccârlardan ve hesâb uzmanlarından dahâ kıymetli,

dahâ üstündürler. Bunun için, halîfe seçilmekde, Resûlullahın ehemmiyyet verdiği ilmde, ahlâkda ve işlerde en üstün olmak lâzımdır. Hattâ, bu üçü arasında, işe dahâ çok bakılır. Çünki, ümmet arasında, istidlâl ederek [araşdırarak] veyâ ilhâm olunarak, yeni bilgilere kavuşanlar bulunabilir. Fekat, bu bilgiler, Peygamberin ilmi kadar kıymetli olmaz. Peygamberlik ilmi, islâmiyyeti yaymağa, bunlardan ahkâm çıkarmağa, bunları açıklamağa, şübheye düşülenler arasında, sağlamını seçmeğe, sözbirliği elde etmeğe yarıyan ilmdir. Üstün olan iş ise, ümmet arasında râhat, düzen ve huzûr sağlıyan işdir. Dört halîfenin zemânları iyi incelenirse, hazret-i Alînin, peygamberlik bilgilerinde ve işlerinde Şeyhaynden dahâ üstün olduğu aslâ görülemez. Hazret-i Alînin ilmi, çabuk cevâb vermekde üstün olduğu gibi, Şeyhaynın ilmleri de, sabr ve araşdırarak, sözbirliği yaparak cevâb vermekde dahâ üstündür. Hazret-i Alînin zühdü çok olduğu gibi, Şeyhaynın zühdü de çokdu. Şeyhaynın kerem ve ihsânları, hazret-i Alînin ihsânından kat-kat çokdu. Nemâzda yüzüğünü vermesi ve iftârlığını vermesi de sağlam olarak bildirilmiş değildir. Sağlam dersek de, hazret-i Ebû Bekrin sadakaları ve ihsânları ve âyet-i kerîmelerle medh olunmaları yanında dahâ üstün olmadığı meydândadır. Hazret-i Alînin bilek kuvveti üstün ise de, Şeyhaynın mürtedlerle, Îrân ve Rûm devletlerine meydân okumalarındaki kuvvetleri dahâ üstündür. Şeyhaynın bütün ümmeti râzı etmeleri ve geçimsizlikleri gidermekdeki güzel ahlâkı, katkat dahâ çokdu. Hazret-i Alî, soydan çok yakın ise de, Şeyhayn kabrde, mahşerde ve Cennete giderlerken, Resûlullaha dahâ yakındırlar. Hazret-i Alî, hazret-i Fâtımanın zevci olmakla şereflendiği gibi, hazret-i Ebû Bekr de, Resûlullahın sevgili zevcesi ve Cennetdeki arkadaşı olan hazret-i Âişenin babası olmakla şereflenmişdir. Kur'ân-ı kerîmde on âyet, hazret-i Âişeyi medh etmekdedir. Fıkh ilminin dörtde biri ondan öğrenilmişdir. Hazret-i Ömerin kızı hazret-i Hafsa da, Resûlullahın dünyâda ve Cennetde zevcesidir ve Cebrâîl aleyhisselâm, onu (çok nemâz kılıcı ve çok oruç tutucu) diye övmüşdür. Hazret-i Alînin çocukları arasında, insanların en iyileri bulunduğu gibi, islâmiyyete çok zarar verenleri de vardır. **(İsmâ'îliyye), (Zeydiyye)** ve **(İmâmiyye)** sapık fırkaları, onun çocuklarından hâsıl oldu. Etrâfına câhilleri toplıyarak, sayısız müslimânı yoldan çıkaran yüze yakın torununun kanlı mâcerâları, târîh kitâblarında uzun yazılıdır. Şeyhaynın çocukları arasında böyle din yıkıcıları hiç görülmedi. Abdüllah bin Ömer, hazret-i Âişe, Sâlim, Kâsım ve Ubeydüllah bin Ömer Ömerî ve başka evlâdları, insanları hidâyete, se'âdete kavuşdurdular. Oniki imâmdan sonra gelen Şihâbüddîn-i Sühreverdî ve Fahrüddîn-i Sühreverdî gibi tesavvufcular ve Fahrüddîn-i Râzî Veliyüddîn gibi

kitâb sâhibleri, hep Şeyhaynın evlâdlarından feyz alarak hidâyete kavuşdular. Bir insanın anasının ve babasının Hâşimî olması veyâ çocuklarının çok olması, en üstün olmağa sebeb olsaydı, hazret-i Alînin Resûlullahdan [hâşâ] dahâ üstün olması lâzım gelirdi. (Bu üstünlüklerin, peygamberlik derecesi yanında te'sîrleri olmaz. Başkalarından dahâ üstün olmağa te'sîri olur) denirse, bu üstünlüklerin, peygamberliğe te'sîri olmadığı gibi, peygamberlik sıfatlarında Peygambere benzemeğe de te'sîri olmıyacağı meydândadır. Evet, bunlardan başkasının üstünlüğüne te'sîr eder. Bunun için de, hazret-i Alî, kendi hilâfeti zemânında bulunan Eshâb-ı kirâmın hepsinden dahâ üstündür. Ehl-i sünnet âlimleri böyle inanmakdadır. Buraya kadar yazılanlar, Nasîrüddîn-i Tûsînin **(Tecrîd)** kitâbına cevâbdır.

Süâl 22: Halîfe olmak için, efdal olmak, dahâ üstün olmak lâzımdır sözü, nasıl doğru olabilir? Hazret-i Alî dahâ üstün olduğu hâlde, Resûlullah ile gazâ yaparken, Kureyşlilerin babalarını, arkadaşlarını öldürdüğü için ve dîne da'vet ederken kimsenin gözyaşına bakmadığı için ve cezâ vermekde acele etdiği için, câhiller onun emrine girmek istemez. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem", rûh hastalıklarının mütehassısı olduğundan, bu sebeble başkalarını halîfe yapmış olabilir.

Cevâb 22: Milletleri islâh etmek, râhata ve huzûra kavuşdurmak için, Allahü teâlâ Peygamberler "aleyhimüssalevâtü vetteslîmât" göndermişdir. Peygamberin de, peygamberlik sıfatlarında en üstün olanı halîfe seçmesi lâzımdır. Başkasını seçerse, sefâhet ve zulm yapmış olur. Kureyşliler, babalarını, arkadaşlarını öldürenlerin emrine girmek istemezlerdi demek yanlışdır. Doğru olsaydı, hazret-i Alîden dahâ ziyâde Resûlullahı istemezlerdi. Çünki, değil hazret-i Alînin, bütün Eshâbın gazâlarda Kureyşlileri öldürmeleri, hep Resûlullahın emri ile oldu. Hâlbuki, îmân edenleri, Resûlullahı canlarından çok sevdiler.

Süâl 23: Resûlullaha yardım etmek ve islâmiyyeti yaymak ve Arabistânda, Acem ve Rûm memleketlerinde cihâd etmek ve Kur'ân-ı kerîmi toplamak ve memleketler almak, müslimânlara yardım etmek, peygamberlik sıfatlarıdır diyerek, Şeyhaynı dahâ üstün bilmek, çeşidli sorulara sebeb olur. Şöyle ki, **(Şerh-ı mevâkıf)** ve **(Şerh-i akâid)** gibi, Ehl-i sünnetin en kıymetli kitâblarında, üstünlük sevâbın çok olmasıdır diyor. Yukarıda bildirilen üstünlük, bu kitâbların sözbirliğini değişdirmek olmaz mı? Sonra, o ta'rîfe göre, kâfir memleketlerini ele geçiren hazret-i Mu'âviye ve başka kumandanların, hazret-i Alîden dahâ üstün olmaları lâzım gelmez mi? Üçüncü olarak deriz ki, o üstünlükler, sonradan ele ge-

çen şeylerdir. İnsanın kendinde bulunan üstünlüklerle birlikde bulunurlarsa, dahâ üstün olur. Hem de, hadîs-i şerîfde, **(Allahü teâlâ, bu dîni, fâcir** [kâfir] **kimse ile de kuvvetlendirir)** buyuruldu. Ayrıca deriz ki, kendilerine yalnız bir iki kişi inanmış olan Peygamberler vardı. Bu ise, memleketler ele geçirmenin, dîni yaymanın, peygamberlik sıfatları olmıyacağını gösteriyor. Yok eğer bizim Peygamberimize benzemek düşünülüyor ise, Peygamberler, birbirlerine elbet benziyorlardı. Demek ki, Peygamberimize benzemek başka sıfatlarda benzemek imiş! Sonra, memleketleri almak, dahâ üstün olmağı gösterseydi, hazret-i Ömerin, hazret-i Ebû Bekrden dahâ üstün olması lâzım olurdu. Peygamberimizin zemânında yapılan gazvelerde, hazret-i Alînin hizmeti, hepsinden dahâ çokdu. Peygamberimizden sonra yapılacak fethler ve hizmetler de, ilk halîfe seçilirken bilinmiyordu. O hâlde, hazret-i Ebû Bekrin dahâ üstün olduğu ve halîfe seçilmesinin, sözbirliği ile olduğu nasıl kabûl olunabilir?

Cevâb 23: Bu şübheler, sözümüzün iyi anlaşılmadığını göstermekdedir. Üstünlük, yalnız dîni yaymak, cihâd etmek, memleketler ele geçirmek ve Kur'ân-ı kerîmi cem' etmekdir demedik. Bunlar, üstünlüğe sebeb olan iyiliklerden birkaçıdır. Bu sebebleri üçe ayırabiliriz. Birincisi, Peygamberlik sıfatlarına benzemekdir. Resûlullaha yardımda üstün olmakdır. Resûlullahdan sonra, Onun vazîfelerini temâmlamakdır. Ehl-i sünnet âlimleri, vazîfe taksîmi yapdı. Biri, hadîs-i şerîf bilgilerini, ikincisi kelâm [i'tikâd] bilgilerini yaydı. Ehl-i sünnet âliminin sözü deyince, iki kısmdakilerin de sözbirliği anlaşılır. Ehl-i sünnet âlimleri, Şeyhaynın üstün olduğunu sözbirliği ile bildirdi. Cihâd deyince, kılınçla cihâd anlaşıldığı gibi, sözle, yazı ile cihâd da ve nefs ile cihâd da anlaşılır. İkinci ve üçüncü cihâdda, hazret-i Ebû Bekr dahâ üstün idi. Cihâd âyeti gelmeden önce, onüç sene Mekkede ve bir sene Medînede, hep cihâd yapdı. **(Benden sonra Peygamber gelseydi, Ömer elbette Peygamber olurdu)** hadîs-i şerîfi, Şeyhaynın peygamberlik sıfatlarına mâlik olduklarını açıkça bildirmekdedir. Fâcirlerin dîne hizmet etmeleri, onlara elbet fâide vermez. Fekat, bu ileri sürülerek, Emr-i ma'rûfun ve cihâdın üstünlüğü ve sevâbının çokluğu da inkâr edilemez. Şeyhaynın "radıyallahü teâlâ anhümâ" fâcir olmadığı, sâlih oldukları da, âyet-i kerîmeler ve hadîs-i şerîflerle bildirilmişdir. Buna inanmıyanın, kendi îmânından şübhe etmesi lâzım olur. Resûlullaha benzemek üç dürlü olur: Birincisi, peygamberlik makâmında benzemek olup, böyle benzemek yalnız Peygamberlere mahsûsdur. İkincisi, peygamberlik vazîfelerini yapmakda benzemekdir. Şeyhaynın bu bakımdan benzediklerini önceki sahîfelerde uzun bildirdik. Üçüncüsü, Onun yapdığı ibâdetleri yap-

makda benzemekdir. Bu benzeyiş, zemâna ve dinlere göre değişir. Dinlerin çoğunda cihâd emr olunmamışdı. O Peygamberlerin cihâd yapması, ibâdet olmazdı. Nerde kaldı ki, üstünlük olsun. Bizim dînimizde cihâd etmek, memleket almak emr olundu. Peygamberlik vazîfesi oldu. Hazret-i Ömer, hazret-i Ebû Bekrden üstün olurdu sözü yanlışdır. Doğru denirse, Şeyhaynın Resûlullahdan üstün olmalarını söylemeğe yol açar. Şeyhayn, Resûlullahın başladığı ve temâmlanacağını bildirdiği cihâdları ve fethleri yapdılar. Hayâtında olduğu gibi, vefâtından sonra da Onun cihâdında hizmet etdiler. Hazret-i Ömer de, hazret-i Ebû Bekrin başladığı cihâdı temâmladı. Bunun için, (Ben Ebû Bekrin halîfesiyim) dedi.

Süâl 24: Resûlullah, **(Ebû Bekr nemâz kıldırsın!)** dediği zemân, hazret-i Alî orada yokdu. Orada olsaydı, (Alî kıldırsın) derdi. Yâhud da, yaşlı olduğu için imâm olmasını emr eyledi. Şeyhaynın, Cennetdekilerin en üstünü olmaları ve Ebû Bekrin Cennete önce girmesi de, hazret-i Alîden başkası için olabilir. Hazret-i Alînin (Bu ümmetin en üstünü Ebû Bekrdir. Sonra Ömerdir) demesi de, benden sonra üstünü demek olmaz mı? Çünki, hazret-i Alî çok yüksek olduğundan, Resûlullah gibi, ümmetin dışında, üstündedir.

Cevâb 24: Hazret-i Ebû Bekrin üstün olduğunu biz söylemiyoruz. Bunu hazret-i Ömer ve hazret-i Alî ve Ebû Ubeyde ve Abdüllah ibni Mes'ûd gibi Eshâb-ı kirâmın büyükleri ve Ensârın çoğu söylediler. Onu halîfe seçdiler. Kays bin Ubâde diyor ki, (Hazret-i Alî bana dedi ki, Resûlullah hasta iken, nemâz vakti geldi. **(Ebû Bekre söyleyiniz! Nemâzı kıldırsın!)** buyurdu. Resûlullah "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" vefât edince, düşündüm. Dînin direği olan nemâzda Resûlullahın önümüze geçirdiğini önümüze geçirerek Ebû Bekri halîfe seçdik). Hazret-i Alînin bu sözünü, Ebû Amrin **(İstî'âb)** kitâbında, Hasen-i Basrî bildirmekdedir. [İstî'âb kitâbını yazan Ebû Amr Yûsüf bin Abdüllah Kurtubî, ibni Abdilberr ismi ile meşhûr olup, dörtyüzaltmışüç [463] de vefât etmişdir. İstî'âb kitâbı, 1328 de Mısrda basılmış ve 1379 [m. 1960] da Beyrutda fotokopisi yapılmış olan **(El-isâbe)** kitâbının kenârında basılmışdır. Hasen-i Basrînin haber verdiği, hazret-i Alînin bu sözü, **(İstî'âb)** kitâbının ikinci cildinin ikiyüzellibir (251).ci sahîfesinde, Abdüllah bin Ebî Kuhâfe isminde yazılıdır. İmâm-ı Rabbânînin **(Reddi revâfıd)** kitâbında ve Abdülkâdir-i Geylânînin **(Gunyet-üt-tâlibin)** kitâbında da yazılıdır.]

Yine **(İstî'âb)** kitâbında Hakem bin Hacer dedi ki, hazret-i Alîden işitdim, (Kim beni Ebû Bekrden ve Ömerden üstün tutarsa, iftirâ etmiş olur. İftirâ edenleri döğdüğüm gibi, onu döğerim) "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în".

İKİNCİ FASL

Dünyâda hiçkimse, kötülerin iftirâlarından kurtulamamışdır. **(Mu'tezile)** sapıkları, Peygamberlere "aleyhimüssalevâtü vetteslîmât" ve meleklere bile dil uzatdı. Bu iftirâlar, akl ve insâf sâhiblerine, kötülenenlerin temizliğini ve yüksekliğini gösterir. Şeyhaynın üstünlüklerini gösteren vesîkalardan biri de, hasedcilerin, inâdcıların, asrlardan beri sürüklenegelen kalıplaşmış kelimelerden başka birşey söyliyememeleridir.

Bu iftirâlardan biri, hazret-i Ebû Bekrin, hazret-i Fâtımaya mîrâs vermemesidir "radıyallahü teâlâ anhümâ".

Hazret-i Ebû Bekr, **(Biz, Peygamberler mîrâs bırakmayız. Bize kimse vâris olmaz)** hadîs-i şerîfine uyarak mîrâs vermedi. Dâvüd, Süleymân, Yahyâ ve Zekeriyyâ "aleyhimüsselâm"ın sözlerinde mîrâs kelimesini kullanmış olduklarını Kur'ân-ı kerîm haber vermekdedir. Kur'ân-ı kerîmin ma'nâsını en iyi anlıyan Peygamberimizdir. Peygamberimiz "sallallahü aleyhi ve sellem", bu âyet-i kerîmelerin mal verâsetini değil, ilm ve hilâfet verâsetini bildirdiklerini anlıyarak, yukarıdaki hadîs-i şerîfi söylemişdir. Bu hadîs-i şerîf, Kur'ân-ı kerîmin ma'nâsını açıklamakdadır. Ebû Dâvüd diyor ki, Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" Benî Nadîrde ve Hayberde ve Fedekde hurmalıkları vardı. Birincisinin gelirlerini me'mûrlarına, Fedek gelirlerini fakîrlere verirdi. Hayberdekinin gelirini üçe ayırırdı. İkisini müslimânlara, birini Ehl-i beytine, ya'nî âilelerine verirdi. Fazlasını Muhâcirlerin fakîrlerine dağıtırdı. Hazret-i Ebû Bekr halîfe olunca, Resûlullahın yapdığını değişdirmedi. Hazret-i Ömer halîfe olunca, hazret-i Alîyi ve Abbâsı çağırdı. (Yukarıdaki hadîs-i şerîfi Resûlullahdan işitdiniz mi? Allah aşkına doğru söyleyiniz!) dedi. İşitdik dediler. Hazret-i Fâtımanın, bu hadîs-i şerîfi işitdiği hâlde, mîrâs verilmeyince üzülmesi insanlık îcâbı idi ve islâmiyyetin verdiği, tâm halâl olan malı almakla bereketlenmek istemişdi. Hazret-i Alî de, halîfe iken, bunları kendi çocuklarına vermedi. Şeyhaynın yapdığını değişdirmedi. Ömer bin Abdül'azîz de böyle yapdı.

Sıddîk "radıyallahü teâlâ anh", hırsızın sol elini kesdi. Bu, islâmiyyete uygun değildir diyorlar. **(Muvattâ)** kitâbı, bunu uzun anlatıyor. O hırsızın sağ eli ve ayağı kesilmişdi. Sıra sol eline gelmişdi. Mâlikî ve Şâfi'î mezheblerinde, hazret-i Ebû Bekr gibi yapılmakdadır. Hanefî ve Hanbelî mezheblerinde ise, hazret-i Alîden

gelen habere uyarak, bir eli ve bir ayağı kesilmiş kimsenin, artık bir yeri kesilmez. Habs olunur.

Hazret-i Ebû Bekre “radıyallahü teâlâ anh”, Mâlik bin Nuveyrenin kısâsını yapmadığı için de dil uzatıyorlar.

Hâlid bin Velîd, Mâlikin sözlerinden, onun mürted olduğunu anladı. Bunun için, onu da öldürdü. Hazret-i Ebû Bekrin ictihâdı, hazret-i Hâlidin doğru söylediğini gösterdiği için, Hâlide kısâs yapmadı. Ebû Bekrin bu hareketine hatâ diyenler, hazret-i Alînin “radıyallahü teâlâ anh”, hazret-i Osmânın kâtillerine kısâs yapmadığına acabâ ne derler?

Hazret-i Ebû Bekrin “radıyallahü teâlâ anh” halîfe olması, ne açıkça, ne de işâret ile bildirilmedi. Bildirilmiş olsaydı, ictihâd ile seçilmez, ictihâda lüzûm kalmazdı diyorlar. Buna cevâb vermek için, yedi önsöz bildirmek iyi olur:

1) Resûlullaha “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” **(Vahy)** birkaç dürlü gelirdi. Azâb haberlerinin bir kısmı çan sesi gibi, geldi. Cebrâîl aleyhisselâm insan şeklinde görünüp söylerdi. Rü’yâda da vahy olurdu. Vahyin bir çeşidi de, firâset idi. Bu vahylerin çoğu, Kur’ân-ı kerîmde yokdur. Bunun sebebini sormak câiz değildir. Meselâ oruç emrleri Kur’ân-ı kerîmde bildirildi de, nemâzın birçok emrleri Kur’ân-ı kerîmde niçin bildirilmedi denilemez. Bunun gibi, filân emr niçin Kur’ân-ı kerîmde bildirilmedi de, rü’yâda bildirildi denilemez. Bunun gibi, hazret-i Ebû Bekrin halîfe olacağı Kur’ân-ı kerîmde bildirilmedi de, rü’yâda bildirildi denilemez. Bunun gibi, hazret-i Ebû Bekrin halîfe olacağı Kur’ân-ı kerîmde niçin açıkça bildirilmedi de, rü’yâda işâret olundu diye sorulamaz.

2) Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem”, emrlerden, yasaklardan bir kısmını açıkça bildirdi. Bir kısmını ise, bunu yapana Allah rahmet, şunu yapana Allah la’net eylesin diyerek, işâret ile bildirmişdir. Bunun sebebini sormak câiz değildir. Bunun gibi Şeyhaynın “radıyallahü teâlâ anhümâ” halîfe olacaklarını da, niçin rü’yâ anlatarak bildirdi de, benden sonra, Ebû Bekrle Ömeri halîfe yapınız demedi diye sorulamaz.

3) Ba’zı emrler, haber vermek sûreti ile bildirildi. Îsâ aleyhisselâmın ve Deccâlın gelecekleri ve Deccâlın kötülüğü bildirildi. Bu haber, Îsâ aleyhisselâm gelince ona uyunuz! Deccâl gelince, ona uymayınız demekdir. Şunları yapanları Cennetde gördüm. Şöyle yapanları Cehennemde gördüm demek de böyledir. Emr ve nehy, nass ile açıkça bildirildiği gibi, nassın iktizâsı ile de bildirilmişdir. Filân kimse, Ahmedi âzâd etdi sözünden, Ahmed onun kölesi idi demek de anlaşılır ki, buna iktizâ ile anlamak denir. Bunu size hâ-

kim yapdım demek, onun emrlerine uyunuz demekdir ki, bu da iktizâ ile anlaşılmakdadır. Bunun gibi, Allahü teâlâ, bu ümmet için de halîfe yapacağını açıkca bildirdi. Halîfelerin Şeyhayn olacağını da rü'yâ ile bildirdi. Bunun gibi, âhır-zemân Peygamberinin geleceğini Îsâ aleyhisselâma müjde etmekle, geldiği zemân Ona itâ'at ediniz demiş oldu. **(Benim yoluma, benden sonra da Hulefâ-i râşidînin yoluna yapışınız!)** hadîs-i şerîfi, Şeyhayna "radıyallahü teâlâ anhümâ" itâ'ati emr etmekdedir. Onların halîfe olacakları, buradan iktizâen anlaşılmakdadır.

4) Şeyhaynın halîfe olacaklarının haber verilmesi, hilâfetlerinin hak ve doğru olduğunu da göstermekdedir. Îsâ aleyhisselâmın, âhır-zemân Peygamberinin "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" geleceğini müjdelemesi de böyledir.

5) İki mübhem nass birleşdirilince, kesin hâl alır. **(Benden sonra Ebû Bekre ve Ömere uyunuz!)** hadîs-i şerîfi, Şeyhaynın ismlerini açıkça bildiriyor ise de, halîfe olacakları anlaşılmıyor. **(Benden sonra, Hulefâ-i râşidînin yoluna sarılınız!)** hadîs-i şerîfi de, halîfeliği açıklıyor. İkisi biraraya gelince, Şeyhaynın halîfe olacakları açıkca anlaşılıyor. Ayrı ayrı bildirilmesinin sebebini, hikmetini ancak sözün sâhibi bilir.

6) **(Edille-i şer'ıyye)** dörtdür. Bunlardan üçüncüsü, **(İcmâ')**dır. İcmâ' hâsıl olması için, **(Kitâb)**dan veyâ **(Sünnet)**den bir **(Delîl),** ya'nî sened bulunması lâzımdır. Eshâb-ı kirâm, birbirlerine delîlleri hâtırlatarak icmâ' hâsıl oldu. Bu icmâ' ile Ebû Bekri "radıyallahü teâlâ anh" halîfe yapdılar. Alînin "radıyallahü teâlâ anh" (Onun bu işe dahâ lâyık olduğunu biliyoruz) sözü de, böyle olduğunu göstermekdedir.

7) İmâm-ı Nevevînin ve başka âlimlerin, **(istihlâf)** ve **(Sarîh nass)** sözleri, çeşidli ma'nâlar bildirirler. Ölüm yaklaşınca, hâl ve akd sâhiblerini, ya'nî devlet işlerinde söz sâhibi olanları toplayıp, buna (Bî'at) ediniz demek, sarîh nass ile istihlâf olur. Yâhud, bu kimsenin halîfe olmağa lâyık olduğunu bildirmek, istihlâf olur. Burada ölümün yakın olması ve devlet adamlarını toplayıp söylemesi lâzım değildir. Emr değil, haber vermek olur. Birini böyle istihlâf etmek, başkasının halîfe olmasına mâni' olmaz. İstihlâf, ba'zan açıkca bildirilmez. Sözün [Nassın] muktezâsından anlaşılır. Yâhud, iki nassın terkibinden [birleşdirilmesinden] anlaşılır. Fıkh âlimleri, nassın muktezâsını başka başka anlıyabilirler.

Yukarıdaki yedi önsöz anlaşılınca, asl cevâba başlıyabiliriz: İmâm-ı Nevevînin mezhebinin reîsi, hattâ bütün hadîs ve fıkh âlimlerinin reîsi olan imâm-ı Şâfi'î "rahmetullahi aleyh", **(Geldiğin ze-**

mân beni bulamazsan, Ebû Bekre sor!) hadîs-i şerîfinin, Ebû Bekrin halîfe olacağını açıkca bildirdiğini anlamışdır. İmâm-ı Şâfi'înin ilmi pek derin, idrâki ve muhâkemesi çok kuvvetli idi. Allahü teâlânın âyetlerinden bir âyet idi. O buyuruyor ki, bu hadîs-i şerîf hernekadar bir kadına emr idi ise de, hazret-i Ebû Bekrin halîfe olacağını kinâye yolu ile göstermekdedir. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem", bunu haber verirken bir hoşnutsuzluk, üzüntü göstermedi. Bu hâli, haber verilen şeyin meşrû' olduğunu göstermekdedir. Çeşidli yerlerde bildirilen hadîs-i şerîfler, hazret-i Ebû Bekrin halîfe olacağını dahâ açık haber vermekdedirler. Hepsi bir araya gelince, **(tevâtür),** ya'nî kesinlik hâsıl olmakdadır. İmâm-ı Nevevînin (Nass olsaydı, onu söyler ve ona uyarlardı. Bir nass söylemediler) sözü yerinde değildir. Çünki, çeşidli **(Nass)**ları, ya'nî açık haberleri söylediler. Meselâ, nemâzda imâm yapılan, halîfe olur dediler. Bunu Eshâb-ı kirâmın hepsi bildiği için, başka nassları araşdırmağa, söylemeğe lüzûm görmediler. Zâten, Resûlullah vefât etdiği için, hepsi üzüntülü, sersem hâlde idi ve arabların mürted olup Medîneye yürüdükleri haberleri geliyordu. Halîfe seçiminin acele olması îcâb etdi. Hazret-i Alî "radıyallahü anh" buyurdu ki, (Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" hasta oldu. Ebû Bekre söyleyiniz! Nemâzı kıldırsın buyurdu. Resûlullah "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" vefât edince düşündük. İslâmın bayrağı ve dînin direği olan nemâzda Resûlullahın önümüze geçirdiğini başımıza halîfe yapmağa râzı olup, Ebû Bekri halîfe seçdik).

Süâl: Hazret-i Ebû Bekr, hazret-i Ömeri ve Ebû Ubeydeyi "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în" göstererek, bu ikisinden birine bî'at ediniz, dedi. Bu davranışı, kendinin halîfe olacağını gösteren bir nass bulunmadığını göstermiyor mu? Nass varken başkasını tercîh etmek harâm olmaz mı?

Cevâb: Hazret-i Ebû Bekrin bu hareketi, kendisinin halîfe yapılması için bulunan nassı başkalarına da söyletmek için, kurnazca ve nâzikce yapılan bir davranışdır. Kendi bildiğini, başkalarının ağzından herkese duyurmak içindir.

Bu ümmetin en üstünü hazret-i Ebû Bekr olduğunu, islâm âlimlerinin çoğu bildirdi. Hazret-i Osmândan sonra en üstün de, hazret-i Alî olduğu sözbirliği ile bildirildi. Hazret-i Alînin, hazret-i Osmândan, hattâ Şeyhayndan üstün olduğunu bildirenler de oldu. **(İstî'âb)** kitâbında, Abdüllah bin Ebî Kuhâfe isminin bulunduğu sahîfede, Nizâl bin Sebre diyor ki, hazret-i Alî (Peygamberimizden sonra, bu ümmetin en hayrlısı Ebû Bekrdir. Ondan sonra Ömerdir) dedi. Hazret-i Alînin böyle söylediğini, kendi oğlu Mu-

hammed bin Hanefiyye ve Abd-i Hayr ve Ebû Cuheyfe de haber verdiler. Hazret-i Alî yine buyurdu ki, (Resûlullah ileriye geçdi. Ondan sonra Ebû Bekr geçdi. Hazret-i Ömer üçüncü oldu. Sonra fitne çıkdı). Abd-i Hayr diyor ki, hazret-i Alîden işitdim: (Allahü teâlâ, Ebû Bekre rahmet eylesin ki, bu ümmeti bir araya ilk toplıyan o oldu) dedi. Abdüllah bin Ca'fer Tayyâr dedi ki, (Ebû Bekr bize halîfe oldu. O çok hayrlı ve çok merhametli idi). Mesrûk dedi ki, (Ebû Bekr ile Ömeri sevmek ve üstünlüklerine inanmak, Ehl-i sünnet alâmetidir). **(İstî'âb)**dan alınan yazı burada temâm oldu. İbni Hacer-i Mekkî buyuruyor ki, (Hazret-i Alînin üstün olduğunu söyliyenler, birkaç bakımdan üstün olduğunu bildirmişlerdir. Bu üstünlük, fadl-i küllî değildir). Bu ise, üç halîfeden başka olanlardan dahâ üstün olduğunu gösterir.

Eshâb-ı kirâmın ve Tâbi'înin ayrı ayrı üstünlükleri vardı. Tâbi'înin çoğu müctehid değildi. **(İcmâ')**, müctehidlerin sözbirliği demekdir. Bir mes'elede icmâ' varken, mukallidin sözüne uymak câiz değildir. İcmâ' bulunmıyan işlerde çeşidli ictihâdlar bulunur. Münâzara ve mürâce'at olunarak, bu ihtilâflar ortadan kalkar. İcmâ' hâsıl olur. Selef-i sâlihînin bütün icmâ'ları böyledir. Selmân-ı Fârisînin, (Ebû Bekrin hilâfetinde isâbet oldu ve hatâ oldu) sözü, Ebû Bekrin üstünlüklerinde, çeşidli ictihâdlar olup, seçilmesine icmâ' hâsıl oldu demekdir. Ebû Cuheyfe diyor ki, (Benim ictihâdım, hazret-i Alînin herkesden dahâ üstün olduğunu gösteriyordu. Hazret-i Alî, minberde bu ümmetin en üstünü Ebû Bekrdir. Sonra Ömerdir deyince, bu ictihâdım yok oldu). İmâm-ı Mâlikin (Ben kimseye Peygamberin parçasından dahâ üstün diyemem) sözü de, fadl-i cüz'î göstermekdedir. Hazret-i Alînin "radıyallahü teâlâ anh" dahâ üstün olduğunu bildiren azınlığın sözleri hep böyledir.

Süâl: Hazret-i Ebû Bekrin "radıyallahü teâlâ anh" dahâ üstün olduğunu bildiren kelâm âlimlerinin sözlerinin kesin olmadığı, zan etdikleri anlaşılmıyor mu?

Cevâb: Evet, kesin bildirenler olduğu gibi, zan edenler de oldu. Zan ile bildirenler de, bu zanlarını ters olarak kullanmamış, yine müsbet olarak bildirmişlerdir. Bu da Ebû Bekrin üstünlüğünden dönmenin mümkin olamıyacağını göstermekdedir. Ehl-i sünneti açıklıyanların reîsi olan Ebül-Hasen-i Eş'arî, Ebû Bekrin üstünlüğünü kat'î olarak bildirmekdedir. Başkalarının zan ile, ictihâd ile seçildi demeleri, bu kesinliği değişdiremez. **(Eşâ'ire),** ya'nî Ehl-i sünnet âlimleri, iki kısmdır: Birinci kısmı, münâzarada hep kazanmışlardır. Bunlar hadîs ilmiyle çok uğraşmamışlardır. Ebû Bekr-i Bâkıllânî ve İmâm-ı Râzî, Kâdî Beydâvî ve Kâdî Adud ve Sa'deddîn-i Teftâzânî böyledir. İkinci kısm, hadîs âlimleridir. Bun-

lar da münâzaraya, derinliğe dalmamışlardır. Âcürî ve Beyhekî bunlardandır. Biz mukallidler, her iki sınıf âlimlerin sofralarının artıkları ile geçiniyoruz. Bu yüksek âlimlerin kâselerini yalamakla besleniyoruz. Hazret-i Ebû Bekrin üstünlüğü zannîdir diyenlerin sözlerine dikkat edilirse, Selef-i sâlihînden, zıd haberler geldiği için, böyle söylemişlerdir. Hâlbuki, bu haberlerin hakîkatde zıd [ters] olmadıklarını yukarda açıkladık. Ba'zıları da, üstünlüğü halîfe seçimindeki sözbirliği ile ölçmüşdür. Hâlbuki, üstünlüğün dahâ nice şeylere bağlı olduğunu yukarda bildirdik. Bunlardan biri, önce îmân etmek idi. Selef-i sâlihînin sözlerinden anlaşılıyor ki, halîfe seçimi, üstünlük anlaşıldıkdan sonra oldu. Üstünlük, **(Hilâfet-i nübüvvet)** de, ya'nî Peygamberin halîfesi olmakda şartdır. Bu halîfeliğin zemânı da otuz senedir. Bundan sonra gelen halîfelerde üstünlük şart değildir. **(Şerh-ı mevâkıf)** bunu güzel anlatıyor. Kitâbın sonunda diyor ki:

(Üstünlük, kesinlikle anlaşılabilen şey değildir. Çünki, yalnız akl ile ölçülüp anlaşılamaz. Meselâ sevâbın çokluğu görülerek üstündür denilemez. Nakle dayanarak anlamak lâzımdır. Fıkh bilgisi de değildir ki, **(zann-ı gâlib)** ile amel olunabilsin. Bu mes'ele ilm işidir. Bunda yakîn, kesinlik lâzımdır. Birbirlerine uymıyan nasslar, yakîn bilgi vermez. Fazîletin, sevâbın çokluğuna sebeb olan şeylerin çok olması da kesinlik ifâde etmez. Çünki, sevâb, Allahü teâlânın ihsânıdır. İbâdet yapan birine sevâb vermiyebilir. Başkasının ibâdetine ise, çok sevâb verir. Halîfe seçilmek, kesin olsa bile, üstünlüğü kesin olarak göstermez. Olsa olsa, zan hâsıl eder. O hâlde, nasıl olur da, üstün varken üstün olmıyanın imâmeti [ya'nî halîfe seçilmesi] sahîh olmaz sözü kesin olarak söylenebilir? Bununla berâber, hazret-i Ebû Bekrin, sonra hazret-i Ömerin, sonra hazret-i Osmânın ve sonra hazret-i Alînin üstün olduklarını, Selef-i sâlihîn bize haber verdi. Selef-i sâlihîne hüsn-i zan ederek, bunu bilmeselerdi, bildirmezlerdi deriz. Bunun için, onlara tâbi' olmamız vâcib olur. Doğrusunu Allahü teâlâ bilir deriz.

Âmidî [Seyf-uddîn Alî bin Muhammed] diyor ki, efdal olmak, birinin câhil, ötekinin âlim olması veyâ ötekinin birinciden dahâ âlim olması gibi iki dürlü olur. Eshâb-ı kirâm için, böyle üstünlük, kesinlikle söylenemez. Çünki, çoğunda husûsî fazîlet olduğu gibi, müşterek fazîletleri de vardır. Bir fazîlet, birkaç fazîletden dahâ kıymetli olabilir. Bunun için, fazîletleri çok olana en üstün denilemez). Şerh-ı mevâkıfın yazısı burada temâm oldu. [Âmid şehri, Diyâr-ı Bekrin eski ismidir. **(Dürr-ül-muhtâr)** da şâhidliği anlatırken ve **(Fevâid-ül-behiyye)** de diyor ki, **(Selef-i sâlihîn),** hadîs-i şerîfde medh olunan ilk iki asrın âlimleri demekdir. Bunlara **(Sadr-**

ül-evvel) de denir.]

(İcmâ'), dört delîlden biridir. Hiç hilâf olmadığı zemân, kat'î kesin olur. Bir hilâf bulunursa, bu hilâf şâz ve nâdir olsa bile, bu icmâ', zannî olur. Kat'î olmaz. Ehl-i sünnete göre, hazret-i Osmânın hilâfeti hakdır. Bu söz icmâ' ile bildirilmişdir. Fekat hazret-i Osmânın, hazret-i Alîden üstün olduğunda icmâ' yokdur. Görülüyor ki, hilâfetin kat'î olması, üstünlüğün kat'î olmasına sebeb olmuyor. Üstünlüğün zannî olması da hilâfetin zannî olmasına sebeb olmuyor. Hakîkî üstünlük, Allahü teâlânın çok sevmesidir. Bu ise, ancak vahy ile anlaşılır. Medh olunmak, üstünlüğü göstermez. Çünki, Eshâb-ı kirâmın hepsi "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în" medh olunmuşdur.

Süâl: Hazret-i Ebû Bekrin halîfe olacağını gösteren hadîs-i şerîfler, Allahü teâlânın yaratacağı şeyleri önceden haber vermek gibidir. Hak olduğunu göstermez. Gösterir desek bile câiz olduğunu gösterir. Çünki üstünlükleri müsâvî olan veyâ üstünlüğü az olan, halîfe olabilir. **(Benden sonra Ebû Bekre ve Ömere itâ'at ediniz!)** hadîs-i şerîfi, Allahü teâlâ bunların halîfe olmasını irâde etdiği için itâ'at ediniz demekdir. Çünki halîfe seçilene, üstün olmasa bile, itâ'at etmek vâcibdir. **(Ebû Bekr ile ve Ömer ile birlikde mezârdan kalkarız)** hadîs-i şerîfi de, tesâdüfen olacak şeyi haber vermekdedir. Bu haberler üstünlüğü göstermez. Diğer hadîs-i şerîfler ve rü'yâlar da, olacak şeyleri haber vermekdedirler denirse:

Cevâb: İrâde-i teşrî'î, irâde-i tekvînîye tâbi'dir. Allahü teâlâ, belli zemânda, belli insanları yaratacağını ezelde bildi. Bunlar için fâideli olacak işleri de bildi. O insanları, o zemânda yaratmağı irâde etdi. Harâmları ve halâlleri ve emrlerini ayırdı. Bunları takdîr etmiş oldu. Zemânları gelince yaratmakdadır. Şeyhaynın halîfe olacaklarını ezelde irâde etdi. Bu irâdesini Resûlüne bildirdi. Resûlullah da **(Benden sonra)** buyurarak, **(İrâde-i tekvînî)**yi ve **(İtâ'at ediniz!)** buyurarak, **(İrâde-i teşrî'î)**yi bildirdi. Resûlullahın "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" gelmesini ve Ona îmânın farz olmasını, ezelde irâde etmesi gibi oldu. Resûlullaha îmânın farz olması, halîfelere itâ'at etmenin vâcib olması, onların fazîletlerini gösterir. Bu fazîletden üstün bir fazîlet olamaz. Şeyhaynın halîfe olacaklarını haber veren elliden fazla delîl vardır. Bunların çoğu açık bildirilmişdir.

Süâl: Hazret-i Ömer ve hazret-i Osmân, Müt'a ve Kırân haclarını yasak etdiler. Eshâb-ı kirâm "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în" bunlara karşı geldi. Buna ne dersiniz?

Cevâb: Dört mezheb âlimleri bildiriyor ki, hazret-i Ömer

Müt'a haccını inkâr etmedi. Mekkeliler için, ifrâd haccı dahâ sevâbdır buyururdu. Haccın birçok nüsükünde, dört mezheb arasında da ihtilâflar vardır. Bunlar ictihâd ayrılıklarıdır. İctihâd ayrılıkları bid'at değildir. Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" haccı nasıl yapdığını, Eshâb-ı kirâm, bütün ayrıntıları ile haber verdiler. Bu haberler arasında hiç ayrılık yokdur. Ba'zı işleri ne niyyetle yapdığını anlamakda ihtilâf olmuşdur. Şâfi'î ve Mâlikî, Resûlullahın haccı, **(İfrâd)** idi dediler. Hazret-i Ömer ve Osmân da bunu söylemişlerdir.

Süâl: Müt'a nikâhı Resûlullah "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" zemânında vardı. Hazret-i Ömer halîfe olunca yasak etdi. Bu, sünneti değişdirmek değil midir?

Cevâb: Bunun için olan hadîs-i şerîflerde Eshâb-ı kirâm ihtilâf hâlinde idi. Hazret-i Ömer ihtilâfa son verdi. İcmâ' hâsıl oldu. Hazret-i Ömerin, Resûlullahın halîfesi olduğu buradan da anlaşılmakdadır. Müt'a nikâhının harâm edildiğini bildiren hadîs-i şerîf Buhârîde, Müslimde ve Muvattâda yazılıdır. Bunu haber verenlerden biri de hazret-i Alîdir.

Süâl: Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem", vefât edeceğine yakın kâğıd, kalem istedi. Hazret-i Ömer "radıyallahü teâlâ anh" hastalık ağrıları ile söylüyor. Bize Allahın kitâbı yetişir diyerek, bu emre karşı geldi denilirse:

Cevâb: Müşâvere âyeti gelince, Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem", birçok işleri, Eshâbına danışırdı. Birçok işde, Eshâb-ı kirâmın dediklerine uygun vahy gelirdi. Abdüllah bin Ubeyyin cenâze nemâzını kılmak da böyle olmuşdu. Hazret-i Ömerin fikrini söylemesi, bunun için idi. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem", hazret-i Ömerin sözünü doğru bulup, bir dahâ istemedi. Perşembeden pazartesiye kadar, bir dahâ bunu tekrâr etmedi. Arzû etseydi, bu günlerde yine emr ederdi. Yazılması lâzım olsaydı, tekrâr istemesi lâzım olurdu. Bu iş, hazret-i Ömerin, Resûlullah yanındaki kıymetini, şerefini gösteren vesîkalardan biridir. Kâğıd getirmeği istiyenlere karşı, (Sorunuz. Acabâ sayıklamış olmasın) demesi de suç olmaz. O sayıklamaz. Hep doğru söyler. Bunun için, iyi anlamak için sorunuz, demekdir. Bununla berâber, sayıklıyormu sözünü hazret-i Ömerin dediğini bildiren sağlam haber yokdur. (Resûlullah, hazret-i Alînin halîfe olmasını yazacakdı. Hazret-i Ömer, bunun için mâni' oldu) demek, boş sözdür. Gâibden haber vermek olur. Halîfe yazmak isteseydi, hazret-i Ebû Bekri "radıyallahü teâlâ anh" yazardı. Çünki, hastalık günlerinde, hazret-i Âişeye **(Bana baban Ebû Bekri çağır! Ona yazacağım ki,**

biri çıkıp, kendisinin Ebû Bekrden hilâfete dahâ lâyık olduğunu söylemesinden korkuyorum. Allahü teâlâ ve mü'minler, yalnız Ebû Bekrden râzıdırlar) buyurdu. Bu hadîs-i şerîf **(Müslim)** de yazılıdır. O sırada **(Yanımdan gidiniz!)** buyurması, **(Refîk-ı a'lâ)**yı istediğini göstermekdedir.

Süâl: Hazret-i Osmân "radıyallahü teâlâ anh" iş başına akrabâsını getirdi. Bu doğru mudur?

Cevâb: Hazret-i Alî de böyle yapdı. Bu işleri için, bu büyüklere dil uzatılamaz. Bunun gibi, hazret-i Alî, hazret-i Osmânın kâtillerine kısâs yapmadı. Ebû Mûsel-Eş'arîye ve Ebû Mes'ûd-i Ensârîye saygı göstermedi. Müslimânların kanlarının dökülmesine mâni' olmadı. Tebük gazvesinde bulunmadı. Bunlar, hazret-i Alînin şerefini azaltmaz. Hazret-i Osmânın kendi akrabâsına ihsânda bulunması da, islâmiyyetin emr etdiği birşeydir. **(Sıla-i rahm)** sevâbına kavuşmuşdur. Bunları hep kendi malından verdi. Beyt-ül-mâldan verseydi, suç denilebilirdi. Fekat, beyt-ül-mâlda olan hakkını almayıp, müslimânlara dağıtmak, suç değil, fazîletdir. Hazret-i Osmânın akrabâsı cihâd etdiler. Çok kahramanlık yapdılar. Her mücâhid gibi, bunlara da haklarını verdi. Hazret-i Osmân zemânında, İslâmiyyetin Asyâya, Afrikaya yayılmasında, onun bol ihsânlarının çok fâidesi oldu. Resûlullah da, ganîmetden, Kureyş kabîlesinden olanlara başkalarından dahâ çok verirdi. Hâşim oğullarına bunlardan da çok verirdi. Hazret-i Ömerin (Korkarım ki Osmân, Benî Ümeyyeyi müslimânların başına geçirir) demesi, onun işlerini beğenmediği için değil, fâidesi olmaz demekdir. Müctehidin, kendi ictihâdı ile hareket etmesi suç olmaz. Halîfenin, dilediğini, dilediği işin başına geçirmesi hakkıdır. Hattâ vazîfesidir. Akrabâsı, kendisine dahâ itâ'atli oldukları için, onları tercîh etmesi iyi oldu. Onların yapdığı yanlış işler, onun emri ile değildi. Halîfenin gaybı bilmesi lâzım gelmez. Velîd bin Ukbeye kısâs yapmaması, şikâyetleri değerlendirebilmek içindi. Kûfeliler, Velîd şerâb içdi diye haber verdiler. Doğrusunu anlayınca, hazret-i Alîye emr edip, Velîde had cezâsı vurdurdu. Abdüllah bin Mes'ûdün hâzırladığı Mushafı yakarak, müslimânları Şeyhaynın "radıyallahü teâlâ anhümâ" Mushafı üzerinde birleşdirdi. Bu işi, ona hakâret değildir. İslâmiyyete büyük hizmetdir. Ebû Zer İcmâ'a uymadığı için, onu Medîneden çıkardı. Keyfi için çıkarmadı.

Süâl: Hazret-i Osmân "radıyallahü teâlâ anh" Muhammed bin Ebû Bekrin feryâdına yetişmedi.

Cevâb: Muhammed bin Ebû Bekr, hatâdan ve günâhdan ma'sûm değildi. Halîfenin onu cezâlandırması vazîfesi idi. (İkisini

öldürünüz!) mektûbunu hazret-i Osmân “radıyallahü teâlâ anh” yazmadı. Bunu, kabîlelerin, aşağı insanların yapdığını **(Yâfi’î târîhi)** yazmakdadır.

Süâl: Hazret-i Osmân, Ubeydullah bin Ömere “radıyallahü teâlâ anhüm ecma’în” kısâs yapmadı.

Cevâb: Halîfe, maktûlün vârislerine bol mal vererek onları râzı etdi. Fitneyi kaldırdı. Bu da, hazret-i Osmânın “radıyallahü teâlâ anh” güzel idâreciliğinin bir örneğidir.

Süâl: Hazret-i Osmân, çayır, çiftlik yapdı.

Cevâb: Evet yapdı. Fekat, kendine mülk olarak yapmadı. Beyt-ül-mâl hayvanları için yapdı. Böylece, Beyt-ül-mâla büyük hizmet etdi.

Hazret-i Alînin hazret-i Osmânın şehîd edilmesi ile ilgisi olduğunu gösterecek hiçbir delîl yokdur. Buna hiçbir ihtimâl de yokdur. Kâtiller çok ve kuvvetli oldukları için, hazret-i Alî hemen kısâs yapamadı. Hazret-i Osmânın vârisleri de kısâs yapılmasını istemedi. Kâtil de belli değildi. Kâtiller, hazret-i Osmâna karşı bâğî, âsî idi. Hazret-i Alîye itâ’at etdiler.

Hazret-i Alînin halîfe seçilmesi meşrû’ idi. Söz sâhibleri bî’at etdi. Talha ve Zübeyr de hilâfete karşı değildi. Kısâsın yapılmasını istemişlerdi. **(İstî’âb)** kitâbında diyor ki, (Hazret-i Alîye, hazret-i Osmânın şehîd edildiği gün bî’at olundu. Muhâcirler ve Ensâr bî’at etdiler. Hazret-i Mu’âviye ile Şâmlılar bî’at etmedi. Allahü teâlâ, hepsini afv edeceğini bildirdi.)

(İmâmiyye) fırkasına göre, ma’sûm imâmın yapdığı şeyleri, Peygamber yapdı diye haber vermek câizdir. Böyle inandıkları için, çok hadîs uydurdular. Deylemî ve Hatîb ve İbni Asâkir, kendilerinden önce gelen âlimlerin sahîh ve hasen hadîsleri toplamış olduklarını gördüler. Kendileri de za’îf hadîsleri topladılar. **(Buhârî)** ve **(Müslim)** hadîslerinin doğru olduklarını, bütün Ehl-i hak, sözbirliği ile bildirmekdedir.

Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” hazret-i Alînin “radıyallahü teâlâ anh” kucağında vefât etdiği ve hazret-i Alîye vasıyyet yapdığı sözleri doğru değildir. Hazret-i Alînin harb etdikleri ile siz de harb ediniz sözü hadîs değildir.

İmâmiyyenin hazret-i Alî “radıyallahü teâlâ anh” için geldi dedikleri âyet-i kerîmelerin hiç birinde hazret-i Alînin ismi olmadığı gibi, onun için olduğuna bir işâret de yokdur. Hâlbuki, mağara âyetinin ve ba’zı âyetlerin hazret-i Ebû Bekr için “radıyallahü teâlâ anh” olduklarına açık işâretler vardır. Böyle olduğunu şî’î kitâbları da yazmakdadır. Tathîr âyeti, hazret-i Alî için olmayıp, zevcât-ı

tâhirât içindir. Mubâhele âyeti de böyledir. **(Akrabâmı sevmenizi istiyorum)** meâlindeki âyet-i kerîme de, hazret-i Alî için olmayıp, mü'min olan bütün akrabâsı içindir.

(Gadîr-i hum) denilen yerdeki hadîs-i şerîf, Ehl-i beyti sevmeği emr etmekdedir. Bu hadîs-i şerîfin sonunda (O, benden sonra halîfedir). (O, benden sonra sizin velînizdir) ve bunlara benzer şeyler yokdur. Bunlar uydurulmuşdur. Böyle uydurulmuş yüzlerce hadîs vardır. Bunları bildirenlerin arasındaki yalancıları islâm âlimleri ortaya koymuşlardır.

Süâl: Hadîs-i şerîfde **(Kıyâmet günü, tanıdığım çok kimseyi havzımdan uzaklaşdırırlar: Eshâbım, diyerek onları çağırırım. Fekat, bir ses işitilir ki: Senden sonra, onların neler yapdığını bilmezsin)** buyuruldu. Bu hadîs-i şerîf, Eshâb-ı kirâmın "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în" çoğunun yoldan sapacaklarını göstermiyor mu?

Cevâb: Vedâ' haccı hutbesinde, **(Benden sonra kâfir olmayınız! Birbirinizin boynunu vurmayınız!)** buyuruldu. Bu hadîs-i şerîf gösteriyor ki, Şeyhayn "radıyallahü teâlâ anhümâ" ve müslimânlarla harb etmiyenler, bunun dışındadırlar. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem", Şeyhaynı ve Eshâb-ı kirâmdan çoğunu Cennet ile müjdeledi. Bu müjde, onların îmân ile öleceklerini ve Resûlullahın havzı yanında ve Cennetde, Onun yanında bulunacaklarını bildirmekdedir. Bundan başka, Mâide sûresinin elliyedinci âyetinde meâlen, **(Ey îmân edenler! Dinden çıkarsanız, Allahü teâlâ, sizin yerinize başkalarını getirir. Onları sever. Onlar da Allahü teâlâyı severler)** buyuruldu. Bu âyet-i kerîme gösteriyor ki, mürted olanların karşısında bulunanları Allahü teâlâ sevmekdedir. Bu da, hazret-i Ebû Bekr zemânında oldu. Cennetlik oldukları ismleri ile sıfatları ile bildirilen mubârek insanları kötü bilmek ve kötülemek büyük felâketdir. Bedr gazâsında bulunanların Cennete gidecekleri açıkca bildirildi. Bunlara dil uzatmak, büyük câhillikdir.

Süâl: (Allahü teâlâ, oniki halîfe gönderecekdir. Bunların hepsi Kureyş kabîlesindendir) hadîs-i şerîfi oniki imâmı "rahmetullahi teâlâ aleyhim ecma'în" göstermiyor mu?

Cevâb: İlk bakışda, bu hadîs-i şerîfden, İmâmiyye fırkasının haklı olduğu anlaşılıyor. Hâlbuki, hadîs-i şerîfler, âyet-i kerîmelerde olduğu gibi, birbirlerini açıklamakdadırlar. Abdüllah bin Mes'ûdün haber verdiği hadîs-i şerîfde, **(İslâm değirmeni otuzbeş sene döner. Sonra helâk olanlar bulunur. Dahâ sonra gelenler, islâmiyyeti yetmiş sene kuvvetlendirirler)** buyuruldu. Bizim [ya'nî Şâh Veliyyullah-ı Dehlevînin], bu hadîs-i şerîfden anladığımız şudur: Bildirilen vaktin başlangıcı, ilk cihâdın başladığı, hicretin i-

kinci senesidir. Otuzbeşinci senede, hazret-i Osmân şehîd edilerek, müslimânlar arasında ayrılık oldu. Cihâd ve islâmiyyetin yayılması durdu. Deve ve Sıffîn muhârebelerinde, müslimânlar birbirlerini öldürdü. Allahü teâlâ, hilâfete tekrâr düzen verip, cihâd tekrâr başladı. Benî Ümeyye [ya'nî Emevî] devletinin sonuna kadar devâm etdi. Abbâsî devleti kurulurken, ortalık yine karışdı. Çok müslimân öldü. Sonra Allahü teâlâ, hilâfete düzen verip, Hülâgûnün Bağdâdı yakıp yıkmasına kadar sürdü. Sa'd ibni Ebî Vakkâsın haber verdiği hadîs-i şerîfde, **(Allahıma düâ ediyorum ki, ümmetimin kuvvetini, yarım günün sonuna kadar sürdürsün)** buyuruldu. Yarım gün ne kadar zemândır denilince Sa'd, beşyüz senedir dedi. Bu hadîs-i şerîf, Abbâsî devletinin ömrünü [ya'nî beşyüzyirmidört seneyi] göstermekdedir. Birinci hadîs-i şerîf **(Hilâfet-i nübüvvet)**i haber veriyor. Bunun otuz sene olduğunu bildiriyor. Bundan sonra gelen halîfelere **(Melik-i adûd)** ya'nî **(Sultân)** ismini veriyor. Her iki hilâfetdeki halîfe sayısının oniki olacağını bildiriyor. Bu oniki halîfeyi oniki imâm sanmak hiç doğru değildir. Çünki, hadîs-i şerîfde, **(Hilâfet)** diyor. **(İmâmet)** demiyor. Şî'îler de söyliyor ki, oniki imâmın çoğu halîfe değildi. Hadîs-i şerîfde, oniki halîfenin Kureyş kabîlesinden olduğu bildirildi. Bu ise, hepsinin Hâşimî olmadığını göstermekdedir. İmâmiyye fırkası, oniki imâmın, islâmiyyeti yaydığını, memleketler aldıklarını söylemiyorlar. (Resûlullah vefât edince, din örtüldü. İmâmlar **(Takıyye)** yapdı, doğru yolu gösteremediler. Hazret-i Alî bile bildiklerini söyliyemedi) diyorlar. (Hadîs-i şerîf, oniki imâmdan sonra islâmiyyetde gevşeklik olacağını haber veriyor. İmâmiyye ise, oniki imâm temâm olunca, Îsâ aleyhisselâm gökden inecek ve dîni kuvvetlendirecek) diyorlar. Bizim anladığımıza göre, bu oniki halîfe, dört **(Halîfe-i râşid)** ve bunlardan sonra, hazret-i Mu'âviye ve Abdülmelik ve dört oğlu ve Ömer bin Abdül'azîz ve Abdülmelikin torunu Velîddir. Abdüllah bin Zübeyrin bunun dışında kalması lâzımdır. Çünki, hazret-i Ömerin bildirdiği hadîs-i şerîf, Abdüllah bin Zübeyrin halîfe olarak ortaya çıkması ve Mekke-i mükerremede kan dökülerek, Kâ'be-i mu'azzamaya hürmetsizlik yapılmasına sebeb olması, bu ümmete gelecek musîbetlerden biri olacağını göstermekdedir. Yezîd ve Emevîlerin diğer halîfeleri, islâmiyyete hizmet etmedikleri için, oniki halîfeden sayılmazlar.

Süâl: Hazret-i Alînin "radıyallahü teâlâ anh" çok kerâmetleri vardı. Bunlar, Onun üstünlüğünü göstermiyor mu?

Cevâb: Şihâbüddîn-i Sühreverdî "rahime-hullahü teâlâ" buyurdu ki, (Eshâb-ı kirâmda kerâmet az göründü. Hazret-i Alînin kerâmetleri kadar hattâ dahâ çok, Şeyhaynde de görüldü). [Bu

kerâmetlerin çoğu, Yûsüf-i Nebhânînin **(Câmi'u kerâmât-il-Evliyâ)** kitâbında yazılıdır.]

Süâl: (Ben ilm şehriyim. Alî "radıyallahü teâlâ anh" bunun kapısıdır) hadîs-i şerîfine ne denilir?

Cevâb: Bu hadîs-i şerîf, elbet bir üstünlük gösteriyor. Fekat, bunun gibi **(İlmin dörde birini bu Humeyrâdan alınız!)** ve **(Benden sonra, Ebû Bekre ve Ömere tâbi' olunuz!)** ve **(İbni Ümm-i Abdin râzı olduğu kimseden ben de râzıyım!)** ve dahâ nice hadîs-i şerîfler de vardır. **(Hümeyrâ),** Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" hazret-i Âişeye "radıyallahü teâlâ anhâ" verdiği ismdir. Hazret-i Alînin din bilgilerindeki üstünlüğü ve Neseb ilminde, Eshâb-ı kirâmın çoğundan ileride olduğu meşhûrdur. Fekat bunlar, Şeyhaynden dahâ üstün olduğunu göstermez.

Hazret-i Alînin soyundan imâm-ı Muhammed Bâkır ile imâm-ı Ca'fer Sâdıkın "radıyallahü teâlâ anhüm" ilmde, vera'da ve ibâdetlerdeki kemâlleri şübhesizdir. Küleynî, imâm-ı Ca'fer Sâdıkın tesavvufculara düşman olduğunu yazıyor. [Ebû Ca'fer Muhammed Râzî Küleynî, 329 [m. 940] da Bağdâdda vefât etdi. **(Kâfî)** kitâbında onaltı bin hadîs vardır.]

Zeydiyye fırkası da turuk-ı aliyyeye düşmandır. Evliyânın büyüklerinden Abdüllah-i Ensârî "rahime-hullahü teâlâ" buyuruyor ki, (Binikiyüz Velî gördüm. İçlerinden yalnız Sa'dûn ve İbrâhîm, seyyidlerden idi). Bunların ikisi de meşhûr değildir. Sonraki asrlarda gelen Evliyâ arasında seyyidler varsa da, bunlar seyyid olmıyan mürşidlerden feyz almışlardır.

Kur'ân-ı kerîm ve hadîs-i şerîfler açık olarak islâmiyyete uymağı emr etmekdedir. Tesavvuf yolunda hâsıl olan şeyler hiç bildirilmemişdir. Bunun için tâm üstünlük, tesavvuf ile değil, islâmiyyete hizmet etmekdeki ziyâdelikle ölçülür.

Süâl: Peygamberlere "aleyhimüssalevâtü vetteslîmât" tâbi' olanlarda, Fenâ, Bekâ, ma'rifetler, Vahdet-i vücûd bilgileri gibi kıymetli şeyler hâsıl oluyor. Kerâmetler veriliyor. İslâmın beş şartını ise, her müslimân yapıyor. İmâm-ı Gazâlî ve Celâleddîn-i Rûmî "rahime-hümullahü teâlâ" gibi büyük âlimler, Tevhîd-i vücûdînin çok kıymetli olduğunu bildiriyor. O hâlde tesavvuf yollarının kaynağı olan hazret-i Alînin "radıyallahü teâlâ anh" dahâ üstün olması lâzım gelmez mi?

Cevâb: (İslâmın beş şartı, insanı Allahü teâlâya yaklaşdırmaz. Bunlar, insanların dünyâda iyi huylu olmalarını, iyi geçinmelerini sağlar) diyen kimse **(Zındık)**dır. İslâmiyyeti yıkmak istemekdedir. İslâmiyyet, Allahü teâlânın rızâsına kavuşdurur. İslâmiyyete uy-

mıyanları Allahü teâlâ sevmez. Bunlara azâb yapacakdır. Fekat, tesavvuf yolu, dahâ kolay kavuşdurur derse, bu kimseye sözünü isbât etmesini söyleriz. Tesavvuf yolunun temeli, islâmiyyetdir. İslâmiyyete uymıyan kimse Velî olamaz. İslâmiyyete uymakda ve uydurmakda Şeyhaynın en ileride olduklarını yukarıda uzun bildirmişdik. Zikr ve Murâkabe ile kalbi temizlemeğe çalışmak, İslâmiyyete uymak demekdir. İslâmiyyetin delîli, **(Kitâb), (Sünnet), (İcmâ'ı selef)** ve **(Kıyâs-ı fukahâ)**dır. **(Kur'ân-ı kerîm)**de beş ilm vardır.

1 — Mahlûkları inceliyerek, Allahü teâlânın var olduğunu ve bir olduğunu anlamağı göstermekdedir. [Fen bilgileri bu kısmdadır.]

2 — Târîhi inceliyerek, îmân edenlerin, islâmiyyete uyanların mes'ûd olduklarını, îmânsızların ise dünyâda azâb içinde yaşadıklarını anlatmakdadır.

3 — Âhıretdeki ni'metleri ve azâbları bildirerek, îmânlı olmağa teşvîk etmekdedir.

4 — Dünyâda ve âhıretde se'âdete kavuşmak için, nasıl yaşamak lâzım olduğunu öğretmekdedir.

5 — Müşriklerle, münâfıklarla, yehûdîlerle, hıristiyanlarla ve yetmişiki fırkadaki sapık müslimânlarla nasıl geçinileceği bildirilmekdedir.

Tekrâr edilmişlerden başka, onbin kadar hadîs-i şerîf vardır. Tekrâr edilenleri de sayarsak, milyonu aşmakdadır. Bütün bu **(Hadîs-i şerîfler)**, oniki ilmi bildirmekdedirler:

1 — Kitâb-ullaha ve sünnete yapışmak.

2 — İslâmın beş şartı, zikrler ve ihsân, ya'nî kalb bilgileri. Tesavvuf, bu ihsânı elde etmekdir.

3 — Mu'âmelâtdır. Nafaka için ticâret, san'at ve zirâ'at bilgileri ve sosyal haklar bunun içindedir.

4 — İyi ahlâk bildirilmekde ve övülmekdedir.

5 — Köle âzâd etmek.

6 — Fadâil olan ameller ve Eshâb-ı kirâmın "radıyallahü teâlâ aleyhim ecma'în" üstünlükleri.

7 — Peygamberlerin ve mühim kimselerin târîhi.

8 — Kıyâmete kadar olacak mühim olaylar.

9 — Kıyâmet hâlleri. Haşr, neşr, Cennet ve Cehennem.

10 — Resûlullahın hayâtı "sallallahü aleyhi ve sellem".

11 — Kur'ân-ı kerîmi okumak ve tefsîr etmek.

12 — Melekler, şeytânlar, tabâbet gibi çeşidli ilmler.

(Kıyâs), ahkâm-ı islâmiyyede, ya'nî emr ve yasaklarda olur. Bütün bu saydığımız ilmlerde, Tevhîd-i vücûdî bilgileri yokdur.

(İslâmiyyet), Eshâb-ı kirâmın ve Tâbi'în-i izâmın [ya'nî, Eshâb-ı kirâmı görenlerin] îmân etdikleri ve yapdıkları şeylerdir. Bunlar zemânında bulunmayıp, sonradan ortaya çıkan din bilgileri, müslimânlık değildir. **(Benim ve Eshâbımın yolunda olunuz!)** hadîs-i şerîfi, bunu göstermekdedir. Vahdet-i vücûd bilgilerinin birinci kısmda olmadığı meydândadır. Bu bilgiler, Seyyid-üt-tâife Cüneyd-i Bağdâdî zemânında da yokdu. **(Mu'tezile), (İmâmiyye), (Zeydiyye),** ve **(İsmâîliyye)** gibi sapık fırkalar da böyledir. Bunlar da, Selef-i sâlihînden sonra ortaya çıkdı.

Resûlullahdan "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" başlıyarak, Eshâb-ı kirâma ve Tâbi'îne ve kalbden kalbe akarak tâ zemânımıza kadar gelen feyzler ise islâmiyyetde vardır. Buna **(İhsân)** ismi verilmişdir. [Sonradan **(Tesavvuf)** denildi.]

İslâmiyyetden olan şeyler, ihlâs ile, temiz niyyet ile yapılırsa, kıymetli olurlar. Nefsin arzûlarına kavuşmak ve şöhret için olurlarsa, Allahü teâlâdan uzaklaşdırırlar. Cehenneme sürüklerler.

Süâl: Tesavvuf büyüklerinin sözleri, tesavvuf bilgilerinin dahâ üstün olduklarını göstermiyor mu?

Cevâb: Bir kimseyi Allahü teâlâya [ya'nî Allahü teâlânın rızâsına, sevmesine] yaklaşdıracak işler islâmiyyetde bildirilmişdir. Bunlar arasından insanın hâline ve zemânına göre seçilir. Tesavvuf büyükleri, talebesini terbiye ederken [ya'nî yetişdirirken], onun çeşidli hâllerine göre, ona çeşidli vazîfeler vermişlerdir. Fâideli işlerden birini ötekine tercîh etmesi, ötekinin fâidesiz olduğunu göstermez. Her fâideli işde iyi niyyete ehemmiyyet verirler. İmâm-ı Gazâlî "rahmetullahi aleyh", her işde ihlâsa ehemmiyyet vermekdedir. Âyet-i kerîmeler ve hadîs-i şerîfler, islâma hizmet etmeği emr ediyor. Cihâdın ve ilm öğretmenin fazîletine inanmıyan, **(Zındık)**dır.

Süâl: Şeyh Muhyiddîn-i Arabî "rahime-hullahü teâlâ" buyuruyor ki, (hazret-i Alî "radıyallahü teâlâ anh", Resûlullahın "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" yaratıldığı toprakdan kalandan yaratıldı. Resûlullah ile âhıret kardeşi yapılması da bundandır). Bundan dahâ üstün birşey olur mu?

Cevâb: Şeyhaynın dahâ üstün olduğu, islâm bilgilerinden anlaşılmakdadır. Burada **(Edille-i şer'ıyye)** olan Kitâb, Sünnet, İcmâ' ve Kıyâs bilgilerine bakmak lâzımdır. Tesavvuf büyüklerinin kalbleri ile keşfleri, şer'î şeylere delîl olamaz. İslâmiyyetin hiçbir hük-

mü, bu keşflere dayanmaz. Şeyh Muhyiddîn-i Arabî "rahime-hullahü teâlâ", Allahü teâlâya yaklaşdıran şeyleri sayıyor. Bunlardan en yüksek olan Sıddîkiyyet derecesinin hazret-i Ebû Bekre, Muhaddisiyyet derecesinin hazret-i Ömere, Uhuvvet derecesinin de hazret-i Alîye mahsûs olduğunu bildiriyor. Havâriyyet derecesinin Zübeyre, Emânet derecesinin de Ebû Ubeydeye verildiğini yazıyor. Böyle dahâ nice dereceler bildiriyor. Bunlar, fadl-ı küllîyi göstermez. **(Fütûhât)** kitâbının birçok yerinde, Eshâb-ı kirâmın, vilâyet derecelerinden başka, Peygamberlere benzetdiği derecelerini de bildiriyor. Resûlullahdan "sallallahü aleyhi ve sellem" sonra bu derecelerin devâm etdiğini, ancak peygamber olmadıklarını uzun yazıyor. Bizim anladığımız üstünlük de, işte bu Peygamberlere "aleyhimüsselâm" benziyen üstünlükdür. Şeyhaynın "radıyallahü anhümâ" üstünlüğü buradan gelmekdedir. Bu üstünlüğe **(Fadl-ı küllî)** denir. **(Fütûhât)** kitâbının birçok yerinde, bu üstünlük anlatılmakdadır. Altmışdokuzuncu bâbının sonunda diyor ki, **(Allahümme salli alâ)** okurken, Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem", İbrâhîm aleyhisselâma benzetiliyor. Hâlbuki, Ondan dahâ üstündür. Bunun inceliğini, sahîfelerle açıklarken Sıddîklık derecesinin üstünlüğünü uzun anlatıyor.

Allahü teâlâ, husûsî feyzlerini, seçdiği, çok sevdiği kullarına çeşidli sebeblerle, vâsıtalarla göndermekdedir. Önce o kullarını bu feyzlere müste'id, elverişli yaratmakdadır. Hazret-i Alînin bedenindeki toprak maddelerini de, Resûlullahın "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" toprak maddeleri gibi, nübüvvet feyzlerini almağa müste'id yaratmışdır. Fekat, bu üstünlük, fadl-ı küllî değildir. Fadl-ı cüz'îdir. Vilâyet derecesinin üstünlüğünü göstermekdedir. Peygamberliğe benzemek değildir.

Süâl: Tesavvuf büyükleri, hazret-i Alînin "radıyallahü teâlâ anh" üstünlüğünü gösteren rü'yâ gördüklerini bildiriyorlar. Hadîs-i şerîfde **(Mü'minin rü'yâsı, peygamberliğin kırkaltı kısmından biridir)** buyuruldu. Bu da, hazret-i Alînin dahâ üstün olduğunu göstermez mi?

Cevâb: Dînin hiçbir hükmü rü'yâ ile bildirilmiş değildir. Peygamberimiz "sallallahü aleyhi ve sellem", **(Allahü teâlâya hamd olsun ki, beni, Ebû Bekr ile ve Ömer ile kuvvetlendirdi)** buyurdu. Bir hadîs-i şerîfde, **(Ebû Bekr ve Ömer, benim kulağım ve gözüm gibidirler)** buyuruldu. Fadl-ı küllî böyle olur. Peygamberlerin "aleyhimüssalevâtü vetteslîmât" halîfesinin, onun gibi olması lâzımdır. Bu fakîre göre, Şeyhayn "radıyallahü anhümâ", güneş etrâfındaki ışık saçan tabaka gibidir. Hazret-i Alî "radıyallahü anh", bu ışıkları alıp aks etdiren kamer [ay] gibidir. Şeyhayn "radıyallahü

anhümâ” **(Nübüvvet yolu)**nun ışıklarını, hazret-i Alî de “radıyallahü anh”, **(Vilâyet yolu)**nun ışıklarını saçmakdadırlar. Bunun içindir ki, Peygamberimiz “sallallahü aleyhi ve sellem”, **(Eğer halîl** [dost] **edinseydim, Ebû Bekri halîl edinirdim)** ve **(Benden sonra Peygamber gelseydi, Ömer elbet peygamber olurdu)** ve **(Alî bendendir. Ben de ondanım)** buyurdu. Bu fakîr [Şâh Veliyyullah-ı Dehlevî hazretleri, murâkabede], Resûlullahın “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” rûhâniyyetine sordum: Hazret-i Alînin “radıyallahü teâlâ anh” nesebi dahâ şerefli ve hükmleri dahâ kuvvetli ve tesavvuf yolunun önderi olduğu hâlde, Şeyhaynın “radıyallahü teâlâ anhümâ” dahâ üstün olmasının sebebi nedir? Rûhuma şöyle cevâb ihsân buyurdu ki, (Resûlullahın “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” bir zâhir [görünen], bir de bâtın [görünmiyen] yüzü vardır. Zâhir yüzü ile, insanlar arasında adâlet yapar, kardeşliği sağlar ve doğru yolu gösterir. Bu vazîfeyi yapmasında Şeyhayn “radıyallahü teâlâ anhümâ”, Onun elleri, ayakları gibidirler. Bâtın vechinden kalblere feyz vermekdedir. Şeyhayn, bunda da ortakdırlar!) “radıyallahü teâlâ anhüm ecma’în”.

Menba-ı feyzu meânî meclis-i Abdülhakîm,
menzil-i kurb-ı ilâhî, sohbet-i Abdülhakîm.
Melce-i bî-çâre-gândır, derde dermandır Hakîm.
ma’den-i irfân, nûr-ı Sübhân, sırr-ı Kur’ândır Hakîm!

Urvetülvüska Muhammed Ma’sûm Fârûkînin **(Mektûbât)** kitâbı fârisî olup, üç cilddir. Birinci cildde 239, ikincide 158, üçüncü cildde 255 mektûb vardır. Bu 652 mektûbdan altı adedi terceme edilerek aşağıda yazılmışdır.

BİRİNCİ CİLD, 49. cu MEKTÛB

Hak sübhânehu ve teâlâ, din ve dünyâ murâdlarınıza kavuşdursun! Dünyâ lezzetlerinin, fânî [geçici] ni’metlerin zararlarından kurtulmak için ilâc, bunları islâmiyyete uygun kullanmakdır. Ya’nî, Allahü teâlânın emrlerine ve yasaklarına uymakdır. İslâmiyyete uygun kullanılmazsa, bu lezzetler zararlı olur. Allahü teâlânın gadabına, azâbına sebeb olurlar. Hakîkî, tâm kurtulmak için, bu lezzetleri, mümkin olduğu kadar, terk etmelidir. Terk edemiyenlerin, ilâcını kullanmaları lâzımdır. Böylece, zararlarından kurtulurlar. Bu lezzetleri terk edemeyip, ilâcını da yapmayanlara, böylece felâketlere, derdlere sürüklenip, se’âdetden mahrûm kalanlara yazıklar olsun! [İslâmiyyet, dünyâ lezzetlerini, zevklerini men’ etmiyor. Bunların hayvanlar gibi, azgın, zararlı kullanılmasını men’ ediyor.]

Nefslerinin arzûlarına tâbi' olup, dünyâ lezzetlerini islâmiyyete uygun kullanmıyanlar, böylece, fâideli ve dâimî olan Cennet lezzetlerinden kaçanlar çok zevâllıdır. Allahü teâlânın herşeyi gördüğünü bilmiyorlar mı? Zararlardan kurtulmak için, dünyâ lezzetlerini islâmiyyete uygun kullanmak lâzım olduğunu işitmemişler mi? Sorgu, süâl günü elbet gelecek, herkesin, dünyâda yapdıkları, önlerine serilecekdir. [Dünyâ zevkleri, lezzetleri peşinde koşanların, öldükden sonra dirilmek olduğuna, islâmiyyete uyanların, Cennet zevklerine kavuşacaklarına, islâmiyyete uymıyanların, Cehennem ateşinde yanacaklarına inanmadıkları anlaşılıyor. Hâlbuki, bunların ilerici, büyük adam dedikleri Avrupalılar, Amerikalılar, Cennete, Cehenneme inanıyor. Kiliseleri dolup taşıyor. Avrupalıların ahlâksızlıklarına, nâmûssuzluklarına ilericilik diyerek sarılan, onlar gibi âhirete inanan vatandaşlara gerici, yobaz diyerek saldıranların içyüzleri meydândadır. Aklları olmıyan, nefslerinin, zevklerinin esîri olan bu zevallılara aldanmamalıdır.] Dünyâda Rabbinin rızâsını kazanmış, Onun harâm etdiği şeylerden sakınmış olanlara, o gün müjdeler olsun! Dünyânın yaldızlı hayâtına aldanmayanlara, Rabbin azâbından korkarak, nefslerine hâkim olanlara, evinde ve emrinde olanlara nemâz kılmalarını emr edenlere [ve kadınlarına, kızlarına, sokağa çıkarken örtünmelerini öğretenlere] müjdeler olsun, müjdeler olsun! Allahü teâlânın gösterdiği se'âdet yolunda olanlara ve Muhammed aleyhisselâma tâbi' olanlara selâmlar olsun!

İKİNCİ CİLD, 38. ci MEKTÛB

İnsân ile Allahü teâlâ arasında en büyük perde, insânın nefsidir. **(Nefsini bırak da, bana gel! Aradığın güneşi örten bulut, sensin! Kendini bil!)** buyuruldu. Nefsin aradan kalkması, vicdânî [Kalbe âid] ve zevkî bir işdir. Söz ve yazı ile bildirilemez. Kitâb okumakla anlaşılmaz. Ezelde ihsân edilmiş olması ve Allahü teâlânın cezb etmesi [çekmesi] lâzımdır. Sebebler âlemi olan bu dünyâda, muhabbet şartı ile, bir Velînin sohbeti kâfîdir. Muhabbet çok olduğu kadar, Onun kalbinden yayılıp, kendine gelen feyzlerden, ma'rifetlerden çoğunu alıp, kemâlâta kavuşur. **(Kişi sevdiği ile berâberdir)** hadîs-i şerîfi, bunu haber vermekdedir.

İKİNCİ CİLD, 39. cu MEKTÛB

Ehl-ullahın [Evliyânın] vücûdları, hayâtda iken de, vefâtlarından sonra da rahmetdir. Diri iken verdikleri feyzleri ve bereketleri, öldüklerinden sonra da devâm eder. Feyzleri ve bereketleri, yollarından ayrılmıyanlara akmağa devâm eder. Dinde ortaya çıkarılan bid'atin, sünnetlerin nûrlarını yok etmesine benzer. Hayrlı

işler yapmağa çalışınız! Tâat ve ibâdet yapmakda yarış ediniz! Merhûmun evlâdına hizmet etmeği se'âdet [kazanc] biliniz! Onları islâmiyyete uygun olarak sevindiriniz!

İKİNCİ CİLD, 45. ci MEKTÛB

Sevgili oğlum! Dünyânın görünüşü tatlıdır, lezzetlidir. Hâlbuki, hakîkatde zehrdir. Kıymetsizdir. Onun tuzağına düşen, hiç kurtulamaz. Bu zehr ile ölen, leş olur. Buna gönül vermek delilikdir. Yaldızlanmış necâset, şeker kaplanmış zehr gibidir. Aklı olan, böyle sahte, yalancı güzelliğe aldanmaz. Bozuk, zararlı zevklere gönül bağlamaz. Bu kısa hayâtında, sâhibinin rızâsını kazanmağa çalışır. Âhıretde işe yarayacak şeyleri kazanır. Kulluk vazîfelerini yapar. Allahü teâlânın emrlerine sarılır. Harâm, yasak etdiği şeylerden sakınır. Böyle yapmayıp, zararlı şeyler peşinde koşanlara yazıklar olsun!

Hakîkî dostu üzmekden korkuyorum,
Bu korkudan, gece gündüz yanıyorum!

[Dünyâ, Allahü teâlânın sevmediği, harâm etdiği, zararlı şeyler demekdir. Harâmlardan sakınan, dünyâya aldanmamış olur. Allahü teâlâ, dünyâda hiçbir zevki, hiçbir lezzeti yasak etmedi. Bunları, azgın, taşkın, zararlı olarak kullanmağı harâm etdi. Gösterdiği, fâideli, edebli şeklde kullanılmasını emr etdi.]

İKİNCİ CİLD, 61. ci MEKTÛB

Bu dünyâya getirilmemizden maksad, Allahü teâlânın ma'rifetini elde etmekdir. Ma'rifet iki nev'dir. Birincisi, fen yolu ile, ya'nî nazar ve istidlâl [düşünmek] ile hâsıl olur. Bunu, islâm âlimleri bildirdi. İkincisi, keşf ve şühûd ile, [kalbde] hâsıl olur. Bu, tesavvuf erbâbından [Evliyâdan] gelir. Birincisi, ilm olup, akl ve fikr ile hâsıl olur. İkincisi, hâl olup kendindedir. Birincisi, Ârifi yok etmez. İkincisi, yok eder. Çünki, bu ma'rifet, ma'rûfda yok olmakdır.

Kurb, bilinen hareket değildir,
Kurb-ı Hak, varlıkdan kurtulmakdır! [Kurb-ı Hak,
Allahı sevmekdir.]

Birincisi, ilm-i husûlîdir. Etrâflı anlamakdır. İkincisi, idrâk-i basît olup, etrâfı yokdur. Çünki, burada hâzır olan Hakdır. İnsân, fânî [yok] olmuşdur. Birincide nefs, inkâr etmekdedir. Çünki nefs ve kötü sıfatları mevcûddur. Onun inâdı ve arzûları yok olmamışdır. Taşkınlıkdan ve azgınlıkdan kurtulamamışdır. Îmân varsa, görünüşdedir. Ameller, ibâdetler şekldedir. Nefs, küfründe devâm etmekde, Mevlâsına [Sâhibine] düşmanlıkdadır. Hadîs-i kudsîde,

(Nefsini, düşmanın bil! Çünki o, bana düşmandır) buyuruldu. Bu ma'rifete **(Îmân-ı mecâzî)** denildi. Bu îmân yok olabilir. İkinci ma'rifetde, insan yok olduğu için, nefs îmâna gelmişdir. Bu ma'rifet [îmân] yok olmaz. Buna **(Îmân-ı hakîkî)** denir. Ameller de, hakîkî olur. Hadîs-i şerîfde, **(Yâ Rabbî! Senden, sonu küfr olmıyan îmân istiyorum)** buyuruldu. Nisâ sûresinin 136. cı **(Ey îmân edenler! Allaha ve Resûlüne îmân ediniz!)** âyetinde, bu îmâna işâret edilmekdedir. İmâm-ı Ahmed ibni Hanbel, ilmde ve ictihâdda en yüksek derecede olduğu hâlde, Bişr-i Hâfînin kapısına giderek, bu ma'rifete tâlib oldu. Sebebi soruldukda, o Hak teâlâya benden dahâ çok ârifdir dedi. Ebû Hanîfe Nu'mân-ı Kûfî "rahmetullahi aleyh", ömrünün son iki senesinde, ictihâdı bırakarak, uzlet eyledi. Vefâtından sonra, rü'yâda, (Son iki sene olmasaydı, Nu'mân helâk olurdu) dedi. Uzletinin sebebi, bu ma'rifeti temâmlamak idi. Bu ma'rifetin netîcesi olan, îmânın kemâline kavuşmak idi. Yoksa, ilmde ve amelde, derecesi çok yüksek idi. Hiçbir amel, ictihâd derecesine ulaşamaz. Hiçbir ibâdet, ders vermek makâmına varamaz. Amellerin kemâli, îmânın kemâline bağlıdır. İbâdetlerin nûrâniyyeti, ihlâsın mikdârına bağlıdır. Îmânın kemâli ve ihlâsın mikdârı da, ma'rifete bağlıdır. Bu ma'rifet ve îmân-ı hakîkî fenâya ve ölmeden evvel nefsin ölmesine bağlı olduğu için, fenâsı çok olanın, îmânı kâmil olur. Bunun için, Sıddîk-ı ekberin îmânı, bu ümmetin îmânları toplamından fazla oldu. Hadîs-i şerîfde, **(Ebû Bekrin îmânı, ümmetimin îmânı ile dartılsa, Ebû Bekrin îmânı fazla gelir)** buyuruldu. Çünki, fenâda, benzeri yok idi. Hadîs-i şerîfde, **(Yürüyen ölü görmek isterseniz, Ebû Kuhâfenin oğlunu görünüz!)** buyuruldu. Ebû Bekrin fenâya misâl gösterilmesi, fenâdaki kemâline delîldir. Çünki, Eshâb-ı kirâmın hepsinde fenâ hâsıl olmuşdur. Bu ma'rifet kimde hâsıl olursa, müjdeler olsun! Nerde bulunursa, oraya koşmalıdır. Ne yazık ki, aranılması lâzım olan terk ediliyor. Tahrîbi emr olunan, ta'mîr ediliyor. Kıyâmet günü, hangi yüz ve hangi özr ile hesâb verilecek?

İKİNCİ CİLD, 62. ci MEKTÛB

İnsânın şerefi, îmân ile ve ma'rifet iledir. Mal ile ve mevkı' ile değildir. Îmânın kuvvetlenmesine çalışınız! Ma'rifet derecelerinde yükselmeğe gayret ediniz! Hadîs-i şerîfde, **(Âhiret için çalışanı, Allahü teâlâ, her arzûsuna kavuşdurur. Yalnız dünyâ işleri ardında koşanları helâk eder)** buyuruldu. Geçim sıkıntısı olanın, bir işde çalışması câizdir. Kazanırsa, iyi olur. Kazanamazsa, bu işin üzerine düşmemelidir. Uğraşmasının sonu gelmez. Zararı artar.

İSLÂMDA İLK FİTNE

ÖNSÖZ

Allahü teâlâ, dünyâda bütün insanlara acıyor. Fâideli şeyleri herkese gönderiyor. Âhıretde, Cehenneme gitmesi gereken mü'minlerden dilediğine ihsân ederek afv edecek, Cennete kavuşduracakdır. Her canlıyı yaratan, her vârı, her ân varlıkda durduran, hepsini korku ve dehşetden koruyan yalnız Odur. Böyle bir Allahın şerefli ismine sığınarak, bu kitâbı yazmağa başlıyoruz.

Allahü teâlâya hamd olsun! Onun çok sevdiği Peygamberi Muhammed aleyhisselâma salât ve selâm olsun! O yüce Peygamberin "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" temiz Ehl-i beytine ve âdil, sâdık Eshâbının herbirine "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în" hayrlı düâlar olsun!

(Tezkire-i Kurtubî) muhtasarında yazılı hadîs-i şerîfde, **(Eshâbım arasında fitne çıkacakdır. Bu fitneye karışanları, benimle sohbetlerinin hâtırı için, Allahü teâlâ afv edecekdir. Sonra gelenler, bu fitneyi dillerine dolayarak, körükliyecekler, bu yüzden Cehenneme gideceklerdir)** buyuruldu. Hindistânda, hicrî 1034 [m. 1624] yılında vefât eden, büyük islâm âlimi İmâm-ı Rabbânî Ahmed Fârûkî Serhendî "rahmetullahi aleyh", Ehl-i sünnet i'tikâdını ve müslimânlığın doğru yolunu ve tesavvufun islâm dîninden ayrı birşey olmadığını bildirmek için, her memlekete mektûblar yollamışdır. Beşyüzden fazla olan bu mektûbları, üç cild olarak toplanmış ve basılmışdır. İkinci cildin otuzaltıncı mektûbunda, Eshâb-ı kirâm arasındaki fitneyi uzun yazmakdadır.

Üçüncü halîfe hazret-i Osmân "radıyallahü anh" zemânında, Abdüllah bin Sebe' adındaki Yemenli bir yehûdî, islâmda ilk olarak bölücülük fitnesini çıkardı. Buna aldananlar, Eshâb-ı kirâm arasına karışdılar. Târîh boyunca, masonlar ve yehûdîler tarafından desteklendiler. Zemân zemân azarak, islâmiyyeti içerden yıkmağa çalışmışlar ve çok müslimân kanı dökülmesine sebeb olmuşlardır. Hâlbuki islâmiyyet, birleşmeği, kardeş gibi sevişmeği emr etmekdedir.

Eshâb-ı kirâma "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în" düşman olanlar, zemânla oniki fırkaya ayrıldı. Hepsi de, müslimânları aldatmak, parçalamak için, plânlı olarak çalışıyorlar. Eshâb-ı kirâmın "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în" birbirlerine düşman olduklarını söyliyor, o din büyüklerine, hazret-i Alîye "radıyallahü teâlâ anh" uymadılar diyerek, çok kötü iftirâlar atıyorlar. Aydın din adamı, ilerici yazar gibi ismlere bürünen bu fitne ve fesâdcılar, yalanlarını meydâna çıkararak ve çirkin iftirâlarını çürüterek, müslimânları uyandırmağa çalışmakda olan Ehl-i sünnetin temiz hocalarına gerici, câhil diyorlar. Bu mubârek hocaları lekelemeğe, gözden düşürmeğe yelteniyorlar. Eshâb-ı kirâm "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în", bunların söğmeleri ile kıymetden düşmedikleri gibi, bu hocaların kıymetleri de, bunların saldırmaları ile artmakda, şânları, şerefleri yükselmekdedir.

Din kardeşlerimizin, kardeşi kardeşden ayırmağa çalışan bu yıkıcıların yaldızlı iftirâlarına aldanmamaları için, otuzaltıncı mektûbu fârisîden türkçeye terceme ederek **(İslâmda İlk Fitne)** adını verdik. İnsâf ile okuyan kıymetli gençlerin sâf rûhlarının ve temiz vicdânlarının, Ehl-i sünnetin haklı olduğunu göreceklerinden emîn bulunuyoruz.

Allahü teâlâ, müslimânları parçalanmakdan korusun! Hepimizi, râzı olduğu, beğendiği, Ehl-i sünnetin doğru yolunda birleşdirsin! İslâm düşmânlarının yalanlarına aldanarak, tuzaklarına düşmekden korusun! Âmîn.

Evliyânın efdali, Sıddîk-ı ekber, ba'dehu Fârûk,
ve Zinnûreynden sonra, Alîdir ol Velîyullah.

Kalan Eshâbı hem ki, cümlesinin zikri hayrolsun,
cemî'i Âl-ü Eshâb-ı kirâmı severim fillah.

Aşere-i mübeşşere ve Fâtıma, Hasen ve Hüseyn,
bu ümmetden bunlara Cennet ile neşhedü billah.

Ve gayri kimseye aynîle Cennetlik denilmez ki,
o gaybe hükm olur, gaybi ne bilsin kimse gayrillah.

Ve Eshâb-ı kirâmın cümlesinden sonra ümmetden,
cemî'i Tâbi'în olmuşdur, efdalü Evliyâillah.

İSLÂMDA İLK FİTNE

İmâm-ı Rabbânî Müceddîd-i elf-i sânî şeyh Ahmed-i Fârûkî Serhendînin "rahime-hullahü teâlâ" Mektûbâtından, ikinci cildin otuzaltıncı mektûbu, Eshâb-ı kirâmın büyüklüğünü ve Ehl-i sünnet mezhebi ile diğer bozuk mezheblerin Eshâb-ı kirâm hakkındaki sözlerini bildirmekdedir. İslâmiyyetde ilk kopan fitnenin şî'îlik olduğunu ve Ehl-i sünnet mezhebinin şî'îler gibi taşkınlık yapmadığını, Hâricîler gibi de, câhillik ve kısa görüşlülük yolunu tutmadığını göstermekdedir ve Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" efendimizin Ehl-i beytini medh eylemekdedir.

Bu mektûbumu yazmağa Besmele okuyarak başlıyorum. Allahü teâlâya hamd olsun! Onun sevgili Peygamberine salât ve selâm olsun! O yüce Peygamberin Ehl-i beytine ve Eshâbının hepsine ve bütün mü'minlere bizden iyi düâlar olsun!

Doğru yolda gidenleri sevmek, onlarla tanışmak ve görüşmek ve onlar gibi olmağa özenmek ve o büyüklerin sözlerini işitmek ve kitâblarını okumak, Allahü teâlânın ni'metlerinin en büyüklerindendir ve Onun ihsânlarının en kıymetlilerindendir. Muhbir-i sâdık, ya'nî hep doğru söyleyici olan Muhammed aleyhisselâm, **(El-mer'ü me'a men ehabbe)** buyurdu. Ya'nî, kişi, dünyâda ve âhıretde sevdiği ile berâber olur. Bunun için din büyüklerini seven kimse, onlar ile berâber olur. Onların Allahü teâlâya ma'nevî olan yakınlığında, onlar gibi olur. Hareketleri, sözleri iyi olan, yükselmeğe elverişli olduğu anlaşılan kıymetli oğlum hâce Şerefeddîn Hüseynin bildirdiğine göre, o büyük ni'met, o çok güzel ahlâk, sizde mevcûddur. Çeşidli işleriniz ve dağınık düşünceleriniz olduğu hâlde, o büyükleri unutmuyorsunuz. Dünyâ işleri etrâfınızı sarmış iken, bu çok kıymetli ni'meti elden kaçırmıyorsunuz. Bunun için, Allahü teâlâya çok hamd ve şükrler olsun! Çünki, sizin se'âdetiniz, sizin ni'metlere kavuşmanız, birçok kimsenin se'âdete kavuşmasına yol açar. Onların kurtulmasına, huzûra kavuşmasına sebeb olur. Yine o bildirdi ki, bu fakîrin yazılarını okuyormuşsunuz. Sözlerime kıymet veriyormuşsunuz. Kendilerine birkaç kelime yazarsanız çok fâideli olur dedi. Onun bu arzûsunu yerine getirmek için, size birkaç kelime yazmağa kalkdım.

Hindistânda, bu günlerde herkesin ağzında **(halîfelik)** kimin hakkı idi? Eshâb-ı kirâm şöyle idi, böyle idi, gibi sözler dolaşıyor. İslâm bilgilerinin ince bir kolu olan bu konuda çok kimseler, ken-

di kısa aklları, bozuk görüşleri ile, ulu orta konuşuyor ve yazıyorlar. Kendilerini haklı göstermek için, âyet-i kerîmelere ve hadîs-i şerîflere yanlış ma'nâlar vermekden çekinmiyorlar. İslâm âlimlerinin, doğru ve haklı olan sözlerini örtbas etmeğe çalışıyorlar. Bunun için, bu konuda birkaç satır yazmağı ve Ehl-i sünnet âlimlerinin doğru ve haklı sözlerini müslimânlara duyurmağı ve bozuk **(bid'at)** fırkalarının yanlış yazılarını vesîkalarla çürütmeği, böylece, hakîkati ortaya koymağı uygun gördüm.

Ey temiz rûhlu ve yüksek yaradılışlı kardeşim! Ehl-i sünnet mezhebinin âlimleri "rahime-hümullahü teâlâ", söz birliği ile, **(Şeyhaynı üstün tutmak ve iki dâmâdı sevmek lâzımdır)** demekdedir. Ya'nî, hazret-i Ebû Bekr ile hazret-i Ömer, Eshâb-ı kirâmın hepsinden dahâ yüksekdirler ve hazret-i Osmân ile hazret-i Alîyi sevmek lâzımdır, dediler. Ehl-i sünnet ve cemâ'at denilen doğru yoldaki her müslimânın, bu ikisini üstün tutması ve o ikisini sevmesi lâzımdır.

Hazret-i Ebû Bekr ile hazret-i Ömerin üstün olduğunu Eshâb-ı kirâmın hepsi söz birliği ile bildirmişdir. Bu söz birliğini de, Tâbi'în-i izâmın hepsi bize söz birliği ile haber vermişdir. Böyle söz birliği olduğunu, bize din imâmlarımızın büyükleri, meselâ imâm-ı Şâfi'î bildirmekdedir. İ'tikâdda mezhebimizin iki imâmından biri olan Ebül Hasen-i Eş'arî hazretleri buyuruyor ki: (Ebû Bekr ile Ömerin, bütün ümmetin en yükseği oldukları kat'îdir). Hazret-i Alînin "radıyallahü anh", halîfe iken ve memleketin idâresi ve kuvveti elinde iken, eshâbından büyük bir cemâ'ate karşı (Ebû Bekr ile Ömer, bu ümmetin en üstünüdürler) buyurduğunu, imâm-ı Zehebî yazmakdadır ve bu üstünlüğün tevâtür yolu ile bizlere geldiğini bildirmekdedir. Hazret-i Alî "radıyallahü anh" buyurdu ki: (Peygamberimizden "sallallahü aleyhi ve sellem" sonra, insanların en üstünü Ebû Bekrdir. Ondan sonra Ömerdir. Ondan sonra da, bir başkasıdır.) Dinliyenler arasında bulunan oğlu Muhammed bin Hanefiyye (Ömerden sonra üstün olan sensin!) deyince, hazret-i İmâmın (Ben ancak müslimânlardan birisiyim) dediğini, imâm-ı Buhârî haber vermekdedir. Ebû Bekr ile Ömerin en üstün olduklarını haber veren güvenilir, sağlam kimseler o kadar çokdur ki, tevâtür hâlini almış, inanmak zarûrî olmuşdur. Buna inanmıyan, yâ câhildir veyâ koyu müte'assıb ve inâdcıdır. Şî'î âlimlerinin büyüklerinden olan Abdürrezzak bin Alî Lâhîcî (1051 [m. 1642] de öldü), bu hakîkatin pek açık olduğunu görerek, inkâr edememiş, bu iki imâmın en üstün olduklarını bildirmiş ve (İmâm-ı Alî, Ebû Bekrle Ömerin, kendisinden dahâ yüksek olduğunu söylediği için, ben de onun gibi söylerim. İkisinin de dahâ yüksek olduklarına inanırım. Eğer hazret-i Alî, onların dahâ yüksek

olduğunu söylemeseydi, ben de söylemezdim. Hazret-i Alîyi sevdiğim için, onun gibi söylerim. Onu çok sevdiğim hâlde, onun gibi söylemez isem, günâh işlemiş olurum) demişdir.

Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” iki dâmâdının, ya’nî hazret-i Osmân ile hazret-i Alînin halîfe oldukları zemânda fitneler çıkdığı için ve müslimânların işlerinde karışıklık çoğaldığı için, insanların kalbinde kırıklık, soğukluk hâsıl olmuşdu. Aralarına düşmanlık ve geçimsizlik girmişdi. Bunun için, Ehl-i sünnet ve cemâ’at âlimleri, Hateneyni ya’nî iki dâmâdı sevmek lâzım geldiğini bildirmişlerdir. Böylece, bir câhilin çıkıp da, Resûlullahın Eshâb-ı kirâmına dil uzatmasını önlemişlerdir. Resûlullahın halîfelerinden, vekîllerinden birine düşmanlık edilmesine fırsat bırakmamışlardır.

Görülüyor ki, hazret-i Alîyi “radıyallahü anh” sevmek, Ehl-i sünnet olmak için şartdır. Hazret-i Alîyi sevmiyen, Ehl-i sünnet değildir. Buna **(Hâricî)** denir. Hazret-i Alîyi sevmekde taşkınlık eden, sevmekde aşırı yol tutan, onu sevmek için, Resûlullahın “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” Eshâbına sövmek lâzımdır diyen, bunun için Eshâb-ı kirâma “rıdvânullahi teâlâ aleyhim ecma’în” dil uzatarak, Eshâb-ı kirâmın ve Tâbi’în-i izâmın ve Selef-i sâlihînin yollarından sapan kimseye **(Sapık)** denir. Görülüyor ki, hazret-i Alîyi sevmekde, bunlar aşırı gitmekde, taşkınlık yapmakdadır. Hâricîler ise, hazret-i Alîye düşman olmakda, o, Allahın arslanının kıymetini anlamamakdadır. **(Ehl-i sünnet)** ise, her iki tarafa sapmamış, orta yoldan gitmişdir. Hak da, aşırı sağa ve sola sapanda değil, elbette doğru yolda gidendedir. Sağa, sola taşmak, elbette çirkin ve tehlükelidir. Ahmed ibni Hanbel “rahime-hullahü teâlâ” haber veriyor ki, hazret-i Alî buyurdu ki, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” efendimiz bana dedi ki: **(Yâ Alî! Sen Îsâ aleyhisselâma benziyeceksin. Yehûdîler ona düşman oldular. Annesi hazret-i Meryeme iftirâ etdiler. Hıristiyânlar ise, onu aşırı severek, olmıyacak dereceye yükseltdiler. Ya’nî, Allahın oğlu dediler).** Hazret-i Alî, bundan sonra buyurdu ki: Benim yüzümden iki çeşid kimseler helâk olacaklardır. Birisi, beni sevmekde taşkınlık yapanlar ve bende olmıyan şeyleri bana söyliyerek, aşırı övenlerdir. İkincisi, bana düşman olanlar ve düşmanlık ederek iftirâ yapanlardır. Görülüyorki, Hâricîler, yehûdîlere benzetilmekdedir. Sevmekde taşkınlık yapanlar da, hıristiyanlar gibi olmakdadır. Bunların ikisi de, doğru yoldan ayrılmışdır. Ehl-i sünnet için, hazret-i Alîyi sevmezler demek, onu şî’îler sever sanmak büyük, çok çirkin bir câhillikdir. Şunu iyi anlamalıdır ki, sapık demek, hazret-i Alîyi sevmek demek değildir. Resûlullahın üç halîfesine düşman olmak demekdir. Eshâb-ı kirâmı kötülemek, onlara dil uzatmak kötüdür.

İmâm-ı Şâfi'î "rahmetullahi aleyh" buyuruyor ki: Nazm:

Muhammed aleyhisselâmın Âlini sevmek şî'îlik ise,
Ey ins ve cin biliniz ki, ben şî'îyim.

Ya'nî şî'îler, şî'îliğin, Muhammed aleyhisselâmın Âlini, ya'nî Ehl-i beytini sevmek olduğunu söyliyorlar. Eğer şî'îlik, onları sevmek ise, şî'îler başımızın tâcı olur. Fekat, Ehl-i beytden başkasına düşmanlık etmek doğru değildir.

(Hazret-i Alî ile Fâtımaya ve çocuklarına "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în" **(Âl-i Resûl)** veyâ **(Ehl-i Beyt)** denir).

Resûlullahın Ehl-i beytini doğru ve uygun olarak sevenler, elbette Ehl-i sünnetdir. Ehl-i beytin yolunda olan, elbette bunlardır. Ehl-i beyti seviyoruz ve onların yolunda gidiyoruz diyen, eğer diğer Eshâba düşmanlık etmese ve Eshâb-ı kirâmın hepsine saygı ve sevgi gösterse ve Eshâb-ı kirâm arasındaki muhârebelerin iyi sebeblerden meydâna geldiğine inansa **(Ehl-i sünnet)** olur. Sapık yolda olmakdan kurtulur. Çünki, Ehl-i beyti sevmemek, **(Hâricî)** olmakdır. Hem Ehl-i beyti sevmek, hem de Eshâb-ı kirâma saygı göstermek, hepsini sevmek, Ehl-i sünnet olmakdır. Görülüyor ki, mezhebsizlik, Resûlullahın Eshâb-ı kirâmına düşmanlık etmekden doğmakdadır. Çünki, Ehl-i beyt de, Eshâb-ı kirâmdandır. Sünnîlik ise, Eshâb-ı kirâmın hepsini sevmekdir. Aklı olan, insâflı olan bir kimse, Eshâb-ı kirâma düşmanlık etmeği, onları sevmekden dahâ üstün tutmaz. Resûlullahı "sallallahü aleyhi ve sellem" sevdiği için, Onun Eshâbının hepsini sever.

Ba'zıları, Ehl-i sünnetin Ehl-i beyte düşman olduklarını söyliyor. Bu çok yanlış ve pek çirkin sözlerine ne kadar şaşılsa yeridir. Çünki, Ehl-i beyti sevmek, Ehl-i sünnetin îmânla gitmesine alâmetdir. Ehl-i sünnet âlimleri, son nefesde îmânla gitmek için, Ehl-i beyti çok sevmek lâzımdır demişlerdir. Bu fakîrin (ya'nî imâm-ı Rabbânînin) babası çok âlim idi. Zâhir ve bâtın ilmlerinde pek derin idi. Herkese, durmadan, Ehl-i beytin sevgisini aşılardı. Onları sevmek, son nefesde îmânla gitmeğe yardım eder, buyururdu. Babamın ölüm hastalığında yanında idim. Son dakikaları gelmişdi. Dünyâ ile ilişiği az kalmışdı. Ehl-i beyti çok seviniz dediği zemânları hâtırlatdım. Şimdi, bu sevginiz ne kadardır diye sordum. Kendinden geçmek üzere iken (Ehl-i beytin sevgisi deryâsına dalmış bulunuyorum) buyurdu. Böyle cevâb verdiği için, Allahü teâlâya hamd-ü senâ etmişdim. Ehl-i beyti sevmek, Ehl-i sünnetin sermâyesidir. Bunu anlıyamıyorlar. Ehl-i sünnetin doğru ve yerinde olan sevgisini bırakarak, taşkın, aşırı bir yola sapıyorlar. Aşırı ve taşkın olmıyan sevginin kıymeti olmaz sanarak, Ehl-i sünnete

hâricî damgasını vuruyorlar. Aşırı gitmek ile aşağı kalmak arasında doğru ve uygun bir yol bulunduğunu, hak ve doğru yolun, böyle olduğunu anlıyamıyorlar. Aşırı yüksek ile pek alçak iki bozuk yol arasındaki hak ve doğru olan orta yolu bulmak şerefi, Ehl-i sünnet âlimlerine nasîb olmuşdur. Ehl-i sünnet âlimlerinin bu doğru yolu bulmak için, durmadan, usanmadan yapdıkları çalışmalara, Allahü teâlâ bol bol mükâfat versin. Şî'îler de biliyor ki, hâricîlerle, ya'nî hazret-i Alînin ve evlâdlarının düşmanları ile, Ehl-i sünnet döğüşdü. Ehl-i beytin düşmanlarının cezâlarını verenler, Ehl-i sünnet idi. O vakt şî'îler yok idi. Olsa da, yok denecek kadar az idi. Yoksa bunlar, Ehl-i sünnete, Ehl-i beyti sevdikleri için şî'î mi diyorlar? Bunun için, hâricîleri dağıtanları, kaçıranları şî'î mi sanıyorlar? Çok şaşılır ki; Ehl-i sünnete ba'zan hâricî diyorlar. Muhabbetlerinin aşırı, taşkın olmadığını görünce hâricî sanıyorlar. Ehl-i beyte olan, o büyüklere uygun, yakışan sevgiyi gördükleri zemân da, Ehl-i sünneti şî'î sanıyorlar. Bunun içindir ki, çok câhil olduklarından, Ehl-i sünnet âlimlerinden Ehl-i beytin muhabbetini işitince, bunları kendilerinden sanıyorlar. Muhabbetde taşkınlık yapılmamasını söyliyen ve üç halîfeyi de sevdirmeğe çalışan Ehl-i sünnet âlimlerine de, hâricî diyorlar. Bunların, Ehl-i sünnet âlimlerine olan haksız ve yersiz sözlerine yazıklar olsun. Hazret-i Alîye "radıyallahü anh" olan muhabbetin aşırı ve taşkın olmasından dolayı, hazret-i Alîyi sevmek için, üç halîfeye ve Eshâb-ı kirâmdan çoğuna düşman olmak lâzımdır, diyorlar. İnsâf etsinler, böyle muhabbet olur mu?

Resûlullahın halîfelerine düşman olmak ve Onun Eshâb-ı kirâmını sövmek ve kötülemek şart tutulan bir çılgınlığa, muhabbet ismi verilebilir mi? Ehl-i sünneti beğenmemelerinin, çok çirkin sözlerle kötülemelerinin biricik sebebi, Ehl-i sünnetin, Ehl-i beyt sevgisine Eshâb-ı kirâmın hepsinin sevgisini de katmasıdır. Eshâb-ı kirâm arasındaki ayrılıkları, muhârebeleri bildiği hâlde, onların hiç birini kötülememesidir. Ehl-i sünnet, Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" sohbetinin kıymetini ve şerefini anlıyarak, Eshâb-ı kirâmın kötü düşünüşden, inâddan, birbirini çekememekden kurtulduklarını, tertemiz olduklarını bildirmekde, herbirinin üstün, kıymetli olduğunu söylemekdedir. Bununla berâber, bu muhârebelerde, haklı olana haklı, yanlış olana hatâlı demişdir. Fekat, bu hatâların, nefsin isteklerinden, kötü arzûlarından hâsıl olmadığını, re'y ve ictihâd ayrılığı olduğunu beyân eylemişlerdir. Ehl-i sünnet de, Eshâb-ı kirâmın çoğuna düşmanlık etse idi ve bu din büyüklerini kötüleseydi, hoşlarına giderdi. O zemân, Ehl-i sünnete dil uzatmazlardı. Bunun gibi hâricîlerin de, Ehl-i sünneti sevmeleri için, Ehl-i sünnetin de, Ehl-i beyte düşman olması lâ-

zımdır. Yâ Rabbî! Sen bize doğru yolu gösterdikden sonra, kalblerimizi kaydırma! Sonsuz rahmet hazînelerinden bizlere de ihsân et! İyilikleri veren ancak sensin.

Ehl-i sünnet âlimlerinin büyükleri buyuruyor ki, Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" efendimizin Eshâb-ı kirâmı, birbirleri ile muhârebe ederken üç fırkaya ayrılmışlardı:

1 — Birinci fırkada bulunan Eshâb-ı kirâm "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în", olayları inceliyerek, hazret-i Alî yanında bulunanların haklı olduğunu ictihâd eylediler.

2 — İkinci fırkadakiler, karşı tarafdakilerin haklı olduğunu, ictihâd ile anladılar.

3 — Üçüncü fırkada olanlar, durakladılar. Bir tarafın haklı olduğunu gösteren ictihâda varamadılar.

Birinci fırkada olan Eshâb-ı kirâmın, kendi ictihâdlarına uyarak, hazret-i Alîye yardım etmeleri vâcib oldu. İkinci fırkada bulunan Eshâb-ı kirâmın da, kendi ictihâdlarına uyarak, karşı tarafa yardım etmeleri lâzım oldu. Üçüncü fırkada olanların, bu işe karışmaması lâzım oldu. Bir tarafa yardım etmeleri hatâ olurdu. Her üç fırkada bulunanlar da, kendi ictihâdlarına göre hareket etdiler. Herbiri, kendilerine lâzım ve vâcib olanı yapdılar. O hâlde, böyle yapdıkları için ne diyebiliriz? Hangisine dil uzatabiliriz? İmâm-ı Şâfi'î "rahmetullahi aleyh" buyuruyor ki, (Allahü teâlâ, bu kanlara ellerimizi bulaşdırmakdan bizleri korudu. Biz de dillerimizi karışdırmakdan korumalıyız). Ömer bin Abdül'azîzin de böyle söylediği haber verilmişdir. Bu sözden anlaşılıyor ki, bu üç fırkada bulunan Eshâb-ı kirâmın hiçbirine haklı idi, yanıldı gibi söylememiz doğru değildir. Hepsi için de, yalnız iyi olduklarını söylememiz lâzımdır. Hadîs-i şerîfde de böyle buyuruldu. **(Eshâbım anıldığı zemân, dilinizi koruyunuz)** hadîs-i şerîfi gösteriyor ki, Eshâbım anıldığı zemân, birbirleri ile olan muhârebeleri söylenildiği zemân kendinizi koruyunuz. Bir kısmını beğenip, ötekilerini kötülemekden sakınınız! Bu emre uymak lâzımdır. Bununla berâber, Ehl-i sünnet âlimlerinin çoğunun anladığına göre, hazret-i Alî ile birlikde olanlar, haklı idi. Karşı tarafda bulunanlar hatâya düşmüşdü. Fekat bu hatâları, ictihâd hatâsı olduğu için bir şey denemez. O büyüklere dil uzatmamıza sebeb olamaz. Hatâ edenler de, haklı olanlar gibi, kötülenemez ve aşağılanamaz. O muhârebeler yapılırken, hazret-i Alînin "radıyallahü anh" (Kardeşlerimiz bize uymadı. Onlar kâfir değildirler. Fâsık da olmadılar. Çünki, anladıklarına göre ictihâd eylediler. Kâfir ve fâsık olmazlar) buyurduğu haber verilmekdedir. Görülüyor ki, Ehl-i sünnet de ve şî'îler de, hazret-i Alî ile harb edenlerin hatâ etdiklerini, hazret-i Alînin haklı

olduğunu söylemekdedir. Lâkin, Ehl-i sünnet âlimleri, bu hatânın, görüş, anlayış hatâsı olduğunu, bundan başka birşey söylenemiyeceğini bildiriyor. O büyüklere dil uzatmakdan, onları kötülemekden kaçınmak lâzımdır diyorlar ve insanların en hayrlısının sohbetinin şerefini, hakkını gözetmeliyiz buyuruyorlar. Çünki Peygamberimiz "sallallahü aleyhi ve sellem" buyuruyor ki: **(Eshâbımın hakkını gözetmekde, Allahü teâlâdan korkunuz! Benden sonra, onlara dil uzatmayınız!).** Bu emrin ehemmiyyetini göstermek için iki kerre tekrâr buyuruyor. Bir hadîs-i şerîfde de, **(Eshâbımın hepsi gökdeki yıldızlar gibidir. Hangi birisine uyarsanız, hidâyete, se'âdete kavuşursunuz!)** buyuruldu. Eshâb-ı kirâmın herbirini büyük bilmek, hepsine saygı göstermek lâzım geldiğini gösteren, başka çok hadîs-i şerîfler de vardır. Bunun için, hepsini kıymetli, üstün tutmamız lâzımdır. Onların ufak tefek hatâlarının da, iyi niyyetlerle yapıldığını düşünmeliyiz. Ehl-i sünnet mezhebi böyledir.

Ba'zıları, burada taşkınlık gösteriyor. Hazret-i Alî ile harb edenlere kâfir diyorlar ve söylenemiyecek çirkin kelimeleri ve iğrenç, bayağı sözleri ağızlarına alıyorlar. Dillerini kirletiyorlar. Böyle davranışları ile, eğer hazret-i Alînin haklı olduğunu ve onunla harb edenlerin yanıldıklarını anlatmak istiyorlarsa, bunu bildirmek için, Ehl-i sünnet gibi söylemeleri yetişir. Adâlete, insâfa yakışan yol da öylece anlatmakdır. Bu din büyüklerini kötülemek ve onlara sövmek, din ve mezheb olmaz. Bunlar, bu kötü yolu kendilerine din ve mezheb ediniyor. Peygamberimizin "sallallahü aleyhi ve sellem" Eshâbına düşmanlık etmeği, sövmeği, din ve îmân sanıyorlar. Bu nasıl dindir ve nasıl mezhebdir ki, îmânlarının temeli, Resûlullahın Eshâbına "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în" sövmek olmakdadır.

Bir hadîs-i şerîfde, **(Müslimânlar yetmişüç fırkaya ayrılacaklardır. Bunlardan yetmişikisi, bozuk inanışlarından dolayı, Cehenneme gidecekdir. Yalnız birisi kurtulacakdır)** buyuruldu. Bu yetmişiki bid'at fırkasından herbiri, çeşidli bid'atler meydâna çıkararak, Ehl-i sünnetden ayrıldılar. Bu yetmişiki fırkanın en aşağısı, en bozuğu, Eshâb-ı kirâma düşmanlık yapanlar oldu. Yetmişüçüncü kurtuluş fırkası olan Ehl-i sünnetden en çok uzaklaşan, en fazla sapıtan, bunlar oldu. Din büyüklerine sövmeyi, bunlara la'net etmeği, îmânlarının, mezheblerinin temeli sanan kimselerin haklı olmakla, doğrulukla ne bağlılığı olabilir. Bunlar, zemânla oniki fırkaya ayrıldı. Hepsi birbirini beğenmiyor ise de, hepsi de Eshâb-ı kirâma kâfir demekden çekinmemekdedir. Hulefâ-i râşidîne sövmek ibâdet olur, diyorlar. Bununla berâber, kendilerine râfızî dedirtmekden kaçınıyorlar. Râfızîler bizden başkalarıdır, diyorlar.

Çünki râfızîlerin kıyâmetde azâb göreceklerini bildiren hadîs-i şerîfler olduğunu kendileri de bilmekdedir. Râfızî isminden kaçındıkları gibi, keşki bu kelimenin ma'nâsından da sakınsalardı ve Resûlullahın Eshâb-ı kirâmına düşmanlık etmeselerdi çok iyi olurdu. Hindistândaki hindûlar da kendilerine hindû diyor. Kâfir demiyorlar. Kendilerini kâfir bilmiyorlar. Dârülharbde bulunanların kâfir olduğunu söyliyorlar. Çok yanılıyorlar. Her iki memleketde bulunanları da kâfirdir. Gitdikleri yol küfr yoludur.

Bunlar, acabâ Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" Ehl-i beytini de kendileri gibi mi sanıyorlar? Onları da, Ebû Bekr ile Ömere "radıyallahü anhümâ" düşman mı biliyorlar? Böyle sanmaları, Ehl-i beytin büyüklerini münâfık, ikiyüzlü bilmek olur. Hazret-i Alînin "radıyallahü anh" diğer üç halîfe ile tam otuz sene idâre yollu görüşdüğünü, onlara olan düşmanlığını sakladığını ve hakları olmadığı hâlde, onları üstün tutduğunu, onlara saygı gösterdiğini söyliyorlar. Bu sözlerine ne kadar şaşılsa yeridir. Bunlar, Ehl-i beyti, Resûlullahı sevdikleri için seviyor iseler, Resûlullahın düşmanlarını da düşman bilmeleri lâzım gelirdi ve Resûlullahın düşmanlarına, Ehl-i beytin düşmanlarından dahâ çok söğmeleri ve la'net etmeleri îcâb ederdi. Hâlbuki bunların, Resûlullahın en büyük düşmanı olan ve Onu çok inciten ve sayısız sıkıntılar yapan Ebû Cehle sövdükleri ve la'net etdikleri, onun kötülüğünü anlatdıkları, hiç görülmemiş ve işitilmemişdir. Resûlullahın en çok sevdiği hazret-i Ebû Bekri, kendi bozuk görüşleri ile Ehl-i beytin düşmanı sanıyorlar. Bu yüzden ona söğüyor ve kötülemek için ağızlarına geleni söyliyorlar. Şânına yakışmıyacak şeyleri iftirâ ediyorlar. Bu nasıl dindir ve mezhebdir? Allah göstermesin! Hazret-i Ebû Bekrin ve hazret-i Ömerin ve bütün Eshâb-ı kirâmın "rıdvânullahi aleyhim ecma'în", Resûlullahın Ehl-i beytine "radıyallahü anhüm" düşman olacakları, hiç düşünülebilirmi? Bu insâfsızlar, saygısızlar, keşki, Ehl-i beytin düşmanlarına söğselerdi. Sahâbe-i kirâmın büyüklerinin ismlerini söylemeselerdi, din büyüklerini kötü sandıracak hâle düşmeselerdi, çok iyi olurdu. Böyle yapsalardı, Ehl-i sünnet ile aralarında ayrılık kalmazdı. Çünki, Ehl-i sünnet de, Ehl-i beytin düşmanlarını düşman bilmekde ve onları kötülemekde ve söğmekdedir. Ehl-i sünnetin çok ince, çok güzel bir sözü de şudur ki, çeşid çeşid küfrlere dalmış olan belli bir kimsenin bile Cehenneme gideceğini söylememelidir. Tevbe edebilir, tekrâr müslimân olabilir derler. Böyle kimselere de, ismini söyliyerek la'net etmeğe izn vermezler. Adını söyliyerek, belli bir kâfire la'net etmemelidir. Kâfirlere la'net olsun demelidir, derler. Ölürken îmânsız gitdiği kesin olarak bilinen kimselere la'net olunabilir derler. Bunlardan ba'zıları, sıkılmadan, çekinmeden haz-

ret-i Ebû Bekr ile hazret-i Ömere la'net ediyorlar ve Sahâbe-i kirâmın büyüklerine dil uzatıyor, onlara söğüyorlar. Allahü teâlâ, bu zevâllıların doğru yola gelmelerini, bu yanlış, bozuk yoldan kurtulmalarını nasîb eylesin! Âmîn.

Bu konuda, Ehl-i sünnet ile bunlar arasında iki büyük ayrılık vardır:

1 — Ehl-i sünnet âlimlerine göre, dört halîfenin de hilâfetleri hakdır, doğrudur. Çünki, gaybdan haber veren hadîs-i şerîflerden birisinde, **(Benden sonra hilâfet otuz senedir)** buyuruldu. Ya'nî tam, kâmil hilâfet otuz senedir. Bu otuz sene hazret-i Alînin hilâfeti ile temâm oldu. Bu hadîs-i şerîf, dört halîfenin de haklı olarak halîfe olduklarını göstermekdedir ve halîfelik sıraları da haklıdır. Ehl-i sünnet olmıyanlardan bir kısmı, üç halîfenin haksız olarak halîfe olduklarını söyliyorlar. Hilâfeti, güç kullanarak, zorla aldıklarını zannediyorlar. Yalnız, hazret-i Alî haklı olarak halîfe olmuşdu, diyorlar. Hazret-i Alînin diğer üç halîfe zemânında ses çıkarmaması, onlara itâ'at etmesi, ortalığı idâre etmek, fitne çıkarmamak içindi diyorlar. Peygamber efendimizin Eshâb-ı kirâmının, birbirleriyle yalandan ahbâblık etdiklerini, ikiyüzlü olduklarını sanıyorlar. Geçinmek için birbirlerine dost göründüklerine inanıyorlar. Çünki, bunların söylediğine göre, hazret-i Alînin halîfe olmasını istiyenler, üç halîfenin adamları ile istemiyerek arkadaşlık etmiş ve olduğu gibi görünmemişlerdir. Onlar da, hazret-i Alîyi sevmedikleri hâlde, güleryüz göstermişler, düşmanlıklarını gizlemiş, dost olarak görünmüşlerdir. Bunların söylediğine göre, Eshâb-ı kirâmın hepsi ikiyüzlü ve yalancı olmakdadır. İçlerinde olanın aksini göstermişlerdir. Bunlara göre, Muhammed aleyhisselâmın Ümmetinin en kötüleri, Eshâb-ı kirâm olmakdadır. Sohbetlerin, toplantıların en kötüsü de, Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" sohbeti olmakdadır. Çünki, bu kötü huylar, onlara, Onun sohbetinden, Onun nasîhatlarından gelmiş oluyor. Dünyânın en kötü zemânı Eshâb-ı kirâmın zemânı olmakdadır. Çünki: ikiyüzlülük, düşmanlık, birbirini çekememek, kin tutmak ile yaşamış oluyorlar. Hâlbuki, Kur'ân-ı kerîmde, Feth sûresinin son âyetinde meâlen, **(Onlar birbirlerine karşı çok merhametlidirler)** buyuruldu. Böyle kötü inanışlardan Allahü teâlâya sığınırız. Bu ümmetin önde gelenleri, en üstünleri böyle kötü huylu olurlarsa, sonra gelenlerde hiç iyilik bulunabilir mi? Acabâ, Resûlullahın "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" sohbetinin üstünlüğünü ve ümmetin iyiliğini bildiren âyet-i kerîmeleri ve hadîs-i şerîfleri işitmemişler mi? Yoksa bunlara inanmıyorlar mı? Kur'ân-ı kerîmi ve hadîs-i şerîfleri bizlere Eshâb-ı kirâm ulaşdırdı. Eshâb-ı kirâm kötülenirse, onların bizlere bildirdiği din de kötülenmiş olur. Allahü teâlâ, böyle

bozuk sözlerden, çirkin inanışlardan bizleri korusun! Böyle sözlerle, islâmiyyeti yıkmağa uğraşdıkları anlaşılıyor. Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" Ehl-i beytini sevmek maskesi altında, islâmiyyeti bozmağa çalışıyorlar. Resûlullahın islâmiyyetini yok etmek gâyesinde oldukları anlaşılmakdadır. Allahü teâlâ, yurdumuzdaki müslimânları aldanmakdan korusun! Keşki, hazret-i Alîyi "radıyallahü anh" sevenlere saygı gösterselerdi. Onları münâfık, ikiyüzlü bilmeselerdi. Hazret-i Alîyi sevenler ile ona karşı olanların birbirleriyle yalandan arkadaşlık etdikleri, otuz sene birbirlerini aldatdıkları söylenirse, bunların hangisinde iyilik kalır? Bunların hangisinin sözüne güvenilebilir? Hazret-i Ebû Hüreyreye "radıyallahü anh" söğüyorlar, onu kötülüyorlar. Onu kötülemekle, islâmiyyetin emrlerinin, yasaklarının yarısını kötülemiş, çürütmüş olduklarını anlıyamıyorlar. Çünki, müctehid olan derin âlimler buyuruyorlar ki, islâmiyyetin emrleri ve yasakları üçbin hadîs-i şerîfden çıkarılmışdır. Ya'nî ahkâm-ı islâmiyyeden üçbini, hadîs-i şerîflerden anlaşılmışdır. Bu hadîs-i şerîflerden binbeşyüz dânesini hazret-i Ebû Hüreyre haber vermişdir. Bunun için, onu kötülemek, ahkâm-ı islâmiyyenin yarısını çürütmek, kıymetden düşürmek olur. İmâm-ı Buhârî buyuruyor ki, İslâm âlimlerinden sekizyüzden fazla kimse, hazret-i Ebû Hüreyreden hadîs-i şerîf alıp bildirmişdir. Bunlardan çoğu Eshâb-ı kirâmdan ve Tâbi'în-i izâmdan idi. Meselâ Abdüllah ibni Abbâs ve Abdüllah ibni Ömer ve Câbir bin Abdüllah ve Enes bin Mâlik hazretleri, hazret-i Ebû Hüreyreden hadîs-i şerîf nakl etmişlerdir "radıyallahü anhüm". Hazret-i Ebû Hüreyreyi kötüliyen bir hadîs-i şerîf söyliyorlar ve bunu hazret-i Alî haber verdi diyorlar. Bu sözleri uydurmadır. Bu sözün iftirâ olduğunu derin âlimler meydâna çıkarmışdır. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" efendimizin Ebû Hüreyrenin ilminin, zekâsının artması için düâ buyurduğunu bildiren hadîs-i şerîf âlimler arasında meşhûrdur ve Buhârî-yi şerîfde (kitâbül ilm) kısmında yazılıdır. Şöyle ki: Ebû Hüreyre "radıyallahü anh" buyuruyor ki, Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" efendimizin yanında oturuyorduk. Buyurdu ki, **(İçinizden hanginiz elbisesini çıkarıp yere yayar? Ba'zı şeyler söyliyeceğim. Sonra elbisesini toplayıp, katlasın, sözlerimi hiç unutmaz).** Paltomu çıkarıp yaydım. Resûlullah efendimiz dilediğini söyledi. Paltomu giydim. Göğsümü kapadım. Bundan sonra, işitdiğim hiç bir şeyi unutmadım. Hazret-i Ebû Hüreyre gibi bir din büyüğünü, hazret-i Alîye düşman sanarak o mubârek zâtı söğüp kötülemek ne kadar insâfsızlıkdır. Bu taşkınlıklar, hep aşırı sevmekden ileri gelmekdedir. Nerede ise îmânları gidecek. Eğer onların zannetdiği gibi hazret-i Alînin üç halîfeye istemiyerek itâ'at etdiğini, iki yüzlü olarak ge-

çindiğini düşünsek bile, onun iki halîfeyi öven sözleri her tarafa yayılmış bulunmakdadır. Bu sözlerine ne diyecekler? Meselâ, hazret-i Alînin "radıyallahü anh" halîfe iken ve memleket idâresi elinde iken, üç halîfenin haklı ve doğru olarak halîfe olduklarını bildirdiğini bütün kitâblar yazmakdadır. Buna ne cevâb verecekler? Çünki ikiyüzlülük, nihâyet kendi hakkı bildiği hilâfeti istememek ve üç halîfenin haksız olarak halîfe olduklarını söylememekdir. Üç halîfenin hilâfetlerinin doğru olduğunu söylemek ve hazret-i Ebû Bekr ile hazret-i Ömerin müslimânların en üstünü olduklarını bildirmek, hiç de ikiyüzlülük olmayıp, bir hakîkati ortaya koymakdır. Bundan başka, üç halîfenin ve dahâ birçok Sahâbînin üstünlüklerini bildiren ve dünyânın her tarafına yayılmış olan sahîh ve sağlam hadîs-i şerîfler vardır. Eshâb-ı kirâmdan birçoğunun Cennete gideceği, hadîs-i şerîflerde ismleri ile müjdelenmişdir. Bu hadîs-i şerîflere ne diyecekler? Çünki, Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" ikiyüzlülük yapacağını söylemek hiç câiz değildir. Her Peygamberin, her hakîkati olduğu gibi bildirmesi lâzımdır. Eshâb-ı kirâmı öven âyet-i kerîmelere acabâ ne diyecekler? Âyet-i kerîmelerde ikiyüzlülük hiç düşünülemez. Allahü teâlâ, insâf versin! Aklı olan herkes bilir ki, ikiyüzlülük çok kötü bir huydur. Hâinlikdir. Allahın arslanı olan hazret-i Alîde bu kötülüğün bulunacağını söylemek, çok yersizdir. İnsanlık îcâbı bir iki sâ'at veyâ bir iki gün böyle olacağı düşünülse bile, Allahın arslanının tâm otuz sene, hep bu kötü huyla yaşadığını söylemek, çok çirkin bir iftirâdır. Küçük günâha devâm etmenin büyük günâh olduğu bildirilmişdir. Hâinlerin, münâfıkların alâmeti olan bu kötü sıfata senelerce devâm edenin hâli acabâ neye varır. Bu sözlerinin kötülüğünü keşki anlasalardı da, hazret-i Alîyi kötü duruma düşürmemek için, iki halîfenin üstünlüğünü inkârdan vaz geçseler idi, ne iyi olurdu. Münâfıkların alâmeti olan ikiyüzlülüğün kötülüğünü anlasalardı, hazret-i Alîyi böylece lekelemek belâsından kurtulurlardı. İki belâdan hafîfini kabûl ederek, ikincisinden kurtulmuş olurlardı. Şunu da söyliyelim ki, iki halîfenin dahâ üstün olduğuna inanmaları, hiç de belâ değildir. Ya'nî hazret-i Alîyi küçültmez. Hazret-i Alînin halîfeliğe hakkı olduğunu ortadan kaldırmaz. Onun, halîfeliğe hakkı ve vilâyet derecesinin yüksekliği ve hidâyet, irşâd mertebesinin kuvveti, yine olduğu gibi kalır. Hâlbuki, birinci olarak halîfe olmak hakkı idi, bu hakkını elinden alanlara istemiyerek dost göründü demek, o büyük imâmı küçültmek, kötülemek olur. Çünki, ikiyüzlülük, münâfıkların alâmetidir ve yalancıların, aldatıcıların huyudur.

2 — Ehl-i sünnet âlimleri "rahime-hümullahü teâlâ" buyuruyor ki, Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" Eshâb-ı kirâmı

arasındaki döğüşmeler, çekişmeler, iyi düşüncelerle, fâideli sebeblerle meydâna gelmişdir. Onların hiçbiri nefslerine uymamış, inâd ile birşey yapmamışlardır. Çünki, Eshâb-ı kirâmın nefsleri, Resûlullahın sohbetinde tertemiz olmuşdu. Kalblerinde birbirleri için düşmanlık ve kin ve inâd kalmamışdı. Herbiri islâm âlimlerinin hepsinden dahâ yüksek birer müctehid olmuşdu. Her müctehidin kendi ictihâdına göre iş yapması vâcibdir. Ba'zı işlerde müctehidlerin ictihâdları, ya'nî hak olarak, doğru olarak gördükleri, birbirlerine elbette uymaz. İctihâdları uymayınca, işleri de elbette birbirine uymaz, çatışır. Çünki, herbirinin kendi ictihâdına göre hareket etmesi doğru olur. İşte bundan dolayı, Eshâb-ı kirâmın işlerinin birbiriyle çatışması, hak için, doğruyu meydâna çıkarmak için çalışmalarından hâsıl olmuşdur. Bu çalışmaları, birbirlerine uymaları demekdir. Ayrılıkları, çatışmaları, nefs-i emmârenin arzûlarını yerine getirmek için değildir. Ba'zı kimseler, hazret-i Alî ile harb edenlere kâfir diyor. Onlara çirkin şeyler söyliyor, kötülüyorlar. Hâlbuki, Eshâb-ı kirâm, ictihâd edilmesi lâzım olan işlerin birkaçında Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" efendimizden de ayrıldılar ve Resûlullahın bulduğuna, bildirdiğine uygun söylemediler. Bunların hakkı, doğruyu, Resûlullahın bildirdiğinden başka bulmalarını ne Allahü teâlâ ve ne de Onun Resûlü kötülemedi. Kendilerine acı birşey bile söylenmedi. Vahy inmekde iken, hiçbiri bu yüzden suçlu görülmedi. Böyle olunca, hazret-i Alînin ictihâdına uymıyan ictihâd sâhiblerine, nasıl olur da kâfir denilebilir? İctihâdları hazret-i Alînin ictihâdına uymıyanlar, niçin kötülenebilir? Hazret-i Alî ile harb edenler, onların dillerine doladıkları birkaç kişi değildi. İslâm büyüklerinden binlerle kimse idi.

[Kısas-ı Enbiyâda, hazret-i Alî "radıyallahü teâlâ anh" ile harb edenlerin sayısının, Cemel, ya'nî deve vak'asında otuzbin olduğu yazılıdır. Sıffîn vak'asında, hazret-i Alî ile harb edenlerin yüzyirmibin kişi olduğu bildirildi. Her ikisinde ölenlerin toplamı kırkbeşbin idi. Yukarıda bildirdiğimiz gibi, Abdüllah bin Sebe' ismindeki yehûdî ve arkadaşları, müslimân görünerek, Eshâb-ı kirâm arasına fitne sokdular ve binlerce müslimânın şehîd olmasına sebeb oldular. Yehûdîlerin birçok Peygamberi dahî şehîd etdikleri Kur'ân-ı kerîmde bildirilmekdedir.]

Eshâb-ı kirâmın büyüklerine, hattâ Cennet ile müjdelenmiş olanlarına, kâfir demek ve onlara çirkin şeyler söylemek kolay bir iş değildir. Ağızlarından çıkanın kötülüğünü keşki anlasalardı. İslâm dîninin yarısına yakın bilgilerini bunlar bildirmişdir. Bunlar kötülenirse, dînin yarısına güven kalmaz. Bunlar nasıl kötü olabilir ki, islâm âlimlerinden hiçbiri bunlardan birinin bildirdiği haberi red etmemişdir. Hazret-i Alî de, bunlardan işitdiğini haber vermekdedir.

Kur’ân-ı kerîmden sonra yeryüzündeki en doğru kitâbın **(Sahîh-i Buhârî)** kitâbı olduğunu şî’îler de biliyor ve söylüyor. Bu fakîr [ya’nî imâm-ı Rabbânî], şî’î âlimlerinin büyüklerinden olan Ahmed Tebtîden işitdim ki, (Kur’ân-ı kerîmden sonra yeryüzündeki kitâbların en doğrusu, Buhârî kitâbıdır) diyordu. Bu kitâbda, hazret-i Alî ile birlikde olanların bildirdiği haberler bulunduğu gibi, karşı tarafdakilerin bildirdiği haberler de vardır. Haber verenin, iki tarafdan birinde bulunması, haberin kıymetini azaltmamış ve artdırmamışdır. Hazret-i Alînin bildirdiği haberi yazdığı gibi, hazret-i Mu’âviyenin bildirdiği haberi de kitâbına yazmışdır. Eğer hazret-i Mu’âviyede ve onun bildirdiği hadîs-i şerîfde bir şübhesi olsa idi, onun bildirdiği haberi kitâbına elbette sokmazdı. Bunun gibi, bütün hadîs âlimleri de, iki tarafdan gelen hadîsler arasında hiç fark görmemiş, hazret-i Alî ile harb etmeği kusûr ve leke saymamışdır.

İctihâdlar birbirine uymadığı zemân, hep hazret-i Alînin ictihâdının doğru olması, ona uymıyanların yanlış olması lâzım gelmez. Evet bu muhârebelerde hazret-i Alînin ictihâdı doğru idi. Tâbi’înin âlimlerinin ve mezheb imâmlarımızın, birbirine uymıyan ictihâdlar arasında hazret-i Alînin ictihâdına uymıyan ictihâdları seçdikleri ve hazret-i Alînin ictihâdını kabûl etmedikleri çok olmuşdur. Eğer hazret-i Alînin ictihâdının her zemân doğru olması lâzım gelseydi, ona uymıyan ictihâd kabûl edilmezdi. Kâdî Şüreyh, Tâbi’înin büyüklerinden idi ve müctehid idi. Hazret-i Alînin ictihâdı ile hükm etmedi ve oğlu imâm-ı Hasenin şâhidliğini kabûl etmedi. Oğlun babaya şâhid olmasını kabûl etmem dedi. Bütün müctehidler de, kâdî Şüreyhin sözüne uymakda ve oğlun babaya şâhid olmasını kabûl etmemekdedir. Dahâ nice yerlerde, hazret-i Alînin ictihâdına uymıyan ictihâdlara göre hareket edilmekdedir. Din kitâblarını okuyan insâflı kimseler, sözümüzün haklı olduğunu anlarlar. Bunun için, misâl vermekle sözü uzatmıyalım. Görülüyor ki, hazret-i Alînin ictihâdına uymıyan ictihâdda bulunmak ve onun ictihâdına uymamak suç değildir. Ona uymıyanların kötü olması, kötülenmesi lâzım gelmez.

Hazret-i Âişe “radıyallahü anhâ”, Resûlullahın sevgilisi idi. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” vefât edinceye kadar Onu çok sever ve üstün tutardı. Resûlullah, ölünceye kadar, onun odasında yaşadı ve onun kucağında can verdi ve onun güzel kokulu odasında defn edildi. Böyle şerefli olmakdan başka, çok âlim ve müctehid idi. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem”, dînin yarısının bildirilmesini ona bırakmışlardı. Eshâb-ı kirâm, yapacakları bir şeyde şaşırdıkları, sıkışdıkları zemân, ona koşarlar, istediklerini öğrenirler, müşkillerini çözerlerdi. Hazret-i Emîre uymadı diye, böyle şerefli Sıddîkaya, böyle müctehideye dil uzatmak, çok çirkin iftirâlarda bulunmak, bir müslimânın yapacağı şey değildir. Resû-

lullaha îmân eden kimseden çok uzakdır. Hazret-i Alî Resûlullahın dâmâdı ise, hazret-i Âişe de, zevce-i mütahherasıdır ve sevgilisidir ve kıymetli hayât arkadaşıdır. Bundan birkaç sene evvel bu fakîr [ya'nî imâm-ı Rabbânî], her hafta fakîrlere yemek verince, sevâbını, **(Ehl-i abâ)**nın rûhlarına niyyet ederdim. Ya'nî Resûlullah efendimiz ile birlikde, hazret-i Alî, hazret-i Fâtıma, hazret-i Hasen ve hazret-i Hüseynin rûhlarına da gönderirdim. Bir gece rü'yâda, Resûlullah efendimize selâm verdim. Bana iltifât buyurmadı. Başka tarafa bakdı ve **(Ben yemeği Âişenin evinde yirdim. Bana yiyecek gönderenler, onun evine gönderirlerdi)** buyurdu. Uyandım. Bana iltifât buyurmamalarına sebeb, yemek sevâbını, hazret-i Âişeye de göndermediğim için olduğunu anladım. Ondan sonraki yemeklerin sevâbını, hazret-i Âişeye de, hattâ ezvâc-ı mütahherâtın hepsine "radıyallahü teâlâ anhünne" de gönderdim. Çünki, bunların hepsi de, Ehl-i beytdir. Böylece, Ehl-i beytin hepsinden yardım ve şefâ'at beklemekle şereflendim.

Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" Âişe "radıyallahü teâlâ anhâ" yolu ile incitilmesi, Alî "radıyallahü teâlâ anh" yolu ile incitilmesinden dahâ ziyâdedir. Aklı ve insâfı olanlar, böyle olduğunu kolayca anlar.

Yukarıdan beri söylediklerimiz, hazret-i Alîyi sevmek ve ona kıymet vermek, Resûlullahın sevgisinden ve kıymetinden olduğuna göredir. Resûlullaha yakın olduğu ve sevgilisi olduğu için sevildiğine göredir. Eğer bir kimse, hazret-i Alîyi doğrudan doğruya sever ve Resûlullahın sevgisini araya katmadan yalnız onu kıymetlendirirse, buna bir diyeceğimiz yokdur. Ona birşey denemez. Çünki o dîni yıkmak için uğraşmakdadır ve islâmiyyeti yok etmek için çalışmakdadır. Resûlullahı bırakarak, başka bir yol tutmuşdur. Muhammed aleyhisselâm yerine, hazret-i Alîye yüz çevirmişdir. Bu ise, küfrdür, zındıklıkdır. Hazret-i Alî böyle kimseleri sevmez. Bunların sözlerinden yazılarından incinir. Eshâb-ı kirâmı sevmek ve ezvâc-ı tâhirâtı ve dâmâdlarını sevmek, hep Resûlullahı sevmekden hâsıl olmakdadır "aleyhi ve alâ âlihî ve eshâbihissalevât". Onları büyük bilmek ve saygı göstermek, hep Resûlullah içindir "aleyhissalâtü vesselâm". **(Onları seven, beni sevdiği için sever)** hadîs-i şerîfi, böyle olduğunu göstermekdedir. Bunun gibi, onlardan birine düşmanlık etmek, Resûlullaha düşman olmak demekdir. **(Onlara düşmanlık eden, bana düşman olduğu için eder)** hadîs-i şerîfi de, bunu göstermekdedir. Demek ki, (Eshâbımı sevmek, beni sevmek demekdir. Onlara düşmanlık etmek, bana düşmanlık etmek olur) buyurmakdadır.

Hazret-i Talha ve hazret-i Zübeyr "radıyallahü teâlâ anhümâ", Eshâb-ı kirâmın büyüklerindendir. İkisi de, Cennet ile müjdelen-

miş olan on kişidendir. Bunlara dil uzatmak, kötülemek çok yersizdir. Onlara yapılan la'net ve kötülük, söyliyene döner. Hazret-i Ömer "radıyallahü anh" vefât edeceği zemân, kendisinden sonra, içlerinden birinin halîfe seçilmesini bildirdiği altı kimseden biri Talha, biri de Zübeyrdir. Halîfe Ömer "radıyallahü anh", bu altısından hangisinin dahâ üstün olduğunu anlıyamadı. Bu ikisi, hilâfeti istemediklerini bildirdiler. Bu Talha, öyle bir Talhadır ki, Resûlullaha "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" karşı edebi gözetmediği için, babasını öldürmüşdür. Allahü teâlâ, Kur'ân-ı kerîmde, onun, Resûlullaha olan bu saygısını senâ buyurmuşdur. Zübeyre gelince, Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem", onu öldürenin Cehenneme gideceğini haber vermişdir. Ona la'net eden, onu kötüliyen kimsenin alçaklığı, onu öldürenden az değildir.

Din büyüklerine dil uzatmakdan, islâmın büyüklerini kötülemekden sakınınız! Aman sakınınız! Çok sakınınız! Onlar bütün ömrlerini, islâmiyyeti yaymakda ve yaratılmışların en üstünü olan Muhammed aleyhisselâma yardım etmekde tüketdiler ve bütün mallarını, dîni kuvvetlendirmek için gece gündüz, açıkça ve gizlice fedâ etdiler. Resûlullahın sevgisi için, akrabâlarını, ahbablarını, çocuklarını, zevcelerini, memleketlerini, evlerini, akarsularını, tarlalarını, ağaçlarını terk etdiler. Resûlullahı "sallallahü aleyhi ve sellem", bunların hepsine ve kendi canlarına tercih etdiler. Bunların sevgisini ve canlarının sevgisini bırakıp, Resûlullahın sevgisini seçdiler. Resûlullahla konuşmak, Onunla berâber bulunmak şerefine kavuşdular. Onun sohbeti bereketi ile, Peygamberlik üstünlüklerine erişdiler. Allahü teâlânın gönderdiği vahyi gördüler ve melekle berâber bulunmakla şereflendiler. Fizik ve kimyâ kanûnlarının üstünde olan hârikalara ve mu'cizelere şâhid oldular. Başkalarının işitdiği şeyler, onlara açıkça gösterildi. Sonra gelenlerden hiçbirine nasîb olmıyan yakınlıklar, üstünlükler onlara ihsân edildi. Öyle yükseldiler, öyle sevildiler ki, başkalarının dağ kadar altın dağıtmakla kazandıkları derecelerin, bunların bir avuç arpa vermekle kavuşdukları derecelerin yarısı kadar olmadığı bildirildi. Allahü teâlâ, onları, Kur'ân-ı kerîmde medh ve senâ eyledi. Onlardan râzı olduğunu ve onların da, Allahdan râzı olduklarını bildirdi. Feth sûresinin son âyetinde, şerefleri yükseltildi. Bu âyet-i kerîmede, Allahü teâlâ bunlara gayz, kin bağlıyanların kâfir olduklarını beyân buyurdu. Onlara gayz, kin bağlamakdan, küfrden kaçar gibi kaçmalıdır.

Resûlullaha "sallallahü aleyhi ve sellem" bu kadar kuvvetli bağlanmış olan ve Onun sevgisini ve teveccühünü kazanmakla şereflenmiş bulunan mubârek kimseleri, ictihâd yeri olan birkaç işde birbirlerine uymadıklarını ve birbirleriyle çatışdıklarını ve kendi ictihâdlarına göre iş tutduklarını öne sürerek, bunlara dil uzat-

mak, beğenmemek, hiç doğru değildir. Böyle işlerde birlik olmak değil, ayrılmak belki dahâ doğrudur ve başkasının görüşüne uymamak lâzım gelmekdedir. İmâm-ı Ebû Yûsüfün "rahime-hullahü teâlâ", ictihâd derecesine yükseldikden sonra imâm-ı a'zam Ebû Hanîfeye "rahmetullahi teâlâ aleyh" uyması hatâ olur. Kendi ictihâdına uyması doğru olur. İmâm-ı Şâfi'î "rahmetullahi aleyh", Eshâb-ı kirâmdan hiç birinin "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în" görüşünü, buluşunu, kendi görüşünden üstün tutmadı. İster Ebû Bekr-i Sıddîk olsun, ister hazret-i Alî olsun, kendine uymıyan ictihâdları almadı. Kendi ictihâdı onlara uymasa bile, kendi görüşü ile hareket etmeği doğru bildi. Ümmetden herhangi bir müctehidin, Eshâb-ı kirâmın ictihâdından ayrılması câiz oluyor ve hak olarak görülüyor da, Eshâb-ı kirâmın birbirinin ictihâdlarına uymamaları niçin suç sayılıyor ve bu yüzden o büyüklere dil uzatılıyor?

Eshâb-ı kirâm "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în", Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" ictihâdına uymıyan ictihâdlar da yaparlardı. Resûlullahın ictihâdına uymıyan hareketlerde bulunurlardı. Vahy gelmekde iken, onların bu ayrılıklarına birşey denilmedi. Hiçbiri bu yüzden kötülenmedi. Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" ictihâdına uymıyan ictihâdda bulunmaları yasak edilmedi. Allahü teâlâ, Eshâb-ı kirâmın ictihâdlarında ayrılık olmasını istemeseydi, ayrılmalarını beğenmeseydi, ayrılmalarını elbette yasak ederdi. Ayrılanların azâb göreceği bildirilirdi. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" ile konuşurken, yüksek sesle konuşmanın yasak edildiğini ve yüksek sesle konuşanlara azâb yapılacağının bildirildiğini hepimiz biliyoruz. Hücurât sûresinin ikinci âyetinde meâlen, **(Ey mü'minler! Seslerinizi, Resûlullahın sesinden dahâ yükseltmeyiniz. Onunla konuşurken, birbirinizle konuşur gibi bağrışmayınız!)** buyuruldu. Beğenmediği bir hareketi, hemen yasak eylemişdir. Bedr gazâsında esîrlerin ne yapılacağını konuşurken, Eshâb-ı kirâmın ictihâdları arasında ayrılık oldu. Hazret-i Ömer ile hazret-i Sa'd bin Mu'âz, esîrleri öldürelim dediler. Başkaları, para karşılığı koyuverilmesini istediler. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" de, böyle ictihâd buyurmuşdu. Bu ictihâda uyarak, esîrleri koyuvermeğe başladılar ise de, sonra âyet-i kerîme gelerek, hazret-i Ömerin ictihâdının doğru olduğu bildirildi. İctihâdların birbirine uymadığı, böyle dahâ nice işler olmuşdur.

[Bunlardan birini, Ahmed Cevdet Pâşa "rahime-hullahü teâlâ", **(Kısas-ı Enbiyâ)** kitâbında şöyle anlatıyor: Hicretin altıncı senesinde, bindörtyüz kişi ile Kâ'be-i mu'azzamayı ziyâret için Medîneden Mekkeye gidilirken, kâfirler müslimânları Mekkeye sokmak istemediler. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" **(Hudeybiye)** denilen yerde durdu. **(Yâ Ömer! Mekkeye git! Harb için**

gelmediğimizi, Kâ'beyi ziyâret edip, geri döneceğimizi onlara söyle!) buyurdu. Hazret-i Ömer, bu emrin ictihâd yolu ile verildiğini anlayıp kendi ictihâdını bildirdi ve (Yâ Resûlallah! Kureyş kâfirleri, benim kendilerine çok düşman olduğumu bilirler. Aralarına girersem beni parçalarlar. Bu iş için Osmânın gitmesi uygundur. Osmânın orada akrabâsı çokdur. Onu korurlar) dedi. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem", Ömerin bu cevâbına incinmek şöyle dursun, kabûl buyurdu. Mekkeye hazret-i Osmânı gönderdi. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem", bunun gibi Eshâbının nice ictihâdlarını kabûl buyurmuş ve **(Allahü teâlâ, doğru sözü, Ömerin diline yerleşdirmişdir)** demişdir.]

Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem", son hastalığında, onlar için birşeyler yazmak diledi ve kâğıd istedi. Eshâb-ı kirâm "aleyhimürrıdvân", kâğıd getirmekde birbirine uymadılar. Kâğıd getirelim diyenler olduğu gibi getirmiyelim diyenler de oldu. Hazret-i Ömer-ül-Fârûk "radıyallahü anh", getirmiyelim diyenlerden idi. (Bize Allahın kitâbı Kur'ân-ı kerîm yetişir) demişdi. Bu yüzden de hazret-i Ömere saldırıyorlar. Ağızlarına geleni söylemekden çekinmiyorlar. Doğrusu birşey söylemeğe hakları yokdur. Çünki, hazret-i Ömer, o ânda Vahyin kesilmiş olduğunu ve Allahü teâlânın emrlerinin temâmlandığını, islâmiyyete kaynak olarak, yalnız ictihâd yolunun açık kaldığını anlamışdı. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" efendimiz, o vakt ictihâd ile anladıklarını yazacakdı. Haşr sûresinin ikinci âyetinde meâlen **(Ey akl sâhibleri! Bildirilenlerden ibret alınız!)** buyuruldu. Burada, ictihâd derecesindeki âlimlere, ictihâd etmeleri emr ediliyor. Eshâb-ı kirâmın hepsi müctehid idi. Orada yazılacak ictihâd bilgileri için, onlar da ictihâd ederdi. Hazret-i Ömer "radıyallahü anh", Peygamberimizin "sallallahü aleyhi ve sellem" hastalığın ağrıları artdığı bir zemânda, bu iş için de sıkılmasını uygun bulmadı. Resûlullahı çok sevdiği için, Eshâbın ictihâdı ile işlerin çözülmesi yetişir. Resûlullahı yormıyalım düşüncesiyle, (Allahın kitâbı bize yetişir) dedi. Müctehidler, aranılan bilgileri, Kur'ân-ı kerîmden ictihâd yolu ile çıkardıklarından, o yazılacakları, ictihâdla çıkarmamız için, bize Kur'ân-ı kerîm yetişir buyurdu. Yalnız (Allahın kitâbı yetişir) demesinden anlaşılıyor ki, o ânda yazılacak şeylerin, Kur'ân-ı kerîmde bildirilenlerden çıkarılacağını, hadîs-i şerîflerden çıkarılacak şeyler olmadığını sezmişdi. Görülüyor ki, hazret-i Ömer "radıyallahü anh", Resûlullahı "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" çok sevdiği ve çok acıdığı için, hastalığın en sıkıntılı, acılı zemânında, yazı ile yorulmasını, üzülmesini uygun görmiyerek, kâğıd getirilmesini istemedi. Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" o ânda yazmak istemesi de, Eshâbına bir ihsânda, bir yardımda bulunmak

içindi. Bildirilmesi elbette lâzım olan şeylerden değildi. Eshâbını ictihâd etmek sıkıntısından kurtarmak istemişdi. **(Kâğıd getiriniz)** emri, bir ihsân olmayıp da, elbette lüzûmlu olsaydı, tekrâr isterdi. Dilediklerini elbette yazdırırdı. Eshâbının sözlerindeki ayrılığı görmekle, bu emrinden vaz geçmezdi.

Süâl: Hazret-i Ömer, orada (Acabâ sayıklıyor mu? Araşdırınız) demişdi. Bu ne demekdir?

Cevâb: Hazret-i Ömer "radıyallahü anh", o zemân, Resûlullahın, hastalık acıları arasında, bu sözü istemiyerek söylediğini anlamış olabilir. Nitekim **(Yazacağım)** buyurması, böyle olduğunu göstermekdedir. Çünki, Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem", ümmî idi. Hiçbirşey yazdığı görülmemişdi. **(Benden sonra yoldan çıkmıyasınız)** buyurması da, hazret-i Ömeri öyle düşündürmüş olabilir. Çünki, Allahü teâlâ, din bilgilerinin artık kemâle geldiğini ve ni'metinin temâm olduğunu ve Allahü teâlânın bu hâli beğendiğini bildirmişdi. Bu hâlde, yoldan çıkmak nasıl olur ve kısa bir zemânda yazılacak bir şeyle, bu nasıl önlenebilir? Yirmiüç senede yazılmış olanlar yetişmiyor ve yoldan çıkmağı önliyemiyor da, kısa bir zemânda ve hastalığın acılarının çoğaldığı bir ânda yazılacak birşey bunu nasıl önliyebilirdi? Hazret-i Ömer "radıyallahü anh" bunları bir ânda kavrıyarak, gözönünde tutarak **(Kâğıd getiriniz!)** emrinin insanlık sebebi ile, istemeden mubârek ağzından çıkdığını bildi. Bunların iyice anlaşılmasını, tekrâr sorulmasını istedi. Bu konuşmalarda sesler çoğalınca, Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" **(Kalkınız. Gürültü etmeyiniz! Peygamberin yanında gürültü etmek iyi değildir)** buyurdu. Başka bir şey söylemedi. Kâğıd ve kalem ismini anmadı.

Eshâb-ı kirâmın, ictihâd olunacak işlerde, Resûlullahdan "sallallahü aleyhi ve sellem" ayrılmaları, Allah korusun, nefslerine uymakla, ehemmiyyet vermemekle olsaydı, mürted olurlardı. Müslimânlıkdan çıkarlardı. Çünki, Resûlullaha "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" karşı saygısızlık ve geçimsizlikde bulunmak küfrdür. Bu ayrılıkları, Haşr sûresinin ikinci âyetindeki emre uymakdan doğuyordu. Çünki, ilmde ictihâd derecesine yükselen yüksek bir âlimin ictihâd olunması lâzım gelen işlerde, kendi ictihâdını bırakıp başkasının ictihâdına uyması doğru değildir. Böyle yapmasını islâmiyyet yasak etmişdir. Evet, Kur'ân-ı kerîmde ve hadîs-i şerîflerde açıkca bildirilen işlerde ictihâd olunmaz. Herkesin bu açık emrlere uyması lâzımdır. Bunlara inanması ve ayrılmaması vâcibdir.

Eshâb-ı kirâmın hiçbiri gösterişi sevmez, görünüşe bakmazdı. Hepsinin düşüncesi, kalblerini temizlemek idi. Hakîkate ve

ma’nâya bakarak edebi gözetirlerdi. Gösterişe ve söze bağlanmazlardı. Onların birinci düşünceleri ve arzûları Resûlullahın emrlerini yapmak, Onu incitecek en ufak şeyden sakınmak idi. Analarını, babalarını, çocuklarını, âilelerini Resûlullaha fedâ etmişlerdi. Ona karşı olan inançları ve ihlâsları, sevgileri, saygıları o kadar çokdu ki, mubârek tükrüğünün, mubârek tırnaklarının ve tıraş olunca mubârek saçlarının yere düşdüğü görülmemişdir. Bunları kapışırlar, en kıymetli kazanç olarak saklarlar ve bereketlenirlerdi. Yalancılık, birbirini aldatmak gibi kötülüklerin çok olduğu bu zemânda ortaya çıkarılan, o temiz insanların bir sözünde, Resûlullaha karşı saygısızlık anlaşılacak olursa, bu söze başka ma’nâ vermek, sözlerinin bütününden anlaşılan iyi ma’nâyı düşünmek lâzımdır. Kelimelerinin her ma’nâsını düşünmemelidir.

Süâl: İctihâd ile elde edilen din bilgilerinde yanılmak olabilir deyince, Resûlullahın “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” bildirdiği şeylerin hepsinin doğru olacağı söylenebilir mi?

Cevâb: Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” zemânında ictihâd ile meydâna çıkan bilgiler, birbirine uymadığı zemân, hangisinin doğru olduğu, Allahü teâlâ tarafından bildirilirdi. Çünki, Peygamberlerin yanlış bir iş yapması câiz değildir. Bir iş için, birbirine uymıyan ictihâdlar meydâna çıkdığı zemân, bunlardan hangisinin doğru olduğu, Allahü teâlâ tarafından bildirilirdi. Doğrusu yanlışlarından ayrılırdı. Bunun içindir ki, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” zemânında, bir iş için çeşidli ictihâdlar yapıldığında, melekle vahy gelir, hangisinin doğru olduğu bildirilirdi. Bu doğru olanlara göre hareket edilirdi. Bu işleri de, hak ve doğru olurdu. Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” bildirdiği, yapdığı şeylerin hepsi, elbette doğru olurdu. Yanlışlık ihtimâli yokdur. Çünki, ictihâdla meydâna çıkan bilgilerin de açıkça bildirilenler gibi, doğru oldukları, melekle haber verilmişdir. Ba’zı işlerin açık bildirilmeyip âlimlerin ictihâdına bırakılması, âlimleri ikrâm için idi ve ictihâd sevâbına kavuşmaları için idi. İctihâd ile meydâna çıkan din bilgileri, müctehidlerin derecesini yükseltmişdir. Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” vefâtından sonra yapılan ictihâdlar, ya’nî, ictihâdla anlaşılan bilgiler kesin değildir. Bu bilgilere, elbette doğrudur denilemez. Onun için, bu bilgilere göre iş yapılır ise de, doğru olduklarına inanmak lâzım değildir. İnanmayanlar kâfir olmaz. Fekat bir iş için, bütün müctehidlerin ictihâdı birbirine benzerse, ya’nî, icmâ’, sözbirliği olursa, böyle olan ictihâdla meydâna çıkan bilgiye inanmak da lâzım olur.

Mektûbumuzun sonunu güzel bir ekle bağlıyalım. Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” Ehl-i beytinin “radıyallahü teâlâ an-

hüm ecma'în" üstünlüklerini bildirelim:

Yûsüf bin Abdülberrin bildirdiği hadîs-i şerîfde, **(Alîyi seven, beni sevmiş olur. Alîye düşmanlık eden, bana düşmanlık etmiş olur. Alîyi inciten, beni incitmiş olur. Beni inciten, Allahü teâlâyı incitmiş olur)** buyuruldu.

[Ba'zıları, bu hadîs-i şerîfe dayanarak, hazret-i Alî ile harb edenlere kâfir diyorlar. Hâlbuki, harb edenler birbirine düşman değil idi. Bedenleri inciniyor ise de, kalbleri birbirine kızgın değil idi. Muhârebe yapılırken, hazret-i Alî "radıyallahü anh", karşıdakilere (Kardeşlerimiz) buyurmuşdu. Hazret-i Mu'âviye de "radıyallahü anh" hazret-i Alî için (Benim efendim) diye yazmışdı. Kısas-ı enbiyâ kitâbının İstanbulda 1331 baskısı yedinci cüz', 149. cu sahîfesinde diyor ki: Hazret-i Hasenin hilâfeti teslîm etmesi ve Sa'd bin Ebî Vakkâs gibi Eshâbın büyüklerinin kabûl etmesi ile, hazret-i Mu'âviyenin hükûmeti meşrû' olmuşdur. Hazret-i Mu'âviye, Eshâb-ı kirâmdan olduğu hâlde, hükûmeti zor kullanarak ele geçirmişdi. Lâkin, zemân bunu îcâb ediyordu. İnsanlar halîfenin emrine uymuyorlardı. Güç, kuvvet de lâzım geliyordu. Bunun için saltanat devri geldi. Bu işe, Mu'âviye "radıyallahü anh" haklı ve lâyık idi. Görülüyor ki, bunların dayandığı Kısas-ı Enbiyâ kitâbı da hazret-i Mu'âviyenin Eshâb-ı kirâmdan olduğunu yazmakda ve kendisine "radıyallahü anh" demekdedir. Yüzellibirinci sahîfesinde diyor ki: Ümmetin işlerini yürütmek için artık, kuvvet, zor kullanmak lâzım geliyordu. Bunu yapmak için de, hazret-i Mu'âviye uygun görülmüş idi. İslâmiyyet önceleri halîfenin emri ile yürütülürken, sonra saltanat kuvveti lâzım oldu. Maksad ise, islâmiyyetin icrâsı olduğundan, o zemân mevcûd olan Eshâb-ı kirâmın hepsi, Mu'âviyeye bî'at eyledi "rıdvânullahi aleyhim ecma'în". Yüzelliyedinci sahîfesinde diyor ki: Hazret-i Mu'âviye, Eshâb-ı kirâmdan idi ve Resûlullahın "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" iltifâtına nâil olmuşdu. Kureyşin büyüklerinden idi. İslâmiyyeti kuvvet zoru ile yürütdüğünden, kendisine (Halîfe-i Resûlullah) denildi].

Tirmüzî ve Hâkimin "rahime-hümullahü teâlâ" bildirdiği hadîs-i şerîfde, **(Allahü teâlâ, dört kişiyi sevdiğini bana bildirdi. Bu dördünü sevmeği bana emr etdi. Bunlar, Alî, Ebû Zer, Mikdâd ve Selmândır)** buyuruldu.

Taberânî ve Hâkimin ve Abdüllah ibni Mes'ûdün bildirdiği hadîs-i şerîfde, Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem", **(Alîye bakmak ibâdetdir)** buyurdu. Buhârî ve Müslimdeki Berâ' hazretlerinin bildirdiği hadîs-i şerîfde, Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem", hazret-i Haseni omuzuna alarak buyurdu ki: **(Yâ Rabbî! Ben bunu seviyorum. Sen de sev!)**

Buhârînin bildirdiği ve hazret-i Ebû Bekrin haber verdiği hadîs-i şerîfde, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” minbere çıkmış idi. Hazret-i Hasen “radıyallahü teâlâ anh” kucağında idi. Bir bize bakıyor idi, bir de Hasene bakıyordu. **(Bu benim oğlum Seyyiddir. Allahü teâlâ, belki bununla iki müslimân askerinin arasını barışdırır)** buyurdu.

Tirmüzînin bildirdiği hadîs-i şerîfde, Üsâme bin Zeyd diyor ki, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” Hasen ile Hüseyni dizlerine oturtmuşdu ve **(Bu ikisi benim oğullarımdır ve kızımın oğullarıdır. Yâ Rabbî! Ben bu ikisini seviyorum. Sen de sev. Bunları sevenleri de sev!)** buyurdu.

Tirmüzînin bildirdiği hadîs-i şerîfde, Enes bin Mâlik diyor ki, Resûlullaha “sallallahü aleyhi ve sellem” Ehl-i beytden “radıyallahü teâlâ anhüm ecma’în” hangisini dahâ çok seviyorsun denildikde **(Haseni ve Hüseyni)** buyurdu.

Müsevvir bin Muharremin haber verdiği hadîs-i şerîfde, **(Fâtıma** “radıyallahü teâlâ anhâ” **benden bir parçadır. Onu inciten beni incitmiş olur)** buyuruldu.

Hâkimin bildirdiği ve Ebû Hüreyrenin haber verdiği hadîs-i şerîfde, **(Fâtımayı Alîden dahâ çok seviyorum ve Alî, bana, Fâtımadan dahâ çok kıymetlidir)** buyuruldu.

Âişe “radıyallahü anhâ” buyuruyor ki, Eshâb-ı kirâm hediyyelerini benim evimde iken getirirlerdi. Böylece Resûlullahın sevgisini kazanmağa çalışırlardı. Yine buyuruyor ki, Resûlullahın mubârek zevceleri iki kısma ayrılmışdı. Birinci kısmda, ben ve Hafsa ve Safiyye ve Sevde vardı. İkinci kısmda, Ümm-i Seleme ile öteki zevceler vardı. İkinci kısmdakiler, Ümm-i Selemeyi Resûlullaha gönderdiler ve eshâbına (Bana hediyye vermek istiyen, hangi evimde isem, oraya getirsin) buyurmasını söyle dediler. Ümm-i Seleme böyle söyleyince, **(Beni incitmeyiniz! Bana melek vahyi yalnız Âişenin evinde iken getirmekdedir)** buyurdu. Ümm-i Seleme de: Yâ Resûlallah! Seni incitmekden Allaha sığınırım. Tevbeler olsun, dedi. O zevceler, ayrıca, hazret-i Fâtımayı da gönderip, böyle söylediğinde, **(Ey kızcağızım, benim sevdiğimi sen sevmez misin?)** buyurdu. Fâtıma “radıyallahü teâlâ anhâ”, evet dedi. **(Öyle ise onu sev!)** buyurdu.

Âişe “radıyallahü anhâ” buyuruyor ki, Hadîceye “radıyallahü teâlâ anhâ” imrendiğim gibi, Resûlullahın hiçbir zevcesine gayret getirmiş değilim. Hâlbuki onu görmemişdim. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” onun ismini çok söyliyordu. Çok def’a koyun kesdiği zemân etinden, Hadîcenin yakınlarına hediyye gönderirdi. Hadîcenin ismini söylediği zemân, (Dünyâda sanki Hadîceden

başka kadın yok mu?) derdim. **(O şöyle idi, böyle idi. Benim ondan çocuklarım oldu)** buyururdu.

Abdüllah ibni Abbâsın bildirdiği hadîs-i şerîfde, **(Abbâs bendendir. Ben de Abbâsdanım)** buyuruldu.

Deylemînin bildirdiği ve Ebû Sa'îdin haber verdiği hadîs-i şerîfde, **(Benim evlâdıma, soyuma dil uzatarak, beni incitenlere, Allahü teâlâ çok azâb yapacakdır)** buyuruldu.

Hâkimin bildirdiği ve Ebû Hüreyrenin "radıyallahü teâlâ anh" haber verdiği hadîs-i şerîfde, **(Sizin en iyiniz, benden sonra ehlime, ya'nî Ehl-i beytime iyilik edeninizdir)** buyuruldu.

İbni Asâkirin bildirdiği ve hazret-i Alînin haber verdiği hadîs-i şerîfde, **(Ehl-i beytime dokunan kimseye, kıyâmet günü bunun azâbı yetişir)** buyuruldu.

İbni Adî ve Deylemînin bildirdikleri ve hazret-i Alînin "radıyallahü teâlâ anh" haber verdiği hadîs-i şerîfde, **(Sırât köprüsünden en kolay geçecek olanınız, Ehl-i beytimi ve Eshâbımı çok seveninizdir)** buyuruldu.

[İmâm-ı Rabbânînin "rahmetullahi teâlâ aleyh" mektûbunun tercemesi burada temâm oldu.]

Büyük âlim Seyyid Abdülhakîm Arvâsî "rahmetullahi aleyh", **(Eshâb-ı kirâm)** risâlesinde diyor ki, Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" Ehl-i beyti üç kısmdır: Neseb, soy ile akrabâ olanlardır. Halaları böyledir. İkincisi temiz zevceleridir. Üçüncüsü, zevcelerinin başlarını taramak, yemeklerini pişirmek, odaları süpürmek, çamaşır yıkamak ve ev işlerini yapmak için dâima evlerinde bulunan hizmetçi kadınlardır. Hâricdeki işleri yapan, mescidde ezân okuyan Bilâl, Selmân, Suheyb de, hâne-i se'âdetden yir ve içerlerdi. [Resûlullahın mubârek kızı hazret-i Fâtıma ile kıyâmete kadar, çocukları, Ehl-i beytdirler. Bunları, âsî olsalar da, sevmek lâzımdır. Bunları sevmek, kalb ile, beden ile ve mal ile yardım, hürmet ve ri'âyet etmek îmân ile ölmeğe sebeb olur. Sûriyenin Hamâ şehrinde, seyyidler için mahkeme vardı. Mısrdaki Abbâsî halîfeleri zemânında, hazret-i Hasenin "radıyallahü teâlâ anh" evlâdlarına **(Şerîf)** ismi verilerek beyâz sarık sarmaları, hazret-i Hüseynin "radıyallahü teâlâ anh" evlâdına **(Seyyid)** ismi verilerek, yeşil sarık sarmaları tensîb edildi. Bu mubârek sülâleden doğan mubârek çocuklar, iki şâhidi ile, hâkim huzûrunda tescîl edilirdi. Sultân Abdülmecîd hân "rahmetullahi teâlâ aleyh" zemânında, mason Reşîd pâşa, ingilizlerin emri ile, bu mahkemeleri kaldırdı. Soysuz ve mezhebsiz olanlara da seyyid denildi. Uydurma acem seyyidleri her tarafa yayıldı. **(Fetâvel-hadîsiyye)**de diyor ki, (Sadr-ı evvelde, Ehl-i beytden olanların hepsine şerîf denilirdi. Meselâ, şerîf-i Abbâsî, şe-

rîf-i Zeynebî denirdi. Fâtımî sultânları, şî'î idi. Yalnız Hasen ve Hüseyn evlâdına şerîf dediler. Mısrdaki Türkmen sultânlarından Eşref Şa'bân bin Hüseyn 773 [m. 1371] senesinde, seyyidlerin şerîflerden ayrılmaları için, yeşil sarık sarmalarını emr eyledi. Bu âdetler her yere yayıldı ise de, şer'î bir değeri yokdur). **(Mir'ât-i kâinât)**da ve **(Mevâhib-i ledünniyye)**nin türkçe tercemesinde ve Zerkânî şerhinde, yedinci maksadın üçüncü faslında, bu husûsda tafsîlât vardır.]

EK: Ehl-i sünnet olmıyanlar, bugün yurdumuzdaki müslimânları aldatmağa çalışıyorlar. Hazret-i Alî ile harb edenleri ve bilhâssa hazret-i Mu'âviyeyi kötülemek için, islâm âlimlerinin kitâblarından vesîka, delîl bulamıyorlar. Abbâsî târîhcilerinin, göze girmek, mal ve mevkı'a kavuşmak için uydurdukları acıklı hikâyelere kendileri de katarak, müslimân yavrularını aldatmağa kalkışıyorlar. Türkçe **(Kısas-ı Enbiyâ)** kitâbındaki yazıları da değişdirerek, kendilerine yalancı şâhid yapıyorlar. Memleketimizdeki müslimânları ayırmak ve kardeşi kardeşe düşman etmek istiyen hâinlerin nasıl iftirâ etdiklerini, yalan söylediklerini anlatmak için, Kısas-ı Enbiyâdan birkaç satırı kıymetli okuyucularımıza bildirmeği uygun görüyoruz:

(Kısas-ı Enbiyâ), yedinci cüz', 107.ci sahîfede diyor ki, (Hazret-i Hasen "radıyallahü anh" çok evlenir ve çok boşar idi. Aldığı kızlar, ona âşık olurdu. Zevcesi Ca'de, kendisini boşıyacağından üzülerek hazret-i Haseni zehrledi). Görülüyor ki, hazret-i Haseni, zevcesi Ca'de kıskançlık yüzünden zehrlemişdir. Mezhebsizlerin dediği gibi, Mu'âviyenin "radıyallahü teâlâ anh" bu işde hiçbir suçu ve bilgisi yokdur.

Yüzdoksanüçüncü sahîfede diyor ki: (Hicretin altmışıncı senesinde, hazret-i Mu'âviye hastalandı. Oğlu Yezîdi çağırdı. Ona uzun nasîhat etdi. Bu arada, Kûfe halkı, hazret-i Hüseyni senin üzerine yürütebilirler. Ona gâlib olursan, onu afv et! İhsân eyle! O bize çok yakındır. Üzerimizde büyük hakkı vardır ve Resûlullahın torunudur dedi). Mu'âviyenin "radıyallahü teâlâ anh" Ehl-i beyte olan sevgisi ve saygısı bu sözlerinden, pek iyi anlaşılmakdadır.

Hazret-i Mu'âviyenin hastalığı ağırlaşınca (Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" bana bir gömlek giydirmişdi. Bereketlenmek için, onu bugüne kadar sakladım. Birgün kesdiği tırnakları ve mubârek saçının kıllarını bir şişe içine koyup saklamışdım. Ölünce, o gömleği bana giydiriniz! O tırnakları ve mubârek saçının kıllarını gözlerime ve ağzıma koyunuz. Belki onların hurmetine Cenâb-ı Hak, beni afv eder) dedi.

Yüzdoksandördüncü sahîfesinde diyor ki, hazret-i Mu'âviye, uzun boylu, beyâz, heybetli, çok sabrlı ve çok yumuşak huylu idi.

Yumuşaklığı atalar sözü olmuşdur. Birgün huzûruna bir adam geldi ve ağır ve kaba hareket etdi. Hazret-i Mu'âviye birşey söylemedi. Buna da mı sabr edeceksin denildikde, (Saltanatımıza saldırmıyanların sözüne ilişmeyiz) dedi.

Yüzdoksanbeşinci sahîfesinde diyor ki: Hazret-i Alî "radıyallahü anh" buyurdu ki, (Mu'âviyenin idâresini kötülemeyiniz! Zîrâ Onu gayb ederseniz başların kopduğunu ve düşdüğünü görürsünüz).

(Mir'ât-i Kâinât) kitâbında diyor ki: (Mu'âviye "radıyallahü anh", Mekkenin feth edildiği gün babası Ebû Süfyân ile birlikde Resûlullahın önünde îmâna geldi. Îmânları kuvvetli idi. Resûlullahın kâtiblerinden idi. Resûlullah birkaç kerre, bunun için, **(Yâ Rabbî! Bunu doğru yolda bulundur ve başkalarının da, doğru yola gelmelerine bunu sebeb kıl!)** buyurdu. Bir kerre de, **(Yâ Rabbî! Mu'âviyeye ilm ve hesâb öğret! Onu azâbdan koru! Yâ Rabbî! Onu memleketlere hâkim kıl!)** diye düâ buyurdu. Bir kerre de, **(Ey Mu'âviye, memleketlere hâkim olduğun zemân, iyilik et!)** buyurdu. Bu düâyı işitdiğim zemândan beri halîfe olacağım günü bekliyordum demişdir. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem", birgün bir hayvana binip, arkasına hazret-i Mu'âviyeyi almışdı. Giderken **(Yâ Mu'âviye! Bana hangi uzvun dahâ yakın?)** buyurdu. Karnım dedikde, **(Yâ Rabbî! Sen bunu ilmle ve yumuşak huyla doldur!)** buyurdu. Hazret-i Mu'âviyenin afvı ve yumuşaklığı o kadar çok idi ki, iki büyük cildlik kitâb halinde yazılmışdır. Arabistânda dört dâhî yetişmişdir. Birincisi Mu'âviyedir. Hazret-i Ömer, Mu'âviyeye bakdıkca, (Arab hâkimlerinden, Acem pâdişâhları gibi şânlı ve kuvvetli olan budur) buyururdu. O kadar çok ihsân sâhibi idi ki, hazret-i Hasen, çok borçluyum dedikde, seksenbin altın vermişdir.) [Hazret-i Mu'âviyenin Ehl-i beyte olan sevgisi ve yardımı, buradan anlaşılmakdadır.]

Kudüs şehrinin birinci fâtihi hazret-i Ömer, ikinci fâtihi hazret-i Mu'âviye idi. Hazret-i Mu'âviye islâm memleketlerini, Afrikada, Tunusa, Asyada Buhârâya ve Yemenden İstanbula kadar genişletip, bu geniş memleketlere hâkim oldu. Heybetli, nûrlu, yakışıklı, güzel huylu, sevimli, işlerinde isâbetli, şânlı, şerefli bir devlet başkanı idi. Temiz ve yeni, şık giyinir, seçme atlara biner, saltanat sürerdi. Fekat Eshâb-ı kirâmdan olduğu için, Resûlullahın "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" sohbeti bereketi ile, islâmiyyetden ayrılmakdan muhâfaza olunmuş idi.

Abdülhak-ı Dehlevî hazretlerinin fârisî **(Medâric-ün nübüvve)** kitâbında 417. ci sahîfede ve **(Mevâhib-i ledünniyye)** tercemesi birinci cild 181. ci sahîfede diyor ki: Ebû Süfyân bin Harb Tâif gazâ-

sında çok kahramanlık etdi. Bir gözü kör oldu. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” buyurdu ki, **(Yâ Ebâ Süfyân! Hangisini istersin? Eğer dilersen, düâ edeyim, gözün yerine gelsin. Eğer dilersen Allahü teâlâ, Cennetde sana bir göz versin)** buyurdu. Ebû Süfyân: Yâ Resûlallah! Cennetde göz verilmesini isterim dedi ve avucunda duran gözünü yere atdı. Ebû Süfyân hazretleri Yermük gazâsında da, çok kahramanlık etdi. İkinci gözü de çıkdı. Orada şehîd oldu.

(Kısas-ı Enbiyâ) 314. cü sahîfesinde diyor ki, Mekkenin fethinden sonra, Ebû Süfyân ile oğlu Mu’âviye, Resûlullah ile birlikde Medîneye hicret etdiler. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem”, Ebû Süfyânı Necrân vilâyetine vâlî ta’yîn buyurdu. Hazret-i Mu’âviyeyi de vahy kâtibi yapdı.

Kısas-ı Enbiyâda 476. cı sahîfesinde diyor ki, Yermük gazâsında müslimânlardan üçbin kişi şehîd oldu. İçlerinde Eshâb-ı kirâmdan çok zevât var idi. Ebû Süfyânın dahî bir gözüne ok gelerek kör oldu “radıyallahü anhüm ecma’în”.

Abdülhak-ı Dehlevî hazretlerinin **(Medâric-ün-nübüvve)** kitâbı, ikinci cild, altıyüzseksendördüncü sahîfesinde diyor ki: Şâm vâlîsi Yezîd bin Ebî Süfyân vefât edeceği zemân, yerine kardeşi Mu’âviyeyi vâlî yapdı. Halîfe hazret-i Ömer, hazret-i Mu’âviyenin vâlîliğini tasdîk eyledi. Hazret-i Ömer vefât edinciye kadar dört sene ve hazret-i Osmân, hazret-i Alî ve hazret-i Hasen zemânlarında onaltı sene Şâmda vâlî olarak kaldı. Hicretin kırkbirinci senesinde, hazret-i Hasenin halîfeliği bırakması üzerine, meşrû’ halîfe oldu. Şâmda yirmi sene de halîfelik yapıp, yetmişsekiz yaşında iken (lâkve) denilen hastalığa yakalanarak vefât etdi. Hazret-i Osmânı şehîd eden kâtillerin yakalanarak cezâlarının hemen verilmesini isteyenlerden idi. Hazret-i Alî ise, hilâfet işlerinin karışmaması için, bu cezânın gecikdirilmesini istedi. Bunun üzerine hazret-i Mu’âviyeyi vâlîlikden azl eyledi. İmâm-ı Süyûtînin, imâm-ı Ahmedin Müsned kitâbından alarak bildirdiği hadîs-i şerîfde, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem, **(Yâ Rabbî! Mu’âviyeye yazı yazmağı ve hesâb öğret ve onu azâbdan koru!)** buyurdu.

Kısâs-ı Enbiyânın ve kıymetli din kitâblarının (radıyallahü anh) diyerek hayr düâ etdikleri ve medh-ü senâ eyledikleri ve son nefeslerine kadar islâmiyyete hizmet için çalışdıklarını bildirdikleri, Ebû Süfyâna ve oğlu Mu’âviyeye “radıyallahü teâlâ anhümâ” dil uzatanların ve Resûlullahın bu iki sahâbîsini kötüliyenlerin ne kadar yanlış yolda oldukları yukarıdaki yazılardan anlaşılmakdadır.

ESHÂB-I KİRÂMIN ÜSTÜNLÜKLERİ

Nişâncızâde denmekle anılan Muhammed bin Ahmed efendinin "rahime-hullahü teâlâ" birçok kitâblardan toplıyarak hâzırladığı **(Mir'ât-ı kâinât)** adındaki türkçe târîh kitâbı, Eshâb-ı kirâmın büyüklüğünü, kıymetlerini kısa ve açık anlatmakdadır. Biz de, bu kitâbdan, olduğu gibi aşağıya alıyoruz. Nişâncızâde, hicretin 962 yılında tevellüd, 1031 [m. 1622] yılında vefât etmişdir. Kitâbını ondördüncü Osmânlı pâdişâhı olan birinci sultân Ahmed hân zemânında temâmlamışdır.

Sahâbî kime denir: Âlimlerin çoğuna göre, kadın veyâ erkek, çocuk veyâ büyük bir müslimân, Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" efendimizi çok az da olsa, bir kerre görürse, kör olan, bir kerre konuşursa ve îmân ile vefât ederse, buna sahâbî denir. Kâfir iken görüp de, Resûlullahın vefâtından sonra îmâna gelen veyâ müslimân iken görüp, sonra mürted olan, sahâbî değildir. Sahâbî oldukdan sonra mürted olup, Resûlullahın vefâtından sonra, tekrâr îmâna gelen, sahâbî olur. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" Cin sınıfına da Peygamber olduğu için, Cin de, sahâbî olur. Birkaç sahâbîye **(Eshâb-ı kirâm)** veyâ **(Sahâbe)** denir.

Eshâb-ı kirâmın üstünlüğü: (Mevâhib-i ledünniyye) kitâbında deniliyor ki, Peygamberlerden ve meleklerin üstünlerinden sonra, bütün yaratılmışların en üstünü, Eshâb-ı kirâmdır "aleyhimürrıdvân". Eshâb-ı kirâmın her biri, bu ümmetin hepsinden dahâ üstündürler. Muhammed aleyhisselâmın Peygamber olduğuna inanan herkese, ya'nî her müslimâna, hangi ırkdan, hangi memleketden olursa olsun, Muhammed aleyhisselâmın ümmeti denir. Biz müslimânlar, Muhammed aleyhisselâmın ümmetiyiz. Her nekadar, bir hadîs-i şerîfde, **(Ümmetim yağmur gibi hayrlıdır. Önce gelenler mi, sonra gelenler mi dahâ hayrlıdır bilinemez)** buyuruldu ise de, sevâbın çok olması, dahâ üstün olmağı göstermez. Çünki, Resûlullahı "sallallahü aleyhi ve sellem" görmek gibi üstünlük olamaz. Eshâb-ı kirâm "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în", Şâmı feth etdikleri zemân, hıristiyanlar bunları görünce, güzel hâllerine şaşdılar ve bunlar Îsâ aleyhisselâmın eshâbı olan Havârîlerden dahâ üstündürler dediler ve bunu söylerken yemîn etdiler. Düşmanın da şâhid olduğu bir üstünlüğe kim ne diyebilir?

Âl-i İmrân sûresinin yüzonuncu âyet-i kerîmesinde meâlen, **(Siz ümmetlerin hayrlısısınız)** ve Tevbe sûresinin yüzüncü âyet-i

kerîmesinde meâlen **(Önce müslimân olanlardan, Muhâcirlerin ve Ensârın önce gelenlerinden ve bunların yolunda gidenlerden Allahü teâlâ râzıdır ve bunlar da, Allahü teâlâdan râzıdırlar. Allahü teâlâ bunlar için, Cennetler hâzırladı. Bu Cennetlerin altından nehrler akmakdadır. Bunlar Cennetlerde sonsuz olarak kalacaklardır)** buyuruldu. Bir hadîs-i şerîfde, **(Eshâbımı söğmeyiniz! Eshâbımdan sonra gelenlerden bir kimse, dağ kadar altın sadaka verse, Eshâbımdan birinin bir avuç arpa vererek kazandığı sevâba veyâ yarısına kavuşamaz)** buyuruldu. Münâvînin ve Beyhekînin bildirdikleri hadîs-i şerîfde, **(Eshâbım gökdeki yıldızlar gibidir. Herhangi birisine uyarsanız, hidâyete kavuşursunuz!)** buyuruldu. Bir hadîs-i şerîfde, **(Eshâbıma düşmanlık etmekden sakınınız! Allahdan korkunuz. Onları seven, beni sevdiği için sever. Onlara düşmanlık eden, bana düşmanlık etmiş olur. Onları inciten, beni incitmiş olur. Beni inciten de, elbette Allahü teâlâyı incitir)** buyuruldu. Bir hadîs-i şerîfde, **(İnsanların en iyisi, benim zemânımda bulunan müslimânlardır. Onlardan sonra en iyisi, onları görenlerdir. Onlardan sonra da en iyisi, onları görenleri görenlerdir. Onlardan sonra gelenlerde iyi olmıyanlar da vardır)** buyuruldu. Başka bir hadîs-i şerîfde, **(Ümmetimin en iyisi, benim bulunduğum zemânda olanlardır. Onlardan sonra en iyisi, onlardan sonra gelenlerdir. Onlardan sonra da en iyisi, dahâ sonra gelenlerdir)** buyuruldu. Münâvînin ve Tirmüzînin bildirdikleri hadîs-i şerîfde, **(Beni gören ve beni görenleri gören bir müslimânı Cehennem ateşi yakmaz)** buyuruldu. Bu âyet-i kerîmeler ve hadîs-i şerîfler, Eshâb-ı kirâmın "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în" üstünlüğünü açıkça göstermekdedirler.

Eshâb-ı kirâmın hepsini "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în" üstün bilmemiz, sevmemiz lâzımdır. Akâid kitâblarında, söz birliği ile deniliyor ki: (Eshâb-ı kirâmın herbirini büyük ve üstün bilmek, hepsine iyi gözle bakmak, herbirinin âdil ve sâlih olduğuna inanmak lâzımdır. Hiçbirine dil uzatmamak, la'net etmemek, düşmanlık etmemek ve bir kısmını sevmek için başka Sahâbîlere düşman olmakdan sakınmak lâzımdır. Bir kısmına düşmanlık ederek, söğerek, kötüliyerek, başka kısmın sevilmiş olacağını sanmakdan kaçınmalıdır. Böyle olduğu kesin vesîkalarla, kuvvetli senetlerle isbât edilmişdir).

Sahâbeden birini, ondan dahâ yüksek bir sahâbîden, dünyâdaki işlerinden dolayı dahâ çok sevmek, fekat ötekinin dahâ üstün olduğuna inanmak günâh değildir. Meselâ bir kimse, hazret-i Alînin "radıyallahü teâlâ anh" evlâdından olsa, ya'nî seyyid olsa, bunun için hazret-i Alîyi hazret-i Ebû Bekrden dahâ çok sevse, fekat

âhıret için, hazret-i Ebû Bekri hazret-i Alîden üstün tutsa, günâh olmaz. Çünki, dünyâ muhabbeti, insanın elinde değildir.

Ehl-i sünnetin temel kitâblarından biri olan **(Şerh-i Akâid)** kitâbında, Sa'deddîn-i Teftâzânî buyuruyor ki, (Eshâb-ı kirâm arasındaki ayrılıkların, muhârebelerin iyi sebeblerle, güzel niyyetlerle yapıldığına inanmamız lâzımdır. Eshâb-ı kirâmdan birini söğmek, kötülemek câiz değildir. Hazret-i Âişe gibi nass ile üstünlüğü bilinen bir sahâbîyi kötülemek küfrdür. Nass ile bildirilmemiş bir sahâbîyi kötülemek ise, bid'atdır ve büyük günâhdır). **(Mevâhib-i ledünniyye)** kitâbında yazılı bir hadîs-i şerîfde, **(Eshâbım anıldığı zemân, dilinizi tutunuz! Onların şânlarına lâyık olmıyan birşey söylemeyiniz!)** buyuruldu. Bir hadîs-i şerîfde, **(Eshâbımdan birini söğeni dövünüz)** ve Taberânî ile Münâvînin bildirdikleri hadîs-i şerîfde, **(Peygamberleri söğen öldürülür ve Eshâbımı söğen dövülür)** buyuruldu. Celâleddîn-i Süyûtî hazretlerinin **(Câmi'ussagîr)** kitâbındaki hadîs-i şerîfde, **(Eshâbımın kusûrları, yanlış hareketleri olacakdır. Allahü teâlâ, onları bana bağışlıyacak, kusûrlarını afv edecekdir)** buyuruldu. **(Hülâsa-tül-fetâvâ)** kitâbında diyor ki, (Hazret-i Ebû Bekri ve hazret-i Ömeri söğmek küfrdür. Fekat hazret-i Alîyi onlardan üstün sanmak, küfr değildir. Bid'atdir ve dalâletdir). İmâm-ı a'zam Ebû Hanîfe hazretlerine, **(Ehl-i sünnet ve cemâ'at)** mezhebi nedir diye soruldukda, (Hazret-i Ebû Bekr ile hazret-i Ömerin en üstün olduklarına inanmak ve Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" iki dâmâdını sevmek ve abdest alırken ayaklardaki iki mest üzerine mesh etmek ve iyi, kötü her müslimânın arkasında nemâz kılmakdır) cevâbını verdi. **(Âdâb-ül-menâzil)** kitâbında, bir sahâbîyi bir kerre söğmek küfr değildir, dalâletdir. Bir veyâ iki veyâ üç kerre söğen, döverek ta'zîr olunur. Üçden fazla söğen, katl olunur denilmekdedir.

Ehl-i sünnet âlimleri, Eshâb-ı kirâmın "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în" üstünlük sırasını üçe ayırmışdır.

1 — **Muhâcirler:** Mekke şehri alınmadan önce, Mekkeden veyâ başka yerlerden, vatanlarını, memleketlerini terk ederek, Medîne şehrine hicret edenlerdir. Bunlar, Resûlullahın "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" yanına îmân ile gelmiş veyâ gelince îmân etmişlerdir. Amr ibni Âs hazretleri bunlardandır.

2 — **Ensâr:** Medîne şehrinde veyâ bu şehre yakın yerlerde ve Evs ve Hazrec adındaki iki arab kabîlesinde bulunan müslimânlara **(Ensâr)** denir "rıdvânullahi teâlâ aleyhim ecma'în". Çünki Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" efendimize her dürlü yardımda ve fedâkârlıkda bulunacaklarına söz vermişler ve sözlerin-

de durmuşlardır.

3 — **Diğer Eshâb-ı kirâm** “rıdvânullahi teâlâ aleyhim ecma’în”: Mekke şehri alındığı zemân ve dahâ sonra, Mekkede veyâ başka yerlerde îmâna gelenlerdir. Bunlara Muhâcir ve Ensâr denmez. Yalnız sahâbî denir. İbni Esîr İzzeddîn Alî Cezrînin **(Câmi’)** kitâbında, Muhâcirler Ensârdan, Muhâcirlerin önce gelenleri, Ensârın önce îmâna gelenlerinden ve Ensârın önce gelenleri, Muhâcirlerin sonra gelenlerinden dahâ üstün olduğu ve fekat, sonra îmâna gelen nice sahâbînin, önce îmâna gelenlerden üstün olduğu yazılıdır. Meselâ, hazret-i Ömer ve Bilâl-i Habeşî, kendilerinden önce îmâna gelen nice Sahâbîden dahâ üstündürler. İmâm-ı Süyûtînin **(Târîh-ul-Hulefâ)** kitâbında diyor ki: Ehl-i sünnet âlimleri, söz birliği ile bildirmişdir ki, Eshâb-ı kirâmın en üstünleri, Resûlullahın dört halîfesidir. Bunlardan sonra en üstünleri, Aşere-i mübeşşereden, ya’nî Cennet ile müjdelenmiş olan on kişiden geri kalan altısı ile hazret-i Hasen ve hazret-i Hüseyndir. Bunlardan sonra en üstünleri bu oniki kişiden başka, Bedr gazâsında bulunan üçyüzonüç (313) Sahâbîdir. Bunlardan sonra üstün olan, Uhud gazâsında bulunan yediyüz (700) kahramandır. Bunlardan sonra üstün olan hicretin altıncı senesinde, ağaç altında Resûlullaha, (Ölmek var, dönmek yok) diye söz veren bindörtyüz (1400) kişidir. Bu sözleşmeğe **(Bî’at-ı Rıdvân)** denir.

(Bahr-ül-Ulûm) adındaki tefsîrde bildirilen hadîs-i şerîflerde, **(Ümmetimin en merhametlisi Ebû Bekrdir. Dinde en kuvvetli olan Ömerdir. Hayâsı en çok olan, Osmândır. Ahkâm-ı islâmiyyede her süâli cevâblandıran Alîdir. Halâl ve harâm olanları en iyi bilen Mu’âzdır. Kur’ân-ı kerîmi en güzel okuyan Ubeyy bin Kâ’bdır. Münâfıkları tanıyan, Huzeyfetibni Yemândır. Îsâ aleyhisselâmın zühdünü görmek isteyen Ebû Zerin zühdüne baksın! Cennet, Selmân-ı Fârisîye âşıkdır. Hâlid bin Velîd, Allahın kılıcıdır. Hamza, Allahü teâlânın arslanıdır. Hasen ve Hüseyn Cennet gençlerinin en üstünüdür. Ca’fer bin Ebî Tâlib, Cennetde meleklerle berâber uçar. Cennet kapısını ilk açacak olan Bilâldir. Benim Kevser havuzumdan ilk içecek olan Süheyb-i Rûmîdir. Kıyâmet günü melekler ilk önce Ebüdderdâ ile müsâfeha eder. Her Peygamberin bir arkadaşı vardır. Benim arkadaşım Sa’d bin Mu’âzdır. Her Peygamberin Eshâbından seçdikleri vardır. Benim seçdiklerim, Talha ve Zübeyrdir. Her Peygamberin mahrem işlerini gören yardımcısı vardır. Benim yardımcım, Enes bin Mâlikdir. Her ümmetde hakîm vardır. Benim ümmetimde hikmeti çok söyliyen Ebû Hüreyredir. Hassân bin Sâbitin sözleri Allah tarafından te’sîrlidir. Ebû Talhanın harb meydânındaki sesi, bir fırka askerden dahâ**

kuvvetlidir) buyurdu. **(Bahr-ül-ulûm)** kitâbını yazan Alâüddîn Alî Semerkandî sekizyüzaltmış (860) senesinde, Anadoluda Lârende şehrinde vefât etmişdir.

İmâm-ı Süyûtî hazretleri **(Târîh-ul-Hulefâ)** kitâbında diyor ki: Hadîs-i şerîflerde, **(Ümmetimin en merhametlisi Ebû Bekrdir. Allahü teâlânın emrlerini yapmakda en şiddetlisi Ömerdir. Hayâsı en çok olanı Osmândır. Ahkâm-ı islâmiyyedeki zorlukları en çok çözen Alîdir. Ümmetimin en emîni Ebû Ubeyde bin Cerrâhdır. Ümmetimin en zâhidi Ebû Zerdir. İbâdeti en çok olan Ebüdderdâdır. Ümmetimin en halîmi ve cömerdi Mu'âviye bin Ebî Süfyândır)** buyuruldu.

Resûlullahın vâlîleri: (Diyâr-ı Bekr)li kâdî Hüseynin dokuzyüzkırk (940) senesinde yazdığı **(Hamis)** kitâbında diyor ki, (Bâzân), Acem şâhı Husrev tarafından Yemen vâlîsi yapılmışdı. Îmâna geldi. Resûl aleyhisselâm onu vâlî olarak yerinde bırakdı. İlk İslâm vâlîsi Bâzândır. Resûl aleyhisselâm, Hâlid bin Sa'îdi, San'a şehrine, Ziyâd bin Esedi Hadremût şehrine, Ebû Mûsel Eş'arîyi Aden şehrine, Ebû Süfyân bin Harbi Necrân vilâyetine, Mu'âviyenin büyük kardeşi Yezîdi Teymâ şehrine, Attâb bin Esyedi Mekke şehrine, Amr bin Âsı Ummân şehrine vâlî yapmışdır. Kâdî Hüseyn bin Muhammed, hicretin dokuzyüzaltmış (960) yılında Mekkede vefât etmişdir.

Resûlullahın kâtibleri: Hazret-i Ebû Bekr, Ömer, Osmân, Alî, Talha, Zübeyr, Sa'd bin Ebî Vakkâs, Muhammed bin Seleme, Erkam bin Ebî Erkam, Abdüllah bin Erkam, Mugîre bin Şu'be, Ubeyy bin Kâ'b, Zeyd bin Sâbit, Ebû Süfyân bin Harb ve oğlu Mu'âviye ve büyük kardeşi Yezîd bin Ebissüfyân, Hâlid bin Velîd, Amr ibni Âs, Huzeyfe bin Yemândır. Bunlardan başka da kâtibleri vardı. Hepsi kırküç kişidir. İçlerinden en çok kâtiblik yapan, Zeyd bin Sâbit ile Mu'âviye bin Ebissüfyân idi "radıyallahü teâlâ anhümâ".

Yabancı memleketlere gönderdiği elçileri ondört kişidir. Bunlardan biri Amr bin Âs hazretleridir. Bunu Ummâna elçi olarak göndermişdir. Sonra Ummâna vâlî yapmışdır.

(İstî'âb) adındaki kitâbda, ikibinyediyüzyetmiş erkek ve üçyüzseksenbir aded kadın Sahâbînin hâl tercemesi yazılıdır. **(İstî'âb fî ma'rifetil Eshâb)** kitâbını yazan hâfız Yûsüf bin Abdüllah Kurtubî 463 [m. 1071] de vefât etmişdir. **(Mevâhib-i ledünniyye)** kitâbında diyor ki, Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" vefâtına kadar îmâna gelenler sayısız ve hesâbsızdır. Mekke fethinde onbin, Tebük gazâsında yetmişbin, vedâ' haccında doksanbin ve Re-

sûlullah vefât etdiği zemân yeryüzünde yüzyirmidörtbinden ziyâde Sahâbî mevcûd idi.

Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” akrabâsından birkaç kişiden başka, Eshâb-ı kirâmın hepsi “radıyallahü teâlâ anhüm ecma’în” yaşça, Resûlullahdan küçük idiler.

(Fevâyıh-ı Miskiyye) kitâbında, imâm-ı Vâkıdîden alarak diyor ki, Sahâbe-i kirâmdan en son vefât edenler şunlardır:

Abdüllah bin Ebî Evfâ “radıyallahü teâlâ anh” hicretin seksenaltısında Kûfe şehrinde vefât etdi.

Abdüllah bin Yesr, seksensekiz yılında Şâmda vefât etdi.

Sehl bin Sa’d “radıyallahü teâlâ anh” hicretin doksanbirinde yüz yaşında Medînede vefât etdi.

Enes bin Mâlik, doksanüç yılında Basrada vefât etdi.

Ebuttufeyl Âmir bin Vâsile, hicretin yüzüncü senesinde Mekkede vefât etdi. Sahâbe-i kirâmın en son vefât edeni budur.

Resûl aleyhisselâm, vefâtından sonra kimin halîfe olacağını hiçbir zemân, hiçbir kimseye açıkça bildirmedi. Vefâtından sekiz gün önce, hazret-i Ebû Bekri kendi yerine imâm ta’yîn buyurarak, halîfe olacağına işâret eyledi. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” hasta olmadan çok evvel bir kerre mescide çıkmayıp, nemâzı kılsınlar diye emr buyurdu. Hazret-i Ebû Bekr bulunmadığı için, hazret-i Ömer imâm oldu. Resûl aleyhisselâm, hazret-i Ömerin sesini işitince, **(Hayır, hayır, Allahü teâlâ ve müslimânlar Ebû Bekrden râzıdırlar, Ebû Bekr nemâzı kıldırsın!)** buyurdu. Bir kerre de, hazret-i Alîye karşı buyurdu ki: **(Eshâbım arasında senin en üstün olmanı Allahü teâlâdan üç kerre istedim. Allahü teâlâ, Ebû Bekrin en üstün olmasından râzı oldu).** Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem”, kendisinden sonra hazret-i Ebû Bekrin halîfe olacağını, birçok zemân işâret buyurmuşdu. Meselâ, Medîneye hicret buyurup, Mescid-i şerîf yapılırken, mubârek eliyle temele bir taş koyup, hazret-i Ebû Bekre; taşını benim taşımın yanına koy, buyurdu. Sonra hazret-i Ömere; taşını Ebû Bekrin taşının yanına koy buyurdu. Sonra hazret-i Osmâna; taşını Ömerin taşının yanına koy buyurdu. Hazret-i Osmân taşını Ömerin taşının yanına koyunca, **(Benden sonra, bunlar halîfelerimdir)** buyurdu. İmâm-ı Ahmedin Müsnedinde ve Münâvînin **(Künûz-üddekâık)** kitâbında bildirilen hadîs-i şerîfde, **(Benden sonra, şu ikisine tâbi’ olunuz: Ebû Bekr ve Ömere)** buyuruldu. Bir kerre bir kadın gelip bir şey istedi. Sonra gel buyurdu. Gelip sizi bulamazsam ne yapayım, deyince, **(Beni bulamazsan Ebû Bekre git! Benden sonra halîfem odur)** buyurdu. Vefât edeceklerine yakın, **(Bana kâğıd kalem geti-**

riniz! Ebû Bekre birşeyler yazacağım) buyurdu ve sonra, **(Allahü teâlâ ve müslimânlar Ebû Bekrden râzıdırlar)** dedi. Allâme İbnül Hemmâm **(Müsâyere)** adındaki kitâbında diyor ki: Allahü teâlâ, hazret-i Ebû Bekrin halîfe olacağını Resûlüne "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" bildirmişdi. Fekat, ümmetine söylemesini emr etmemişdi.

Hazret-i Ebû Bekr, Resûlullahdan iki sene ve birkaç ay sonra dünyâya geldi. Babası, Ebû Kuhâfe Osmândır. Yedinci babası olan Mürre, Resûlullahın da yedinci babasıdır. İsmi önceden Abdülkâ'be idi. Resûl aleyhisselâm Abdüllah olarak değişdirdi. Ebû Bekr, Bekrin babası demekdir. Bekr isminde oğlu yokdur. Fekat, Arabistândaki âdete göre, oğlu olmak için, bir erkek babası diye soyadı konulurdu. Bunun için, kendisine Ebû Bekr demiş idi. Cehennemden âzâd olduğu, çeşidli hadîs-i şerîflerde bildirildiği için, **(Atîk)**, ya'nî (âzâd olmuş adam) da denir. Resûlullahın mi'râcını işitir işitmez, inanarak kâfirleri şaşkına çevirdiği için, Allahü teâlâ **(Sıddîk)** ismini vererek şereflendirdi. Beyâz yüzlü, za'îf, nûrlu bir zât idi. Îmâna gelmeden evvel Kureyş kâfirlerinin ileri gelenlerinden, büyüklerinden, sayılı olanlarından ve sözü tutulanlarından idi. Îmâna gelmeden önce de, çok afîf, ağırbaşlı, doğrulukla meşhûr idi. Hiç şerâb içmemiş, şi'r söylememişdi. Mekkenin sayılı tüccârlarından olup, pek zengin idi. Çok hayr yapar, iyiliği severdi. Îmâna gelmeden evvel, Resûlullah ile gençlik arkadaşı idi. Çok sevişirlerdi. Ticâret için gitdiği yerlerde, âhır zemân Peygamberinin geleceğini, kendisinin ona sahâbî olacağını, kâhinlerinden ve din âlimlerinden çok işitmişdi. Resûlullah çağırınca, seve seve hemen îmâna geldi. Annesi Ümmülhayr da, ilk îmâna gelenlerdendir. Fekat babası Osmân, ancak Mekkenin fethinde, çok yaşlı iken îmâna geldi. Eshâb-ı kirâm arasında, babası, anası ve çocuklarının ve torunlarının hepsi îmâna gelen, Ebû Bekrden başka kimse yokdu.

Mekkede iken ve hicret ederken ve Medînede her gazâda ve harb olmıyan zemânlarda Resûlullahın yanından ayrılmadı. Bir iki def'a izn ile ayrılmışdır. Resûlullahın sâdık dostu ve sır arkadaşı ve her işinde müsteşârı idi. **(Allahü teâlâ, beni dört vezîr ile kuvvetlendirdi. İkisi melekdir. İsmleri Cebrâîl ve Mikâildir. İkisi de insandır. İsmleri Ebû Bekr ve Ömerdir)** hadîs-i şerîfi, şerefinin yüksek olduğunu göstermekdedir. Eshâb-ı kirâm, Resûlullahın yanında, halka olarak otururlardı. Resûl aleyhisselâm, sağ yanına Ebû Bekri, sol yanına Ömeri oturturdu. Ebû Bekrin üstüne ve yok iken onun yerine, kimseyi oturtmazdı. Yeri boş kalırdı. Güzel huyları, cesâreti, cömerdliği, ilmi, zekâsı ve hele takvâsı Sahâbe-

nin hepsinden fazla idi. Hazret-i Alî, (İçimizde en cesûr Ebû Bekrdir) buyurdu. Resûlullah vefât edince, Arabistândaki köylülerin çoğu dinden çıkdı, mürted oldular. Hazret-i Ebû Bekr, halîfe olunca, mürtedlerle harb etmeği emr buyurdu. Eshâb-ı kirâm, bütün Arabistâna karşı nasıl harb edebiliriz dediler. Kılıncını çekip ilerledi. Eshâb-ı kirâm arkasından yürüdüler. Velleyl sûresinin onyedinci âyet-i kerîmesi ile senâ buyuruldu. Resûl aleyhisselâmın **(Ebû Bekrin malı gibi hiçbir kimsenin malı bana fâideli olmadı)** buyurduğu, imâm-ı Ahmedin Müsnedinde ve Münâvîde yazılıdır. Ticâretden bütün kazancını Resûlullah için dağıtdı.

Halîfe iken, ağır bir süâl çıkınca, cevâbını Kur'ân-ı kerîmde, bundan sonra bildiği hadîs-i şerîflerde arardı. Bulamayınca, Sahâbeye sorardı. Hadîs-i şerîf ile çözemezler ise, birlikde araşdırırlar, söz birliği olursa, öylece yapardı. Söz birliği olmazsa, kendi ictihâd ederdi. Hazret-i Ömer "radıyallahü teâlâ anh" halîfe iken, Kur'ân-ı kerîmde ve hadîs-i şerîflerde bulamadığını, Ebû Bekrin "radıyallahü teâlâ anh" ictihâdında bulursa, ona uyardı. Bulamazsa, kendi ictihâd ederdi.

Zekâsı şaşılacak kadar çokdu. Birgün Resûl aleyhisselâm, **(Allahü teâlâ, bir kuluna, dünyâ ile âhiretden hangisini istersin dedi. O kul, Rabbimin yanında olan ni'metleri isterim dedi)** buyurunca, Resûlullahın vefât edeceğini hemen anlayıp çok ağladı. Eshâb-ı kirâm, hazret-i Ebû Bekrin bu çabuk anlayışına şaşıp kaldılar. Resûl aleyhisselâm, **(Kur'ân-ı kerîmi en çok bilen, imâm olur)** buyurmuşdu. Vefât edeceği zemân, hazret-i Ebû Bekrin imâm olmasını emr edince, Eshâb-ı kirâm arasında, Kur'ân-ı kerîmi en çok anlıyanın kendisi olduğu haber verilmiş oldu. Hadîs-i şerîfleri ve Resûlullahın edeblerini en çok bilen o idi. Eshâb-ı kirâm, sıkışdıkları şeyleri ondan sorar, öğrenirlerdi. Kendisinden bizlere az sayıda hadîs-i şerîf ulaşmasının sebebi, Resûlullahdan sonra az yaşadığı ve bu kısa zemânı, mürtedlerle ve âsîlerle savaşda geçirdiği içindir. Rü'yâ ta'bîrinde, Eshâb-ı kirâmın en üstünü idi. Tâbi'înin büyüklerinden olan ve rü'yâ ta'bîri ile meşhûr olan İbni Sîrîn, (Resûlullahdan sonra, rü'yâ ta'bîrinde en üstün olan Ebû Bekrdir) demişdir. Arab kabîlelerinin ve hele Kureyş kabîlesinde olanların soylarını saymakda en bilgili idi. İleriyi görüşü, buluşu, tedbîr alışı da, herkesden üstün idi. Resûl aleyhisselâm dünyâ işlerinin hepsini ona danışırdı. Bir hadîs-i şerîfde, **(Cebrâîl bana dedi ki: Allahü teâlâ Ebû Bekr ile danışmayı sana emr ediyor)** buyuruldu. Âl-i İmrân sûresi yüzellidokuzuncu âyetinde, **(İşlerinde onlara danış!)** emri, hazret-i Ebû Bekr ve hazret-i Ömer ile müşâvere etmek için geldi. Eshâb-ı kirâm arasında, Kur'ân-ı kerîmin hepsini ezberliyen

birkaç kişiden biri, hazret-i Ebû Bekrdir.

Hazret-i Ebû Bekrin, Peygamberlerden sonra insanların en üstünü olduğunu gösteren âyet-i kerîmeler ve pek çok hadîs-i şerîf vardır. Bunlardan birkaçını bildirelim:

Tevbe sûresinin kırkbirinci âyetinde meâlen, **(Mağaradaki iki kişinin ikincisi)** buyuruldu. Bu âyet-i kerîme, hazret-i Ebû Bekri "radıyallahü teâlâ anh" medh etmekdedir. Velleyl sûresinin beşinci âyeti, hazret-i Ebû Bekrin şânını bildirmekde olduğu, söz birliği ile haber verilmişdir. Yine bu sûrenin onyedinci âyeti, hazret-i Ebû Bekr için nâzil oldu. Bekara sûresinin 274. cü âyeti, Ebû Bekr hakkında nâzil olduğu da bildirilmekdedir. Çünki, sadaka vermenin çeşidli sevâblarına kavuşmak için, geceleri onbin altunu gizli olarak, onbin altunu da, gözönünde olarak ve gündüzleri de böyle onarbin altunu sadaka vermişdir.

Deylemînin bildirdiği ve Münâvîde yazılı olan hadîs-i şerîfde, **(Ebû Bekr-i Sıddîk, insanların en iyisi ve en üstünüdür. Yalnız Peygamber değildir)** buyuruldu. Yine Deylemînin bildirdiği ve Münâvîde yazılı hadîs-i şerîfde, **(Ebû Bekrin ismi, gök ehli arasında atîkdir. Yeryüzünde de atîkdir)** buyuruldu.

Ebû Nu'aymın "rahime-hullahü teâlâ" bildirdiği ve Münâvîde yazılı hadîs-i şerîfde, **(Ebû Bekr, Allahü teâlânın ateşden âzâd etdiği kimsedir)** buyuruldu.

Bir hadîs-i şerîfde, **(Peygamberlerden başka Ebû Bekrden dahâ üstün bir kimse üzerine güneş doğmadı)** buyuruldu.

Bir hadîs-i şerîfde, **(Hiçbir kimse, bana sohbeti ile ve malı ile Ebû Bekr kadar fâideli olmadı. Eğer Rabbimden başka dost edinseydim, Ebû Bekri dost edinirdim)** buyuruldu.

Bir hadîs-i şerîfde, **(Ümmetimden en önce Cennete girecek olan, Ebû Bekrdir)** buyuruldu.

Deylemînin "rahime-hullahü teâlâ" bildirdiği ve Münâvîde yazılı bir hadîs-i şerîfde, **(Ebû Bekri sevmek ve ona şükr etmek, ümmetimin hepsi üzerine vâcibdir)** buyuruldu.

Hatîb-i Bağdâdînin "rahime-hullahü teâlâ" bildirdiği ve Münâvîde yazılı hadîs-i şerîfde, **(Kıyâmet günü, insanların hepsi hesâb olunur. Yalnız Ebû Bekr olunmaz)** buyuruldu.

Bir hadîs-i şerîfde, **(İyi huylar üçyüzaltmış dânedir. Allahü teâlâ dilerse, bir kuluna bu huylardan birini verir. Bu huyundan dolayı, onu Cennete sokar)** buyuruldukda, hazret-i Ebû Bekr, (Yâ Resûlallah! O huylardan birisi bende var mıdır?) dedikde, **(Evet, sende o huyların hepsi vardır)** buyuruldu.

Birgün, **(Ey mutmainne olan nefs!..)** âyet-i kerîmesi sonuna kadar okundu. Hazret-i Ebû Bekr “radıyallahü teâlâ anh”, (Yâ Resûlallah! Bu ne güzel şeydir) dedikde, **(Sen ölürken, melek, sana böyle söyliyecekdir)** buyurdu.

Hazret-i Ebû Bekr, bir kerre Sahâbeden birine incindi. Resûl aleyhisselâm bunu işitince, Eshâb-ı kirâmı toplayıp, **(Allahü teâlâ, beni size Peygamber gönderdi, inanmadınız. Yalnız Ebû Bekr inandı. Bana malı ile, canı ile yardım etdi. Benim hâtırım için, bu arkadaşımı incitmeyiniz!)** buyurdu. O günden sonra hiç kimse, hazret-i Ebû Bekri incitecek bir şey söylemedi ve yapmadı “radıyallahü teâlâ anh”.

Bir hadîs-i şerîfde, **(Cebrâîl aleyhisselâma, hazret-i Ömerin üstünlüklerini sordum. Cebrâîl bana, Ömerin üstünlüklerini, Nûh aleyhisselâmın peygamberlik zemânı kadar,** (ya’nî 950 sene) **anlatsam bitiremem. Bununla berâber, Ömerin bütün iyilikleri Ebû Bekrin iyiliklerinden birisi kadardır dedi)** buyurdu.

En çok kimi seviyorsun, yâ Resûlallah “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” denildikde, **(Âişeyi)** buyurdu. Erkeklerden kimi dediklerinde, **(Âişenin babasını)** buyurdu. Ondan sonra kimi denildikde, **(Ömer bin Hattâbı)** buyurdu.

Birgün, hazret-i Ebû Bekr ile hazret-i Ömeri “radıyallahü teâlâ anhümâ” göstererek, **(Bu ikisi Peygamberlerden başka, Cennetdeki insanların en üstünüdür)** buyurdu.

Birgün, Resûlullahın sağ yanına Ebû Bekr, sol yanına Ömer “radıyallahü teâlâ anhümâ” geldiler. Mubârek elleri ile herbirinin elinden tutup, mescid-i şerîfe girdi ve **(Kıyâmet günü, üçümüz böyle geliriz)** buyurdu.

Birgün hazret-i Ebû Bekrle hazret-i Ömeri görünce, **(Bu ikisi benim gözüm ve kulağım yerindedir)** buyurdu.

Birgün bu ikisine karşı, **(Beni ikiniz ile kuvvetlendiren Allahü teâlâya hamd olsun!)** buyurdu.

Bir hadîs-i şerîfde, ikisine karşı, **(İkinizin uyuşduğunuz her şeyde, sizden ayrılmam)** buyurdu.

Deylemînin “rahime-hullahü teâlâ” bildirdiği ve Münâvîde yazılı hadîs-i şerîfde, **(Her Peygamberin halîli vardır. Benim halîlim Ebû Bekrdir)** buyurdu.

Bir hadîs-i şerîfde, **(Her Peygamberin ümmeti arasından çok sevdiği kimseler vardır. Benim seçdiğim, Ebû Bekr ve Ömerdir)** buyuruldu “radıyallahü teâlâ anhümâ”.

Bir hadîs-i şerîfde, **(Ümmetimden, lâ ilâhe illallah kelimesini**

istediğim gibi, Ebû Bekr ile Ömeri sevmelerini de istiyorum) buyurdu “radıyallahü teâlâ anhümâ”.

İbni Adînin “rahime-hullahü teâlâ” bildirdiği ve Münâvîde yazılı olan hadîs-i şerîfde, **(Ebû Bekr ile Ömeri sevmek îmândır. Bunlara düşmanlık küfrdür)** buyurdu. Bu hadîs-i şerîfden dolayı, âlimlerin hepsi, hazret-i Ebû Bekr ile hazret-i Ömere söğmek ve düşmanlık etmek küfr olduğunda söz birliğine varmışlardır ve Allahü teâlâ, şî’îlere la’net etsin demişlerdir.

Bir hadîs-i şerîfde, **(Ebû Bekrin îmânı, bütün insanların îmânları toplamı ile dartılsa, Ebû Bekrin îmânı dahâ ağır gelir)** buyuruldu “radıyallahü teâlâ anh”.

Hazret-i Alî buyuruyor ki, (Hangi iyilikde birinciliği kazanmak istedimse, Ebû Bekri hepsinde kendimden ilerde buldum). Yine buyuruyor ki, (Resûlullahdan sonra insanların en hayrlısı Ebû Bekr ile Ömerdir. Bir mü’minin kalbinde, benim sevgim ile Ebû Bekre ve Ömere düşmanlık birarada bulunamaz). Hazret-i Alî her hutbesinde, (Yâ Rabbî! Hulefâ-i râşidîni ıslâh eylediğin gibi, bizi de ıslâh eyle!) derdi. Hulefâ-i râşidîn kimlerdir denildikde, gözleri yaşla dolup, (Onlar, benim çok sevdiğim, Ebû Bekr ile Ömerdir) buyurdu.

Hazret-i Ömer “radıyallahü teâlâ anh” dâimâ (Ebû Bekr bizim seyyidimizdir) derdi. Yine o, (Keşki, Ebû Bekrin göğsünde bir kılı olsaydım) buyurdu. Yine o, (Cennetde, her ân Ebû Bekri görmek isterim) derdi. Yine hazret-i Ömer, (Hiçbir iyilikde, Ebû Bekre yetişemedim) buyurdu.

Hazret-i Ebû Bekrin “radıyallahü teâlâ anh”, re’feti, merhameti pekçok olduğu için, ona (Evvâh) derlerdi “radıyallahü teâlâ anh”.

Cebrâîl aleyhisselâmın Resûlullah ile konuşduğunu, yalnız hazret-i Ebû Bekr “radıyallahü teâlâ anh” işitirdi.

Büyük âlim Bedreddîn Mahmûd bin Ahmed Aynî “rahime-hullahü teâlâ” **(Zeynül-mecâlis)** kitâbında diyor ki, hazret-i Ebû Bekr-i Sıddîk “radıyallahü anh”, (İnsana zarar dilinden gelir) ata sözüne göre, Allahü teâlânın râzı olmadığı birşeyi söylememek için, oniki sene mubârek ağzına taş koyardı. İslâmiyyete veyâ edebe uygun birşey söyliyeceği zemân, taşı çıkarırdı. Yaz günlerinde oruç tutar, kış günlerinde tutmazdı. Allahü teâlâdan o kadar çok korkardı ki, bir kuş görüp, (Ey kuş ne mutlu sana ki meyveleri yirsin. Yapraklar arasında gölgelenirsin. Kıyâmetde hesâba çekilmezsin. Keşki, Ebû Bekr de senin gibi olsa idi) demişdi. Bir kerre de, (Keşki bir yeşil ot olaydım. Hayvanlar beni yiyeydi. Böylece,

kıyâmet günü yaratılıp hesâba çekilmeseydim) buyurdu.

Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” vefât edince, Ensâr biraraya toplanıp, bizden bir emîr, Muhâcirlerden de bir emîr olsun dediler. Hazret-i Ebû Bekr “radıyallahü teâlâ anh”, bunu işitince, hazret-i Ömeri “radıyallahü teâlâ anh” yanına alıp, oraya geldi ve **(Halîfeler Kureyş kabîlesindendir)** hadîs-i şerîfini okudu. Hazret-i Ömer de (Ey Ensâr! Resûlullahın hazret-i Ebû Bekri imâm yapdığını unutdunuz mu? Hanginiz Ebû Bekrden dahâ üstün olduğunu söyliyebilir?) dedi. Ensârın hepsi birden (Ebû Bekrden dahâ üstün olmağı söylemekden Allahü teâlâya sığınırız) dediler. Hepsi Ebû Bekri “radıyallahü teâlâ anh” halîfe seçdiler. Hazret-i Alî ile hazret-i Zübeyr “radıyallahü teâlâ anhümâ” orada yokdu. Ertesi gün bunlar da mescide gelip, Eshâb-ı kirâmın hepsi “radıyallahü teâlâ anhüm ecma’în” hazret-i Ebû Bekri “radıyallahü teâlâ anh” sözbirliği ile halîfe yapdı. Tefsîr kitâblarında diyor ki: Feth sûresinin, **(Arâbdan size uymıyanlara söyle...)** meâlindeki emri, hazret-i Ebû Bekrin hilâfetinin hak ve doğru olduğunu göstermekdedir. Çünki, bu âyet-i kerîme geldikden sonra, müslimânları kâfirlere karşı gazâ etmeğe çağırmak, hazret-i Ebû Bekrin “radıyallahü teâlâ anh” mürtedler ile gazâya çağırmasından sonra olduğu muhakkakdır. Bu âyet-i kerîmede meâlen **(Ona itâ’at ederseniz, Allahü teâlâ size sevâb verir)** buyuruluyor. Hazret-i Ebû Bekrin hilâfeti “radıyallahü teâlâ anh” haksız olsa idi, ona itâ’at edenlere sevâb verilir denilmezdi.

Emîr Cemâleddîn Yûsüf Zâhirînin **(Mevridil-letâfe)** kitâbında diyor ki, Allahü teâlâ, bütün insanlar arasında üç kimseye halîfe demişdir: Âdem aleyhisselâma, Dâvüd aleyhisselâma ve hazret-i Ebû Bekre “radıyallahü teâlâ anh”.

Hazret-i Ebû Bekr, hazret-i Ömeri “radıyallahü teâlâ anhümâ” hâkim yapdı, hazret-i Osmânı “radıyallahü teâlâ anh” kâtib yapdı. Ebû Ubeyde “radıyallahü teâlâ anh” de emniyyet âmiri idi. Resûlullahın “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” gümüş yüzüğünü parmağına takdı. Halîfe olunca da, ticâretini bırakmadı. Eshâb-ı kirâm “radıyallahü teâlâ anhüm ecma’în” ticâret yapmasını uygun görmeyip, kendisine Beyt-ül-mâldan günde yarım koyun ve senede 2500 akçe gümüş ve yazlık ve kışlık birer kat elbise verildi.

Mir’ât-i kâinât kitâbından alınan yazı burada temâm oldu.

Allahümme innî eûzü-bike min azâbil-kabri ve min azâbinnâr ve min fitnetil mahyâ velmemâti ve min fitnetil Mesîhiddeccâl.

HAZRET-İ MU'ÂVİYE
"radıyallahü anh"

Hazret-i Mu'âviyenin büyüklüğünü, üstünlüğünü, islâm âlimlerinin çoğu kitâblarında bildirmiş ve bu yazılarını âyet-i kerîmelerle ve hadîs-i şerîflerle isbât etmişlerdir. Türkçe (İslâmda İlk Fitne) ve (Hak Sözün Vesîkaları) kitâblarında bu yazılardan ve vesîkalardan çoğu bildirilmişdir. Aşağıda birkaç satır dahâ yazmak uygun görüldü. Bu yazılar, büyük islâm âlimi İbni Hacer-i Mekkî hazretlerinin (Tathîrülcenân vellisân) kitâbından terceme edilmişdir. Bu kitâb, ikinci def'a olarak 1385 (m. 1965) yılında Mısrda basılmışdır. Beşinci sahîfede buyuruyor ki:

Hazret-i Mu'âviyede "radıyallahü teâlâ anh", müslimânlık şerefi ve Eshâbdan olmak şerefi ve hadîs-i şerîflerde övülmüş olan Kureyş kabîlesinden olmak şerefi ve Resûlullaha "sallallahü aleyhi ve sellem" nikâh ile akrabâ olmak şerefi toplanmışdır. Bu akrabâ olmak şerefi, o kadar yüksek bir şerefdir ki, böyle akrabâ olanların Cennetde Resûlullahın yanında bulunacakları bildirilmişdir. Saydığımız üstünlüklerden herhangi birisi, bir müslimânda bulunursa, onu sevmek lâzım gelir. Bu şereflerin hepsinin toplanmış olduğu bir zâtın ise ne kadar çok sevileceğini, aklı ve insâfı olan herkes kolayca anlar.

Eshâb-ı kirâm arasındaki ayrılıklar, döğüşmeler, birbirlerini sevmedikleri için değildi. Meselâ, Hâlid ibni Velîd ile Sa'd bin Ebî Vakkâs "radıyallahü teâlâ anhümâ" birşey üzerinde uyuşamamışlardı. Bir kimse, Sa'd ibni Ebî Vakkâsın yanında, Hâlid bin Velîdi kötülemeğe başladı. Sa'd ibni Ebî Vakkâs, bunu hemen susdurup, (Sus, ona birşey söyleme! Aramızdaki ayrılık, din kardeşliğimizi bozmaz) buyurdu. Bunun gibi, hazret-i Alî, sokakda Zübeyr bin Avvâm ile karşılaşdı. Hazret-i Osmân için olan birşeyden dolayı, birbirleriyle sertçe söyleşdiler. Zübeyrin oğlu Abdüllah, bundan dolayı, hazret-i Alîyi sövmeğe başlarken, babası çok kızdı ve oğlunu döğdü.

Bir hadîs-i şerîfde buyuruldu ki, **(Ümmetimin azâbı dünyâda verilir.)** Ya'nî dünyâda ümmetimin arasında olan fitneler, sıkıntılar, günâhlarının dökülmesine sebeb olur. Bunun gibi, dahâ nice hadîs-i şerîfler bildiriyor ki, Eshâb-ı kirâm arasındaki muhârebeler, yalnız

dünyâda olan ayrılıkdır. Âhıretde, hepsine sevâb, ya'nî Cennet vardır. Eshâb-ı kirâmın her biri "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în" her işinde, Allahü teâlânın rızâsını, sevgisini kazanmağa çalışır ve Onun emrine uymak zan etdikleri işe sarılırlardı. Ehl-i sünnet âlimleri "rahime-hümullahü teâlâ" söz birliği ile bildiriyor ki, bir müslimân, büyük günâh işleyince kâfir olmaz. O hâlde, hazret-i Alî ile muhârebe eden Eshâb-ı kirâma "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în" kâfir demek, la'net etmek, onları söğmek, hiç câiz olmaz.

Müslimânların en kıymetli ve temel iki kitâbından biri olan **(Müslim)** sahîhinde ve başka kitâblarda diyor ki, hazret-i Mu'âviye "radıyallahü teâlâ anh", Resûlullahın kâtibi idi. Yanında yazardı. Zeyd bin Sâbit "radıyallahü teâlâ anh" vahy yazardı. Mu'âviye, hem vahy, hem de mektûb yazardı.

Abdüllah ibni Mubârek "rahime-hüllahü teâlâ" buyuruyor ki, (Hazret-i Mu'âviye "radıyallahü teâlâ anh", Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" yanında giderken, atının burnuna giren toz, Ömer bin Abdül'azîzden bin kerre dahâ kıymetlidir). Buradan, hazret-i Mu'âviyenin ne kadar yüksek olduğu açıkça anlaşılmakdadır. Hazret-i Mu'âviyenin "radıyallahü anh" üstünlüğünü anlatmağa şu hadîs-i şerîf yetişir: Tirmüzî "rahime-hüllahü teâlâ" bildiriyor ki, Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu: **(Yâ Rabbî! Onu hâdî ve mühdî eyle!)** Ya'nî, Onu doğru yola ulaşdır ve doğru yola ulaşdırıcı eyle!)

Mu'cizelerine Ahmedin, yokdur adedle hesâb,
etdiler ammâ sahâbe, ondan üç bini ta'dâd.

Mu'cize, herkim nebîdir, sıdkına olur delîl,
şöyle ki, gün olduğunu haber verir âfitâb.

Mu'cize, bir de görülse, yetişir tasdîk için,
göstermişdir, hod Muhammed, mu'cizât-ı bî hesâb.

Sıdkına Kur'ân yeter ki, Hak sözüdür şübhesiz,
zîrâ üstündür belâgatde, cümleye ol kitâb.

Şöyle ki, cin ve beşer mislini yapamadılar,
tâ ki bildiler, kelâmullah imiş bî irtiyâb.

İYİ İNSAN OLALIM, HEP İYİLİK YAPALIM!

Allahü teâlâ, iyi insanı sever, Allahü teâlânın sevgisini kazanmak için çalışana **(Sâlih insan), (İyi insan)** denir. Allahü teâlânın sevgisini kazanmış olana **(Velî), (Evliyâ)** denir. Başkalarının da iyi insan olması için çalışan Velîye **(Mürşid)** denir. İyi insan olmak için, Allahü teâlâya karşı iyi olmak ve Peygamber efendimize karşı iyi olmak ve bütün insanlara karşı iyi olmak lâzımdır. Bir kimsede bu üç iyilikden biri bulunmazsa, buna iyi insan denilemez. Allahü teâlâya karşı iyi olmak, Onun var olduğuna, bir olduğuna, herşeyi Onun yaratdığına, yapdığına inanmak demekdir. Her insanın, her canlının ve her cansız cismlerin ve kuvvetlerin yapdıkları herşeyi, O irâde edip, dileyip halk etmekde, var etmekdedir. Muhammed aleyhisselâma karşı iyi olmak, Onun Allahü teâlânın Peygamberi olduğuna, bütün Peygamberlerin ve bütün insanların en üstünü, en kıymetlisi olduğuna ve her sözünü Allahü teâlâ tarafından söylediğine **(îmân etmek),** inanmak ve Ona tâbi' olmak, uymakdır. Onun sözlerine **(Hadîs-i şerîf)** denir. Ona inanmak ve uyabilmek için, Onun sözlerini, hareketlerini ve işlerini, iyi ve fenâ dediklerini öğrenmek lâzımdır. Ya'nî **(İlm)** lâzımdır.

Müslimânın öğrenmesi lâzım olan bilgilere **(İslâm ilmleri)** denir. İslâm bilgileri ikiye ayrılır: **(Din bilgileri)** ve **(Fen bilgileri).** Din bilgileri de ikiye ayrılır: **(Beden bilgileri)** ve **(Kalb ile îmân bilgileri).** Beden bilgileri, yapılması iyi ve lâzım [Farz] olan ve yapılması fenâ ve yasak [Harâm] olan şeyleri bildiren ilmlerdir. Din ilmlerini Muhammed aleyhisselâm bildirdi. Bunlara **(İslâmiyyet)** denir. Beden bilgilerine **(Ahkâm-ı ilâhiyye)** veyâ **(Ahkâm-ı islâmiyye bilgileri)** denir. İslâmiyyeti doğru olarak öğrenip anlatan ve kitâblarına yazan âlimlere **(Ehl-i sünnet âlimleri)** denir. Ehl-i sünnet âlimleri, bu ilmleri, **(Kur'ân-ı kerîm)**den ve **(Hadîs-i şerîf)**lerden anlamışlar, kendi düşüncelerini karışdırmamışlardır. Kendi düşüncelerini de karışdıran âlimlere **(Bid'at ehli)** veyâ **(Dinde reformcu),** ya'nî sapık denir. Ehl-i sünnet âlimleri, ilmde **(İctihâd)** derecesine yükselmiş olan mürşidlerdir. Zemânlarında mevcûd olan fen bilgilerine de âşinâdırlar.

Bir Mürşid-i kâmilin sohbetinde, ya'nî yanında bulunup, ahkâm-ı islâmiyye bilgilerini işiten kimse, hem ahkâm-ı islâmiyyeyi öğrenir. Hem de, Onun mubârek kalbinden yayılan nûrlara kavu-

şur. Bu nûrların yayılmasına **(Feyz)** denir. Güneş, dâimâ, gördüğümüz ziyâları neşr etdiği, yaydığı gibi, (ultra-viyole) ve (infera ruj) dediğimiz, görülemiyen şuâlar da neşr etmekdedir. Göremediğimiz (Laser), (Röntgen), (Katod) ve (Ölüm) şuâları da vardır. Herbirini hâsıl eden kaynakları vardır. Resûlullahın mubârek kalbinden dâimâ hâsıl olan, devâmlı fışkıran, görünmiyen şuâlar da vardır. Bu şuâlara [ışınlara] **(Nûr)** denir. Bu şuâlar, Eshâb-ı kirâmın, ya'nî yanında bulunan müslimânların kalblerine, isti'dâdları, ya'nî alabilecekleri kadar geldi. Herkesin isti'dâdı, islâmiyyete uyduğu kadardır. Eshâb-ı kirâmın her biri, Ehl-i sünnet âlimi idi. Her biri, kendisine gelen nûrlardan, feyzlerden, Resûlullaha olan îmânının ve muhabbetinin kuvveti kadar alabildi. Ebû Bekr-i Sıddîkın îmânı ve sevgisi, hepsinden çok olduğu için, hepsinden çok feyz aldı. Birisini sevmek, onun sevdiklerini sevmek, onu üzenleri sevmemek, her işinde ona tâbi' olmak, hizmet etmekdir. İnsanın kalbi, fosforesans madde gibidir. Aldığı nûrları saçar. Eshâb-ı kirâmın kalblerinin saçdığı nûrlar, Tâbi'înden, muhabbet sâhiblerinin kalblerine girdi. Böylece, her asrdaki muhabbet sâhibleri kendi mürşidlerinden, hem islâmiyyeti öğrendiler. Hem de feyz aldılar.

Bir kimsenin kalbi, kendi mürşidinin kalbine, Resûlullahdan gelmiş olan feyzlere kavuşursa, bunun îmânı kuvvetlenir. İslâmiyyete uyması, ibâdet yapması kolay ve tatlı olur. Nefsi, günâh, kötü arzûlarından vazgeçer. Aklı, ticâret, zırâat ile, halâl kazanmakla, fen, san'at, hukûk, cihâd ve astronomi gibi dünyâ işleri, hesâbları ile meşgûl olur, herkesin müşküllerini çözer ise de, kalbinde bunların hiçbiri bulunmaz. İbâdetlerini ve her işi ve her iyiliği, yalnız Allahü teâlâ emr etdiği için yapar. Başka bir menfe'at düşünmez. Kalbine, rûh âleminin bilgileri gelir. Seyyid Abdülhakîm-i Arvâsî "rahmetullahi aleyh" böyle idi. Îmân ve fıkh bilgilerinden ve her meslekden, her fenden sorulanlara verdiği cevâblar, dinleyenleri hayretde bırakırdı. Çalışarak, akl ile öğrenilen din ve fen bilgilerine **(İlm)** denir. Mürşidin kalbine gelen bilgilere **(Şühûd)** ve **(Ahvâl)** denir. Allahü teâlânın ve sıfatlarının şühûduna **(Ma'rifet)** denir. Allahü teâlânın ma'rifeti, yalnız Onun var olduğunu, âlemin ya'nî her mahlûkun yok olduklarını, aynadaki hayâl gibi, bir görünüş olduklarını anlamakdır. Sıfatlarının ma'rifeti, hiçbir şeye benzemediklerini anlamakdır. Bu iki ma'rifete, **(Ma'rifet-ullah)** ve **(Fenâ-fillah)** denir. Buna kavuşana **(Ârif)** denir. Ârif olan, kimseye kötülük yapamaz. Herkese hep iyilik yapar. Allahü teâlânın sevgili kulu, bir mürşid olur. Hem islâmiyyet ilmlerini, hem de feyz yayar. Bunun yaydığı ilmlere mürşid denmez. İlmi yayan insana mürşid denir. Ya'nî mürşid, insan-ı kâmil demekdir. Herkese, vatana, millete hayrlı, fâideli, olgun bir müslimân

demekdir. Mürşidden feyz gelmesi için, islâmiyyeti bilmek ve tatbîk etmek [uymak] şartdır. Meselâ, bir kadın islâmiyyete uymak isterse, başını, saçını, kollarını, bacaklarını, yabancı erkeklere göstermemesi, sokağa çıkarken, yüzünden ve avuçlarından başka yerlerini örtmesi lâzımdır. İslâmiyyete uymıyana feyz gelmez. Hem de tevbe etmezse, Cehennem ateşinde yanacağı bildirildi. Gelen feyzlerden, kalbin alabilmesi için de, mürşidin kemâlini anlamak ve inanmak ve kendisini bunun için sevmek lâzımdır. Böyle sevene, mürşidin kitâblarını okurken de feyz gelir. Sohbetde mürşidi dinlerken veyâ kitâbını okurken, feyz almağa kavuşan kimse, mürşide uzakdan **(Râbıta)** yapınca, ya'nî sûretini, yüzünü hayâline getirince [hâtırlayınca] da feyz alır. Eski mürşidlerin kabrlerini ziyâret edince, onlardan da feyz alır.

Allahümme salli alâ Muhammedin ve alâ Âlihi ve Sahbihi ve sellim.

İmâm-ı Rabbânî müceddid-i elf-i sânî Ahmed Fârûkî Serhendî hazretlerinin birinci cild sekseninci mektûbu:

SEKSENİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, mirzâ Fethullah-i Hakîme yazılmışdır. Yetmişüç fırka içinde, kurtulan bir fırkanın, Ehl-i sünnet fırkası olduğunu bildirmekdedir:

Hak teâlâ, Muhammed Mustafânın "alâ sâhibihessalâtü vesselâm" nûrlu caddesinde yürümek nasîb eylesin! Fârisî mısra' tercemesi:

İş budur. Bundan başkası hiçdir.

Hadîs-i şerîfde, müslimânların yetmişüç fırkaya ayrılacakları bildirildi. Bu yetmişüç fırkadan herbiri, islâmiyyete uyduğunu iddi'â etmekdedir. Cehennemden kurtulacağı bildirilen bir fırkanın kendi fırkası olduğunu söylemekdedir. Mü'minûn sûresi, ellidördüncü [54] ve Rûm sûresi otuzikinci âyetinde meâlen, **(Her fırka, doğru yolda olduğunu sanarak, sevinmekdedir)** buyuruldu. Hâlbuki, bu çeşidli fırkalar arasında kurtulucu olan birinin alâmetini, işâretini, Peygamberimiz "sallallahü aleyhi ve sellem" şöyle bildirmekdedir: **(Bu fırkada olanlar, benim ve Eshâbımın gitdiği yolda bulunanlardır).** İslâmiyyetin sâhibi kendini söyledikden sonra, Eshâb-ı kirâmı da "rıdvânullahi teâlâ aleyhim ecma'în", söylemesine lüzûm olmadığı hâlde, bunları da söylemesi, (Benim yolum, Eshâbımın gitdiği

yoldur. Kurtuluş yolu, yalnız Eshâbımın gitdiği yoldur) demekdir. Nitekim Nisâ sûresi, yetmişdokuzuncu âyetinde meâlen, **(Resûlüme itâ'at eden, elbette Allahü teâlâya itâ'at etmişdir)** buyuruldu. Resûle itâ'at, Hak teâlâya itâ'at demekdir. Ona "sallallahü aleyhi ve sellem" uymamak, Allahü teâlâya isyândır. Allahü teâlâya itâ'atin, Resûlüne itâ'atden başka olduğunu sananlar için nâzil olan, Nisâ sûresinin, **(Allahü teâlânın yolu ile, Resûlünün yolunu birbirinden ayırmak istiyorlar. Senin söylediklerinin ba'zısına inanırız, ba'zısına inanmayız diyorlar. İkisi arasında ayrı bir yol açmak istiyorlar. Bunlar, elbette kâfirdir)** meâlindeki yüzkırkdokuzuncu âyeti, bunların kâfir olduklarını bildiriyor. Eshâb-ı kirâmın "rıdvânullahi teâlâ aleyhim ecma'în" yolunda gitmeyip de, Peygambere "aleyhissalâtü vesselâm" uyduğunu söyliyen, yanılıyor. Ona "sallallahü aleyhi ve sellem" uymuş değil, isyân etmiş oluyor. Böyle yol tutan, kıyâmetde kurtulamıyacakdır. Mücâdele sûresinin, **(Doğru birşey yapdıklarını sanıyorlar. Biliniz ki, onlar yalancıdır, kâfirdir)** meâlindeki onsekizinci âyeti bu gibilerin hâlini gösteriyor.

Eshâb-ı kirâmın "aleyhimürrıdvân" yolunda giden, hiç şübhe yok ki, Ehl-i sünnet vel cemâ'at fırkasıdır. Allahü teâlâ, bu fırkanın yorulmadan, yılmadan çalışan büyüklerine, bol bol mükâfat versin! Cehennemden kurtulan fırka, yalnız bunlardır. Çünki, Peygamberimizin "sallallahü aleyhi ve sellem" Eshâbına "aleyhimürrıdvân" dil uzatan, bunlara uymakdan, elbette mahrûmdur.

[Şî'îler, oniki kısmdır. Her kısmı da kollara ayrılmışdır. Ba'zısı abdestsiz, guslsüz gezer. Nemâz kılanları azdır. Hepsinin i'tikâdı, inanışı Ehl-i sünnetden ayrıdır. Alevî değildirler. **(Alevî),** Ehl-i beyti seven, onların yolunda giden kimse demekdir. İmâm-ı Alîye ve bunun hazret-i Fâtımadan olan çocuklarına **(Ehl-i beyt)** denir. Ehl-i beyti sevmek şerefini Ehl-i sünnet kazanmış, onları sevmeği, onların yolunda bulunmağı, son nefesde îmân ile gitmenin alâmeti, işâreti demişdir. O hâlde alevî, Ehl-i sünnetdir. Bunun için, alevî olmak isteyen kimsenin, Ehl-i sünnet olması lâzımdır. Bugün, zındıklar ve müslimânlıkla ilgileri olmıyan kimseler, mubârek Alevî ismini Ehl-i sünnetden alıp, kendilerine mal etmek istiyorlar. Bu güzel ismin gölgesi altında, gençleri aldatmağa, Resûlullahın yolundan ayırmağa uğraşıyorlar. Bu konuda, **(Hak Sözün Vesîkaları)** kitâbımızda geniş bilgi vardır.]

Mu'tezilî fırkası ise, sonradan meydâna çıkmışdır. Bunun kurucusu olan Vâsıl bin Atâ, Hasen-i Basrînin "rahmetullahi aleyh" talebesinden idi. Îmân ile küfr arasında, bir üçüncü kısm bulunduğunu söyliyerek, Hasen-i Basrînin yolundan ayrıldığı için, Hasen-i Basrî, buna (İ'tezele annâ) buyurdu ki, bizden ayrıldı demekdir.

Diğer bütün fırkalar da, sonradan meydâna çıkdı.

Eshâb-ı kirâma dil uzatmak, Allahü teâlânın Peygamberine “sallallahü aleyhi ve sellem” dil uzatmak olur. (Eshâb-ı kirâma saygı göstermiyen, Allahü teâlânın Resûlüne îmân etmemişdir) buyuruldu. Çünki, onların kötülenmesi, sâhiblerinin, efendilerinin “sallallahü aleyhi ve sellem” kötülenmesi olur. Böyle yanlış i’tikâda düşmekden, Allahü teâlâya sığınırız! Kur’ân-ı kerîmden ve hadîs-i şerîflerden çıkan ahkâmı bizlere getiren, Eshâb-ı kirâmdır. Onlara dil uzatılınca, onların getirdiği şey de, kıymetden düşer. İslâmiyyeti bizlere getiren, Eshâb-ı kirâm arasından belli kimseler değildir. Bunda, herbirinin hizmeti, payı vardır. Hepsi adâletde, doğrulukda, öğretmekde müsâvîdir. Eshâb-ı kirâmdan “aleyhimürrıdvân” herhangi birine dil uzatılınca, dîn-i islâm kötülenmiş, söğülmüş olur. Allahü teâlâ, bu çirkin hâle düşmekden hepimizi korusun!

Eshâb-ı kirâma söğen eğer, (Biz, yine Eshâb-ı kirâma uyuyoruz. Onların hepsine uymak, şart değildir. Hattâ mümkin değildir. Çünki, sözleri birbirine uymıyor. Yolları başka başkadır) derse, bunlara deriz ki: Eshâb-ı kirâmdan ba’zısına uymuş olmak için, hiçbirini inkâr etmemek lâzımdır. Bir kısmını beğenmeyince, başka kısmına uyulmuş olamaz. Çünki, meselâ Emîr [Alî] “radıyallahü anh”, diğer üç halîfeyi büyük biliyor, hurmet ediyor ve uyulmağa lâyık olduklarını biliyordu. Bunlara, seve seve bî’at etmiş, hilâfetlerini kabûl etmişdi. Diğer üç halîfeyi sevmedikçe, Emîre “radıyallahü teâlâ anhüm” uyduğunu söylemek yalan olur, iftirâ olur. Hattâ, Emîri beğenmemek, onun sözlerini, hareketlerini, kabûl etmemek olur. Allahü teâlânın arslanı Alî “radıyallahü anh” için, onları idâre ediyordu, yüzlerine gülüyordu demek, câhilce, ahmakca söz olur. Allahın arslanının, o kadar ilm ve kahramanlığı ile, tâm otuz sene, üç halîfeye karşı düşmanlığını saklayıp, dost göründüğünü ve onlarla yalandan arkadaşlık etdiğini hangi akl kabûl eder? En aşağı bir müslimân bile böyle iki yüzlülük yapamaz. Emîri “radıyallahü anh” bu kadar küçülten, âciz, hîleci ve münâfık yapan böyle sözlerin çirkinliğini anlamak lâzımdır. Allah göstermesin, Emîrin “radıyallahü anh” böyle olduğunu, bir ân kabûl etsek bile, Peygamber efendimizin “sallallahü aleyhi ve sellem” bu üç halîfeyi “rıdvânullahi teâlâ aleyhim ecma’în” medh etmesine, büyültmesine, bütün yaşadığı müddetçe, bunlara kıymet vermesine ne diyecekler? Peygamber “sallallahü aleyhi ve sellem” efendimize de, iki yüzlü mü diyecekler? Hâşâ! Bu, hiç olamaz. Peygamberin “sallallahü aleyhi ve sellem” doğruyu bildirmesi vâcibdir. İdâre ediyordu diyen zındık olur, dinsiz olur. Mâide sûresi, yetmişinci âyetinde meâlen, **(Ey kıymetli Resûlüm! Rabbinden sana indirileni, herkese ulaşdır! Bunları, doğru bildirmezsen, Peygamber-**

lik vazîfeni yapmamış olursun! Allahü teâlâ, seni, düşmanlık etmek istiyenlerden korur) buyuruldu. Kâfirler diyordu ki, Muhammed “sallallahü aleyhi ve sellem”, vahy olunan şeylerden, işine gelenleri söylüyor, işine gelmiyenleri söylemiyor. Bunun üzerine, bu âyet-i kerîme gelerek herşeyi doğru söylediği bildirildi. Peygamberimiz “sallallahü aleyhi ve sellem”, âhırete teşrîf edinceye kadar, üç halîfeyi hep över, başkalarından üstün tutardı. Demek ki, bunları övmek, üstün tutmak, hatâ olamaz, yanlış yol olamaz.

Îmân edilecek şeylerde Eshâb-ı kirâmın hepsine uymak lâzımdır. Çünki, i'tikâd edilecek şeylerde, birbirlerinden hiç ayrılıkları yokdur. Fürû'da, ya'nî yapılacak işlerde ayrılma olabilir.

Eshâb-ı kirâmdan “rıdvânullahi teâlâ aleyhim ecma'în” birine dil uzatan kimse, hepsini lekelemiş olur. Çünki, hepsinin îmânı, i'tikâdı birdir. Birine dil uzatan, hiçbirine uymamış olur. Birbirlerine uygun olmadıklarını, aralarında birlik bulunmadığını söylemiş olur. Onlardan birini kötülemek, onun söylediklerine inanmamak olur. Tekrâr söyliyelim ki, islâmiyyeti bizlere bildiren, onların hepsidir. Onların herbiri âdildir, doğrudur. Herbirinin islâmiyyetde bildirdiği birşey vardır. Herbiri âyet-i kerîmeleri getirerek, Kur'ân-ı kerîm toplanmışdır. Bir kısmını beğenmiyen, islâmiyyeti bildireni beğenmemiş olur. Görülüyor ki, bu kimse, islâmiyyetin hepsini yapmamış olur. Böyle olan da, Cehennemden kurtulabilir mi? Bekara sûresi, seksenbeşinci âyetinde meâlen, **(Kur'ân-ı kerîmin bir kısmına inanıyorsunuz da, bir kısmına inanmıyor musunuz? Böyle yapanların cezâsı, dünyâda, rezîl, rüsvâ olmakdır. Âhıretde de, en şiddetli azâba atılacaklardır)** buyuruldu.

Kur'ân-ı kerîmi Osmân “radıyallahü anh” topladı. Hattâ, Ebû Bekr-i Sıddîk ile Ömer-ül Fârûk “radıyallahü anhümâ” topladı. Emîrin “radıyallahü anh” topladığı Kur'ân-ı kerîm, bundan başkadır. Görülüyor ki, bu büyükleri kötülemek, Kur'ân-ı kerîmi kötülemeğe kadar gidiyor. Allahü teâlâ, bütün müslimânları, böyle belâya düşmekden korusun! Şî'î mezhebinin müctehidlerinden birine sordular ki: Kur'ân-ı kerîmi, Osmân “radıyallahü anh” toplamışdır. Onun toplamış olduğu, bu Kur'ân için ne dersiniz? Ona bir kusûr bulmakda, hiç fâide göremem. Çünki, Kur'ân-ı kerîme dil uzatılırsa, din yıkılır dedi.

Aklı olan kimse, Peygamber efendimizin “sallallahü aleyhi ve sellem” vefât etdiği gün, Eshâb-ı kirâmın “radıyallahü teâlâ aleyhim ecma'în” hepsinin, yanlış bir kararda birleşeceklerini, elbette söyliyemez. Hâlbuki o gün, Eshâb-ı kirâmdan otuzüçbin adedi, hep birden, istekle ve seve seve Ebû Bekr-i Sıddîkı “radıyallahü anhüm” halîfe yapdı. Otuzüçbin Sahâbînin, yanlış bir işde, söz birliği

yapması, olacak şey değildir. Nitekim, Peygamberimiz “sallallahü aleyhi ve sellem”, **(Ümmetim yanlış bir iş üzerinde, söz birliği yapmaz!)** buyurmuşdu. Emîrin “radıyallahü anh” önceden, üzülmesi, o konuşmalar için, kendisi çağrılmadığından idi. Kendisi de böyle olduğunu bildirmiş ve (Konuşmağa geç çağrıldığım için üzülmüşdüm. Yoksa, iyi biliyorum ki, Ebû Bekr “radıyallahü anh” hepimizden üstündür) buyurmuşdu. Kendisinin geç çağrılmasının sebebi vardı. Ya’nî, o zemân, Ehl-i Beytin arasında idi. Onları tesellî ediyordu.

Peygamberimizin “sallallahü aleyhi ve sellem” Eshâb-ı kirâmı “radıyallahü teâlâ aleyhim ecma’în” arasında olan ayrılıklar, nefsin isteklerinden, kötü düşüncelerden değildi. Çünki onların mubârek nefsleri tezkiye bulmuş, tertemiz olmuşdu. Emmârelikden kurtulmuş, itmînâna [doğruyu anlamağa, inanmağa] kavuşmuşdu. Onların bütün istekleri, islâmiyyete uymakdı. Ayrılıkları, ictihâd ayrılığı idi. Doğruyu meydâna çıkarmak içindi. Yanılanlarına da, Allahü teâlâ bir derece sevâb verecekdir. Doğru olanlara, en az iki derece vardır. O büyüklerin hiçbirini, dilimizle incitmemeliyiz. Herbiri için hep iyi söylemeliyiz. Ehl-i sünnetin en büyük âlimlerinden imâm-ı Şâfi’î “rahmetullahi aleyh” buyurdu ki, (Allahü teâlâ, ellerimizi, o kanlara bulaşdırmadı. Biz de dillerimizi bulaşdırmayalım). Yine buyurdu ki, (Resûlullahdan “sallallahü aleyhi ve sellem” sonra, Eshâb-ı kirâm “aleyhimürrıdvân” çok düşündü. Yer yüzünde Ebû Bekr-i Sıddîkdan dahâ üstün kimseyi bulamayıp, onu halîfe yapdılar. Onun emrine girdiler). İmâm-ı Şâfi’înin bu sözü de, hazret-i Alînin “radıyallahü anh” hiç ikiyüzlü olmadığını ve Ebû Bekr-i Sıddîkı seve seve halîfe yapdığını göstermekdedir.

Meyân şeyh Ebülhayrin oğlu, Meyân Seyyid, büyük zâtların evlâdıdır. Dekken seferinde de hizmetinizde bulunmuşdur. Yardım ve iltifâtınıza kavuşacağı umulur. Mevlânâ Muhammed Ârif de, ilm talebesi olup, büyükler soyundandır. Babası öldü. Hoca idi. Ma’âşını almak için yanınıza geldi. Kolaylık göstermeniz kereminizden umulur. Vesselâm, vel ikrâm!

[Üç halîfeyi kötüliyenlerin doğru yoldan sapmış olduklarını ve hele bunların, en azgın ve taşkınlarının müslimânlıkdan büsbütün ayrıldıklarını, hattâ islâmiyyeti yıkmak için uğraşmakda olduklarını göstermek için, islâm âlimleri pekçok kitâb yazmışdır. Bunlardan birkaçının ismi ve yazarı aşağıda bildirilmişdir. Alevî olduklarını söyleyen din kardeşlerimizin, bu kitâbları dikkat ile okuyarak, Ehl-i sünnet ile bunların arasındaki ayrılıkları incelemelerini ve akl, vicdân ve insâf ile, doğru yolu seçmelerini ve bölücü câhillerin yalanlarına, iftirâlarına aldanmamalarını, kurtuluş, selâmet yoluna sarılarak, din ve dünyâ se’âdetine kavuşmalarını, din kardeşliği ve

insanlık nâmına, Allahü teâlâdan düâ ederiz.

İslâm âlimlerinin müslimânlara nasîhat vermek için, yazmış oldukları kitâblardan, elimize geçen birkaçı şunlardır:

1- **(İbtâl-ül Menhec-il-bâtıl)** kitâbını Fadl bin Ruzbehân yazmışdır. Şî'î fırkasından, İbn-ül-Mutahhirin **(Minhâc-ül-kerâme)** kitâbını red etmekde, yanlışlarını vesîkalarla çürütmekdedir. Kitâbı 852 [m. 1448] de İsfehanda yazmışdır.

2- **(Nüzhet-ül-isnâ aşeriyye)** kitâbıdır. Fârisîdir. Mirzâ Ahmed bin Abdürrahîm-i Hindî yazmışdır. Şî'îleri anlatmakdadır. 1255 [m. 1839] de vefât etmişdir.

3- **(Nevâkîd)** kitâbını, Mirzâ mahdûm yazmışdır. **(En-nevâkid lil-Revâfıd)** kitâbını, seyyid Muhammed bin Abdürresûl Berzencî yazmışdır. 1103 [m. 1711] de denizde boğuldu.

4- **(Muhtasar-ı Nevâkıd)** kitâbı, Nevâkıd kitâbının kısaltılmışıdır. Muhammed bin Abdürresûl-i Berzencî kısaltmışdır.

5- **(Seyf-ülbâtir li-rikab-işşî'a-ti verrâfida-til-kevâfir)** kitâbını, şeyh Alî bin Ahmed Hîtî 1025 [m. 1615] de İstanbulda yazmışdır.

6- **(Ecvibe-tül Irâkıyye alel es'iletil-Îrâniyye)** kitâbını Şihâbüddîn seyyid Mahmûd bin Abdüllah Âlûsî yazmışdır. Bağdâdda şâfi'î âlimi idi. 1270 [m. 1854] de vefât etdi.

7- **(Ecvibe-tül-Irâkıyye alel es'iletil-lâhûriyye)** kitâbını da Âlûsî yazmışdır. Hayderî de, böyle bir kitâb yazmışdır.

8- **(Nefehât-ül-kudsiyye fî mebâhis-il-imâmiyye fî-redd-iş-şî'a)** kitâbında da, Âlûsî, şî'îlere cevâb vermekdedir.

9- **(Nech-üs-selâme)** kitâbını da Şihâbüddîn Âlûsî yazmışdır.

10- **(Sârım-ül-hadîd)** kitâbını, Muhammed Emîn bin Alî Bağdâdî yazmışdır. İbni Ebî-hadîdin iftirâlarını cevâblandırmakdadır.

11- **(Reddi-alel-imâmiyye)** kitâbını, Alî bin Muhammed Süveydî Bağdâdî yazmışdır. Şâfi'î olup, 1237 [m. 1822] de, Şâmda vefât etmişdir.

12- **(Hadîka-tüs-serâir)** kitâbını, Abdüllah bin Muhammed Bitûşî yazmışdır. Şâfi'î, Bağdâdî olup, 1211 [m. 1797] de Basrada vefât etdi.

13- **(Tuhfe-i isnâ aşeriyye fî redd-ir-revâfıd)** kitâbını, şâh Abdül'azîz-i Dehlevî, fârisî olarak yazmışdır. 1239 [m. 1824] de vefât etmişdir. Arabîye tercemesi, Şükrî Âlûsî tarafından kısaltılarak, **(Muhtasar-ı tuhfe)** ismi ile, Bağdâdda ve m. 1976 da İstanbulda basılmışdır.

14- **(Minha-tül-ilâhiyye muhtasar-ı Tuhfe-i isnâ aşeriyye)** kitâbını, Mahmûd Şükrî Âlûsî yazmışdır. 1373 [m. 1953] de Kâhirede basılmışdır.

15- İmâm-ı Rabbânî “rahmetullahi teâlâ aleyh” **(Mektûbât)** kitâbında, Eshâb-ı kirâmın üstünlüklerini, çok kuvvetli delîllerle açıklamakdadır.

16- **(Hucec-i kat’ıyye)** kitâbını, Abdüllah-i Süveydî, arabî olarak yazmışdır. **(En-Nâhiye an ta’n-i Emîril-mü’minîn Mu’âviye)** arabî kitâbı ile birlikde, 1402 [m. 1981] de İstanbulda basılmışdır.

17- Şihristânînin “rahmetullahi teâlâ aleyh” **(Milel-Nihal)** kitâbında ve bunun türkçe, ingilizce, fransızca ve latince tercemelerinde, şî’îlik uzun anlatılmakda ve cevâbları verilmekdedir.

18- Türkçe **(Tezkiye-i ehl-i beyt)** kitâbı, şî’îlere cevâb vermekdedir. Yenikapı mevlevî-hânesi şeyhi, Osmân efendi tarafından yazılmış, 1295 [m. 1877] de İstanbulda basılmışdır. **(Hucec-i kat’ıyye)** ile birlikde, latin harfleri ile, İstanbulda basılmışdır.

19- İmâm-ı Rabbânî hazretlerinin “rahmetullahi teâlâ aleyh” **(Redd-i revâfıd)** kitâbı fârisî olup, türkçesi İstanbulda basılmışdır.

20- Büyük âlim, İbni Hacer-i Heytemî “rahmetullahi teâlâ aleyh”, **(Savâ’ık-ul-muhrika)** kitâbında, şî’îlerin yanıldıklarını âyet-i kerîme ve hadîs-i şerîfler ile isbât etmekdedir.

21- Yine İbni Hacerin **(Tathîr-ul-cenân vel-lisân an Mu’âviyetebni Ebî Süfyân)** kitâbında, hazret-i Mu’âviyeye “radıyallahü anh” dil uzatılamıyacağını, çok güzel isbât etmekdedir.

22- İbni Teymiyye **(Minhâc-üssünne-tinnebeviyye fî nakdı kelâmış-şî’a vel-kaderiyye)** kitâbında, şî’î âlimlerinden İbnil mutahhirin **(Minhâc-ül-kerâme)** kitâbını, kuvvetli vesîkalarla çürütmekdedir.

23- Yine İbni Teymiyye, **(Fedâil-i Ebî Bekr ve Ömer)** kitâbında, Eshâb-ı kirâmın üstünlüklerini, kuvvetli delîllerle açıklamakdadır.

24- **(Mevâhib-i ledünniyye)** tercemesinde ve türkçe **(Mir’ât-i kâinât)**da, Eshâb-ı kirâmın şanları bildirilmekdedir.

25- Seyyid Abdülhakîm Efendinin “rahmetullahi teâlâ aleyh” türkçe **(Sahâbe-i kirâm)** risâlesi İstanbulda basdırılmışdır.

26- **(Nûr-ül-Hüdâ)** kitâbı, 1005 [m. 1597] yılında Karakaşzâde Ömer bin Muhammed Bursavî Halvetî tarafından yazılmış olup, şî’îlere ve hurûfîlere cevâb vermekdedir. 1286 [m. 1867] da İstanbulda basılmışdır. 1047 [m. 1638] de Edirnede vefât etdi.

27- **(Menâkıb-i çıhâr yâr-i güzîn)** kitâbı, türkçe olup, Eshâb-ı kirâmın “radıyallahü anhüm ecma’în” üstünlüklerini çok güzel yazmakdadır. Seyyid Eyyûb bin Sıddîk Ürmevî yazmışdır. Muhtelif zemânlarda basılmışdır. 1264 [m. 1847] ve 1418 [m. 1998] İstanbul baskıları çok güzeldir.

28- İstanbulda çeşidli baskıları yapılmış olan, türkçe, **(Hak Sö-**

zün Vesîkaları) ve **(Eshâb-ı Kirâm)** kitâblarında, şî'îlik açıklanmakda, islâm âlimlerinin bunlara verdikleri nasîhatler, uzun uzun anlatılmakdadır.

29- Tenâsüha inananların ve Allah insana hulûl etdi diyenlerin, kâfir oldukları **(Berîka)** ve **(Hadîka)** kitâblarında yazılıdır.

30- Yûsüf Nebhânî, **(Şevâhid-ül-hak)** kitâbının son kısmlarında, şî'îlere vesîkalarla cevâb vermekdedir.

31- Seyyid Ahmed Dahlân "rahmetullahi aleyh" **(El-fethul-mübîn)** kitâbında, şî'îleri red etmekdedir. Bu kitâbı, Süveydînin **(Hucec-i kat'iyye)**si sonunda basılmışdır.

32- Şâh Veliyyullah-ı Dehlevî "rahmetullahi aleyh" **(İzâle-tül-hafâ an hilâfetil-hulefâ)** kitâbında, şî'îlere kuvvetli vesîkalarla cevâb vermekde, hazret-i Mu'âviyeyi övmekdedir. Bu kitâb fârisî olup, Urdu diline tercemesi ile birlikde, 1392 [m. 1972] de Pâkistânda basılmışdır. İki cilddir].

Hindistânın büyük âlimlerinden veliy-yi kâmil Muhammed Ma'sûm Fârûkî müceddidî, 29.cu mektûb arasında buyuruyor ki:

Allahü teâlâ, Mûsâ aleyhisselâma sordu, **(Yâ Mûsâ! Benim için ne amel yapdın?).** Yâ Rabbî! Senin için nemâz kıldım ve oruc tutdum ve zekât verdim ve ismini çok zikr etdim deyince, Allahü teâlâ, **(Nemâz kılmak, senin için burhândır. Oruc, seni Cehennemden koruyan kalkandır. Zekât, mahşer günü, herkes sıcakdan yanarken, sana gölge yapacakdır. Zikr de, o gün, karanlıkda, sana nûr olacakdır. Benim için ne yapdın?)** buyurdu. Mûsâ aleyhisselâm, Yâ Rabbî! Senin için olan amel nedir dedi. Allahü teâlâ, **(Sevdiğim kulumu, benim için sevdin mi ve düşmanımı düşman bildin mi?)** buyurdu. Mûsâ aleyhisselâm, Allahü teâlânın sevdiği amelin, Onun dostlarını sevmek ve düşmanlarını sevmemek olduğunu anladı. Görülüyor ki, sevgilinin sevdiklerini sevmek ve düşmanlarına düşman olmak, sevginin alâmetidir. Bu dostluk ve düşmanlık, seven kimsenin elinde değildir. Kendiliğinden hâsıl olur. Hâlbuki, başka ibâdetleri yapmak için, arzû ve niyyet etmek lâzımdır. Dostun sevdiği kimseler, insâna güzel görünür. Düşmanlar da, çirkin görünür. Dünyâdaki sevgilerin de, böyle olduğunu herkes bilir. Bir kimse, birisini seviyorum deyince, onun düşmanlarını düşman bilmedikce, buna inanılmaz. Münâfık olduğu anlaşılır. Şeyh-ul-islâm Abdüllah-i Ensârî diyor ki, (Ebül-Hüseyn bin Sem'ûn, birgün hocam Muhammed Husrîyi incitmişdi. O günden beri onu sevmiyorum. Bir kimse, üstâdını incitir, sen de o kimseye darılmaz isen,

köpekden aşağı olursun). Allahü teâlâ, Mümtehine sûresinde buyuruyor ki, **(İbrâhîm aleyhisselâm ve Eshâbı, kâfirlere, biz sizden ve putlarınızdan uzakız. Size inanmıyoruz. Sizin, bir olan Allaha inandığınızı anlayıncaya kadar, aramızda düşmanlık olacakdır dediler. Bunların bu güzel hâlleri, size nümûne olmalıdır).** Sonraki âyet-i kerîmede, **(Allahü teâlâya ve âhiret gününe inananlara, burada güzel nümûne vardır)** buyurmakdadır. Bu âyet-i kerîmeler gösteriyor ki, îmân sâhibi olmak için, bu düşmanlık şartdır ve Allahü teâlânın düşmanlarını sevmek, îmânı yok eder. Demek ki, sevgilinin düşmanlarını sevmemek lâzımdır. Râfızîler, burada aldanıyorlar. (Hazret-i Alîyi sevmek için, Eshâb-ı kirâma düşman olmak lâzımdır) diyorlar. Anlamıyorlar ki, sevilenin düşmanlarına düşman olmak lâzımdır. Dostlarına değil! Resûlullahın sohbetine kavuşmakla şereflenenler, birbirlerini çok severlerdi. Birbirlerine değil, kâfirlere düşman idiler. Feth sûresinin yirmidokuzuncu âyet-i kerîmesinde **(Kâfirlere düşman, birbirlerine merhametli idiler)** buyuruluyor. Bu âyet-i kerîme, sözümüzü isbât etmekdedir.

BİRİNCİ CİLD, 177.ci MEKTÛB

Kalbde hâsıl olan keşflere, rü'yâlara i'timâd edilmez. İ'timâd edilecek ve insânı se'âdete kavuşduracak şey, Kitâb ve sünnetdir. [Ya'nî, Kur'ân-ı kerîm ve hadîs-i şerîflerdir. Ehl-i sünnet âlimlerinin, bu ikisini açıklayan kitâblarıdır. Kitâb ve sünneti öğrenmek istiyen, Ehl-i sünnet âlimlerinin bu kitâblarını okumalıdır. Bid'at sâhiblerinin, mezhebsizlerin, dinde reformcuların kitâblarını okuyan, felâkete sürüklenir.] Kitâb ve sünneti, [Ehl-i sünnet âlimlerinin kitâblarından] öğrenip, bunlara uygun ibâdet yapmak lâzımdır. Allahü teâlânın ismini çok zikr etmeyi de, islâmiyyet emr etmekdedir. Her vakt, çok zikr yapınız! Evliyâlığın en yüksek mertebesi, Allahü teâlânın ma'rifetine kavuşmakdır. [**(Ma'rifet),** Allahü teâlânın sıfatlarını anlamak demekdir. Fenâya kavuşanlarda hâsıl olur.] Fenâ, iki nev'dir: Birincisi, **(Fenâ-yı kalb)**, kalbin Allahü teâlâdan başka, herşeyi unutmasıdır. İnsan, kalbinin birşeyi hâtırlaması için, kendini zorlasa da, hâtırlayamaz ve Allahdan başka birşeyi sevmez olur. İkincisi, **(Fenâ-yı nefs)** olup, insanın, kendi varlığını da unutmasıdır. İnsan, ben diyemez olur. Allahü teâlâdan başka birşeyi hâtırlamak ve sevmek, ârif için zehrdir. Kalbi ölüme sürükliyen bir hastalıkdır. Fenâ hâsıl olunca, kalb (mâ-sivâ)yı [herşeyi] sevmekden kurtulur. Hakîkî îmâna kavuşur ve islâmiyyete uymak, kolay ve tatlı olur. İhlâs hâsıl olur. Nefs, emmârelikden kurtulup, itmi'nâna kavuşur. Nefs-i emmâre, islâmiyyete, [ya'nî Allahü teâlânın emrlerine ve yasaklarına] düşmandır. İtmi'nâna kavuşunca, islâmiyyete uymakdan zevk alır. Bu hâle **(İslâm-ı hakîkî)** denir. Hulâsa, tesavvuf, seyr ve sülûk de-

mekdir. Bundan maksad, fenâya ve bekâya kavuşmakdır. Allahü teâlâya hakîkî kul olmakdır. Nefsin serkeşliği, isyân ve zevkleri yok olmasıdır. Yoksa, kalb gözü açılarak, nûrları, rûhları, melekleri, cinleri görmek, onlara kavuşmak, [gaybları sorup öğrenmek] değildir. His uzvlarımız ile, akl ile, hesâb ile ve tecribe ile anlaşılan fen bilgilerini bırakıp da, kalb gözü ile gaybları anlamaya çalışmak, akla uygun değildir. Fen bilgileri ile anlaşılanlar da, kalb gözü ile anlaşılanlar da, Allahü teâlânın mahlûklarıdır. Hepsi yok idi. Hepsini sonradan yaratdı. Allahü teâlâ, dünyâda görülemez. Âhiretde görülecekdir. Dünyâda (Îkan) hâsıl olur. Ya'nî, görmüş gibi inanılır.

Hulâsa, tesavvuf, tarîkat, dünyâda islâmiyyete tam ve seve seve uymak içindir. Allahü teâlâya kavuşmak, Onu görmek, Ona yaklaşmak demek değildir. Bunlar, âhirete mahsûsdur. O hâlde, islâmiyyete uymaya çalışmalı, emr-i ma'rûfu ve nehy-i münkeri [ya'nî islâmiyyeti yaymağı] elden kaçırmamalı, islâmiyyetin unutulmuş emrlerini meydâna çıkarmağa çok ehemmiyyet vermelidir. Kalbde hâsıl olan keşfleri, hâlleri kimseye söylememelidir. Bu hâllere ve rü'yâlara i'timâd edilmez. Bir kimse, rü'yâda, kendini pâdişâh veyâ velîlerin reîsi olmuş görse, ne fâidesi olur? Bu mertebelere, uyanık iken kavuşmak kıymetlidir. Böylesi de, neye yarar? İnsanı kabr ve Cehennem azâbından kurtarır mı? Aklı olan, böyle şeylere ehemmiyyet vermez. Allahü teâlânın râzı olduğu şeyleri yapmağa çalışır. Hubb-i fillah ve bugd-ı fillah ni'metine sarılır. [Evvelâ, Ehl-i sünnet i'tikâdını ve islâmiyyet bilgilerini öğrenmek ve bunlara uygun îmân etmek ve islâmiyyete yapışmak lâzımdır.]

BİRİNCİ CİLD, 178. ci MEKTÛB

Hakîkî müslimân olan babalarımızın, dedelerimizin, büyüklerimizin yolundan ayrılmamanız için düâ ederim. Doğru yol, kurtuluş yolu, onların gitdikleri ve kitâblarında bildirdikleri yoldur. Ey kardeşim! Âhır zemândayız. Din bilgileri azaldı. İslâmiyyete uymak gevşedi. Sünnetler terk edildi. Bid'atler yayıldı. [İngilizlerin ve misyoner papazların uydurma kitâbları ile ve bol para ve silâhlar ile kurulan mason kâfir teşkilâtları ve müslimân ismindeki, râfızî ve vehhâbî bid'at fırkaları, dünyânın her yerinde, Ehl-i sünnet ismindeki hakîkî müslimânlara saldırıyorlar.] Küfrün ve bid'atlerin yayıldığı bu karanlık zemânda, hakîkî müslimân evlâdlarının, Ehl-i sünnet âlimlerinin kitâblarından, dinlerini öğrenmeleri ve bu kitâbları her tarafa yaymaları, birinci vazîfedir. Unutulan din bilgilerini ihyâ etmek en kıymetli işdir. İslâmiyyet bilgilerini öğrenmek ve neşr etmek için, gece gündüz çalışınız! Siyâsete karışmayınız. Devâmlı düâ ederek, Allahü teâlâdan yardım isteyiniz! [Biz kuluz. Kulluk vazîfemizi yapmamız lâzımdır. Bunun için doğ-

ru îmân etmemiz ve islâmiyyete uymamız lâzımdır. Kalb gözü açılarak, cinleri, perileri, melekleri, rûhları görmeği, onlarla konuşup, gaybları öğrenmeği, hâtırınıza bile getirmeyiniz! Allahü teâlânın varlığını, birliğini, kudretinin sonsuzluğunu, böyle haberlerden değil, fen ve tıb bilgilerinden öğreniniz. Bu bilgilerin yeri, insânın dimâgıdır. Dimâgın fen, tıb bilgileri ile ve harb vâsıtalarını hâzırlamak ile ve ticâret, zirâat bilgileri ile meşgûl olması, kalbin fânî olmasına, dünyâ işlerini hâtırlamamasına zarar vermez. Dimâg, dünyâ bilgilerine çalışırken, kalb, Allahü teâlâyı bir ân unutmaz. Hem de, bu işlerde çalışmağı ve düşmanda bulunan harb vâsıtalarını sulh zemânında hâzırlamağı, islâmiyyet emr etmekdedir. İslâmiyyetin bu emrini de yapmak, kalbin temizliğini, fenâsını artdırır. Râfızîlerle vehhâbîler ve bunları besleyen hıristiyânlar ile yehûdîler, bu yazdıklarımızı anlamazlar. Bunlar, dimâgları ile de, kalbleri ile de, dünyâ çıkarları ve nefslerinin arzû ve zevkleri düşüncesindedirler. Dördü de, Ehl-i sünnete düşmanlıkda müşterek çalışmakdadır. Bu alçak saldırılarını, ingilizler idâre etmekdedir.]

BİRİNCİ CİLD, 228.ci MEKTÛB

Zemânımız, Resûlullahın "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" nûrlu zemânından çok uzak olduğu için ve kıyâmet vakti yaklaşdığı için, küfr ve bid'atler her tarafa yayıldı. Bunların zulmeti âlemi kapladı. Resûlullahın sünneti [yolu, ya'nî islâmiyyetin emrleri ve yasakları] unutuldu. İslâmiyyetin nûrları kalmadı. İslâmiyyeti meydâna çıkarmak, din bilgilerini yaymak için çok çalışınız! Allahü teâlânın rızâsını kazanmağa sebeb olan şeylerin başında, bu çalışmak bulunmakdadır. Resûlullahın şefâ'atine kavuşduracak, en fâideli şey, bu çalışmakdır. Hadîs-i şerîfde buyuruldu ki, **(Unutulmuş bir sünnetimi meydâna çıkarana, yüz şehîd sevâbı verilecekdir)**. [Burada sünnet demek, islâmiyyetin bir hükmü demekdir.] Bir sünneti meydâna çıkarmak için, bunu evvelâ kendinin yapması lâzımdır. Sonra, bunu neşr etmek, başkalarının da yapmaları için çalışmakdır.

Son nefesinizin nasıl olacağını çok düşündüğünüzü yazıyorsunuz. Bu üzüntüden kurtulan kimse yokdur. Allahü teâlânın rızâsına kavuşduğumu zan etmiyorum diyorsunuz. Bu zandan kurtulmak, vahy geldiği zemânda idi. Sonraki zemânlarda, ancak bunun alâmetleri ve müjdeleri vardır. Kat'î bilinemediği için, üzüntüsünden kurtulmak mümkin değildir. İbâdetlerimin ve tâatlarımın kabûl olacaklarını ümmîd etmiyorum. Bu sebebden, ibâdet yapmakda, ba'zan gevşek davranıyorum diyorsunuz. İbâdet yapmamız emr olundu. İbâdet yapmak, birinci vazîfemizdir. Kabûl olacağını bilsek de, bilmesek de, ibâdet yapmamız ve yaparken hâsıl olan

kusûrumuz için, istigfâr etmemiz, kabûl olması için, yalvarmamız lâzımdır. Böylece, kabûl olması ihtimâli artar. Vâki' olan zulmeti azalır. Nûrâniyyeti artar. İbâdet yapmak, sonra istigfâr etmek, kulluk vazîfemizdir. Bundan başkası, şeytânın vesvesesidir. Beni seviyormusunuz diyorsunuz. Sizin bize muhabbetiniz, bizim size olan muhabbetimizin eseridir. Ağacın dallarında bulunan herşey, göğdesinden gelmekdedir. Mâide sûresinde, **(Allahü teâlâ, onları sever. Onlar da, Onu severler)** ve **(Allahü teâlâ, onlardan râzıdır. Onlar da, Ondan râzıdırlar)** buyuruldu. Kendi muhabbetini ve rızâsını, onların muhabbetlerinden ve rızâlarından evvel bildirdi.

BİRİNCİ CİLD, 230.cu MEKTÛB

Bu mektûb uzundur. Bir yerinde buyuruyor ki, eski yunan feylesofları (Ma'dûm, mevcûd olmaz. Mevcûd da yok olmaz) dediler. [Zemânımızdaki fen taklîdcileri de, böyle söyliyor. Bu söz, islâm dînine uymadığı için, böyle söyliyene ilerici diyorlar. Müslimânlar, herşey yok idi. Allahü teâlâ herşeyi yokdan var etdi dedikleri için, müslimânlara gerici diyorlar.] Bunlar, vehm ile, hayâl ile konuşuyor. Herşeyi yokdan var etmek ve var iken yok etmek, Allahü teâlânın sonsuz kudreti karşısında çok kolaydır. [1209 (m. 1794) senesinde, fransız ihtilâlcilerinin i'dâm etdiği, fransız kimyâgeri Lavoisier de kimyâ reaksiyonlarında maddenin gayb olmadığını görerek, tabî'atde hiçbirşey gayb olmaz ve hiçbirşey yokdan var olmaz dedi. Herşeyin kimyâ reaksiyonlarına tâbi' olduğunu zan ederek, böyle söyledi. Kendilerine ilerici ve müslimânlara gerici diyen, fen taklîdcisi kâfirler, Lavoisiernin bu sözünü vesîka olarak kullanıp, hiçbirşey yokdan var edilmemişdir yaygarasını kopararak, müslimân talebeleri aldatdılar. 1955 de ölen alman fizikcisi Einstein, maddenin yok olarak enerjiye tehavvül etdiğini isbât edince, bu fen yobazları şaşkına döndü. Sesleri kesildi. Allahü teâlânın yalnız kimyâ reaksiyonlarına tâbi' olduğunu zan eden bu ahmak ilericiler, islâmiyyete saldırmak için, şimdi başka sebebler aramakdalar.]

Bütün dinler, âlemin yokdan var edildiğini sözbirliği ile bildirmekde, buna inanmıyana kâfir demekdedir. Meryem sûresinin 67. ci âyetinde, meâlen **(İnsan düşünmiyormu ki, biz onu yokdan var etdik)** buyuruldu. Tefsîr âlimlerinin baştâcı olan Kâdî Abdüllah Beydâvî, **(Envârüt-tenzil)** ismindeki tefsîrinde (Allahü teâlâ, insanı yokdan var etdi) demekdedir. Her zemân, herşey yokdan var edilmezse, Allahü teâlânın işsiz, güçsüz olması lâzım olur. Allahü teâlâ, her maddeyi yokdan var etdikden sonra, herbirini, her ân varlıkda durdurmakdadır. Bunun için, hiçbir madde, kendiliğin-

den yok olamaz. Maddelerden cismler hâsıl olur. Sıfatları, her zemân değişiyor. Bunları yapan da, hep Allahü teâlâdır. Yalnız Allahü teâlâ ve Onun sıfatları ebedî olarak vardır. Yok iken, sonradan var edilmiş değildirler ve hiç yok olmazlar.

Âlem, ya'nî her mevcûd, yok iken, ilm-i ilâhîde var idi. İlm-i ilâhîde var olanlara, **(A'yân-ı sâbite)** ve bu varlığa **(Sübût-i eşyâ)**, hâricde var olmağa **(Vücûd-i eşyâ)** demişlerdir.

Abdiyyet, kulluk, Allahü teâlâya inanmak ve Onu sevmekdir. Bunun alâmeti de, islâmiyyete tâbi' olmak ve bid'atden sakınmakdır. Herşeyin yok iken muntazam olarak, hesâblı yaratıldığını görüyoruz. Meselâ, insanın bütün organları nizâmlı ve hesâblı yaratılmakdadır. Bu hâl, herşeyi, sonsuz bilgi ve kudret sâhibinin yaratdığını göstermekdedir.

İKİNCİ CİLD, 89. cu MEKTÛB

Muhtelif işlerle meşgûl olduğunuz hâlde, ihlâs elde etmek arzûnuz, bizi çok sevindirdi. (Vermek istemeselerdi, istek vermezlerdi) buyurmuşlardır. Hastanın, derdini tabîbe anlatması lâzımdır. Feyz menba'ı Resûlullahdır. Fekat, vâsıtalardan gelirken, tehavvül eder. Büyüklerimizin yolunda, feyze kavuşmak için, Mürşidin sohbetine devâm etmek şartdır. Mürşidin kalbinden, tâlibin kalbine, muhabbeti ve isti'dâdı kadar feyz gelir. Mürşid bulamaz ise, eski mürşidlerden birinin kitâblarını okuyup, onu sevdiği kadar, onun rûhundan feyz alır. Üveys karnî [ya'nî Veysel Karânî hazretleri], Resûlullahı göremeyip, uzakdan feyz alarak, büyük velî oldu ise de, Eshâb-ı kirâmın hiçbirinin derecesine erişemedi. Tâbi'înin en üstünü oldu. Tesavvuf ehline olan muhabbetiniz, büyük ni'metdir. Bu ni'metin kıymetini biliniz! **(Kişi, sevdiği ile berâber olur)** hadîs-i şerîfi, müjdedir. Sevdiklerimizin kalblerinden istifâde edeceğimizi müjdelemekdedir. İbâdetleri yapmağa, çok ehemmiyyet veriniz! Çalgı, oyun ve eğlence ile, kıymetli vaktlerinizi ziyân etmeyiniz! Dünyâda müsâfir olduğumuzu, kabr ve kıyâmet azâblarını çok düşününüz. Kurtuluş, islâmiyyete uymakda ve bid'atlerden sakınmakda olduğunu unutmayınız! Bid'at sâhibleri ile ve mezhebsizlerle arkadaşlık etmeyiniz! Bunlar, din hırsızlarıdır. İnsânın dînini, îmânını çalarlar. İslâmiyyete uymakda gevşek davranan şeyhlere, tarîkatçılara aldanmayınız! [Râfızîlerden, vehhâbîlerden, bunların kitâblarından, radyolarından, televizyonlarından kaçınız!].

Kimseye etmem şikâyet, ağlarım ben hâlime,
titrerim mücrim gibi, bakdıkca istikbâlime!

HİCRÎ KAMERÎ SENEYİ MÎLÂDÎ SENEYE ÇEVİRMEK

Hicrî kamerî sene, mîlâdî seneden 10,875 gün kısadır. Her hicrî sene başı, bir evvelki hicrî sene başının rast geldiği mîlâdî seneden 11 gün evvel başlar. Takrîben 33 senede, bir mîlâdî sene içerisinde, iki hicrî sene başı bulunur. Ya'nî 33,58 hicrî ve 32,58 mîlâdî senede bir, birbirini ta'kîb eden iki hicrî seneden birincisinin başı, Ocak ayının ilk on gününe, ikincisinin başı ise, Aralık ayının son on gününe ve aynı mîlâdî seneye rastlar. Dahâ sonraki hicrî senelerin sene başları, mîlâdî 12. aydan birinci aya doğru giderek, mîlâdî ayların her birine tesâdüf eder. 277. sahîfedeki cedvelde, aynı mîlâdî seneye rastlayan hicrî senelerden ikincisi, ya'nî Aralık ayının son on gününe rastlayan hicrî seneler yazılıdır. Meselâ, 1330 hicrî senesi mîlâdî 1911 senesinin Aralık ayında, 1329 hicrî senesi de, yine mîlâdî 1911 senesinin Ocak ayında başlamakdadır.

Cedvelde yazılı olmayan herhangi bir hicrî senenin başı ile bunun tesâdüf etdiği mîlâdî sene, cedvelde yazılı olan hicrî ve mîlâdî senelerden aynı mikdâr sene sonra olurlar.

Cedvelde yazılı olmıyan herhangi bir hicrî sene başının mîlâdî karşılığını bulmak için, kendinden küçük ve en yakın hicrî sene ile bunun karşısında yazılı olan mîlâdî sene cedvelden bulunur. Bu iki hicrî senenin aralarındaki fark, cedvelde bulunan mîlâdî seneye ilâve edilir. Bu hicrî sene başının, mîlâdî hangi ayda başladığını anlamak için, iki hicrî sene arasında farkın aylar cedvelinde hangi aya tesâdüf etdiğine bakılır. Meselâ, 1344 hicrî senenin başına tesâdüf eden mîlâdî sene, 1344-1330=14 olduğundan, 1911+14=1925 olur. 14 rakamı aylar cedvelinde Temmuz ayına rastlar.

Bir hicrî sene içerisinde bulunan şemsî ayın, hangi mîlâdî seneye rastladığı da şöyle bulunur: Bu şemsî ay, hicrî sene başının rastladığı mîlâdî aydan önceki bir ay ise, hicrî sene başının rastladığı mîlâdî seneden bir sonraki mîlâdî sene olur.

Tam İlmihâl **(Se'âdet-i Ebediyye)** kitâbımızda dahâ fazla bilgi vardır.

Hak tecellî eyleyince, her işi âsân eder,
halk eder esbâbını, bir lahzada ihsân eder.

Hicrî sene başlarının tesâdüf etdiği mîlâdî seneleri gösterir cedveldir.

Mîlâdî sene	Hicrî sene	Mîlâdî sene	Hicrî sene
1323	724	607	-14
1356	758	640	20
1388	791	672	53
1421	825	705	87
1454	859	737	120
1486	892	770	154
1519	926	802	187
1551	959	835	221
1585	994	868	255
1617	1027	900	288
1650	1061	933	322
1682	1094	965	355
1715	1128	998	389
1748	1162	1030	422
1780	1195	1063	456
1813	1229	1095	489
1845	1262	1128	523
1878	1296	1160	556
1911	1330	1193	590
1943	1363	1226	624
1976	1397	1258	657
2008	1430	1291	691

0 1 2 Aralık	3 4 Kasım	5 6 7 Ekim	8 9 10 Eylül	11 12 13 Ağustos	14 15 16 Temmuz
17 18 Hazîran	19 20 21 Mayıs	22 23 24 Nisan	25 26 27 Mart	28 29 30 Şubat	31 32 33 34 Ocak

NASÎHAT

(Ehl-i sünnet) i'tikâdı, nazm üzere ey civân,
oldu aşağıda sana, açık dil ile beyân:

Doğru olan i'tikâdı, ister isen kardeşim,
gece gündüz, bu kitâbı oku hem de, pek candan!

Rûhuna rahmet eylesin, Hak, Ebû Hanîfenin,
Kur'ân yolunu gösterdi, bize o yüce Nu'mân.

İnsan bir şey yaratamaz, Şî'îye aldanma!
Vehhâbîlik dahâ kötü, Ehl-i sünnete inan!

Cennet, Cehennem şimdi var, tevbe kabûl edilir,
şefâ'atle kurtulacak, çok günâhları olan.

Atomdan güneşe kadar, canlı cansız her varlık,
Yok iken yaratıldılar, hem de katkat âsümân.

Dünyâya gönül bağlama, akar ömür su gibi,
İslâmiyyete uyan kimse, her dem olur şâdümân.

Önce ilmihâli öğren, çocuğuna da öğret,
din bilgisi öğrenmezsen, olursun sonra pişmân!

Düşmanlarımız sinsice nasıl saldırıyor bak,
sen de dîni yaymak için, çalış gayb etme zemân!

Komünistler hep yalanla, gençleri aldatıyor,
İslâmı yok edecekler, artık gafletden uyan!

Müslimânlar da şaşırmış, tuzağa düşmüş çoğu,
(Ehl-i kıble) sözde hepsi, ayrılmışlar hak yoldan.

İlm-i hâli öğrenmiyen, kendini koruyamaz,
Kâfir veyâ sapık olur, (Ehl-i sünnet) olmıyan!

Doğru olan bilgileri yayanlara yardım et!
Cihâd sevâbını kazan, olsun bunda mal revân.

Resûlullah hiç durdu mu, Eshâbı uyudu mu?
dîni yaymak için hepsi, olmuşdu bir kahramân!

Çalış boş durma sen dahî, din düşmânı pek kavî,
İçden dışdan ezecekler, gidecek, dinle îmân.

Eshâba çirkin söyleme, hepsinin kadrini bil,
birbirini severlerdi, buna şâhiddir Kur'ân!

En üstün Ebû Bekrdir, Ömer, Osmân, Alî hem,
Mu'âviyeyi de çok sev, Odur Kur'ânı yazan!

Rabbimiz cism değildir, zemânı, mekânı yok,
maddeye hulûl eylemez, böyle olmalı îmân!

Mahlûka muhtâç değildir, ortağı, benzeri yok,
herşeyi Odur yaratan, hem de varlıkda tutan.

İyi, kötü, îmân, küfr, madde, kuvvet, enerji,
hepsini O var ediyor, yaratamaz hiç insan!

Herkese akl, irâde verdi, hem yol gösterdi.
Kim iyilik diler ise, yaratır hemen Rahmân.

Önce, i'tikâdı düzelt, emri, yasağı gözet,
se'âdete kavuşamaz islâmiyyetden ayrılan!

Tâ önceden âdet oldu, kim ekerse, o biçer,
pek aldandı, ziyân etdi, ekmeden buğday uman!

Yetmişüç fırkadan ancak, (Ehl-i sünnet) kurtulan,
Resûlullahın yolunu onlardır bize sunan!

Her sabâh, şu düâyı okumalıdır:

Allahümme mâ esbaha bî min ni'metin ev bi-ehadin min halkıke, fe minke vahdeke, lâ şerîke leke, fe lekel hamdü ve lekeşşükr. Estagfirullah, Estagfirullah, Estagfirullah.

Allahümme salli alâ seyyidinâ Muhammedin ve alâ âl-i seyyidinâ Muhammedin salâten tüncînâ bihâ min cemî'il ehvâl-i vel-âfât ve takdî lenâ bihâ cemî'al hâcât ve tütahhirünâ bihâ min cemî'isseyyiât ve terfe'unâ bihâ a'ledderecât ve tübelligunâ bihâ aksalgâyât min cemî'il hayrât-i fil hayâti ve ba'del-memât! Hasbünallah ve ni'mel vekîl ni'mel mevlâ ve ni'mennasîr!

ESHÂB-I KİRÂM KİTÂBINDA ADI GEÇENLERİ TANITMA

Kitâbda adı geçen ikiyüzaltmışbeş ism, elifbâ sırası ile aşağıdadır. Herbirinin kitâbda bulunduğu sahîfelerin numarası, hâl tercemelerinin sonuna yazılmışdır.

1 — ABBÂS “radıyallahü anh”: Abdülmuttalibin en küçük oğlu, Resûlullahın “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” amcasıdır. Resûlullahdan üç yıl yaşlı idi. Bedr gazâsında, düşman ordusunda idi. Esîr oldu. Para verip kurtulanlardan idi. Mekkeye dönüşünde müslimân oldu. Mekkenin fethinden bir kaç ay önce Medîneye hicret etdi. Muhâcirlerin sonuncusudur. Mekkenin fethinde ve Huneyn gazâsında bulundu. Hadîs-i şerîf ile medh olundu. Ömrü sonunda göremez oldu. Otuziki yılında Medînede vefât etdi. Seksensekiz yaşında idi. Bakî’dedir. Uzun boylu, beyâz ve güzel idi. On oğlu vardı. Abbâsî halîfeleri, hazret-i Abbâsın soyundandır. Kerbelâdaki büyük türbede bulunan Abbâs, başka olup, hazret-i Hüseynin babadan kardeşidir. 70, 102, 116, 119, 129, 178, 186, 190, 191, 195, 200, 243, 302, 326, 329, 331, 359.

ABBÂSÎ HALÎFELERİ

Sıra No:	İsmi ve Babası	Tevellüd	Cülûs	Vefât
1	Abdüllah Seffâh Ebül’Abbâs bin Muhammed bin Alî bin Abdüllah bin Abbâs	104	132 [m. 749]	136
2	Ca’fer Mensûr bin Muhammed bin Alî	95	136 [m. 754]	158
3	Mehdî bin Mensûr	127	158 [m. 775]	169
4	Mûsâ Kâdî bin Mehdî	145	169 [m. 785]	170
5	Hârûn-ür Reşîd bin Mehdî	148	170 [m. 786]	193
6	Muhammed Emîn bin Hârûn	171	193 [m. 809]	198
7	Me’mûn bin Hârûn	170	198 [m. 813]	218
8	Mu’tesem bin Hârûn	180	218 [m. 833]	227
9	Vâsık bin Mu’tesem	196	227 [m. 842]	232
10	Mütevekkil bin Mu’tesem	206	232 [m. 847]	247
11	Müstansır bin Mütevekkil	224	247 [m. 861]	248
12	Müste’în bin Mu’tesem	221	248 [m. 862]	252
13	Mu’tez bin Mütevekkil	233	252 [m. 865]	255
14	Mühtedî bin Vâsık	220	255 [m. 869]	256
15	Mu’temid bin Mütevekkil	229	256 [m. 870]	279

16	Mu'tedîd bin Muvaffak bin Mütevekkil	243	279 [m. 892]	289
17	Müktefî bin Mu'tedid	264	289 [m. 902]	295
18	Muktedir bin Mu'tedid	282	295 [m. 908]	320
19	Kâhir bin Mu'tedid	286	320 [m. 932]	339
20	Râdî bin Muktedir	297	322 [m. 934]	329
21	Müttekî bin Muktedîr	297	329 [m. 940]	333
22	Müstekfî bin Müktefî bin Mu'tedid	292	333 [m. 944]	338
23	Mutî bin Muktedîr	301	334 [m. 946]	364
24	Tâyı' bin Mutî'	320	363 [m. 974]	393
25	Kâdir bin İshak bin Muktedîr	336	381 [m. 991]	422
26	Kâim bin Kâdir	391	422 [m. 1031]	467
27	Muktedî bin Ahmed bin Kâim	448	467 [m. 1075]	487
28	Müstazhir bin Muktedî	468	487 [m. 1094]	512
29	Müsterşîd bin Müstazhir	484	512 [m. 1118]	529
30	Râşid bin Müsterşîd	502	529 [m. 1135]	532
31	Müktefî bin Müstazhir	489	530 [m. 1136]	555
32	Müstencid bin Müktefî	518	555 [m. 1161]	566
33	Müstedî bin Müstencid	536	566 [m. 1170]	575
34	Nâsır bin Müstedî	553	575 [m. 1180]	622
35	Zâhir bin Nâsır	571	622 [m. 1225]	623
36	Müstensır bin Zâhir	588	623 [m. 1226]	640
37	Müsta'sım bin Müstensır	609	640 [m. 1242]	656

MISRDAKİ ABBÂSÎ HALÎFELERİ

Sıra No:	İsmi ve Babası	Tevellüd	Cülûs	Vefât
1	Müntesır Ahmed bin Zâhir		656 [m. 1258]	660
2	Hâkim Ahmed bin Hasen bin Alî		660 [m. 1261]	701
3	Müstekfî bin Hâkim Ahmed	684	701 [m. 1301]	740
4	Vâsık bin Hâkim Ahmed		740 [m. 1339]	749
5	Hâkim Ahmed bin Müstekfî		741 [m. 1340]	754
6	Mu'tedid bin Müstekfî		754 [m. 1353]	768
7	Mütevekkil bin Mu'tedîd		763 [m. 1361]	808
8	Mu'tesim bin Hâkim		779 [m. 1377]	
	Tekrâr Mütevekkil		779 [m. 1377]	808
9	Vâsik bin Hâkim		785 [m. 1383]	786
	Tekrâr Mu'tesim		788 [m. 1386]	
	Tekrâr Mütevekkil		791 [m. 1389]	808
10	Müste'în bin Mütevekkil	794	808 [m. 1405]	833
11	Mu'tedid bin Mütevekkil	782	815 [m. 1412]	845
12	Müstekfî bin Mütevekkil		845 [m. 1441]	854
13	Kâim bin Mütevekkil		854 [m. 1450]	863
14	Müstencid bin Mütevekkil	794	859 [m. 1455]	884
15	Mütevekkil Abdül'azîz bin Ya'kûb	819	884 [m. 1479]	903
16	Müstemsik Ya'kûb bin Mütevekkil		903 [m. 1497]	
17	Ya'kûb bin Müstemsik-billâh		923 [m. 1517]	

[Mîlâdî seneler bir fazla olabilir.]

2 — ABDÜL'AZÎZ HÂN: Osmânlı pâdişâhlarının otuzikincisi ve islâm halîfelerinin doksanyedincisidir. Sultân ikinci Mahmûdun ikinci oğludur. 1245 [m. 1830] de tevellüd edip 25 Hazîran 1277 [m. 1861] de halîfe oldu. 1293 [m. 1876] de Dolmabağçe serâyından alınıp, Topkapı serâyına habs edildi. Beş gün sonra Midhat pâşa ve serasker [savunma bakanı] Hüseyn Avnî pâşa, Süleymân pâşa ve arkadaşları tarafından, Fer'ıyye serâyında Kur'ân-ı kerîm okurken bilek damarları kesdirilerek şehîd edildiği, sultân Vahîdeddînin baş kâtibi, Alî Fuad beğin hâtıralarında yazılıdır "rahmetullahi teâlâ aleyh". Fer'ıyye serâyı, Beşiktaş ile Ortaköy arasında, Galata-serây lisesinin orta kısmı olan yalıdır. Sultân Mahmûd türbesindedir. Sultân Murâd, bu işkenceli ölümü işitince, korkudan aklı bozuldu.

(Belgelerle Türk târîhi dergisi)nin 1967 Kasım ve 2 sayılı nüshasında diyor ki: İstanbul üniversitesine bağlı kıymetli eserler arasında, İbnül-Emîn Mahmûd Kemâl beğin [3310] numaralı defterinde, sultân Abdül'azîz hânın annesi Pertevniyâl vâlide sultânın söyleyip yazdırdığı (Sergüzeşt-nâme) vardır. Yıldız evrâkı arasında görülüp, İbnül-Emîn Ahmed Tevfîk beğin, 1336 [m. 1918] de sûretini çıkardığı bu sergüzeştnâmede Pertevniyâl sultân diyor ki: 1293 [m. 1876] senesi, Cemâzil-evvelin yedinci [30 Mayıs] günü, sabâha karşı sâat sekizde, vâlide sultânı yatakdan kaldırıyorlar. Sultân, oğlu Abdül'azîz hânı uyandırıyor. Halîfe, (Anne bunu bana kim yapdı? Beni sultân Selîme mi döndürecekler? Ben kime ne etdim?) diyor. Vâlide sultân (Avnî pâşa etdi) diyor. (Yalnız Avnî etmedi. Rüşdü pâşa ile Ahmed ve Midhat pâşalar da, bu işe dâhil. Ben bu felâketi otuz kırk def'a rü'yâmda gördüm. Bundan sonra, Cebrâîl gökden inse, devlet reîsi olmam. Cenâb-ı Hakkın takdîri böyle imiş) diyor. 30 Mayıs 1876 Salı günü kayıkla Topkapı serâyına götürülüp, üçüncü Selîm hânın şehîd edildiği odada, habs olunuyor. Çorba gönderiyorlar. Kalfa (Kaşıksız, efendimizin önüne nasıl koyayım?) diyor. Bir kırık tahta kaşık veriyorlar. Halîfe, biraz içiyor. Abdest almak için, na'lın aratıyor. (İzn yok) diyerek vermiyorlar. Abdesthâneye yalın ayak giriyor. Üç gün kuru tahta üstünde aç, susuz bırakılıyor. Kayıkda yağmurdan ıslanmış olan elbisesini çıkarmak için gecelik istiyor. (İrâde yokdur) diyerek vermiyorlar. Sultân Murâda tebrîknâme ve acıklı mektûblar gönderip yalvarıyor. Dördüncü gün, (2 Hazîran sabâhı) sultân Murâdın irâdesi ile diyerek, Fer'ıyye serâyına götürüyorlar. İçeri hızlı girdiği için, bir süngülü asker, göğsünden itiyor. (Annem nerede?) diyor. Annesi koşup gelerek, yukarı çıkarıyor. Askerlerin saygısızca konuşdurulduğunu görünce, (Aman anneciğim. Bunlar beni öl-

dürecekler) diyerek ağlıyor. İki gün sonra, eski, yırtık eşyâ gönderiyorlar. Askerler, ikide bir, kılıcını isteriz diye hücûm ediyor. Vermiyor ise de, Vâlide sultân, gizlice vermek zorunda kalıyor. 4 Hazîran sabâhı Vâlide sultân içeri gelip, kapının açık olduğunu ve halîfenin kanlar içinde yatdığını görünce, feryâd ediyor. Halîfe, ellerini, annesinin göğsü üzerine koyup (Allah, Allah) diyor. Gelenler, Vâlide sultânı başka odaya götürüyor, kulağındaki küpeleri ve yüzüğünü çekip alıyorlar. Halîfeyi eski bir perdeye sarıp, Ortaköy karakoluna götürüyorlar. Cân çekişirken Rüşdü, Midhat ve Avnî pâşalar ve yardakçıları gelip, (Bizi azl et!) diyerek alay ediyorlar. Vâlide sultân, (Arslanım şehîd oldu. Beni de şehîd etsinler) diye feryâd ediyor. Asker gelip, (Sultân Murâd irâde etdi. Seni Beğlerbeği serâyına götüreceğiz) diyorlar. Vâlide sultân, (Benim yerim, Yeni-serâydır) diyor. Vâlide sultânın kollarından çekip yalın ayak, yaşmaksız ve ferâcesiz karakola götürüp, pâşalara seyr etdiriyorlar. Halîfenin zevcelerinden Tıryal hânım efendi gelip, (Cânım, Allah rızâsı için nâmûsu ile oynamayın. Hiç olmazsa araba ile götürünüz) diyor. Pâşalar, başarılarından pek keyfli kahkaha atmakdadırlar. Tıryal hânımın arabasına bindirilerek yeniserâya (Topkapı serâyına) götürülüyor. Başka araba ile Tiryal hânımı da, zorla oraya götürüyorlar. Üç gün sonra kızlar ağası Topkapı serâyına geliyor. İki sultânın ayrı odalarda baygın yatdıklarını görüyor. Altı gece sonra, odalarına birer kandil gönderiliyor. Otuzsekiz gün sonra Fer'ıyye serâyına götürülüyorlar. Kapı ve pencereleri çivileniyor. Sekiz gün Vâlide sultâna eziyyet ederek (Mallarının yerini bildir) diyorlar. Dokuzuncu gün, pencereler açılıyor. 31 Ağustos 1876 da beşinci Murâd tahtdan indirilip, Dolmabağçe serâyından Çırağân serâyına götürülüyor. Sultân Abdülhamîd hân tahta çıkınca, işkencelerden kurtulup, râhata kavuşuyorlar. Sultânlara yapılan işkencelerin, sultân Murâdın emri ile olduğunu söylerlerdi. Hâlbuki sultân Murâdın birşeyden haberi yokdu. Sultân Abdül'azîzin tebrîklerini ve yalvarmalarını pâşalar sultân Murâda göstermiyor. Sultân adına kendileri cevâb yazıp aldatdıkları, [m. 1959] târîhli askerî târîh mecmû'asında uzun yazılıdır.

[m. 1967] de İstanbulda basılmış olan T.Yılmaz Öztunanın **(Türkiye târîhi)**nin onikinci cildinde özetle diyor ki: (Sultân Abdül'azîzin hal' edilmesi, birkaç ahlâksız veyâ sâfdil devlet adamının, şahsî ihtirâsları uğruna oldu. Bunların başında, eski sadr-ı a'zam Hüseyn Avnî pâşa geliyordu. Kurmaylıkdan yetişmiş, üç def'a serasker olmuşdu. Bir uşağın oğlu idi. (Kînim dînimdir) diyen kindâr adamlardan biri idi. Mason Fuâd pâşanın yetişdirmesi

idi. Meziyyetsizliklerinden, kötülüklerinden dolayı azl olunur, sonra entrikalarla yine bir makâm kapardı. Mahmûd Nedîm pâşa tarafından azl edilip sürüldüğü ve rütbesi ve nişânları alındığı için, pâdişâha kin bağladı. Sultânı tahtından indirmeğe ve öldürmeğe karâr verdi. Londraya gidip, ingilizlerle bu işi plânlaşdırdı. Fâci'anın ikinci adamı Midhat pâşanın batı kültürü olmadığı gibi, din bilgisi de yokdu. Tuna ve Bağdâd vâlîliklerinde yapdığı işler, Avrupa basınında alkışlanmış, bilhâssa ingilizler tarafından şımartılmışdır. Hislerine kapılan, acele ve yanlış karârlar veren, bu yüzden iyi iş görmeğe müsâid olmıyan bir adamdı. Âli pâşa gibi, ölünciye kadar sadâretde kalacağını umarken, iki ay içinde azl edilmesini, gurûruna yidirememiş, hükmdâra düşmân olmuşdur. İçki masalarında, devlete âid karârlar alırdı. İngilteredeki parlamento idâresini aynen alırsa, Türkiyenin aynen İngiltere olacağını sanırdı. Böyle bir idâreyi yürütecek tek şahsın, kendisi olacağına inanırdı. Midhat pâşanın, meşrûtiyyeti te'sîs edebilmek için hal' işine karışdığını ileri sürmek, gerçeğe hiç de uymamakdadır. Avnî pâşa, hal' projesini Midhat ve Şirvânîzâde Muhammed Rüşdü pâşalara, sonra zemânın sadr-ı a'zamı mütercim Rüşdü pâşaya açdı. Şirvânîzâdeden yüz bulamayınca, onu Tâife sürdürdü ve orada zehrletdi. Midhat pâşa, sadr-ı a'zam Mahmûd Nedîm pâşanın, kendisini merkezden uzaklaşdıracağını vehm ederek, hal' işine karışmışdır denilebilir. Hal' işine Midhat pâşanın emri ile, uydurma fetvâ veren şeyh-ul-islâm Hasen Hayrullah efendi de, bu makâmından, önce azl edilmiş, bu yüzden sultâna kin bağlamışdı. Sultân Abdül'azîz, bunun için, (O, serâyda iken, müfsid imâm denirdi. Rüşdü pâşanın tavsıyesi ile şeyh-ul-islâm yapdık, Allah vere de, bir halt etmese) demişdir.

Sultân Abdül'azîzin hal'inin bir vatanperverlik olacağına inanan tek adam, harb okulu nâzırı [kumandanı] Süleymân pâşa idi. Yirmibeş Mayıs gecesi, Redîf ve Süleymân pâşalar, Avnî pâşanın Kuzguncukdaki evinde toplanarak, üçyüz (300) harbiye talebesinin Dolmabağçe serâyını kuşatmasına karâr verdiler. Talebeye, Sultânı korumak için gidiyoruz denildi.

Avnî pâşa sultânı öldürmeği çokdan plânlamış ve nihâyet bu cinâyeti işlemişdir. Uzun zemân serâyda casûsu olan, ikinci mâbeynci Fahri beği bu işde kullandı. Cezâyirli Mustafâ pehlüvânı ve Yozgadlı pehlüvân Mustafâ çavuşu ve Boyabatlı hâcı Mehmed pehlüvânı Fer'iyye serâyına bağçıvan yapdılar. Fahri beğle bu pehlüvânlar, odaya girip, uzun döğüşmeden sonra bileklerini kesip pencereden bağçeye kaçdılar. Avnî pâşa, çığlık seslerini duyar-

duymaz, Kuzguncukdaki yalısından, kayıkla, hemen Fer'ıyyeye geldi. Ölüm raporunu imzâlamak istemiyen iki doktordan birini, Avnî pâşa hemen Trablusgarba sürdü. İkincisi olan Ömer beğin apoletlerini [formalarını] hemen orada sökmüşdür. 1293 [m. 1876] Hazîranın 4. cü günü sabâhı, sultân Abdül'azîzin Ortaköy sâhilinde Fer'ıyye serâyındaki odasından garîb sesler gelmeğe başladı. Sâat dokuz buçukda odaya girenler, eski hâkanı kanlar içinde buldular. Ertesi gün yayınlanan hükümet teblîği, şöyle diyordu: (Sultân Abdül'azîz sakalını düzeltmek üzere istediği küçük makasla her iki bileğinin damarlarını açarak intihâr etmişdir. Serasker Avnî pâşa cesedi karakola nakl etdirmişdir.) Bu teblîğ ve ekli tabîb raporu, hiç kimseyi inandıramadı. Doktorlara yalnız bilekler gösterilmişdir. Avnî pâşa, birkaç sene önce de, sultân Abdül'azîzi zehrlemeğe teşebbüs etmişdi. Midhat pâşa, ölümü işitince, (Hâkanın muhâfazası pek müşkil ve tehlükeli olduğundan, bu vech ile vefâtı pek iyi oldu) demişdir. Mâliye nâzırı Yûsüf pâşa ise, (Mel'ûn herif [Avnî pâşa] pâdişâhın başını yidi. İnşâallah yakında o kâtil de katl edilir) demişdir. Sadr-ı a'zam mütercim Rüşdü pâşa da, (Na'şı karakola çıkardıkları zemân canlı imiş. Hekimler de, canlı olduğunu tasdîk eylediler) demişdir. Üç pehlüvâna yüzer altın mâ'aş bağlanarak, sırrı ifşâ etmeleri önlendi. Sultân Abdül'azîzin na'şını yıkayan sekiz imâm, Yıldız muhâkemesinde, sultânın iki dişi kırılmış, sakalının sol tarafı yolunmuş, sol memesi altında büyük bir çürük vardı demişlerdir. Pehlüvânlar da, yapdıklarını sonradan i'tirâf etmişlerdir. İntihâr edecek şahsın her iki bileğinin damarlarını birlikde kesemiyeceği de tıp ilminde meydândadır. Hüseyn Avnî pâşa, sultân Abdül'azîzin hal' edileceğini birkaç sene önce Londrada İngiliz nâzırlarına söylemek cesâret ve hiyânetinde de bulunmuşdu. Bunun için, **(Encyclopaedia Britannica)** intihâr tezini ileri sürmekdedir. Son çıkan, **(Grand Larousse)** ise, öldürüldüğünü yazmakdadır. 1940 târîhli **(Larousse illustre)**de, (fut assassiné en 1876= 1876 da katl edildi) yazılıdır. 5 Hazîran günü cenâzesi büyük merâsimle kaldırıldı. Topkapı serâyında yıkandı. Pederi sultân ikinci Mahmûd hânın Çenberlitaşdaki türbesine defn edildi.)

Süleymân pâşa, bu inkılâbın meşrûtiyyet için yapıldığını söyleyince, Avnî pâşa, sen sus! Asker siyâsete karışmaz demişdir. Hâlbuki, kendisi, askeri çokdan siyâsete karışdırmış. Balkanlarda felâketli hâdiselerin patlak vermesine sebeb olmuşdu. Nitekim, 2 Temmuzda Sırb ve Karadağ prenslikleri isyân etdi. Balkanlar karışdı. 24 Nisan 1296 [m. 1877] de Rusyanın arabulucu teklîfi red edilerek, 93 harbi başladı. Hemen müşîr yapılan Süleymân pâşa,

Şıpka geçidini ruslara kapdırınca, mağlûbiyyete sebeb oldu. Plevnede üç kerre zafer kazanarak gâzî ünvânını alan Osmân pâşayı kıskandı. Maçka meydân muharebelerini de gayb ederek, Edirneye kadar kaçdı. Böylece, Edirne de, harâb oldu. Ruslar Ayastefanosa [Yeşilköye] kadar geldi. İngilizler, bu mağlûbiyyeti fırsat bilerek, 20 Mayıs 1878 de, İstanbulda Alî Süâvî vak'asını çıkarıp, ikinci Abdülhamîd hânı devirmek, hilâfeti lağv etmek istedi ise de, muvaffak olamadı. Alî Süâvî mason idi. Karısı ingiliz idi. **(Yeni Türkiye târîhi)** diyor ki, (İkinci Abdülhamîd hânın diplomasisi [Aklı ve zekâsı] olmasaydı, 93 harbinin zararları dahâ büyük olacakdı). Süleymân pâşa, sefîh ve zelîl bir hayât sürerek, 1309 [m. 1891] de Bağdâdda öldü.

Abdül'azîz hânı şehîd etdiren pâşalar, başarılarının zevki içinde, Midhât pâşanın Bâyeziddeki konağında, 15 Hazîran gecesi toplanmışlardı. Odaya giren erkân-ı harb kolağası, 26 yaşındaki, Hasen beğ, Avnî pâşayı ve sonra hâriciyye nâzırı Râşid pâşayı vurup öldürüyor. Midhat pâşayı kovalıyor ise de, pâşa mutbaha kaçıp, aşçının dolabına saklanıp, ölümden kurtuluyor. Yaralı yakalanan Hasen beğ, ertesi gün Bâyezîd meydânında şehîd ediliyor. Edirnekapıdan Topkapıya giderken, sağ köşede, parmaklıklı mezârının büyük taşında (Ümerâ ve guzât-i çerâkiseden İsmâ'îl beğin oğlu olup, Harb okulunu bitirip, kolağası rütbesinde iken, genç yaşında, velînî'meti uğrunda fedây-i cân eden, Çerkes Hasen beğin kabridir) yazılıdır. Sultân Abdül'azîz hân, Çerkes Hasen beğin eniştesi idi. Halîfenin fecî' şekilde şehîd edildiğini ve annesi Pertevniyâl sultâna çok çirkin işkenceler yapıldığını işiten sultân Murâdın üzüntüden ve bu felâket yolunun sonunu düşünmekden aklı bozuldu.

Sultân Abdül'azîz hân, onbeş senelik saltanat zemânını Dolmabağçe serâyında geçirdi. Bu serâyda iken hal' edildi. Beşinci Murâd da üç aylık saltanatını bu serâyda geçirdi. İkinci Abdülhamîd hân, bu serâyda yedi ay oturdukdan sonra, Yıldız kasrlarına yerleşdi. Sonra Yıldız serâyını yapdı. Sultân Muhammed Reşâd da, Dolmabağçe serâyında oturdu.

Sultân Abdül'azîz hân, [1278] de yeni askerî elbiseleri kabûl etdi. [1279] da posta pulu kullanıldı. [1286] da Süveyş kanalı açıldı. [1288] de İstanbulda tramvay işletilmeğe başladı. [1292] de Galata tüneli yapıldı ve askerî rüşdiyye mektebleri açıldı. [1279] da Osmânlı bankası açıldı. [1280] de sâhillere deniz feneri konuldu ve devlet şûrâsı [Danıştay] kuruldu. [1284] de sultânî mektebleri

[liseler] açıldı. [1285] de Sanâyi mektebleri açıldı. [1286] da Fransa imperatöriçesi İstanbulu ziyâret etdi. [1287] de Avusturya imperatörü, sultân Abdül'azîzi ziyârete geldi. [1287] de şark demir yolları yapıldı. [1287] de tıbbiyye-i mülkiyye açıldı ve orman ve ma'den mektebleri açıldı ve Eski serây dış kapısı, ya'nî üniversitenin Bâyezîd meydânına açılan giriş kapısı yapıldı. [1288] de itfâiyye alayı teşkîl edildi. [1289] da seyyâr havz yapıldı ve Dârüşşefeka lisesi açıldı. [1290] da Îrân şâhı, sultân Abdül'azîzi ziyârete geldi ve İzmit demir yolu yapıldı.

Abdül'azîz hân, kardeşi gibi, memleketin idâresini Alî ve Füâd pâşanın ve bunların yetişdirdiği masonların ellerine bırakdı. Bunlar da, İngilizin siyâsetine göre hareket etdiler. Dağıstanlı şeyh Şâmil, yirmi sene ruslarla kahramanca cihâd yaparak, ordularını perişân ederken, seyrci kaldılar. Bu mücâhidin 1283 [m. 1866] de esîr düşmesine sebeb oldular. Rusların 1290 [m. 1873] de, Semerkand, Buhâra ve Hiveyi işgâl etmelerine de sebeb oldular. Ömrlerini Avrupada geçirdiler. Memleketde kaldıkları zemân, Tanzîmât fermânındaki mason plânlarının tatbîk edilmeleri için çalışdılar. Bu hiyânetlerinin sebebi mes'ûlü elbette Halîfenin gafleti idi. Bu gafletinin netîcesinde, masonlar ve onlara aldananlar tarafından şehîd edildi.

Sultân Abdül'azîz, Çırağan ve Beğlerbeği serâylarını yapdırdı. Muhtelif yerlerde de kasrlar yapdırdı. Beykoz kasrı bunlardandır. Çırâğân yalısını ilk olarak Nevşehrli Dâmâd İbrâhîm pâşa yapdırdı. Sonra üçüncü Selîm hânın hemşîresi Beyhân sultân tarafından yeniden yapıldı. Ahşâb ve çok zînetli idi. Sultân, bunu, kardeşi sultân Selîme satdı. Sonra, ikinci Mahmûd hân, 1252 [m. 1836] de yıkdırarak ahşâb serây yapdı. Sultân Abdülmecîd hân bu serâyda oturdu. 1271 [m. 1855] de yıkdırdı. 1288 [m. 1871] de Abdül'azîz hân, son muhteşem serâyı dört milyon altın liraya yapdırdı.

Beğlerbeği serâyının yerinde, tepede birinci Ahmed hânın **(Şevk-âbâd)** kasrı vardı. Sâhil serâyını ikinci Mahmûd hân ahşâb yapdırdı. Moltekeyi burada kabûl eylediği zemân, çubuk içiyordu. Abdülmecîd hân, 1249 [m. 1833] de bu serâyda merâsimle hatm-i şerîf indirmişdi. Sultân Abdül'azîz hân, 1282 [m. 1865] de, bu ahşâb serâyı yıkdırıp yerine mermerden muhteşem serâyı yapdırdı. Sultân, 1865 Nisânının yirmibirinci Cum'a günü serâya yerleşdi. Yaz mevsimlerini burada geçirirdi. Balkan harbi bozgununda, Enver ve Talât pâşalar, ikinci Abdülhamîd hânı "rahime-hullahü teâlâ" Selânikden **(Lorley)** Alman vapuru ile İstanbula getirtip, Beğlerbeği serâyına koydular. Boğaziçi tarafında, alt katda, arka tarafda, bir odada yerleşip, yetmişaltı yaşında iken, zâtürrie hastalı-

ğından vefât etdiği, 10 Şubat 1336 [m. 1918] gününe kadar, burada yaşadı. 294, 368.

3 — **ABDÜLBÂKÎ EFENDİ:** Mahmûd Bâki, Osmânlı şâirlerinin büyüklerindendir. 933 de İstanbulda tevellüd, 1008 [m. 1600] de vefât etdi. Edirnekapı kabristânındadır. Süleymâniyye medresesinde müderris idi. Reîsül-ulemâ oldu. Hâlid ibni Zeydin haber verdiği hadîs-i şerîfleri bir araya toplamışdır. **(Mevâhib-i ledünniyye)** tercemesi meşhûrdur. 63, 353.

4 — **ABDÜLCEBBÂR-İ HEMEDÂNÎ:** Mu'tezilî idi. Kâdî idi. Üçyüzellidokuz (359) da tevellüd etdi. Dörtyüzonbeş 415 [m. 1024] de Rey şehrinde vefât etdi. Babası Ahmeddir. 91.

5 — **ABDÜLGANÎ NABLÜSÎ:** İsmâ'îl Nablüsînin oğludur. 1050 de Şâmda tevellüd, 1143 [m. 1730] de orada vefât etdi. Derin âlim ve kâmil bir velî idi. Fıkh, tefsîr ve hadîs âlimi idi. Yirmi yaşında ders vermeğe başladı. 1075 de İstanbula geldi. Çok kitâb yazdı. İki cild **(Hadîkat-ün-nediyye)** kitâbı çok kıymetlidir. Tütünün günâh olmadığını bildiren kitâbı ve tercemesi Nûr-i Osmâniyye kütübhânesinde vardır. 10, 366.

6 — **ABDÜLHAK-I DEHLEVÎ:** Babası Seyfeddîndir. Hind âlimlerindendir. 958 [m. 1551] de tevellüd, 1052 [m. 1642] de vefât etmişdir. Dehlîdedir. Kıymetli kitâblar yazdı. 128, 130, 147, 148, 149, 245, 246.

7 — **ABDÜLHAKÎM EFENDİ:** Büyük âlim idi. Hâl tercemesi 157.ci sahîfede yazılıdır. Van vilâyetinin Başkal'a kazâsında 1281 [m. 1865] de tevellüd edip, 1362 [m. 1943] de Ankarada vefât etdi. Komünistlerin, Masonların, Vehhâbîlerin, Mürtedlerin ve Şî'îlerin ve Yehûdîlerin ve Hıristiyânların, yazılarla, propagandalarla, ingiliz imperatorluğunun kuvvetleri ve servetleri ile islâmiyyeti yıkmağa saldırdıkları, müslimân yavrularını dinsiz, îmânsız bırakmağa uğraşdıkları bir zemânda, dersleri, va'zları ve yazıları ile Ehl-i sünneti yok olmakdan korumuş, gençliğe aşılanan zehrli yalanları pek mâhir yol ile temizlemişdir. Bu uğurda çetin eziyyet ve cefâlara katlanmışdır "rahime-hullahü teâlâ". Abdülhakîm efendinin babası Halîfe Mustafâ efendi, Hakkârînin Yüksekova kazâsının Sâkitan köyündendir.

Abdülhakîm Efendinin dedesinin dedesi olan seyyid Abdürrahmân, seyyid Abdüllahın oğlu idi. Seyyid Abdüllah, Arvâsda, seyyid Fehîmin baş tarafında medfûndur. Seyyid Abdüllah ölünce, Arvâsî soyunun devâm edebilmesi için, seyyid Abdürrahmânı annesi genç iken zorla evlendirdi. Seyyid Abdürrahmânın, Tâhir,

Lutfî, Abdülhamîd ve Muhammed isminde dört oğlu oldu. Seyyid Abdürrahmânın büyük kardeşi, seyyid Abdürrahîm 1200 [m. 1786] de vefât etdi. Oğlu hâcı İbrâhîm ve torunu Abdül'azîz ile birlikde Doğu Bâyezîdde Ahmed Hânî türbesindedirler. Abdül'azîz efendinin üç çocuğu, Muhammed Emîn ve Ömer efendiler ve seyyidet Hadîcedir. Her birinin çocukları ve torunları din ve dünyâ bilgileri ile dolu birer hazînedirler. Muhammed Emîn efendinin dört oğlu oldu. Bunlar, Abdül'azîz, Abdülkâdir ve Abdülhakîm ve Mahmûd efendilerdir. Abdülhakîm efendinin oğlu Ahmed efendi, Türkiye gazetesinin tefrika muharriri iken 1988 senesinin son günü 1409 da İstanbulda vefât etdi.

Seyyid Abdürrahmân, zemânının mürşid-i ekmeli idi. Binlerce Hak âşığı sohbetine gelir feyz alırlardı. Nasîhat için, uzak memleketlere mektûblar gönderirdi. İrisân beğlerinden emîr Şerefeddîn Abbâsîye yazdığı fârisî mektûblar çok kıymetlidir. Bu mektûblarından birinde Muhammed Kerîm hân ve Mustafâ ve Feyzullah beğlere selâm ve düâ etmekdedir. Başka bir mektûbuna, emîr Şerefeddîn beğ, şu satırları eklemişdir: (Mevlânâ, bu mektûbu, bu fakîre 1192 [m. 1778] de göndermişdir. Musîbete sabr lâzım olduğunu ve sabrın kıymetini bildirmişdir. Birkaç ay sonra pederim Abdüllah hân beğ vefât etmişdir. Mevlânânın kerâmetini buradan anlamalıdır). Seyyid Abdürrahmân Hoşâbda medfûndur.

Seyyid Tâhir, Basra vâlîsi idi.

Seyyid Lütfî efendinin onbir oğlu vardır.

Seyyid Lütfî efendinin oğlu Abdülganînin oğlu Mîr hâc, bunun oğlu Abdürrahmân, bunun oğlu Muhammed Sa'îd efendilerdir. Lütfullah efendinin ikinci oğlu Abdülgaffâr efendi, bunun oğlu Şerîf, bunun oğlu Muhammed Şefîk efendilerdir. Lütfullah efendinin üçüncü oğlu Muhammed, Seyyid Fehîm hazretlerinin üvey babasıdır. Bunun oğlu Tâhir, bunun oğlu Resûl, bunun oğlu Abdüllah efendilerdir.

Lütfullah efendinin dördüncü oğlu, Resûl efendidir. Beşinci oğlu seyyid Sıbgatullah efendi, seyyid Tâhâ-i Hakkârînin talebesi idi. Bunun oğlu Celâleddîn, bunun oğlu Alî, bunun oğlu Selâhaddîn efendilerdir. Bunun iki oğlu Kâmüran İnan ve Zeynel'âbidîn İnan, Bitlis senatörü ve meb'ûsü olmuşlardır.

Altıncı oğlu Cemâlüddîn, bunun oğlu Abdülmecîd, bunun oğlu Sa'dullah, bunun oğlu Muhyiddîn, bunun oğlu Abdürrahmân, bunun oğlu Lütfullah, bunun oğlu Nûrullah efendilerdir.

Abdülhamîd efendinin iki oğlu olup, biri molla Safî idi. Bunun

torunu, Abdülhamîd efendidir. İkinci oğlu, seyyid Fehîm-i Arvâsî "kuddise sirruh" hazretleri idi.

Seyyid Muhammedin yedi oğlu ile Hamîde hânım isminde bir kızı vardı. Hamîde hânım, Timür oğullarından Hurrem beğin zevcesi idi. Sâlih, Memduh ve Sa'îd adında üç oğlu vardı. Sa'îd beğin iki çocuğu, Tevfîk beğ ile Emîne hânımdır. Emîne hânım Mekkî efendinin birinci zevcesidir. İkinci zevcesi Afîfe hânımdır. Seyyid Muhammedin birinci oğlu Mahmûd efendi idi. Bunun, Zübeyde, Meryem ve Esmâ adında üç kızı vardı. Esmâ hânım çok müttekî, sâliha olup; Abdülhakîm efendinin birinci zevcesi idi. İkinci zevcesi, seyyid Fehîm-i Arvâsînin "kuddise sirruh" torunu Âişe hânım idi. Ahmed Mekkî ve Münir efendilerin vâlidesidir. Üçüncü zevcesi Nine hânım denilen ikinci Âişe hânım, dördüncü zevcesi Bedriye hânım idi. Beşinci zevcesi Mâide hânım, 1396 [m. 1976] senesi mayıs ayında, İstanbulda vefât etmişdir.

Seyyid Muhammedin ikinci oğlu, Muhyiddîn efendi idi. Bunun iki oğlu ve iki kızı vardı. Kızları Beyâz hânım, Fârûk beğin, Zelîha hânım da, Abdürrahîm Zapsunun anneanneleridir. Bir oğlu Hasen efendi, ikincisi Mustafâ efendi idi. Hasen efendinin yedi oğlu ile yedi kızı olup, dört oğlu çocuk iken vefât etdi. Beşincisi Mazher efendi, Nesîbe hânımın zevci idi. Altıncı oğlu Muhyiddîn efendi Ankarada vefât etdi. Yedincisi Necmeddîn efendi temyiz mahkemesi a'zâsı idi. Na'îme hânımın zevci ve Ahmed efendinin dâmâdı idi. Kızları, Nine Âişe hânım, Abdülhakîm efendinin, Dilber hânım, Tâhâ efendinin, Fâtıma hânım, seyyid İbrâhîm efendinin, Sabîha hânım da, Abdüllah beğin zevceleri idi.

Mustafâ efendinin dokuz oğlu ile iki kızı vardı. Birincisi, seyyid Abdülhakîm Efendi idi. İkincisi İbrâhîm efendi, üçüncüsü Tâhâ efendi, dördüncüsü Abdülkâdir efendi, beşincisi Şemseddîn efendi, altıncısı Ziyâeddîn efendi, yedincisi Yûsüf efendi, sekizincisi Mahmûd efendi, dokuzuncusu Kâsım efendidir. Abdülhakîm efendi en büyükleri idi ve en sonra vefât edenlerdendir. Abdülkâdir efendinin üç torunu Zeynel'âbidîn, Bedreddîn ve Fahreddîn hayâtdadır. Şemseddîn efendinin bir oğlu ile iki kızı vardı. Bir kızı Afîfe hânım, Mekkî efendinin zevcesi idi. İkinci kızı Nazîfe hânım 1986 Mart ayında vefât etdi. Oğlu fazîletli Cemâl efendi, İstanbulda (Kirazlı mescid) imâmı ve hatîbi idi. Celâleddîn-i Rûmînin **(Mesnevî)**si üzerinde eşsiz, derin bilgisi vardı. 1396 [m. 1976] da İstanbulda vefât etdi. Yûsüf efendinin oğlu seyyid Fârûk Işık, eski sayıştay başkanlarından ve Van senatörlerindendir. 1972 senesinde Ankarada vefât etmişdir. Fârûk beğin iki oğlu seyyid Nevzâd ve seyyid Rüchân ha-

yâtdadır ve oğulları yetişmekdedir. Seyyid Rüchân 1391 [m. 1971] de çalışma bakanlığı müsteşârı oldu. Mahmûd efendinin annesi Meryem hânım idi. Kardeşlerinin hepsi Hano hanımın çocuklarıdır.

Mahmûd efendinin kızı, Rukayye hânımdır. Mustafâ efendinin birinci kızı Mu'teber hânım, Timür oğullarından Sa'îd beğin zevcesi ve Ahmed Mekkî efendinin hem halası, hem kayın vâlidesidir. 1341 de vefât etdi. Edirne-kapı kabristânındadır. İkinci kızı Râbi'a hânımdır.

Seyyid Muhammedin üçüncü oğlu Nûreddîn efendidir. Bunun Mecîd efendi ve Alî efendi adında iki oğlu vardı. Mecîd efendinin oğlu İzzet beğ, Nâfiye hânımın zevci olup, 1981 de Vanda vefât etdi. Dört çocuğu vardır.

Seyyid Muhammedin dördüncü oğlu Ahmed efendidir. Bunun, Ubeyd, Şevket ve Şihâbüddîn adında üç oğlu vardı.

Seyyid Muhammedin beşinci oğlu, Hamîd pâşa idi. Bunun Ahmed, Abdüllah, Fehmî ve İbrâhîm adında dört oğlu ile Nâfiye, Nesîbe ve Âişe adında üç kızı vardı. Bunlardan seyyid İbrâhîm Arvâs, Abdülhakîm Efendinin dâmâdı ve uzun yıllar Van meb'usu idi. [m. 1965] de Ankarada vefât etdi. Bunun oğlu Seyyid Sıddîk ile kızları Gülsüm ve Hamiyyetdir. Seyyid Ahmed, Muhammed Sıddîk efendinin dâmâdı ve Na'îme hânımın babasıdır. Muhammed Sıddîk efendi, seyyid Tâhâ hazretlerinin torunu, ya'nî seyyid Ubeydüllahın oğlu ve şehîd Abdülkâdir efendinin kardeşi idi. Nâfiye hânım İzzet beğin, Nesîbe hânım Mazher efendinin, Âişe hânım da Muhammed Ma'sûm efendinin zevceleri idi.

Seyyid Muhammedin altıncı oğlu Hüseyn efendidir. Bunun Celâl, Alâ'üddîn, seyyid Gâzî ve Behâeddîn adında dört oğlu vardı. Celâl efendinin oğlu Seyfeddîn beğ, Rukayye hânımın zevci ve Aydın ile Celâl efendilerin ve Leylâ hânımın babasıdır. Aydın beğ 1983 de Anavatan Partisinden Van milletvekîli seçildi. Oğulları Cüneyd, Melîh Rüchân ve Fâtih ve Murâd efendiler, hayr-ül-halef olarak yetişmekdedirler.

Seyyid Muhammedin yedinci oğlu, Yûsüf efendidir.

Seyyid Abdülhakîm Efendinin üç oğlu ve iki kızı vardı. Bunlardan Enver ile Şefî'a, Esmâ hânımın çocuklarıdır. Şefî'a hânım, Sâlih beğin zevcesi iken, hicretde Mûsulde vefât etdi. Enver de, hicret ederken 1336 [m. 1918] de Eskişehrde vefât etdi. İkinci oğlu fazîletli Ahmed Mekkî Üçışık efendi, arabî, fârisî kitâblardan ve

pederinden din bilgilerini geniş olarak edinmiş olup, 1387 [m. 1967] de İstanbulda vefât etdi. Bağlum kabristânındadır. Fetvâlarına güvenilecek, yer yüzünde eşi az bulunan bir mubârek zât idi. Çok sayıda ve olgun, değerli din adamları yetişdirdi. İlm ve ma'nâ tâliblerinin derdlerine şifâ sunardı. Cenâb-ı Hak, mubârek vücûdu ile İstanbul şehrini ve bütün islâm âlemini şereflendirmiş ve fâidelendirmiş idi. Seyyid Ahmed Mekkî efendinin Behik, Behâ, Medenî ve Hikmet adında dört oğlu ile Zâhide isminde bir kızı vardır. Herbiri ahlâk ve fazîlet örneğidir. Torunları Tâhâ Üçışık, Fehîm ve Muhammed efendiler ve Şefî'a hânım ise, birer cevher olarak yetişmekdedir. Abdülhakîm Efendinin "kuddise sirruh" üçüncü oğlu, seyyid Münîr efendi, İstanbul belediyesinde satış me'mûrluğunda uzun seneler çalışmış, doğruluğu, çalışkanlığı, güzel ahlâkı ile etrâfının saygısını ve sevgisini toplamışdır. 1399 [m. 1979] da vefât etdi. Bağlum kabristânındadır.

Seyyid Abdülhakîm efendi, 1332 [m. 1914] senesinde, ermenilerin ingiliz silâhları ile müslimânlara saldırdıkları zemân, Receb ayında, Başkal'adan hicret ederek [1337] de İstanbula geldi. Eyyûb sultânda, önce yazılı medreseye, sonra Gümüşsuyu tepesindeki Murtezâ efendi mescidine yerleşdi. Çeşidli câmi'lerde va'z vererek, Vefâ lisesinde öğretmenlik, Sultân Selîm câmi-i şerîfi yanındaki Süleymâniyye medresesinde öğretmenlik yaparak, İslâmiyyeti yaymağa, din düşmanlarını susdurmağa ve sindirmeğe başladı. Medreselerin en yüksek, üniversite kısmı olan, Süleymâniyye medresesine müderris, ya'nî ordinaryüs profesör olarak ta'yîni, 8 Zilka'de 1337 ve 5 Ağustos 1335 [m. 1919] târîhli fermân ile yapılmışdır. Fermân şöyle idi:

Dâr-ül-hilâfe-til'aliyye Süleymâniyye medresesinde münhal olan hadîs-i şerîf dersi müderrisliğine Debreli Vildân Fâik efendi ve tesavvuf dersi müderrisliğine Hakkârî ulemâsından Abdülhakîm efendi ve ....ve fıkh-ı Şâfi'î dersi müderrisliğine Hakkârî meb'ûs-i esbakı seyyid Tâhâ efendi ta'yîn olunmuşdur. Bu irâde-i seniyyenin icrâsına meşîhat-i islâmiyye me'mûrdur. Muhammed Vahîdeddîn.

Bu irâde-i seniyye, Cerîde-i ilmiyye mecmû'asının 48. si sayısının, bindörtyüzseksendördüncü sahîfesinden alındı.

Mürtezâ efendi, tersâne emânetinde baş rûznâmeci iken emekli olmuş ve Mekke-i mükerremede Ahmed Yekdestden feyz almışdı. [1158] de Gümüşsuyu, İdris köşküne yakın, denize karşı mescid yapdı. [1160] da vefât edip denize bakan dıvâr içinde, defn

edildi. Oğulları da yanındadır. Bu mescidin ilk imâmı olan Abdül-lah-i Kaşgarîden sonra oğlu Ubeydullah efendi on sene imâm oldu. Sonra imâm olan Îsâ efendi [1206] da vefât etdi. Selîm hân buna bir türbe yapdı. Sonra Abdüllah efendinin dâmâdı çelebî Ubeydullah efendi [1208] de vefât etdi. Nihâyet, zâhirî ve bâtınî ilmler hazînesi olan seyyid Abdülhakîm Efendi imâm, hatîb ta'yîn edilip, 1362 [m. 1943] senesinde vefât edinceye kadar burada ve birçok câmi'lerde ve mekteblerde islâmiyyeti yaydı. Memleketin her tarafından ve yabancı milletlerden uyanık, merâklı kimseler gelip, ilmden, fenden çok şeyler sorarlar ve cevâblarını alırlardı. Bu arada dünyâlık için ve hattâ düşmanlık için gelen aşağı alçaklar da bulunurdu. Keskin görüşleriyle, karşısındakilerin niyyetlerini hemen anlardı. Fekat, halîm ve şefkatli ve ileriyi görüşlü olduğu için, dostu düşmanı ayırmaz, hepsini tevâdu' ve mudâra ile karşılardı. İslâm âlimlerine Allah için, temiz kalb ile gidip feyz alanlar, onların yolunda gitmekde, islâmiyyetin ahkâmına uymakdadırlar. O kapıdan feyz aldığını söyleyip de, ibâdetlerden kaçınan, harâmlara dalan kimselerin de, münâfık oldukları anlaşılmakdadır.

Adı geçen İdrîs köşkünü, İdrîs hakîm bin Hüsâmeddîn yapdırmışdır. Bâyezîd ve Yâvuz zemânında derin âlim olan bu zât, Îrân hudûdundaki yirmibeş kabîlenin Osmânlılara itâ'at etmesine sebeb olmuş, böylece Çaldıran zaferine büyük hizmetde bulunmuşdur. Bülbül deresi civârında yapdırdığı çeşmenin yanında bir sed üzerinde medfûndur. [932] de vefât etmişdir. Zevcesi Zeyneb hâtun, kendi adı ile, İdrîs köşkü yanında bir mescid yapdırmışdır. Mescidin yanında **(Karyağdı tekkesi)** vardır. Bunun yanında bir evde niyyet kuyusu vardır. Arkasında Gümüşsuyu çeşmesi vardır. Karyağdı tekkesine (Çolak Hüseyn tekkesi) de denir. Üçüncü Mustafâ hân tarafından yapdırılmışdır. Bu tekkenin arkasında [1230] senesinde Dolancı dervîş Muhammed mevlevîhâne yapdırmışdır.

Seyyid Abdülhakîm efendi din bilgilerinde ve tesavvufun ince ma'rifetlerinde derin deryâ idi. **(Râbıta-i şerîfe)** ve **(Er-riyâdut-tesavvufiyye)** kitâbları basılmışdır. Va'zlarından tutulan bilgiler ve ba'zı mektûbları 1404 [m. 1983] de beş cild hâlinde toplanmışdır. Üniversite mensûbları, fen ve devlet adamları, çözülemez sandıkları güç bilgileri sormağa gelir, sohbetinde, dersinde, bir sâat kadar oturunca, cevâbını alır, sormağa lüzûm kalmadan, o bilgi ile doymuş olarak geri dönerdi. Teveccühünü, sevgisini kazananlar, sayısız kerâmetler görürdü. Çok mütevâzı', pek alçak gönüllü idi. Ben dediği işitilmemişdi. (Bizler hesâba dâhil değiliz. O büyüklerin yazılarını anlıyamayız. Ancak bereketlenmek için okuruz) bu-

yururdu. Hâlbuki, kendisi, bu bilgilerin mütehassısı idi. Yakınlarından birine, (Burada birkaç Velî yetişiyordu) buyurmuşdu. Yakınlarından Karamürsel kumaş fabrikası müdîri, Yûsüf Ziyâ Akışık demişdi ki, rü'yâda, Abdülhakîm efendinin elinin ayasını öpmüşdüm. Ertesi gün, Eyyûb sultândaki evine giderek, rü'yâmı anlatmak istedim. Gitdim. Her zemân olduğu gibi, elini öpmek için eğildiğimde, mubârek elini, ayası yukarı doğru olarak uzatdı ve (Akşam rü'yâda öpdüğün gibi öp) dedi ve iltifât buyurarak çok şey anlatdı. 157. ci sahîfeye bakınız! 6, 20, 105, 154, 155, (157), 243, 262, 269, 314, 334, 347, 393, 395, 411.

8 — **ABDÜLHAKÎM SİYÂLKÛTÎ:** Babası Şemseddîn Muhammeddir. Hindistânın büyük hanefî âlimidir. Fakîhdir. Beydâvî tefsîrine ve Teftâzânînin Akâid-i Nesefî şerhine ve Ahmed Hayâlînin şerh-i Akâid hâşiyesine ve Devânînin Akâid-i Adûd şerhine ve Mutavvel kitâbına hâşiyeler yazmışdır. **(İsbât-ül-vâcib)** kitâbı da meşhûrdur. 1067 [m. 1657] de vefât etdi "rahime-hullahü teâlâ'. 144, 146, 147.

9 — **ABDÜLHAMÎD HÂN II:** Osmânlı pâdişâhlarının otuzdördüncüsü ve en yüksekleri idi. İslâm halîfelerinin doksandokuzuncusu idi. 1258 [m. 1842] de tevellüd etdi. 1293 [m. 1876] de halîfe oldu. 1336 [m. 1918] da vefât etdi. Çenberlitaşda, dedesi sultân Mahmûdun türbesindedir. İslâmiyyete hizmeti, saymakla bitirilemez. Abdül'azîz hân, düşmânlara âlet olanlar tarafından şehîd edilip, sonra 5. ci Murâd da hal' edilip, kendisi kukla olarak halîfe yapıldı. Avrupada belirli ocakların islâmiyyeti yok etmek için hâzırladığı yıkıcı plânları, kıyasıya hortlatmağa başlarken önlerine dikildi. Aklı, zekâsı ve ilmi fevkalâde üstün olduğu için, memlekete karşı asrlar boyunca hâzırlanmış olan sinsi, alçak ve vahşî sû'ikasdı hemen sezdi. Hâzırlıyanları ve maşa olarak kullandıkları sahte kahramanları, iş başından uzaklaşdırdı. İslâm bilgilerini, ya'nî din ve fen ve ahlâk bilgilerini memleketin her yerine yaydı. Çok sayıda kültürlü din adamı yetişdirdi. Milleti otuzbir sene adâlet ile idâre etdi. Bilgili, temiz bir gençlik yetişdirdi. Haksızlığın, kötülüğün, ahlâksızlığın kökünü kazıdı. Bu yüzden ba'zı kimselerin hedefi oldu. Yıllarca kötülendi. İftirâlara uğradı. Sonra gelen gençliğe, büsbütün yanlış olarak tanıtıldı. Fekat, insâflı yazılan târîhleri okuyanlar ve onun ilme, fenne, sanâyı'a, ticârete, ahlâka, kısaca insanlığa bırakdığı eserlerini görenler, bu iftirâlara aldanmadı. Ona dil uzatan yalancılardan, ilm adamı, yazar maskesi altında çalışan düşmanlarından ve bunların söyledikleri yalanlardan nefret etdiler. Onun büyüklüğü karşısında hayrân kaldılar.

Önce, bir sene beş ay devlet idâresine karışdırılmadı. Memleketi sadr-ı a'zam Midhat pâşa ve arkadaşları idâre etdi. Bunlar, 24 Nisan 1295 [m. 1877] günü Rus harbine sebeb oldular. Mâlî 1293 senesine rastladığı için (93 harbi) denilmekdedir. 93 harbi Edirne mütârekesine kadar dokuz ay sürdü. Müşîr [Mareşal] yapdıkları Süleymân pâşa, Şıpka geçidinde büyük gaflet yaparak, en seçkin Türk birliklerinin harcanmasına sebeb oldu. Bu hezîmete kahramanlık denilerek, başkumandan yapıldı. Fekat, Filibeye ve oradan Edirneye kaçdı. Edirnede de tutunamayıp mütâreke istedi. Mütâreke Abdülhamîd hânın, kraliçe Viktoryaya çekdiği telgraf üzerine mümkin olabildi. Ruslar ve Bulgarlar, onbinlerce Türk kadın ve çocuğunu kesdiler. Bir milyondan fazla Türk, Bulgaristandan, İstanbula hicret etdi. O zemân Rusyânın nüfûsu doksan, Osmânlıların ise altmışdört milyondu. Sultân Abdülhamîd hân, fâci'aları görünce, Edirne mütârekesinden onüç gün sonra, 13 Şubat 1296 [m. 1878] da Meclis-i meb'ûsânı kapatdı. Devlet idâresini eline aldı. Meb'ûsların ancak yüzde kırkı Türkdü. Bu parlamento devâm etseydi, Osmânlı devleti, dahâ o zemân parçalanacakdı. Sultân Abdülhamîd hânın ilk ve büyük başarısı, bu felâketi görmesi ve önlemesi oldu.

Osmânlılara imzâlatdırılan 3 Mart 1878 Ayastefanos [Yeşilköy] mu'âhedesini sultân Abdülhamîd hân bir dürlü hazm edemedi. Dâhiyâne bir kurnazlıkla 4 Hazîran 1878 de İngiltere ile gizlice anlaşdı. Kıbrıs adasının idâresini İngiltereye bırakdı. Adanın gelirleri her yıl İstanbula yollanacak, ada Osmânlı İmperatorluğunun bir parçası kalacakdı. Buna karşılık, İngiltere Ayastefanos mu'âhedesinin Türkiye lehine değişdirilmesine yardım edecekdi. Böylece, Berlin mu'âhedesi, 13 Temmuz 1878 de imzâlanarak, topraklarımızın çoğu geri alındı. Bu harbde, para tazmînâtı pek ağır oldu. Sultân Abdülhamîd, buna da pek dâhiyâne çâre buldu. [m. 1881] de Düyûn-i umûmiyye idâresi kurarak, borçları, ikiyüzelliiki milyondan, yüzaltı milyon osmânlı lirasına indirdi. Bu büyük başarısı, memlekete unutulmaz bir hizmet oldu. Büyük devletlerin bütün baskılarına rağmen, Abdülhamîd hân, Berlin mu'âhedesinin, Anadolunun şarkında Ermenilere muhtâriyyet veren maddesini hiç tatbîk etmedi. Midhat pâşa ve arkadaşları, Rusyanın harb açmasına sebeb oldu. Bütün Rûmeli ve Anadolunun büyük kısmı Rusyanın eline geçdi. Dâhilî işler, masonların elinde kaldı. İslâmiyyeti yıkmak, dinde reformlar yapılmak isteniyordu. Bunun için, din adamları câhil yetişdiriliyordu. Alman târîhçisi, Hans Kramer, **(Ondokuzuncu asr)** adındaki büyük târîh kitâbının üçüncü cildi, yirmialtıncı sahîfesinde (dessen klugen Bruder Abdülhamîd II)

beşinci Murâdın akllı kardeşi, diye övdüğü sultân ikinci Abdülhamîd, memleketin felâkete götürüldüğünü, pâşaların, mason uşağı olduklarını görerek, meclisi kapatdı. İrâde-i seniyye ve meclis-i vükelâ [Bakanlar kurulu] karârı ile meclis-i meb'ûsan ta'tîl edildi. Meşrûtiyyet ve bunu sağlıyan doksanüç (93) kânûn-i esâsîsi [anayasası] ilgâ edilmedi. Bu anayasa 1908 de ikinci meşrûtiyyetin i'lânına kadar devâm etmişdir. Sultân Abdülhamîd hân, a'yân üyelerinin [senatörlerin] vazîfelerine de son vermedi. Yaşıyanları, 1908 millet meclisine dâhil oldular. Sultân Abdülhamîd hân, devleti, milleti, otuzbir sene, Allahü teâlânın emrlerine göre, adâletle idâre etdi. Millet, sulh, bolluk, ucuzluk, râhat ve huzûr içinde yaşadı.

Her vilâyetde mektebler, hastahâneler, yollar, çeşmeler, Viyanadan başka bir yerde eşi bulunmıyan modern bir tıp fakültesi yapdırdı. 1293 [m.1876] de Mekteb-i Mülkiyyeyi yapdırdı. [1296] da bir müze yapdırdı. [1297] de hukûk mektebi ve dîvân-ı muhâsebâtı [sayıştay] kurdu ve Beyoğlu kadın hastahânesini yapdırdı. [1299] da güzel san'atlar akademisi, [1300] de yüksek ticâret mektebi, [1301] de yüksek mühendis mektebi ve yatılı kız lisesi açıldı. [1303] de Terkos suyunu İstanbula getirtdi ve mülkiye lisesini açdı. [1305] de Alman imperatörü İstanbula gelip, sultân Ahmed meydânında Alman çeşmesi yapıldı. [1307] de Bursada ipekçilik mektebini yapdırdı. [1308] de Halkalı zirâ'at ve baytar mektebi ve Kâğıthânede bir poligon kurdurdu. 1309 [m.1892] da Bursa demiryolunu ve Aşîret mektebini yapdırdı. [1310] da Üsküdar lisesi ve Rüşdiyye mektebleri ve yeni postahâne binâsı ve Osmânlı bankası ile Reji binâlarını ve (Yafa-Kudüs) demiryolu ile Ankara demiryolu yapıldı. Yine [1310] da Hamîdiyye kâğıd fabrikası, Kadıköy havagazı fabrikası ve Beyrut limanı rıhtımını yapdırdı. [1311] de Osmânlı sigorta şirketi ve Küçüksu barajı ve (Manastır-Selânik) demiryolu yapıldı. [1312] de (Şâm-Horan) demiryolu ve (Eskişehir-Kütahya) demiryolu yapıldı. Yine [1312] de Hamîdiyye yüksek ticâret mektebi ve (Galata-Tophâne) rıhtımı, Dolmabağçe sâat kulesi yapıldı. [1313] de (Beyrut-Şâm) demiryolu, Dâr-ül-aceze binâsı, mum fabrikası, (Afyon-Konya) demiryolu, Sakız limanı rıhtımı, şimdiki İstanbul lisesi binâsı, (İstanbul-Selânik) demiryolu yapıldı. Ereğli kömür ocakları çalışdırıldı. [1314] de Tuna nehrinde Demirkapı kanalını, kapalıçarşı ta'mîrini yapdırdı. [1313] Yunan zaferini kazandı. Akl hastahânesini yapdırdı. [1316] da Şişlide Hamîdiyye Etfâl hastahânesini yapdırdı. [1318] de Medîne-i münevvereye kadar telgraf hattı yapdırdı. 1320 [m.1901] de Hamîdiyye Hicâz demiryolu Zerkaya kadar işledi. Kâğıthânedeki Hamîdiyye suyu yapıldı. Yeni balıkhâne, Haydarpâşa rıhtımı, ma'den arama

mektebi, Şâmda tıbbiyye-i mülkiyye yapıldı. Haydarpâşada askerî tıbbiyye mekteb-i şâhânesi 24 Teşrîn-i evvel 1321 de açıldı. [1322] de dilsiz ve sağırlar mektebi açıldı. [1322] de Bingâzîye telgraf hattı yapıldı. [1323] de (İstanbul-Köstence) kablosu döşendi. Haydarpâşa istasyonu binâsı yapıldı. Beşiktaş tepesindeki Yıldız serâyını ve önündeki câmi'i yapdırdı. Velhâsıl Avrupada yapılan yeniliklerin hepsini en modern şeklde yurdumuzda yapdırdı. Ne yazık ki, [1327] de tahtdan indirilince, bütün bu ilerlemeler durdu ve memleket kana boyandı. Abdülhamîd hân, (İstanbul-Eskişehir-Ankara) ve (Eskişehir-Adana-Bağdâd) ve (Adana-Şâm-Medîne) demiryollarını yapdırdığı zemân, başka memleketlerde bu kadar demiryolu yokdu. Din bilgileri, fen ve edebiyyât üzerinde çok kitâb basdırdı. Köylere kadar kurslar açdırdı. Parasız kitâblar gönderdi. Harb gücünü gayb etmiş olan eski gemileri Halice çekip, Avrupada yeni yapılan üstün evsâflı kruvazörler, zırhlılar ile donanmayı kuvvetlendirdi. Askeri, subayı öyle şerefli olmuşdu ki, bir kahve önünden bir binbaşı geçerken, kahvede oturanlar ayağa kalkarak saygı gösterirlerdi. Öyle bereket vardı ki, bir binbaşının evinde pişen yemekden, bir mahalle fakîrlerinin karnı doyardı. Bütün millet, sivil, asker, herkes birbirini çok severdi. Yalnız [1313] yılında, Yunan isyânı oldu. Ethem pâşa "rahime-hullahü teâlâ" kumandasında gönderdiği askeri, kendisi serâydan idâre ediyordu. Askeri yirmidört sâatde Termopil geçidini aşıp, Atinaya girdi. Bütün Avrupa kumandanları buna şaşırdı. Çünki, Alman kurmayları, Osmânlı ordusu, Termopili altı ayda geçemez diye rapor vermişdi.

İkinci Abdülhamîd hânın güzel ahlâkını, dîne olan bağlılığını, edeb ve hayâsının derecesini, aklını, ilmini, adâletini, millet için durmadan çalışdığını, hiç cân yakmadığını, düşmanlarına bile iyilik etdiğini, masonların aldatdıkları ve maşa olarak kullandıkları satılmışları bile afv etdiğini anlamak istiyenlere, **(Mâbeyn baş kâtibi)** Es'ad beğin **(Hâtırât-ı Abdülhamîd-i hân-ı sânî)** kitâbını okumalarını tavsıye ederiz. Ermeni komitecilerin hâzırladıkları ve 21 Temmuz 1323 [m. 1905] günü Cum'a nemâzını kılıp, Yıldız câmi'inden çıkarken patlatılan bir arabadaki sâatli bombadan kurtulunca, binlerce seyirci ve ecnebî diplomatlara karşı, düşünmeden, hemen söylediği şu kelimeler, kalbinin temizliğini, milletin olgun, şefkatli bir babası olduğunu göstermeğe yetişir sanırız: (Kendimce en büyük emel, ehâlînin râhat ve mes'ûd olmasıdır. Bu uğurda, gece-gündüz nasıl çalışıldığı ve gayret gösterildiği ma'lûmdur. Gayret ve hüsn-ü niyyetimin min tarafillah mükâfâtı, şu hâdiseden, hıfz-ı Hudâ ile, emîn olmaklığımdır. Onun için, cenâb-ı Hak-

ka şükr ve hamd ederim. Müte'essir olduğum birşey varsa, asker evlâdlarımdan ve ehâlîden ba'zılarının telef ve mecrûh olmalarıdır. Buna, ilelebed teessüf ederim. Tebe'amın, hakkımda göstermiş oldukları hissiyâta an-samîmilkalb memnûniyyetimi beyân eyler, âfât-i semâviyye ve erdiyyeden masûniyyetleri için düâ ederim).

Merkezi Selânikde bulunan üçüncü ordunun ba'zı subayları, ingiliz câsûsları tarafından bol para ve makam va'dleri ile aldatıldı. 7 Temmuzda Şemsî pâşa, teğmen Âtıf tarafından vuruldu. Hareket ordusu İstanbula yürüdü. Halîfe, hazret-i Alînin ictihâdına uyarak, bunlara karşı koymadı. Devleti bu eşkiyâya teslîm etdi. Vaktiyle, Mekke kâfirleri de, Medîneye hücûm edince, Peygamberimiz, Bedrde, Uhudda ve Hendekde, az kuvvet ile cihâd ederek, bunların Medîneye girmelerine mâni' olmuşdu. Hucurât sûresi, dokuzuncu âyetinde meâlen **(İsyân edenler ile harb edip, bunları itâate getirin!)** emrine uymadı. Halîfe, Peygamberimizin bu sünnetine ve bu farza uymadığı için, fâcia ve felâketlere sebeb oldu. 27 Cemâzilâhır 1326 ve 23 Temmuz 1908 de ikinci meşrûtiyyet i'lân edildi. Silâh baskısı altında seçim yapıldı. 17 Birinci kânûn [Aralık]da meclis açıldı. Bununla, devletin idâresi, ehliyyetsiz, tecribesiz ellere geçdi. İngilizlerin hâzırladığı fâci'alar tekrâr başladı. 5 Ekim 1908 de, Bulgaristan prensliği, krallığını i'lân ederek, Osmânlılardan ayrıldı. Yine o târîhde, Avusturya, Bosna-Herseki ilhâk etdi. Yunanistan da baş kaldırıp, beş sene sonra Giridi ilhâk eyledi. 14 Nisan 1909 da, Adanada ermeni ihtilâli oldu. Müslimânların mallarına, cânlarına, ırzlarına saldırdılar. 1850 Türkü öldürdüler. İttihâdcılar buna da seyirci kaldılar. Halk, onyedibin ermeniyi öldürüp isyân basdırıldı. İttihâdcılar, Avrupalılara şirin görünmek için yüzlerce müslimânı kesdiler, asdılar. Bu zulmleri, o zemân Adana vâlîsi olan meşhûr Cemâl pâşa yapdı. Dâhiliyye nâzırı Tal'at pâşanın takdîrine mazhar oldu. Bu hâdiseler dolayısiyle ittihâdcılar da [1914]de meclisi kapatdı. Sultân Hamîde hak vermek zorunda kaldılar.

31 Mart vak'ası adı ile meşhûr olan 13 Nisân 1327 [m. 1909] hareketi ile sultân Abdülhamîdin hiçbir alâkası olmadığı, kat'î olarak anlaşılmışdır. İttihâdcıların, pâdişâha sâdık birinci orduya güvenmiyerek, Selânikdeki üçüncü ordudan getirdikleri avcı taburlarının çıkardığı tesbit edilmişdir. Ya'nî ittihâdcıların bir tertîbi olmuşdur. İttihâdcılar, böylece Selânikden Bulgar, Sırb, Yunan, Arnavud yağmacılarının meydâna getirdikleri hareket ordusunu İstanbula gönderdi. Tal'at beğin baskısı ile Sultân, 27 Nisan 1327

[m. 1909] da tahtdan indirildi. Son meşrûtiyyet zemânında hükümdârlığı dokuz ay, beş gündür. Selânikden gelen, toplama ve frenk silâhlarını taşıyan hareket ordusuna karşı koymak istiyen kumandanlara, çarpışılmamasını, müslimân kanı dökülmemesini sıkı emr verdi. İsteseydi yalnız Taksim ve Taş kışladaki ta'lîmli asker ve sâdık subaylar, gelen çapulcu alaylarını darmadağınık edebilirdi. Fekat, kardeş kanının dökülmesini istemedi. İstanbula giren hareket ordusu kumandanları, doğru Yıldız serâyına geldiler. Hazîneyi, asrlardan beri toplanmış olan kıymetli yâdigârları ve dünyânın en zengin kütübhânelerinden olan serây kitâblığının bir kısmını yağma etdiler. Pâdişâhın altın arabası bile parçalanıp paylaşıldı. Bu barbarca saldıranlar, birer kahramân, kurtarıcı i'lân edildi. O yıl, ittihâdcılar, Sultândan iki yaş küçük olan kardeşi Muhammed Reşâdı yerine geçirdiler. Sultân Reşâd, ihtiyâr, sessizdi. Ortalığı kana boyıyanların, gönülden müslimân olmadıklarını görüyordu. Bu canavarlar karşısında âciz, zevâllı bir kukla hâlinde idi. İttihâdcılar, sultân Hamîdi lekeliyecek bir suç bulamadılar. Milletin onu çok sevdiğini, saydığını görerek, öldürmeğe de cesâret edemediler. Hemen o gece, kurmay binbaşı Fethi Okyarın emrinde olarak, trenle Selâniğe götürdüler. Orada Alâtini köşkünde habs edildi. Ömrünü okumakla ve ibâdet ile geçirdi. Hükûmeti ele geçiren ittihâdcıların çoğu, hattâ din işleri başkanı olan şeyh-ul islâm efendileri dahî mason idi. Sultân Hamîd hânın kansız ve huzûr içinde geçen idâresinden sonra memleket, siyâsî i'dâmlar, sû'i kasdler ülkesi oldu. Çok kimseleri i'dâm etdiler. Birbirlerini, hattâ kendi başkumandanları olan Mahmûd Şevket pâşayı da dört aylık sadr-ı a'zam iken 11 Hazîran 1331 [1913] de kendileri öldürdü. Yerine getirilen Mısr prensi Sa'îd Halîm pâşanın 3 sene, 7 ay ve 23 günlük ve bunun yerine gelen Tal'at pâşanın birbuçuk senelik sadâret zemânlarında, memleket karma karışık oldu. Herkes, ölüm, habs korkusu içinde idi. Cân, mal ve nâmûs emniyyeti kalmadı. İslâm düşmanlığı, küfr ve irtidâd moda olmağa başladı. Her vilâyetde zâlimler türedi. 1329 [m. 1911] da Arnavud isyânı oldu. Mahmûd Şevket pâşa büyük kuvvetle önliyemedi. Sultân Reşâd 16 Hazîranda Kosovaya gitdi. Beşyüzyirmiiki sene önce, dedesinin zafer kazandığı yerde, yüzbin Arnavud ile Cum'a nemâzı kıldı. Huzûru te'mîn etdi. Mahmûd Şevket pâşanın sekseniki taburla yapamadığını, sultân Muhammed Reşâd, bir gövde gösterisi ile te'mîn eyledi. Ebüzziyâ takvîminin 19 Şubat 1945 pazartesi yaprağında diyor ki:

(Meşrûtiyyetin başlangıcı, memleketimiz için büyük felâket ve ziyânlara sebeb oldu. Çünki 1329 [m. 1911] da Trablusgarb İtal-

yanlara bırakıldı. 1331 [m. 1912] de Balkan harbi bozgunu oldu. İki büyük kıt'a ile ilişiğimiz kesildi. Afrikada birmilyonikiyüzbin kilometre kare, Rûmelide ikiyüzelli bin kilometre kare yerimiz elden gitdi. Birinci cihân harbinde de birmilyon kilometre kareden fazla toprak gayb oldu. Koca imperatorluk yağma edildi. Bu felâketlere, ittihâd ve terakkînin, gâfil, câhil, fırkacı, inâdcı, bölücü idâresi sebeb oldu.) Birinci cihân harbine Osmânlılar üç milyon askerle katıldı. Bir milyon zâyi' eyledi. Bunun dörtyüzbini cebhede şehîd oldu. Müttefiklerimizin mevcûdü yirmiüç milyon olup, onbeşbuçuk milyon zayı'âtımız oldu. Bunun üçbuçukmilyonu cebhede öldü. Düşmân orduları mevcûdü, kırküç milyon idi. Bunların yirmiüç milyonu zâyi' oldu. Yalnız beşbuçuk milyonu cebhede öldü.

Sultân Abdülhamîdi tahtından indirenler, sonunda memleketi düşman çizmelerinin altında bırakarak kaçdılar. İlk olarak Enver pâşa, Tal'at pâşa, doktor Behâeddîn Şâkir, doktor Nâzım, 30 Ekim 1918 de Mondros mütârekesini imzâ etdikden bir gün sonra, gece yarısı kaçdılar. Tal'at pâşa [m. 1921] de kırkdokuz yaşında Berlinde, Enver pâşa kırk yaşında [m. 1922] de Türkistânda, Cemâl pâşa da [m. 1922] de elli yaşında Tiflisde öldürüldüler. Avrupadaki mason locaları, bu başarılarını uzakdan keyf ile seyr ediyorlar. İslâmiyyeti yok etmek için, yeni plânlar hâzırlıyorlardı. Masonlar, ittihâdcılara yapdırdıkları bu cinâyetleri Midhat pâşa ve arkadaşları gibi maşalarla, dahâ otuzbir yıl önce ve pek kıyasıya yapdıracaklardı. Fekat, çok akllı, zekî, ileriyi görüşü keskin ve tâm müslimân olan, ikinci Abdülhamîd hân, bunu anlamış, bu felâketleri önlemiş, islâm âlemine se'âdet, huzûr sağlamışdı. Bunun için, bu yüce hâkana, kızıl sultân, korkak, zâlim gibi ismler takdılar. Böylece gençleri aldatmağa, onun sevgisini, büyüklüğünü gönüllerden çıkarmağa uğraşdılar.

(Türkiye Târîhi)nde diyor ki, (İkinci meşrûtiyyetden sonra gelen yeni rejim, ikinci Abdülhamîdi mahkûm etmiş, hattâ bugüne kadar, bu hükümdârın lehinde, hattâ tarafsız yazmak ve konuşmak, tehlükeli sayılmışdır. Bunun bir sebebi, ikinci Abdülhamîdin, aslâ mürteci', gerici olmamak şartı ile, muhâfazakâr olması ve imperatörlüğü otuz yıl şahsen adâlet ile idâre etmesidir. İkinci Abdülhamîdi düşürenler birbirinden inkılâbcı oldukları için, tabî'atiyle, bu hükümdârın muhâfazakârlığını beğenmemek durumunda kalmışlardır. Ancak târîh, siyâset değildir. Günün modasına göre söyliyen, yazan kimse, târîhci değildir. Çünki, siyâsî rejimler ve fikr modaları dâimâ değişir. Yakın mâzîyi halka fenâ tanıt-

mak gibi hissî görüş, ilmî tedkîk yapılmasına mâni' olmakdadır. Ba'zı sathî görüşlü kimseler, günlük oluşları küçültür, gölgede bırakır diye, eski kahramânları küçültürler. Târihî realiteden korkmak ma'nâsızdır. Türkiyede, yine de, ikinci Abdülhamîd aleyhindeki yalanları nakl etmek modası yürürlükdedir.

13 Şubat 1295 [m. 1878] gününe kadar, ikinci Abdülhamîdin saltanatının ilk bir yıl, beş ay ve onüç günü, bu hükümdârın şahsî idâresi ile ilgisizdir. Şahsî idâresi, 13 Şubatda başlar. 7 Zilhicce 1293 ve 23 Kânûn-i evvel [Aralık ayı] 1876 günü birinci meşrûtiyyet i'lân edildi. İlk millet meclisi 19 Mart 1877 de açıldı. Anayasayı hâzırlıyanlardan Midhat pâşa, bir hukukcu değildi. İkinci Abdülhamîd hân hâtırâtında diyor ki:

Midhat pâşa, öteden beri meşrûtiyyet tarafdârı idi. Lâkin ismini ve ba'zı kitâblarda medhini işitmekle hâsıl olmuş bir tarafdârdı. Hiçbir devletin Kânûn-i esâsîsini tedkîk etmiş ve bu bâbda esâslı fikr edinmiş değildi. Rehberi, nâfi'a vekâletinin müsteşârı, Odyan efendi idi. Odyan efendi ise, o zemân bile bizde mümtâz hukûkculardan değildi. Hele memleketi hiç bilmezdi. Zan ederim bu vukûfsuzluk, Midhat pâşa ile Tâif kal'asına kadar berâber gitdi.

Midhat pâşanın başkanlığında, Ziyâ beğ [pâşa] ile Nâmık Kemâlin de katıldığı bir hey'etin hâzırladığı Anayasanın 113. cü maddesi, hükümdâra bir şahsı sürmek hakkını vermişdi. Bu maddeyi Midhat pâşa, mahsûs koydurdu. Çünki, ölünciye kadar iktidârda kalmağı umuyordu. Bu madde ile, muhâliflerini sürmek istemişdir. Nitekim birkaç devlet adamını sürdü. İkinci Abdülhamîd hân, muhâkemesiz sürülmenin tanzimâta aykırı olduğuna dikkati çekdi ise de, Midhat pâşayı iknâ' edememişdi. Midhat pâşa, anayasaya, herkesin kendi dili ile konuşabileceğini koydurmak istemiş, fekat Sultân, bu maddeyi kaldırmışdır. Midhat pâşa, Sultânın bütün selâhiyyetini yok etmek için, Anayasayı büyük devletlerin kefâletleri altına koymak istemişdir. Türk devletinin istiklâlini yok edecek bu feci' madde de kabûl edilmemişdir. Rusya ile harb etmek için, Bâb-ı âlide nutklar çekdi. Medrese talebesini ayaklandırarak, harb lehine nümâyiş yapdırdı. Bunlar, Sultânın penceresi altında bile harb diye bağırdılar. Harb olursa, İngilterenin yardım edeceğine inanıyordu. İçki sofralarında, Cumhûriyyet i'lân edip, üçüncü Napolyon gibi, Cumhûrbaşkanı, sonra imperatör olacağını söyledi ve (niçin Âl-i Osmân olur da, Âl-i Midhat olmaz) dedi. İşi dahâ ileri götürerek, husûsî asker yazmağa kalkışdı. Bu yeni asker, Millet askeri nâmı ile yeni bir ordu teşkil edecek ve Midhat pâşanın emrinde olacakdı. Hıristiyan ve müslimânlardan gönüllü

yazılanlar, başkumandanları Midhat pâşa lehine yürüyüşler yapıyorlar. İstanbulda huzûru bozuyorlardı. Yeniçeri ocağı hortluyordu. Midhad pâşa, milliyetçiliğe uymıyan hareketlerde de bulundu. Bosnada, Türk bayrağındaki ayyıldız yanına bir haç eklenmesini emr etdi. Devlet bayrağının, bir eyâletde olsa bile, sadr-ı a'zam emri ile değişdirilmesi de, onun demokrasi anlayışına parlak bir örnekdir. Bu haçlı Türk bayrağını taşıyan bir tabura İstanbulda geçid resmi bile yapdırdı. Bütün bu sapıklıkları, ikinci Abdülhamîd hânın sabrını taşırarak, 5 Şubat 1877 de, onu sadr-ı a'zamlıkdan azl etdi. Kendi arzûsu üzerine İzzeddîn vapuruna bindirilerek İtalyaya gönderildi. Eline de beşyüz altın verildi. Bir sene, sekiz ay çeşidli şehrleri gezdi. İngilizlerle halîfeye karşı anlaşmalar yapması üzerine, yurda çağrıldı. İki ay Giritde, Hanyada oturdukdan sonra 1295 [m. 1878] son ayında Sûriye vâlîsi, 4 Ağustos 1297 [m. 1880] de Aydın vâlîsi yapıldı. Burada iken, 16 Mayıs 1298 [m. 1881] de, Yıldızda muhâkeme edilmek için tevkif emri verildi. Fransız konsolosluğuna sığınarak kendisini lekeledi. Fransız sefîrinin emri ile halîfeye teslîm edildi. Mahkemenin i'dâm karârını halîfe, müebbed habse çevirip, 28 Temmuzda İzzeddîn vapuru ile Rüşdü, Mahmûd ve Nûri pâşalarla ve Hasen Hayrullah efendi ile birlikde Tâife götürülüp habs edildiler. 6 Mayıs 1301 [m. 1883] de Mahmûd Celâleddîn pâşa ile, askerler tarafından boğulup öldürüldüler. İngiltere onu kurtarmağa karâr verdi. Kızıldenizdeki bir harb gemisine bu vazîfeyi verdi. Pâşaların, İngilizler tarafından kaçırılacağını anlıyan hicâz vâlîsi müşîr Osmân Nûrî pâşanın emri ile öldürüldüğü sanılmakdadır). **(Yeni Türkiye Târîhi)**nin yazısı temâm oldu. 283, 286, 287, 361, 369, 370, 374, 377, 385.

10 — **ABDÜLKÂDİR GEYLÂNÎ:** Muhyiddîn Ebû Muhammed bin Ebû Sâlih Mûsâ, 471 [m. 1077] de Îrânda tevellüd, 561 [m. 1166] de Bağdâdda vefât etmişdir. Babası, hazret-i Hasenin torunu Abdüllah bin Hasen-i müsennâ soyundandır. Abdüllahın annesi, Fâtıma, hazret-i Hüseynin kızıdır. Bunun için hem seyyid, hem şerîfdir. Hanbelîdir. Kâdirî tarîkatinin reîsi ve bütün tarîkatlerin menba-ı feyzidir. Mürşid, müderris ve müftî idi. Pek büyük âlimdir. 32, 61, 117, 144, 155, 158, 176, 199, 342, 391, 392.

11 — **ABDÜLLAH BİN ABBÂS:** Resûlullahın amcası Abbâsın oğlu olup, çok âlim idi. Annesi Lübâde, Hâlid bin Velîdin teyzesi idi. Hicretden üç yıl önce Mekkede doğdu. Çok hadîs-i şerîf bilirdi. Halîfe Ömerin müşkillerini çözerdi. Sıffînde imâm-ı Alînin kumandanlarından idi. Abdüllah bin Zübeyrin hilâfetini kabûl etmedi. Tefsîrde çok ileri idi. Müfessirlerin şâhıdır. 68 yılında, Tâif-

de vefât etdi. Uzun boylu, beyâz, güzel idi. Ömrünün sonlarında göremez oldu. Abbâsî halîfeleri, bunun soyundandır. 40, 59, 70, 74, 86, 119, 121, 122, 123, 125, 126, 130, 137, 165, 168, 169, 170, 184, 185, 189, 231, 243, 318, 345, 356, 359, 408.

12 — **ABDÜLLAH BİN CA'FER:** Resûlullahın amcası Ebû Tâlibin torunudur. Habeşistânda dünyâya geldi. 80 yılında Medînede vefât etdi. Çok cömerd idi. Hazret-i Mu'âviye buna çok ikrâm ederdi. Muhammed bin Ebî Bekr-i Sıddîk ile Yahyâ bin Alî ibni ebî Tâlib ile ana bir kardeş idi. Hazret-i Alî ile Fâtıma-tüzzehrânın kızı olan Zeynebin zevci idi "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în". 66, 168, 204, 378.

13 — **ABDÜLLAH BİN EBÎ BEKR-İ SIDDÎK:** Önce islâm olanlardandır. Hicretde, kâfirlerden mağaraya haber getirir, gece mağarada yatardı. Mekkenin fethinde, Huneyn ve Tâif gazâlarında bulundu. Tâifde yaralandı. 11. ci yılda vefât etdi "radıyallahü teâlâ anh". 99.

14 — **ABDÜLLAH BİN EBÎ EVFÂ:** Eshâb-ı kirâmdan Kûfe şehrinde en son vefât edendir. 86 yılında vefât etdi. 19, 252.

15 — **ABDÜLLAH BİN MES'ÛD:** İlk müslimân olanların altıncısıdır. Resûlullahın yanından, hizmetinden ayrılmazdı. Kur'ân-ı kerîmi çok iyi öğrendi. Pekçok hadîs-i şerîf ezberledi. Mekke kâfirleri arasında açıkça okurdu. Çok eziyyet çekerdi. İki kerre Habeşistâna ve Medîne-i münevvereye hicret etdi. Bütün gazâlarda ve Yermük muhârebesinde bulundu. Cennetle müjdelendi. Halîfe Ömer-ül-Fârûk, kendisini Kûfeye müftî olarak gönderdi. Otuziki yılında, altmış yaşından sonra vefât etdi. Bakîde medfûndur "radıyallahü teâlâ anh". 106, 163, 165, 168, 177, 182, 185, 189, 199, 208, 210, 241, 324, 330.

16 — **ABDÜLLAH BİN MUBÂREK:** Tebe'i tâbi'înin büyüklerinden olup, hadîs ve fıkh âlimi idi. 118 de Horasanda doğup, 181 [m. 797] de vefât etdi "rahime-hullahü teâlâ". Kitâbları çokdur. Bir yıl hac, bir yıl cihâd ve bir yıl ticâret ederdi. Kazancının hepsini fakîrlere verirdi. Şâmda birisinden aldığı kalemi vermeden Merve gitmişdi. Kalemi vermek için Mervden Şâma geldi. Sehl Alî bin Abdüllah Merûzî, Abdüllah bin Mubârekin derslerine devâm ederdi. Birgün, (Artık senin dersine gelmiyeceğim. Çünki, bugün gelirken senin kızların dama çıkmış beni çağırıyorlardı. Benim Sehlim, benim Sehlim diyorlardı. Bunların terbiyesini vermiyor musun?) dedi. Abdüllah bin Mubârek, o gece, talebesini top-

layıp, (Sehlin cenâze nemâzına gidelim) dedi. Gidip, vefât etmiş buldular. (Vefâtını nerden anladın?) dediklerinde, (Benim hiç câriyem yok. O gördükleri, Cennet hûrîleri idi. Onu Cennete çağırıyorlardı) dedi. Buyururdu ki, (Edeb nedir? Âlimler çeşidli ta'rif etmiş. Bence edeb, kişinin nefsini tanımasıdır.) (Birinin bir lira hakkını ödemek, bin lira sadaka vermekden dahâ iyidir.) (Çalışıp kazanmak tevekkülü bozmaz) derdi. (Tevâzû', zenginlere karşı kibrli olmak, fakîrlere karşı alçak gönüllü olmakdır) derdi. (Eğer gıybet etseydim, anamı, babamı gıybet ederdim. Çünki sevâblarımın onlara verilmesi dahâ iyi olur) derdi. 10, 30, 31, 260.

17 — **ABDÜLLAH BİN ÖMER:** Hicretden on dört sene önce tevellüd ve 73 de Mekkede vefât etdi. Babası ile birlikde îmân etdi. Küçük olduğundan Bedr ve Uhud gazâlarına götürülmedi. Diğer gazâlarda ve Mûte gazâsında ve Yermükde, Mısr ve Afrika fethlerinde bulundu. Resûlullahın nemâz kıldığı her yerde nemâz kılardı. Çok müttekî, cömerd ve halîm idi. Hilâfet işlerine hiç karışmadı. Hicrî 73 senesinde, Haccac bin Yûsüf, Mekkede, Abdüllah bin Zübeyri şehîd etdikden üç ay sonra, bunun ayağına zehrli kılıç ile vurdurarak şehîd etdi "radıyallahü teâlâ anh". 40, 65, 73, 118, 124, 125, 165, 176, 182, 185, 196, 209, 231, 345, 400.

18 — **ABDÜLLAH BİN SA'D:** Hazret-i Osmânın süt kardeşi idi. Vahy kâtibi iken mürted oldu. Mekkenin fethinde katli emr olundu ise de, tekrâr îmâna gelip afv edildi. Mısr fethinde bulundu. 25 de Mısr vâlîsi olup, Tunusu feth etdi. Halîfenin şehâdetinde Medîneye yardıma gelirken, Mısrda yerinin yağma edildiğini anlıyarak, Remleye yerleşdi. 36 da vefât etdi. 120.

19 —**ABDÜLLAH BİN SEBE':** Müslimânlar arasına ilk olarak, Eshâb düşmanlığı fitnesini sokan bir yehûdî dönmesidir. Hazret-i Osmân zemânında Yemenden gelip, müslimân olduğunu söyledi. Halîfenin yanına sokulmak istedi. Fitne, fesâd çıkaracağı anlaşılarak, Medîne-i münevvereden dışarı atıldı. Mısra giderek, câhiller arasında, halîfeyi kötülemeğe, Eshâb-ı kirâmın büyükleri için atıp tutmağa, kardeşi kardeşe düşürmeğe başladı. Kûfeye de giderek hazret-i Alîye yaltaklandı. Hattâ, sen tanrısın dedi. Alî "radıyallahü anh" da, bunu Medayn şehrine sürdü. Hazret-i Alî şehîd olunca, (O ölmedi. Bulutlarda yerleşdi. Şimşek, yıldırım onun emri ile olmakdadır) dedi. Dahâ nice, düzme sözleri ile, câhilleri aldatıp, Ehl-i sünneti parçalamağa, içeriden yıkmağa koyuldu. Fekat, Ehl-i sünnet âlimleri "rahime-hümullahü teâlâ", âyet-i kerîmeye ve hadîs-i şerîflere sarılarak ve akla, ilme dayanarak bunun bozuk ve çürük sözlerine, çok sağlam cevâblar verdi. Onları

her yerde rezîl ve perîşan eyledi. Onlar ancak, kitâb okumıyan, va'z, nasîhat dinlemeğe gitmiyen câhilleri aldatabildi. 6, 14, 27, 30, 36, 77, 120, 121, 136, 220, 233, 365.

20 — **ABDÜLLAH BİN UREYKIT:** Benî Veyl kabîlesinden bir kâfir idi. Emîn idi. Sır saklayıcı idi. 99.

21 — **ABDÜLLAH BİN YESR:** Şâmda en son vefât eden sahâbîdir. Seksensekiz senesinde vefât etdi. 19, 252.

22 — **ABDÜLLAH BİN ZÜBEYR:** Zübeyr bin Avvâmın oğludur. Annesi Esmâ binti Ebî Bekr Sıddîkdır. Hicretden yirmi ay sonra tevellüd etdi. İsmini Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" koydu ve düâ etdi. Cesûr, kuvvetli, kahraman idi. Geceleri ibâdet eder, gündüzleri oruc tutardı. Tunus harbinde, yüzyirmibin düşman askeri ile yirmi bin islâm mücâhidi savaşırken, düşman kumandanı Cercîri öldürerek zafere sebeb oldu. Cemel vak'asında, Alîye "radıyallahü anh" karşı idi. Yezîde bî'at etmedi. Dokuz sene Mekkede halîfe oldu. Yemen, Irak ve Horasan elinde idi. Abdülmelikin kumandanı Haccac bin Yûsüf, 72 yılında Mekkeyi muhâsara ve mancınık ile şehri tahrîb etdi. Abdüllah, 73 [m. 692] de alnına gelen mancınık taşı ile yaralandı ve şehîd edildi "radıyallahü teâlâ anh". Vâlidesi Haccacın karşısına çıkıp acı ve doğru sözler söyledi. Harâb olan Kâ'beyi ve ayrıca türbe-i nebevîyi ta'mîr etdi. Şehîd edildikden sonra, Abdülmelik bin Mervân, Kâ'benin bir dıvârını yıkdırıp, Hacer-i esvedi eski yerine koydurdu. Bugünkü Kâ'benin üç dıvârı Abdüllah, bir dıvârı Abdülmelik yapısıdır. 65, 106, 170, 211, 259, 302, 304, 330, 339, 350, 354, 359.

23 — **ABDÜLLAH-İ CENGİZÎ HÂN:** Mâverâünnehrdeki özbek hânlarındandır. İskender hânın oğludur. 939 da tevellüd, 1005 [m. 1596] de vefât etdi. 990 da hükmdâr oldu. 993 de Hiratı aldı "rahime-hullahü teâlâ". 151.

24 — **ABDÜLLAH-İ ENSÂRÎ:** Babası Ebû Mensûr Muhammed bin Alîdir. 396 da Hiratda tevellüd, 481 [m. 1088] de orada vefât etdi. Şeyh-ül-islâm idi. Hanbelî idi. Evliyânın büyüklerinden idi. Hadîs âlimi idi. **(Menâzilüssâ'irîn)** ve tefsîr kitâbları meşhûrdur. Tesavvufda **(Te'arrüf)** kitâbını şerh etmişdir. **(Münâcât)** İstanbulda basılmışdır. 84, 146, 212, 270, 319, 409.

25 — **ABDÜLMECÎD HÂN:** Osmânlı pâdişâhlarının otuzbirincisi ve islâm halîfelerinin doksanaltıncısıdır. Sultân ikinci Mahmûdun oğludur. Sekiz oğlundan dördü pâdişâh oldu. 1237 [m. 1821] de tevellüd etdi. 1255 [m. 1839] de pâdişâh oldu. 24 Hazîran

1277 [m. 1861] de vefât etdi. Sultân Selîm câmi'i bağçesindedir. Abdülmecîd hânın büyük bir hatâsı, memlekete ve bütün islâmiyyete çok ağır zararı dokunan, afv edilmez bir kabâhati olmuşdur. Öyle bir hatâ ki, Osmânlı târîhinde korkunç bir dönüm noktası yapmış, bu koca islâm devletinde bir **(yok olma devri)**nin başlamasına sebeb olmuşdur. Masonların, islâm düşmânlarının örtbas etmek istedikleri, gençlerden saklamağa çalışdıkları bu hatâ, sâf, temiz kalbli hâkânın, azılı ve sinsi islâm düşmânı olan İngilizlerin tatlı dillerine aldanarak, İskoç masonlarının yetişdirdikleri câhilleri işbaşına getirmesi, bunların devleti içerden yıkmak siyâsetlerini hemen anlıyamamasıdır. İngilizlerin Osmânlı devletine karşı korkunç saldırıları ve başarıları sultân Abdülmecîd hânı aldatmakla başladı. İslâmiyyeti yıkmak için İngilterede kurulmuş olan **(İskoç mason teşkilâtı)**nın kurnaz üyesi Lord Redcliffe İstanbula İngiliz sefîri olarak gönderildi. 1250 [m. 1834] senesinde Pârisde ve sonra Londrada Osmânlı sefîri bulunan Mustafâ Reşîd pâşa, aldatılmış, mason yapılmışdı. Bunun sadr-ı a'zam yapılması için, Lord Redcliffe sultâna çok dil dökdü. (Bu aydın, kültürlü ve başarılı vezîri sadr-ı a'zam yaparsanız, İngiltere imperatörlüğü ile Devlet-i aliyye arasındaki bütün anlaşmazlıklar kalkar. Devlet-i aliyye ekonomik, sosyal ve askerî sahâlarda ilerler) diyerek halîfeyi aldatdı. 1262 [m. 1846] da sadr-ı a'zam olan pâşa, iş başına gelir gelmez, hâriciyye nâzırı iken, Redcliffe ile el ele verip, hâzırlamış olduğu, **(Tanzîmât)** kanûnuna istinâd ederek, büyük vilâyetlerde mason locaları açdı. Câsûsluk ve hıyânet ocakları çalışmağa başladı. Gençler, din câhili olarak yetişdirildi. Londradan alınan plânlarla bir yandan idârî, zirâ'î, askerî değişiklikler yapdılar. Bunlarla gözleri boyadılar. Öte yandan da, islâm ahlâkını, ecdâd sevgisini, millî birliği parçalamağa başladılar. Yetişdirdikleri kimseleri işbaşına getirdiler. Bu senelerde Avrupada, fizik, kimyâ üzerinde dev adımlar atılıyor. Yeni buluşlar, ilerlemeler oluyor. Büyük fabrikalar, teknik üniversiteler kuruluyordu. Osmânlılarda bunların hiçbiri yapılmadı. Hattâ, Fâtih devrinden beri medreselerde okutulmakda olan fen, matematik derslerini büsbütün kaldırdılar. Din adamlarına fen bilgisi lâzım değildir diyerek, kültürlü, bilgili âlimlerin yetişmelerine mâni' oldular. Sultân Abdülmecîd hân zemânında dünyâda iki büyük islâm devleti vardı. Biri Osmânlı devleti, ikincisi Hindistândaki Gürgâniyye hükümdârlığı idi. Her iki devletin sultânları, islâm dîninin bekçisi idiler. İslâm düşmanı olan İngilizler, bu iki bekçiyi yok etmek için, çok kurnaz plânlar hâzırlamışdı. Önce, Gürgâniyye devletini parçalamağa karâr verdiler. Böylece, Asyadaki müslimânları başsız bırakacak, hem de Hindis-

tânın hazînelerine, ticâretine hâkim olacaklardı. Fekat, Osmânlıların buna mâni' olmasından korkuyorlardı. Bunun için Osmânlıları Ruslarla savaşdırmağa çalışdılar. Avusturya ve Prusya, Osmânlı-Rus savaşının önlenmesini istediler. Rusya da bunu kabûl etdi. Fekat İngilizler, Reşîd pâşayı harb etmeğe teşvîk etdiler. Yardım edeceklerine, zafer kazanacağına, böylece Osmânlıların bir numaralı adamı olacağına inandırdılar. Reşîd pâşa, Osmânlı devletinin başına geçeceğinin çılgınlığı içinde, İngilizlere maşa oldu. 26 eylül 1269 [m. 1853] de, Bâb-ı âlîde yüzaltmışüç (163) kişi topladı. Rusyaya harb açılmasına karâr verdi. Sultân Abdülmecîd hânı da, tuzağa düşürüp, tasdîk etdirdi. Rusyaya harb i'lân edildi. Osmânlı devletinin başını derde sokan İngilizler, Hindistândaki fâci'a ve felâketlere başladılar. 1274 [m. 1857] de, Delhîde, büyük ihtilâl çıkardılar. İkinci Behâdır şâhı, oğulları ile birlikde Kalküteye götürüp habs etdiler. Gürgâniyye devleti yıkıldı. Hindistânın ilerde, İngiliz imperatörlüğüne katılması için, birinci adım atılmış oldu. İngilizler, Rus çarı birinci Nikolanın Kudüsde katoliklere karşı ortodoksları ayaklandırdığını ileri sürerek, Rusların Akdenize inmesini hiç istemiyen Fransa imperatörü üçüncü Bonapartı da, Türk-Rus Kırım Harbine sürüklediler. Kendi çıkarları için yapdıkları bu işbirliği, Türk milletine Reşîd pâşanın diplomatik zaferleri olarak tanıtıldı. Düşmanların bu yaldızlı reklâmlar ve sahte dostluklarla örtmeğe çalışdıkları imhâ hareketlerini, herkesden önce anlıyan sultân, çok zemân serâyında hüngür hüngür ağlardı. Memleketi, milleti kemiren düşmânlara karşı koymak için tedbirler arar ve Allahü teâlâya yalvarırdı. Bu sebeble, Reşîd pâşayı, birkaç kerre sadr-ı a'zamlıkdan uzaklaşdırdı ise de, kendisine (koca), (büyük) gibi ismler takan bu kurnaz adam, rakîblerini devirip, tekrâr iş başına gelmesini becerirdi. Ne yazık ki, sultân kederinden tüberküloza yakalanıp genç yaşında öldü. Sonraki senelerde devlet koltuklarını kapışan, üniversite öğretim üyeliklerine, mahkeme başkanlıklarına getirilenler, hep Mustafâ Reşîd pâşanın yetişdirmeleridir. Böylece **(Kaht-ı ricâl)** devri açılmasına ve Osmânlılara **(Hasta adam)** denilmesine sebeb olmuşdur.

Abdülmecîd hân, [1256] da ilk olarak kâğıd para çıkardı. [1260] da **(Mecîdiyye)** köprüsü yapıldı. Şimdi Galata köprüsü deniliyor. 1412 [m. 1992] de yeniden yapıldı. [1265] de Beşiktaşla Ortaköy arasında **(Küçük Mecîdiyye)** câmi'ini ve Ortaköy iskelesi yanında **(Büyük Mecîdiyye)** câmi'ini yapdırdı. [1276] da Maçka ile Nişantaşı arasındaki **(Teşvikiyye câmi'i)**ni yapdırdı. [1268] de **(Şirket-i Hayriyye)** denilen buğaziçi vapurları işletilmeğe başlandı. [1277] de Aydın demir yolu yapıldı. [1270] de deniz altı telgraf hattı dö-

şetdi. [1272] de erâzi kanûnu çıkardı. [1274] de belediye teşkilâtı kurdu. [1276] da ticâret kanûnu yapdı. Abdülmecîd hânın vâlidesi **(Bezm-i Âlem)** sultân, 1261 [m. 1845] de Yenibağçede Gurabâ hastahânesi ve Dolmabağçe serâyı önünde deniz kenârında **(Vâlide câmi'i)** ve Bakırcılarda Bâyezîd kulesi önünde büyük sultânî lisesi ve dahâ birçok mescid, çeşme yapmışdır. Dolmabağçe denilen yer, [1023] de, birinci Ahmed hânın emri ile dolduruldu. Bir tepeyi denize doldurdular. Dolmabağçe iskelesini birinci Abdülhamîd hân yapdı. Dolmabağçe serâyını birinci ve ikinci Mahmûd hânlar ahşâp olarak yapmışlardı. 1269 [m. 1853] senesinde Abdülmecîd hân, bunların yerine, şimdiki muhteşem serâyı yapdırdı. Beşmilyon altın liraya mâl oldu. Bu kadar çok para, milletin cebine girmiş oldu. Binlerce âilenin yüzü güldü. Ayrıca, memlekete, çok kıymetli ve târihî bir san'at eseri kazandırmış oldu. Sulh ve terakkî sağladı. Hicâzda ve Anadoluda çok eserler yapdı.

İslâm düşmânları, Osmânlı halîfelerine çirkin iftirâlar yapdıkları gibi, bu mubârek zâta da, leke sürmeğe çalışıyorlar. Memleketin her tarafında ve hele Mekkede, Medînede yapdırdığı, görülmemiş güzel san'at eserlerine, isrâf yapdı diyorlar. Allahü teâlânın mubâh etdiği, izn verdiği câriye kullanmasını, ya'nî meşrû' hakkını suç olarak gösteriyorlar. İçki içerdi diyorlar. Sultân ikinci Selîm hâna ve Yıldırım sultân Bâyezîde de böyle iftirâ etdiler. Hiçbir vesîkaya dayanmıyan bu sözlere sâf müslimânlar da inanıyor. Yeni târîh kitâblarına bile yazıyorlar. Hâlbuki Osmânlı pâdişâhlarının hepsi, her işlerinde islâmiyyete uyar, yüksek âlimlerin fetvâları ile hareket ederlerdi. Hepsi sâlih, dindâr, mubârek insanlardı. Herbiri islâmiyyete çok hizmet etdi. İkinci Selîm hânın Edirnede yapdırdığı büyük Selîmiyye câmi'i, düşmânlarına açık cevâb vermekde, iftirâlarını yalanlamakdadır. Din düşmanları, iyileri kötülemekde, kötüleri, dinsizleri övmekdedir.

Abdülmecîd hân, türbesinin yüksekliğinin, Yavuz Sultân Selîm türbesinden aşağı olmasını vasıyyet etmiş ve öyle yapılmışdır. Türbesinde oğulları Burhâneddîn efendi [1265-1293] ve Muhammed Abdüssamed efendi [1269-1271] ve Osmân Safiyyüddîn efendi de [1271] vardır. Ortadaki üçüncü türbede sultân Süleymân hânın vâlidesi Hafsa sultân ile Sultân Süleymân şâhzâdelerinden Murâd, Mahmûd ve Abdüllah efendiler ve bir hanım efendi vardır "rahime-hümullahü teâlâ". 243, 287, 368, 375, 376, 397.

26 — **ABDÜLVEHHÂB-I ŞA'RÂNÎ:** Abdülvehhâb bin Ahmed, kutb-i Şa'rânî adı ile meşhûrdur. Şâzilî idi. Alî Havâsın talebesi idi. Ârif ve kutb-i zemân idi. 898 [m. 1493] de tevellüd, 973

[m. 1565] de Kâhirede vefât etdi. Tefsîr, fıkh, tesavvuf, târîh, nahv ve tıb üzerinde çok kitâb yazmışdır. **(Dürer-ül gavâs fî fetâvâ Alî Havâs), (Fethulvehhâb fî fedâil-il-âl vel-eshâb), (Kibrit-ül-ahmer fî ulûm-il-şeyhil ekber), (Kitâbül-minen vel ahlâk), (Mîzân-üş-şa'râniyye)** ve **(Yevâkit velcevâhir fî beyân-ı akâidil-ekâbir)** kitâbları meşhûrdur. 58.

27 **— ABDÜRRAHMÂN BİN AVF:** Eshâb-ı kirâmın büyüklerindendir. Âşere-i mübeşşeredendir. Önce îmâna gelen sekiz kişiden biridir. Habeşistâna ve Medîne-i münevvereye hicret etdi. Bütün gazâlarda bulundu. Uhud gazâsında yirmibir yerinden yaralandı. Ayağından aldığı yaradan, hafîf topal kaldı. O muhârebede on iki dişi de kırıldı. Çok sadaka verirdi. Bir günde, Allah rızâsı için, otuz köle âzâd etmişdir. Çok zengin idi. Büyük tüccâr idi. Hazret-i Ömerden sonra, halîfe namzedi olan altı kişiden biri idi. Halîfe olmak istemedi. Çekildi. Hazret-i Osmânın halîfe olmasını ilk istiyen budur. Otuzbir senesinde, yetmişbeş yaşında iken vefât etdi. İri, beyâz, yakışıklı idi "radıyallahü teâlâ anh". 129, 166, 167.

28 **— ABDÜRRAHMÂN BİN SÜMER:** Mekkenin fethinde islâma geldi. Basrada yerleşdi. Efganistân fâtihidir. Hasen-i Basrî de, askeri arasında idi. 45 de azl edildi. 50 senesinde Basrada vefât etdi. 62.

29 **— ABDÜRREZZÂK LÂHİCÎ:** Babası Alîdir. Kum şehrinde müderris idi. Şî'î âlimi olup, çok kitâb yazmışdır. 1051 [m. 1642] de vefât etdi. 18, 22.

30 **— AHMED ÂSIM EFENDİ:** Âlim idi. Ayntablıdır. Arabî **(Kâmûs),** fârisî **(Burhân-ı kâtı')** lügat kitâblarını türkçeye çevirmişdir. **(Emâlî kasîdesi)**ni türkçe şerh etmişdir. Târîh de yazmışdır. 1235 [m. 1820] de vefât etdi. Üsküdarda Nûh kuyusu kabristânındadır. Fâtihde, Yavuz Selîm durağından Eski Alîye inen caddeye bunun ismi verilmişdir. 87, 104, 108.

31 **— AHMED BİN ALÎ NESÂÎ:** 215 [m. 831] de Horasanda tevellüd, 303 [m. 915] de Şâmda vefât etdi. Hadîs âlimidir. Mısrda şöhret bulmuşdu "rahime-hullahü teâlâ". 128.

32 **— AHMED BİN HANBEL:** Hanbelî mezhebinin reîsidir. Babası Mervlidir. 164 [m. 780] de Bağdâdda tevellüd, 241 [m. 855] de orada vefât etdi. Hayâtını anlatan çok kitâb yazılmışdır. Hadîs ve fıkhda zemânının bir dânesi idi. Kur'ân-ı kerîm mahlûkdur demediği için habsde döğülürdü. Cenâzesini yüzkırk bin kişi taşıdı. Vera' ve takvâsı, ilmi ve kemâli çok idi. Üçyüzbin hadîs-i şerîf ezberlemişdi. Zühd nedir dediklerinde, (Zühd üç dürlüdür: Câhillerin zühdü, harâmları terk etmekdir. Âlimlerin zühdü, halâl olanla-

rın fazlasından sakınmakdır. Âriflerin zühdü, Allahü teâlâyı unutduran şeyleri terkdir) buyurdu “rahime-hullahü teâlâ”. 23, 25, 43, 45, 57, 63, 84, 176, 178, 195, 219, 224, 324, 362, 388, 401.

33 — **AHMED BİN MUSTAFÂ:** Taşköprü zâde adı ile meşhûrdur. 901 de Bursada tevellüd, 968 [m. 1560] de vefât etdi. Âşıkpâşa mahallesindedir. Çeşidli medreselerde müderrislik yapdı. Son zemânlarında göremez oldu. Çok kitâb yazmışdır “rahime-hullahü teâlâ”. 105.

34 — **ÂİŞE-İ SIDDÎKA** “radıyallahü anhâ”: Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” zevce-i mutahherası ve Ebû Bekr-i Sıddîkın kerîmesidir. Vâlidesi, ümmü Rûmandır. Hicretden sekiz sene önce tevellüd ve 57. ci yılda, 65 yaşında Medînede vefât etdi. Bakîdedir. Evlâdı olmadı. Hadîce-i kübrânın vefâtından bir yıl sonra ve hicretden iki yıl önce, nikâh edildi. Üç sene sonra, Medînede, hücre-i se’âdete getirilmekle şereflendi. Aklı, zekâsı, iffeti ve takvâsı, şaşılacak kadar çok idi. Resûlullah tarafından çok sevilir ve çok öğülürdü. Nikâhı Allahü teâlânın emri ile yapıldı. Âyet-i kerîme ile medh edilmişdir. Eshâb-ı kirâm müşkillerini çözmek için kendisine başvururdu. Resûlullahın “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” vefâtında onsekiz yaşında idi. 12, 13, 20, 24, 30, 47, 48, 60, 69, 74, 75, 76, 105, 110, 114, 119, 122, 123, 127, 128, 130, 133, 165, 171, 175, 176, 178, 185, 196, 207, 212, 234, 235, 242, 249, 256, 311, 340, 345, 355, 358, 387, 409.

35 — **ALÎ BİN EMRULLAH:** Alî Çelebi, Anadolu kâdı askeri idi. Ya’nî askerî mahkeme reîsi idi. 916 da tevellüd ve 979 [m. 1571] de Edirnede vefât etdi. **(Ahlâk-ı Alâî)** kitâbı türkçe olup iki cilddir. Mısrda basılmışdır. Beydâvî tefsîrine hâşiyesi, **(Dürer)** ve **(Gurer)** kitâbına hâşiyesi, **(Keşşâf)** tefsîrine hâşiyesi, türkçe şi’rlerinin divânı, **(Kasîde-i bürde)** şerhi ve dahâ nice eserleri vardır “rahime-hullahü teâlâ”. 66.

36 — **ALÎ BİN OSMÂN:** Sirâceddîn-i Ûşî, 557 [m. 1162] de tâ’ûn, ya’nî vebâ hastalığından öldü “rahime-hullahü teâlâ”. **(Fetâvâ-yı sirâciyye)** ve **(Meşârikul-envâr)** ve **(Emâlî kasîdesi)** meşhûrdur. Buna **(Lâmiyye)** kasîdesi de denir. 87.

37 — **ALÎ MÜRTEDÂ** “radıyallahü anh”: Resûlullahın amcası Ebû Tâlibin dördüncü oğludur. Hulefâ-i râşidîn ve Aşere-i mübeşşerenin de dördüncüsüdür. Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” dâmâdı idi ve çok sevgilisi idi. Ehl-i beytin, Ehl-i abânın birincisi idi. Allahü teâlânın arslanı idi. Çeşidli hadîs-i şerîflerde medh edildi. Ehl-i sünnetin gözbebeğidir. Evliyânın reîsidir. Kerâmetler hazînesidir. Hicretden 23 yıl önce Mekkede tevellüd etdi. Annesi, Fâtıma binti Esed bin Hâşim idi. On yaşında iken, bi’setin

ikinci günü îmâna geldi. Yürüyerek hicret edip, mubârek ayakları şişdi. Bütün gazâlarda arslan gibi döğüşdü ve çok yara aldı. Uhudda on altı yerinden yaralanmışdı. Tebük gazâsında, Medînede muhâfız olarak bırakılmışdı. Âyet-i kerîme ile medh ve senâ buyurulmuşdur. Üç halîfeye de bî'at etmiş, seve seve tasdîk etmişdir. Her üçüne de çok yardım etmişdir. 35 yılında halîfe oldu. 36 yılındaki Cemel vak'asında Âişe-i Sıddîkayı esîr alınca hurmet ve ikrâm etmiş ve kendi askeri arasında bulunan Muhammed bin Ebî Bekr ile Medîneye göndermişdir. 37 de Sıffîn denilen yerde hazret-i Mu'âviyenin askeri ile yüz günde doksan kerre meydân savaşı yapmış, askerinden yirmibeşbin, karşı tarafdan kırkbeşbin kişi şehîd olmuşdu. Karşı tarafın sulh teklîfini kabûl edince, ordusundan yedi bin kişi ayrıldı. Bunlara hâricî denildi. Hâlid bin Zeydi, bunlara nasîhat için gönderdi ise de, fâidesi olmadı. Bunların üzerine yürüyüp, perîşan etdi. Hâricîler, kendisine çok iftirâ ediyorlar. Şâmdaki islâm âlimlerinden Ebû Hâmid bin Merzûk, 1387 [m. 1967] baskılı **(En-nakd-ül-muhkem)** kitâbında diyor ki, (İmâmı Hayder Alîye "kerremallahü vecheh" dil uzatanlardan biri de İbni Teymiyye Harrânîdir. (Minhâc-üs-sünne) kitâbında Eshâb düşmanlarına karşı hâricî kitâblarından vesîkalar nakl ederken, hazret-i Alîye ve Ehl-i beyte çirkin iftirâlar yapmakdadır). Hazret-i Alî "radıyallahü anh", hâricîlerden Abdürrahmân ibni Mülcem tarafından kırkıncı [40] yıl Ramezânın onyedinci günü, sabâh nemâzını kıldırırken, kılınçla başından yaralandı. İki gün sonra şehîd oldu. Necefdedir. Üçü Fâtımadan olmak üzere onsekiz oğlu ve on sekiz kızı vardı. Orta boylu, buğday renkli, ak ve uzun sakallı idi. 13, 14, 15, 16, 17, 18, 21, 22, 23, 24, 27, 28, 29, 33, 34, 35, 36, 38, 39, 40, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 58, 60, 61, 62, 63, 65, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 75, 79, 82, 83, 85, 86, 88, 96, 97, 98, 99, 101, 103, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 138, 140, 143, 161, 164, 165, 166, 167, 168, 170, 171, 172, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 214, 215, 216, 221, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 237, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 248, 249, 250, 251, 254, 257, 258, 259, 260, 264, 265, 267, 271, 279, 298, 302, 303, 304, 305, 318, 323, 329, 331, 344, 345, 352, 355, 356, 357, 358, 359, 381, 382, 385, 386, 396, 399, 402, 408, 409.

38 — **ALÎ RIZÂ:** Muhammed Cevâd Takî hazretlerinin babası ve Mûsâ Kâzım hazretlerinin oğludur. Oniki imâmın sekizincisidir. 153 de Medînede tevellüd, 203 [m. 818] de Tûs şehrinde vefât etmişdir. Hârûnürreşîdin kabri yanındadır. Bu şehre bugün Meş-

hed denilmekdedir. Halîfe Me'mûn, kendisini çok sever ve sayardı ve kendine dâmâd yapmışdı. İmâm önce vefât etmeseydi, kendinden sonra imâmı halîfe yapacakdı. 158, 342, 359.

39 — **ÂMİDÎ:** Seyfeddîn Alî bin Muhammed, islâm âlimlerinin büyüklerindendir. Âmid şehrinde ya'nî Diyârbekrde 551 de tevellüd, 631 [m. 1234] de Şâmda vefât etdi. Şâfi'î idi. Mısrda, Şâmda yıllarca müderrislik yapdı. Kelâm, fıkh, mantık ve hikmetde, kıymetli eserleri vardır. 75, 205.

40 — **AMMÂR BİN YÂSER:** Anası ve babası ile en önce islâma gelenlerdendir. Kâfirlerden çok işkence çekdi. Annesi Sümeyye hanım, işkence edilirken şehîd oldu. İlk islâm şehîdi Sümeyyedir. Ebû Cehlin süngüsü ile şehîd oldu. Ammâr "radıyallahü anh" hadîs-i şerîf ile medh olunmuşdur. Her gazâda bulundu. (Mescid-i Kubâ)nın yapıcısıdır. Müseylemetülkezzâb ile muhârebede bir kulağı kesildi. Halîfe Ömer zemânında Kûfe vâlîsi oldu. 37 de Sıffîn muhârebesinde, 94 yaşında şehîd oldu. Uzun boylu, buğday renkli, ak sakallı idi "radıyallahü teâlâ anh". 28, 105, 113, 176.

41 — **AMR İBNİ ÂS:** Eshâb-ı kirâmın meşhûrlarındandır. Hicretin sekizinci yılı, Mekkenin fethinden, altı ay önce Hâlid bin Velîd ile Medîneye gelerek müslimân olmuşlardır. Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" Ummânda vâlîsi olup, hiç azl buyurmadı. Ebû Bekr tarafından Şâmın fethine gönderildi. Halîfe Ömer tarafından Filistin vâlîsi oldu. Mısrı feth etdi. Mısra vâlî yapıldı. Sıffîn muhârebesinde, ictihâdı, hazret-i Mu'âviyenin ictihâdına uygun oldu. Yeniden Mısra vâlî olup, ölünceye kadar bu vazîfede kaldı. 43 de vefât etdi. Çok zekî, meşhûr dâhîlerden idi. Kısa boylu, cesûr, edîb ve belîg idi "radıyallahü teâlâ anh". 19, 62, 65, 75 76, 105, 172, 180, 249, 251, 340, 358, 405.

42 — **ÂZÂD:** Emîr Gulâm-ı Alî bin seyyid Nûh, Hindistânın meşhûr şâirlerindendir. Dört kasîdesi çok meşhûrdur. 1200 [m. 1786] de vefât etdi. 151.

43 — **BÂBÜR ŞÂH:** Timûr Gürgân şâhın oğlu meşhûr Asterâbâd fâtihi Mîrân şâhın torunu olan sultân Ebû Sa'îdin torunudur. 888 [m. 1482] de tevellüd etdi. 933 [m. 1526] de Hindistânı alıp, büyük bir islâm devleti kurdu. Bu devlet, 1274 [m. 1858] senesinde İngilizlerin işgâline kadar, 342 sene hükm sürdü. 937 [m. 1530] de vefât etdi. Kâbildedir. Âlim, âdil ve edîb idi. Hayâtını kendi yazdı. **(Tüzük Bâbürî)** dediği bu kitâbı, Ekber şâh zemânında Çağatay dilinden fârisîye, sonra İngilizceye terceme ve neşr edildi. Bâbürün kurduğu **(Timûr oğulları)** veyâ **(Gürgâniyye)** devletinin onyedi hükmdârı şunlardır:

Sıra No:	İsmi ve Babası	Tevellüdü	Cülûsu
1	Bâbür bin Ömer bin Ebî Sa'îd	888	933 [m. 1526]
2	Hümâyûn bin Bâbür	913	937 [m. 1530]
3	Ekber bin Hümâyûn	949	963 [m. 1555]
4	Selîm Cihângîr bin Ekber	977	1012 [m. 1603]
5	Şâh-cihân bin Cihângir	1000	1037 [m. 1627]
6	Evrenkzîb Âlemgîr bin Şâh-cihân	1028	1068 [m. 1657]
7	Şâh-ı Âlem Muhammed Behâdır bin Âlemgîr	1053	1118 [m. 1706]
8	Cihândâr İskender bin Şâh-ı âlem	—	1124 [m. 1712]
9	Ferrûh bin Azîm-üş-şân bin Şâh-ı âlem	1098	1125 [m. 1713]
10	Refî'udderecât bin Refî'üşşân bin Şâh-ı âlem	—	1131 [m. 1718]
11	Şâh-cihân-i sânî bin Şâh-ı âlem	—	1131 [m. 1718]
12	Muhammed bin Şâh-cihân-ı sânî	1114	1131 [m. 1718]
13	Ahmed Behâdir bin Muhammed şâh	—	1161 [m. 1748]
14	Âlemgîr-i sânî bin Cihândâr	1099	1167 [m. 1753]
15	Şâh-i âlem-i sânî bin Âlemgîr	1140	1173 [m. 1759]
16	Ekber şâh-ı sânî Muhammed bin Şâh-ı âlem	1173	1221 [m. 1806]
17	Behâdir şâh-ı sânî bin Muhammed	1189	1253 [m. 1837]

Yukarıda yazılı Gürgâniyye hükmdârlarının son zemânlarında ingilizler Hindistâna yerleşmeğe başladı. El altından hindû kâfirlerini müslimânlara karşı kışkırtdılar. Sürekli fitneler çıkardılar. Önce, Felemenk, Portekiz, Fransız ve İngiliz tüccârları ve büyük şirketleri sâhil şehrlerine yerleşdiler. İlk olarak Ferrûh Sîr Şâh, bir ingiliz şirketine imtiyâz hakkı tanıdı. İkinci Şâh-i âlem, Bingale kıt'asını senede iki milyon dörtyüzbin rubye karşılığı İngiliz şirketine kirâya verdi. 1221 [m. 1806] de Şâh-i âlem vefât edince, İngiliz hükûmeti, şirketin haklarını korumak behânesi ile işe karışdı. 1274 [m. 1858] de Delhîde ihtilâl çıkarıp, Hindistândaki vehhâbîlerin yardımı ile, Behâdır şâhı Kalküte şehrine nakl ve habs ederek, Gürgâniyye devletine son verdi. Hakîkat Kitâbevinin 1987 senesinde neşr etdiği **(Diyâ-ül-kulûb)** kitâbına bakınız! 1294 [m. 1877] de, Osmânlı-Rus harbi sırasında, Hindistânı, İngiltere krallığına bağlı bir imperatörlük i'lân etdi. Midhat pâşanın islâmiyyete yapdığı zararların en büyüğü bu oldu. İngilizler, girdikleri bütün islâm memleketlerinde yapdıkları gibi, islâm âlimlerini, islâm kitâblarını, islâm mekteblerini yok etdiler. Tâm din câhili bir gençlik yetişdirdiler. Hindûlarla müslimânları çarpışdırıp, milyonlarca müslimânın kılınçdan geçmesine sebeb oldular. Çıkardıkları fitnelerden en kanlısı 1274 [m. 1858] ve 1366 [m. 1947] de Pâkistân kurulurken oldu. Pakistâna devlet başkanı yapdıkları Alî Cinnâh, şî'î idi. [m. 1948] de ölünce, yerine geçen Eyyûb hân mason idi. İslâmiyyeti yıkmak yolunda idi. Bunun yerine gelen general Yahyâ hân, koyu kızılbaş idi. 1392 [m. 1972] başında Hind harbinde mağ-

lûb olup, doğu Pâkistân elinden gidince, habs edildi. 1947 de, şî'î bir Pâkistân devletinin kurulması, Hindistânda milyonlarca Ehl-i sünnetin ölümüne sebeb oldu. İstanbulda, İhlâs Vakfının müessisi, 1391 [m. 1971] sonunda Hind ve Pâkistân seyâhatinde **(Panipüt)** şehrinde kapısı kilitli bir Kur'ân mektebi görüp, niçin kapalı olduğunu sorunca, 1947 den beri kapalıdır. Bütün talebeyi ve şehrdeki binlerle müslimânın hepsini [m. 1947] de hindûlar öldürdü. Bir Ehl-i sünnet sağ kalmadı. Biz sonradan buraya geldik demişlerdir.

Seyyid Abdülhakîm Efendi buyurdu ki, (İslâmın büyük düşmanı İngilizlerdir. İslâmiyyeti bir ağaca benzetirsek, başka kâfirler fırsat bulunca, bu ağacı dibinden keser. Müslimânlar da bunlara düşmân olur. Fekat, bu ağaç birgün filiz verebilir. İngiliz böyle değildir. Bu ağaca hizmet eder. Besler. Müslimânlar da onu sever. Fekat gece, kimse anlamadan köküne zehr sıkar. Ağaç öyle kurur ki, bir dahâ süremez. Vah vah çok üzüldüm, diyerek müslimânları aldatır. İngilizin, islâma böyle zehr salması demek, para, mevkı' ve kadın gibi nefsânî arzûlar karşılığında satın aldığı yerli münâfıkların, soysuzların elleri ile, islâm âlimlerini, islâm bilgilerini ortadan kaldırmasıdır). 12, 345.

44 — **BÂKÎ BİLLAH:** Muhammed Bâkî billah, Hindistânın büyük velîsi idi. 971 de tevellüd, 1013 [m. 1604] de vefât etdi. Dehlîdedir. Zühd ve takvâsı ve kerâmetleri meşhûrdur. Kâbilden Semerkanda gelip ilm tahsîl etdi. Orada Emkenk kasabasında, Hâcegî Emkengî Ahmed Kâşânîden feyz alarak, tesavvufda kemâle geldi. Kur'ân-ı kerîmi her gece iki kerre hatm ederdi. **(Hadarât-ül-kuds)** ve **(Berekât)** kitâblarında hâl tercemesi fârisî olarak yazılıdır.

İstanbulda Süleymâniyye kütübhânesinde, Reşîd efendi kısmında 474 numaradaki, **(Menhec-üs-sâlikîn)** kitâbını hicretin 993 [m. 1585] senesinde Mustafâ bin Hüseyn Rûmî Ahrârî Mekke-i mükerremede yazmışdır. Bunun üstâdı, hâce Ahmed Sâdık Ahrârî Kâbilî, mevlânâ Hâcegî Ahmed Kâşânîden ve bundan sonra talebesi hâce Muhammed İslâm Cûybârîden, Buhârada feyz aldı. Cûybârînin talebesi oldu ise de, mevlânâ Hâcegî Kâşânînin oğlu mevlânâ hâce İshak, Belhden Taşkende gelince, ilm ve feyz verme vazîfesini Mevlânâya bırakdı. Mevlânâ hâce İshak babasının talebesi olan mevlânâ Lutfullahın talebesi idi. Hâce Ahmed Sâdık efendi, Mâ-verâ-ün-nehrden İstanbula geldi. Üçüncü sultân Murâd hân, bunu büyük bir saygı ile karşıladı. Kendisi ve vezîrleri hizmet yarışı yapdılar. Talebesi oldular. Sonra Hicâza hareket eyledi.

Mısr vâlîsi İbrâhîm pâşa, misli görülmemiş hizmet eyledi. Mekkede sultânın tahsîs etdiği büyük serâyda müsâfir olundu. Burada iki sene kalıp, dokuzyüzdoksanüç 993 [m. 1585] de Medîne-i münevvereyi ziyâret etdi. Şâm yolu ile İstanbula geldi. 144, 145, 146, 148.

45 — **BÂYEZÎD-İ BİSTÂMÎ:** Adı Tayfurdur. Babası Îsâdır. Evliyânın büyüklerinden olup, hanefî idi. 160 da Bistâmda tevellüd, 231 [m. 846] de vefât etdi. Bistâmdadır. Bistâm, Hazer denizinin cenûb sâhilindedir. İmâm-ı Ca'fer Sâdıkın rûhâniyyeti ile yetişerek tesavvufda yükselmişdir. Otuz sene Şâmda dolaşmış, yüzonüç üstâddan ders almışdır. Aşk-ı ilâhîde o kadar ileri ve ibâdetde o derecede idi ki, nemâz kılarken, Allah korkusundan ve islâmiyyete saygısından göğüs kemikleri gıcırdardı. Son derece âlim ve fâdıl ve edîb idi. Şi'rleri meşhûrdur "kaddesallahü teâlâ sirrehul'azîz". 148, 150, 327.

46 — **BEGAVÎ HÜSEYN:** Babası Mes'ûddur. Muhyissünne ismi ile meşhûrdur. Hadîs âlimidir. Şâfi'îdir. 436 [m. 1044] senesinde Horasanda Bag şehrinde tevellüd, 516 [m. 1122] de vefât etmişdir. Meşhûr **(Mesâbîh)** kitâbının sâhibidir. Bu kitâbda 4719 hadîs-i şerîf vardır. Fıkhda **(Kifâye),** tefsîrde de **(Me'âlimüttenzîl)** ve dahâ birçok kıymetli eserleri vardır "rahime-hullahü teâlâ". 106.

47 — **BEHLÛL DÂNÂ:** Babası Ömerdir. Kûfeli bir meczûbdur. Hârûnürreşîd ile olan sözleri meşhûrdur. İlmi yok ise de, Hârûna nasîhat verirdi. 190 [m. 806] da vefât etdi. 87.

48 — **BERÂ' BİN ÂZİB:** Ensâr-ı kirâmın büyüklerindendir. Küçük olduğundan Bedr gazâsına götürülmedi. On dört gazâda, Resûlullahın önünde harb etdi. Çok cesûr idi. Rey şehri alınırken çok kahramanlık gösterdi. Basrada vefât etdi "radıyallahü teâlâ anh". 68, 241.

49 — **BEŞÎR BİN SA'D ENSÂRÎ:** Eshâb-ı kirâmdandır. Hazret-i Ebû Bekre, Ensârdan, en önce bî'at eden, budur. İkinci Akabe anlaşmasında ve bütün gazâlarda bulundu. Yemâme muhârebesinden dönüşde, Aynüttemer vak'asında şehîd oldu "radıyallahü teâlâ anh". 113.

50 — **BEYDÂVÎ:** Abdüllah bin Ömer kâdî Beydâvî, müfessirlerin baş tâcıdır. Şîrâzın Beydâ kasabasında tevellüd, 685 [m. 1286] de Tebrîzde vefât etdi. Şâfi'î mezhebinde derin âlim idi. **(Envârüttenzîl)** adındaki tefsîri çok kıymetli olup, bütün âlimlerce kuvvetli sened olmuşdur. Kelâm, fıkh, lügat ve nahvde çok kıymetli kitâbları vardır. Tefsîrini çok kimseler şerh etmişdir. Bunlar-

dan **(Şeyhzâde şerhi),** en kıymetlisidir “rahime-hullahü teâlâ”. 86, 88, 97, 110, 111, 125, 130, 204, 274, 390.

51 **— BEYHEKÎ:** Ahmed bin Hüseyn Beyhekî, hadîs âlimidir. Şâfi’î mezhebinde derin âlim idi. 384 [m. 994] de Nişâpûrun Beyhek kazâsında tevellüd, 458 [m. 1066] de Nişâpûrda vefât etdi. **(Sünen-i kebîr)** ve **(Sünen-i sagîr)** hadîs kitâbları meşhûrdur “rahime-hullahü teâlâ”. 129, 205, 248.

52 **— BİLÂL BİN REBÂH HABEŞÎ:** Eshâb-ı kirâmdandır. Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” müezzini idi. Önce müslimân olanlardandır. Ümmiyyetebni Halefin kölesi idi. Kâfirler ve efendisi, kendisine çok eziyyet ve cefâ ederlerdi. Boynuna ip takıp, çocukların ellerine verir, Mekke sokaklarında dolaşdırırlardı. Bilâl ise, Allah birdir, Allah birdir der, dîninden vazgeçmezdi. Birgün, Bilâli soyup, bir don ile, sıcak kum üzerine yatırdılar. Üstüne büyük taş koydular. Yâ, Muhammedin dîninden çıkarsın, yâhud ölünciye kadar, burada böyle kalırsın dediler. Bilâl hazretleri, bu taşın altında (Allah birdir, Allah birdir) derdi. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” oradan geçerken, bunu gördü. **(Allahü teâlânın ismini söylemek, seni kurtarır)** buyurdu. Evine geldi. Ebû Bekr gelince, Bilâlin çekdiğini söyledi. **(Çok üzüldüm)** buyurdu. Ebû Bekr “radıyallahü anh” kâfirlerin yanına gitdi. (Bilâle böyle yapmakla elinize ne geçer? Bana satınız!) dedi. Dünyâ dolusu altın versen satmayız. Fekat, senin kölen Âmir ile değişiriz dediler. Âmir, Ebû Bekrin ticâret işlerini yapardı. Çok para kazanırdı. Yanında maldan başka, onbin altın vardı. Ebû Bekrin her işini görür, ya’nî onun eli-ayağı yerinde idi. Fekat, kâfir idi. Îmân etmiyordu. Ebû Bekr, Âmiri, bütün malı ve paraları ile, Bilâl için size verdim buyurdu. Çok sevindiler. Ebû Bekri aldatdık dediler. Bilâli taş altından çıkarıp, elinden tutup, Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” huzûruna getirdi. (Yâ Resûlallah! Bilâli bugün, Allah için âzad eyledim) dedi. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” çok sevindi. Ebû Bekre çok düâ buyurdu. O anda, Cebrâîl aleyhisselâm gelip, doksan ikinci sûre olan (Velleyl) sûresinin, onyedinci âyetini getirdi. Cenâb-ı Hak, Ebû Bekrin Cehennemden uzak olduğunu müjdeledi.

En önce ezân okuyan budur. Bütün gazâlarda bulundu. Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” vefâtından sonra, cihâd için Şâma gitdi. Yirmi senesinde Şâmda vefât etdi. Bâbüssagîrde medfûndur. Sesi çok güzel ve pek te’sîrli idi. Ezân okurken herkesi ağlatırdı. Ömer “radıyallahü anh” Şâma gelince, ezân okuyup, bütün askeri ağlatmışdı. Bundan sonra, Medîne-i münevvereye geldiğinde, hazret-i Hüseynin “radıyallahü teâlâ anhümâ” zorlaması

ile bir sabâh ezânı okuyarak, bütün Medîne ehâlisi şaşkına dönmüşdü. 133, 243, 250.

53 — **BİRGİVÎ:** Muhammed bin Alî 928 de Balıkesirde tevellüd ve 981 [m. 1573] de Ödemişin Birgi kasabasında tâ'ûndan vefât etdi. Türkçe **(Vasiyyetnâme)** kitâbı çok kıymetli olup, bunun **(Kâdî-zâde şerhi)** pek istifâdelidir. Arabî **(Tarîkat-i Muhammediyye)** kitâbını çok âlimler şerh etmiş ve türkçeye terceme edilmişdir. Çok kerre basılmışdır. Türk âlimlerinin baş tâcıdır "rahime-hullahü teâlâ". 90.

54 — **BUHÂRÎ:** Muhammed bin İsmâ'îl 194 [m. 809] de Buhârada tevellüd, 256 [m. 869] yılı fıtr bayramı günü Semerkandda vefât etdi. **(Sahîh-i Buhârî)** adı ile meşhûr olan **(Câmi'ussahîh)** hadîs kitâbı, Kur'ân-ı kerîmden sonra islâm dîninin en kıymetli, en sağlam kitâbıdır. Başka eserleri de çokdur. Buhâriyyi şerîfde yedibin ikiyüz yetmişbeş hadîs-i şerîf vardır. Bunları altıyüzbin hadîs arasından seçmişdir. Her hadîsi yazacağı zemân, gusl abdesti alır, iki rek'at nemâz kılar, istihâre yapardı. Buhâriyyi şerîfi on altı senede yazdı. 18, 21, 40, 79, 231, 242, 362.

55 — **BURHÂNEDDÎN MERGINÂNÎ:** Alî bin Ebû Bekr, büyük âlim olup, Buhârâda müderris idi. Şeyhülislâm adı ile meşhûrdur. Fergânenin Mergınân kasabasında tevellüd ve 593 [m. 1197] de Buhârâda Cengiz hücûmunda şehîd oldu. Eserleri arasında **(Hidâye)** ya'nî **(Şerh-i Bidâye)** ve **(Tecnîs)** ve **(Kunye-tül-fetâvâ)** kitâbları meşhûrdur "rahime-hullahü teâlâ". Hidâye iki cild olarak basılmış, İngilizceye terceme edilmişdir. Çok âlimler tarafından şerh edilmişdir. İbni Hümâmın şerhi olan **(Feth-ul-kadîr)** yeniden basılmışdır. 125.

56 — **BÜREYDE-TÜBNÜ HASÎB ESLEMÎ:** Eshâb-ı kirâmdandır. Hicretde, kavmi ile birlikde gelip müslimân oldu. Uhud gazâsından sonra Medîne-i münevvereye geldi. Bundan sonraki gazâların hepsinde bulundu. Bir müddet Basrada kaldı. Horasana cihâda gitdi. Mervde yerleşdi ve orada vefât etdi. Çocukları, torunları, orada kaldı. Oğlu Abdüllah vâsıtası ile birkaç hadîs-i şerîf bildirmişdir. 113.

57 — **CÂBİR BİN ABDÜLLAH:** Ensâr-ı kirâmın büyüklerindendir. İkinci Akabe anlaşmasında babası ile idi "radıyallahü teâlâ anhümâ". Bedr ve Uhudda küçük idi. Diğer onsekiz gazâda bulundu. Ömrü sonunda gözlerine perde geldi. Yezîdin kumandasındaki ordu ile İstanbul muhâsarasında bulundu. 77 yılında 95 ya-

şında vefât etdi. Medînede medfûn olduğu **(Mevdu'âtül-ulûm)** 648. ci sahîfede yazılıdır. Koca Mustafâ pâşanın yapdırdığı câmi' ve türbe, başka Câbir için olsa gerekdir. 40, 106, 185, 231.

58 — **CÂBİR BİN ZEYD:** Basrada, Tâbi'îndendir. Âlim ve fakîh idi. Abdüllah ibni Abbâsın talebesinden idi. 103 de vefât etdi. 126.

59 — **CA'FER TAYYÂR:** Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" amcası olan Ebû Tâlibin oğlu ve hazret-i Alînin büyük kardeşidir. Îmân edenlerin otuzikincisidir. Habeşe hicret edip, Hayberin fethinde gelmişdi. Şâma yakın Mu'te denilen yerde, hicretin sekizinci yılı Cemâzil-ülâ ayında, rûm ordusu ile harb eden üçbin askerin kumandanı Zeyd bin Hârise şehîd olunca, yerine emîr olmuş, sancağı sağ eline alıp hücûm etmişdi. Sağ eli kesilince, sol eline almış, sol eli de kesilince, dişi ile tutarak hücûm etmiş ve nihâyet şehîd olmuşdur. Vefâtında kırk bir yaşında idi. O gün yetmişden ziyâde yara almışdı. Resûlullaha (Ca'fer Tayyâra, iki kolu yerine iki kanad verilip Cennetde uçmakda olduğu) vahy olundu. Bu müjdeyi Eshâba haber verdi. Bunun için (Tayyâr) denildi. 66, 250, 323, 329, 340.

60 — **CA'FER SÂDIK:** Babası, Muhammed Bâkır bin Zeynel'âbidîndir. Oniki imâmın altıncısıdır. Vâlidesi, Ebû Bekr-i Sıddîkın torunu olan Kâsımın kızıdır. 83 yılında Medînede tevellüd, 148 [m. 765] de orada vefât eyledi. Babası ve dedesinin yanındadır "rahime-hümullahü teâlâ". İlmi ve kemâli eşsiz idi. İmâm-ı a'zam Ebû Hanîfe, dersine devâm ederek ârif-i billah oldu. Kimyâ ilminde, zemânının bir dânesi idi. Meşhûr kimyâger Câbir, bunun derslerinde yetişdi. İkinci Abbâsî halîfesi olan Ebû Ca'fer Mensûr, kendisine düşman idi. Bir kerre öldürtmek istedi ise de, **(Tezkire-i evliyâ)**da yazılı kerâmeti görünce korkdu. Tevbe etdi. Çok hürmet eder, nasîhatlerini dinler oldu. Yedi erkek, üç kız evlâdı olup, büyük oğlu İsmâ'îl, kendisinden önce vefât etdiğinden, yedinci imâm, ikinci oğlu Mûsâ Kâzım hazretleri olmuşdur. Bid'at ehlinden bir kısmı, oğlu İsmâ'îli ve evlâdını imâm tanıyor. Bunlara İsmâ'îliyye denir. Şî'îlerin çoğu, kendilerine **(Ca'ferî)** demekde ise de, bu sözleri, Ebû Ca'fer Muhammed Tûsînin mezhebinde olduklarını bildirmekdedir. 86, 87, 96, 108, 110, 111, 124, 125, 134, 212, 315, 324, 358, 361, 406, 410.

61 — **CÂMÎ "MOLLA":** Abdürrahmân bin Ahmed Nûreddîn mevlânâ Câmî, Hiratda şeyhülislâm idi. Âlim ve veliyyi kâmil ve edîb ve şâir idi. Horasanda, Cam kasabasında 817 de tevellüd ve

898 [m. 1492] de Hiratda vefât etdi “rahime-hullahü teâlâ”. Reşehât kitâbında, uzun hâl tercemesi vardır. Behâeddîn Buhârî hazretlerinin halîfelerinden Sa’deddîn-i Kaşgârî meclisinde kemâle geldi. Sultânlardan ve hele vezîr Alî şîr Nevâîden çok saygı görürdü. Fâtih sultân Muhammed hazretleri ile de mektûblaşırdı. Fâtihin da’veti ile Konyaya teşrîf etdi ise de, pâdişâh vefât etdiğinden görüşemediler. **(Şevâhid-ün-nübüvve)** ve **(Nefehât-ül-üns)** ve **(Behâristân)** kitâbları tekrâr tekrâr basılmışdır. Her üçü de fârisîdir. Yüze yakın kıymetli eseri çeşidli dillere terceme edilmişdir. 31, 122, 143, 363, 386.

62 — **CÂMÎ NÂMIKÎ:** Ahmed Alî bin Muhammed Nâmıkî Câmî, Evliyânın büyüklerindendir. Şeyhülislâm-ı mutlak idi. Nefehât kitâbının fârisî Hind baskısı, 322. ci sahîfesinden başlıyarak Ahmed Câmîyi uzun anlatmakdadır. Eshâb-ı kirâmdan Cerîr bin Abdüllah soyundandır. Cerîr, beyâz, uzun boylu, çok yakışıklı idi. Ömer “radıyallahü anhümâ”, (Cerîr, bu ümmetin Yûsüfüdür) buyururdu. Ahmed Câmînin otuz dokuz oğlu ve üç kızı vardı. On dört oğlu kalıp, hepsi âlim, âmil, kâmil ve veliyyi kâmil oldu. Hepsinin kitâbları, eserleri vardı. Kendisi ümmî idi. Okumadı, yirmiiki yaşında tevbe edip, onsekiz yıl tenhâda nefsini terbiye ile uğraşdı. İlm-i ledünnîye kavuşdu. Bu arada, kendisine ilm-i zâhir de ihsân edildi. İlm-i zâhirin böyle ihsân olunması, Eshâb-ı kirâmdan sonra pek az Evliyâya nasîb olmuşdur. Tevhîd, ma’rifet-i ilâhiyye, siyer, hikmet, tesavvuf, hakîkat sırları üzerinde, üçyüzden fazla kitâb yazdı. **(Miftâh-ün-necât)** adındaki fârisî yazma eseri İstanbulda Süleymâniyye kütübhânesi, Es’ad efendi kısmında 1728 numarada vardır. Bunu 522 de yazmışdı. 441 de tevellüd ve 536 [m. 1142] de vefât eyledi. **(Sirâcüssâirîn)** kitâbında kendi hayâtını anlatmakda, Hak teâlânın verdiği ni’metleri saymakdadır. Bu kitâbını altmışiki yaşında yazmış idi. O zemâna kadar yüzseksenbin kâfirin îmâna gelmesine, tevbe etmelerine sebeb olmuşdur. Oğlu Zahîreddîn **(Rumûzü-hakâyık)** kitâbında diyor ki, (Babam Ahmed, hayâtı müddetince altıyüzbin kişinin tevbe etmesine sebeb oldu). Uzun zemân Hiratda, Abdüllah-i Ensârî hânesinde kalarak neşr-i hakâyık eyledi. 143.

63 — **CENGİZ HÂN:** [Dschingis-chan] Cengiz veyâ Timoçin denir. Türk değildir. Moğol olduğu, bütün dillerdeki târîhlerde yazılıdır. En büyük ve en zâlim moğol hükmdârı idi. Kâfir idi. İslâm düşmanı idi. 551 [m. 1155] da tevellüd, 624 [m. 1227] de vefât etdi. Büyük târîhci Şemseddîn Sâmî beğ, **(Kâmûs-ül-a’lâm)**da diyor ki, (Cengiz dünyânın en büyük cihângirlerinden ve en meşhûr zâlim ve kan dökücülerdendir. Moğoldur. İslâmiyyete çok zararı dokun-

muş olan bu adam, bir kabîle reîsi iken, 599 [m. 1202] da **(Kara-kurum)**da moğol ve tatar hânlarının başı, ya'nî hâkânı oldu. Câhil ve vahşî moğollardan ve tatarlardan büyük bir ordu, dahâ doğrusu yağmacılar gürûhu toplayıp, doğu Türkistânı ve Çini aldı. 616 [m. 1219] da, sultân Muhammed Hârezm şâhın memleketine saldırdı. Horâsân, Kandihar, Mültan gibi medeniyyet merkezlerini yakdı, yıkdı. Milyonlarca müslimânı öldürdü. Çoğunu câmi'lerde kılınçdan geçirdi. Kendi askerlerinden de yüz binlerce telef oldu. Buhârâ, Semerkand, Hirât gibi ilm kaynağı büyük şehrleri harâbeye çevirdi. Kadınlarını esîr diye askerine dağıtdı. Çok çirkin şeyler yapdılar. İslâm medeniyyetine, yerine getirilemiyecek darbeler indirdi. Kafkasyaya, Rusyaya, Anadoluya yayıldı. 621 [m. 1224] de Kara-kuruma çekildi. Suçsuzların, kadın ve çocukların kanlarını dökmek en büyük zevkı ve eğlencesi idi. Askerleri de keyfi için adam öldürürlerdi. Girdiği şehrlerdeki sivil halkın hepsinin öldürülmesini emr ederdi. Altıyüz senede, nice emeklerle elde edilmiş, hattâ islâmiyyetden önce de yapılmış nice medeniyyet eserlerini, kütübhâneleri, mektebleri, rasathâneleri [kıymetli kitâbları, târîhin önemli kaynaklarını, vesîkalarını] yok etdi. İslâm âlimlerinin birçok eserlerinin bugün elde bulunamaması, başlıca Cengiz ile torunlarının ve bunların emri ile saldıran vahşî moğol yağmacılarının yapdıkları tahrîblerin netîcesidir. Taşkınlık ve azgınlık zemânı kısa sürdü ise de, yıkdığı medeniyyetler bir dahâ eski hâlini bulamamışdır).

(Mir'ât-i kâinât)da, bütün dünyâca tanınan ve güvenilen büyük âlim imâm-ı Süyûtînin **(Târîh-ul-hulefâ)** kitâbından alarak diyor ki, (Cengiz moğol idi. Dilleri Hind dili ile karışık idi. [Ya'nî türkçe bilmezlerdi. Hiçbir bakımdan türklükle ilgileri yokdu. Hattâ, türklerle harb etdiler. Çok zarar yapdılar.] Çin çöllerinde yaşarlardı. Şehr, hattâ köy bile kuramamışlardı. Şehrlere saldırdılar. Yağmacılıkla geçinirlerdi. Kan dökmeği, kötülük yapmağı severlerdi. Baskınlarında ok kullanırlardı. Kadınları da harb ederdi. Hepsi kâfir ve azılı islâm ve medeniyyet düşmanı idiler. Güneşe tapınırlardı. Hiçbir kötülük onlarca harâm ve yasak değildi. Çokları insan eti de yirlerdi. Askerlerinde nikâh ve âile duygusu olmayıp, bir kadını nice erkek kullanırdı. Çok aldatıcı, pek cân yakıcı idiler. Şehrleri yakar, yıkarlar, çoluk, çocuk, kadın, ihtiyâr demeyip, kendilerinden olmıyan her insanı öldürürlerdi. Moğol pâdişâhı Düş hânın kadını Cengizin halası idi. Düş ölünce oğlu olmadığı için, Cengiz bunun yerine geçdi. Çinin her yerini alıp hâkan oldu. 616 [m. 1212] da Türkistâna saldırdı). Çok türk öldürdü. Cengizin, vahşî, barbar bir kavmden türediğini, heryeri yakıp yıkdığını tâ-

rîhler bildiriyor. Teşkilâtlı, eğitimli bir ordusu olmadığı, asker değil, canavar gürûhu oldukları meydândadır. Şehrleri yıkarak, ma'sûm insanları kana bulayarak yıldırım hızı ile saldırmağa cengâverlik demek, barbarlarda disiplin aramak ve hele yirminci asrda meydâna çıkan stratejik bilgileri Cengize ve onun çapulcu sürüsüne mal etmeğe kalkışmak, târîh kitâblarına uygun değildir.

Cevdet pâşa, **(Târîh-i hulefâ)**da diyor ki, (Cengiz hân yediyüzbin süvârî ile Harzemşâh üzerine yürüdü. Cengizin süvârîlerini zemânımızdaki ta'lîmli süvârîye benzetmek doğru değildir. Evet şimdi yüzbin süvârîyi sevk etmek mümkin değildir. Onun süvârîleri, kendi çadırları ile ve hayvânları ile, kadınları ile bir ordu gibi giderdi. Hayvânlarının etleri ve sütleri ile beslenirlerdi. Hayvânları da, yerleri eşip, ot kökleri yirlerdi. Silâhlarını kendileri yapar, eğerlerini kendileri dikerlerdi. San'at bölükleri, idâre, kumanda teşkilâtları yokdu. İl ve aşîret beğleri ve kabîle hânları kendilerini idâre ederdi. Cengiz hânın bu işlerden haberi olmazdı). 317, 338, 389.

64 — **CEVDET PÂŞA:** 1238 de Lofcada tevellüd, 1312 [m. 1894] de İstanbulda vefât etdi. Arabî, fârisî ve türkçe kitâbları çokdur. Babasının adı İsmâ'îldir. Osmânlı vezîrlerinden idi. Âlim, fâdıl, edîb ve târîhci idi. Türkçe oniki cild **(Târîh-i Osmânî)** kitâbı çok kıymetlidir. Sultân Azîz hân zemânında, Allahü teâlânın emrlerini kanûn şekline sokmak için kurulan **(Mecelle)** komisyonunun reîsi idi. Mecelle, çok kıymetli bir kitâbdır. Âdem aleyhisselâmdan, Fâtih sultân Muhammed zemânına kadar, ya'nî 843 hicrî yılına kadar olan Peygamberlerin ve halîfelerin ve âlimlerin vak'a ve hayâtlarını anlatan **(Kısas-ı enbiyâ)** târîhi oniki cüz' olup, açık türkçe ile yazılmışdır. 1331 baskısı çok güzeldir. Lâtin harfi ile basılanlarda yanlışlar görülmekdedir. **(Ma'lûmât-ı nâfi'a)** risâlesi çok kıymetli din bilgilerini hâvî olup, 1983 de İstanbulda basılan **(Fâideli Bilgiler)** kitâbında hepsi mevcûddur. **(Tam İlmihâl-Se'âdet-i Ebediyye)** kitâbında **(Mecelle)** hakkında geniş bilgi vardır. 64, 127, 237.

65 — **CİHÂN ŞÂH:** Karakoyunlu hükûmetinin üçüncü hükmdârıdır. 842 de tahta çıkıp, Îrânın bir kısmını ele geçirdi. Akkoyunlu devletine harb i'lân etdi ise de, Uzun Hasen tarafından, 872 [m. 1467] de öldürüldü. 36, 384, 390.

66 — **CÜNEYD-İ BAĞDÂDÎ:** Babası Muhammed, camcı idi. Evliyânın büyüklerindendir. 207 de Nihâvendde tevellüd, 298 [m. 911] de Bağdâdda vefât etdi. Süfyân-ı Sevrînin derslerinde yetişdi. Dayısı Sırrî Sekatîden tesavvufu aldı. Binlerle Velî yetişdirdi. Asrının kutbu idi. Otuz kerre yaya hacca gitdi. Kerâmetleri, nasîhatleri ve hakîkatden sözleri çokdur. Hocasının yanındadır. Şükr demek,

Allahü teâlânın verdiği ni'meti, ona karşı isyânda kullanmamak demekdir, derdi. Şeblî dedi ki, (Allahü teâlâ, kıyâmetde, Cennete veyâ Cehenneme gitmek arasında beni serbest bıraksa, Cehenneme gitmeği isterim. Çünki, Cennete girmek benim arzûmdur, Cehenneme sokmak Onun murâdıdır. Dostun arzûsunu bırakıp, kendi dilediğini yapan kimsenin seviyorum demesi doğru olmaz). Bu sözü Cüneyd işitince, (Şeblî, çocukca konuşmuş, Rabbim beni serbest bıraksa, bir dilekde bulunmam. Kulun dilemesi olmaz. Dilediğin yere giderim. Senin dilediğini yaparım derim) buyurdu. Cüneyde biri gelip, (Bir dakîka benimle ol. Sana birşey söyliyeceğim) dedikde, (Ey arslanım, benden öyle birşey istedin ki, ben senelerce, onu aramakdayım. Bir ân Rabbimle olmak için, yıllarca uğraşıyorum, olamıyorum. Şimdi, nasıl seninle olabilirim) buyurdu. 148, 150, 155, 214, 322, 387.

67 — **DÂVÜD-İ TÂÎ:** Babası, Nasîr-i Küfîdir. Zühd ve takvâsı ile meşhûrdur. İmâm-ı a'zamla sohbet ederdi. Hârünürreşîd ve diğer rütbe sâhiblerinin hediyyelerini kabûl etmezdi. Üstâdı, Habîb-i Râ'îdir. Gençliğinde bir şarkıcıdan:

Hangi güzel yanak ki, toprak olmadı,
Hangi tatlı gözdür ki, yere akmadı?

beytini işiterek kalbine bir ateş düşdü. Şaşkına döndü. Derdine devâ bulmak için dolaşdı. İmâm-ı a'zam Ebû Hanîfenin kapısına geldi. İmâm, bunun yüzünün renginin değişdiğini görünce sebebini sordu. Hâlini anlatdı. (Dünyâdan soğudum) dedi. İmâmın gösterdiği yolda zühd ve takvâ eyledi ve İmâmın derslerine devâm etdi. Sonra Habîb-i Râ'îden feyz alarak kemâle geldi. 165 [m. 781] de Bağdâdda vefât etdi. 43, 409.

68 — **EBÛ AMR BİN SALÂH:** İbni Salâh denilen bu zâtın adı, Osmân bin Abdürrahmândır. Şâfi'î mezhebinde âlim idi. Tefsîr, hadîs, lugat ve edebiyyâtda da derin bilgisi vardı. 577 de Zûr şehrinde tevellüd, 643 [m. 1245] de vefât etdi. Şâmda, Kudüsde müderris idi. 106.

69 — **EBÛ BEKR "KÂDÎ":** Muhammed bin Tayyib Bâkıllânî, büyük ilm-i kelâm âlimidir. Eş'arî mezhebinde idi. 338 [m. 949] da Basrada tevellüd, 403 [m. 1012] de, Bağdâdda vefât etdi "rahimehullahü teâlâ". Bilgisi, zekâsı çok olduğundan herkesi iknâ' ederdi. Sultân Adudüddevle tarafından İstanbula sefîr olarak gönderilmişdi. 90, 204, 326.

70 — **EBÛ BEKR-İ SIDDÎK:** Abdüllah bin Ebû Kuhâfe Osmân bin Âmir bin Kâ'b bin Sa'd bin Teym bin Mürre bin Kâ'b Kureyşî, Eshâb-ı kirâmın en üstünü, Aşere-i mübeşşerenin birin-

cisidir. Resûlullahın mağara arkadaşı ve ilk halîfesidir. Annesinin adı Ümmülhayrdır. Atîk ve Sıddîk ismleri meşhûrdur. Manifatura tüccârı olup, çok zengin idi. Kureyşin ileri gelenlerinden idi. Hadîce, Alî ve Zeyd bin Hâriseden sonra, dördüncü olarak îmâna gelmişdir. Resûlullaha fevkal'âde sıdkı ve sevgisi vardı. Herkesi îmâna çağırırdı. Osmân, Zübeyr, Abdürrahmân, Sa'd bin Ebî Vakkâs, Talha gibi üstün Sahâbîler, Ebû Bekrin çağırması ile îmâna geldi. Malının hepsini, Resûlullahın uğrunda harc etdi. Çok hadîs-i şerîf ile ve âyet-i kerîme ile medh olundu. Bütün gazâlarda bulundu. Kendini Resûlullaha siper ederdi. Resûlullah vefât etdiği gün, hazret-i Ömerin aklı gidip, (Resûlullah göke çıkdı. Kim Ona öldü derse boynunu vururum) diyerek kılıcını çekdi. Herkes, üzüntüden ve Ömerin bu hâlinden korkduğu hâlde, Ebû Bekr büyük cesâret ile arslan gibi ortaya çıkıp, (Resûlullahın her insan gibi öleceğini) bildiren âyet-i kerîmeyi okudu. Te'sîrli sözleri ile, nasîhat ederek, halkı sükûna ve huzûra getirdi. Mü'minlere tesellî verdi. Eshâb-ı kirâmın sözbirliği ile halîfe seçilip, önce, mürted olanlarla ve Peygamber olduklarını söyliyerek câhil köylüleri aldatan Esved-i anesî ve Müseylemetülkezzâb ve Sicah hâtun ve Tuleyhat ibni Hüveylid ile ayrı ayrı harb edip, hepsini kahr ve mahv eyledi. Hîre ve Enbâr şehrlerini feth eyledi. Hâlidi ve Ebû Ubeydeyi büyük ordu ile Şâma gönderdi. Dîn-i islâmı yeniden düzene koydu ve kuvvetlendirdi. İki sene, üç ay ve on gün hilâfetden sonra, hicretin onüçüncü yılı, Cemâzil-âhır ayı yirmiikinci salı günü, akşamdan sonra, 63 yaşında vefât etdi. Vasıyyeti üzere zevcesi Esmâ yıkadı. Resûlullahın tabutuna konup, nemâzını hazret-i Ömer kıldırıp, gece, hucre-i se'âdete defn edildi. Zevceleri Katîlden, Abdüllah ve Esmâ, Ümm-i Rûmandan, Abdürrahmân ve Âişe isminde çocukları olmuşdur. Ca'fer Tayyârdan dul kalan Esmâ ve Habîbeyi alıp, birincisinden Muhammed, ikincisinden, kendisinin vefâtından sonra ÜmEm-i Gülsüm dünyâya gelmişdir.

Menkıbeleri, tevâzu'u ve cömerdliği dillerde destan olmuşdur. 142 hadîs-i şerîf bildirmişdir. Kur'ân-ı kerîmi toplıyarak, İslâmiyyete en büyük hizmeti yapmışdır. Ensâb ilminde çok ileri olup, eşi yok idi "radıyallahü teâlâ anh".

Ebû Bekr-i Sıddîk, beyâz, za'îf, seyrek sakallı, güzel bir zât idi. 12, 13, 17, 18, 21, 22, 23, 24, 28, 38, 40, 44, 54, 59, 60, 61, 64, 68, 72, 73, 75, 76, 79, 82, 85, 86, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 105, 107, 108, 109, 110, 111, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 123, 124, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 151, 156, 163, 164, 165, 166, 167, 169, 170, 171, 172, 174, 177, 178, 179, 181, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 195, 196, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207,

208, 209, 210, 212, 215, 216, 219, 223, 229, 230, 232, 237, 242, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 262, 266, 267, 279, 310, 312, 315, 316, 318, 323, 325, 328, 329, 330, 340, 342, 351, 354, 356, 358, 361, 362, 365, 381, 383, 391, 402, 407, 408.

71 — **EBÛ CEHL:** Adı Amr bin Hişâm bin Mugîre bin Abdüllah bin Amr bin Mahzûmdur. Mahzûm, Resûlullahın dedelerinden Mürrenin torunudur. Kureyş reîslerinden idi. Resûlullahın en büyük düşmânı idi. Dîn-i islâma karşı kini ve inâdı pek fazla idi. Amcası Velîd bin Mugîre de islâmın azılı düşmanlarından idi. Hicretin ikinci yılında olan Bedr gazâsında Afrâ hâtunun iki oğlu Mu'âz ile Mu'avvez kendisini ağır yaralayıp yıkdılar. Sonra Abdüllah ibni Mes'ûd hazretleri gelip can çekişirken öldürdü. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" kendisini görünce, Allahü teâlâya şükr etdi ve **(Bu ümmetin Fir'avnı işte budur!)** buyurdu. Ebû Cehlin kardeşi olan Âs bin Hişâm da o sırada katl olundu. Ebû Cehl ölürken yetmiş yaşında idi. 15, 38, 92, 95, 109, 229, 312, 324, 326, 340, 343, 344, 350, 361, 379, 380, 381.

72 — **EBÛ DÂVÜD:** Süleymân bin Eş'as Sicstânî, hadîs âlimidir. **(Sünen)** kitâbı çok kıymetli olup, içinde dörtbinsekizyüz hadîs-i şerîf vardır. Ahmed ibni Hanbelin talebesidir. 202 [m. 817] de Îrânın Efgân hudûdunda Sicstân (Sistan) şehrinde tevellüd, 275 [m. 888] de Basrada vefât etdi. 73, 165, 200.

73 — **EBÛ HANÎFE:** İmâm-ı a'zam Nu'mân bin Sâbit, Ehl-i sünnetin reîsidir. Dîn-i islâmın bir direğidir. Soyu, Îrân şâhlarından birine ulaşmakdadır. Dedesi müslimân olmuşdu. 80 yılında Kûfede tevellüd, 150 [m. 767] de Bağdâdda şehîd oldu. Tâbi'înin büyüklerindendir. Fıkhı Hammâddan öğrendi. İmâm-ı Ca'fer Sâdıkın sohbetinde kemâle geldi. Fıkhın kurucusudur. Tesavvufda çok yüksek, büyük Velî idi. Emevîlerin Irâk vâlîsi olan Yezîd bin Ömer tarafından Kûfe kâdîsı yapıldı ise de, kabûl etmediğinden, zındanda kamçı vuruldu. Abbâsî halîfesi Ebû Ca'fer Mensûr da kâdî yapmak istedi. Kabûl buyurmadı. Yine zindana kondu. Zehrli şerbet verilerek şehîd edildi. Derin ilmi, keskin zekâsı, aklı, zühdü, takvâsı, hilmi, salâhı ve cömerdliği yüzlerle kitâbda yazılıdır. Talebesi pek çok olup, büyük müctehidler, âlimler yetişdirdi. Alb arslanın oğlu, Selçuk sultânı Melik şâhın [447-485] vezîrlerinden Ebû Sa'd Muhammed bin Mensûr [494] tarafından mükemmel bir türbe yapdırılmışdır. Bugün yer yüzünde bulunan Ehl-i islâmın yarıdan ziyâdesi ve Ehl-i sünnetin yüzde sekseni hanefî mezhebindedir. 17, 25, 43, 45, 50, 53, 58, 76, 87, 96, 104, 107, 108, 142, 182, 195, 219, 237, 249, 278, 318, 322, 329, 360, 407.

74 — **EBÛ HÜREYRE:** Adı Abdürrahmândır. Hayber gazâ-

sında müslimân oldu. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” birgün eteğinde kedi yavrusunu severken görerek, bu ismi vermişdi. Kediciğin babası demekdir. Çok fakîr idi. Harbde, sulhda Resûlullahın yanından ayrılmazdı. Hâfızası çok kuvvetli olduğundan, çok hadîs-i şerîf ezberlemişdi. Eshâb-ı kirâmdan ve Tâbi’înden sekizyüzden fazla kimsenin, kendisinden hadîs öğrendiğini Buhârî bildiriyor. Halîfe Ömer zemânında Bahreyn vâlîsi idi. Hazret-i Osmân zemânında Mekke kâdîsı oldu. Hazret-i Mu’âviye, kendisini Medîne vâlîsi yapdı. 57 de, 78 yaşında iken, Medînede vefât etdi. 40, 69, 70, 85, 185, 231, 242, 243, 250.

75 — **EBÛ İSHAK İSFERÂÎNÎ:** Rükneddîn İbrâhîm bin Muhammed, Şâfi’î mezhebinde büyük âlimdir. Zemânının en büyük üstâdı idi. Beş cild fıkh kitâbı meşhûrdur. 418 [m. 1027] de Nişâpûrda vefât etdi. İsferâindedir. 89, 91, 326.

76 — **EBÛ KATÂDE:** Ensâr-ı kirâmdan olup, Resûlullahın “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” süvârilerinden idi. 45 yılında yetmiş yaşında vefât etdi. Medîne-i münevverededir. 117.

77 — **EBÛ KUHÂFE:** İsmi Osmândır. Halîfe-i müslimîn hazret-i Ebû Bekr-i Sıddîkın babası idi. Mekkenin feth günü îmân etdi. 99 yaşında iken, onüç yılında vefât etdi. 86, 219, 253, 322, 345.

78 — **EBÛ LEHEB:** Adı Abdül-Uzâ idi. Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” amcası olduğu hâlde, müslimân olmadı. Müslimânların büyük düşmânı idi. Resûlullaha “sallallahü aleyhi ve sellem” çok eziyyet ve cefâ ederdi. Kimsenin müslimân olmaması için, gece gündüz çalışırdı. Her sabâh, Resûlullahın kapısı önüne çok diken yığardı. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” dünyâya geldiği sabâh, bunun câriyesi Süveybe, (Kardeşin Abdüllahın oğlu oldu), diyerek kendisine müjde getirince, sevinmişdi. (Ona süt vermek şartı ile, seni âzâd etdim) demişdi. Resûlullahın ilk süt annesi, Süveybe oldu. Bunun için, Ebû Lehebin, her mevlid gecesinde, azâbı biraz hafîflemekdedir. Mevlid gecesi sevinen, o geceye kıymet veren mü’minlerin pekçok sevâb kazanacağı buradan anlaşılır.

Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” Kur’ân-ı kerîm okuyarak rast geldiğini müslimân olmağa çağırırken, Ebû Leheb arkasında dolaşır, (Sakın ona aldanmayınız, sözüne inanmayınız) derdi. Karısı (Ümm-i Cemîl), Ebû Süfyânın kız kardeşi idi. Kocası gibi, o dahî, eli ve dili ile çok eziyyet ederdi. Resûl-i ekremin kızlarından Rukayye, Ebû Lehebin oğlu (Utbe) de idi. İkinci kızı Ümm-i Gülsüm, öteki oğlu (Uteybe)de idi. Bunlar da, babaları ve

anaları gibi, kâfir ve büyük düşmân oldular.

Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” akrabâsını, Cehennem ateşi ile korkutarak, dîne çağırmağa me’mûr olunca, Safâ tepesine çıkdı. Akrabâsını dîne da’vet buyurdu. Akrabâsı toplanıp dinlediler. **(Şu dağın arkasında düşmân var. Size hücûm edecek desem, inanır mısınız?)** buyurdu. Hepsi, (evet) dedi. **(Öyle ise, sizi başınıza gelecek olan kıyâmet gününün azâbı ile korkutmak için, Rabbimden emr aldım. Îmân ediniz!)** buyurdu. Ebû Leheb çok kızdı. Ağzını bozdu. (Bizi bu söz için mi çağırdın?) dedi. Azarladı. Çirkin şeyler söyledi. Azâb göreceğini bildiren âyet geldi. Zevcesine, odun, diken hammalı denildi. Buna da çok içerledi. Hemen oğullarına, eşlerini boşamağı emr etdi. Uteybe hâini, yalnız boşamakla kalmayıp, gelip (Senin dînine inanmıyorum. Seni sevmiyorum. Sen de beni sevmezsin. Onun için, kızını boşadım) diyerek, Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” üzerine hücûm etdi. Mubârek yakasından çekdi. Gömleğini yırtdı. Hâtemül-enbiyâ efendimiz “sallallahü aleyhi ve sellem”, **(Yâ Rabbî! Buna, canavarlarından bir yırtıcı hayvan ile cezâ ver!)** diye düâ buyurdu. Cenâb-ı Hak, Habîb-i ekreminin düâsını kabûl etdi. Nice zemân sonra, Uteybe Şâma giderken, Zerka denilen yerde, bir arslan gelip, onu parçaladı. Rukayyeyi “radıyallahü anhâ”, sonra Osmân ibni Affân “radıyallahü anh” aldı. Çok zengin idi. Çok düâ kazandı. Se’âdet-i ebediyyeye kavuşdu.

Ebû Leheb, bütün ömrünü kin ve düşmanlık ile geçirdi. Hicretin ikinci yılı, Bedr gazâsındaki fâci’ayı görüp çok üzüldü. Dünyâ başına zından oldu. Yedi gün sonra (adese) denilen bulaşıcı kara hasbe (çiçek) deri hastalığından öldü. Kokdu. Ebû Lehebin kız kardeşi Âtike, Bedr gazâsından birkaç gün önce, korkunç bir rü’yâ görüp, kardeşi Abbâsa söylemişdi. Kureyşin başına büyük felâket gelecek demişlerdi. Ebû Leheb, bu yüzden Bedr muhârebesine katılmadı. Ebû Cehlin kardeşi Âs bin Hişâmı, para ile kendi yerine göndermişdi. 77, 178, 186, 325, 326, 383.

79 — **EBÜL HASEN-İ EŞ’ARÎ:** Adı Alî bin İsmâ’îl olup, Ebû Mûsel Eş’arî soyundandır. Ehl-i sünnetin iki mezhebinden, Eş’arî mezhebinin imâmıdır. 260 [m. 873] da Basrada tevellüd, 324 [m. 936] da Bağdâdda vefât etdi. Üvey babası Ebû Cibâîden okuyup, bunun gibi, mu’tezile âlimi oldu ise de, sonra tevbe etdi. Kelâm âlimlerinden Ebû Bekr Bâkıllânî, ibni Fûrek [Muhammed bin Hasen], Ebû İshak İsferâînî, Ebû İshak Şîrâzî [İbrâhîm bin Alî], İmâm-ı Gazâlî, Ebülfeth Şihristânî [**(Milel ve Nihal)** kitâbının sâhibi Muhammed bin Abdülkerîm] ve Fahreddîn-i Râzî ve dahâ ni-

celeri Eş'arî oldu. Mezhebi dünyâya yayıldı. Ellibeş kadar kitâbı vardır. Tefsîri yetmiş cilddir. Mu'tezileye, Hâricîlere ve şî'îlere karşı kitâbları vardır "rahime-hullahü teâlâ". 18, 21, 79, 89, 204, 223.

80 **— EBÜL HASEN-İ HARKÂNÎ:** Alî bin Ca'fer zemânının kutbu idi. Bâyezîd-i Bistâmînin rûhâniyyeti ile kemâle geldi. Harkandan Bistâma, hocasının türbesini ziyârete gelirken, yolda bir hatm okurdu. Ebû Alî ibni Sînâ, üstâdını ziyâret için Harkana gelir. Ebül-Hasen ormana gitdiğinden, hâtûnundan sorar. Hâtûnu üstâdın büyüklüğüne inanmadığı için, uygunsuz sözler söyler. İbni Sînâ ormana giderken, üstâdın bir arslana odun yüklemiş, gelmekde olduğunu görür. (Bu ne hâldir?) diye sorunca, (Evimdeki kurdun belâ yükünü taşıdığım için, bu arslan da, bizim yükümüzü çekiyor) buyurur. (Kalblerin en nûrlusu, içinde mahlûk tasası olmıyandır. Ni'metlerin en iyisi, çalışarak kazanılandır. Arkadaşların en iyisi, Allahü teâlâyı hâtırlatandır) buyururdu. Tesavvufu anlatan **(Esrâr-ı sülûk)** kitâbı vardır. Cesed-i şerîfinin, üstâdının cism-i pâkinden yukarıda bulunması edebsizlik olur diye, kabrinin dahâ derin kazılmasını vasıyyet etmişdi. 425 [m. 1034] yılı, Muharremin onuncu salı günü vefât etdi. **(Tezkiret-ül-evliyâ)** ve **(Reşehât)** kitâblarında sözleri ve kerâmetleri uzun anlatılmakdadır "rahime-hullahü teâlâ". 146, 410.

81 **— EBÜL HÜSEYN BİN SEM'ÛN:** Nâtık-ül-hikme Muhammed, 387 de vefât etdi. 270.

82 **— EBÛ MENSÛR MÂ-TÜRÎDÎ:** Muhammed bin Mahmûd Mâ-türîdî, Ehl-i sünnetin iki i'tikâd imâmlarından birincisidir. Ehl-i sünneti, mu'tezileye karşı pek mükemmel müdâfe'a etmişdir. Mâveraünnehrde yaşadı. 333 [m. 944] de Semerkandda vefât etdi. Îmân üzerinde çok kitâbı vardır "rahime-hullahü teâlâ". 90, 92.

83 **— EBÛ NU'AYM:** Ahmed bin Abdüllah İsfehânî, hadîs ve fıkh âlimi idi. Tesavvufda yüksek derecede bir Velî idi. Hâfız-ı İsfehânî de denir. [Hâfız, hadîs âlimi demekdir.] Çok kitâb yazdı. **(Hilye-tül-evliyâ)** kitâbındaki hadîs-i şerîfde, (Ho-parlörle okunan ezânın müezzinin sesi olmadığı, bu çalgı sesine (Şeytân ezânı) denildiği) yazılıdır. Bu kitâb, Berlinde basılmışdır. 336 da İsfehânda tevellüd, 430 [m. 1039] da vefât etdi "rahime-hullahü teâlâ". 30, 255.

84 **— EBÛ SA'ÎD RÂZÎ:** İsmâ'îl bin Alî bin Hüseyn Râzî, Rey şehrinde, mu'tezile âlimi idi. Râzî, Rey şehrinden demekdir. Çok kitâb yazmışdır. **(Elmuvâfekatü beyne ehlibeyti vessahâbe)** kitâbı

meşhûrdur. Keşşâf tefsîrinin sâhibi allâme Mahmûd bin Ömer Zemahşerî, bu kitâbı kısaltmışdır. 445 [m. 1054] de vefât etdi. 129.

85 — **EBÛ SA'ÎD HUDRÎ:** Eshâb-ı kirâmın büyüklerindendir. Babası Mâlik bin Sinân da Sahâbeden idi ve Uhud gazâsında şehîd olmuşdur. 13 yaşında olduğundan Uhud gazâsına götürülmedi. Diğer on iki gazâda Resûlullahın önünde düşmâna arslan gibi saldırdı. Âlim ve fakîh idi. Binyüz yetmiş hadîs-i şerîf haber vermişdir. 74 de vefât etdi. İstanbulda, Ka'riye câmi'i yanında sanılmakdadır. 27, 106, 165, 166, 185.

86 — **EBÛ SEVR:** İbrâhîm bin Hâlid Kelebîdir. Müctehidlerden, büyük âlimlerdendir. Şâfi'î mezhebindendir. Bağdâdda tevellüd ve 246 [m. 860] da vefât etdi. Fıkh, hadîs, usûl ve hilâf ilmlerinde çok kitâb yazmışdır. 59.

87 — **EBÛ SÜFYÂN BİN HARB:** Dedesi Ümeyye bin Abd-i Şems bin Abd-i Menâfdır. Abd-ül-Menâf, Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" dedesinin dedesidir. Kureyşin reîslerindendir. Resûlullahın büyük düşmânı idi. Bedr gazâsına bunun ticâret kervânı sebeb oldu. Uhud gazâsında, düşmân ordusunun başkumandanı idi. Mekke feth olunurken, islâm ordusuna gelip Resûlullahın zevce-i mutahherası olan kızı Ümm-i Habîbeye sığınmak istedi ise de, kızı kabûl etmedi. O gün îmâna geldi. Mekkeye dönerek, halkı islâma da'vet etdi. Zevcesi Hind, sakalından tutarak, (Ey kureyş, bu ahmak ihtiyârı öldürün!) demişdi. Ertesi gün, Hind de îmâna gelip, Kureyş kadınları adına Resûlullahla "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" sözleşdi ve hayr düâlarını almakla şereflendi.

Ebû Süfyân hâlis müslimân olup, Tâif gazâsında çok kahramanlık gösterdi ve bir gözü kör oldu. Hazret-i Ebû Bekr halîfe iken, onüç yılındaki Yermük muhârebesinde öbür gözü de çıkdı. 88 yaşında iken vefât etdi. 12, 61, 64, 245, 246, 251, 325, 328, 349, 355, 384, 396, 402, 408.

88 — **EBÛ ŞEKÛR SÜLEMÎ:** Muhammed bin Abdüsseyyid bin Şu'ayb Keşî olup **(Temhîd fî beyân-it-tevhîd)** kitâbının sâhibidir. Hanefî kelâm âlimidir. **(El-Hakâık)** tefsîr kitâbının sâhibi Ebû Abdürrahmân Muhammed bin Hüseyn Sülemî başka olup, 412 [m. 1021] de vefât etmişdir. 75, 77, 401.

89 — **EBÛ TALHA ENSÂRÎ:** Zeyd bin Sehl, gazâlarda bulundu. 92 hadîs-i şerîf haber vermişdir. 34 senesinde, 70 yaşında vefât etdi "radıyallahü teâlâ anh". 116, 250.

90 — **EBÛ TÂLİB:** Abdülmuttalibin oğlu, Resûlullahın amcası, hazret-i Alî ile Ca'fer Tayyârın babasıdır. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" yetîm olduğundan, dedesi Abdülmuttalibin yanında büyüdü. Sekiz yaşında iken, dedesi vefât ederken, kendisini Ebû Tâlibe ısmarladı. Ebû Tâlib, Fahr-i âlemi pekçok sever ve sayardı. Resûlullahı Kureyş kâfirlerinin hücûmlarına karşı son derece korurdu. Fekat, öleceği zemân, kadınların, (ölüm korkusundan, dedelerinin dînini bırakdı) demelerinden çekinerek islâma gelmedi. Resûlullah, Ebû Tâlibin müslimân olmasını çok istiyordu. Son nefesinde de, islâma da'vet etdi ise de, kabûl etmedi. Ölürken dudakları oynadı. Yanında bulunan kardeşi Abbâs (Yâ Muhammed! Kardeşim, istediğini söyledi) dedi ise de, **(Hayır. Ben işitmedim)** buyurdu. Hicretden üç yıl önce, seksen yaşını geçmiş olarak vefât etdi. 170, 195, 303, 310, 318, 339.

91 — **EBÜTTUFEYL:** Adı Âmir bin Vâsiledir. Sahâbedendir. Hazret-i Alînin sohbetinde bulunurdu. Hazret-i Hüseynin kanını da'vâ eden Muhtarla birlikde döğüşmüşdür. Muhtar tutuldukdan sonra, yaşayıp, Mekkede, hicretin yüzüncü yılında, bir düğünde, oğlunun vefâtında söylemiş olduğu bir kasîde okunurken, üzüntüden vefât etdi. Eshâb-ı kirâmdan yer yüzünde en son vefât eden budur. 19, 252.

92 — **EBÛ UBEYDE BİN CERRAH:** Adı Âmir bin Abdüllahdır. Eshâb-ı kirâmın büyüklerindendir. Bedr gazâsında, kâfir ordusunda bulunan babasını katl etmişdir. Her gazâda bulunup, fevkal'âde cesâret göstermişdir. Hazret-i Ebû Bekr ve Ömer zemânlarında Şâmdaki orduda çok kahramanlık gösterdi. Bu ordunun kumandanı olup, Şâmı aldı. Adâleti, rûmları hayretde bırakdı. Aşere-i mübeşşereden idi. 18 de 58 yaşında iken Remle ile Kuds arasında, tâ'ûndan vefât etdi. 113, 114, 115, 166, 172, 185, 199, 203, 215, 251, 258, 323.

93 — **EBÛ YÛSÜF:** Ya'kûb bin İbrâhîm-i ensârî, Hanefî mezhebindeki müctehidlerin en büyüğüdür. Hanefî mezhebinde ilk kitâb yazan budur. 113 [m. 731] yılında Kûfede tevellüd ve 182 [m. 798] de Bağdâdda vefât etdi. Halîfe Mehdî, Hâdî ve Hârûnürreşîd zemânlarında, onsekiz sene Bağdâdda kâdılkudât ya'nî temyîz reîsliği yapdı. Derin hadîs âlimi idi. Çok zekî, keskin görüşlü idi. Oğlu Yûsüf de âlim idi. Hârûn zemânında vâlî idi. Ebû Yûsüf yetîm olup, anası çok fakîr idi. İmâm-ı a'zam Ebû Hanîfe "rahmetullahi aleyh" bunun keskin zekâsını görüp, kendine talebe yapdı. Evinin bütün ihtiyâcını, yıllarca bolbol İmâm-ı a'zam te'mîn etdi. Annesi yine mâni' olmak istedi. İmâm-ı a'zam buyurdu ki, (Oğlun

burada aç değildir. Burada, tereyağı, fıstık, bâdem ezmesi yimesini öğreniyor). İmâm-ı Ebû Yûsüf, kâdî iken, serâyda Halîfe ile oturuyordu. Tereyağı, fıstık ve bâdem ezmesi getirdiler. Hârûn, (Bundan yiyiniz! Her zemân gelmez) dedi. Ebû Yûsüf güldü. Hârûn sebebini sordu. Çocuk iken, İmâm-ı a'zamın sözünü anlatdı. İmâma rahmetle düâ etdiler "rahime-hümullahü teâlâ". 45, 50, 53, 59, 83, 105, 237, 360, 409.

94 — **EBÛ ZER GIFÂRÎ:** Eshâb-ı kirâmın büyüklerinden ve ilk îmâna gelenlerdendir. Kavmini islâma da'vete gitdiği için, hicretde ve Bedr, Uhud ve Hendek gazvelerinde bulunamadı. Sonra Medîneye geldi. Hazret-i Ebû Bekr vefât edince Şâma yerleşdi. Hazret-i Osmân zemânında Rebdeye gitdi. 32 yılında, orada vefât etdi. Abdüllah bin Mes'ûd hazretleri, arkadaşları ile oradan geçiyordu. Cenâze hizmetini yapdılar. Zühdü ve sıdkı hadîs-i şerîf ile medh edilmişdir "radıyallahü teâlâ anh". 27, 68, 100, 105, 106, 113, 192, 208, 241, 250, 251.

95 — **EBÛ ZÜR'AT-ÜR-RÂZÎ:** Abdüllah Râzî, İmâm-ı Müslimin üstâdlarındandır. 264 [m. 878] de vefât etdi. 15.

96 — **ENES BİN MÂLİK BİN NADR ENSÂRÎ:** Resûlullahın hizmetçisi idi. Dokuz yaşında hizmete başladı. On sene hizmet etdi. İkibinikiyüzotuz hadîs-i şerîf bildirdi. Yüzden çok çocuk ve torunlarını gördü. Yüz yaşını geçmiş iken 93 yılında vefât etdi. Nemâz kılması, Resûlullahın nemâz kılmasına çok benzerdi. İmâm-ı Mâlikin babası olan Enes başkadır. 19, 40, 62, 74, 105, 122, 163, 165, 167, 185, 231, 242, 250, 252, 378, 379, 397.

97 — **ESMÂ BİNT-İ EBÛ BEKR:** Hazret-i Ebû Bekrin büyük kızıdır. Aşere-i mübeşşereden Zübeyr bin Avvâmın zevcesidir. Abdüllah bin Zübeyrin annesidir. Oğlunun şehâdetinden az sonra, yüz yaşında, Medînede vefât etdi. 99, 305, 323.

98 — **EŞREF TATAR:** Mısrda 652 [m. 1254] yılında kurulan Türkmen hükûmetinin yirmiiki sultânından çoğuna Eşref denir. Bunlardan Melik Nâsır Eşref Muhammed bin Kalâvun, dokuzuncu sultândır. Babası Eşref Seyfeddîn Kalâvun, Kapçakdan Mısra getirilip, bin altuna, köle olarak, Eyyûbî sultânı Melik Necmeddîne satılmış idi. Vezîr olunca, iyi idâresi, güzel ahlâkı ile kendisini sevdirmişdi. 678 de sultân olmuşdu. 689 da ölüp, yerine oğlu, Eşref Salâhaddîn Halîl geçdi ise de, 693 de öldürüldü. Kardeşi Eşref Muhammed Nâsır, dokuz yaşında tahta çıkdı. Onbeş ay sonra, habs edildi. 699 da, sultân Lâçin öldürülünce, ikinci olarak tahta

çıkarıldı. Âdil ve çok cömerd idi. Hıristiyanların mâvi, yehûdîlerin sarı sarık sararak, müslimânlardan ayırd edilmesini emr etdi. Birecikde, Gazân hânın askeri ile harb edip, tatar askerleri çekildi. Yediyüzsekiz yılında Hacca gidince tahtını, kumandanlarından Beybers Rükneddîn aldı ise de, Şâmlılar Eşref Muhammed Nâsırı yediyüzdokuzda, üçüncü def'a tahta geçirdi. Beybersi yakalayıp katl etdi. 728 de Harem-i şerîfi ta'mîr ve Kâ'beye abanosdan gümüşlü kapı yapdı. Bu sene Kıbrıs adasını feth etdi. 741 [m. 1339] de vefât etdi. Mısr yediyüzdoksanüçde, Türkmenlerden çıkıp, Çerkeslerin eline geçdi. Dokuzyüzyirmiüç senesinin birinci günü de, Yavuz Sultân hân zemânında, Osmânlıların eline geçdi. Osmânlı pâdişâhları, halîfe olmağa başladı. 63.

99 — **EYYÛB BİN SIDDÎK:** Seyyîd Eyyûb Ürmevî, Îrânın garbında Ürmiye gölü sâhilindeki Ürmiye şehrinde büyük âlim idi. Sa'deddîn-i Kâşgarî yolundan feyz alanlardandır. Türkçe **(Menâkıb-i çihâr yâri güzîn)** kitâbı çok kıymetli olup, İstanbulda çeşidli târîhlerde basılmışdır. 215.ci isme bakınız! 28, 108, 269.

100 — **FADL BİN ABBÂS:** Eshâb-ı kirâmdandır. Hazret-i Abbâsın büyük oğludur. Annesi, Ezvâc-ı tâhirâtdan olan Meymûne bint-il-Hârisin kız kardeşi Lübâbe hânım idi. Mekke-i mükerremenin fethinde ve Huneyn gazâsında ve vedâ' haccında, Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" yanında idi. Huneyn gazâsında, babası ile birlikde, Resûlullahın yanından hiç ayrılmadılar. Geri dönenleri çağırıp, toplanmalarını sağladılar. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" yıkanırken su dökdü. Onbeş senesinde yapılan Yermük gazâsında şehîd oldu. Beyâz ve çok güzel idi. Hüsn-ü cemâli ile meşhûr idi. Bir kızı kaldı "radıyallahü teâlâ anh." 116.

101 — **FÂTIMA-TÜZ ZEHRÂ:** Resûlullahın dört kızından en sevgilisi idi. Aklı, zekâsı, hüsn-ü cemâli, zühd ve takvâsı ve ahlâk-ı hasenesi pek ziyâde idi. Hadîce-tül-kübrânın kızı idi. Hicretden onüç yıl önce Mekkede tevellüd etdi. Hicretin ikinci yılında, hazret-i Alîye verildi. O zemân, hazret-i Alî yirmibeş yaşına gelmiş idi. Hazret-i Fâtımanın kardeşlerinin çocuğu olmadı, olanı da küçük iken vefât etdi. Resûlullahın soyu, yalnız hazret-i Fâtımadan hâsıl oldu. Üç oğlu, iki kızı oldu. Muhsin küçük yaşda iken vefât etdi. Hazret-i Alî, Fâtıma, Hasen ve Hüseyne (Ehl-i beyt) veyâ (Âl-i abâ) denir. Hazret-i Meryemden sonra, bütün kadınların en üstünüdür. Yüzü pek beyâz ve parlak olduğundan (Zehrâ) denildi. Âyet-i kerîme ve hadîs-i şerîfler ile medh olundu. Resûlullahın vefâtından sonra güldüğü hiç görülmedi. Altı ay dahâ yaşayıp, onbirinci yılda, Ramezân-ı şerîfin üçüncü günü, vefât eyledi. 28, 29, 48,

69, 70, 74, 110, 118, 123, 127, 128, 129, 130, 131, 133, 178, 196, 200, 221, 225, 235, 242, 243, 264, 303, 311, 338, 340, 354.

102 — **FEHÎM-İ ARVÂSÎ:** Seyyid Muhammed Fehîm bin Abdülhamîd Efendi, 1241 de tevellüd, 1313 [m. 1895] de vefât etdi. Vâlidesi Âmine hânımdır. Van vilâyetinin, Müks kazâsının Arvâs köyündendir. Za'îf idi. Uzun boylu idi. Sakalı ne uzun, ne kısa idi. Burnunun ortası yüksekçe idi. Alnı geniş idi. Buğday renginde idi. Dişleri noksan değil idi. Sarığı büyük idi. Elbisesi, beyâz basmadan, üç etekli bir entâri idi. Mâvi veyâ yeşil cübbe giyerdi. Çorabları yünden idi. Deriden pabuçları vardı. Son zemânlarında gözlükle okurdu. Gözleri siyâh idi. Saçlarının çoğu beyâz idi. Kaşları orta idi. Ömrünün sonuna kadar hayvana binerdi. Son zemânlarında sarığını taşıyamıyacak kadar za'îf idi. Nemâzda âbânî sarardı. Şevvalin ondördüncü günü vefât etdi. Uzun boylu olduğundan mezâr taşı uzun yapılmışdı. Ermeniler, taşının ikisini de kırmışlar. Heybetli idi. İnsan, gölgesinden korkardı. Gölgesini gören, Allahın sevgili kulu olduğunu anlardı. Zemânında ve Van vilâyetinde benzeri yok idi. Her nev' ilmi hattâ zırâ'ati ve san'atları, siyâsal bilgileri pek iyi bilirdi. İlmi, Allahü teâlânın vergisi idi. Van vâlîsi çözemediği işlerini, gelip sorar ve çözerdi. Ömründe bir nemâzı cemâ'atsız geçmedi. Bir teheccüdü kaçırmamışdır.

Din ve dünyâ bilgilerini medresede okurken, bir yandan da, Doğu Anadolunun kutbu olan, insân-ı kâmil seyyid Tâhâ-i Hakkârînin teveccühünü kazanmakla şereflenmişdi.

Mutavvel okumak için, Şemdinandaki Rehberinin yanından ayrılarak, Muşda Bulanık kazâsının Âbiri köyüne gitdi. Rehberi, ayrılırken kendisine (Ders okurken anlıyamadığın birşey olursa, bana râbıta et! Beni gözünün önüne getir!) buyurmuşdu. Hocası molla Resûl-i Sıbkîden Mutavveli okurken, bir yeri anlıyamadı. Hocası tekrâr anlatdı. Anlıyamadığı yerin açıklanmasını diledi. Molla Resûl, cümleyi birkaç kerre okudu. (Bugün yoruldum, yarın anlatırım) dedi. Ertesi gün okuyup yine açıklıyamadı. Hocası, tekrâr tekrâr okumakda iken, seyyid Fehîm "rahmetullahi aleyh" gözlerini kapayıp, Rehberini gözünün önüne getirdi. Seyyid Tâhâ, elinde bir kitâb ile göründü. Kitâbı, seyyid Fehîmin önüne açdı. Mutavvelin o sahîfesi idi. O satırları açık olarak okudu. Seyyid Fehîm, merâkla dikkat ediyordu. O cümlenin arasında bir vav-ı âtıfa [ve] fazla okumuşdu. Seyyid Tâhâ gayb olunca, seyyid Fehîm gözlerini açdı. Molla Resûlün o satırları okuyup, düşünmekde olduğunu gördü. İzn isteyip, bir de kendi okudu. Üstâdından duyduğu gibi bir [ve] ekliyerek okudu. Hocası bunu işitince, (Ma'nâ şimdi belli oldu) dedi. Her

ikisi de iyi anlamışdı. (Bu satırları, yirmi senedir okudum. Anlatdım. Fekat, hep anlamadan anlatırdım. Şimdi iyi anladım. Şimdi söyle bakalım. Bunu doğru okumak, senin işin değil. Ben senelerle bunu anlıyamadım. Sen, nasıl anladın? Bu [ve] yi okudun, ma'nâ düzeldi) dedi. Seyyid Fehîm, râbıta etdiğini, nasıl öğrendiğini anlatdı. Molla Resûl, Muşda Alâ'eddîn pâşa câmi'i kapısı yanındadır.

Seyyid Fehîm her yıl bir kerre, Müksden Vana gelir, bir iki ay kalırdı. Âşıkları toplanır, feyz alırlardı. Çok def'a, kendisini çok seven, mahkeme baş kâtibi Ahmed beğin evinde müsâfir olurdu. Bir sene, Ahmed beğ hacca gitmişdi. Fekat, yine onun evinde kaldı. Bir gece yarısı, yakınlarından birini çağırdı. (Arkadaşlarını uyandır! Şimdi buradan çıkıp, falan eve gideceğiz) buyurdu. (Efendim! Gece yarısı gitmek ayb olur. Yarın gitsek olmaz mı?) dedi. (Hayır, şimdi gideceğiz. Hem, Ahmed beğin oğullarına da haber ver!) buyurdu. Oğulları gelip yalvardılar. (Efendim, bir kusûr yapdıksa afv buyurun! Bizden ayrılmayın. Babamız işitince yüreğine iner. Biz de ona ne yüzle cevâb verebiliriz. Lutf ediniz, ihsân ediniz! Kabâhatimizi bağışlayınız!) dediler. Çok göz yaşı dökdüler. (Hayır. Sizden çok râzıyım. Bize her hizmeti, fazlası ile yapıyorsunuz. Sizlere düâ etmekdeyim. Fekat, şimdi gitmemiz lâzım) buyurdu. Çocuklar, (emr buyurduğunuz gibi olsun) dediler. Gece yarısı, sevdiklerinden bir başkasının evine göç etdiler. Ertesi gün, oğlu Muhammed Emîn efendi, Ahmed beğin oğullarının pekçok üzüldüklerini söyledi ve (Babacığım, o evde sabâha kadar kalsaydık ne olurdu?) dedi. Seyyid Fehîm hazretleri de (Oğlum, şimdi kimseye söyleme! Bu gece, Ahmed beğ, Mekke-i mükerremede vefât etdi. Ev, yetîm evi oldu. Mal, mîrâscılara kaldı. Evvelce herşeyi kullanıyor, yiyip, içiyorduk. Çünki, Ahmed beğin seve seve halâl edeceğini biliyordum. Şimdi ise, tanışmadığımız mîrâscılarının hakkı olduğundan birşeyi kullanmak câiz olmaz. Kul hakkından kaçınmak için acele ayrıldım) buyurdu. Bir ay sonra hâcılar döndü. Herkes geldi. Ahmed beğ gelmedi. (Bir gece yarısı, Mekkede öldü) dediler. Hesâb etdiler. Tâm o gece yarısı idi.

Seyyid Fehîm talebesi ile Van gölü kıyısında giderken gölde bulunan (Ahtamar) adasındaki ermeni kilisesinden bir papas çıkarak su üstünde yürümeğe başlar. Talebe bunu görünce, birkaçının hâtırına gelir ki, (Allahın düşmânı dediğimiz papas, su üzerinde yürüyor da, Evliyânın büyüğü, Allahü teâlânın sevdiği, seçdiği kulu bildiğimiz, Seyyid hazretleri, acabâ neden yürümeyip kıyıdan dolaşıyor?) Seyyid Fehîm, bu düşünceyi anlayıp, mubârek ayaklarındaki na'lınları ellerine alıp, birbirlerine çarpar. Na'lınlar birbiri-

ne çarpdıkça papas suya batar. Boğazına kadar gelince, bir dahâ çarpar. Batar ve boğulur. Sonra, böyle düşünene dönerek, (O, sihr yaparak, su üstünde gidiyordu. Böylece, sizin îmânınızı bozmak istiyordu. Na'lınları çarpınca sihri bozularak batdı. Müslimânlar sihr yapmaz. Allahü teâlâdan kerâmet istemekden de hayâ ederler) buyurdu. Kerâmeti ile, papasın sihrini bozdu.

İstanbulda, Kağıthânede (Ev yap) sabun fabrikası olan Rıfat beyin pederi Abdülvehhâb efendi, 1963 de vefât etdi. Vefâtından birkaç sene evvel dedi ki: Erzurumda medrese tahsîlini bitirmişdim. Dahâ okumak istedim. Aradığım büyük âlimin Bitlisde Abdülcelîl efendi olduğunu söylediler. Bitlise gitdim. Kendisini aradım. Vana gitdi. Yine gelir, bekle dediler. Sabr edemedim. Vana gitdim. Sordum. Müks âlimi, seyyid Fehîm Vana geldi. Şa'bâniyye câmi'inde, onun yanındadır dediler. Oraya gitdim. Hem de (Büyük âlim Abdülcelîl efendi, kürsiye çıkmış. Herkes onu dinleyip istifâde etmekdedir) diye düşünüyordum. Câmi'e girdim. Herkes başını eğmiş, edeble oturuyordu. Karşıda nûr gibi, tatlı bakışlı bir zât vardı. Herkes buna karşı saygı ile dönmüşdü. (Abdülcelîl efendi, her hâlde karşıdaki heybetli, te'sîrli zâtdır) diyordum. Fekat, soracak kimse yokdu. Herkes, boynunu bükmüş önüne bakıyordu. Ânsızın, önüme bir genç geldi. (Ne arıyorsunuz?) dedi. (Abdülcelîl efendi hazretlerini arıyorum) dedim. (İşte budur) diyerek, en geri sırada boynunu bükmüş edeble oturan birini gösterdi. (İstersen sen de otur!) dedi. (Karşıda oturan kimdir) dedim. (Seyyid Fehîm hazretleridir) dedi. Nice zemân sonra, bu gencin, seyyid Abdülhakîm efendi olduğunu anladım. Biraz sonra ezân okundu. Sünnetler kılındı. Seyyid Fehîm imâm oldu. Safları düzeltdik. İmâmla birlikde tekbîr getirirken, bütün cemâ'at, elektrik çarpan kimse gibi titremeğe başladık. Şimdi altmış sene oluyor. İmâmın o tekbîr sesi hâtırıma geldikçe, titriyorum. Kalbimde, o gün olduğu gibi, bir hâl oluyor.

Seyyid Fehîmin kerâmetleri, derecesinin yüksekliği anlatılmakla bitmez. Kerâmetlerinin en büyüğü, Abdülhakîm efendi gibi bir ârif-i Kâmil ve veliyyi mükemmil yetişdirmesidir. Eserdeki kemâl, müessirin kemâlini gösterir.

Seyyid Fehîm Efendi, silsile-i aliyyenin otuzdördüncüsüdür. Tâhâ-i Hakkârînin sohbetinde kemâle geldi. Vefât edince, kardeşi seyyid Muhammed Sâlihi ziyâret ederdi. Muhammed Sâlih 1281 [m. 1865] de vefât etdi. Fazla bilgi almak için **(Abdülhakîm Efendi)** ve **(Tâhâ-i Hakkârî)** ismlerini okuyunuz! Babası molla Abdülhamîd efendidir. Dedesi Seyyid Abdürrahmân, seyyid Abdülhakîm Efendinin dedesinin dedesidir. Seyyid Fehîm Efendinin kardeşi Molla

Safiyyüddînin torunu Abdülhamîd efendi [m. 1967] de vefât etdi.

Seyyîd Fehîm efendinin dokuz oğlu ile dört kızı vardı:

1- Reşîd efendinin, Muhammed Bâkır isminde bir oğlu ile Âişe hânım adında kızı vardı. Bu Âişe hânım seyyid Abdülhakîm efendinin ikinci zevcesi idi.

2- Muhammed Emîn efendi, kardeşlerinin en üstünü idi. Âlim, fâdıl ve edîb idi. Hicâz dönüşü Tûr-i Sînâda vefât etdi. Fâtıma isminde bir kızı vardır.

3- Muhammed Ma'sûm efendi. Ârif ve kâmil idi. Abdülhakîm Efendinin halîfesidir. Arvâsda vefât etdi. Sekiz oğlundan Abdülhakîm efendi, [m. 1957] de meb'ûs oldu. Meclise girmeden İstanbulda vefât etdi. Edirnekapı kabristânındadır. İkinci oğlu, Tâhâ efendi, Çatakda iken 1400 haccında Mekkede vefât etdi. Oğulları, Ercümend, Atâullah, Ubeydullah ve Ender efendilerdir. Üç de kızı vardır. Üçüncü oğlu, Muhammed Emîn Garbî efendi, İbrâhîm Arvâs beğin dâmâdıdır. Bunun iki mubârek oğlu Murâd ve Hamîd efendilerdir. Dördüncü oğlu Bâkır efendi h. 1399 da Konyada vefât etdi. Dört çocuğu vardır. Beşinci oğlu Selîm efendi, h. 1392 de Arvâsda vefât etdi. Bunun oğlu Zeynel'âbidîn efendi, İstanbulda muallim idi. Altıncı oğlu Salâhuddîn efendi, Mer'aşda [m. 1939] da vefât etdi. Oğlu Yahyâ ve kızları Sabâhat ve Müzeyyendir. Yedinci oğlu İbrâhîm efendidir. Bunun beş oğlu, üç kızı vardır. Oğulları, Fethullah, M.Necât, Abdülvâhid, Mekkî ve Metîn efendilerdir. Sekizinci oğlu Bedreddîn efendinin oğulları Habîb, Muhib ve İrfan efendilerdir.

4- Muhammed Sıddîk efendi. Van müftîsi iken Ermeniler şehîd etdi. Van, Gürpınar, Aşağı-kaymazdadır. Oğlu Fehmî efendi ile torunu Ma'şûk efendi (Gürpınâr) kazâsında imâmdırlar.

5- Seyyid Hasen efendi, 1388 [m. 1968] de, Medînede vefât etdi. Üç oğlundan Necmüddîn efendi 1959 da, Muhammed Reşîd efendi 1945 de, Sıddîk efendi 1982 de vefât etdi. Birincinin üç, ikincinin Sa'îd efendi, üçüncünün dört oğlu vardır. Muhammed Reşîd efendi Hicret hanımın zevcidir.

6- Molla Hüseyn efendi, sâbık Van müftîsi olan fazîletli Kâsım efendinin ve Şemseddîn ve İhsân efendilerin babasıdır.

7- Mazhar efendidir. Oğlu Mazhar ve bunun oğlu Abdülehad ve bunun oğulları Muhammed Nûrî Behcet, Servet, Fâtih ve Necdet efendilerdir.

8- Muhammed Sâlih efendi. 1950 de Medînede vefât etdi. Oğlu Râcî efendidir.

9- Nizâmeddîn efendi. Bir zevcesinden olan iki çocuğu, Sadreddîn efendi ile Hicret hânımdır. Sadreddîn efendi, Diyâr-ı Bekrde h. 1393 de vefât etmiş, Vanda defn edilmişdir. Dört çocuğu vardır. İkinci zevcesinden dört çocuğu olmuşdur. Bunlardan Vehbî efendi emekli teknik zirâ'at me'mûrudur. Nesîbe hânım emekli mâliyye müfettişlerinden Hayâti Çiftlik beğin zevcesidir. Âsiye hanımın zevci Abdürrahman Ekincidir. Sâriye hânım Vandadır. Hicret hânımın oğlu Sa'îd efendi ile dört dâmâdından birincisi, fazîletli Kâsım efendidir. İkincisi, seyyid Abdülhakîm Efendi hazretlerinin yeğeni Rukiye hânımın oğlu Aydın beğdir. Üçüncü dâmâdı eczâcı Fâtih Yılmaz beğ Fâtihde (Kumrulu eczâhânesi)nin sâhibidir.

Dördüncü dâmâdı Habîb efendidir. Seyyîd Fehîm efendinin iki dâmâdı Hüseyn ve Emîn pâşalardır. Üçüncü kızı Esmâ hanımın üç oğlu Şevki, Fârûk ve Nâbî efendilerdir.

Seyyid Fehîm Efendi "kuddise sirruh" insân-ı kâmil idi. Talebesinin en üstünü, veliy-yi kâmil seyyid Abdülhakîm Efendidir. 1300 yılı 17 Cemâzil âhır [m. 1883 Nisan]da yazdıkları mektûbda buyuruyor ki:

Sevdiğim, kıymetli seyyid İbrâhîm ve seyyid Tâhâ! Allahü teâlâ, ikinize de selâmet versin! Size çok düâ etdikden sonra, bildiğiniz gibi, kardeşiniz seyyid molla Abdülhakîm geçen sonbehârda buraya gelmişdi. Ders okumağa başlamışdı. Bu fakîr de, onun dersini gâyet dikkat ile, tahkîk ederek anlatdım. O da, gerek dersde, gerek kendi çalışmalarında, öylece dikkat ve tahkîk eyledi. İlmden başka birşeye bakmasına vakt bırakmadım. Şimdi, zemânımızdaki üsûle göre kitâbları bitirdi. Bu fakîr, âlet ilmlerini ve fıkh ve hadîs bilgilerini okutmak için, üstâdlarımdan nasıl me'zûn oldu isem, onu da ben, öylece me'zûn eyledim. Sizler, artık ona kardeş gözü ile bakmayınız. İlmin şerefini gözetmek için, ona karşı çok tevâzu' gösteriniz! Bunları, sizin iyiliğiniz ve yükselmeniz için yazıyorum. Bundan başka, ilme karşı tevâzu' göstermek, Allahü teâlâya tevâzu' etmek demekdir. Bu kısa yazımdan, çok şeyler anlayınız! Esseyyid Fehîm "rahime-hullahü teâlâ".

İkinci mektûbda buyuruyor ki: Sevgili oğlum, gözümün nûru seyyid molla Abdülhakîm! Size, sonsuz düâlarımı bildirdikden sonra arz edeyim ki, uzun zemândan beri sizden haber almadığım için, gönlüm çok üzülüyor. Allahü teâlâ her gizli şeyleri bilir. O şâhiddir ki, kalbim hemen her zemân seninledir diyebilirim. Beni bu üzüntüden kurtarmak için, görünür görünmez hâllerinizi sık sık bildirmelisiniz! Böylece sevgi bağları oynatılmış olur. Eğer o, gö-

zümün nûru, buradaki fakîrlerden soracak olursa, Allahü teâlâya hamd ve şükrler olsun! Bedenimizin ve etrâfımızın râhatı ve selâmeti günden güne artmakdadır. Hak teâlâ, biz fakîrlerin ve bütün kardeşlerimizin kalblerine selâmet ihsân buyursun! Âmîn. Abdülhamîde ve Hasene ve seyyid İbrâhîme bu fakîrin düâlarını bildiriniz! Tâhâ efendiye ve Mazher efendiye düâ ederim. Her kime uygun görürseniz, bu fakîrin düâlarını bildirmek için, vekîlimsiniz. Bundan başka, Nehride olanların, doğru iğri hepsinin hâllerini yazınız. Ayrıca, Nastûrîlerin taşkınlık yapdıklarını, dörtyüz müslimân öldürdüklerini işitdik. Bunların neler yapdıklarını ve ne için yapdıklarını da bildirmenizi istiyorum. Vesselâm, 3 Ocak 1301. Düâcınız, günâhkâr Seyyid Fehîm.

Seyyid Abdülhakîm efendinin birâderi seyyid Tâhâ efendiye yazdığı bir mektûb şudur:

Mubârek bostanın tâze fidânı Tâhâ efendi! Güzel yazılmış olan mektûbunuz geldi. O sevgili oğlumun ve yakınlarının selâmetde olduğunu bildirdikden sonra, hakîkî matlûbun şevkını, arzûsunu da duyurmakda olduğundan çok hoşumuza gitdi. Mısra':

Bu âb-ı hayâtı bırakmak, bana yakışmaz.

Allahü teâlâ bu susuzluğunu her ân artdırsın! (Râbıtada, Rehberin sûretinin, tâm kendisi olması lâzım mıdır?) diyorsunuz.

Sevgili yavrum, tâm kendisi olması lâzım değildir. Râbıtadan maksad, sûrete teveccühdür. Sûreti düşünmekdir. Ondan yardım beklemekdir. Belli olan sûreti teşhîs etmek, tanımak lâzım değildir. Hakîkatde, rûhun belli bir sûreti yokdur. Hayâl edilen, düşünülen bir sûretde, şeklde görünebilir. Rûh, te'alluk etmiş, bağlanmış olduğu cesede, bedene alışmış olduğu için, çok kerre, o cesed şeklinde ve muhtelif hâllerde görünür. Hangi sûretde ve hangi hâlde görünürse görünsün, eğer güzel, tatlı, sevinçli görünür ve muhabbeti ve huzûru artdırırsa, rahmânî olduğu anlaşılır. Elinden geldiği kadar o sûrete arzûnu ve sevgini artdırmağa çalış! Onda, kendini yok et! Sûret, eğer çirkin ise, korkunç ve korkutucu ise, bu şeytânî bir görünüşdür. Ona bakma! Def' olsun, gitsin. Zikr ederken, hâtıra gelen başka şeylerden kurtulmak için ne yapmalı diyorsunuz. Azîzim, öyle düşünceler, iki şey ile, bi-iznillahi teâlâ yok olur, giderler. Râbıtada görünen sûrete tâm teveccüh etmekle yâhud zikre çok ikbâl etmekle, hevesle yapmakla ve bütün kuvvetlerini ve duygularını yürek tarafında toplamakla gider. 18 Ekim 1308. 158, 288, 289, 290, 393, 394, 395, 411.

103 **— FENÂRÎ:** Molla Şemseddîn Muhammed bin Hamza, Osmânlı devletinin en büyük âlimlerindendir. İlk şeyhülislâmdır. 751 de tevellüd, 834 [m. 1431] de vefât etdi. Bursada, Maksemdedir. Mısrda Kemâleddînden okudu. Matematik ve astronomi de öğrendi. Yıldırım Bâyezîd ve çelebi sultân Muhammed zemânlarında Bursada binlerle âlim yetişdirdi. 822 de hacdan dönerken Mısr sultânı melik Müeyyid, Mısrda kalarak ders vermesini ricâ etdi. Bir müddet kaldı. Sonra, çelebi sultân Muhammed da'vet edince, Bursaya geldi. Sultân ikinci Murâd hân kendisini ilk olarak şeyhülislâm yapdı. Bu vazîfeyi adâlet ve hak üzere altı sene yapdı. Vefâtında, çok para ve onbinden çok kitâb bırakdı. Tefsîr, fıkh ve mantık üzerinde çeşidli eserleri ve fetvâları vardır. 90, 345, 359.

104 **— FERÎDEDDÎN-İ ATTÂR:** Muhammed bin İbrâhîmdir. Âlim ve tesavvufda kâmil idi. 513 de Nişâpûrda tevellüd, 627 [m. 1230] de Cengiz askeri tarafından şehîd edildi. Nişâpûrdadır. Babası attâr idi. Ya'nî parfüm satardı. Tesavvuf büyüklerine gider, sohbetlerinden istifâde ederdi. Zühd, takvâ ve ibâdetle uğraşırdı. Şi'rleri çok tatlı, nasîhatleri çok te'sîrlidir. Yüzbin beyti vardır. Celâleddîn-i rûmî, kendisini medh etmekdedir. Kitâbları çokdur. Bunlardan fârisî **(Tezkiret-ül-evliyâ)** meşhûrdur "rahime-hullahü teâlâ". 83, 134, 399.

105 **— FIDDA:** Fâtımat-üz-Zehrânın "radıyallahü anhâ" câriyesi idi. Kendisine candan hizmet ederdi. 29.

106 **— FÎRÛZ ŞÂH:** Delhîde hükûmet süren sultânlardandır. Sultân Gıyâseddînin kardeşi Recebin oğludur. 752 de tahta çıkdı. Memleketi adâlet ve dirâyetle idâre etdi. Birçok şehrler, kal'a ve su kanalları yapdı. 790 [m. 1388] da seksen yaşında vefât etdi. Kitâb da yazmışdır. 144.

107 **— FUDAYL BİN İYÂD:** Evliyânın büyüklerindendir. Zühd ve takvâsı ve va'zları ve irşâdı meşhûrdur. 187 [m. 803] de Mekkede vefât etdi. Hârûn Reşîdle çok sohbet etmişdi. Bişr-i Hâfînin ve Sırrî-yi Sekatînin Rehberidir. Semerkandda tevellüd etdi. Bâverdde büyüdü. Kûfede yerleşdi. 31.

108 **— GAZÂLÎ:** İmâm-ı Muhammed bin Muhammed Gazâlî, Huccetül-islâm adı ile meşhûrdur. İslâm âlimlerinin büyüklerindendir. Müctehid idi. İctihâdı, Şâfi'î mezhebine yakın olduğundan, Şâfi'î mezhebinde sanılır. 450 [m. 1058] de Tûs [ya'nî Meşhed] şehrinin Gazâl kasabasında tevellüd, 505 [m. 1111] de yine orada vefât etdi. Vezîr Nizâmülmülk huzûrundaki, âlimler meclisindeki

konuşmalarında, hepsini hayretde bırakmışdı. 484 de Bağdâdda Nizâmiye üniversitesine profesör oldu. Hacdan sonra Şâmda profesör yapıldı. Mısrda da ders okutdu. Mükemmel rûmca öğrendi. Yunan felesoflarının kitâblarına cevâblar yazdı. **(El-münkızü aniddalâl)** kitâbında, kendi hâl tercemesini ve fikrlerini uzun yazmakdadır. O kadar çok kitâb yazdı ki, sahîfelerini ömrüne bölmüşler. Gününe onsekiz sahîfe düşmüşdür. Arabî beş cild **(İhyâ-ül-ulûm)** kitâbı ve bunun muhtasarı fârisî **(Kimyâ-yı Se'âdet)** kitâbı yeniden basılmışdır. **(Tam İlmihâl-Se'âdet-i Ebediyye)** kitâbında, kendisi dahâ geniş bildirilmişdir. 53, 66, 73, 75, 77, 106, 212, 214, 326, 388, 401.

109 — **GELENBEVÎ:** Adı İsmâ'îl bin Mustafâdır. Osmânlı âlimlerindendir. Yenişehr kâdîsi idi. 1205 [m. 1791] de vefât etdi. Geometri ve trigonometri üzerinde kıymetli kitâbları vardır. Çeşidli kitâblar yazdı. Fâtihde, bir mektebe (Gelenbevî) adı verilmişdir "rahime-hullahü teâlâ". 90.

110 — **HACCAC BİN YÛSÜF:** Tâifde Benî Sakîf kabîlesinden olup 41 yılında doğdu. Halîfe Abdülmelik, bunu kumandan yapdı. İlk vazîfesi, Mekke-i mükerremede Abdüllah bin Zübeyr ile harb etmek oldu. Bunu şehîd etdi. 75 de Hicâz ve Irak vâlîsi oldu. Hindistâna kadar hâkim oldu. Çok müslimânı şehîd etdi. Hâricîlerle cihâd ederek, bunları kahr etdi. Böylece, Ehl-i sünnete büyük hizmeti oldu. 86 da Velîd halîfe olunca, hükmü bir kat dahâ artdı. 95 [m. 714] de vâlî iken öldü. Çok zekî ve siyâseti kuvvetli idi. Keremi, ihsânı da, zulmü gibi, pek fazla idi. Afvı da çok olurdu. Hindistân taraflarında birçok yerler feth etdi. Kur'ân-ı kerîme hareke koyup doğru okunmasını sağlıyan budur. 27, 304, 305, 402.

111 — **HADÎCET-ÜL-KÜBRÂ:** Kureyşin asîlzâde, kibâr âilesindendir. Resûlullahın ilk zevcesidir. Babası Hüveylid, anası Fâtımadır. Kırk yaşında ve dul iken Resûlullahla evlendi. Resûlullah o zemân yirmibeş yaşında idi. Bundan dört kızı ve iki oğlu oldu. Dul iken, ticâret yapardı. Çok zengindi. Me'mûrları, kâtibleri ve köleleri vardı. Cebrâîl "aleyhisselâm" Resûlullaha ilk göründüğü zemân korkmuşdu. Bu hâli Hadîceye söyledi. İlk önce, Hadîce îmân etdi. Kâfirler heykele tapar, Resûlullaha inanmaz, alay ederlerdi. Çok eziyyet ederlerdi. Hadîce, Resûlullaha tesellî ve gayret verirdi. Bütün malını, mülkünü onun uğruna fedâ etdi. Resûlullaha yirmibeş sene sadâkatle hizmet etdi. Bir kerre incitmedi. Hicretden üç sene önce, Ebû Tâlibin ölümünden üç gün sonra, altmışbeş yaşında, Mekke-i mükerremede vefât etdi. Resûlullah, vefâtına kadar, her zemân kendisini medh buyururdu. Hattâ, birgün, evde

medh ederken, Âişe vâldemiz dayanamayıp (Cenâb-ı Hak size ondan dahâ iyisini verdi) dedi. **(Hayır! Ondan iyisi verilmedi. Herkes bana yalancı dediği günlerde, o bana inandı. Herkes bana eziyyet verirken, o bana yâr oldu. Üzüntülerimi giderdi)** buyurdu. Hazret-i Hadîce ile kerîmesi Fâtıma-tüz-zehrâ, dünyâdaki bütün kadınların en üstünü oldukları hadîs-i şerîfde bildirilen dört kadından ikisidir. Üçüncüsü, Fir'avnın zevcesi hazret-i Âsiye, dördüncüsü, hazret-i Meryemdir "radıyallahü teâlâ anhünne". 14, 69, 70, 134, 171, 188, 242, 289, 310, 323, 331, 376, 383, 408.

112 — **HAFSA:** Resûlullahın zevcesi ve hazret-i Ömerin kızıdır. Birinci zevci, Bedr gazâsında bulunan Huneys idi. Huneys ile birlikde Medîneye hicret etmişdi. Genç yaşında dul kaldı. Babası, hazret-i Ebû Bekre ve sonra Osmâna teklîf etdi. O sırada, Resûlullahın kızı yeni vefât etmişdi. Her ikisi özr dilemişdi. Hazret-i Ömer üzüldü. Resûlullah, bunu anlıyarak, **(Yâ Ömer! Kızını, Osmândan dahâ iyisi alacak ve Osmân, Hafsadan iyisini zevce edinecekdir)** buyurdu. Hicretin üçünden sonra Hafsa vâldemizi nikâh etmekle şereflendirdi. Kerîmesi Ümm-i Gülsümü de hazret-i Osmâna verdi. Bir müddet sonra, Hafsayı boşadı. Sonra, Cebrâîl aleyhisselâmın işâreti ile tekrâr nikâh buyurdu. Çok oruc tutar, çok nemâz kılardı. Altmış hadîs-i şerîf bildirmişdir. Hicretin 41. ci yılı vefât eyledi "radıyallahü teâlâ anhâ". 12, 69, 196, 242.

113 — **HÂLİD BİN VELÎD:** İslâmın büyük düşmânlarından Velîd bin Mugayrenin oğludur. Ebû Cehl ile kardeş çocuklarıdır. Sahâbe-i kirâmın büyüklerinden, islâm gâzîlerinin kahramanlarından idi. Annesi Lubâbe, Resûlullahın baldızı idi. Uhud gazâsında, düşmân birliklerinden birinin kumandanı idi. Kırka yakın Sahâbenin şehîd olmasına sebeb olmuşdu. Hudeybiyede de düşmân tarafında idi. Altıncı yıl sonlarında Amr ibni Âs ile birlikde Medîneye gelip müslimân oldu. Mekke fethinde, islâm ordusunda birlik kumandanı idi. Mûte gazâsında Ca'fer Tayyâr şehîd olunca, kumandayı ele alıp, üçbin kişi ile, Herakliüsün yüzbin kişilik ordusuna gâlib geldi. Resûlullahdan (Seyfullah) adını alarak şereflendi. Hazret-i Ebû Bekr ve Ömer zemânlarında da çeşidli zaferler kazandı. 21 yılında Humsda vefât etdi. Fekat Yâkût-i Hamevîye göre, Medînede medfûndur. 56, 64, 113, 114, 116, 117, 177, 180, 201, 250, 251, 259, 302, 312, 323, 341, 354, 362.

114 — **HÂLİD BİN ZEYD:** Ebû Eyyûb ensârî, Eshâb-ı kirâmdandır. Eyyûb sultân denilmekle meşhûrdur. Resûlullah, Medîneye hicret edince, deve bunun kapısında çökdü. Mescid yapılıncaya kadar, yedi ay bu evde müsâfir kaldı. Medîne ehâlîsi haz-

ret-i Hâlidin evine gelip Resûl-i ekremi ziyâret etdi. Bu arada, yehûdî âlimlerinden (Abdüllah bin Selâm) da gelip, dikkatle Resûlullaha bakdı. (Bu yüz, yalancı yüzü değildir) diyerek, hemen müslimân oldu. Hazret-i Hâlid, Bedr, Uhud, Hendek ve başka gazâlarda bulundu. Yüzelli hadîs-i şerîf haber vermişdir. İhtiyâr olduğu hâlde hazret-i Mu'âviye zemânında, Süfyân bin Avf-ı Ezdî kumandasındaki ordu ile İstanbulu almağa geldi. Yezîd de bu orduda idi. 50 senesinde sur dışında otuzbin mücâhid ile, şehîd oldular. Hâcı Bayrâm-ı Velînin yetişdirdiği Evliyâdan Ak Şemseddîn tarafından kabri keşf edilip, Fâtih Sultân Muhammed hân, türbe yapdırdı. Osmânlı pâdişâhları, bu türbeye saygı gösterirdi. Hükümdarlar bu türbe önünde kılınç kuşanırlardı "radıyallahü teâlâ anh". İstanbul şehri, Yezîd ve Süleymân bin Abdülmelik zemânlarında da muhâsara edilmişdir. 13, 19, 63, 113, 121, 288, 311, 361.

115 — **HÂLİD-İ BAĞDÂDÎ:** Ziyâeddîn Mevlânâ Hâlid-i Osmânînin babası Ahmed bin Hüseyn, Bağdâdın Zûr kazâsındandır. Osmân bin Affân "radıyallahü anh" soyundandır. Mevlânâ Hâlid, fıkh, hadîs, tefsîr, tesavvuf, kelâm, sarf, nahv, bedî, meânî, beyân, belâgat, vad', bahs, âdâb, arûz, lügat, mantık, fizik, matematik, geometri, astronomi ve benzeri ilmlerde zemânının bir dânesi idi. Firuzâbâdînin koca kâmus lügatini ezberlemişdi. Zemânındaki Bağdâd âlimlerinin ve tesavvufcularının, belki, asrındaki bütün âlimlerin üstünde idi. Kur'ân-ı kerîmin esrârına vâkıf idi. Bütün ömrü zühd ve vera' ile geçmişdi. Gören, işiten her âlim, yüksekliğini, üstünlüğünü söylerdi. Her ilmden, her kitâbdan sorulan her süâle, düşünmeden, hemen doğru, aslına uygun cevâb verirdi. Herkesi hayretde bırakırdı. Adı her tarafa yayıldı. Süleymâniyye mütesarrıfı Abdürrahmân pâşa, bir medresede ders vermesini, her ihtiyâcını bol vereceğini çok diledi ise de, kabûl etmedi. Bu işi beceremem dedi. 1203 yılında üstâdı seyyid Abdülkerîm Berzencî tâ'undan vefât edince, onun talebesi boş kalmasın diye, bunlara ders verdi. Her tarafdan âlimler dersine üşüşdü. Her müşkili çözer, her derde devâ olurdu. Kendisi hiç kimseye ehemmiyyet vermeyip, gece gündüz ibâdet ederdi. Cezbe hâlinde olup, hep ağlardı. Çok düşünceli idi. 1220 de hacca gitdi. Yolda Şâm âlimlerinden çok saygı gördü. Verdiği cevâblarla, âlimleri şaşkına çevirdi. Alçak gönüllü olduğundan, orada allâme Muhammed Küzberîden hadîs rivâyeti icâzeti aldı. Mustafâ Kürdîden hadîs ve Kâdirî icâzeti aldı. Yollarda söylediği fârisî beytler, çok nâzik rûhunun terennümleridir. Dîvânını gören hayrân olur. Medînede Yemenli bir âlimden nasîhat istedikde, (Mekkede dîne uymıyan bir iş görünce, hemen red etme!) der. Mekkede, bir Cum'a günü, Kâbe-i şerîfeye

karşı **(Delâil-i şerîf)** okuyordu. Câhil kılıklı, siyâh sakallı birinin Kâ'beye arka çevirip kendine bakdığını gördü. (Utanmadan, Kâ'beye arkasını çevirmiş) diye düşünürken, (Mü'mine hurmet, Kâ'beye hurmetden dahâ öncedir. Bunun için yüzümü sana çevirdim. Niçin beni kötülüyorsun, Medînedeki zâtın nasîhatını unutdun mu?) dedi. Bunun büyük Velîlerden olduğunu anladı. Afv diledi. Beni irşâd et diye yalvardı. (Sen burada olgunlaşamazsın) dedi, eli ile Hindistânı gösterdi. (Senin işin orada temâm olur) dedi ve gitdi. Hacdan, memleketine gelip ders vermeğe başladı. Fekat, gece gündüz Hindistânı düşünüyordu. Birgün, Hindistânın kutbu Abdüllah-i Dehlevînin talebesinden biri geldi. İkisi biryere kapandı. Derse gelmez oldu. Talebe, Hindliye kızmağa başladı. 1224 [m. 1809] senesinde, ikisi Hind yolculuğuna çıkdılar. Herkes, talebe, âlimler ağlayıp, yalvarıp yoldan çevirmek için çok uğraşdı. Fâide vermedi. Tahrânda şî'î âlimi İsmâ'îl Kâşîyi, talebesi arasındaki konuşmalarda rezîl etdi. Vaktîle şî'î tefsîrlerinde, (Bedr esîrlerini saldığın için, Allahü teâlâ seni afv etdi âyeti, Ebû Bekri azarlamakdadır) diye, okumuşdu. Kâşîye (Peygamberler günâh işler mi?) dedi. Kâşî, (Hayır, işlemezler) dedi. (Allahü teâlâ seni afv etdi âyeti, Peygamberlerin günâh işlediğini gösteriyor) buyurdu. Kâşî, (Bu âyet, Peygambere karşı değildir. Ebû Bekri azarlamakdadır) dedi. (O hâlde, Allahü teâlâ Ebû Bekri afv etdim buyuruyor da, siz niçin afv etmiyorsunuz?) dedi. Kâşî cevâb veremeyip mahcûb oldu. Sonra, Bistam, Harkan, Semnân ve Nişâpûrdan geçdi. Uğradığı yerlerdeki Evliyâyı, şi'rleri ile medh eyledi. Tûs şehrinde imâm-ı Alî Rızânın türbesini ziyâretinde çok güzel kasîde okuyarak medh eyledi. Câm ve Hıratdan geçdi. Her şehrden ayrılırken, âlimler, ehâli âşık olup sâatlerce yola uğurluyorlardı. Kandihâr, Kâbil, Pişâver âlimlerinin süâllerine verdiği cevâblarla, hepsini hayrân bırakdı. Lâhora ve tâm bir senede yürüyerek Dehlîye geldi. Orada vâris-i ulûm-i rabbânî, câmi'î kemâl-i sûrî ve ma'nevî seyyid Abdüllah-i Dehlevî [1158-1240] hazretlerinin kalbine yerleşdirdiği zikre devâm ve dokuz ay çalışıp, huzûr ve müşâhede makâmına erişdi. Vilâyet-i kübrâ hâsıl oldu. Müceddidiyye, Kâdiriyye, Sühreverdiyye ve Kübreviyye ve Çeştiyyede kemâle geldi. Abdüllah-i Dehlevînin mubârek kalbindeki bütün esrâra mazhar oldu. 1226 da kendi vatanı olan Süleymâniyyeye geldi. Oradan, Bağdâddaki Abdülkâdir-i Geylânî hânesine yerleşdiler. Sa'îd pâşa bin Süleymân pâşa, Bağdâd vâlîsi idi.

Mevlânâ Hâlid, Mâ-türîdî i'tikâdında ve Şâfi'î mezhebinde idi. Çok âlim, çok Velî yetişdirdi. Sayısız kerâmetleri görüldü. Bunlardan çoğu türkçe **(Şems-üş-şümûs)** ve **(Mecd-i tâlid)** kitâblarında

yazılıdır. Meselâ, sultân Mahmûdun serây nâzırlarından Hâlet efendi, mevlevî idi. Mevlânâ Hâlidin şöhret ve i'tibârını çekemiyerek kendisini halîfeye çekişdirdi ve (Onbinlerle adamı vardır. Devlet ve saltanat için tehlükelidir. Ortadan kaldırılması lâzımdır) dedi. Sultân Mahmûd da (Din adamlarından devlete zarar gelmez) diyerek sözüne kıymet vermedi. Mevlânâ Hâlid hazretleri bunu işitince, halîfeye hayr ve selâmetle düâ eyledi ve (Hâlet efendinin işi, pîri Celâleddîn-i rûmî hazretlerine havâle olundu. Onu huzûruna çekip, cezâsını verecekdir) buyurdu. Az zemân sonra sultân Mahmûd hân, Mora ısyânına sebeb olduğu için, onu Konyaya sürdü. Orada i'dâm olundu.

Mevlânâ Hâlid 1192 de Zûr kazâsında tevellüd ve 1242 [m. 1826] de Şâmda tâ'ûndan vefât etdi "kaddesallahü teâlâ sirrehul'azîz". **(Câliyet-ül-ekdâr)** salevât kitâbı her hafta okunur. Çok fâidelidir. Nahvde, kelâmda, fıkhda, tesavvufda kıymetli kitâbları vardır. Fârisî olan **(İ'tikâdnâme)** adındaki âmentü şerhinin ve râbıta risâlesinin tercemeleri basılmışdır. **(İ'tikâdnâme)**nin türkçe, fransızca, almanca ve ingilizce tercemeleri, Hakîkat Kitâbevi tarafından basdırılmışdır. 88, 154, 392, 411.

116 **— HAMZA BİN ABDÜL-MUTTALİB:** Eshâb-ı kirâmın büyüklerindendir. Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" amcasıdır. Hem de süt kardeşidir. Annesi Hâle, Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" annesi olan hazret-i Âminenin amcasının kızı idi. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" kırkaltı yaşında iken, birgün Safâ tepesinde oturuyordu. Ebû Cehl, yanından geçerken, Resûlullaha "sallallahü aleyhi ve sellem" küfr etdi. Mubârek ağzını açmadı. Birşey demedi. Fekat, bir hizmetçi kız, bunu işitdi. Hamza "radıyallahü anh", o gün avdan geliyordu. Âdeti üzere, tavâf yapmak için, Harem-i şerîfe uğradı. Hizmetçi kız, yanına gelip, (Ebû Cehl, kardeşin oğluna, şöyle şöyle söyledi) dedi. Hamza dahâ müslimân olmamışdı. Fekat, kardeşinin oğluna küfr edildiğini işitince, akrabâlık damarları hareket etdi. Silâhları üstünde olarak, Kureyş kâfirlerinin yanına geldi. (Kardeşim oğluna kötü söz söyliyen, kalbini inciten, sen misin?) diyerek, boynundaki ok atan yay ile, Ebû Cehlin başını yardı. Orada bulunan kâfirler, Hamzaya saldıracak oldular. Büyük çarpışma çıkacakdı. Fekat, Ebû Cehl (Dokunmayınız! Hamza haklıdır. Onun kardeşi oğluna, bilerek, kötü şeyler söyledim) dedi. Böylece, Hamzayı başından savdı. (Aman, ona ilişmeyiniz! Bize kızar da, müslimân olur. Bununla, Muhammed kuvvetlenir) dedi. Hamza müslimân olmasın diye, kafasının yarılmasına râzı oldu. Çünki, Hamza, hâtırı sa-

yılır, kıymetli ve kuvvetli idi. Hamza, Resûlullahın yanına gelip, (Yâ Muhammed “sallallahü aleyhi ve sellem”! Ebû Cehlden intikâmını aldım. Onu kana boyadım. Üzülme, sevin) dedi. **(Ben böyle şeylerle sevinmem)** buyurdu. (Seni sevindirmek, üzüntüden kurtarmak için, ne istersen yapayım) dedi. **(Ben ancak senin îmân etmen ile, kıymetli bedenini Cehennem ateşinden kurtarman ile sevinirim)** buyurdu. Hamza “radıyallahü anh”, hemen müslimân oldu. Kureyşin yanına gidip, müslimân olduğunu ve Allahın Peygamberini her sûretle koruyacağını güzel bir kasîde okuyarak bildirdi. Bunun müslimân olması ile, Muhammed “aleyhisselâm” çok sevindi. Müslimânlar, pek çok kuvvet buldu.

Medîneye hicret etdi. Bedr gazâsında, fevkal’âde kahramanlık gösterdi. Uhud gazâsında da, otuzbir kâfiri Cehenneme gönderdikden sonra, Vahşî tarafından şehîd edildi “radıyallahü teâlâ anh”. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem”, buna çok üzüldü. Çok ağladı. Cenâze nemâzını kıldı. Şehîd olduğu zemân elliyedi yaşında idi. Vahşî de “radıyallahü anh” sonra müslimân oldu. 134, 250, 379, 380, 381, 384, 397, 398.

117 **— HÂRÛN REŞÎD:** Abbâsî halîfelerinin beşincisidir. Muhammed Mehdînin oğlu, Ca’fer Mensûrun torunudur. 148 de tevellüd, 193 [m. 809] de Tûs şehrinde vefât etdi. Tûsdadır. 170 de kardeşi Mûsâ Hâdî vefât edince, halîfe oldu. Babası zemânında, iki def’a rûmlarla harb etmişdi. Kahramanlık göstermişdi. Üsküdara kadar gelmişdi. Halîfe iken, Ereğliye kadar aldı. Dokuz def’a hac edip Medîne, Mekke halkına çok ihsânda bulundu. İlm ve san’at sâhiblerine çok yardım ederdi. Çok âdil idi. Fekat vezîri, Bermekîlere sert cezâ verdi. İmperatör Şarlman ile dostluk kurdu. Ona hediyyeler gönderdi. Bu arada gönderdiği su ile işliyen bir sâat, Avrupalılara hayret vermişdi. Zevcesi Zübeyde, Mekke-i mükerremenin her yerine (ayn-ı Zübeyde) denilen çeşmeler ve havzlar yapdırdı. 83, 88, 311, 315, 329, 338, 350, 360, 399.

118 **— HASEN BİN ALÎ:** Hazret-i Alînin büyük oğlu, Resûlullahın torunudur. Oniki imâmın ikincisi, islâm halîfelerinin beşincisidir. Hicretin üçüncü yılı, Ramezân ortasında, Medînede tevellüd, 49 da, Medînede vefât etdi. **(Mir’ât-i kâinât)**da diyor ki, (Hazret-i Mu’âviye, kendinden sonra yerine Hazret-i Haseni “radıyallahü anhümâ” halîfe yapmağa karar verdi. Bunu millete i’lân etdi. Yezîd, babasının bu kararını anlayınca, kendisi halîfe olmak için, Şâmdan hazret-i Hasenin zevcesine zehr gönderdi. Seni ben alacağım. Tepeden tırnağa kadar mal, süs eşyâsı içine koyacağım diye, onu aldatdı. Bu da, kendisini boşıyacak diye, zâten hazret-i

Hasene kin beslemekde idi ve onu zehrledi). Yüzü Resûlullaha çok benzerdi. Hilm, rızâ, sabr ve kerem sâhibi idi. Halîfe Osmânın evi sarıldığı zemân, babası tarafından, kardeşi ile birlikde imdâda gönderilmişdi. Kırk senesinde Kûfede halîfe oldu. Yedi ay sonra hazret-i Mu'âviye ile harb etmeği doğru görmeyip, hilâfeti kendi rızâsı ile ona bırakdı. Hazret-i Âişe, imâmın Resûlullahın yanına defn edilmesine izn verdi ve çok istedi ise de, Mervân, Bakî' kabristânına defn etdirdi. Çocuklarına şerîf denir. 29, 47, 48, 60, 61, 62, 63, 66, 68, 69, 74, 101, 105, 106, 110, 115, 118, 127, 131, 133, 134, 138, 140, 168, 181, 189, 193, 195, 221, 234, 235, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 250, 302, 331, 359.

119 — **HASEN ÇELEBİ:** Babası Muhammed şâhdır. Molla Fenârî soyundan olup, âlim ve kâmil idi. 840 da tevellüd, 886 [m. 1481] da vefât etdi "rahime-hullahü teâlâ". **(Beydâvî)** ve **(Tecrîd)**e, **(Telvih)**a, **(Mutavvel)**e, **(Mevâkıf)**a, **(Vikâye)**ye hâşiyeler yapmışdır. Başka eserleri de vardır. 90.

120 — **HİND BİNT-İ UTBE:** İslâmın büyük düşmânlarından Utbe bin Rebî'a bin Abd-i Şems bin Abd-i Menâf kızı, Ebû Süfyânın zevcesi ve hazret-i Mu'âviyenin annesidir. Dahâ önce, Fâkih bin Mugîre Mahzûmînin zevcesi idi. Uhud gazâsında bulundu. Düşmân askerlerini harbe teşvîk ederdi. Mekkenin fethinde, zevcinden bir gün sonra, müslimân oldu. Resûlullahın hayr düâsını aldı. Yermük gazâsında, zevci ile birlikde islâm ordusunda bulunup, islâm askerini rûmlara karşı harbe teşvîk etdi. 13 yılında Ebû Kuhâfe ile aynı günde vefât etdi "radıyallahü teâlâ anhümâ". 12, 328, 355, 396, 398.

121 — **HÜMÂYÛN ŞÂH:** Mirzâ Muhammeddir. Hindistândaki Gürgâniyye devletinin ikinci sultânıdır. Mirzâ Bâbür şâhın oğludur. 913 de Kâbilde tevellüd, 963 de vefât etdi. 937 de Hükmdâr oldu. 946 ve 947 de Efgânistanda Şîr hâna mağlûb oldu. Îrâna sığındı. 962 de Efgân askerini mağlûb ederek tekrâr hükmdâr oldu. 963 [m. 1556] de vefât etdi. Dehlîdeki türbesi pek san'atlı ve zînetlidir. Hind sultânları 313.cü sahîfededir. 12, 372.

122 — **HÜSEYN BİN ALÎ:** Resûlullahın torunu, hazret-i Alînin ikinci oğludur. Oniki imâmın üçüncüsü ve Ehl-i beytin beşincisidir. Hicretin altıncı yılında tevellüd, 61 [m. 681] Muharremin onuncu günü Kerbelâda şehîd oldu. Çeşidli hadîs-i şerîflerle medh edildi. Hep babasının yanında idi. Babası şehîd olunca, Medîneye geldi. Hazret-i Mu'âviyenin vefâtında Yezîde bî'at etmedi. Kûfeliler kendisini çağırıp halîfe yapmak istedi. Kardeşi Muhammed bin Hanefiyye, ibni Ömer, ibni Abbâs ve dahâ nice Eshâb-ı Resûl mâni' oldular ise de, nasîhatlerini dinlemeyip, yetmişiki kişi ile Mekkeden, Irâka yola çık-

dı. Yezîd, Şâmdan bunu haber alınca, Irâk vâlîsi, Ubeydüllah bin Ziyâde emr gönderip, Kûfeye sokma dedi. Bu da, Sa'd ibni Ebî Vakkâsın oğlu Ömerin kumandasında bir ordu gönderdi. Ömer, geri dönmesini bildirdi ise de, İmâm kabûl etmeyip harb etdi. Yanında bulunanlara da tekrâr tekrâr teslîm olun denildi ise de, 72 si de şehîd oluncıya kadar dövüşdü. Sinan bin Enes Nehâî, hazret-i İmâmı şehîd etdi. Mubârek oğlu, imâm-ı Zeynel'âbidîn on yaşında ve hasta yatmakda olduğu için öldürülmedi. Kadınlarla ve imâmın mubârek başı ile Şâma gönderildi. Mubârek başı, Mısrda Karâfe kabristânında medfûndur. 29, 48, 65, 68, 69, 74, 105, 106, 110, 115, 118, 127, 131, 133, 134, 136, 137, 138, 139, 140, 165, 181, 195, 221, 235, 242, 243, 244, 250, 280, 302, 316, 329, 331, 358, 399, 400, 401, 402, 408.

123 — **HÜSEYN BİN ALÎ VÂ'İZ-İ KÂŞİFÎ:** Sultân Hüseyn Baykıra zemânında Hiratda vâ'iz idi. **(Mevâhib-i aliyye)** adındaki fârisî tefsîri çok kıymetlidir. Muhammed bin İdris-i Bitlisî [982] ve serây hocalarından İsmâ'îl Ferruh efendi tarafından 1246 da türkçeye terceme edilmiş, ikincisi **(Mevâkıb)** tefsîri ismi ile basılmışdır. **(Lübâbül-ihtiyârât ta'yîn-il-evkat)** kitâbında nemâz vaktlerinin ta'yînini bildirmekdedir. 910 [m. 1504] da vefât etdi "rahime-hullahü teâlâ". 52, 101.

124 — **HÜSEYN BUHÂRÎ:** Hüseyn bin Yahyâ Buhârî, Hanefî âlimlerindendir. 400 [m. 1010] yılında vefât etdi. İmâm-ı Muhammedin **(Câmi'ulkebîr)**ini şerh etmişdir. 107.

125 — **HÜSEYN HİLMİ IŞIK:** Binüçyüzyirmidokuz [1329] hicrî yılına rastlıyan bindokuzyüzonbir [1911] senesinde Mart ayının sekizinci günü, güzel bir behâr sabâhı, İstanbulda, Eyyûb sultânda, Servi Mahallesi, Vezîrtekke sokağı Şifâ yokuşunda [1] numaralı evde tevellüd etdi. Babası Sa'îd efendi ve dedesi İbrâhîm pehlivan, Plevnenin Lofca kasabası, Tepova köyünden, annesi Âişe hanım ve annesinin babası Hüseyin ağa da, Lofca kasabasından idiler. Sa'îd efendi, doksanüç [hicrî 1295, mîlâdî 1878] Rus harbinde muhâcir olarak İstanbula gelmiş, Vezîrtekkesinde yerleşip evlenmişdi. Harb ve muhâcirlik sıkıntıları sebebi ile, hiçbir mektebe gidememiş, belediyyede kantar me'mûru olmuş, kırk seneden fazla, bu vazîfeyi yapmışdı. İstanbulun büyük câmi'lerinde, meşhûr hocaların derslerine aralıksız devâm ederek din bilgilerinde çok derinleşmişdi. Vazîfesi îcâbı matematiğin dört işlemini zihn ile yapmakda, o kadar mâhir olmuşdu ki, görenler şaşardı.

Beş yaşında, Eyyûb câmi'i ile Bostan iskelesi arasındaki Mihri Şâh Sultân ilk mektebine başladı. Burada iki senede Kur'ân-ı kerîmi hatm eyledi. Yedi yaşında Sultân Reşâd hânın türbesine bitişik

(Reşâdiyye nümûne mektebi)nde ilk tahsîlini yaparken, babası ta'tîl aylarında **(Hakîm Kutbüddîn), (Kalenderhâne)** ve **(Ebüssü'ûd)** din mekteblerine de gönderir, oğlunun iyi yetişmesi için çok gayret ederdi. Hüseyn Hilmi efendi [1924] senesinde ilk mektebi birincilikle bitirdi. İlk okulda, her dersden aldığı altın yaldızlı mükâfatları büyük bir albümü doldurmakdadır. O sene, Konyadan İstanbula getirilmiş olan **(Halıcıoğlu askerî lisesi)** giriş imtihânlarını pekiyi olarak kazanıp, o sene orta kısmı ikinci sınıfa birincilikle geçdi. Her sene takdîrler alarak [1929] da askerî liseyi birincilikle bitirip, askerî tıbbiyye mektebine seçildi. Tıbbiyye mektebinde ikinci sınıfa birincilikle geçdi. Eczâcı mektebini ve sonra Gülhâne hastahânesinde bir senelik stajını hep birincilikle bitirip, ilk önce, üsteğmen olarak, askerî tıbbiyye mektebine müzâkereci ta'yîn edildi. Eczâcı talebesi iken, Abdülhakîm efendinin tavsiyesi ile, Parisde çıkan **(Le Matin)** gazetesine abone olup, fransızcasını ilerletdi. Müzâkereci iken yine hocasının emri üzerine, Kimyâ yüksek mühendisliğini okumağa başladı. Yüksek matematikçi Von Misesden, mekanik profesörü Pragerden, fizikçi Demberden, teknik kimyâyı Grossdan okudu. Kimyâ profesörü Arndın yanında çalışdı. Takdîrlerini kazandı. Arndın yanında altı ay travay yapıp, (Phenylciyan-nitromethan-methyl esteri) cisminin sentezini yapdı ve formülünü tesbit etdi. Dünyâda ilk olan bu başarılı travayı, ingilizce olarak, 2 cild numarası ile Devlet matbaasında basdırılan fen fakültesi mecmû'asında ve Almanyada çıkan **(Zentral Blatt)** kimyâ kitâbının [m. 1937] târîh ve [2519] sayısında (H.Hilmi Işık) isminde yazılıdır. Hüseyn Hilmi Işık, 1936 senesi sonunda 1/1 sayılı Kimyâ yüksek mühendisliği diplomasını aldı. O sene Türkiyede ilk ve tek olarak kimyâ yüksek mühendisi olduğu, günlük gazetelerde yazıldı. Bu başarısından dolayı, askerî kimyâ sınıfına geçirilerek, Ankarada, Mamakda zehrli gazlar kimyâgeri yapıldı. Burada onbir sene kalıp, Auver fabrikası genel direktörü Merzbacher ve kimyâ doktoru Goldstein ve optik mütehassısı Neumann ile yıllarca çalışdı. Onlardan almanca da öğrendi. Harb gazları mütehassısı oldu. 1947 de Bursa askerî lisesinde kimyâ mu'allimi, sonra öğretim müdîri olmuş, burada ve sonra Kuleli ve Erzincan askerî liselerinde uzun seneler kimyâ dersi okutarak, yüzlerce subaya hocalık yapmış, kıdemli albay iken, 1960 ihtilalinde emekli yapılmışdır. Sonra, Vefâ lisesinde ve imâm hatîb okulunda ve Cağaloğlu, Bakırköy san'at enstitülerinde matematik, kimyâ hocalıkları yapıp, çok sayıda îmânlı genç yetişdirmişdir. 1962 senesinde Yeşilköyde Merkez eczâhânesini satın almış, sâhib ve mes'ûl müdîri olarak, uzun seneler halkın sıhhatine hizmet etmişdir. Siyâsete hiç karışmamış, hiçbir partiye bağlanma-

mışdır. Bölücülüğe, tarîkatçılığa, devlete, kanûnlara karşı gelmeğe, karşı olduğunu eserlerinde açıkça bildirmişdir. Türkiyenin ve bütün dünyânın her yerine gönderdiği muhtelif lisânlardaki kitâblarında, İslâm dîninin doğru olarak anlaşılması, islâm ahkâmının ve ahlâkının yayılması için çalışdı. Bunun için, dîni dünyâ çıkarlarına âlet edenlerin ve mezhebsizlerin iftirâ oklarına hedef oldu. 1391 [m. 1971] sonbehârında Dehlîyi, Diyobend ve Serhendi ve sonra Karaşiyi ziyâret etmiş, Pani-püt şehrinde, Senâullah hazretleri ile Mazher-i Cân-ı cânânın zevcesinin kabrlerinin ayak altında kaldıklarını görerek çok üzülmüş, beşyüz dolar vererek, her iki kabrin ta'mîr ve muhâfazasını te'mîn etmişdir "rahime-hullahü teâlâ". [Hüseyn Hilmi Işık "rahmetullahi teâlâ aleyh", 26 Ekim 2001 [9 Şa'bân 1422] de vefât etmiş olup, Kaşgârî dergâhı yanında medfûndur.]

Vezîr Tekkeyi Safranbolulu Muhammed İzzet pâşa, 1210 [m. 1795] de sadr-ı a'zam olunca, Nakşibendî meşâyıhı için yapdırdı. 159, 397.

126 — **HÜSEYN TAYYİBÎ:** Şerefeddîn Hüseyn bin Muhammed Tayyibî, büyük âlimlerdendir. Hadîs, tefsîr ve edebiyyâtda çok meşhûrdur. 743 [m. 1343] de vefât etdi. 118.

127 — **İBNİ CÜREYC-İ MEKKÎ:** Abdülmelik, hadîs âlimidir. İslâmda ilk kitâb yazandır. 150 [m. 767] de vefât etdi.

128 — **İBNİ HACER-İ MEKKÎ:** Ahmed bin Muhammed Şihâbüddîn Heytemî, Mekke-i mükerreme âlimi idi. 899 [m. 1494] da tevellüd, 974 [m. 1566] de vefât etdi. Şâfi'î mezhebinde derin âlim idi. Yalnız fıkh üzerinde yetmiş kitâb yazmışdır. Dört cild **(Minhâc şerhi)**, Şâfi'î mezhebinin en kıymetli kitâbıdır. Eshâb-ı kirâm için yazdığı **(Tathîr-ül cenân vellisân)** ve **(Savâık-ı muhrika)** kitâbları birer şâheserdir. **(Hayrâtülhisân fî menâkıbil-imâm-ı Ebî Hanîfetinnu'mân)** kitâbı, İmâm-ı a'zamın üstünlüğünü gösteren çok kıymetli bir vesîkadır. Büyük günâhları bildiren **(Zevâcir)** kitâbı ile imâm-ı Nevevînin, Şâfi'î fıkhındaki **(Minhâc)** kitâbına yapdığı **(Tuhfet-ül-muhtâc)** ismindeki şerhi pek kıymetlidir. Fetvâ kitâbları ve dahâ nice eserleri vardır "rahime-hullahü teâlâ". 12, 20, 25, 59, 75, 76, 77, 204, 259, 269, 354, 382, 405.

129 — **İBNİ HALDUN:** Büyük târîhcidir. Dedesi Haldun Hadremutludur. Kendi adı Abdürrahmân bin Muhammed Hadremîdir. Dedeleri Endülüsde yerleşmişdi. 732 [m. 1332] de Tunusda tevellüd etdi. 755 de Fas sultânı Ebû İnanın başkâtibi oldu. Çocuklarını Cezâire gönderip, kendisi 764 de Gırnataya gitdi. Sultân ibni Ahmer husûsî gemi göndererek çoluk çocuğu Cezâirden Gır-

nataya getirildi. Birçok yerlerde, sultânlara kâtiblik, vezîrlik edip, 780 de ders vermeğe başladı. 784 de İskenderiyeye, sonra Kâhireye gidip, Câmi'ulezherde ders verdi. Mısrda mâlikî kâdîsı oldu. Şâmda Timür Hândan çok saygı ve yardım gördü. 789 da hac etdi. 808 [m. 1406] de vefât etdi "rahime-hullahü teâlâ". Yedi büyük cild târîhinden başka, eserleri ve şi'rleri de vardır. Târîhi, türkçeye ve Avrupa dillerine terceme edilmiş ve basılmışdır. 20.

130 **— İBNİ HAZM:** Alî bin Ahmed bin Sa'îd bin Hazm, Endülüsün büyük âlimlerinden idi. Devletin vezîri idi. Ceddi, Ebû Süfyânın oğlu Yezîdin âzâdlısı idi. 384 [m. 994] de Kurtubada tevellüd, 456 [m. 1064] de vefât etdi. Kelâm, fıkh âlimi, tabîb, şâir ve felesof idi. Her fende çok kitâbı vardır. **(Kitâbül imâmeti velhilâfe fî siyerilhulefa)** kitâbı kıymetlidir. Ne yazık ki, felsefeye dalarak, âyet-i kerîme ve hadîs-i şerîflere, kendi aklına göre ma'nâ vermiş, Ehl-i sünnetden ayrılmış, sapıtmışdır. Selef-i sâlihînin, kemâlini kavrıyamamış, din büyüklerine saygısızlık göstermişdir. Bu sebeble, memleketinden sürülerek, çölde vefât etmişdir. 15.

131 **— İBNİ HÜMÂM:** Kemâleddîn Muhammed bin Abdülvâhid Sivâsî, hanefî fıkh âlimlerindendir. **(Tahrîr-ül-üsûl)** kitâbı ve **(Fethulkadîr)** ismindeki **(Hidâye)** şerhi meşhûrdur. Birkaç cild olup, Hindistânda, Mısrda, İstanbulda basılmışdır. 790 [m. 1388] da tevellüd, 861 [m. 1457] de vefât etdi. 90, 317, 406.

132 **— İBNİ HİLLİKÂN:** Şemseddîn Ahmed bin Muhammed bin İbrâhîm, İrbilde, 608 de tevellüd etdi. Bermek oğullarındandır. Büyük âlim ve meşhûr târîhcidir. Halebde, Mısrda ders verdi. 651 de Şâmda Kâdıl-kudât [temyiz reîsi] oldu. 660 da Mısra gitdi. 676 da tekrâr Şâmda Kâdıl-kudât oldu. 681 [m. 1282] de Şâmda vefât etdi. **(Vefiyyâtül-a'yân)** târîh kitâbı çok kıymetli olup, şerhleri, ilâveleri ve çeşidli dillere tercemeleri yapılmışdır. Şâfi'î idi "rahime-hullahü teâlâ". 20.

133 **— İBNİ MELEK:** Abdüllatîf bin Abdül'azîz Hanefî fıkh âlimidir. İzmir Tirede ders verirdi. İbnissâ'atînin **(Mecma'ulbahreyn)** kitâbını ve Nesefînin **(Menâr)** kitâbını ve **(Vikâye)**yi ve **(Meşârikul-envâr)**ı şerh etmişdir. 801 [m. 1399] de Anadoluda Tirede vefât etdi "rahime-hullahü teâlâ". 46.

134 **— İBNİ MÜNZİR:** Ebû Bekr Muhammed bin İbrâhîm, babası gibi Nişâpûr âlimlerindendir. Şâfi'î mezhebinde idi. Üçyüzonsekiz 318 [m. 930] yılında Mekke-i mükerremede vefât etdi. Çok kitâb yazdı "rahime-hullahü teâlâ". 118.

135 **— İBNİ NÜCEYM:** Zeynel'âbidîn bin İbrâhîm, hanefî

fıkh âlimlerindendir. 926 da tevellüd, 970 [m. 1562] de vefât etdi. Fıkhda **(Eşbâh)** kitâbı çok kıymetlidir. Çeşidli şerhleri vardır. **(Bahrurrâık fî şerh-i Kenz-iddekâık), (Zeyniyye)** risâleleri ve fetvâları meşhûrdur. Çeşidli şerhleri vardır.

Ömer bin İbrâhîm ibni Nüceym, Zeynel'âbidîn ibni Nüceymin kardeşi ve talebesidir. 1005 de vefât etdi. Mısrda büyük kardeşinin yanındadır "rahime-hullahü teâlâ". **(Nehrülfâık fî şerh-i Kenz-iddekâık)** kitâbı çok kıymetlidir. 53.

136 **— İBNİ SA'D:** Muhammed bin Sa'd, Basralıdır. Vâkıdînin kâtibi idi. 230 [m. 845] da vefât etdi. **(Tabakât-us-Sahâbe)** kitâbı onbeş cilddir. Sonra bunu kısaltmışdır. 20.

137 **— İBNİ SEMMÂK:** Ebül'Abbâs Muhammed bin Subh, nasîhat ve va'zları ile meşhûrdur. Hârûnürreşîd, kendisini çok sayardı. 183 [m. 799] de Kûfede vefât etdi. 31.

138 **— İBNİ ZİYÂD:** Ubeydüllah bin Ziyâd bin Ebû Süfyân bin Harbdır. Hazret-i Mu'âviye, 53 yılında Ziyâd bin Ebû Süfyân vefât edince, bunun oğlu Ubeydüllahı Horasan vâlîsi yapdı. Ubeydüllah o zemân yirmibeş yaşında idi. 54 senesinde bunu kumandan yapdı. Ceyhun nehrini develerle geçip Buhârâyı aldı. 55 de, Basrâ vâlîsi oldu. 58 de Hâricîler Basrada isyân edince, bunları perîşân etdi. Yezîd zemânında, Kûfe vâlîsi oldu. Kerbelâ vak'asına sebeb oldu. Yezîdin vefâtında Irakda halîfe olmak istedi. Halk kabûl etmedi. Şâma kaçdı. Mervân, Abdüllah bin Zübeyre bî'at etmek istiyordu. Mervânın zihnini çeldi. Mervânın ve oğlu Abdülmelikin zemânlarında Şâmda kumandan idi. Kûfedeki isyânı basdırdı. 67 de âsîler Kûfede tekrâr toplanıp (Muhtâr) bunlara reîs olup, İbrâhîm ibni Üştür kumandasında ordu kurup, Şâmlıları mağlûb etdi ve İbni Ziyâdı öldürdü. Abdüllah bin Zübeyr, kardeşi Mus'âb bin Zübeyri Basra vâlîsi yapdı. Basralılar, Kûfelilerle harb edip, gâlib geldi. 67 deki bu savaşda, Muhtar öldürüldü. 63, 139, 140, 346, 354, 400, 401.

139 **— İBRÂHÎM HÂLİD:** İbrâhîm bin Hâlid için, Ebû Sevr maddesine mürâceat buyurula. 88.

140 **— İKRİME:** Ebû Cehlin oğludur. Önce, islâmın büyük düşmânı idi. Mekkenin feth günü, öldürülmesi emr buyurulan altı kişiden biri idi. O gün Mekkeden kaçıp, gemiye bindi. Yolda şiddetli fırtına oldu. Batmak üzere iken, kurtulursa, Resûlullahın ayaklarına kapanmağı adadı. Fırtına durdu. Yemene çıkınca müslimân oldu. Dahâ önce îmân etmiş olan amcasının kızı zevcesi ile Medîneye geldi. Afv buyuruldu. İslâma çok hizmet etdi. Hazret-i

Ebû Bekr zemânında, mürtedlerle savaşda, son gayreti ile çalışdı. Kumandan olarak Umman ve Yemene gönderildi. Şâm fethinde de bulundu. Yermük gazâsında çok kahramanlık gösterdi ve şehîd oldu “radıyallahü teâlâ anh”. 95, 355.

141 — **İMAM-I RABBÂNÎ:** Adı Ahmeddir. Hindistânda yetişen en büyük islâm âlimidir. Âlimlerin üstünü, vâsılların reîsi, hârikaların, kerâmetlerin mazharı, sonsuz derecelerin câmi’i, hakîkat ehlinin öncüsü idi. Hazret-i Ömerin yirmisekizinci torunudur. Hicretin 971. ci ve mîlâdın 1563. cü senesi aşûre günü, Serhend şehrinde tevellüd etdi. Yüksek derecesinin en büyük şâhidi **(Mektûbât)** kitâbıdır. Muhammed Ma’sûmun talebesinden Muhammed Bâkır Lâhôrî, **(Mektûbât)**ı fârisî olarak kısaltıp, **(Kenz-ül-hidâyât)** ismini vermişdir. Yüzyirmi sahîfe olup, 1376 [m. 1957] de Lahorda basılmışdır. Mektûbâtın birinci cildinin türkçe tercemesi, **(Mektûbât Tercemesi)** ismi ile 1402 [m. 1982] de İstanbulda basılmışdır. Müceddidiyye, Kâdiriyye, Sühreverdiyye, Kübreviyye ve Çeştiyye büyüklerinin bütün kemâlâtına mazhar idi. Bedreddîn-i Serhendînin fârisî **(Hadarâtülkuds)** kitâbında ve Muhammed Hâşim-i Kişmînin fârisî **(Berekât)** kitâbında ve Mektûbâtın arabî tercemesi olan **(Dürerül-Meknûnât)** kitâbının hâşiyesinde ve arabî **(Hadâık-ul-verdiyye)**de kerâmetleri, hâl tercemeleri geniş yazılıdır. **(Mektûbât)**ın fârisîsinin temâmı ve **(Berekât)** kitâbı, 1977 de İstanbulda basdırılmışdır. Urvetülvüskâ Muhammed Ma’sûm-i Fârûkînin torunu olan, Gülâm Muhammed Ma’sûmun talebesi, hâce Muhammed Fadlüllah “kaddesallahü teâlâ esrârehüm-ül’azîz” yazmış olduğu **(Umdetül-makâmât)** kitâbında, İmâm-ı Rabbânînin ve üstâdlarının ve talebesinin hayâtlarını uzun bildirmekdedir. Bu kitâb, fârisîdir. Hindistânda basılmışdır. Muhammed Fadlüllah 1238 [m. 1823] de Kandihârda vefât etdi. Hâce zâde Ahmed Hilmi Efendinin, İstanbulda 1318 de basılan türkçe **(Hadîka-tül-Evliyâ)** kitâbı da imâm-ı Rabbânînin ve üstâdlarının hayâtını ve kerâmetlerini bildirmekdedir. **(Mektûbât)**ın fârisî aslı ve arabî tercemesi kısaltılarak **(Müntehabât)** ismi ile, İstanbulda ayrı ayrı basdırılmışdır. İmâm-ı Rabbânî hicretin binotuzdört [1034] ve mîlâdın [1624]. cü senesi safer ayının yirmi dokuzuncu salı günü vefât eyledi. Serhendde, âile kabristânındadır “kaddesallahü teâlâ sirrehül’azîz”. 21, 22, 32, 47, 48, 54, 55, 68, 72, 78, 82, 104, (141), 199, 220, 222, 225, 234, 235, 243, 263, 269, 411.

142 — **İMRÂN BİN HASÎN:** Eshâb-ı kirâmdandır. Hayberin fethi senesi [yedinci yılda, Hudeybiyeden sonra feth edilmişdir] îmâna geldi. Ondan sonraki gazâlarda bulundu. Hazret-i Ömer,

fıkh öğretmek için Basraya gönderdi. Abdüllah bin Âmir tarafından Basra kâdîsı yapıldı. 52 de Basrada vefât etdi “radıyallahü teâlâ anh”. 106, 193.

143 — **İZZEDDÎN ALÎ:** Alî bin Muhammed ibni Esîr Cizrî, târîh kitâbları ile meşhûr olmuş bir âlimdir. 555 de, Cezîre-i ibni Ömerde tevellüd, 630 [m. 1232] de Mûsulda vefât etdi. **(Kâmil)** adındaki târîh kitâbı, Âdem aleyhisselâmdan, 628 yılına kadar olan olayları anlatmakdadır. Bu kitâb mîlâdın 1866 yılında Hollandada (Laiden) şehrinde oniki büyük cild olarak basıldı. Sonra, Mısrda basıldı. Eshâb-ı kirâmdan yedibinbeşyüz sahâbînin hayâtını anlatan **(Üsüd-ül gâbe)** kitâbı, târîh kitâblarının şâheseridir. Beş cild olup, Mısrda Vehbiyye matbaasında, 1280 de basılmışdır. Kuds âlimlerinden Bedreddîn Muhammed bin Yahyâ ve Muhammed bin Muhammed Kaşgârî [709] bu kitâbı ayrı ayrı kısaltmışlardır. Sem’ânînin **(Kitâbül-ensâb)** eserini kısaltarak ve düzelterek hâzırladığı, üç cild bir eseri dahâ vardır. Her üç eser de türkçeye çevrilmemişdir. 20, 250.

144 — **KÂDÎ EBÜLHASEN:** Alî bin Nu’mân Magribî, 329 da Magribde tevellüd, 374 [m. 985] de vefât etdi. Mısrda, Fâtımîler zemânında, dokuz sene Kâdılkudât oldu. Âlim idi. 85.

145 — **KÂDÎ İYÂD:** Ebülfadl İyâd bin Mûsâ, hadîs âlimi idi. 476 da Septede tevellüd, 544 [m. 1150] de Merâkişde vefât etdi. Endülüsde tahsîl etdi. Septede, Gırnatada kâdî oldu. Çok kitâb yazmışdır. **(Meşârikul-envâr)** ve **(Şifâ)** kitâbları meşhûrdur “rahime-hullahü teâlâ”. 75.

146 — **KÂDÎ ŞÜREYH:** Ebû Ümeyye bin Hars, Tâbi’înin büyüklerindendir. Hazret-i Ömer zemânında Kûfe kâdîsı idi. Hazret-i Alî halîfe iken, bunun huzûrunda, bir zimmî ile mürâfea olunmuşdu. Çok âdil idi. Fıkh âlimi idi. 87 [m. 706] da 120 yaşında vefât etdi “rahime-hullahü teâlâ”. 47, 169, 234.

147 — **KÂDÎZÂDE AHMED EFENDİ:** Ahmed Emîn bin Abdüllah, 1133 de tevellüd, 1197 [m. 1783] de vefât etdi. Kâdî idi. **(Tarîkat-i Muhammediyye)** kitâbını ve **(Birgivî vasiyyetnâmesi)**ni şerh etmişdir. **(Ferâid-ül-fevâid)** adındaki âmentü şerhi pek fâidelidir. Çok baskısı vardır. 90, 94.

148 — **KARAMÂNÎ KEMÂLEDDÎN:** İsmâ’îl Kemâleddîn, müderris idi. Kemâl-i Rûmî ve Kara Kemâl denir. 920 [m. 1514] de vefât etdi. **(Akâid-i Nesefî)** şerhine ve **(Mevâkıf)** şerhine ve **(Vikâye)** kitâbına ve **(Beydâvî tefsîri)**ne ve **(Keşşâf)**a hâşiyeleri

[açıklamaları] vardır “rahime-hullahü teâlâ”. 67.

149 — **KASTALÂNÎ:** Şıhâbüddîn Ahmed bin Muhammed, Mısr âlimlerinin büyüklerindendir. Resûlullahın hayâtını anlatan **(Mevâhib-i ledünniyye)** kitâbını, câmi’ul-ezher müderrislerinden allâme Muhammed Zerkânî Mâlikî şerh etmiş, sekiz cild olarak, 1329 da Mısrda ve 1393 de Beyrutda tab’ edilmişdir. Şâ’ir Bâkî efendi türkçeye çevirmişdir. İki cild üzere basılmışdır. Yûsüf-i Nebhânî tarafından kısaltılarak, 1312 senesinde harekeli olarak Lübnanda basılmış, 1401 [m. 1981] de İstanbulda ofset baskısı yapılmışdır. Çok istifâdelidir. 851 [m. 1448] de tevellüd, 923 [m. 1517] de vefât etdi “rahime-hullahü teâlâ”. 63, 103, 128.

150 — **KİNÂNE BİN BEŞÎR:** Resûlullahın üçüncü halîfesi olan hazret-i Osmân bin Affânı Kur’ân-ı kerîm okurken şehîd eden Mısr çingenesidir. Fir’avna tapınan ahmakların soyundandır. 121.

151 — **KONSTAN:** İkinci Konstan, ikinci Herakliusun oğludur. Hicretin yirminci yılında, oniki yaşında kral oldu. Hazret-i Mu’âviyenin ordularına hep mağlûb olduğundan, İstanbuldan ayrılıp Sicilyeye gitdi. 47 [m. 668] de burada vefât etdi. 14.

152 — **KURTUBÎ:** Ebû Abdüllah Muhammed bin Ahmed Şemseddîn Ensârî olup, ibni Ebû Bekr Ferecdir. Endülüsün en büyük âlimlerindendir. 671 [m. 1272] de vefât etdi. Mâlikî idi. **(Esmâ’ülhüsnâ)** şerhi, **(İ’lâm-ı dîn-i Nasârâ)** ve **(Tezkire fî ahvâl-i âhıra)** ve başka kitâbları vardır. 58, 199, 251, 406.

153 — **MÂLİK BİN ENES:** bin Mâlik bin Ebî Âmir Esbahî, Ehl-i sünnetin amelde, ibâdetde ayrıldığı dört mezhebden biri olan Mâlikî mezhebinin imâmıdır. 90 [m. 709] da Medînede tevellüd etdiği İbni Âbidînin mukaddemesinde yazılıdır. Tâbi’înden olduğu şübhelidir. Fıkhda, hadîsde ve tefsîrde çok derin bilgisi vardır. Hocaları da, kendisinden istifâdeye gelirdi. Bir hadîs-i şerîfi okuyacağı zemân, yeniden abdest alır. Diz çökerdi. Medînede hiç hayvana binmedi. Yaya yürüdü. Çok saygılı idi. 147 de istenilen haksız bir fetvâyı vermediği için 70 kırbaç (cop) vuruldu. Yine vermedi. 179 [m. 795] yılında Medînede vefât etdi “rahime-hullahü teâlâ”. **(Muvattâ)** adındaki hadîs kitâbı, ilk hadîs kitâbıdır. Çok âlimler, bunu şerh etmişdir. Afrikanın kuzeyindeki müslimânların çoğu mâlikî mezhebindedir. Mâlikî mezhebinde en meşhûr fıkh kitâbı, **(Ettefri’)** ve **(El-ihkâm)** kitâblarıdır. 25, 42, 43, 75, 76, 126, 142, 204, 330, 388, 399, 406, 407.

154 — **MÂLİK BİN NÜVEYRE:** Benî Temîm kabîlesinin reîsi

idi. Kabîlesi ile müslimân olmuşdu. Resûlullah, bunu kabîlesinden zekâtını toplayıp Medîneye getirmeğe me'mûr etmişdi. **(Medâri-cünnübüvve)** 690. cı sahîfede diyor ki, Mâlik, Resûlullahın vefâtını haber alınca, zekâtları göndermedi ve sâhiblerine dağıtdı. Hâlid ibni Velîd ile konuşurken, Resûlullah için (Sizin efendiniz yalnız kendi söylediğini sanıyor) ve (İşitdim ki, efendiniz böyle söyledi...) dedi. Bu söz Hâlide çok ağır geldi. Eshâb-ı kirâmdan Dırâr bin Mâlik-il-Ezver-i Esedîye emr eyledi. Dırâr bunu katl eyledi. Dırâr, Resûlullahın elçisi idi. Yermük, Şâm ve Yemâme gazâlarında çok kahramanlık gösterdi ve şehîd oldu. Mâlik bin Nüveyrenin kardeşi şâir idi. Kardeşi için mersiye okudu. Halîfe Ebû Bekr "radıyallahü anh" Hâlidin özrünü kabûl buyurdu. 114, 116.

155 — **MEHDÎ:** Fâtıma-tüz-zehrâ soyundan, kıyâmete yakın gelecek bir zâtdır. Adı Muhammed, babası Abdüllah olacakdır. Âlim ve Velî olacak, yer yüzünün halîfesi olacakdır. Îsâ "aleyhisselâm" gökden Şâma inince, hazret-i Mehdî ile buluşacakdır. Mehdî, müctehid olup, başka mezhebleri kaldıracak, bütün dünyâda, bunun mezhebi kullanılacakdır. Çok âdil olacak, hiçbir mahlûk arasında düşmânlık kalmıyacakdır. Eshâb-ı Kehf uyanıp, mağaradan çıkacak, Mehdîye hizmet edecekdir. Hadîs-i şerîfler, bunları ve dahâ başka, çok alâmetlerini haber vermekdedir. İbni Hacer-i Mekkî **(Kavl-ül-muhtasar fî alâmât-il-Mehdiyyil muntazır)** kitâbında uzun anlatmakdadır "rahime-hullahü teâlâ". 59, 74, 142.

156 — **MENÂVÎ [veyâ Münâvî]:** Abdürraûf bin Alî, hadîs ve fıkh âlimidir. Şâfi'î idi. 924 de Mısrda tevellüd, 1031 [m. 1622] de vefât etdi "rahime-hullahü teâlâ". Tefsîr, hadîs, fıkh, tesavvuf, târîh ve ahlâk ve tıb üzerinde yüze yakın şerhleri ve te'lîfleri vardır. **(Künûz-üd-dekâık)** kitâbında onbin hadîs-i şerîf vardır. 1281 de İstanbulda basılmışdır. 120, 128, 248, 249, 252, 254, 255, 256, 257.

157 — **MERVÂN BİN HAKEM:** bin Ebil'Âs bin Ümeyye, dördüncü Emevî halîfesidir. Hicretin ikinci yılında tevellüd etdi. Hazret-i Osmânın amcası oğludur. Babası Tâife sürüldüğü için, Tâifde büyüdü. Hazret-i Osmân, bunu Tâifden Medîneye getirip, kendisine kâtib yapdı. Hazret-i Osmânın şehâdetinde Mısrdan gelen çingene ordusu ile serâyın bağçesinde döğüşürken boynundan yaralandı. Boynu iğri kaldı. Hazret-i Mu'âviye zemânında Medîne ve Hicâz vâlîsî oldu. 49 da azl edildi. Abdüllah bin Zübeyrin halîfeliğini kabûl edecekdi. Fekat, ibni Ziyâdın sözlerine aldanarak, 64 de hak üzerine halîfe olan Abdüllaha isyân etdi. Şâmda kendi halîfe oldu. 65 [m. 684] de 63 yaşında iken zevcesi tarafından uyurken öldürüldü. Ba'zı kitâblar, tâ'ûn hastalığından öldüğünü

yazmakdadır. Âlim idi. Fakîh idi. Çok zekî ve akllı idi. Çok güzel Kur'ân-ı kerîm okurdu. Günâhlardan çok sakınırdı. Babası Hakem bin Âs, Mekkenin fethi günü îmâna geldi ise de münâfık idi. Cemel vak'asında Mervânın atdığı bir ok hazret-i Talhâyı şehîd etdi. Hâlbuki her ikisi de, hazret-i Âişenin askeri idi. Bu muhârebede çok yaralandı. Hazret-i Alî, bunu afv edip Medîneye gönderdi. Mührü üzerinde (Allaha sığınırım, ona güveniyorum) yazılı idi. Siyâsî hayâtı, karışık ve karanlık ise de, Abbâsî târîhcileri, halîfelere yaranmak için, hatâlarını şişirmiş, hattâ bunu kötülemek için, hadîs bile uydurmuşlardır. Düşman tarafından yazılan kitâblar elbet böyle olur. Hazret-i Osmânın hilâfet işlerinde kullandığı ve hazret-i Alînin afv etdiği bir zâtı, mel'ûn diyecek kadar kötülediler. Osmânlı târîhleri, zemân yakınlığı ve sınır komşuluğu bakımından Abbâsî târîhlerinden terceme edilmiş, onların te'sîri altında kalmış olduğundan, eldeki kitâblarımızda, yanlış bilgiler vardır. Şurası muhakkakdır ki, Abbâsîler, Ehl-i beyte karşı düşmânlıkda, Emevîleri kat kat geçmişdir. 121, 130, 139, 345, 350, 358, 365, 378.

158 — **MESRÛK:** Mesrûk bin Merzubân Küfî, Teba'ı Tâbi'înin büyüklerindendir. Yapdığı rivâyetleri çok mu'teberdir. İkiyüzkırkda vefât etdi. İbni Hacer-i Askalânî, **(Tehzîb-üt-tehzîb)** kitâbının onuncu cildinde, kendisini anlatmakdadır. 31, 204.

159 — **MEYMÛN BİN MUHAMMED NESEFÎ:** Hanefî âlimlerindendir. 508 [m. 1114] de vefât etdi. Kelâm âlimidir. **(Temhîd)** kitâbı meşhûrdur. Başka eserleri de vardır. 118, 363.

160 — **MİKDÂD:** Mikdâd bin Amr bin Sa'lebe Kendî, Mikdâd bin Esved ismi ile meşhûrdur. Eshâb-ı kirâmın büyüklerindendir. Önce îmâna gelenlerden ve Habeşe hicret edenlerdendir. Medîneye hicret edemeyip, islâmını saklıyarak Mekkede kalmışdı. İkrime kumandasında, müslimânlara karşı gönderilen Kureyş ordusunda iken, harb başlayınca islâm tarafına geçmişdi. Bedrde ve bütün gazâlarda bulundu. Mısrın fethinde bulundu. Otuzüç [33] de, Hazret-i Osmân zemânında Medînede, 70 yaşında vefât etdi. Hadîs-i şerîfle medh edildi "radıyallahü teâlâ anh". 27, 68, 105, 113, 241.

161 — **MU'ÂVİYE:** Ebû Süfyân bin Harb bin Ümeyye bin Abd-i Şems bin Abd-i Menâf oğludur. Anası Hinddir. Eshâb-ı kirâmın büyüklerindendir. Babası, anası ve kardeşi Yezîd ile birlikde, Mekkenin fethinde îmâna geldi. Kendisi dahâ önce îmâna geldi ise de, babasının korkusundan belli etmemişdi. Huneyn gazâsında baba oğul, Resûlullah önünde kahramanca çarpışdılar. Re-

sûlullahın kâtibliğini yapmakla da şereflendi. Hazret-i Ebû Bekrin Şâma gönderdiği orduda, kardeşi Yezîd ile birlikde bulundu. Yezîd, Şâm vâlîsi yapıldı. Yezîd ondokuzuncu yılda vefât edince, hazret-i Ömer, Mu'âviyeyi Şâm vâlîsi yapdı. Hazret-i Osmân, bütün Sûriyeyi bunun emrine verdi. Şâmda, yirmi sene altı ay vâlî idi. 41 de Kûfede halîfe oldu. Şâmda yirmi sene de halîfelik yapdı. Altmış 60 [m. 680] târîhinde, yetmişdokuz yaşında Şâmda vefât etdi. Çok akllı, zeki, güzel konuşur, çok sabrlı, halîm ve çok cömerd bir zât idi. Dîn-i islâmın yayılmasına ve yükselmesine çok hizmet etdi. Çok memleketler aldı. İslâm âlimleri kendisinden birçok hadîs-i şerîf almış, kitâblarına yazmışdır. Bu da, büyüklüğünü ve âlimlerin, din imâmlarının kendisine inanç ve i'timâdını göstermekdedir. Abdüllah ibni Abbâs ve Ebüdderdâ ve birçok Sahâbe ve Tâbi'în kendisinden hadîs dinlemiş ve bunları din imâmlarına bildirmişlerdir. Öleceği zemân, Fahr-i âlemin "sallallahü aleyhi ve sellem" kendisine hediyye etdiği bir gömleğe sarılıp, hazînesinde saklamış olduğu, Resûlullahın saç ve tırnak kesintilerinin de gözlerine ve ağzına konularak defn edilmesini vasiyyet etmişdi. Hazret-i Alî ile birbirlerine bed düâ etdiklerini, **(Kısas-ı enbiyâ)** yazıyor ise de bunu, bid'at ehlinin uydurmuş olduğu, kıymetli kitâblarda yazılıdır.

ŞÂMDAKİ EMEVÎ HALÎFELERİ

Sıra No:	İsmi ve Babası	Tevellüd	Cülûsu	Vefâtı
1	Mu'âviye bin Ebî Süfyân bin Harb [Hicretden önce]	19	41 [m. 662]	60
2	Yezîd bin Mu'âviye	26	60 [m. 680]	64
3	Mu'âviye bin Yezîd	44	64[m. 683]	65
4	Mervân bin Hakem bin Ebîl'âs	2	65 [m. 683]	65
5	Abdülmelik bin Mervân	26	65[m. 684]	86
6	Velîd bin Abdülmelik	46	86 [m. 705]	96
7	Süleymân bin Abdülmelik	60	96 [m. 715]	99
8	Ömer bin Abdül'azîz bin Mervân	61	99[m. 717]	101
9	Yezîd bin Abdülmelik	71	101 [m. 720]	105
10	Hişâm bin Abdülmelik	71	105 [m. 724]	124
11	Velîd bin Yezîd	90	124[m. 741]	126
12	Yezîd bin Velîd	91	126 [m. 744]	126
13	İbrâhîm bin Velîd		126 [m. 744]	127
14	Mervân bin Muhammed bin Mervân bin Hakem	72	127 [m. 745]	132

(Medâricünnübüvve), 661. ci sahîfede diyor ki, imâm-ı Ahmedin **(Müsned)** kitâbından, imâm-ı Süyûtînin çıkardığı hadîs-i şerîfde, İrbad bin Sâriye diyor ki, Resûlullahın yanında idim. Buyurdu ki: **(Yâ Rabbî, Mu'âviyeye yazı ve kitâb öğret ve onu azâbından**

koru!) İmâm-ı Alî “radıyallahü anh” buyurdu ki, (Mu’âviyenin halîfe olmasını istemiyorsunuz. Fekat o olmasaydı, çok kelleler bedenlerinden ayrılırdı). Emevî halîfelerinin birincisidir “radıyallahü teâlâ anh”.

ENDÜLÜSDEKİ EMEVÎ SULTÂNLARI

Sıra No:	İsmi ve Babası	Tevellüd	Cülûsu	Vefâtı
1	Abdürrahmân bin Mu’âviye Hişâm bin Abdülmelik	110	138 [m. 756]	170
2	Hişâm bin Abdürrahmân	142	170 [m. 787]	180
3	Hakem bin Hişâm	154	180 [m. 796]	239
4	Abdürrahmân bin Hakem	176	206 [m. 821]	239
5	Muhammed bin Abdürrahmân	208	239 [m. 852]	273
6	Münzîr bin Muhammed		273 [m. 886]	295
7	Abdüllah bin Muhammed	258	295 [m. 908]	300
8	Abdürrahmân Nâsır bin Muhammed bin Abdüllah	277	300 [m. 912]	350
9	Hakem bin Abdurrahmân		350 [m. 961]	366
10	Hişâm bin Hakem	351	366 [m. 977]	403
11	Muhammed Mehdî bin Hişâm bin Abdülcebbâr bin Abdürrahmân Nasır		399 [m. 1009]	
	Hişâm bin Hakem tekrâr		399 [m. 1009]	403
12	Süleymân bin Hakem bin Süleymân bin Abdürrahmân Nâsır		403 [m. 1013]	407
13	Alî bin Hamûd bin imâm-ı Hasen		407 [m. 1017]	408
14	Kâsım bin Hamûd		408 [m. 1018]	412
15	Yahyâ bin Alî		412 [m. 1021]	413
16	Abdürrahmân bin Hişâm bin Abdülcebbâr		413 [m. 1022]	413
17	Muhammed bin Abdürrahmân bin Abdüllah bin Abdürrahmân Nâsır		413 [m. 1022]	414
18	Hişâm bin Abdülmelik bin Abdürrahmân Nâsır		418 [m. 1027]	422

479 [m. 1087] de Merâkişdeki **(Murâbitîn)** veyâ **(Mülessimîn)** denilen devlet Endülüsü işgâl etdi. Avrupalılar bu devlete **(Almoravides)** diyorlar. 541 den 668 [m. 1269] senesine kadar **(Muvahhidîn)** devletinin eline geçdi. Sonra **(Benî Ahmer)** devletinin merkezi olan **(Gırnata),** 898 [m. 1492] de gayb edilmekle, Endülüsdeki islâm hâkimiyeti nihâyet buldu. 10, 11, 12, 14, 15, 17, 19, 20, 21, 23, 25, 27, 30, 31, 37, 42, 47, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 75, 76, 77, 88, 105, 106, 122, 136, 137, 138, 139, 168, 169, 175, 176, 181, 187, 189, 194, 197, 209, 211, 234, 241, 244, 245, 246, 251, (259), 269, 270, 279, 303, 311, 312, 325, 341, 344, 345, 350, 353, 354, 358, 360, 378, 381, 387, 396, 397, 399, 402, 405, 408.

162 — **MU'ÂVİYE "ikinci":** Hazret-i Mu'âviyenin torunu ve Yezîdin oğludur. Emevî halîfelerinin üçüncüsüdür. Dîni, kanâ'ati, takvâsı, insâfı çok idi. 42 de tevellüd, 64 de vefât etdi. 64 de babası vefât edince, halîfe oldu ise de, kırkıncı günü minbere çıkarak, (Halîfe olmakdan âcizim. Size Ömer gibi bir halîfe aradım. Bulamadım. Siz beğendiğinizi halîfe yapınız) diyerek hilâfeti bırakdı. İbâdetle meşgûl oldu. Kırk gün sonra vefât etdi "rahime-hullahü teâlâ". Yerine Mervân geçdi. 37.

163 — **MUGÎRE-TEBNİ ŞU'BE:** Eshâb-ı kirâmdandır. Arabistânın meşhûr dâhîlerinden biridir. Yemâme ve Şâm gazâlarında bulundu. Yermük muhârebesinde bir gözü yaralandı. Kadsiye, Nihâvend ve Hemedân zaferlerinde bulundu. Hazret-i Mu'âviye, Amr bin Âsı Mısra ve oğlu Abdüllah bin Amri Kûfeye vâlî yapınca, Mugîre halîfeye, (Bir arslanın iki çenesi arasına nasıl giriyorsun?) dedi. Bu söz üzerine Abdüllahı azl edip yerine Mugîreyi Kûfe vâlîsi yapdı. Vâlî iken, ellinci yılda vefât etdi "radıyallahü teâlâ anh". 62, 114, 172, 189, 251, 382.

164 — **MUHAMMED BÂKIR:** İmâm-ı Hüseynin torunu, İmâm-ı Zeynel'âbidîn Alînin oğludur. Oniki imâmın beşincisidir. İmâm-ı Ca'fer Sâdıkın babasıdır. Elli yedide, Medînede tevellüd, 113 [m. 732] de vefât etdi. Medînede, Bakî'dedir. İlmi, irfânı, takvâsı pekçok idi. 67, 110, 137, 212, 318.

165 — **MUHAMMED BİN AHMED KEMÂLEDDÎN:** Taşköprü zâde Muhammed bin Ahmed 959 da tevellüd ve 1030 [m. 1621] da vefât etdi. Âşık pâşa câmi'i avlısında, babası yanındadır. Babasının **(Miftâh-üsse'âde)** kitâbını türkçeye terceme ederek **(Mevdû'ât-ül-ulûm)** adını vermişdir. 105.

166 — **MUHAMMED BİN CERÎR:** Taberî ismiyle meşhûr olan târîhcidir. Adı Muhammed ibni Cerîrdir. Tefsîr, hadîs, fıkh ve târîh bilgisi pek fazla idi. 224 [m. 839] de Îrânın şimâlindeki Taberistânın Âmül şehrinde tevellüd, 310 [m. 923] da Bağdâdda vefât etdi "rahime-hullahü teâlâ". Büyük tefsîri ve büyük târîhi meşhûrdur ve çok kıymetlidir. Elde bulunan Taberî târihî, bu kıymetli kitâbın bir şî'î tarafından yapılan muhtasarıdır. 114.

167 — **MUHAMMED BİN EBÎ BEKR SIDDÎK:** Hazret-i Ebû Bekrin oğludur. Annesi Esmâ idi. Cemel ve Sıffînde imâm-ı Alî tarafında idi. Hazret-i Alî zemânında Mısr vâlîsi oldu. 38 yılında, Amr ibni Âs ile harb ederken, 28 yaşında, Mısrda şehîd oldu. Hazret-i Âişe "radıyallahü teâlâ anhâ" haber alınca çok üzüldü ve (O benim kardeşim ve âhıret oğlum idi) buyurdu. 121, 208, 303, 311.

168 — **MUHAMMED BİN EBÎ ŞERÎF KUDSÎ:** Muhammed bin Muhammed bin Ebî Bekr, Şâfi'î âlimlerindendir. 822 de tevellüd, 905 [m. 1499] de vefât etdi. Çok kitâbları vardır "rahime-hullahü teâlâ". 90.

169 — **MUHAMMED BİN HANEFİYYE:** Hazret-i Alînin oğludur. Annesi Havledir. Hicretin yirmi birinde tevellüd, 71. ci yılda Medînede vefât etdi. Tâbi'înin büyüklerindendir. Fıkh âlimi, vera' ve takvâ sâhibi idi. Babasının çok sevgisini kazanmışdı. Cemel vak'asına karışmak istemedi ise de (Babanın bulunduğu tarafın haklı olduğunda şübhen mi var?) sözü üzerine babası yanında harb etdi. Abdüllah ibni Abbâs ile birlikde, ibni Zübeyre bî'at etmedi. 22, 79, 125, 171, 204, 223, 345.

170 — **MUHAMMED BİN MAHMÛD BÂBERTÎ:** Ekmelüddîn-i Mısrî, Erzurum civârında Bayburdda 712 de tevellüd, 786 [m. 1384] da vefât etdi "rahime-hullahü teâlâ". **(Fıkh-ı ekber)**i, Nesefînin **(Menâr)**ını, **(Meşârikulenvâr)**ı ve dahâ nice kitâbları şerh etmişdir. Hidâyeye **(İnâye)** adında şerh yazmışdır. Çeşidli kitâblar da yazmışdır. 125.

171 — **MUHAMMED BİN YÛSÜF SİNNÛSÎ:** İmâm-ı Hasen soyundandır. Şerîfdir. 895 [m. 1490] de vefât eyledi. Kelâm ve akâid üzerinde çeşidli kitâbları vardır.

Cezâirde Şâzilînin bir kolu olan (Sinnûsî)yi kuran Muhammed bin Alî Sinnûsî başka olup, 1206 da Cezâirde tevellüd ve 1276 da Bingâzî çölünde vefât etmişdir. 89.

172 — **MUHAMMED CEVÂD:** Muhammed Takî, on iki imâmın dokuzuncusudur. İmâm-ı Alî Rızânın oğludur. 195 de Medînede tevellüd, 220 [m. 835] de Bağdâdda vefât etdi "rahime-hullahü teâlâ". Halîfe Me'mûnun dâmâdı idi. 311.

173 — **MUHAMMED HUSRÎ:** Hanbelî idi. Muhammed Şiblînin talebesî idi. 371 de vefât etdi. 270.

174 — **MUHAMMED PÂRİSÂ:** Muhammed bin Muhammed bin Mahmûd hâfız Buhârî, Behâüddîn-i Buhârînin eshâbının büyüklerindendir. 756 da tevellüd, 822 [m. 1419] de vefât etdi. 822 de hacca gitmek üzere Buhârâdan çıkdı. Bir senede Mekkeye gelip, haccı îfâ etdi. Hasta oldu. Tavâf-ı vedâ'ı güç yapdı. Medîneye geldi. Ertesi gün vefât etdi. Bursada şeyhülislâm olan Şemseddîn-i Fenârî, nemâzında bulundu. Hazret-i Abbâsın türbesi yanına defn edildi. Zeyneddîn-i Hâfî Mısrda taş yapdırıp getirdi. (Tesavvuf nasıl elde edilir?) dediklerinde (İslâmiyyete uymakla) buyurmuşdur. Fârisî **(Risâle-i kudsiyye)** ve **(Tuhfet-üs-sâlikîn)** kitâbları basılmışdır. 124.

175 — **MUHAMMED ŞEYBÂNÎ:** Ebû Abdüllah Muhammed bin Hasen, Hanefî mezhebi imâmlarından olup, büyük müctehiddir. Babası, Şâmlı olduğu hâlde Iraka gidip, Vâsıtda yerleşmiş ve İmâm, 135 [m. 752] de orada tevellüd etmişdir. Bağdâdda imâm-ı a'zam Ebû Hanîfenin derslerine senelerce devâm etmiş, Ebû Yûsüfün derslerinden de istifâde etmişdir. Birçok kitâb yazmışdır. Hârûn Reşîd kendisine çok hürmet ederdi. Halîfe Horasana giderken, kendisini de berâber götürdü. 189 [m. 805] yılında, Rey şehrinde vefât etdi "rahime-hullahü teâlâ". Nemâzını Halîfe kıldırdı. İmâm-ı Şâfi'î Bağdâda geldiğinde, halîfenin huzûrunda İmâmla sohbet etdi. İlminin ve zekâsının çokluğuna hayran kaldı. 45, 53, 59, 182, 346.

176 — **MÜHELLEB:** Tâbi'înin büyüklerindendir. Basrada idi. Aklı ve cesâreti meşhûr idi. Hâricîlerle çok muhârebe etdi. Basrayı bunlardan korudu. 79 da Horasan vâlîsi oldu. 83 [m. 702] de orada vefât etdi "rahime-hullahü teâlâ". Hazret-i Mu'âviye zemânında, Semerkand fethinde, Sa'îd bin Osmân ibni Affânın kumandasındaki orduda çok kahramanlık göstermiş, bir gözü yaralanmışdı. 62.

177 — **MUHYİDDÎN-İ ARABÎ:** Şeyh-i ekber Muhammed bin Alî, tesavvuf büyüklerindendir. 560 senesinde, Endülüsde tevellüd, 638 [m. 1240] de Şâmda vefât etdi. Zâhir ve bâtın ilmlerinde kâmil idi. Fıkh ve kelâm ilmlerinde müctehid idi. Konyaya gelip, Sadreddîn Konevînin dul bulunan vâldesini tezevvüc etmiş idi. Zekâsı pekçok, hâfızası hârikul'âde idi. Sultânlardan, vâlîlerden, beğlerden çok saygı görür, pekçok hediyye gelirdi. Hepsini muhtâçlara dağıtırdı. Çok kitâb yazdı. Yazılarını anlıyabilmek için, âlim olmak lâzımdır. **(Fütûhât-ı mekkiyye)** kitâbı yirmi cilddir. **(Füsûs)** kitâbı çok meşhûrdur. **(Müsâmerat)**ı beş cilddir. Beşyüze yakın kitâb yazmışdır "kaddesallahü teâlâ sirrehül'azîz". 153, 155, 214, 215.

178 — **MURÂD-İ MÜNZÂVÎ:** Eyyûb sultân ile Edirnekapı arasında Nişâncı Mustafâ pâşa caddesindeki (Şeyh Murâd) tekkesinde ilm neşr ediyor, halkı irşâd ediyordu. Bu tekkeyi, şeyhül-islâm minkâri zâde Yahyâ efendinin dâmâdı Kengırılı Mustafâ efendi, medrese olarak yapdırmış ve oğlu Ebülhayr efendi 1144 senesinde şeyh-ül-islâm olup, 1154 [m. 1741] de vefât ile tekkede babasının yanına defn edilmişdir. Muhammed Murâd "kuddise sirruh" 1055 de Kâbilde tevellüd edip, yüksek ilmleri öğrendikden sonra hacca gitdi. Sonra Hindistâna gelerek Müceddidî Muhammed Ma'sûm-i Fârûkînin [1007-1079] "kuddise sirruh" kalbleri cilâlıyan sohbet ve teveccühleri altında yükselerek tekrâr hacca ve

üç sene sonra Bağdâd, İsfehan, Buhârâ, Belh, Semerkand, Mısr, Şâm ve 1092 de İstanbula gelip, hazret-i Hâlid "radıyallahü anh" civârında beş sene neşr-i ulûm ve tenvîr-i kulûb eyledi. Şâm yolu ile dördüncü haccını yapmış, 1120 de tekrâr İstanbula gelip, Sultân Selîm "rahmetullahi aleyh" civârında, Bacaklı efendi menzilinde yerleşmişdir. 1132 [m. 1719] de vefât ederek Ebülhayr efendi tarafından medresesinin dershânesine defn edilmişdir "kaddesallahü teâlâ sirrehül'azîz". Murâd-ı Münzâvî "kuddise sirruh" hakkındaki bilgiyi, (Kâdirî hâne) ismi ile tanınan hânekah-ı İsmâ'îl Rûmî "kuddise sirruh" meşâyih-i kirâmından ve Sultân Abdülhamîd hân-ı sânînin [1258-1336 hicrî, Çemberlitaşda Sultân Mahmûd türbesinde] meclis-i meşâyih reîsi, şerîf Ahmed Muhyiddînin [1327] **(İstanbul tekâyâsı)** risâlesinden aldık. Büyük zahmet ve fedâkârlıkla hâzırlanmış olan bu risâle, İstanbul halkına asrlar boyunca feyz ve irfân saçan yüzlerle ahlâk ve fazîlet yuvasını ve bunlarda parlıyan binlerle ilm ve nûr kaynaklarını ve bunların kalblerini aydınlatdıkları zemânları güzel bir san'atla göstermekde olup, cidden kıymetli bir târîh hazînesidir. Murâd-ı Münzâvînin "kuddise sirruh" ilmin ve târîhin kıymetli bir âbidesi olan mubârek türbesi yıkılmak üzere iken, 1402 [m. 1982] senesinde, askerî hükûmet tarafından ta'mîr ve tezyîn edilmişdir. 141.

179 **— MÜRRE BİN KÂ'B** "radıyallahü anh": Eshâb-i kirâmdandır. Şâmda yerleşdi. Elliyedi [57] senesinde vefât etdi. Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" yedinci babasının ismi de, Mürre bin Kâ'b idi. Bunun bir oğlundan **(Benî Mahzûm),** ikincisinden **(Benî Teym),** üçüncüsünden **(Benî Hâşim)** kabîleleri hâsıl oldu. Resûlullah üçüncü, Ebû Bekr ikinci, Ebû Cehl birinci kabîledendir. 122.

180 **— MÛSÂ KÂZIM:** İmâm-ı Ca'fer Sâdıkın oğludur. On iki imâmın yedincisidir. 129 yılında Medînede tevellüd, 186 [m. 802] de Bağdâdda vefât etdi. Kâzımiyye denilen mahallededir. Zühd ve takvâsı, kerem ve cömerdliği ile meşhûrdur. Siyâsete hiç karışmadığı hâlde, halîfe Muhammed Mehdî, kendisini Medîneden Bağdâda getirip habs etdi. Sonra, halîfe Hârûn da habs etdi ve zindanda vefât etdi. Kâzımiyye mahallesi, Bağdâdın on kilometre şimâl garbında, Dicle nehrinden beş kilometre içerdedir. Türbesi çok süslü olup, yanında büyük câmi' vardır. Dicle kenârında, İmâm-ı a'zamın türbesi vardır. 36, 158, 311, 318, 389.

181 **— MÜSEYLEME-TÜL-KEZZÂB:** Vakt-i se'âdetde Yemâme tarafından Peygamberlik iddi'a eden bir adam olup, önce islâma gelmiş iken, sonra mürted olup, çok kimseleri kendine bağ-

ladı. Resûlullah efendimize bir mektûb gönderip, kendilerine inandığını, fekat kendisinin de Peygamber olduğunu bildirdi. Arabistânın yarısı senin, yarısı benim olsun dedi. O sırada Resûlullah vefât edince, hazret-i Ebû Bekr, hilâfetinin ikinci yılında, Hâlid bin Velîd kumandasında asker gönderip, şiddetli harb oldu. İki tarafdan, yirmibin kişi öldü. Mürtedler mağlûb ve mahv olup, Müseyleme, Vahşî "radıyallahü anh" tarafından öldürüldü. 117, 312, 323, 387, 408.

182 — **MÜSLİM:** Ebülhüseyn Müslim bin Haccac Kuşeyrîdir. Hadîs imâmıdır. **(Sahîh-i Müslim)** kitâbı, Buhârîden sonra, en kıymetli hadîs kitâbıdır. 206 [m. 821] da Nişâpûrda tevellüd, 261 [m. 875] de yine orada vefât etdi. Ahmed ibni Hanbelin talebesi idi. Kitâbında yedibinikiyüzyetmişbeş hadîs-i şerîf vardır. Bunları, üçyüzbin hadîs arasından seçmişdir. İmâm-ı Buhârî ile Nişâpûrda buluşdu. Çok sevişdiler. Buhârî-i şerîfde de yedibinikiyüzyetmişbeş hadîs-i şerîf vardır "rahime-hullahü teâlâ". 15, 120, 165, 330.

183 — **MÜSTAĞFİRÎ:** Ebül' Abbâs **(Kitâbülvefâ)** yazarıdır "rahime-hullahü teâlâ". 129.

184 — **MÜZENÎ:** Ebû İbrâhîm İsmâ'îl bin Yahyâ, Şâfi'î mezhebi fıkh âlimlerindendir. İmâm-ı Şâfi'înin talebesi idi. Fıkh, kelâm ve hadîs ilmlerinde çok üstün idi. Vera' ve takvâ sâhibi idi. 175 de Mısrda tevellüd ve 264 [m. 878] de Mısrda vefât etdi. Karâfe-tüs-sugrâ kabristânında imâm-ı Şâfi'înin yanındadır. Şâfi'î mezhebi fıkhını toplıyan ve kitâblara geçiren budur. Çeşidli kitâbları vardır. **(El-muhtasar)** kitâbı meşhûrdur "rahime-hullahü teâlâ". 59.

185 — **NECCÂRZÂDE:** Mustafâ Rıdâüddîn efendi, İbrâhîm efendinin oğludur. 1090 senesinde Şebin Karahisârda tevellüd etdi. Küçük iken, pederi vefât etdi. Onyedi yaşında iken, Beşiktaşda Sinan pâşa câmi'i yanındaki medresede müderris oldu. Bu esnâda Üsküdârda Azîz Mahmûd Hüdâyî mescidi imâmı Ya'kûb efendinin babası olan odabaşı Fenâyı efendinin derslerinden feyz alarak cilvetiyye icâzetini ihraz eyledi. Beşiktaş mevlevihânesi imâmı Memiş efendiden Mesnevî okudu. Moskof gazâsına iştirâk edip, zaferden dönerken Edirnede Arabzâde hâcı Muhammed İlmî efendiden 1123 de Müceddidiyye icâzetnâmesi aldı. Arabzâde Muhammed efendi, Ebû Abdüllah Muhammed Semerkandînin talebesi olup 1130 da Edirnede vefât eyledi. Semerkandî de, Ahmed Yekdest Cüryânînin, bu da, Urvet-ül-vüska Muhammed Ma'sûm-ı müceddidî Serhendînin talebesidir. Bir sene sonra Beşiktaşda Sinan pâşa câmi'i yanında satın aldığı arsaya bir mescid yapdırarak,

burada müceddidiyye ma’rifetlerini neşr ve **(Tuhfet-ül-irşâd)** kitâbını te’lîf eyledi. 1153 de hac ve ziyâret-i haremeyn ile şereflendi. Ahmed Yekdestin talebesinden, Eğrikapıda Karamânî mescidi imâmı tatar Ahmed efendi ile sohbetleri meşhûrdur. Sadr-ı a’zam Hakîmbaşı Nûh efendinin oğlu Alî pâşanın altı-mermerde Cerrâhpâşa hastahânesi karşısındaki câmi’i 1147 de yapılınca, buranın ilk vâ’izi oldu. 1159 [m. 1746] da vefât etdi. Yukarıdaki bilgiler, talebesinden Ömer Nüzhet efendinin **(Menkıbe-i Evliyâiyye fî-ahvâl-i Ridâiyye)** kitâbından alındı. Yerinde, oğlu Muhammed Sıddîk efendi ilm ve feyz vermeğe başladı. Bunun talebesinden biri Muhammed Agâh efendidir. Bundan, Muhammed Emîn Kerkütî, bundan da, Alî Behçet Konevî, bundan da, hâfız Feyzullah efendi feyz alarak kemâle ermişlerdir. Feyzullah efendi, Murâdiyye mescidi imâmı ve kurrâ hâfızlarının reîsi idi. Çarşambada **(Dâr-ül-mesnevî)**de mesnevî okuturdu. Bunun da talebesinin meşhûru, Seyyid Muhammed Niyâzi bin Mustafâ efendidir. Bu da, Seyyid Mahmûd Lütfullah bin Muhammede icâzet vermişdir.

Muhammed Sıddîk efendide onbir yaşında iken zuhûr eden fıtık illeti, vefâtına kadar devâm etmişdir. Pederi gibi hârika ve kerâmetleri meşhûr oldu. Rûmeli-hisârdaki yalısında va’z ve nasîhat eder. Haftada bir gün Beşiktaşa gelir hatm okurdu. Onbir ay, Azîz Mahmûd Hüdâyî mescidinde de vazîfe ifâ eyledi. Eyyûbdeki Kaşgâri mescidinden biri gelip, hocaları Îsâ efendinin şifâ bulması için düâ istedikde (Selâmet-i hâtimesi için fâtiha okuyalım!) dedi. Îsâ efendinin o sâatda vefât etdiği sonra anlaşıldı. Kendisi 1208 [m. 1794] senesinde Rûmeli-hisârında vefât edip, Sinan pâşa câmi’i şimâl dıvarı önündeki mescidinde, pederinin yanına defn edildi “rahime-hümullahü teâlâ”. Dâmâdı İsmâ’îl Hakkı efendi kâim-i makâmı oldu. Bu bilgiler, **(Makalât-i Sıddîkiyye)** kitâbından alındı.

Ebû Abdüllah Semerkandînin **(Muhtasar-ül-vilâye)** kitâbını Rıdâüddîn efendi, fârisîden türkçeye terceme etmişdir. Bu terceme ve **(Ahvâl-i Rıdâiyye)** risâlesi ve mevlânâ Câmînin gazelinin Arabzâde tarafından türkçeye tercemesi ve Muhammed Sıddîk efendinin **(Esfâr-ı erbe’a)** risâlesi ve Faik Ömer efendinin **(Makalât-i Sıddîkıyye)** kitâbı, bir arada olarak matba’a-i âmirede 1272 [m. 1856] senesinde tab’ olunmuşdur.

186 — **NESEFÎ:** Meymûn bin Muhammed Nesefî kelimesine bakınız. 118.

187 — **NEVEVÎ:** Yahyâ bin Şeref Muhyiddîn Nevevî büyük âlimlerdendir. Şâfi’î mezhebindendir. Hadîs-i şerîfleri toplaması ve açıklaması ile tanınmışdır. 631 [m. 1233] de tevellüd ve 676 [m.

1277] da Şâm şehrinde vefât etdi “rahime-hullahü teâlâ”. Şâm kâdılkudâtı olan büyük âlim imâm-ı Subkî [683-756] imâm-ı Nevevînin evini ziyâret etdiği zemân, basmışdır diyerek, yerlere sakallarını sürmüşdür. Çok kitâb yazdı. Hadîs âlimlerinin hâl tercemelerini bildiren **(Tehzîb-ül-esmâ), (Uyûn-ül-mesâil), (Hadîs-i erba’în)** ve Şâfi’î fıkhını bildiren **(Minhâc)** kitâbları meşhûrdur. **(Minhâc)**, imâm-ı Râfi’înin **(Muharrer)** kitâbının muhtasarıdır. 53, 106, 175, 202, 203, 348, 382, 406.

188 — **NİŞÂNCI-ZÂDE:** Muhammed bin Ahmed bin Muhammed bin Ramezân, meşhûr **(Mir’ât-i kâinât)** kitâbının sâhibidir. Ramezân zâde emîr Muhammedin torunudur. 962 de tevellüd, 1031 [m. 1622] de Edirne yolunda vefât etdi. Edirne kâdîsı idi. Kitâbları vardır “rahime-hullahü teâlâ”. 9, 247.

189 — **NÛH ALEYHİSSELÂM:** Elli yaşında Peygamber oldu. Küfr ve şirke dalmış olan kavmini dokuzyüzelli sene doğru yola çağırdı, nasîhat etdi ise de kabûl etmediler. Beşyüz yaşında iken, çoluk çocuğunu ve hayvanlardan birer çift alacak büyüklükde gemi yapması emr oldu. Zâten marangozluk yapardı. Gemiyi yapdı. O zemânın mü’minleri olan zevcesini ve Hâm, Sâm ve Yâfes adındaki üç oğlunu ve bunların zevcelerini ve her hayvandan birer çift alarak gemiye bindi “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem”.

Allahü teâlâ, tûfân geleceğini, herkesin boğulacağını, yalnız Nûh “aleyhisselâm” ile çoluk çocuğunun kurtulacağını haber vermişdi. Ken’an adındaki dinsiz olan, inanmıyan oğlunu da gemiye çağırdı. (Gemiye binmiyenler boğulacak) buyurdu. Binmedi. (Ben dağlara çıkar kurtulurum) dedi. Nasîhat ederken, sular kabardı. Bir dalga gelip, Ken’anı götürdü. Boğuldu. Nûh “aleyhisselâm”: (Yâ Rabbî! Çocuklarımı kurtaracağını bildirmişdin. Oğlumu boğdun) dedi. Allahü teâlâ, **(Onu sana oğul kabûl etmiyorum. O, inanmadı. Kâfir olan, müslimânın çocuğu sayılmaz!)** buyurdu. Yer yüzünü su kapladı. Her canlı boğuldu. Yer yüzü, yüzelli gün su altında kaldı. Geminin ateşi yanıyor, kazanı kaynıyor, dalgalar arasında yüzüyordu. Sular çekilince, gemi Cûdî dağının tepesine oturdu. Karaya çıkdılar. İnsanlar, yeniden bu üç oğlundan türemeğe başladı. Sâmın evlâdından Arablar, Süryânîler, İbrânîler ve Sâmî ırklar, Hâmdan Zenciler, Habeşler, Ken’ânîler, Nemrud kavmi (Âsûrîler), Yâfesden, Acem, Rum, Türk ve Asyalılar meydâna geldi. Amerika ve diğer adalar ehâlisi, hep bunların hicret etmesinden, yayılmasından hâsıl oldu. Bu husûsda yeni edinilen fennî bilgiler, Tam İlmihâl **(Se’âdet-i Ebediyye)** kitâbında yazılıdır. Lütfen okuyunuz! 23, 29, 95, 192, 256.

190 **— OSMÂN BİN AFFÂN:** Osmân bin Affân bin Ebil'âs bin Ümeyye bin Abd-i Şems, Eshâb-ı kirâmın büyüklerinden, Cennet ile müjdelenen on kişinin üçüncüsü ve Resûlullahın "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" dâmâdı ve halîfelerin üçüncüsüdür. Talha ve Zübeyrden önce îmâna geldi. Îmâna gelenlerin beşincisidir. Zevcesi hazret-i Rukayye ile Habeşistâna iki kerre hicret etdi. Medîneye de hicret etdi. Rukayye ağır hasta olduğundan, Bedr gazâsına götürülmedi. Zafer haberi geldiği gün, Rukayye vefât etdi. Resûlullah, ikinci kızı Ümm-i Gülsümü Osmâna verdi. Bunun için, hazret-i Osmâna, zinnûreyn (iki nûr sâhibi) denildi. Rukayyeden, Abdüllah adında bir oğlu olup, hicretin dördüncü yılı, altı yaşında vefât etdi.

Hazret-i Osmân tüccâr idi. Çok zengin idi. Bütün malını ve mülkünü Resûlullah için fedâ etdi. Hadîs-i şerîfler ile medh olundu. Hilmi ve hayâsı pek fazla idi. 24. cü senesinin birinci günü halîfe oldu. Zemânında Horasan, Hindistân, Mâverâünnehr, Semerkand, Kıbrıs, Kafkasya, Afrikanın birçok yerleri ve Endülüs feth edildi. Acem devletini târîhden sildi. Amcası oğlu Mervân bin Hakemi vezîr yapdı. Abdüllah bin Sebe' adındaki Yemenli bir yehûdî, müslimân şekline girerek, islâmiyyeti içerden parçalamağa, yıkmağa uğraşdı. Medînede çok çalışdı ise de, başaramıyacağını anlayıp Mısrda, fitne, fesâd yaymağa başladı. Câhil ve serseri Mısr çingenelerini aldatarak bir çapulcu alayı Medîneye gelip, 35. ci yılda halîfeyi şehîd etdiler. 82 yaşında, Kur'ân-ı kerîm okurken şehîd oldu. Bakî'dedir "radıyallahü teâlâ anh". Vehhâbîler, türbesini yıkdı. Orta boylu, kaba sakallı, buğday benizli, şanlı bir zât idi. Hazret-i Ebû Bekrin topladığı Kur'ân-ı kerîmi çoğaltarak vilâyetlere dağıtdı. 13, 17, 18, 21, 22, 23, 28, 44, 49, 60, 61, 62, 63, 66, 71, 73, 75, 76, 77, 79, 82, 111, 118, 120, 121, 122, 123, 124, 129, 163, 166, 167, 174, 175, 177, 179, 180, 185, 189, 201, 203, 205, 206, 207, 208, 209, 211, 220, 223, 224, 238, 246, 250, 251, 252, 258, 259, 266, 279, 304, 309, 323, 325, 326, 330, 340, 341, 353, 354, 355, 383, 397, 408.

191 **— OSMÂN BİN ALÎ:** Tâc-ü-islâm denir. 124.

192 **— OSMÂNLI SULTÂNLARI** "rahime-hümullahü teâlâ": Osmânlı devleti Osmân gâzî tarafından 699 [m. 1299] da Söğüd kasabasında kuruldu. Yeni şehri paytaht yapdı. Oğlu Sultân Orhan tarafından Bursa şehri 726 da rumlardan alınarak paytaht yapıldı. Birinci Murâd hân tarafından 767 [m. 1364] de Edirne ve Fâtih Sultân Muhammed tarafından 857 [m. 1453] de İstanbul paytaht yapıldı. Devletin dîni, **(İslâmiyyet)** idi. Kanûnlar ve bü-

tün sosyal işler ve ferdlerin güzel ahlâkları, hep islâm dîninden hâsıl oluyordu. Hafta tâtili perşembe günü zevâl vaktinde başlıyor, Cum'a günü gurûb vaktinde temâm oluyordu. Müslimânlar ile berâber başka dinden olanlar da, ibâdetlerini, ticâretlerini serbest yapıyorlar, râhat yaşıyorlardı. İnsan haklarına, adâlete tâm kavuşdukları için, çoğu müslimân oluyordu. Osmânlı sultânları 923 [m. 1517] den i'tibâren bütün müslimânların halîfeleri oldular. Her işlerinde islâmiyyete uydular. Altıyüzyirmiüç sene islâmiyyete hizmet etdiler. Âlûsî, **(Gâliyye)**nin doksanbeşinci sahîfesinde diyor ki, **(Yeryüzünü sâlih kullarıma mîrâs bırakırım)** âyet-i kerîmesinin Osmânlı sultânlarını övdüğünü, Abdülganî Nablüsî bildirmekdedir. **(Burhân)** kitâbı da bunu yazmakdadır. 1326 [m. 1908] de halîfelerin salâhiyyetleri sınırlandı. 1340 [m. 1922] Devletin ve 3 Mart 1342 [m. 1924] de hilâfetin sonu oldu. Osmânlı toprakları üzerinde kurulan küçük arab devletleri, Avrupalıların kontrolü altında kaldı. İkinci cihân harbinden sonra da, başlarına geçen din câhili, sosyalist siyâset adamları, islâmiyyeti içerden yıkdılar.

Mülkiyye-i şâhâne, ya'nî siyasal bilgiler mektebinin müdîri Abdürrahmân Şerefüddîn beğ 1309 [m. 1891] da İstanbulda basılmış olan **(Târîh-i devlet-i Osmâniyye)** kitâbında diyor ki, (Osmânlı devletinin müessisi olan sultân Osmân, Yeni şehrde son günlerini yaşarken, oğlu sultân Orhân gelip, Bursa şehrinin feth edildiğini müjdeledi ve babasının hayr düâsına ve aşağıdaki nasîhatlarına kavuşdu.

Âkıbet-i kâr budur herkese, Bâd-i fenâ pîr ve civâna ese,

Azm-i beka eylersem ben bu dem, İkbâl ile ol muhterem!

Çünki, senin gibi halef koymuşam, Rıhlet edersem bu cihândan ne gam.

Lîk vasıyyet ederim gûş kıl! Gayrı gam-ı denî ferâmûş kıl!

Ey sâhib-i ikbâl-ü câh! İtmeyesin cânib-i zulme nigâh!

Adl ile bu âlemi âbâd kıl! Resm-i cihâd ile beni şâd kıl!

Râh-ı cihâd içre edip ictihâd, Memleketde kıl adl-ü dâd!

Eyle ri'âyet ulemâya temâm. Tâ-ki bula, Şerî'at nizam!

Her nerede işidesin ehl-i ilm. Göster ona rağbet-ü hilm!

Asker ve mal ile gurûr eyleme! İlm ehlini dûr eyleme!

Şer'dir mâye-i şâhî ve bes! Şer'a muhâlif işe etme heves!

Matlabımız dîn-i Hudâdır! Mesleğimiz râh-i Hudâdır!

Yoksa, kuru mihnet ve gavga değil, Şâh-ı cihân olmağı da'vâ değil!

Nusrat-i din maksad bana. Bu maksadıma kasd yaraşır sana!

Âleme in'âmını âm et! Memleket emrini temâm idegör!

Şâh ki, ihsân ile bî-gânedir, Saltanat ismi ona efsânedir!

Hıfz-ı ri'âyaya çalış rûz-ü şeb! Karîn ola sana lutf-i Rab!

(Tâc-üt-tevârîh)

Osmân gâzînin bu nasîhati, Osmânlı devletinin Anayasasının çekirdeği oldu. Osmânlı sultânları, tervîc-i ulûmu, teshîr-i memâlikden aşağı tutmadılar. Erbâb-ı ilm-ü kemâli dâima takdîr ve tergîb eylediler. Hattâ, bunları sâir devlet erkânına takdîm eylediler. Devletin hâl ve mesleği îcâbı olarak, en evvel ve en ziyâde mazhar-i rağbet ve teşvîk olan ulûm-i arabiyye ve şer'ıyye idi. Pâdişâhlar, gerek umûr-i harbiyyede ve gerek masâlih-i kanûniyyede ahkâm-ı şer'ı şerîfe tevessül ile yükseldiler ve kuvvetlendiler. Bütün işlerinde ulemâ ile istişâre eylediler. Nizâmât-i devletin vad' ve tanzîmini onlara havâle eylediler. İdârî mesûliyyetlere onları da teşrîk eylediler. Bunun için, Osmânlı devletinde ulemâ sınıfı bir mevkı'i muhterem ihrâz eyledi. Böylece, korkutmağa dayanmakdan ziyâde, adâleti yerleşdiren kanûnlar yapıldı.

İlk olarak Orhân gâzînin büyük kardeşi Alâüddîn pâşa Bursa kâdîsı ve büyük âlim Çendereli kara Halîl efendi **(Osmânlı devleti Kanûn-i esâsîsi)**ni hâzırladılar. 729 [m. 1329] senesinde, sultân Orhân ismi ile para basıldı. Askerlik kanûnları yapıldı. Devletin binâsı kuvvetli temeller üzerine kuruldu. Fâtih sultân Muhammed hân altı dil biliyordu. Molla Gürânî hazretleri, Bursa kâdîsı iken Evkafa dâir bir fermâna (İslâmiyyete mugâyirdir) diyerek isti'fâ etdiğinde, Fâtih sultân Muhammed hân, özr dilemişdir. Fâtih âlimlerle istişâre ederek, ahkâm-ı şer'i şerîfe uygun kanûnlar hâzırladı. Bu kanûnlar, Kanûnî sultân Süleymân tarafından ikmâl olunarak, devletin anayasası son şeklini aldı.) Abdürrahmân Şerefüddîn beğin yazısı temâm oldu.

1253 [m. 1837] de hâriciyye nâzırı olan Mustafâ Reşîd pâşa, Londrada elçi iken mason olmuşdu. Mason arkadaşı olan İstanbuldaki ingiliz sefîri Lord Redcliffe ile yeni kanûnlar hâzırladı. Bir kahraman ve başarılı diplomat tanınarak nüfûz sağlamak için, batılı devletlerle sulh ve sükûn havası kurdular. Rus harblerinden ve vehhâbî eşkiyâsının işkencelerinden usanmış olan millet, batıdan esen bu sulh dalgalarına aldandı. **(Gülhâne hatt-ı hümâyûnu)**nun yaldızlı kelimelerine inandılar. 26 Şa'bân 1255 [m.

1839] de Gülhâne meydânında Reşîd pâşanın i'lân etdiği bu yeni Anayasa, din kardeşliği yerine başka kardeşliklerin teşekkülüne yol açdı. İslâmın güzel ahlâkı yerine, batının kötü âdetlerini getirdi. İstanbulda ve sonra Selânikde ingiliz, fransız mason locaları açıldı. Buralarda aldatılanların tatlı, yaldızlı sözleri ve bol va'dleri ile milletin aklı, idrâki uyuşduruldu. Böylece, Osmânlılara batının ilk zehrli hançeri saplandı. Koca Osmânlı İmperatorluğunun içerden yıkılması, parçalanması plânlarının birinci ve en te'sîrli adımı atılmış oldu. Yeni cülûs etmiş olan, onsekiz yaşındaki sultân Abdülmecîd hân da, bu mason oyununun içyüzünü anlıyamadı.

1967 senesinde basılmış olan **(Yeni Türkiye Târîhi)**nin onikinci cildinde, özet olarak diyor ki, **(Tanzimât Hattı Hümâyûnu)** Reşîd pâşanın eseri olduğu gibi, 1272 [m. 1856] de yayınlanan **(İslâhât Hattı Hümâyûnu)** da Âlî pâşanın eseridir. Bu yeni fermânı için, çok kimse tarafından tenkîd edildi. Bu târîhe kadar aslâ askere alınmıyan hıristiyan tebe'a da asker olmak hakkını aldı. Zimmîlerden alınmakda olan **(Cizye)** ismindeki islâmî vergi kaldırıldı. Müslimân millet, bunları fikren kabûl etmemişdi. Âlî, Füâd, Cevdet, Safvet ve Vefîk pâşaları, Mustafâ Reşîd pâşa yetişdirdi. Âlî ve Füâd pâşalar da, kıskançlık veyâ uzağı görememezlik yüzünden [millet hayrına] birşey yapmadılar. İmperatorluğu yıkıma götürdüler. 1284 [m. 1868] Mayıs ayında **(Şûrâyı Devlet)** ya'nî Danıştay açılırken sultân Abdül'azîz hânın okuduğu nutku Âlî pâşa hâzırlamışdı. Sadr-ı a'zam Âlî pâşanın 1287 [m. 1871] de Bebekdeki yalısında veremden ölmesine, Nâmık Kemâl, Ziyâ pâşa ve Alî Suâvî gibi fikr adamları sevindiler. Ziyâ pâşa, onu hayâtda iken de çok hicv ederdi. Çünki, Ziyâ pâşa sadr-ı a'zam olmak, Nâmık Kemâl de, hâriciyye nâzırı olmak, Âlî ve Füâd pâşalar ekibi yerine imperatorluğu idâre etmek istiyorlardı. **(Türkiye târîhi)**nden yapılan özetleme temâm oldu.

Âlî pâşanın **(İslâhât kanûnu)** ve **(Şûrâyı devlet)**in başına Midhat pâşayı getirmesi, Osmânlı devletinin islâmiyyetden bir mikdar dahâ uzaklaşmasına sebeb olarak, fikrlerin ve nihâyet imperatorluğun bölünmesine yol açdı. 1288 [m. 1872] de Sadr-ı a'zam olan Midhat pâşa, devlet idâresini, hele dış siyâseti hiç bilmiyordu. Üstelik yabancı dile de vâkıf değildi. İngilterede mason yapıldı. Mısr hidivi İsmâ'îl pâşadan yüzelli altın rüşvet alarak, ona Avrupadan borç alabilme hakkını veren bir fermân çıkarması ve açığı olan büdçeyi vâridâtı fazla göstererek pâdişâhı aldatmak istemesi sebebi ile iki buçuk ay sonra azl olundu.

1293 [m. 1876] son ayında tekrâr Sadârete getirildi. Şûrâyı devlet re'îsi iken Abdülhamîd hân ile anlaşarak hâzırlamış olduğu **(Birinci Meşrûtiyyet Kanûn-i esâsîsi)**ni, sadâretinin dördüncü günü i'lân eyledi. Midhat pâşanın başkanlığında, Ziyâ pâşanın ve şâir Nâmık Kemâlin de katıldığı bir hey'etin hâzırladığı bu anayasanın ba'zı maddelerini, insan haklarına, devletin hâkimiyyetine uymadığını söyliyerek Abdülhamîd hân haklı olarak, değişdirmişdir.

Hicretin 1293 senesi Zilhicce ayında ve mîlâdın 1876 senesinin son ayında, sultân Abdülhamîd hânın ta'dîl ve tasdîk etdiği **(Devlet-i Osmâniyye Kanûn-i esâsîsi)**, ya'nî anayasası, 1334 [m. 1916] senesi **(İlmiyye sâlnâmesi)** ya'nî diyânet takvîmi başında yazılıdır. Bu Osmânlı anayasası 121 madde olup, bunlardan ba'zısı şöyledir:

Madde: 1 — Devlet-i Osmâniyye, Memâlik ve Kıta'ât-i hâdırayı ve Eyâlât-i mümtâzeyi muhtevî ve yek-vücûd olmakla, hiçbir zemânda, hiçbir sebeble tefrîk kabûl etmez.

Madde: 3 — Saltanat-i seniyye-i Osmâniyye, hilâfet-i kübrâyı islâmiyyeyi hâiz olarak, sülâle-i Âl-i Osmândan üsûl-i kadîmesi vech ile ekber-i evlâda âiddir. Zât-i hazret-i pâdişâhî hîn-i cülûslarında meclis-i umûmîde ve meclis müctemi' değilse, ilk ictimâ'ında şer'ı şerîf ve kanûn-i esâsî ahkâmına ri'âyet ve vatan ve millete sadâkat edeceğine yemîn eder.

Madde: 4 — Zât-ı hazret-i pâdişâhî haseb-ül-hilâfe, dîn-i islâmın hâmîsi ve bil-cümle tebe'a-yı Osmâniyyenin hükümdâr ve pâdişâhıdır.

Madde: 5 — Zât-i hazret-i pâdişâhînin nefs-i humâyûnu mukaddes ve gayr-i mes'ûldür.

Madde: 8 — Devlet-i Osmâniyye tabi'ıyyetinde bulunan efrâdın cümlesine, herhangi din ve mezhebden olursa olsun, bilâistisnâ **(Osmânlı)** tâbir olunur. Osmânlı sıfatı, kanûnen mu'ayyen olan ahvâle göre istihsâl ve idâ'a edilir.

Madde 10 — Hürriyyet-i şahsiyye her dürlü te'arruzdan, masûndur. Hiç kimse, şer' ve kanûnun ta'yîn etdiği sebeb ve sûretden mâ'adâ bir behâne ile tevkîf ve mücâzât olunamaz.

Madde: 11 — Devlet-i Osmâniyyenin dîni, Dîn-i islâmdır. Bu esâsı vikâye ile berâber, âsâyiş-i halkı ve âdâb-i umûmiyyeyi ihlâl etmemek şartı ile memâlik-i Osmâniyyede ma'ruf olan bil-cümle edyânın serbestîyi icrâsı ve cemâ'at-i muhtelifeye verilmiş olan

imtiyâzât-i mezhebiyyenin kemâ-kân ceryânı devletin taht-ı himâyetindedir.

Madde: 21 — Herkes üsûlen mütesarrıf olduğu mal ve mülkden emîndir. Menâfi'i umûmiyye için lüzûmu sâbit olmadıkça ve kanûnu mûcibince değer-i behâsı peşin verilmedikçe, kimsenin tesarrufunda olan mülk alınamaz.

Madde: 118 — Kavânîn ve nizâmâtın tanzîminde, mu'âmelât-i nâsa evfak ve ihtiyâcât-i zemâna evfak ahkâm-i fıkhiyye ve hukûkıyye ile âdâb ve mu'âmelât esâs ittihâz kılınmalıdır.

Madde: 120 — Devlet-i Osmâniyyenin temâmiyyet-i mülkiyyesini ihlâl ve şekl-i meşrûtiyyet ve hükûmeti tagyîr ve kanûn-i esâsî ahkâmı hilâfatında hareket ve anâsır-i Osmâniyyeyi siyâseten tefrîk etmek maksadlarından birine hâdim veyâ ahlâk ve âdâb-i umûmiyyeye mugâyır cem'ıyyetler teşkîli memnûdur.

Midhat pâşa şımarık sözlerle sultâna ve devlet adamlarına hakâret etdiği için ve içki meclislerinde devlet esrârını fâş etdiği için ve şahsına bağlı **(Millet askeri)** nâmı ile husûsî asker toplaması gibi kanûn dışı hareketlerinden dolayı, 1294 [m. 1877] Şubat ayında sadâretden azl ve İtalyaya nefy olundu. 1295 [m. 1878] Şubat ayında da **(Meclis-i Meb'ûsân)** kapatılarak birinci meşrûtiyyete son verildi. Hakîkatda, Abdülhamîd hân, irâde-i seniyye ve Meclis-i vükelâ (Bakanlar kurulu) karârı ile meclisi ta'tîle sevk etdi. Meşrûtiyyeti ve Anayasayı ilgâ etmedi. Meclisi ve bu Anayasayı ilgâ etmiş olsaydı belki de haklı ve isâbetli iş yapmış olurdu. Çünki, bu Anayasa, rum, ermeni ve yehûdîleri meclise sokmuş, türk meb'ûsların sayısı yarıyı bulmamışdı. Ba'zı meb'ûslar, kendi dillerinin de resmî dil olmasını istemiş, muhtâriyyet, bağımsızlık isteyenleri de olmuşdu. Alman büyük devlet adamı Bismark, müşîr (Mareşal) Alî Nizâmî pâşaya: (Bir devlet, millet-i vâhideden mürekkeb olmadıkça, parlamentosunun fâidesinden ziyâde mazarratı olur) demiş, millet meclisinin dağıtılmasını yerinde bulmuşdur.

Rus orduları, Yeşilköyde iken, 1295 [m. 1878] Mayıs ayında, şu'ûru avdet etmiş olan beşinci Murâdı tekrâr tahta çıkararak kendi de Sadr-ı a'zam olmak sevdâsı ile, gazeteci Alî Suâvî, Çırağan serâyını basdı. Beşiktaş muhâfızı Hasân pâşa, asâsını Alî Suâvînin kafasına vurarak, onu ve sonra ihtilâlci Balkan göçmenlerinden yirmiüçünü öldürdü. Darbe hareketi iki sâatda basdırıldı.

Osmânlı sultânları otuzaltı aded olup, onüçüncüsünde tavak-

kuf [duraklama], yirmincisinde inhitât [gerileme] devrleri başlamışdır. Otuzaltı sultânın ismleri aşağıdadır:

Sıra No:		İsmi ve Babası	Tevellüdü	Cülûsu	Vefâtı
1	Sultân	Osmân bin Ertuğrul gâzî	656	699 [1299]	726 [1326]
2	”	Orhan bin Osmân hân	687	726 [1326]	761 [1359]
3	”	Murâd bin Orhân hân	726	761 [1359]	791 [1389]
4	”	Bâyezîd bin Murâd hân	761	791 [1389]	805 [1403]
		Saltanatda onbir sene fâsıla olmuşdur.			
5	”	Muhammed bin Bâyezîd hân	790	816 [1413]	824 [1421]
6	”	Murâd bin Muhammed hân	806	824 [1421]	855 [1451]
7	”	Fâtih Muhammed bin Murâd hân	833	855 [1451]	886 [1481]
8	”	Bâyezîd bin Muhammed hân	851	886 [1481]	918 [1512]
9	”	Selîm bin Bâyezîd hân	872	918 [1512]	926 [1520]
10	”	Süleymân bin Selîm hân	900	926 [1520]	974 [1566]
11	”	Selîm bin Süleymân hân	929	974 [1566]	982 [1574]
12	”	Murâd bin Selîm hân	953	982 [1574]	1003 [1595]
13	”	Muhammed bin Murâd hân	974	1003 [1595]	1012 [1603]
14	”	Ahmed bin Muhammed hân	998	1012 [1603]	1026 [1617]
15	”	Mustafâ bin Muhammed hân	1000	1026 [1617]	
16	”	Osmân bin Ahmed hân	1013	1027 [1618]	1031 [1622]
—	”	Mustafâ bin Muhammed hân		1031 [1622]	1048 [1639]
17	”	Murâd bin Ahmed hân	1020	1032 [1623]	1049 [1640]
18	”	İbrâhîm bin Ahmed hân	1024	1049 [1640]	1058 [1648]
19	”	Muhammed bin İbrâhîm hân	1051	1058 [1648]	1103 [1691]
20	”	Süleymân bin İbrâhîm hân	1052	1099 [1687]	1102 [1691]
21	”	Ahmed bin İbrâhîm hân	1053	1102 [1691]	1106 [1695]
22	”	Mustafâ bin Muhammed hân	1074	1106 [1695]	1115 [1703]
23	”	Ahmed bin Muhammed hân	1084	1115 [1703]	1149 [1736]
24	”	Mahmûd bin Mustafâ hân	1108	1143 [1730]	1168 [1754]
25	”	Osmân bin Mustafâ hân	1112	1168 [1754]	1171 [1757]
26	”	Mustafâ bin Ahmed hân	1129	1171 [1757]	1187 [1773]
27	”	Abdülhamîd bin Ahmed hân	1137	1187 [1773]	1203 [1789]
28	”	Selîm bin Mustafâ hân	1175	1203 [1789]	1223 [1808]
29	”	Mustafâ bin Abdülhamîd hân	1193	1222 [1807]	1223 [1808]
30	”	Mahmûd bin Abdülhamîd hân	1199	1223 [1808]	1255 [1839]
31	”	Abdülmecîd bin Mahmûd hân	1237	1255 [1839]	1277 [1861]
32	”	Abdül'azîz bin Mahmûd hân	1245	1277 [1861]	1293 [1876]
33	”	Murâd bin Abdülmecîd hân	1256	30 Mayıs 1876	1322 [1904]
34	”	Abdülhamîd bin Abdülmecîd hân			

			1258 [m. 1842]	1293 11 Şa’bân[1876 1 Eylül]	1336 [1918]
35	”	Reşâd bin Abdülmecîd hân	1260	1327 [1909]	1336 [1918]
36	”	Vâhideddîn bin Abdülmecîd hân	1277	1336 [1918]	1344 [1926]

Osmânlı devleti Avrupada Viyana ve Karpat dağlarına kadar yayıldı. Macaristan, Romanya, Basarabya, Kırım ve Asyada Hemedan ve Tebrîz ve Basra Körfezi, Ummân denizi sâhilleri ve Afrikada Sûdan, Büyük sahra, Libya, Tunus, Cezâyir ele geçdi.

Devletin kurulması ve genişlemesi harb ile olduğu için, harb sanâyi’inde çok ileri gidildi. Avrupada ateşli silâhları ilk olarak Osmânlılar kullandı. Hicretin dokuzuncu ve onuncu asrlarında Osmânlı fen adamlarının yapdıkları toplar ve koruganlar, Avrupada harb tekniğinin başlamasında numûne oldu. Şimdi, Midilli, İstanbul buğazı ve Van istihkâmlarında (Mustafâ ustanın yapısıdır) ve (Alî ustanın yâdigârıdır) damgaları bulunan büyük toplar turistleri hayrete düşürüyorlar. Bu topların İstanbuldan Bağdâd, Van gibi uzak yerlere nasıl götürüldüklerine akl erdirilememekdedir. Fâtih sultân Muhammedin İstanbulu almak için dökdürdüğü büyük topları (Sarıca) isminde bir türk mühendisi ile (Urban) isminde bir macar döküm ustası yapmışdır. Dinamit de ilk olarak Fâtih tarafından kullanılmışdır. Gedik Ahmed pâşa, İtalyada Otrantoyu alınca güzel kal’a yapdırdı. İtalyanlar bu kal’ayı gördükleri zemân hayrân oldular. Harblerde böyle istihkâmlar yapmağa başladılar. Îrân seferlerinde yüzellibin kişilik orduların sevk ve idâresinin büyük bilgi ve mehârete muhtâc olduğu şübhesizdir. Böylece Osmânlı imperatorluğu, o zemân, Avrupada en ileri devlet olmuşdu. Mi’marlıkdaki üstünlüğün şâhidleri, büyük câmi’ler ve medreselerdir. Fâtih câmi’ini yapan Mi’mar İlyâsın, Bâyezîd câmi’ini yapan Mi’mar Kemâleddînin ve Süleymâniye ve Şahzâde câmi’lerini yapan Mi’mar Sinânın ve dahâ nice mi’marların büyük üstâd olduklarını eserleri göstermekdedir. Bursada Çelebî Sultân Muhammed câmi’inde ve türbesinde olan çok kıymetli çinileri (Deli Mehmed usta) yapmışdır. Bunların ba’zılarında (Ameli Muhammed Mecnûn) imzâsı hâlâ görülmekdedir. Hindistân pâdişâhı Hümâyûn şâh, sultân Süleymândan inşâ’ât ustaları istemiş, Mi’mar Sinânın şâkirdlerinden Mûsâ usta gönderilerek Hindistânda Osmânlı inşa’âtı üzere büyük ve mükemmel binâlar yapılmışdır. Osmânlı medreselerinde okutulmuş olan fizik, matematik ve astronomi derslerinin kitâbları ve harb sanayi’ine âid yazılar Süleymâniye kitâblığında hâlâ mevcûddur.

Osmânlılarda zirâ’at ve ticâret de çok ilerlemişdi. Her konuda

iş bölümü yapılmış, bütün millet kendi işinde arı gibi çalışıyordu. Millet, servet ve refâh içinde yaşıyor, din kardeşi olarak sevişiliyor, devlet re'îsi ya'nî pâdişâhlar, Peygamber vekîli olarak biliniyor, Ona itâ'at etmek büyük ibâdet sayılıyordu.

Osmânlılarda isyân, ihtilâl, devrim gibi şeyler kimsenin aklına gelmiyordu. Din düşmânlarının, haçlıların, yehûdîlerin, masonların, şî'î ve vehhâbî gibi Ehl-i sünnet düşmânlarının, yurt dışından yapdıkları kışkırtmalarla çıkardıkları Samavneli oğlu Bedreddîn, Celâlî, Hurûfî ayaklanmaları, milletin güç birliği ile az zemânda basdırılmışdır. Fâtih sultân Muhammed, Uzun Hasen isyânını basdırmağa giden askere yüz yük akça hediyye etmişdi ki, altı milyon altın lira demekdir. Sultân Süleymân zemânında bir dirhem, ya'nî yaklaşık üçbuçuk gram gümüşden üç akça basılırdı. Bir akçada yaklaşık bir gram gümüş vardı. Sonraları gümüş mikdârı azaltıldı. Sultân Süleymân zemânında Mekke kâdılığı ihdâs edildi. Sinân pâşanın Yemen seferinden sonra, Cidde gümrüğü gelirlerinin yarısı Mekke şerîflerine bağışlandı. Dahâ sonra, (Hicâz beğler beği) isminde vâlîlik yapıldı. Her sene hac zemânında, halîfeler tarafından Mekke şerîflerine ve oradaki ilm adamlarına (Surre-i Hümâyûn) denilen hediyyeler gönderilirdi. Kırım hânları kendileri para basdırır ve Cum'a hutbelerinde Osmânlı halîfelerine düâ ederdi. Kırkbin askerleri olup Moskovaya kadar ilerlemişler, Ruslardan vergi almışlardı. 728 [m.1328] senesinde Bursada altun para basıldı. Hicretin 797 [m. 1394] senesinde Anadolu hisârı kal'ası yapıldı.

922 [m. 1516] senesinde İstanbulda tersâne kuruldu. O zemânın en büyük gemileri yapıldı. 932 [m. 1526] de sultân Süleymân, Fransayı, himâyesi altına aldı. Haliçde yapılan Osmânlı donanması 945 [m. 1539] de Avrupa devletleri birleşik donanmasına gâlib geldi. 967 [m. 1559] de Malta açıklarında haçlı donanması yok edildi. 987 [m. 1578] de Takıyyüddîn efendinin başkanlığındaki hey'et, yıldızları tetkîk ve Logaritma cedvelleri ile hesâb yapdı. 1067 [m. 1656] de Osmânlı donanması Venedik donanmasını mağlûb etdi. 1135 [m. 1722] de Üsküdârda Osmânlı matba'ası kuruldu. 1205 [m. 1791] de Deniz harb okulu kuruldu. 1242 [m. 1826] de Osmânlı tıp fakültesi kuruldu. 1253 [m. 1837] de Unkapanında Mahmûdiyye köprüsü, 1254 [m. 1838] de karantina yapıldı. 1260 [m. 1843] da Karaköy ile Eminönü arasında Mecîdiyye köprüsü yapıldı. 1268 [m. 1851] de, (Şirket-i Hayriyye) isminde boğaziçi vapurları işletmesi kuruldu. 1272 [m. 1855] de İstanbul ile Varna arasında deniz altı telgraf hattı yapıldı. 1279 [m. 1863] da Basra ile Karaşi arasında telgraf hattı yapıldı. 1284 [m. 1868] de Sultânî lise-

leri, 1285 [m. 1869] de san'at okulları, 1287 [m. 1871] de orman ve ma'denler mektebi, 1288 [m. 1872] de İstanbul tramvay ve itfâiyye alayı, 1290 [m. 1873] da İzmid demiryolu ve Galata tüneli yapıldı. İkinci Abdülhamîd hânın yapdığı sayısız hizmetlerinden bir kısmı 9. cu maddedeki isminde yazılıdır. Bu arada Osmânlı donanmasını en modern vâsıtalarla yeniledi. İngiltereden sonra Avrupada ikinci derecede oldu.

1310 [m. 1892] senesi sâlnâme-i Bahrî, ya'nî takvîmi, Osmânlı donanmasını uzun anlatmakdadır. 175. ci sahîfesinde, 18 aded zırhlı harb gemisinden herbirinin ismi, tonilatosu, tûlü, arzı, zırh kalınlığı, çekdiği su mikdârı, pervâne adedi, makinanın beygir kuvveti, ateşli silâhları, torpido kovanı, vazîfeye başladığı târîh, sür'ati ve aldığı kömür mikdârları yazılıdır. Meselâ, Hamîdiyye fırkateyn harb gemisi için bunların: 6700,292 kadem, 9 fus ve 55 kadem, 7 fus, 10 fus ve 24 kadem, 1 pervâne, 6800 beygir kuvveti, 10 ve 15 cm.lik 4 Krup ve bir 300 librelik ağızdan dolma ve 6 Armstrong ve 7 küçük top ve 1 Nordenfeld ve 1 Roket, 2 torpido kovanı bulunduğu, 1301 [m. 1883] de vazîfeye başladığı, sür'atinin 13 mil olduğu, 600 ton kömür aldığı bildirilmekdedir. Zırhsız harb gemisi 40 adet, torpido stimbotu, birinci sınıf 13, ikinci sınıf 7, üçüncü sınıf 1, tahtelbahr [deniz altı] 2 dir. Bunlarda çalışan yüzlerce deniz subayının rütbeleri ve ismleri de yazılıdır.

Haydar Pâşa tıb fakültesi, Viyana tıb fakültesinden sonra Avrupada en ileri idi. Her bölümün laboratuvarları en yeni âlet ve makinalarla techîz edilmişdi. 1931 senesinde, bu fakültede okuyanlar, Histoloji laboratuvarında her talebe için birer mikroskop bulunduğunu, her mikroskop üzerinde sultân Abdülhamîd hânın tuğrası, ya'nî ismi oyma olarak yazılı olduğunu söylemişlerdir. Avrupadan getirilen seçme profesörlerin yetişdirdikleri asistan ve doçentler ve hocalar, gençlere en modern tıb bilgilerini veriyorlar. Değerli mütehassıslar yetişiyordu.

Kolağası kimyâger Cevâd Tahsin beğin 1321 de (Mekteb-i tıbbiyyeyi şâhâne matba'ası)nda basdırdığı kimyâ kitâbı, bugünkü yeni bilgileri ve analiz usûllerini bütün incelikleriyle yazmakdadır. Miralay Mehmed Şâkir beğin 1319 da basılan (Dürûs-i Hayât-i Beşeriyye) kitâbındaki, modern tıb bilgilerini görenler ve tıb fakültesinde hijyen profesörü Muhammed Fahri beğin 1324 de basılan (İt'âm ve Tağdiyye) kitâbındaki tıb bilgilerini okuyanlar ve tıb fakültesinde kimyâ muallimi olan tabib kolağası Vasil Neun beğin 1312 de basılan (İlm-i Kimyâyı Tıbbî) kitâbını ve yine o sene Mısrda basılan (Hulâsatül Kavl fî tahlîlil-bevl) kitâbını okuyanlar ve mekteb-i tıbbiyyeyi şâhâne botanik muallimi tabib Şerefeddîn

beğin 1305 senesinden beri talebenin ellerinden düşmeyen (ilm-i nebâtât) kitâbını okuyanlar ve mekteb-i mülkiyeyi şâhâne ve hendese-hâne fizik muallimi Sâlih Zeki beğin (Hikmet-i tabî'iyye) kitâbını ve bunlar gibi nice kıymetli kitâbları görenler, Sultân ikinci Abdülhamîd hân zemânında çok değerli mütehassıs doktorların ve fen adamlarının yetişdirildiğini tasdîka mecbûr kalmakdadır.

Osmânlı sultânları, ilme, fenne bu kadar ehemmiyyet vererek, kıymetli mütehassıslar yetişdirdikleri ve eserler meydâna gelmesine vesîle oldukları gibi, islâmiyyete hizmetde de, Abbâsî ve Emevî ve diğer islâm devletlerini geçmiş, bu çalışmaları ile de târîhde şan ve şöhret bırakmışlardır. Yavuz Sultân Selîm hân, Kâ'benin içini süpürmeğe mahsus olan süpürgelerden birisi getirildikde, süpürgeyi bir taç gibi kaldırarak başına koymuşdur. Kendinden sonra gelen sultânların taçlarına koydukları süpürge işâreti buradan gelmekdedir. Kânûnî Sultân Süleymân, Arafat meydânındaki tıkanmış olan su yollarını açarak Arafatı ve Mekkeyi suya kavuşdurdu. İkinci Abdülhamîd hân, bu su yollarını yeniden temizleyerek ve genişleterek hâcıları suya doyurdu. Medînedeki Ayn-ı zerkayı Abdülmecîd hân ta'mîr ve tevsi' eyledi. Vehhâbîler, Mekkede, Medînede, hiçbir kâfirin ve zâlimin yapamayacağı vahşet ile Ehl-i sünnet müslimânları kılıçdan geçirip, Selefden yâdigâr kalmış olan bütün türbeleri, câmi'leri, ziyâret mahallerini yıkdılar. Mukaddes makâmları ve kabristânları çöle çevirdiler. İkinci Sultân Mahmûd hân, vehhâbî eşkiyasını def' ve tard etdikden sonra, bütün bu eserleri yeniden inşâ ve ihyâ eyledi. 1235 [m. 1819] senesinde Hücre-i Se'âdete hediyye etdiği şamdanla birlikde gönderdiği aşağıdaki yazı, Osmânlı sultânlarının Resûlullaha olan hürmet ve muhabbetlerinin bir vesîkasıdır:

Şâmdan ihdâya eyledim cüret yâ Resûlallah!
Murâdımdır Ulyâya hizmet, yâ Resûlallah!

Değildir ravdaya şâyeste, destâviz-i nâçizim,
Kabûl eyle, kıl ihsân ve inâyet, yâ Resûlallah!

Kimim var hazretinden gayrı, hâlim eyleyem i'lâm,
Cenâbındandır ihsân ve mürüvvet, yâ Resûlallah!

Dahîlek, el-emân, sad el-emân, dergâhına düşdüm,
Terahhüm kıl, bana eyle şefâ'at yâ Resûlallah!

Dü-âlemde kıl istishâb hân-ı Mahmûd-i adlîyi,
Senindir evvel ve âhırda devlet yâ Resûlallah!

Mısır ve Yanya ve Mora gibi vilâyetlerin isyânı ve yeniçerilerin kazan kaldırmaları ve yok edilmeleri ve Rus ordularının saldırmaları sırasında Sultân Mahmud hân, Mekke ve Medîneyi ancak ta'mîr edebilmiş, kendisinden sonra oğlu Abdülmecîd hân, bunları tezyîn için şaşılacak bir himmet ve gayret göstermişdir. Hucre-i nebeviyyeye döşenmek üzere gönderdiği Kâşî tuğlalar altına kendi el yazısı ile kendi ismini zelîlâne ve hakîrâne yazmışdır. Hele Bâbüsselâm kemerine yazılmak üzere hâzırlanan yazıdaki şâhâne kelimeleri kabûl etmeyerek, iki cihânın saltanatı Resûlullaha mahsûsdur, demişdir.

Sultân ikinci Abdülhamîd hânın bu mubârek beldelere ve bunların şefâ'at sâhibi efendisine yapdığı hürmet ve hizmetler, öncekilerin hizmetlerini kat-kat aşmışdır. İhsânları ve hizmetleri yalnız Ümerâya ve Ülemâya ve makâmlara mahsûs kalmamış, ehâlînin ve fakîrlerin hepsine ulaşmışdır. Mescid-i harâmı gözleri kamaşdıracak derecede ta'mîr ve tezyîn etmiş, Hadîce-tül Kübrânın türbesini ve Mevlidin-Nebî ile Mevlid-i Fâtıma olan binâları, benzeri olmayacak şeklde ihyâ etmiş, Minâ şehrini su şebekeleri ile doldurmuşdur. Seyyid Ahmed Rıfâînin ve diğer Velîlerin türbelerini fevkal'âde bir himmet ile ta'mîr etmişdir. Mekkede Gayretiyye ve Hamîdiyye piyâde kışlalarıyla, topçu kışlası ve hükûmet konağı yapdırmışdır. Osmânlı halîfelerinin herbirinin (Hâdimülharemeyn) olduklarını, eserleri bütün dünyâya i'lân etmekdedir. Vehhâbî eşkiyâları, Haremeyn-i şerîfeyni tekrâr ele geçirdikden sonra, bu behâ biçilemiyen târihî eserleri, güzel san'atları, sinsice yok etmekde, böylece bozuk inançları ile ve barbarca saldırıları ile islâmiyyeti içerden yıkmakdadırlar.

Sultân ikinci Abdülhamîd hân memleketin her köşesinde aynı şekl ve değerde liseler yapdırdı. 1950 senesinde Bursa askerî lisesinin kumandanı, Bursa erkek lisesini ziyârete gitmişdi. Lise müdîri kimyâger Rıfat beğe, (okulun en iyi odasını kendinize ayırmışsınız. Böyle haksızlık olur mu?) dedi. Rıfat beğ, (Bu mektebin her odası böyle güzel, havadar ve hoşdur. Ben Manastırda bu binâda okudum. Sultân Abdülhamîd hân, büyük şehrlerde hep aynı binâları, aynı güzellikle ve aynı metânet ile yapdırmışdır. Bu binânın ta'mîre ihtiyâcı hiç olmadı. Hâlbuki, karşımızda geçen sene yapılan ticâret lisesinin bu sene dıvarları çatladı. Şimdi ta'mîr ediliyor) dedi, târihî birçok bilgiler verdi. Ankarada, Yenişehr istasyonundaki kayaların üstünde (Ankara lisesi) de Bursadaki lisenin aynı idi.

Ankara vâlîlerinden Âbidîn pâşa, Elmadağından Ankaraya tatlı su getirmek için halkdan para toplamışdı. İşe başlamak için

halîfeden izn istedi. İkinci Abdülhamîd hân, vâlîye gönderdiği cevâbda, (Susuzlara su vermek çok sevâbdır. Dînimizin emrlerinden biridir. Bu vazîfe ve şeref bana âiddir. Topladığın paraların hepsini sâhiblerine geri ver. Bütün masrafı hazîne-i şâhânemden olmak üzere hemen işe başla. Milletimi iyi suya kavuşdur!) dedi. Az zemân içinde Ankaralılar tatlı suya kavuşduruldu.

Sultân ikinci Abdülhamîd hânın Osmânlı devletini her bakımdan ilerletmesi, güçlendirmesi, islâm düşmânlarının ve en başta İngilizlerin harekete geçmesine sebeb oldu. 1308 [m. 1890] senesinde politik ve masonik feâliyete geçdiler. Birkaç harbiye ve tıbbiye talebesi tarafından (İttihâd ve terakkî cem'iyyeti) kuruldu. Yedi sene sonra, haber alınarak dağıtıldı. Birkaç üyesi Parisde çalışmalarına devâm etdi. Halîfe, mit başkanı Orgeneral Ahmed Celâleddîn pâşayı Parise gönderdi. Nasîhatleri te'sîr ederek üyelerden çoğu tevbe etdiler. Ancak Ahmed Rızâ beğ ve birkaç arkadaşı nasîhat dinlemediler. Haçlı kuvvetler tarafından yağdırılan paralarla daldıkları lüks hayâtdan, kadınlı, içkili sefâhet âleminden ayrılmak istemediler. Hele Ahmed Rızâ beğ, parlamento başkanlığına getirileceği va'dinin sevinci ve serhoşluğu içinde, türk düşmânlarının kuklası hâline gelmişdi. Halîfeye karşı basın propagandasına başladılar. 1326 [m. 1908] senesinde ikinci meşrûtiyyetin i'lânına ve bir sene sonra da, Halîfenin tahtdan indirilmesine sebeb oldular. Sonradan arkadaşları, bunu kıskanarak kendisini Millet meclisi başkanlığından atdılar. Onların düşmânı hâline geldi. Cumhuriyet gazetesinde, yayınlanan hâtırâtında, vaktiyle küfrler etdiği ikinci Abdülhamîd hânı, överek ve pişmân olduğunu bildirerek öldü.

Aynı hâl, sultân ikinci Abdülhamîd hânı, tahtdan indiren Tâlat, Enver ve Cemâl pâşalarda da tecellî etdi. Onun büyüklüğünü anlayamadıklarını i'tirâf edip, hayâtlarını hüsrânla bitirdiler. 1326 [m. 1908] senesinde devlet idâresini ellerine geçiren gençler, câhil, tecrübesiz, dünyâ ve memleket şartlarından gâfil, gözü kapalı adamlardı. Kimi, telgraf memûru iken başbakan oldu. Kimi yarbay iken otuzüç yaşında harbiye nâzırı ve başkumandan vekîli, kimi jandarma teğmeni iken dâhiliye nâzırı oldu. İttihâd ve terakkîcilerin zulm ve işkencelerinin ve bunun kanlı olmasının, sultân Abdülhamîd devrini aratmış olduğunda bütün târîhciler birleşmekdedirler. İttihâd ve terakkî cem'iyyeti, Türkiyede kötü bir particilik hayâtının başlamasına, bölücülüğe yol açdı. Particiler, birbirlerine düşmân gibi oldular. Bu yüzden balkan harbi ve birinci cihân harbi gayb edildi. Nihâyet imperatorluk parçalandı.

Sultân ikinci Abdülhamîd hânın tahtdan indirilmesi ile din işle-

rine de fesâd karışdı. İttihâd ve terakkî fırkasına kaydlı olan câhiller, hattâ masonlar, din işlerinde yüksek mevki'lere getirildi. İlk iş olarak, sultân Abdülhamîd hânın son şeyh-ül-islâmı Muhammed Ziyâ-üd-dîn efendi, vazîfesinden alındı. Bu yüksek makama 1328 [m. 1910] da Mûsâ Kâzım efendi getirildi. Bu zât, koyu ittihâdcı ve mason idi. Bunun gibi, islâmiyyete uymıyan hareketlerinden ve sapık yazılarından dolayı ikinci Abdülhamîd hân tarafından nefy edilmiş, Iraka ve Fizana sürülmüş olan bölücü kimseler, İstanbula getirilip, kendilerine din işlerinde vazîfeler verildi. Bu câhil ve partizan kimseler, bozuk, sapık din kitâblarının yazılmasına, yayılmasına, önayak oldular. Abdülhamîd hân zemânında yazılan din kitâbları, bir ilm hey'eti tarafından tedkîk edilirdi. Tasdîk edilip, izn verilenler basdırıldı. Böylece, o târîhlerde basılan din kitâblarına güvenilir. 1327 [m. 1909] den sonra din kitâbları salâhiyyetli âlimler tarafından kontrol edilmez oldu. Bu kitâblardan, ancak vesîkalar vererek, yazılanlara güvenilir. Ne oldukları belirsiz kimselerin ve şî'îlere, vehhâbîlere satılmış olan mezhebsiz din adamlarının yazdıkları bozuk kitâbları okuyan müslimân yavruları, temiz gençler, dîni yanlış öğrendiler. Böyle câhil yetişdirilen müslimânlardan ba'zıları, siyâset canbazlarının tuzaklarına düşdüler. Kendi partilerinden olmıyanlara kâfir diyecek kadar taşkınlık yapanları oldu. Müslimânlar arasındaki bu fitne, islâm düşmânlarının işlerine yaradı. İngilizlerin (İslâmiyyeti yok etmek) plânlarının gerçekleşmesini kolaylaşdırdı. **(Kıyâmet ve Âhiret)**, 365.ci sahîfeye bakınız! İşte bunun için, Allahü teâlâ, müslimânların bölünmelerini yasak etmiş, kardeş olduklarını bildirmiş, sevişmelerini, vatan düşmânlarına karşı birleşerek kuvvetli olmalarını emr etmişdir. (Birleşmemiz kâfirleri korkutur ve Allahın yardım etmesine sebeb olur. Tefrikaya düşmemiz kâfirleri sevindirir ve Allahın gadabına uğramamıza sebeb olur) nasîhati, her müslimânın kalbine işlenmiş olmalıdır.

193 — **ÖMER BİN ABDÜL'AZÎZ:** Emevî halîfelerinin sekizincisidir. Mervânın torunudur. Vâldesi Ümmü Âsım bint-i Âsım bin Ömer-ül Hattâbdır. 60 da ya'nî hazret-i Mu'âviyenin vefâtı yılında Medînede tevellüd etdi. Babası Mısr vâlisi olunca, Mısra gitdiler. Oğlunu Medîneye tahsîle gönderdi. Enes bin Mâlik, Abdüllah bin Ca'fer Tayyâr ve Sa'îd bin Müseyyeb ve başka zâtlardan ders aldı. Babası ölünce amcası olan halîfe Abdülmelik bunu Şâma getirdi. Kızı Fâtımayı buna verdi. 99 da amcası oğlu Süleymân vefât edince halîfe oldu. Çok âdil idi. İkinci Ömer denmeğe lâyık idi. Hazret-i Mu'âviyenin vefâtından sonra hutbelerde Ehl-i beyte la'net okumak âdet olmuşdu. Halîfe olunca, ilk iş olarak bu âdeti kaldırdı. Ehl-i beyte çok saygı gösterir ve yardım yapardı. 101 [m.

720] de kırkbir yaşında iken kölesi tarafından zehrlendi. Beyâz, ince ve nâzik yüzlü, za'îf, güzel sakallı, tatlı ve sevimli idi. Biniciliğe çok merâklı idi. Enes bin Mâlik "radıyallahü anh" buyurdu ki, imâmlık yapmakda, Resûlullah efendimize Ömer bin Abdül'azîzden dahâ çok benziyen kimse görmedim. Malatya şehrini rumlardan, yüzbin esîr karşılığı satın aldı. İbnülcevzî, bunun hayâtını, büyük bir cild hâlinde yazmışdır "rahime-hullahü teâlâ". 10, 31, 34, 37, 130, 189, 200, 211, 227, 260.

194 — **ÖMER BİN HATTÂB:** Eshâb-ı kirâmın en büyüklerinden, Aşere-i mübeşşeredendir. Resûlullahın ikinci halîfesidir. Dokuzuncu dedesi olan Kâ'b, Resûlullahın yedinci babasıdır. Annesi Hanteme bint-i Hişâm, Ebû Cehlin kız kardeşi idi. Hicretden kırk sene önce tevellüd etdi. Kureyşin büyüklerinden idi. Çok güzel konuşurdu. Önce Resûlullaha düşmân idi. Bi'setin ya'nî Resûlullaha, Peygamber olduğu bildirildiği günün altıncı yılında, Resûlullahın amcası hazret-i Hamza îmâna gelince, müslimânlar çok kuvvetlendi. Çok sevindiler. Bu iş Kureyş kâfirlerine güç geldi. İleri gelenleri toplandılar. (Muhammedin adamları çoğalıyor. Bunu önlemeğe çâre bulalım) dediler. Herbiri birşey söyledi. Ebû Cehl (Muhammedi öldürmekden başka çâre yokdur. Bunu yapana, şu kadar deve, bu kadar da altun veririm) dedi. Ömer bin Hattâb yerinden fırladı. (Bu işi, Hattâb oğlundan başka yapacak yokdur) dedi. Ömeri alkışladılar. (Haydi Hattâb oğlu! Görelim seni) dediler. Ömer kılıncını çekerek yola düşdü. Nu'aym bin Abdüllaha rastladı. (Bu şiddet, bu hiddetle nereye yâ Ömer?) dedi. O da, (Millet arasına ikilik sokan, kardeşi kardeşe düşmân eden Muhammedi öldürmeğe gidiyorum) dedi. (Yâ Ömer! Güç bir işe gidiyorsun. Onun Eshâbı, çevresinde, pervâne gibi dolaşıyor. Ona bir şey olmasın diye titreşiyorlar. Ona yaklaşmak çok zordur. Onu öldürsen bile Abdülmuttalib oğullarının elinden yakanı nasıl kurtarabilirsin?) dedi. Ömer, bu sözlere çok kızdı. (Yoksa, sen de mi onlardan oldun? Önce senin işini bitireyim) diye, kılınca sarıldı. (Yâ Ömer! Beni bırak! Kardeşin Fâtıma ile, zevci Sa'îd bin Zeyde git ki, ikisi de müslimân oldu), dedi. Ömer, onların müslimân olduğuna inanmadı. (Eğer inanmazsan, git sor! Anlarsın) dedi. Ömer şaşaladı. Bu işi başarırsa, din ayrılığı ortadan kalkacak, fekat arabların âdeti olan kan da'vâsı hâsıl olacakdı. Kureyş ikiye bölünecek. Birbiri ile çarpışacakdı. Böylece, değil yalnız Ömer, bütün Hattâb oğulları öldürülecekdi. Fekat Ömer, çok kuvvetli, cesûr ve öfkeli olduğundan bunları düşünememişdi. Kardeşini merâk edip hemen evlerine gitdi. O anlarda (Tâhâ) sûresi yeni gelmiş, Sa'îd ile Fâtıma, bunu yazdırıp, Habbâb bin Eret adındaki

sahâbîyi evlerine getirmiş, okuyorlardı. Ömer, kapıdan bunların sesini duydu. Kapıyı çok sert çaldı. Ömeri, kılınç belinde, kızgın görünce, yazıyı sakladılar. Habbâbı gizlediler. Sonra kapıyı açdılar. İçeri girince (Ne okuyordunuz?) dedi. Sa'îd (Birşey yok) dedi. Ömerin kızması artarak, (İşitdiğim doğru imiş. Siz de, onun sihrine aldanmışsınız), dedi. Sa'îdi yakasından tutup, yere atdı. Fâtıma kurtarayım derken, onun yüzüne de öfkeli bir tokat indirdi. Yüzünden kan akdı. Ömer kanı görünce, kardeşine acıdı. Biraz sendeledi. Fâtımanın canı yandı. Kana boyandı ise de, îmân kuvveti, kendisini harekete getirip, Allahü teâlâya sığınarak, (Yâ Ömer! Niçin Allahdan utanmazsın? Âyetler ve mu'cizeler ile gönderdiği Peygambere inanmazsın? İşte ben ve zevcim, müslimân olmakla şereflendik. Başımızı kessen, bundan dönmeyiz) dedi ve kelime-i şehâdeti okudu. Ömer, ne yapacağını şaşırdı. Yere oturdu. Yumuşak sesle, (Hele şu okuduğunuz kitâbı çıkarınız) dedi. Fâtıma getirdi. Ömere verdi. Ömer, güzel okuma bilirdi. Tâhâ sûresini okumağa başladı. Kur'ân-ı kerîmin fesâhatı, belâgatı, ma'nâları ve üstünlükleri kalbini çok yumuşatdı. **(Göklerde ve yer yüzünde ve bunların arasında ve toprağın altındaki şeyler hep Onundur)** âyetini okuyunca, derin düşünceye daldı. (Yâ Fâtıma! Bu bitmez tükenmez varlıklar, hep sizin tapdığınız Allahın mıdır?) dedi. Kardeşi (Evet, öyle ya! Şübhe mi var?) dedi. (Yâ Fâtıma! Bizim binbeşyüz kadar altundan, gümüşden, tunçdan, taşdan oymalı, süslü heykellerimiz var. Hiçbirinin, yeryüzünde birşeyi yok!) diyerek, şaşkınlığı artdı. Biraz dahâ okudu. **(Ondan başkasına tapılmaz, bel bağlanmaz. Herşey, ancak Ondan beklenir. En güzel ismler Onundur)** âyetini düşündü. (Hakîkaten, ne kadar doğru) dedi. Habbâb bu sözü işitince, yerinden fırladı. Tekbîr getirdikden sonra, (Müjde yâ Ömer! Resûlullah Allahü teâlâya düâ ederek, **(Yâ Rabbî! Bu dîni, Ebû Cehl ile yâhud Ömer ile kuvvetlendir)** buyurdu. İşte bu devlet, bu se'âdet sana nasîb oldu) dedi. Bu âyet-i kerîme ve bu düâ, Ömerin kalbindeki düşmânlığı sildi, süpürdü. Hemen, (Resûlullah nerede?) dedi. Kalbinde, Resûlullah sevgisi yanmağa başladı. O gün, Resûl-i ekrem "sallallahü aleyhi ve sellem" Safâ tepesi yanında, Erkamın evinde Eshâbına nasîhat veriyordu. Eshâb-ı kirâm toplanmış, Onun nûrlu cemâlini görmekle, tatlı te'sîrli sözlerini işitmekle kalblerini cilâlıyor, rûhlarını ferâhlatıyorlardı. Sonsuz lezzet, zevk ve neş'e içinde hâlden hâle dönüyorlardı. Ömeri buraya getirdiler. Ömerin kılınçla geldiği görüldü. Ömer heybetli, kuvvetli olduğundan, Eshâb-ı kirâm, Resûlullahın etrâfını sardı. Hazret-i Hamza (Ömerden çekinecek ne var, iyilik ile geldi ise, hoş geldi. Yoksa o kılıncını çekmeden, ben onun başını yere düşürürüm) derken, Resûlullah **(Yol verin, içeri gelsin!)**

buyurdu. Biri sağında, biri solunda, ötekiler tetikde olarak içeri girdi. Cebrâîl “aleyhisselâm”, dahâ önce, Ömerin îmân etdiğini, yolda olduğunu haber vermişdi. Resûlullah, Ömeri tebessüm buyurarak karşıladı ve **(Bırakınız, yanından ayrılınız)** buyurdu. Bırakdılar. Resûlullahın önünde diz çökdü. Resûlullah, Ömerin kolundan tutup, **(Îmâna gel yâ Ömer!)** buyurdu. O da temiz kalb ile kelime-i şehâdeti söyledi. Eshâb-ı kirâm, sevinçlerinden yüksek sesle tekbîr getirdi. O zemâna kadar gizli îmâna gelirlerdi. Hazret-i Hamzanın ve üç gün sonra hazret-i Ömerin müslimân olması ile, müslimânlar kuvvetlendi. Ömer “radıyallahü anh” (Kardeşlerimiz ne kadardır?) dedi. (Seninle kırk olduk) dediler. (Öyle ise, ne duruyoruz? Haydi çıkalım, Harem-i şerîfe gidelim. Açıkça okuyalım!) dedi. Resûlullah kabûl buyurdu. Önde Ömer, sonra Alî, ondan sonra Resûlullah, sağında Ebû Bekr, solunda Hamza, arkasında öteki Sahâbîler yürüyerek Harem-i şerîfe gitdiler. Kureyşin ileri gelenleri, orada Ömerden müjde bekliyorlardı. Ömer Muhammedîleri toplamış getiriyor dediler. Sevindiler. Ebû Cehl, zekî, cin fikrli olduğundan, bu gelişi beğenmedi. İleri varıp (Yâ Ömer! Bu ne?) dedi. Hazret-i Ömer hiç aldırış etmeden (Eşhedü en lâ ilâhe illallah ve eşhedü enne Muhammeden resûlullah) dedi. Ebû Cehl, ne diyeceğini şaşırdı. Dona kaldı. Hazret-i Ömer “radıyallahü anh” bunlara dönerek, (Beni bilen bilir. Bilmiyen bilsin ki, Hattâb oğlu Ömerim. Karısını dul, çocuklarını yetim bırakmak istiyen, yerinden kıpırdasın!) dedi. Hepsi geriye çekilip dağıldılar. Ehl-i islâm, Harem-i şerîfde saf olup, yüksek sesle tekbîr aldı. İlk olarak meydânda nemâz kıldılar. Hazret-i Ömer, o günden sonra, dayısı Ebû Cehle ve kâfirlerin ileri gelenlerine meydân okudu.

Eshâb-ı kirâm, Medîneye gizli hicret etmişdi. Ömer “radıyallahü anh” silâhlarını kuşanarak, açıkca hicret etdi. Medîneye dahâ önce varıp, Resûlullahın teşrîf etmekde olduğunu müjdeledi. Bütün gazâlarda bulundu. Arslan gibi döğüşdü. Uhudda Resûlullahın yanından ayrılmadı. Dâimâ doğru söylediği için (Fârûk) buyuruldu. Resûlullahın vefâtında karışıklık çıkmasını önledi. Halîfeye, her işinde yardım etdi. Halîfe Ebû Bekr, vefât edeceği zemân, Eshâb-ı kirâmın ileri gelenlerini çağırıp, görüşdükden sonra, hazret-i Ömeri halîfe ta’yîn etdi. Onüçüncü yılda halîfe oldu. Emîrülmü’minîn ismini aldı. Az zemânda o kadar çok yer aldı ki, târîhcileri şaşırtdı. Kudüse gidip, adâleti ile rumları hayrân bırakdı. Kadsiye zaferini kazanarak, orduları Azak denizine kadar ilerledi. Tunusa kadar feth olundu.

Dörtbinden ziyâde câmi’, mescid yapıldı. Hazret-i Mu’âviyeyi “radıyallahü teâlâ anh” Şâm vâlîsi yapdı. Kendi de Şâma geldi. Her sene hac yapdı. On buçuk sene ve yedi gün, dünyâda hiç gö-

rülmemiş bir adâlet ile halîfelik yapdı. 23. cü yıl zilhiccesinde, bir sabâh nemâzına giderken, Mugîre-tebni Şu'be hazretlerinin kölesi Ebû Lü'lü' Firuz tarafından bıçakla karnına vurularak yirmidört sâat sonra, 63 yaşında şehîd oldu. Hucre-i se'âdete defn edildi "radıyallahü teâlâ anh".

Çok âdil, âbid, çok merhametli, aşağı gönüllü, fakîrlikle yaşar bir zât idi. Kudüse giderken deveye, kölesi ile nöbetleşe biniyordu. Şehre girerken deveye binme sırası kölesine geldiği için devenin önünde yürüyordu. Kuvveti, adli, askerleri, üç kıt'ayı titreten islâm halîfesini görmeğe gelenleri hayretde bırakmışdı. O derece âdil idi ki, kendi oğlu günâh işleyince Allahü teâlânın emri kadar sopa vurulmasını emr etdi. Eshâb-ı kirâm yalvardıkları hâlde, bir değnek eksik vurulmasına râzı olmadı ve oğlu bu yüzden öldü. Çok acıdı ve üzüldüğünü bildirdi ise de, pişmân olmadı. Ölünciye kadar, bütün âlem-i islâm, Resûlullah zemânındaki huzûr, safâ ve râhatlık içinde yaşadı. Çeşidli hadîs-i şerîflerle medh olundu. **(Benden sonra Peygamber gelseydi, Ömer Peygamber olurdu)** hadîs-i şerîfi, yüksekliğini anlatmağa yetişir. Fazîletini, kıymetini bildirmek için, din âlimleri ve dinsizler tarafından cildlerle kitâb yazıldı. Eshâb-ı kirâma derecelerine göre saygı gösterirdi. Bedr gazâsında bulunanlara dahâ çok kıymet verirdi. Hâşimîleri, hepsinden üstün tutardı. Hazret-i Alîyi hepsinden yüksek bulundurur, işlerinde ona danışırdı. Hazret-i Ömeri medh eden hadîs-i şerîflerin çoğunu hazret-i Alî bildirmişdir. 12, 14, 17, 18, 21, 22, 23, 28, 38, 40, 44, 49, 50, 52, 54, 55, 60, 61, 62, 63, 66, 72, 73, 75, 76, 79, 82, 85, 100, 103, 110, 111, 113, 114, 115, 117, 118, 119, 120, 123, 124, 125, 127, 129, 142, 156, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 177, 179, 180, 181, 182, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 196, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 211, 212, 215, 223, 229, 230, 232, 236, 237, 238, 239, 245, 246, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 256, 257, 258, 266, 279, 302, 303, 309, 312, 316, 319, 323, 325, 329, 340, 351, 352, 356, 358, 378, 383, 385, 386, 387, 389, 399, 402, 407, 408.

195 **— RÂFİ'Î:** Ebülkâsım Abdülkerîm bin Muhammed büyük âlimlerdendir. 623 [m. 1226] de Kazvinde vefât etdi "rahime-hullahü teâlâ". İmâm-ı Şâfi'înin "rahime-hullahü teâlâ" **(Müsned)** kitâbını şerh etdi. Tefsîr ve hadîs ve fıkh kitâbları vardır. Şâfi'î mezhebinde çok kitâb yazdı. Bunlar arasında **(Muharrer)** kitâbı çok kıymetlidir. Bunu çok âlimler şerh veyâ ihtisâr etmişdir. İmâm-ı Nevevînin "rahime-hullahü teâlâ" ihtisâr ederek **(Minhâc)** adını verdiği kitâb çok kullanılmakdadır. Minhâcın şerhleri arasında en kıymetlisi, Ahmed ibni Hacer Heytemî Mekkînin "rahime-hullahü teâlâ" şerhidir. **(Tuhfe)** adındaki bu şerh dört cilddir. 53, 364.

196 — **REBÎ’ BÎN HAYSEM:** Tâbi’îndendir. Kûfe şehrinde zühd ve takvâsı ile meşhûrdur. Son zemânında felc hastası oldu. 63 de vefât etdi “rahime-hullahü teâlâ”. 84.

197 — **REBÎ’ BÎN MEYSERE:** Eshâb-ı kirâmdandır. Bedrde bulunmadı. Hayberde bulundu. Resûlullahın, müt’a nikâhını yasak etdiğini bildirenlerden biridir. 125.

198 — **RUKAYYE:** Resûlullahın ikinci kızıdır. Anası, Hadîce-tül-kübrâdır. Hazret-i Osmânın zevcesidir. Önce, Ebû Lehebin oğlu Utbeye nişanlı idi. Sonra Ebû Leheb ile zevcesi, Resûlullaha eziyyet vermek için, oğlunu vaz geçirdi. Hazret-i Osmân ile Habeşe hicret etmişdir. Orada Abdüllah adında bir oğlu oldu. Abdüllah, hazret-i Rukayyeden sonra, dördüncü yılda, altı yaşında vefât etdi. Hazret-i Rukayye, hicretin ikinci yılında hastalanıp Bedr gazâsının zafer müjdesi Medîneye geldiği gün vefât etdi “radıyallahü teâlâ anhâ”. 123, 325, 326, 365.

199 — **SA’D BÎN EBÎ VAKKÂS:** Eshâb-ı kirâmın büyüklerindendir. Aşere-i mübeşşeredendir. İlk müslimân olanların yedincisidir. Onyedi yaşında iken müslimân oldu. Bütün gazâlarda bulundu. Kahramanca döğüşdü. İlk ok atan budur. Çok nişancı idi. Uhud gazâsında, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” düşmândan gelen okları yerden toplayıp buna verirdi. **(At yâ Sa’d at! Anam babam sana fedâ olsun)** buyururdu. Halîfe Ömer-ül-Fârûk zemânında, Îrâna gönderilen islâm ordusunun başkumandanı idi. Meşhûr Kadsiye zaferini kazandı. Îrân devletinin başşehri olan Medayn şehrini alıp, acem hazîneleri, müslimânların eline geçdi. Sonra Irak vâlîsi oldu. Kûfe şehrini kurdu. Hazret-i Osmân zemânında Kûfe vâlîsi oldu. Cemel ve Sıffîn muhârebelerine karışmadı. Ellibeş yılında vefât etdi “radıyallahü teâlâ anh”. Medîne-i münevverededir. 100, 121, 140, 166, 176, 180, 188, 211, 241, 251, 259, 323, 346, 408.

200 — **SA’D BÎN MU’ÂZ:** Ensârdan Evs kabîlesinin reîsi idi. Medîneye, hicretden önce gönderilen Mus’ab bin Umeyrin sözleri ile îmâna geldi. Kavmini de îmâna getirdi. Bedr, Uhud ve Hendek gazâlarında bulundu. Hendekde aldığı yaradan vefât etdi. Resûlullah “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” buna çok ağlayıp, cenâze nemâzını kıldırdı. Hadîs-i şerîflerle medh edilmişdir “radıyallahü teâlâ anh”. 50, 237, 250.

201 — **SA’D BÎN UBÂDE:** Ensâr-ı kirâmdan, Benî Sâ’idenin reîslerinden idi. Cömerdlikde eşi yok idi. Gazâlarda Ensârın bayrağını taşırdı. Resûlullahın vefâtında halîfe olmak istedi. Herkes Ebû Bekre bî’at edince, Havrana gitdi. On beşinci yılda orada vefât etdi “radıyallahü teâlâ anh”. Havran, Şâmın cenûbundadır. 113, 114, 115.

202 — **SA’DÜDDÎN-İ TEFTÂZÂNÎ:** Mes’ûd bin Ömer, islâmiyyetin en büyük âlimlerindendir. 722 de Horasanda Teftâzânda tevellüd, 792 [m. 1390] de Semerkandda vefât etdi “rahime-hullahü teâlâ”. Timür hân, kendisini çok sever, pek sayardı. Tefsîr, fıkh ve akâid bilgilerinde zemânının bir dânesi idi. Pek kıymetli, çok sayıda kitâbları vardır. Beyân ve me’ânî ilmlerinde, Şâm müftîsi Celâleddîn Muhammed bin Abdürrahmânın [739] yazmış olduğu **(Telhis-ül-miftâh)** kitâbını şerh etmiş **(Mutavvel)** adını vermişdir. Bu kitâbı ve **(Akâid-i Nesefiyye)** şerhi çok kıymetlidir. 16, 89, 204, 249, 294, 401, 402.

203 — **SA’DÎ ŞÎRÂZÎ:** Müslihuddîn bin Abdüllah, 589 yılında Şîrâzda tevellüd, 691 [m. 1291] de orada vefât etdi. Otuz sene ilm öğrendi, otuz yıl seyâhat ve askerlik yapdı. Otuz yılı inzivâ ve ibâdetle geçirdi. Şi’rleri pek kıymetlidir. Kitâbları, kendi zemânında, her tarafa yayıldı. Çok şöhret buldu. Pek saygı gördü. Bağdâdda, Nizâmiyye medresesinde ders verdi. Ehl-i sünnet idi. Ehl-i sünnet âlimlerinden Ebül-Ferec ibni Cevzînin [508-597] talebesi idi. Tesavvufda, kâdirî olup, Şihâbüddîn-i Sühreverdînin sohbetinde kemâle geldi. Ondört kerre hacca gitdi. Bağdâd, Şâm, Mısr, Anadolu, Horasan, Hindistân ve Türkistânda bulundu. Haçlı seferlerinde Avrupalıların eline esîr düşdü. **(Gülistan)** ve **(Bostan)** kitâbları, fârisî dilden Avrupa dillerine terceme edilmişdir. Türkçe çeşidli terceme ve şerhleri de vardır “rahime-hullahü teâlâ”. 32.

204 — **SAFİYYE:** Abdülmuttalibin kızı, Resûlullahın halası idi. Aşere-i mübeşşereden Zübeyr bin Avvâmın annesi idi. Câhiliyye döneminde, Ebû Süfyânın kardeşi Hârisin zevcesi idi. Hazret-i Hamzanın anadan da kardeşi idi. Müslimân oldu “radıyallahü teâlâ anhâ”. 14, 408.

205 — **SAFİYYE BİNT-İ HUYEY:** Yehûdî kızı idi. Hayberde Kenânenin zevcesi iken hicretin yedinci yılında esîr alındı. Resûlullah efendimiz alıp âzâd etdi. Seve seve îmâna gelince, Resûlullah, nikâh eyledi. Çok akllı idi. Ellinci yılda vefât eyledi “radıyallahü teâlâ anhâ”. 69, 242.

206 — **SAFİYYEDDÎN-İ ERDEBÎLÎ:** Erdebîlde mescid imâmı idi. 735 [m. 1335] de vefât etdi. Oğlu Sadreddîn ve torunu Alî ve dahâ sonra bunun oğlu Cüneyd, sıra ile imâm olup, Karakoyunlu hükmdârlarından mirza Cihân şâh, bunu hudûd dışına çıkardı. Diyâr-ı Bekre gelip, Akkoyunlu hükmdârı Uzun Hasene sığındı. Uzun Hasen, Âzerbaycânı alınca, yine Erdebîle yerleşdi. Torunlarından İsmâ’îl, velî-i ni’metleri olan Akkoyunlulara isyân edip, hükûmeti eline aldı. 908 de Tebrîzde (Safevî) devletini kur-

du. 1135 [m. 1722] de Efganlılar Îrânı istilâ edinceye kadar sürdü. Nâdir şâh, 1142 de Efganlıları çıkarınca, Hindistâna kadar aldı ise de, 1160 da şehîd edilince, Îrânda huzûr devâm edemedi. Reyde bulunan Kaçar adındaki bir Türkmen aşîretinin reîslerinden Mehmed ağa, 1210 [m. 1796] da Îrânı istilâ ederek Kaçar devletini kurdu. 1343 [m. 1925] de Rızâ Şâh, kanlı bir darbe ile, Pehlevî hükûmetini kurdu. 1360 [m. 1941] de vefât etdi. Yerine geçen, oğlu Muhammed Rızâ şâh pehlevî, Îrândaki sünnî müslimânlara da hak ve hürriyyet tanıdı. Hanefî mezhebinde medreseler açıldı. Buna tahammül edemiyen müteassıblar, reîsleri olan, Âyetullah Humeynînin teşvîki ile isyân etdiler. Îrânda çok kan döküldü. Şâh Amerikaya, sonra Mısra kaçdı. 1400 [m. 1980] de, Mısrda, kederinden öldü. Îrânda Şî'î Cumhûriyyeti kuruldu. Binlerce devlet adamı, subaylar, talebeler öldürüldü. Irak ile harb açıldı. Savaş senelerce sürüp, sanâyı merkezleri harâb oldu. 36, 389.

207 — **SAFVET PÂŞA:** Adı Muhammed Es'addır. İkinci Abdülhamîd hân zemânında sadr-ı a'zam idi. 1230 da İstanbulda tevellüd, 1301 [m. 1884] de vefât etdi. Sultân Mahmûd türbesinin bağçesindedir "rahime-hullahü teâlâ". 89.

208 — **SÂHİB BİN İBÂD:** İsmâ'îl bin Ebilhasen Talkânî, Bûye oğullarından Müeyyedin ve sonra kardeşi Fahrüddevlenin vezîri idi. Devletin idâresi bunun elinde idi. Çok cömerd idi. Âlimlerle, edîblerle görüşmeği çok severdi. 326 da Kazvinin Talkan kasabasında tevellüd, 385 [m. 995] de Reyde vefât etdi "rahime-hullahü teâlâ". İsfehânda defn edildi. Devlet reîsi, tabutu önünde yürüdü. Çok kitâb yazdı. 91.

209 — **SA'ÎD BİN ZEYD:** Eshâb-ı kirâmın büyüklerinden idi. Aşere-i mübeşşereden idi. Ömer-ül-Fârûkun "radıyallahü anhümâ" amcası oğludur. Yine bunun kayın birâderi ve eniştesi idi. Ya'nî, hazret-i Ömerin kızkardeşi olan Fâtımanın "radıyallahü anhâ" zevci idi. Zevcesi ile birlikde Habeşistâna hicret etmişdi. Hazret-i Talha ile birlikde, Şâm yolunda vazîfede olduğundan, Bedr gazâsında bulunamamışdı. Diğer gazâların hepsinde bulundu. Yermük muhârebesinde ve Şâmın fethinde de bulundu. Ellibirde vefât etdi "radıyallahü teâlâ anh". 100, 121, 166, 379, 380.

210 — **SEHL BİN HANÎF-İ EVSÎ:** Ensâr-ı kirâmdandır. Bütün gazâlarda bulundu. Uhud gazâsında, Resûlullahın yanından ayrılmadı. Geri dönmedi. Hazret-i Alîye en önce bî'at edenlerdendir. Hazret-i Alî Basraya giderken, kendisini, Medîne-i münevverede, yerine vekîl bırakmışdı. Sonra, Horasana vâlî yapdı. Ehâlî şikâyet etdiğinden azl eyledi. Yerine Ziyâd bin Ebîhi ta'yîn

buyurdu. Sıffîn muhârebesinde hazret-i Alînin yanında idi. Otuz sekiz yılında Kûfede vefât etdi. Nemâzını imâm-ı Alî “radıyallahü anhümâ” kıldırdı. 113.

211 — **SEHL BİN SA’D:** Ensâr-ı kirâmdandır. Resûlullahın “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” vefâtında onbeş yaşında idi. Doksanbir 91 [m. 710] yılında, doksanbeş yaşında vefât etdi. Eshâb-ı kirâmdan, Medînede en son vefât eden budur. Çok hadîs-i şerîf rivâyet etdi. 19, 252.

212 — **SELÎM CİHÂNGİR HÂN:** Hindistân hükmdârlarından Ekber şâhın oğludur. 977 de tevellüd, 1037 [m. 1628] de vefât etdi. Lâhordadır. Türbesi çok san’atlı ve çok süslüdür. 1015 de hükmdâr oldu. İngilizlere Hindistânda ticâret yerlerini ilk veren budur. Yerine, oğlu Şâh Cihân geçdi. 150, 152, 389.

213 — **SELMÂN-İ FÂRİSÎ:** Eshâb-ı kirâmın büyüklerindendir. Îrânlıdır. İsfehânda tevellüd etdi. Mecûsî idi. Ateşe tapardı. Bir kilise önünden geçerken içeri girip, nasrânî oldu. Arkadaşları işkence yapdıkları için, Anadoluya kaçdı. Şimdi Emirdağı denilen, Amûriye şehrinde, kilisede yıllarla iş yapdı. Papasa kendini sevdirdi. İhtiyâr papasdan nasîhat istedi. Onun sözü üzerine Şâma geldi. Şâmdan Hicâza gelerek, yeni gelecek Peygambere hizmet etmek istedi. Bunu köle yapdılar. Resûlullahın Medîneye teşrîf etdiği gün îmâna geldi. Resûlullah, bunu satın alıp azâd etdi. Hendek gazâsında, hendek, bunun sözü ile kazıldı. Sonraki gazâlarda, hep bulundu. Hazret-i Ömer zemânında Medayn vâlîsi oldu. Otuzbeşde Medaynda vefât etdi. Hadîs-i şerîf ile medh olundu. Abdürrahmân Câmî **(Şevâhidünnübüvve)** kitâbında buyuruyor ki, Sa’îd bin Müseyyeb diyor ki, Abdüllah bin Selâmdan işitdim. Abdüllah bin Selâm bana dedi ki, Selmân-ı Fârisî birgün bana dedi ki, (Kardeşim Abdüllah! İkimizden hangimiz önce ölürse, kendini, arkada kalana rü’yâda göstersin olur mu?) Abdüllah dedi ki, (Böyle şey olur mu? Ölen kimse, kendisini rü’yâda başkasına gösterebilir mi?) Selmân buyurdu ki, (Gösterebilir. Mü’min öldükden sonra, rûhu serbest kalır. Yer yüzünde dilediği yerde bulunabilir. Kâfirlerin rûhları ise, serbest kalmaz. Siccîn denilen Cehennem çukurunda habs olunur). Abdüllah dedi ki, (Selmân “radıyallahü anh” vefât edince, bir gün ortasında Kaylûle uykusuna yatmışdım. Rü’yâda Selmân geldi. Bana selâm verdi. Selâmını aldım. Hâlin nasıl, yerin nasıl? dedim. Çok râhatım, çok iyiyim. Sana nasîhatım olsun ki, tevekkülü elden bırakma. En iyi şey, tevekküldür dedi. Bu sözünü üç kerre tekrârladı). 27, 28, 68, 105, 106, 113, 114, 119, 120, 204, 241, 243, 250, 410.

214 — **SEVDE:** Resûlullahın zevce-i mütahherasıdır. Mekkede tezvîc buyurmuşdu. Hazret-i Ömer zemânında vefât etdi. Önceden zevci ile îmân edip, Habeşistâna hicret etmişlerdi. Mekkeye geldikleri zemân, zevci vefât etdi. Kendi sırasını hazret-i Âişeye bağışlamışdı. Beş hadîs-i şerîf haber vermişdir “radıyallahü teâlâ anhâ.” 69, 242.

215 — **SEYYİD EYYÛB ÜRMEVÎ** “rahime-hullahü teâlâ”: Îrânın Türkiye yakınındaki Ürmiye şehrindedir. Türkçe **(Menâkıb-ı çihâr yâr-ı güzîn)** kitâbının sâhibidir. 1264 [m. 1847] de ve 1998 de İstanbulda yapılan baskıları pek güzeldir. Bu kitâbın 477. ci sahîfesinde, kendini tanıtmakdadır. 28, 108, 269.

216 — **SIBGATULLÂH-İ HÎZÂNÎ:** Tâhâ-yı Hakkârînin halîfelerindendir. Tâhâ-yı Hakkârî ismine bakınız! 395, 411.

217— **SİCÂH BİNT-İ HÂRİS:** Benî Temîm kabîlesinden bir kadın idi. Peygamber olduğunu söyliyerek, yeni bir din çıkarmağa çalışdı. Çok kimseyi aldatdı. Mâlik bin Nuveyre de, buna uydu. Önce hıristiyan idi. Müseylemeye yardıma hâzırlanırken, Müseyleme katl edilince, Sicâh korkdu. Iraka kaçdı. Bir zemân sonra, müslimân oldu. Tevbe etdi. Hazret-i Mu’âviye zemânında vefât etdi. 117.

218 — **SIRRI PÂŞA:** Giridlidir. Bağdâd vâlîsi idi. 1260 [m. 1844] de tevellüd, 1312 [m. 1895] de İstanbulda vefât etdi “rahime-hullahü teâlâ”. Muhammed Sırrı pâşanın **(Sırr-ıl-Kur’ân), (Sırr-ül-Fürkân), (Nakd-ül-kelâm fî akâidil-islâm), (Terceme-i şerh-i akâid)** kitâbları meşhûrdur. Çeşidli ahlâk ve târîh risâleleri ve hıristiyanlarla sohbetleri vardır. 108.

219 — **SÜFYÂN BİN UYEYNE:** Fıkh ve hadîs âlimi idi. Müctehid idi. Vera’ ve takvâsı çok idi. 107 yılında Kûfede tevellüd, 198 [m. 813] de Mekke-i mükerremede vefât etdi. Yetmiş kerre hac etdi. İmâm-ı a’zam ve imâm-ı Şâfi’î ile görüşdü “rahime-hümullahü teâlâ”. Hadîs ve tefsîr risâleleri vardır. Uyeyne, Necdde bir kasabadır. Vehhâbîliği ortaya çıkaran Muhammed bin Abdülvehhâb, buradan çıkmışdır. 31, 43.

220 — **SÜFYÂN-I SEVRÎ:** Babasının adı Sa’îddir. Hadîs ve fıkh âlimidir. Müctehiddir. Zühd ve takvâsı, nasîhatleri meşhûrdur. 95 [m. 713] yılında Kûfede tevellüd, 161 [m. 777] de Basrada vefât etdi “rahime-hullahü teâlâ”. İstanbulda, Yeraltı Câmi’i şerîfinde bulunan Süfyân, bu değildir. Başkasıdır. Cüneyd-i Bağdâdî, bunun mezhebinde idi. Zemânında, halâlı ondan dahâ iyi bilen yok idi. **(Câmi’ulkebir), (Câmi-ussagîr)** ve **(Ferâiz)** kitâbları vardır. 31, 43, 84, 321.

221 — **SÜYÛTÎ:** Celâleddîn Abdürrahmân bin Ebî Bekr bin Muhammed Süyûtî, islâm âlimlerinin en büyüklerindendir. Almanca **(Meyer Lexicon)** kitâbında, (Yorulmadan, yılmadan yazan Süyûtînin üç yüzden fazla eseri vardır) diyor ve birkaçını bildiriyor. Tefsîr, hadîs, fıkh, târîh, ahlâk ve tıb kitâbları çok kıymetlidir. Mısrda, Süyût şehrinde 849 [m. 1445] da tevellüd, 911 [m. 1505] de Mısrda vefât etdi "rahime-hullahü teâlâ". Kitâblarının çoğu, Avrupada basılmışdır. Dahâ yirmiiki yaşında iken **(Celâleyn)** tefsîrini temâmladı. İmâm-ı Gazâlînin **(İhyâül-ulûm)** kitâbını kısaltmışdır. Kitâbları, okumakla bitmez. 17, 143, 246, 249, 250, 251, 320, 356.

222 — **ŞA'BÎ:** Tâbi'înin büyüklerindendir. Adı Âmirdir. Yirminci yılda Basrada tevellüd, 104 [m. 723] de Kûfede ansızın vefât etdi "rahime-hullahü teâlâ". Ecdâdı Yemenli olduğu hâlde, Hemedanda yerleşmişlerdi. Kendisi Kûfeye yerleşdi. İbnilmüseyyeb, Medînede, Hasen-i Basrî Basrada, Mekhûl Şâmda islâmın o asrda dört direği gibi idi. Eshâb-ı kirâmdan beşyüz Sahâbîyi gördü. Abdülmelik tarafından rum kayserine sefîr olarak gönderilmişdi. 76, 129, 170.

223 — **ŞÂFİ'Î:** Muhammed bin İdrîs Kureyşîdir. Dört mezheb imâmlarından biridir. Büyük müctehiddir. 150 [m. 767] yılında, Kuds civârında Gazze kasabasında tevellüd, 204 [m. 820] de Mısrda vefât etdi. Karâfe kabristânındadır "rahime-hullahü teâlâ". Medîne-i münevverede imâm-ı Mâlikden okudu. Bütün ilmlerde zemânının bir dânesi oldu. Vera' ve takvâsı da herkesden ziyâde idi. İmâm-ı Ahmed bin Hanbelin üstâdıdır 195 de Bağdâda gelip, iki sene kaldı. Mekkeye döndü. 199 da Mısrda yerleşdi. Büyük âlimler tarafından hayâtı yazılmış, hepsi tarafından medh-u senâ olunmuşdur. Usûl-i fıkh ilminde ilk kitâb yazan budur. Hadîsde, **(Sünen)** ve **(Müsned)** adında iki büyük kitâbı vardır. **(İsbâtünnübüvve ve reddi alelberâhime)** ve fıkhda **(Emâli-i kebîr)** ve **(Fıkhul-ekber)** ve **(Kitâbül-üm)** ve **(Mebsût)** ve **(Muhtasar)** kitâbları çok kıymetlidir. 18, 21, 25, 28, 29, 34, 42, 43, 50, 53, 54, 57, 59, 79, 83, 84, 135, 142, 182, 185, 202, 203, 223, 225, 227, 237, 267, 360, 362, 382, 387, 407.

224 — **ŞÂH ABBÂS-I SAFEVÎ:** Şâh İsmâ'îlin kurduğu şî'î Safevî devletinin reîslerinden beşincisi ve üç şâh Abbâsından birincisidir. 978 de tevellüd etdi. 995 de şâh oldu. İsfehânı başkent yapdı. Îrânı yabancılardan temizledi. 1038 [m. 1629] de vefât etdi. Özbek sultânı Abdüllaha mağlûb olarak, Horasanda özbeklerden aldığı yerleri ve Hirâtı tekrâr elinden çıkardı. Ehl-i sünnete karşı, müfrit düşman bir kimse idi. 1033 de Bağdâdı Osmânlılardan alıp, ehâlîsini katl ve vâlî Bekr pâşayı petrola batırıp diri diri yakdı. On sene

sonra Osmânlılar Bağdâdı geri aldı.

Îrânda islâmiyyetden evvel, Pîşdâniyyân, Kiyâniyyân, İşkâniyyân ve Sâsâniyyân devletleri vardı. Birincileri yıldızlara ve güneşe taparlardı. Kıyâniyyândan Keştâsib zemânında, Zerdüşt (Zoroastre) isminde biri, mîlâddan 600 sene evvel, Mecûs dînini kurdu. Hazret-i Ömer zemânında müslimân yapıldılar. Me'mûn halîfeye isyân eden Tâhir, Horasanda bir hükûmet kurdu. 46 sene sonra 253 [m. 866] de bunun yerine (Benî Leys) devleti, 287 de Sâmâniyyân devleti kuruldu. Sâmânîler zemânında fârisî lisânı kuvvetlenip arabî harflerle yazılmağa başladı. 386 da, Gaznevîlerin bir kolu olan Âl-i Sübüktekin, 448 de de Selçûkî devleti kuruldu. Cengizden sonra, Hasen Sabbâhın bâtıniyye devleti, Îrânda şî'îliğin yayılmasına sebeb oldu. 653 de Cengiz oğulları İlhâniyyân devletini kurdu. Bu devlet, 783 de Timûr hân ve oğullarının ve 873 [m. 1488] de Akkoyunlu Uzun Hasenin eline geçdi. 908 [m. 1502] da şâh İsmâ'îl, Safevî devletini kurarak, şî'î mezhebini resmî din yapdı. Emrlerini kabûl etmiyen müslimânları görülmedik işkencelerle öldürtdü. 1360 [m. 1941] da, babasının yerine geçen Muhammed Rızâ şâh Pehlevî, sünnî müslimânlara da hak ve hürriyyet tanıdığı için, Âyetullah Humeynî, buna karşı kanlı bir ihtilâl yapdı. Şâh 1399 [m. 1979] da Îrândan Amerikaya kaçdı. 1400 [m. 1980] Ramezân ayında Mısrda vefât etdi. Îrânda Şî'î Cumhûriyyeti kuruldu. Onbinlerce devlet adamı ve generaller öldürüldü. 151.

225 — **ŞÂH CİHÂN:** Muhammed sâhib krân-ı sânîdir. Hindistândaki Timür oğulları devletinin hükmdârlarındandır. Cihângir Selîm şâhın oğludur. Bin târîhinde Lâhorda tevellüd, 1037 [m. 1628] de hükmdâr oldu. 1068 de, oğlu Evrengzîb Âlemgîr tarafından tahtdan indirildi. Agra şehrinde sekiz sene habsde kalıp, 1076 [m. 1666] da vefât etdi. Tac mahal içindedir. Fevkal'âde debdebe ve safâ içinde saltanat sürdü. Delhî şehrini i'mâr etdi ve genişletdi. Tahtı cevherler içinde idi. Zevcelerinden birinin Egre şehrindeki mezârı üstüne (Tacmahal) denilen pek san'atlı, çok süslü bir türbe yapdırdı. Oğlu Âlemgîr, 1118 yılına kadar sultân olup, pek dindâr, mubârek idi. 151, 152, 386.

226 — **ŞÂH İSMÂ'ÎL-İ SAFEVÎ:** Safiyeddînin torunlarından olduğu için Safevî denir. Safevî hükûmetini kurdu. İmâm-ı Mûsâ Kâzım soyundan olduğunu söylerdi. Fekat, Türklerin Hatay kabîlesinden idi.

Ceddi, Safiyeddîn Erdebîlî, seyyidlik iddiâsında bulunmamışdı. Sonradan uydurmuşlardır. Ayasofya kütübhânesinde 3099 numarada, Safiyyeddîn Erdebîlînin menâkıbinin iki nüshası vardır.

Bunların ilki, Şâh İsmâ'îlin cülûsundan on sene evvel, ikincisi de 212 numarada olup, şâh oldukdan altı sene sonra yazılmışdır. İlk nüshada büyük babasının menâkıbı yazılmışdır. Burada şâh İsmâ'îlin altıncı ceddi olarak Fîruzdan bahs edilir ki, bunun ahfâdından olan Safiyeddîn Erdebîlî ve muâsırı olan Hoca Alî bu husûsda fazla gayret göstermişlerdir. Kürdistândan Giyara ve oradan şimâle kayarak, Erdebîle gelmişdir. Burada Türkler arasında 100.000 kadar talebe kazanmışlardır. Safiyeddînin türkçe bildiği muhakkakdır. Ancak ağzından çıkan sözler, menâkıbinde yâ fârisî, veyâ âzerî şivesinde kayd edilmişdir. Oğlu Sadreddîn zemânında, hayâllerine seyyidlik gelmişdir. Güyâ anneleri, bu yolda bir rü'yâ görmüş. O zemân buna ehemmiyyet verilmemiş ise de, şâh İsmâ'îl buna dört el ile sarılmışdır. Şâh İsmâ'îlin seyyid olmayıp, Hatay kabîlesinden Türk olduğunu gösteren vesîkalar, **(Se'âdet-i Ebediyye)** kitâbının sonundaki hâl tercemesinde yazılıdır. Lûtfen oradan okuyunuz!

Safînin talebeleri ve şöhreti çok idi. Timür hân bile ziyâretine gelmişdi. İsmâ'îlin dedesi Cüneydi, Karakoyunlu sultânı Cihân şâh, Âzerbaycândaki Erdebîlden çıkarıp hudûd dışı etdi. Diyâr-ı Bekre gidip Akkoyunlu Uzun Hasene sığındı. Gözüne girip hemşîresini aldı. Uzun Hasen, Âzerbaycânı alınca, Cüneyd, Erdebîle döndü. Talebesi ile Gürcistâna saldırdı. Şirvân şâhı olan sultân Halîl tarafından katl olundu. Oğlu Haydar, dayısı Uzun Hasenin kızını aldı. Bu da Şirvâna saldırdı ise de, katl olundu. İşte bu Haydarın oğlu İsmâ'îl 892 de tevellüd etdi. 905 de talebesi ile Şirvana saldırıp, babasını öldüren (Ferruh) sultânı öldürdü. 908 [m. 1502] de Tebrizde Safevî devletini kurdu. Bağdâdı, Baküyü, Horasanı aldı. Şî'îliği i'lân etdi. Sünnîleri sürdü, öldürdü. Bunu işiten Yavuz Selîm hân, büyük ordu ile üzerine yürüdü. 920 senesinde, Çaldıran meydân muhârebesinde, şâh İsmâ'îlin askerleri, talebesi dağıldı, kaçdı, çoğu kılınçdan geçdi. Şâh da yaralandı, kaçdı. 930 [m. 1524] da Serab şehrinde öldü. Erdebîldedir. Cesûr, intikâmcı, zevkine düşkün ve sefîh idi. 36, 37, 388, 391.

227 **— ŞA'RÂNÎ:** 26. cı sırada Abdülvehhâb ismine bakınız!

228 **— ŞEMSEDDÎN MAHMÛD:** Muhammed bin Abdürrahmân İsfehânî, Şâfi'î mezhebi âlimlerindendir. 674 de Tebrîzde tevellüd, 749 [m. 1348] da Mısrda vefât etdi. Ebüssenâ denir. Üsûl, bedi', beyân, akâid, meânî, mantık ve hikmet ve tefsîr kitâbları yazmışdır. İlm-i kelâmdan, kâdî Beydâvînin yazdığı **(Tavâli')** kitâbını şerh ederek **(Metâli')** adını vermişdir. 87.

229 **— ŞEMSEDDÎN SÂMÎ:** Şemseddîn Sâmî beğ, 1266 da

Arnavutlukda tevellüd ve 1322 [m. 1904] de İstanbulda vefât etdi. Erenköy kabristânındadır “rahime-hullahü teâlâ”. Fransızcadan türkçeye lügat kitâbı çok fâidelidir. Bir târîh ve coğrafya lügatı olan **(Kâmûs-ül-a’lâm)** kitâbı altı cilddir. Her cildi sekiz yüz sahîfeden fazladır. Bunu yazmağa 1306 yılında başladı. 1316 da temâmladı. Çok kıymetli bir ansiklopedidir. Gelmiş olan her dinden, her milletden meşhûr insanları ve memleketleri, târîh olaylarını, doyurucu bilgi vererek anlatmakdadır. İslâmî kültürü de olsaydı te’assub ve siyâset ile yazılan kitâbları sezebilir, Kâmûsuna yanlış bilgi sokmazdı. Kıymeti dahâ çok olurdu. Zemânımızda çıkan târîh, coğrafya kitâbları, mecmû’aları, gazete yazıları, ansiklopediler hep bu Kâmûsdan fâidelenmekdedir. 32, 64, 319.

230 — **ŞEYHZÂDE:** Muhammed bin Muslihiddîn Mustafâ, müderris [profesör] idi. 951 [m. 1544] de vefât etdi “rahime-hullahü teâlâ”. Beydâvî tefsîrine yapdığı hâşiyesi, tefsîr kitâblarının en kıymetlilerindendir. **(Şeyhzâde tefsîri)** denilmekdedir. Dört büyük cilddir. Hepsi, Hakîkat Kitâbevi tarafından ofset yolu ile basdırılmışdır. **(Vikâye şerhi)** ve başka şerhleri de vardır. 86, 125, 130.

231 — **ŞİHÂBÜDDÎN-İ SÜHREVERDÎ:** Ömer bin Muhammed, şâfi’î fıkh âlimi ve Evliyânın büyüklerindendir. Onbeşinci dedesi, hazret-i Ebû Bekr-i Sıddîkdır. 539 da Sühreverde doğup, 632 [m. 1234] de Bağdâdda vefât etdi “rahime-hullahü teâlâ”. Abdülkâdir-i Geylânî hazretlerinden feyz aldı. Çok hac yapdı. Kitâblarının en meşhûru **(Avârifülme’ârif)**dir. Bu kitâbını Mekke-i mükerremede yazdı. 32, 196, 211, 384.

232 — **ŞİHRİSTÂNÎ:** Muhammed bin Abdülkerîm 479 da, Horasandaki Şihristan kasabasında tevellüd, 548 [m. 1154] de Bağdâdda vefât etdi. Fıkh ve kelâm âlimi idi. Dersleri ve va’zları Bağdâdda meşhûr oldu. Eş’arî mezhebinde idi. Felsefe ve fizik bilgisi de çokdu. Müslimân, yehûdî ve hıristiyan dinlerini ve mezheblerini anlatan **(Milel ve nihal)** adındaki arabî kitâbı çok kıymetlidir. Lâtinceye, İngilizceye ve birçok Avrupa dillerine ve türkçeye terceme edilmişdir. Arabî şerhi, 1395 [m. 1975] de Beyrutda basdırılmışdır. Başka kitâbları da vardır. 88, 269, 326.

233 — **ŞİRVÂNŞÂH:** Şirvânda hükûmet süren Dirdendiyye oğullarının üçüncüsü idi. Halîl sultânın oğlu idi. Devleti kuran İbrâhîmin torunu idi. 893 de Haydarın hücûmunu püskürterek Haydarı katl etdi. Şâh İsmâ’îl, babasının intikamını almak için, 906 [m. 1500] da Şirvâna girdi. Şirvân şâhı, insanlığa sığmıyan bir işkence ile öldürdü. Ehl-i sünneti, çoluk çocuk demeyip kılınçdan geçirdi

“rahime-hümullahü teâlâ”. 37.

234 — **TABERÎ:** İbni Cerîr adı ile meşhûrdur. Muhammed bin Cerîr ismine bakınız. 114.

235 — **TABERÎ:** Ebû Ca’fer Ahmed bin Muhammed, şâfi’î âlimlerindendir. 694 [m. 1294] de vefât etdi “rahime-hümullahü teâlâ”. Çok kitâb yazdı. 129.

236 — **TÂHÂ-İ HAKKÂRÎ:** Evliyâ-i kirâmın büyüklerinden olan seyyid Tâhâ “kuddise sirruh” bin Ahmed bin Sâlih bin İbrâhîm, Abdülkâdir-i Geylânî evlâdındandır. Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdînin ekmel talebesi, rabbânî ilmlerinin hazînesi idi. Zürriyyeti, Ubeydüllah ve Alâüddîn isminde iki oğlundan devâm etmişdir. Alâüddîn efendi, Şemdinânın Hizne köyündedir. Soyu **(Se’âdet-i Ebediyye)** kitâbının sonunda, Tâhâ isminde yazılıdır. Torunu Muhammed Sıddîk efendi, seyyid Mustafâ Arvâsî efendinin vefâtından sonra, onun zevcesi Meryem hanımı almış, bundan Tâhâ efendi olmuşdur. Bu seyyid Tâhânın oğullarından Muhammed Sıddîk efendi, Irak hükûmetinde, Mûsul meb’usu iken Bağdâdda vefât etdi. Diğer iki oğulları Muhammed Sâlih Dârû ve Mazhar efendiler, Osmânlı devleti parçalandığı zemân, emlâkı ile Irakda kalmış iken, 1400 [m. 1980] senesinde Türkiyeye yerleşdiler.

Onüçüncü asrın kutbu olan mevlânâ Hâlid, 1224 [m. 1809] da Bağdâddan ayrılıp, bir senede Hindistâna giderek, Gulâm-ı Alî Abdüllah-i Dehlevînin huzûru ile şereflenip, lâyık oldukları fadl ve kemâlatı aldıkdan sonra, Allahü teâlânın kullarına ilm sunmak için 1226 da vatanına avdet buyurdu. Her taraf, Mevlânânın kalbinden saçılan envâr ile aydınlandığı gibi, ilm öğrenmekde iken arkadaşı olan seyyid Abdüllah da, 1229 da Süleymâniyeye Mevlânâyı ziyârete gitdi. Sohbetinde kemâle gelip, halîfe-i ekmeli oldu. Mevlânâya, birâderi oğlu seyyid Tâhânın hârikul’âde ve yüksek isti’dâdını söyledi. Mevlânâ, ikinci def’a gelirken, berâber getirmesini emr buyurdu. İkinci def’a ziyâretlerinde, seyyid Tâhâyı da götürdü. Mevlânâ, Bağdâdda, seyyid Tâhâyı görür görmez hemen Abdülkâdir-i Geylânînin kabr-i şerîfine gidip, istihâre etmesini emr eyledi. Abdülkâdir-i Geylânî “kuddise sirruh”, kendi yolu büyük ise de, şimdi ehli bulunmadığını, Mevlânânın ise, zemânının ekmeli olduğunu bildirdi ve hemen ona gitmesini emr buyurdu. Bu ma’nevî emr ve izn üzerine, seyyid Tâhâ, Mevlânâ Hâlidin yanında iki sülûk, ya’nî seksen gün çalışarak mubârek kalbinden fışkıran, feyzlere, ma’rifetlere kavuşup, kemâle geldikden sonra **(Berdesur)** kasabasına geldi. Seyyid Abdüllah vefât edince, Sey-

yid Tâhâ, (Nehrî) kasabasına gelip kırk sene talebe yetişdirdi. Âşıklar, her tarafdan, pervâne gibi, ışık kaynağının etrâfına toplanıyordu. Nehrîdeki babadan kalma küçük evinde ibâdetlerini yapar. Diğer zemânlarında, mescidde aklî ve naklî ilmleri öğretmeğe ve islâmın güzel ahlâkını yaymağa çalışırdı. Ağalarla, beğlerle ve siyâset adamları ile görüşmez, huzûrunda siyâsetden ve dünyâ işlerinden konuşulmazdı. Her gün **(Mektûbât)** kitâbını okur. Bu kitâbdaki, (herkese iyilik etmek, yapılan kötülüklere sabr edip, karşılık yapmamak, hattâ iyilikle karşılamak, büyüklere, hükûmete hurmet ve yardım etmek) gibi nasîhatları gönüllere aşılardı. Binikiyüz seneden beri gelip geçmiş hocalarının hepsi de, bu güzel islâm ahlâkını bildirmişler, hepsi devlete, kanûnlara saygılı olmuşlardır. İçlerinden hiçbirisinin hükûmete isyân etdiği işitilmemiş, târîhlerde böyle çirkin bir hâdiseleri görülmemişdir. Bu ilm ve güzel ahlâk kaynaklarından uzak kalan dere beğlerinin, dünyâya, şöhrete düşkün kimselerin, hükûmetlere karşı ısyânlarını ve ölümlerinden sonra başkalarının câhilce, taşkınca, ahmakca davranışlarını, ba'zı muhâlifleri ve hasedcileri, bu mubârek zâtlara da bulaşdırmak istemişler, hattâ bir kısmını zındanlara düşürmüşler ise de, kanûnlar ve adâlet karşısında, hepsinin ma'sûm, günâhsız oldukları anlaşılıp, serbest bırakılmışlar, kendilerinden afv ve özr dilenerek, büyük ikrâmlar, mükâfâtlar yapılarak, mubârek kalbleri ve teveccühleri kazanılmağa çalışılmışdır. Târîh ve menâkıb kitâblarında çok görülen böyle iftirâ okları, Seyyid Tâhâ hazretlerine de saplanmak istenmiş, hayâlî, çirkin iftirâlar uydurarak, bu ilm, ahlâk güneşini de lekelemeğe çalışan, zevâllı bedbahtlar zuhûr etmişdir. Fekat, güneş balçıkla sıvanamayacağı için, bu fazîlet güneşini gören, anlıyan uyanık ve bahtiyâr kimseler, böyle iftirâlara aldanmayıp, kendisine âşık ve hayrân olmakda, mubârek kalbinden saçılan nûrlarla aydınlanarak, râhata, huzûra ve sonsuz se'âdete kavuşmakda, vatana, millete ve devlete fâideli birer cevher olmakdadırlar. Seyyid Abdülhakîm efendinin babasının dedesi olan seyyid Muhammed, o zemân Vandan gelip, bu kaynakdan feyz almışdı. Seyyid Tâhâ, Vanı teşrîf edince, seyyid Muhammedin evinde müsâfir olurdu. Seyyid Muhammedin birâderi Lutfînin oğlu Sıbgatullah efendi de, Hîzandan Vana gelince, seyyid Tâhâya intisâb etdi. Hîzana babasının yanına gidip, meşhûr oldu. Yüzlerce talebesi ile, her yıl Nehriye ziyârete giderdi. Bir yıl, amcası molla Abdülhamîd efendinin mahdûmu, seyyid Fehîmi, pek genç yaşında iken berâber götürdü. Seyyid Fehîm, bir gece, müsâfir kaldıkları ev sâhibine, Hakkârî vâlîsinin nasıl olduğunu sorar. O da, gece gündüz serhoş olduğunu söyleyince, vâlîsi serhoş olan

bir memleketde nasıl durabileceklerini sabâha kadar düşünür. Ertesi gün Resûlan köyüne gelirler. Sıbgatullah efendi, buradakilere vâlînin nasıl olduğunu sorar. İyi adam olduğunu söylerler. Seyyid Fehîm, hemen (Amcam oğlu! O, serhoşdur. Nasıl iyi denilir?) der.

Nehrîye gitmek için Başkal'adan ayrılırken, seyyid Muhammed efendi, seyyid Fehîmi bir kenâra çekerek, (Yavrum Fehîm! Huzûruna çıkacağın seyyid Tâhâ, çok büyük zâtdır. Vilâyet derecelerinin en yükseğindedir. Feyz almadıkça, kemâle ermedikçe, ondan sakın ayrılma!) der. Nehrîden ayrılırken, seyyid Tâhâ, câmi' önünde ayakda duruyor. Herkes elini öpdükden sonra, Sıbgatullah efendi, seyyid Fehîmin geride kaldığını görüyor. Seyyid Tâhâdan bunun da geri dönmesi için izn istiyor. Seyyid Tâhâ, izn vermiyor. O burada kalsın diyor. Yolcular ayrılınca, hemen orada, ayakda iken, seyyid Fehîme vazîfe verip, ta'lîm buyuruyor. Sıcak bir günde, anlatdıklarını tekrâr etdiriyor. Hepsini, olduğu gibi söyleyip, yalnız (hatt-ı tûlânî) yerine (hatt-ı tûlî) diyor. Seyyid Tâhâ, hemen düzeltmişdir. O zemân, seyyid Fehîm pek genç idi. Medrese derslerini, henüz bitirmemişdi. Seyyid Tâhâ, birgün, câmi' dıvarına dayanarak otururken, seyyid Fehîm gelir. Mubârek eli ile işâret ederek, yanına çağırır. Yanına gelir. (Sen zekî bir talebesin. Mutavveli okumalısın!) der. Efendim kitâbım yok. Hem de, memleketimizde okunan bir kitâb değildir, diyor. Seyyid Tâhâ, kendi kitâbını veriyor. Seyyid Fehîm tahsîlini bitirmek için, Muşun Bulanık kazâsı, Âbiri köyünde, molla Resûl-i Sübkînin yanına gidiyor. Mutavveli bunun huzûrunda okuyup, bitiriyor. Vilâyet derecelerinde yükselmek için de her yıl iki kerre Nehrîye ya'nî Şemdinana geliyor. Her gelişinde, seyyid Tâhâdan çeşidli iltifâtlarla şerefleniyor. Meselâ, birgün câmi' sofasında **(Mektûbât)** okuyordu. Çok kalabalıkdı. Seyyid Fehîm uzakda, ayakda dinliyordu. Seyyid Tâhâ, kitâbdan başını kaldırarak, (Molla Fehîm! Acaba şimdi, hiç üstâd yok mu) diyor. Seyyid Fehîm, cevâb vererek (Şimdi bulunan üstâd gibi, hiç gelmemişdir) diyor. Seyyid Tâhâ, hemen Mektûbâtı kapayıp, odasına gidiyor.

Seyyid Fehîm, kemâl ve tekmîle erip mutlak izn verilince, bu işi görmeğe lâyık olmadığını bildiriyor. Seyyid Tâhâ, ısrârla kabûl etdirmişdir. Memleketi olan Arvâsa teşrîf etmesini emr buyurmuşdur. Seyyid Fehîm Nehrîdeki dağın tepesine çıkarak giderken, tekrâr çağırıyor. Kitâbların içindeki mektûblarını kendisine göstererek, (Bu ihlâs ve sevgi, sizin değil midir? Niçin bu işden kaçınıyorsun?) buyuruyor. İcâzet ile şereflendikden sonra da, eskisi gibi, her yıl Nehrîye giderdi.

Seyyid Tâhâ “kuddise sirruh”, 1269 [m. 1853] da Nehrî kasabasında vefât etdi. Birgün ikindiden önce, ağaçlar arasında otururken, kendilerine iki mektûb veriliyor. Dâmâdı Abdül-ehad efendiye okutuyor. (Artık bizim dünyâdan gitmek zemânımız geldi) buyuruyor. Dâmâdı, (Aman efendim! Şâmdan gelen bu iki mektûb ne olacak?) diyor. O gün Hatm okundukdan sonra, odasına gidiyor. Oniki gün hasta yatıp, ikindi vakti, mubârek rûhu Refik-i a'laya yükseliyor. Ağlamak seslerini duyan binlerce âşık, şaşırıp kalıyorlar. Hasta iken **(Berdesur)** köyünde bulunan kardeşi Sâlihi istetiyor. Hatm ve teveccühleri yapmasını, birâder-i ekmeli, seyyid Sâlihe emr buyuruyor. (Kardeşim Sâlih, kâmildir. Herkesin başı, onun eteği altındadır) buyuruyor. Seyyid Fehîm, Seyyid Sâlihi, üstâd-ı sohbet yapdı. Sâlihden sonra da, bu âdetini bozmadı. Vefâtı olan 1313 senesine kadar, her yıl iki kerre, Nehrîye giderek seyyid Sâlihin kabrini ziyâret ederdi.

Seyyid Tâhâ-i Hakkârînin “kuddise sirruh” talebesi arasında, seyyid Muhammed Sâlihden sonra tesarrufu en kuvvetlisi, seyyid Sıbgatullah Arvâsî idi. Bundan sonra, Küfrevî Muhammed idi. Seyyid Sıbgatullah, talebesi arasında **(Gavs-ül a'zam)** ve **(Gavs-i Hizânî)** ismleri ile meşhûr oldu. [1287] de vefât etdi. Bunun talebesi arasında Abdürrahmân Tâgî Nurşînî de, **(Üstâd-ı a'zam)** ve **(Seydâ)** ismleri ile meşhûrdur. Bunun da ondokuz talebesi: Fethullah Verkânisî ve Abdüllah Nurşînî ve molla Reşîd Nurşînî ve allâme molla Halîl Sî'ridînin torunu Abdülkahhâr ve Abdülkâdir Hizânî ve seyyid İbrâhîm Es'irdî ve Abdülhakîm Fersâfî ve İbrâhîm Ninkî ve Tâhir Âberî ve Abdülhâdî ve Abdüllah Hurûsî ve İbrâhîm Cukruşî ve Halîl Cukruşî ve Ahmed Taşkesânî ve Muhammed Sâmî Erzincânî ve Mustafâ ve Süleymân ve Yûsüf Bitlisîdir. Abdürrahmân Tâgî, [1304] de vefât etdi. Bunun kelimâtını İbrâhîm Cukruşî toplıyarak **(İşârât)** ismini vermişdir. Çok mu'teberdir. Fethullah-ı Verkânisî 1317 de vefât etdi. Talebesinden Muhammed Ziyâüddîn Nurşînî, Abdürrahmân-ı Tâgînin oğlu olup, 1342 [m. 1924] de Bitlisde vefât etdi. **(Mektûbât)**ında yüzondört mektûb vardır. Onüç talebesinden birincisi Muhammed Alâüddîn-i Uhînî olup, mektûbâtını toplamışdır. İkincisi, Ahmed Haznevîdir. Muhammed Ma'sûm-i sânî ve Seyyid Muhammed Şerîf Arabkendî ve Adı-yamanlı Abdülhakîm efendi, bunun talebesidirler. Bu sonuncusu 1399 [m. 1978] de vefât etdi. Muhammed Râşid efendi bunun oğludur. 154, 289, 332, 334, 387, 411.

237 **— TALHA BİN UBEYDÜLLAH:** İlk îmâna gelenlerdendir. Aşere-i mübeşşeredendir. Kâfirlerden çok işkence gördü. İpe bağlayıp çekerlerdi. Mekkede iken Zübeyr ile, Medînede iken de

Ebû Eyyûb-i Ensârî ile âhıret kardeşi olması emr buyuruldu. Vazîfeli olduğundan Bedrde bulunamadı. Diğer gazâlarda bulundu. Uhud muhârebesinde, Resûlullahı kılınç darbesinden kurtarmak için, kolunu uzatıp siper etdi. Eli yaralanıp çolak kaldı. Resûlullah, ok yağmuru altında çukura yuvarlandı. Talha sırtına alarak çukurdan bir kaya üstüne çıkardı. Hazret-i Alî buyuruyor ki, Resûlullahdan işitdim: **(Talha ile Zübeyr, Cennetde benim komşularımdır)** buyurdu. Hicretin 36. cı yılında, Cemel vak'asında, hazret-i Alîye karşı harb edenler arasında idi. Bu muhârebede şehîd olunca, hazret-i Alî çok üzüldü. Ağlıyarak yanına gitdi. Mubârek elleri ile, toprağı yüzünden sildi. Cenâze nemâzını kendi kıldırdı "radıyallahü teâlâ anhümâ". 13, 14, 19, 20, 24, 30, 49, 60, 75, 76, 77, 116, 121, 122, 166, 174, 175, 176, 209, 235, 250, 251, 323, 365, 385.

238— **TAYYIBÎ:** Şerefeddîn Hüseyn bin Muhammed, hadîs ve tefsîr âlimidir. 743 [m. 1343] de vefât etdi "rahime-hullahü teâlâ". Tefsîri, Me'ânî ve Beyân üzerine yazmış olduğu **(Tibyân)** kitâbı ve **(Keşşâf şerhi)** meşhûrdur. 87, 118.

239 — **TİRMÜZÎ:** Muhammed bin Îsâ, 209 [m. 824] da Buhârâda Tirmüz kasabasında tevellüd, 279 [m. 892] da (Bog)da vefât etdi "rahime-hümullahü teâlâ". Hadîs imâmlarındandır. **(Sahîh-i Tirmüzî)** çok kıymetli hadîs kitâbıdır. Bu kitâbın çeşidli şerhleri arasında, Karaşideki **(Medrese-i arabiyye-i islâmiyye)**nin müdîri Yûsüf Binûrînin hâzırladığı **(Meârif-üs-sünen)** çok kıymetlidir. Arabîdir. Altı cild olup, basılması binüçyüzdoksan 1390 [m. 1970] da temâm olmuşdur. 19, 163, 165, 166, 184, 193, 241, 242, 248, 260.

240 — **ÜMM-İ HABÎBE:** Resûlullahın "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" zevcelerindendir. Ebû Süfyân ile Hindin kızı ve hazret-i Mu'âviyenin kardeşidir. Önce Übeydüllah bin Cahşın zevcesi idi. İkisi de önce müslimân olup, Habeşistâna hicret etdiler. Zevci orada papaslara aldanarak, dünyâ malına kavuşmak için mürted oldu. Ümm-i Habîbeyi de dinden çıkararak zengin olmağa zorladı. O da (Muhammed aleyhisselâmın dînini ve sevgisini, bütün dünyâya değişmem) buyurdu. Übeydullah, işkence etmek için, sürünmesi için, bunu boşadı. Fekat, kendisi öldü. Resûlullah Ümm-i Habîbenin, bu sözlerini ve başına geleni işitince, Habeş pâdişâhı Necâşîye mektûb yazdı. Necâşînin serâyında Resûlullaha nikâhı yapıldı. Bunun sâyesinde Habeşistândaki müslimânlar çok râhat yaşadı.

Dîninin kuvveti ve Resûlullaha sevgisi o kadar çok idi ki, Mekke feth edilmeden önce, sözleşmek için Resûlullahın huzûruna gelen, kâfirlerin elçisi, babası Ebû Süfyânı, Resûlullahın yatağına

oturtmadı. (Sen, bu mubârek yere oturmağa lâyık değilsin) dedi “radıyallahü teâlâ anhâ”. 12, 24, 59, 328.

241 — **ÜMM-İ HIRÂM:** Enes bin Mâlikin teyzesidir. Sahâbe-i kirâmdandır. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” birgün bunun evinde uyumuşdu. Gülerek uyandı. (Yâ Resûlallah, niçin güldün?) dedi. **(Ümmetimden bir kısmını gemilere binip, kâfirlerle gazâya giderler gördüm)** buyurdu. Ümm-i Hirâm, (Yâ Resûlallah! Düâ et, ben de onlardan olayım! dedi. **(Yâ Rabbî! Bunu da, onlardan eyle!)** buyurdu. Mu’âviye zemânında Ümm-i Hirâm, zevci ile, gemilere binip, Kıbrısa cihâd etmeğe gitdi. Orada atdan düşüp şehîd oldu. Kıbrısın ilk fâtihi hazret-i Mu’âviyedir “radıyallahü teâlâ anhümâ” 62, 63.

242 — **ÜMM-İ SELEME:** Resûlullahın zevcelerindendir. Fasîh, belîğ idi. Zevci vefât etmişdi. 378 hadîs-i şerîf haber vermişdir. Hazret-i Osmân zemânındaki fitne sırasında, halîfeye nasîhat olarak söylediği nutk meşhûrdur. 59 da vefât etdi. 69, 242.

243 — **ÜSÂME BİN ZEYD:** Resûlullahın hizmetçisi olan Zeyd bin Hârisenin oğludur. Resûlullahın sevgilisi diye meşhûrdur. Mekkeye giderken Resûlullahın devesinde, arkasında oturmuşdu. Birlikde Kâ’beye girmişdi. Huneyn gazâsında, çocuk olduğu hâlde kahramanca çarpışdı. Çok cesûr idi. Onsekiz yaşında iken ordu kumandanı yapıldı. Esmer idi. Çok hadîs-i şerîf haber vermişdir. 59 da vefât etdi. 68, 116, 176, 178, 242.

244 — **UZUN HASEN:** Akkoyunlu devletinin hükmdârı idi. 871 de hükmdâr oldu. Diyâr-ı Bekrde idi. Birçok yerleri alarak, Tebrîze yerleşdi. 877 de Osmânlı devletine saldırdı. Fâtih sultân Muhammed hâna mağlûb ve perîşân oldu. 882 [m. 1477] de vefât etdi. Tebrîzdedir. Trabzon İmperatoru (Davîd Komnus)un dâmâdı idi. Hüseyn Hilmi Işıkın kayın pederi olan Yûsüf Ziyâ Akışık, Akkoyunlu soyundan olup, Bosnalı Zülfikâr pâşanın torunu Ahmed beğin oğludur. 36, 321, 373, 384, 389, 390.

245 — **VAHÎDEDDÎN HÂN —** Altıncı sultân Muhammed, sultân Abdülmecîdin oğludur. Pâdişâh olan dört kardeşden en küçüğüdür. Osmânlı pâdişâhlarının otuzaltıncısı ve sonuncusudur. İslâm halîfelerinin sonuncusudur. 1277 [m. 1861] de tevellüd etdi. 1336 [m. 1918] Ramezân-ı şerîfinin yirmibeşinci, temmuzun dördüncü perşembe günü hükmdâr oldu. 1344 [m. 1926] da İtalyada vefât etdi. Şâmda medfûndur. Ehl-i sünnet mezhebinde idi. Din bilgisi çokdu. 158, 282, 292.

246 — **VAHŞÎ:** Hazret-i Hamzanın Bedr gazâsında öldürdüğü Tu’aymenin birâderinin oğlu olan Cübeyr bin Mut’imin kölesi idi.

Habeşli olduğu için, el ile ok atmakda usta idi. Uhud gazâsında, Cübeyr buna, (Hamzayı öldürürsen âzâd ol!) demişdi. Hind de, babasının ve amcasının intikâmı için, Vahşîye mükâfât va'd etmişdi. Vahşî, taş arkasına pusuya girip, yalnız hazret-i Hamzayı gözetirdi. Hazret-i Hamza sekiz kâfiri öldürüp, saldırırken, Vahşî okunu atarak ağır yaraladı ve kılıcı ile şehîd etdi. Sonra, ciğerini çıkarıp Hinde götürdü. Hind sevinip ciğeri çiğnedi. Üzerindeki zînetlerin hepsini Vahşîye verdi. Dahâ da vereceğini söz verdi. Hindin bu çirkin, canavarca işi, islâm dînine olan düşmânlığından değil idi. Hazret-i Hamza, Bedrde bunun babası Utbe ile amcası Şeybeyi öldürmüşdü. Bunların ve kardeşi Velîdin intikâmını almak için, bu işi yapdı. Vahşî de, âzâd olmasını, altunlara kavuşmasını düşünüyordu. İslâmiyyete hücûm düşüncesinde değildi.

Hicretin sekizinci yılında Mekke feth edildiği gün, Resûlullah, Kureyşin hepsini afv buyurdu. Yalnız on kişinin adını söyleyip, bunları gören öldürsün buyurdu. Hind ile Vahşî, bunlar arasında idi. Vahşî, Mekkeden kaçdı. Bir zemân uzak yerlerde kaldı. Sonra pişmân olup, Medînede mescide gelip, selâm verdi. Resûlullah, selâmını aldı. Vahşî, (Yâ Resûlallah! Bir kimse Allaha ve Resûlüne düşmanlık yapsa, en kötü, en çirkin günâh işlese, sonra pişmân olup temiz îmân etse, Resûlullahı canından çok sevici olarak, huzûruna gelse, bunun cezâsı nedir?) dedi. Resûlullah **(Îmân eden, pişmân olan afv olur. Bizim kardeşimiz olur)** buyurdu. (Yâ Resûlallah! Ben îmân etdim. Pişmân oldum. Allahü teâlâyı ve Onun Resûlünü herşeyden çok seviyorum. Ben Vahşîyim) dedi. Resûlullah, Vahşî adını işitince, hazret-i Hamzanın parçalanmış hâli gözü önüne geldi. Ağlamağa başladı. **(Git, seni gözüm görmesin!)** buyurdu. Vahşî, öldürüleceğini anlıyarak kapıya yürüdü. Eshâb-ı kirâm kılınca sarılmış işâret bekliyordu. Vahşî, son nefesimi alıyorum derken, Cebrâîl aleyhisselâm geldi. Allahü teâlâ buyurdu ki, **(Ey sevgili Peygamberim! Bütün ömrünü puta tapmakla, kullarımı bana düşmân etmeğe uğraşmakla geçiren bir kâfir, bir kelime-i tevhîd okuyunca, ben onu afv ediyorum. Sen, amcanı öldürdü diye Vahşîyi niçin afv etmiyorsun? O pişmân oldu. Şimdi sana inandı. Ben afv etdim. Sen de afv et!)** Herkes, öldürün emrini beklerken, **(Kardeşinizi çağırınız!)** buyurdu. Kardeş sözünü işitince, saygı ile çağırdılar. Vahşîye (afv olduğunu) müjde eyledi. **(Fekat, seni görünce dayanamıyorum. Üzülüyorum. Bana görünme!)** buyurdu. Resûlullahı üzmemek için, bir dahâ yanına gelmedi. Mahcûb, başı önünde yaşadı. 9, 59, 344, 362.

247 — **VÂKIDÎ:** Muhammed bin Ömer, târîhcidir. 130 yılında

Medînede tevellüd, 207 [m. 822] de Bağdâdda vefât etdi "rahimehullahü teâlâ". İmâm-ı Mâlikden ders aldı. Çok târîhler yazdı. **(Târîh-i kebîr)** kitâbı meşhûrdur. Hârûn Reşîde hacda delîl olmuşdu. 19, 20, 252, 350.

248 — **VÂSIL BİN ATÂ:** Mu'tezile mezhebinin kurucusudur. Hicretin 80. ci yılında Medînede tevellüd, 131 [m. 748] de vefât etdi. Hasen-i Basrînin talebesi idi. Hasenin bir sözüne karşı geldiğinden (Vâsıl i'tizâl etdi. Ya'nî bizden ayrıldı) buyurdu. Ehl-i sünnetden ayrıldı. Çeşidli kitâblar yazdı. 88, 264.

249 — **VEYSEL KARÂNÎ:** Tâbi'înin büyüklerindendir. Resûlullah efendimizin zemânında bulundu ise de göremedi. Yemenlidir. Hazret-i Ömer zemânında Medîneye gelip, çok hurmet gördü. Hazret-i Ömer, düâsını istedi. Basraya gitdi. Sıffîn muhârebesinde, hazret-i Alînin askeri arasında iken, 37 yılında şehîd oldu "rahimehullahü teâlâ". Anadoluya gelmemişdir. Hadîs-i şerîf ile medh edildi. Ferîdüddîn-i Attârın, fârisî **(Tezkiret-ül-evliyâ)** kitâbında, hayâtı yazılıdır. 10, 155, 156, 275.

250 — **YAHYÂ** "aleyhisselâm": Zekeriyyâ aleyhisselâmın oğludur. Annesi Elîsâdır. Hıristiyanlar Elizabeth diyor. Hazret-i Meryemin baba bir kız kardeşidir. Dâvüd aleyhisselâmın soyundandır. **(Tevrât)**da yazılı olan Îsâ aleyhisselâm göke çıkarıldıkdan bir buçuk sene sonra **(İncîl)**e uyduğu için, zâlim yehûdî hükmdârı Herod tarafından, otuzdörtbuçuk yaşında iken, şehîd edildi. Mubârek bedeninin parçaları başka şehrlerdedir. İbni Âbidîn, önsözünde diyor ki, (Mubârek başı, Şâmda Ümeyye câmi'indedir). 177, 186, 200, 407.

251 — **YAHYÂ BERMEKÎ:** Yahyâ bin Hâlid, Abbâsî devletinin vezîrlerindendir. Horasanlıdır. Babası, Ebû Müslim Horasânînin ordusunda çok hizmet etmiş, vezîr olmuşdu. Yahyâ da, Âzerbaycan vâlîsi idi. Mehdî zemânında vezîr oldu. Hârûn Reşîdin hocası oldu. Sonra buna da onyedi sene vezîrlik yapdı. 189 [m. 805] da zındanda öldü. 88.

252 — **YAHYÂ BİN ŞEREF NEVEVÎ:** Nevevî ismine bakınız! 53, 106.

253 — **YEZÎD:** Hazret-i Mu'âviyenin oğlu ve Emevî devletinin ikinci halîfesidir. Hicretin yirmialtıncı yılında Şâmda tevellüd etdi. 60. cı senesinde halîfe oldu. 61. ci senesinde Kerbelâ fâci'ası oldu. Hazret-i Hüseyn şehîd olup, mubârek başı Şâmda Yezîdin serâyına getirildi. Yezîd dedi ki, (Bilir misiniz bu iş neden oldu? Bu zât, babam Alî, onun babasından hayrlıdır. Anam Fâtıma,

onun anasından hayrlıdır. Ceddim Resûlullah, onun dedesinden hayrlıdır. Ben de, ondan hayrlıyım. Hilâfet, benim hakkımdır dedi. Allah için söyliyorum ki, Fâtıma, elbette benim anamdan hayrlıdır. Ceddine gelince, Allaha ve âhıret gününe inanan kimse, Resûlullaha "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" kimseyi müsâvî göremez. Lâkin Hüseyn bunu fıkh ve ictihâdı ile söyledi. **(Herşeyin sâhibi Allahü teâlâdır. Mülkünü dilediğine verir)** âyet-i kerîmesini düşünmedi). Kısas-ı enbiyâda, bundan sonra diyor ki:

Kerbelâdan getirilen kadınlar ve Zeynel'âbidîn, Yezîdin önüne çıkarıldı. Hazret-i Hüseynin kızı Fâtıma, (Yâ Yezîd! Resûlullahın kızları esîr midir?) dedi. Yezîd, (Ey kardeşimin çocuğu! Ben bunu istemezdim) dedi. Kadınları, Yezîdin kadınlarının yanına götürdüler. Serây kadınları ta'ziyet verdi. Alınan mallarını sordular. Katkat ödediler. Hazret-i Hüseynin kızı Sükeyne, (Yezîdden hayrlı günâhkâr görmedim) derdi. Yezîd, Zeynel'âbidîni yanına aldı. Akşâm sabâh berâber yidi. Yezîd Ehl-i beytin yol paralarını bol bol verip, korumak için yanlarına asker katıp, Medîneye gönderdi. Zeynel'âbidînle vedâ' ederken, (Allahü teâlâ, ibni Mercâneye la'net eylesin! Vallahi ben olsaydım, babanın her istediğini kabûl ederdim. Lâkin kader-i ilâhî böyle imiş ne çâre. Her ne istersen bana yaz! Kabûl olunur) dedi. Mercâne, ibni Ziyâdın anasının adıdır.

Yezîd, Kerbelâ vak'asından sonra: (Allah, o ibni Mercâneye la'net eylesin! Hüseynin isteklerini kabûl etmeyip de, onu katl etdirdi. Onun katli ile, herkesi bana gücendirdi. İyi kötü herkes, Hüseynin katl olayını şişirerek anlatıp bana düşman oldu) derdi. Yezîd, 64 [m. 683] senesinde vefât etdi.

Büyük âlim El-Kâdî Ebû Bekr İbnül'arabî **(El-Avâsım)** kitâbında diyor ki: **(Buhârî)**nin Kitâb-ül-fiten kısmında diyor ki, (Medîne halkı, Yezîdi hilâfetden hal' etmek istedikleri zemân, Abdüllah ibni Ömer, yakınlarını ve çocuklarını toplayıp, buna, Allahın ve Resûlullahın halîfesi olarak bî'at etdik. Allahın ve Resûlullahın halîfesi ile harb etmekden dahâ büyük gadr olmaz dedi). Abdüllah bin Ömer, Yezîde bî'at ederken, (Bu bî'at hayrlı ise, râzı oluruz. Kötü olursa, sabr ederiz) dedi. Hamîd bin Abdürrahmân diyor ki, Yezîde bî'at olunurken, bir Sahâbînin yanına gitdim. Bana, (Yezîd bu ümmetin hayrlısı değildir. Ondan dahâ âlimler, ondan dahâ şerefli kimseler var diyorsunuz. Ben ise, bu ümmetin birlik olmasını ayrılıklarından dahâ çok severim. Ümmet-i Muhammedin girip râhat etdiği bir yere giren kişi, râhatsız olur mu? Elbette

olmaz) dedi. Yezîdin şerâb içmesine gelince, buna inanmak için, iki âdil şâhidin, gördüm diyerek haber vermesi lâzımdır. Leys bin Sa'd, (Emîr-ül-mü'minîn Yezîd, altmışdört senesinde vefât etdi) dedi. Bu sözü Yezîdin adâletini haber vermekdedir. Onu âdil bilmeseydi, Emîr-ül-mü'minîn demezdi. İmâm-ı Ahmed bin Hanbel **(Kitâb-üz-zühd)**de diyor ki, Yezîd, hutbe okurken, (Hasta olan kimse, en iyi amellerini araşdırıp, hep onu yapsın! En kötü amelini de araşdırıp, onu terk etsin!) dedi. Bu yazısı, Yezîdin sözünü huccet kabûl etdiğini gösteriyor. Ona şerâb içmeği, fâsık ve fâcir olmayı iftirâ eden târîhcilerin utanmaları lâzımdır. Târîhcilerin çoğu din bilgilerinde câhildirler. Bid'at deryâsına düşmüşdürler. Çoğu, Eshâb-ı kirâmı ve Selef-i sâlihîni kötüliyebilmek için hadîs uydurmakdan bile çekinmemişlerdir. Bunların maksadları din değil, dünyâ idi. İnsanların en zararlısı zekî olan câhiller, hiylekâr olan bid'at sâhibleridir. Mal satın almak için, âdil olan tâcir aranıyor da, Selef-i sâlihîn hakkında bilgi almak için, dinden ve hele adâletden nasîbi olmıyanların sözleri, yazıları nasıl kabûl olunur? **(Avâsım)**dan terceme temâm oldu. Bu kitâb, 1371 [m. 1951] de Mısrda basılmışdır. Son nefesde îmân ile gitmesi ve tevbe etmesi mümkin olduğu için, imâm-ı Gazâlînin "rahime-hullahü teâlâ" ve başkalarının, Yezîde la'net câiz değildir dedikleri, **(Berîka)**nın binonuncu sahîfesinde yazılıdır.

(Nuhbet-ül-leâlî) ismindeki, **(Bed-ül-emâlî)** kasîdesinin şerhini, Muhammed bin Süleymân Halebî yapmışdır. Bu şerhinde diyor ki: Yezîde, öldükden sonra, yalnız iftirâ eden taşkınlar la'net etdi. Bunlar, Ehl-i sünnet âlimlerinin çoğunluğuna uymıyan geveze kimselerdir. Aklı olan kimse, ona dil uzatmaz, la'net etmez. Çünki, ona la'net etmeğe emr olunmadık. Kıyâmetde bundan sorulmıyacağız. Şî'îler, hâricîler ve Mu'tezile fırkasında olanların bir kısmı ve hattâ, Teftâzânî, imâm-ı Hüseynin öldürülmesinden râzı olduğu için ve buna sevindiği için ve Ehl-i beyte hakâret etdiği için ve o zemân küfre sebeb olan beytler söylediği için, ona la'net câiz olur dediler ise de, böyle söylemeleri doğru değildir. **(Temhîd)** kitâbında, [Ebû Şekûr Sülemî] diyor ki, (Yezîd, imâm-ı Hüseyni öldürmeği emr etmedi. Kendisine bî'at etdirilmesini, yâhud, yakalayıp, diri olarak getirilmesini emr etdi. Onlar ise, kendiliklerinden öldürdüler). Bu kötü işi, Ubeydüllah bin Ziyâd yapdı. Kûfe şehrinden asker gönderdi. Kerbelâda karşılaşıp öldürdüler. İmâm-ı Hüseyni öldürmek için emr vermek, hattâ, Peygamberlerden başka herhangi bir kimseyi öldürmek, buna halâl demedikçe, la'net etmeğe sebeb olmaz. Olsa olsa, fâsık olur. Kâfir

olmaz. Fâsık olan mü'mine la'net etmek câiz değildir. Hattâ, hayâtda olan bir kâfire de la'net, câiz değildir. Çünki, mü'min olarak ölmesi ihtimâli vardır. Ancak belli olmıyan kâfirlere ve kâfir olarak öldüğü bilinen kimseye la'net câizdir. Yezîdin hep nemâz kıldığı muhakkakdır. Peygamberimiz "sallallahü aleyhi ve sellem", nemâz kılanlara la'net olunmasını yasak etmişdir. Sa'düddîn-i Teftâzânî, **(Akâid-i Nesefiyye)** şerhinde diyor ki, (Yezîde la'net mes'elesinde, Ehl-i sünnet âlimleri ikiye ayrıldı. **(Hulâsa)**da ve başka kitâblarda, ona ve Haccac Yûsüfe la'net câiz olmadığı bildirildi. Çünki, Peygamberimiz "sallallahü aleyhi ve sellem" nemâz kılanlara ve Ehl-i Kıbleye la'net etmeği nehy etdi). Netîcede deriz ki, Yezîdin imâm-ı Hüseyni öldürmeğe emr verip vermediği ve buna râzı olup olmadığı, kesin olarak bilinmediği için, susmak iyidir. Çünki, ona la'net etmek emr edilmedi. La'net etmemek de günâh değildir. Evet, onun yapdığı çirkin işi sevmeyiz. Râzı olmasa bile, onun sebeb olduğu meydândadır. **(Nuhbe)**den terceme temâm oldu.

Hindistân âlimlerinden mevlânâ hâfız Hakîm Abdüşşekür Mirzâpûrî, **(Şehâdet-i Hüseyn)** kitâbında hazret-i Hüseyni Kûfe şehrinde kendilerine şî'î diyenlerin şehîd etdiklerini ve şehîd eden Şemmer habîsinin, hazret-i Alînin askeri arasında, hazret-i Mu'âviyeye karşı harb etdiğini vesîkalarla isbât etmekdedir. Bu kitâbı mevlevî Gulâm Haydar Fârûkî, urdu dilinden fârisîye terceme etmiş, 1395 [m. 1975] de Karaşide basdırılmışdır. Mezkûr **(Şehâdet-i Hüseyn)** kitâbdan ba'zı kısmları bu **(Eshâb-ı Kirâm)** kitâbımızın 135.ci sahîfesinde ve **(Hak Sözün Vesîkaları)** kitâbının **(Îmân ile ölmek için kardeşim, Ehl-i beyt ile Eshâbı sevmelisin)** kısmının otuzaltıncı maddesinde yazılıdır. Oradan okuyunuz!. 27, 37, 63, 65, 76, 77, 88, 136, 137, 138, 139, 140, 194, 211, 244, 305, 317, 341, 344, 345, 346, 350, 357.

254 **— YEZÎD BİN EBÎ SÜFYÂN:** Ebû Süfyânın oğlu, hazret-i Mu'âviyenin büyük kardeşi idi. Eshâb-ı kirâmdandır. Çok sâlih idi. Mekkenin fethinde müslimân oldu. Hüneyn gazâsında bulundu. Hazret-i Ebû Bekrin Şâma gönderdiği orduda, bir birliğin kumandanı idi. Hazret-i Ömer zemânında Filistin vâlîsi oldu. Ondokuzuncu yılda tâ'ûndan vefât etdi "radıyallahü teâlâ anh". Yerine kardeşi Mu'âviyeyi vekîl bırakmışdı. Halîfe de tasdîk etdi. 60, 62, 64, 246, 251, 349, 355, 356.

255 **— YÛSÜF** "aleyhisselâm": Ya'kûb "aleyhisselâm", oniki oğlundan en çok Yûsüfü severdi. Kardeşleri, onu kıra götürüp kuyuya atdı. Onu kurt yidi dediler. İçlerinden biri, kuyuya yemek

götürmüşdü. Kervan gelmiş, Yûsüfü çıkarmışlar görünce, bu bizim kölemiz idi. Kaçdı dedi. Ucuz satdı. O zemân, onsekiz yaşında idi. Kardeşlerinden korkup susdu. Mısra götürüp mâliyye vekîline satdılar. Çok güzel idi. Yüzünde nûr parlıyordu. Vekîlin zevcesi Zelîha [Fârisîde Züleyhâ denir] buna âşık oldu. Fekat, iftirâ etdi. Habse konuldu. Zindânda, Fir'avnın ekmekcisi ve şerbetçisi de vardı. Bunlar, bir gece rü'yâ gördüler. Yûsüfe anlatdılar. Şerbetçi kurtulacak, ekmekci asılacak dedi. Öylece oldu. Fir'avn, bir rü'yâ gördü. Kimse, bunu çözemedi. Şerbetçi, gelip Yûsüf aleyhisselâma anlatdı. Yedi sene bolluk, sonra yedi sene kıtlık olacak. Bollukda saklayın, kıtlıkda bunları yirsiniz buyurdu. Fir'avn, Yûsüfü istedi. Çok beğendi. Mâliyye vekîli öldü. Yûsüfü vekîl yapdı. Zelîhayı ona verdi. Bundan, iki oğlu ve Rahmet adında bir kızı oldu. Bollukda, çok zahîre topladı. Kıtlıkda, her memleketden Mısra gelip, zahîre satın aldılar. Vesîka ile veriyordu. Kardeşleri de, Ken'ân ilinden, ya'nî Şâm tarafından, zahîre almağa geldiler. En küçükleri olan Bünyâmin, Yûsüfe çok benzerdi. Bunu, babası göndermemişdi. Yûsüf "aleyhisselâm", kardeşlerini tanıdı. Siz kimsiniz, câsûs olmıyasınız dedi. Söylediler. Bunlara ziyâfet verdi. Bir dahâ gelirken, öteki kardeşinizi de getirin! Onu getirmezseniz, size zahîre vermem dedi. Paralarını da gizlice, zahîrenin arasına koydurdu. Geri gelince, (Baba! Bünyâmini de götüreceğiz) dediler. (Evvelce Yûsüfe olanı biliyorsunuz. Fekat, Allahü teâlâ, en iyi koruyucudur. Merhametlilerin en merhametlisidir) dedi. Paralarını da, geri gelmiş görünce, yine gidip alalım dediler. Bünyâmini gözeteceklerine kuvvetli söz verdiler. Yûsüf "aleyhisselâm", ziyâfet ve çok ikrâm eyledi. Bünyâmine gizlice kendini tanıtdı. Seni göndermiyeceğim, üzülme dedi. Bunun yüküne bir altın tas koydurdu. Giderlerken arkadan, hırsız var diye sesler geldi. Biz hırsız değiliz dediler. Sözünüz yalan ise, ne yapalım dediler. Hangimizde çıkarsa, onu tutun. Biz, böyle yaparız dediler. Tas, Bünyâminin yükünde bulundu. Bunu yakalamak, Mısr kanûnlarında yok idi. Babasının dînini kardeşlerine söyletdi. Böylece, Bünyâmini ellerinden aldı. Babamız ihtiyârdır. Bunu çok sever. Bunun yerine bizim birimizi al dediler. Biz, sizin sözünüzle bunu tutukluyoruz. Başkasını alırsak, zâlim oluruz dedi. Utanarak, sıkılarak, babalarına geldiler. Ya'kûb "aleyhisselâm" çok üzüldü. Bunda bir iş var! Mısr sultânı, bizim dînimizi ne bilir? Sabr güzel şeydir. Cenâb-ı Hak, beni çocuklarıma kavuşdurabilir buyurdu. Yûsüf, Yûsüf diye ağlamakdan, gözlerine perde geldi. Kuyuya atılalı yirmibir yıl olmuşdu. Kardeşleri ondan ümmîdi kesmişdi. Babası ise, Allahdan

ümmîd kesmiyor ve onun küçük iken gördüğü rü'yâdan, kardeşlerinin ona birgün secde edeceğini biliyordu. Gidiniz onları arayınız! Allahdan ümmîd kesilmez dedi. Mısra gitdiler. Ey azîz! Fakîriz. Babamız ihtiyârdır. Bize lutf ve ihsân et! Bize zahîre ver. Kardeşimizi de bağışla deyip, yalvardılar. Gülerek, Yûsüfe yapdığınızı unutdunuz mu dedi. Sen Yûsüf müsün dediler. Evet, ben Yûsüfüm. Bu da, kardeşimdir. Cenâb-ı Hak bize ihsân etdi. O, sabr edenleri mahrûm bırakmaz dedi. Şu gömleğimi babamın gözlerine sürün ve hepsini buraya getirin dedi. Onlar Mısrdan gelirken, Ya'kûb "aleyhisselâm", (Yûsüfün kokusu geliyor) diyordu. Yanındakiler (Sen hâlâ eski şaşkınlık üzeresin) dediler. Sonra, oğulları geldi. Gömleği yüzüne koyunca gözleri açıldı. Hepsi Mısra gitdi. Yûsüf "aleyhisselâm", Fir'avn ile ve ehâlî ile, uzakdan karşıladı. Serâyına götürdü. Babasını, anasını sedire oturtdu. Sedire karşı, Allahü teâlâya, secde-i şükr yapdılar. Onyedi sene sonra Ya'kûb "aleyhisselâm" vefât etdi. Yûsüf "aleyhisselâm" ellialtı yaşında idi. Yüzon yaşında vefât etdi. Fir'avn, bundan önce vefât etdi. Sonra gelen Fir'avnlar, Benî-İsrâîle kıymet vermediler. 131.

256**— YÛSÜF BİN CÜNEYD:** Ehî Çelebî, ikinci Bâyezîd hân devri âlimlerindendir. Tokadlıdır. Bursada, Edirnede ve İstanbulda müderrislik yapdı. **(Vikâye)**nin **(Sadr-üş-şeri'a)** şerhine hâşiye yaparak, **(Zahîret-ül-ukbâ)** ismini vermişdir. **(Hediyyet-ül-mehdiyyîn)** kitâbı arabî olup, İstanbulda basdırılmışdır. Dokuzyüzbeş 905 [m. 1499] de vefât etdi "rahime-hullahü teâlâ". İstanbulda **(Ehî-zâde)** câmi'i yanındadır.

257 **— YÛSÜF BİN İBRÂHÎM:** Cemâleddîn Yûsüf Erdebilî, Şâfi'î âlimlerindendir. Âzerbaycân fâtihlerindendir. 799 [m. 1397] da vefât etdi. Fıkh kitâbları vardır. 106.

258 **— YÛSÜF NEBHÂNÎ:** Yûsüf bin İsmâ'îl bin Yûsüf, 1265 [m. 1849] da Hayfâda tevellüd, 1350 [m. 1932] de Beyrutda vefât etdi "rahime-hullahü teâlâ". Câmi'ul-ezheri bitirdi. Şâmda kâdî, Beyrutda hukuk mahkemesi reîsi oldu. Çeşidli şehrleri ve İstanbulu ziyâret etdi. Medînede vehhâbîliği yakından incelemek imkânını buldu. Topladığı bilgileri yaymak için, çok kıymetli kırkyedi kitâb yazdı. **(El-Feth-ül-kebîr)** kitâbında ondörtbindörtyüzelli hadîs, harf sırasına göre dizilmişdir. Üç cild hâlinde basılmışdır. **(Câmi'u kerâmât-il-evliyâ)** kitâbı iki cild olup, kerâmetin hak olduğunu isbât etmekdedir. 1329 [m. 1911] da Mısrda basılmışdır. Kırkyedi kitâbının hepsi basılmışdır. Çok mühim olan, **(Şevâhid-ül-hak)** kitâbı, Mısrda üçüncü def'a olarak binüçyüzseksenbeş

[1385] hicrî ve [1965] mîlâdî senesinde basılmışdır. Kitâb beşyüz-yetmiş sahîfe olup, dörtyüzelli sahîfesi ibni Teymiyyeyi ve vehhâbîleri red etmekde, geri kalan yüzyirmi sahîfesi de Eshâb-ı kirâmın üstünlüklerini, hazret-i Mu'âviye ile Amr bin Âs hazretlerinin yüksekliklerini ve islâmiyyete hizmetlerini bildirmekdedir.

(Câmi'ul-ezher) profesörlerinden allâme şeyh Alî Muhammed Beblâvî Mâlikî ve Allâme şeyh Abdürrahmân Şerbînî ve şeyh Ahmed Hüseyn Şâfi'î ve şeyh Ahmed Besyânî Hanbelî ve ârif allâme Süleymân Şübrâvi Şâfi'î ve şeyh Abdülkâdir Râfi'î ve ayrıca Mısr Baş müftîsi allâme Bekrî Muhammed Sadefî Hanefî ve müderris allâme Muhammed Abdülhayy Ketânî İdrisî Fâsî ve allâme seyyid Ahmed beğ Şâfi'î ve Fâdıl Allâme şeyh Sa'îd-i Mûcî Şâfi'î ve allâme şeyh Muhammed Halebî Şâfi'î ve dahâ birçok Ehl-i sünnet âlimleri, **(Şevâhid-ül-hak)** kitâbını beğenmişler, uzun yazıları ile övmüşlerdir.

(Şevâhid-ül-hak) kitâbında, Vehhâbîlerin mutlak ictihâd her zemân vardır demelerinin yanlış olduğunu ve Resûlullahı ve bütün Evliyânın mezârlarını ziyâret için uzak yerlerden gitmenin meşrû' olduğunu ve Resûlullah ile, Evliyâ ile Allahü teâlâya istigâsenin meşrû' olduğunu ve dört mezheb âlimlerinin ibni Teymiyye bid'atlerine karşı yazılarını uzun bildirmekdedir. Beşinci bâbında, Ahmed ibni Teymiyyenin bid'atlerini savunan üç kitâbdan parçalar almakda, bunları âyet-i kerîmelerle ve hadîs-i şerîflerle çürütmekdedir. Bu üç bozuk kitâb, ibni Kayyım-ı Cevziyyenin **(İgâsetül-lehfân)** ve ibni Abdül-Hâdinin **(Firredd-i ales-Subkî)** ve Nu'mân Âlûsî Bağdâdînin **(Cilâ-ül-ayneyn fî muhâkeme-til-Ahmedeyn)** ismi ile İbni Hacer hazretlerine karşı yazdığı kitâblardır. Bu üç kitâbın haksız ve Ehl-i sünnete muhâlif olduklarını isbât etmekdedir.

Vehhâbîlerin temel kitâbları olan **(Feth-ul-mecîd)** kitâbının ikiyüzellidokuzuncu [259] sahîfesinde, imâm-ı Zeynel-âbidîn Alî hazretlerinin, bir kimseyi Resûlullahın kabri yanına gelip düâ etdiğini görünce, buna mâni' olduğunu ve **(Bana salât okuyunuz! Her nerede olursanız, verdiğiniz selâm bana ulaşdırılır)** hadîsini okuduğunu yazıyor. Hâdiseyi yanlış anlatarak, (Buradan anlaşılıyor ki, düâ ve salât okumak için kabr yanına gitmek yasak edilmişdir. Bu, kabri bayram yeri yapmanın bir kısmıdır. Mescid-i Nebîye nemâz kılmak için giren kimsenin, selâm vermek için kabrin yanına gitmesi yasakdır. Eshâbın hiçbiri böyle yapmadı. Böyle yapanları da men' etdiler. Peygambere ümmetinin yalnız okudukları salât ve selâm bildirilir. Başka işleri bildirilmez) diyor. Buna mâni' olmak için Süûd hükûmetinin, Mescid-i Nebî içine **(Hucre-i**

se'âdet) yanına asker koyduğunu da, ikiyüzotuzdördüncü [234] sahîfesinde yazıyor.

Yûsüf Nebhânî, **(Şevâhid-ül-hak)** kitâbının çeşidli yerlerinde bunlara cevâb vermekdedir. Sekseninci [80] sahîfesinde diyor ki: İmâm-ı Zeynel'âbidîn "radıyallahü anh", Resûlullahın mubârek kabrini ziyâret etmeği yasak etmemişdir. İslâmiyyete uygun olmıyan, saygısızca yapılan ziyâreti yasak etmişdir. Torunu imâm-ı Ca'fer Sâdık, Hucre-i se'âdeti ziyâret eder, Ravda tarafındaki direk yanında durup, Resûlullaha selâm verirdi ve mubârek başı buradadır derdi. **(Kabrimi bayram yapmayınız!)** demek, ziyâretinizi bayram gibi belli zemânlara bırakmayın! Her zemân ziyâret ediniz demekdir. 88. ci ve 106. cı sahîfelerinde diyor ki: Ebû Abdüllah Kurtubî **(Tezkire)**sinde buyuruyor ki, Resûlullaha ümmetinin amelleri her sabâh ve her akşam bildirilir. 89. cu ve 116. cı sahîfelerinde diyor ki: Halîfe Mensûr, Resûlullahı ziyâret ederken, imâm-ı Mâlike sordu: Yüzümü kabre karşı mı, kıbleye karşı mı döneyim? İmâm-ı Mâlik buyurdu ki: Yüzünü Resûlullahdan nasıl ayırabilirsin? O "sallallahü aleyhi ve sellem" senin ve baban Âdemin afv olmasına vesîledir. 92. ci sahîfede diyor ki: **(Kabrleri ziyâret ediniz!)** hadîs-i şerîfi emrdir. Ziyâret yaparken harâm işlenirse, ziyâret yasak edilemez. Harâmı yapması yasak edilir. 98. ci sahîfesinde diyor ki: İmâm-ı Nevevî **(Ezkâr)** kitâbında (Resûlullahın ve Sâlihlerin kabrlerini çok ziyâret etmek ve her ziyâretde kabr başında çok durmak sünnetdir) buyurmakdadır. 100. cü sahîfede diyor ki: İbni Hümâm **(Feth-ul-kadîr)** kitâbında, Dâr-ı Kutnînin ve Bezzârın bildirdikleri hadîs-i şerîfi yazıyor. Bu hadîs-i şerîfde, **(Başka bir iş görmeyip, yalnız beni ziyâret için gelene, kıyâmet günü şefâ'at etmek, üzerimde hakkı olur)** buyuruldu. 118. ci sahîfede buyuruyor ki, (Allahü teâlâ Evliyâya kerâmet vermişdir. Öldükden sonra da tesarruf ederler. Bunları Allahü teâlâya vesîle etmek câizdir. Evliyânın öldükden sonra da kerâmetleri çok görülmüşdür. Fekat, islâmiyyete uygun olarak istigâse etmelidir. Câhillerin, dilediğimi verirsen veyâ hastamı iyi edersen, sana şu kadar........... vereceğim demesi câiz değildir. Fekat, buna küfr, şirk denilemez. Çünki, çok câhil olan da, Velînin îcâd edeceğini düşünmez. Velîyi, Allahü teâlânın îcâd etmesine vesîle etmekdedir. Onun Allahü teâlânın sevgili kulu olduğunu düşünmekdedir. Dilediğimi yapmasını Allahdan iste, Allahü teâlâ, senin düânı red etmez demekdedir. Çünki, Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem", **(Aşağı, değersiz sanılan çok kimseler vardır ki, onlar Allahü teâlânın sevgili kullarıdır. Birşeyi yapmak dileseler, Allahü teâlâ o şeyi,**

elbet yaratır) buyurdu.) Bu hadîs-i şerîf, vehhâbîlerin **(Feth-ul-mecîd)** kitâbı, 381. ci sahîfesinde de yazılıdır. Müslimânlar, böyle hadîs-i şerîflere güvenerek, Evliyâyı vesîle etmekdedir. İmâm-ı Ahmed, imâm-ı Şâfi'î, imâm-ı Mâlik ve imâm-ı a'zam Ebû Hanîfe, sâlihlerin kabrleri ile teberrük etmek câizdir dediler. (Ehl-i sünnet) âlimlerinden birinin mezhebinde olduğunu, Ehl-i sünnet olduğunu söyliyen bir kimsenin de böyle söylemesi lâzımdır. Böyle söylemezse, Ehl-i sünnet olmadığı, yalancı olduğu anlaşılır. **(Şevâhid-ül hak)**dan terceme temâm oldu. 212, 270, 353.

259 — **ZEHEBÎ:** Şemseddîn Muhammed bin Ahmed, islâm târîhcilerindendir. 740 senesine kadar olan târîh olaylarını yazmışdır. **(Târîh-i islâm)** kitâbı oniki cilddir. Bu kitâb çok kıymetlidir. Başka hadîs ve târîh kitâbları da vardır. 673 [m. 1274] de Şâmda tevellüd, 748 [m. 1348] de vefât etdi "rahime-hullahü teâlâ". 18, 21, 79, 223.

260 — **ZEKERİYYÂ** "aleyhisselâm": Süleymân aleyhisselâmın soyundandır. Beyt-ül-mukaddesde Tevrât yazar, kurban keserdi. Peygamber oldu. Zevcesi (Îsâ) veyâ (Elîsâ') ile bunun anadan kız kardeşi (Hunne)nin çocukları olmazdı. Hunne, İmrânın zevcesi idi. Hunne, (Oğlum olursa Beyt-ül-mukaddese hizmetçi vereyim) diye nezr etdi. İmrân öldükden sonra Hunnenin kızı oldu. Adını Meryem koydu. Meryemi Beyt-ül-mukaddese götürüp Zekeriyyâ aleyhisselâma teslîm etdi. Bu da alıp evine götürdü. Teyzesi Îsâ' bunu büyütdü. Büyük olunca Beyt-ül-mukaddesde bir odada ibâdete başladı. Yanına, Zekeriyyâ aleyhisselâmdan başka kimse giremezdi.

Zekeriyyâ "aleyhisselâm" ihtiyâr olduğu hâlde, oğlu Yahyâ "aleyhisselâm" dünyâya geldi. Yahyâ "aleyhisselâm" büyüdü. Önce Tevrâtdan, sonra İncîlden va'z etdi. Benî İsrâîl üzerine hâkim olan Filistin vâlîsi Herod, Tevrâta göre kardeşinin kızını almak istedi. İncîlde bu yasak olduğundan, Yahyâ "aleyhisselâm" nikâh yapmadı. Herod da, bunu şehîd etdi. Zekeriyyâ "aleyhisselâm" oğlunu kurtarmağa çalışınca, bunu da öldürmek istedi. Bir kütük içine saklandı. Kütükle birlikde destere ile ikiye biçilerek şehîd edildi. 130, 200, 399.

261 — **ZEYD BİN HATTÂB:** Hazret-i Ömerin "radıyallahü teâlâ anh" babadan olan büyük kardeşidir. İlk Muhâcirlerden idi. Bütün gazâlarda bulundu. Ebû Bekr-i Sıddîk zemânında Yemâme cenginde şehîd oldu "radıyallahü teâlâ anh". Bu muhârebede, islâm bayrağını taşımakda idi. Yemâme, Arabistânda, Necd ile Bah-

reyn arasındadır. Müseyleme-tül-kezzâbla muhârebe, burada olmuşdur. 103.

262 — **ZEYD BİN SÂBİT:** Eshâb-ı kirâmın büyüklerindendir. Hazrec kabîlesindendir. Vahy kâtibi idi. Hicretde on yaşında idi. Babası dört sene önce vefât etmişdi. Çocuk olduğundan Bedr gazâsında geri gönderilmişdi. Hendek ve sonraki gazâlarda bulundu. Hendekde toprak taşırken Resûlullah görünce, **(Bu, ne iyi yiğitdir)** buyurmuşdu. Çok âlim idi. Süryânî öğrenmesi emr buyuruldu. Öğrendi. Gelen mektûbları okurdu. Halîfe Ebû Bekre ve Ömere de kâtiblik yapdı. Hazret-i Ömer hacca ve Şâma giderken, yerine bunu vekîl bırakmışdı. Hazret-i Osmân zemânında Beyt-ül-mâl me'mûru oldu. Ya'nî mâliye vekîli oldu. Halîfe hacca gidince, bunu vekîl bırakdı. Hazret-i Alîyi çok severdi. Fekat, Cemel ve Sıffîn vak'alarına karışmadı. Çok hadîs-i şerîf bildirmişdir. İlk toplanan Kur'ân-ı kerîmi bu yazdı. 45 de vefât etdi "radıyallahü teâlâ anh". 30, 168, 251, 260.

263 — **ZİYÂD BİN EBÎH:** Ebû Süfyânın oğlu idi. Hicretin birinci senesi tevellüd etdi. Resûlullahı göremedi. Arabistânın meşhûr beş dâhîsinden biridir. Anası bir câriye idi. Hazret-i Ömer, kendisini Basra vâlîsi yapdı. Hazret-i Alî, Basrada beyt-ül-mâl me'muru yapdı ve Basra vâlîsi yapdığı Abdüllah bin Abbâsa, Ziyâdın sözüne göre hareket etmesini emr buyurdu. Cemel vak'asına karışmadı. Cemelden sonra, hazret-i Alî, bunu Basra mâliye müdîri yapdı. Abdüllah ibni Abbâs, Basradan Kûfeye giderken, yerine Ziyâdı vekîl bırakdı. Hazret-i Alî, bunu Fâris ve Kirman vâlîsi yapdı. Buralardaki karışıklıkları düzeltdi. Huzûr, râhat getirdi. Hazret-i Mu'âviye halîfe olunca, Fârisde vâlî idi. Bî'at etmemişdi. Bunu 45 senesinde Basraya sonra Horasana vâlî yapdı. Kûfeyi, Bahreyn ve Ümmânı da emrine verdi. Bu da bî'at ve çok hizmet etdi. Eshâb-ı kirâmın büyüklerine yüksek makâmlar verdi. Sağ elinde çıban çıkıp, 53 de vefât etdi. Oğlu Ubeydüllah, 53 de 25 yaşında iken Horasan vâlîsi oldu. Buhârâyı feth etdi. 55 de Basra, 60 da Kûfe vâlîsi oldu. Ömer bin Sa'd bin Ebî Vakkası dörtbin askerle 61 de Kerbelâya gönderdi. Hazret-i Hüseyni teslîm alıp getirmesini emr etdi. Teslîm olmayınca hücûm edip, Şimrin emri ile, Sinân bin Enes tarafından şehîd edildi. 62, 385.

264 — **ZÜBEYR BİN AVVÂM:** Eshâb-ı kirâmın büyüklerinden ve Aşere-i mübeşşeredendir. Hadîce-tül-kübrânın birâderinin oğludur. Resûlullahın "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" halası olan Safiyyenin "radıyallahü teâlâ anhâ" oğludur. Onbeş veyâ onsekiz yaşında iken, erkeklerin dördüncü veyâ beşincisi olarak islâ-

ma geldi. İslâmda, ilk kılınç çeken budur. Mekkede, Resûlullah “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” tutuldu diye işitince, kılıncını çekip, kurtarmağa giderken, yolda Resûlullaha “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” rastladı. Düâya kavuşdu. Habeşistâna ve Medîneye hicret edenlerdendir. Bütün gazâlarda bulunup, çok yara aldı. Mısrın fethinde de bulundu. Çok zengin idi. Bütün malını, Allahü teâlânın yolunda harc etdi. Cemel vak’asında, hazret-i Âişe ile birlikde, hazret-i Alîye karşı harb etdi. Sonra harbden vazgeçdi. Bir kenâra çekilip, nemâz kılarken şehîd edildi “radıyallahü teâlâ anh”. Vefâtı 36. cı yılda oldu ve 67 yaşında idi. Nemâzını hazret-i Alî kıldırdı. 13, 14, 19, 20, 24, 30, 49, 60, 75, 76, 77, 106, 113, 122, 129, 166, 175, 176, 185, 209, 215, 235, 236, 250, 251, 258, 259, 323, 330, 365, 384, 395, 396.

265— **ZÜFER:** Ebû Hüzeyl Züfer bin Hüzeyl Küfîdir. 110 [m. 728] yılında İsfehânda tevellüd, 158 [m. 775] de Basrada vefât etdi “rahime-hullahü teâlâ”. İmâm-ı a’zamın “rahime-hullahü teâlâ” talebesinin büyüklerindendir. Müctehid idi. Meclisinde dünyâ işleri konuşulmazdı. Allah korkusu, damarlarına işlemiş idi. Abdüllah-ı Ensârî “rahime-hullahü teâlâ” diyor ki, İmâm-ı Züferi kâdî yapmak istediler. Kabûl etmedi. Evini değişdirip saklandı. Hasta iken, Ebû Yûsüf “rahime-hullahü teâlâ” ve başkaları (vasıyyet et) dediler. (Şu mal zevcemindir. Şunlar da kardeşimin oğlunundur) dedi. Şaşırdılar. Çünki, kardeşi varken oğluna birşey düşmez idi. Vefâtından sonra, kardeşi, Züferin zevcesini aldı. Bir oğlu oldu. Mallar, bu oğluna kalınca, imâm-ı Züferin kerâmeti belli oldu. Buyururdu ki, (İmâm-ı a’zamın vefâtından sonra, ona muhâlif ictihâdda bulunmakdan çekindim. Çünki, hayâtında beni mağlûb edip, hep o haklı çıkardı. Onun sözünü kabûl etmeğe mecbûr olurdum. Vefâtından sonra, onun ictihâdına uymıyan birşey nasıl söyleyebilirim ki, hayâtda olsa beni yine mağlûb eder). Dâvüd-i Tâî ile arkadaş idi. Çok sevişirlerdi. Dâvüd fıkh ile uğraşmağı bırakıp, ibâdet ile, zühd ve takvâ ile yaşadı. İmâm-ı Züfer ise, ibâdeti, zühd ve takvâyı, fıkhla birleşdirdi. Babası Hüzeyl, Basra vâlîsi idi. Kardeşi Sabâh, Benî Temîm üzerine zekât me’mûru idi. 45, 53.

Çok mühîm tenbîh: Peygamberler vâsıtası ile, Allah tarafından bildirilmiş olan yaşamak yoluna **(Din)** denir. İnsanların yapdığı yaşamak yoluna **(Kanûn)** denir. Din, anadan, babadan ve kitâbdan öğrenilir. Dinsiz insan olamaz. Her insan, dîninin emrlerine uygun olarak yaşar. Dînine uyanın, dünyâda râhat yaşayacağına ve âhıretde Cennete giderek, sonsuz se'âdete kavuşacağına, başka dinde olanların, dünyâda sıkıntı çekeceklerine ve âhıretde Cehennem ateşinde sonsuz yanacaklarına inanır. Herkes, dînini övmekdedir. Propagandalarla, reklâmlarla herkesi kendi dînine çağırmakda, böylece kendi dîninin doğru olduğuna inanmakda ve herkesi inandırmakdadır. İnsanın dünyâ ve âhıret se'âdeti, dînine bağlı olduğu için, insan, anasından, babasından öğrendiği dînine bağlı kalmamalı ve propagandalara ve reklâmlara aldanmamalı, mevcûd dinlerin hepsini incelemeli, bozulmamış, doğru olduğunu anladığı islâm dînini öğrenmeli ve bu dîne sarılmalıdır. Böylece, dünyâda râhat ve huzûr içinde yaşar, âhıretde sonsuz Cennet ni'metlerine kavuşur.

BÜYÜK ÂLİMLER
(Silsile-i aliyye)[1]

Nebî, Sıddîk ve Selmân, Kâsım, Ca'fer, Bistâmî,
irfân kaynağı oldu, Ebül-Hasen Harkânî.

Ebû Alî Fârmedî geldi sonra bu meydâna,
çok Velî yetişdirdi, hem Yûsüf-i Hemedânî.

Abdülhâlık Goncdüvânî, ma'rifetler semâsında,
dünyâyı aydınlatdı, hem Ârif-i Rîvegerî.

Mâverâ-ün-nehr ili, Tûr-i Sînâ gibi oldu,
nûrlandıranlardan biri, Mahmûd-i İncirfagnevî.

Alî Râmîtenîdir Azîzân ve pîr-i Nessâc,
çok kerâmet gösterdi, Muhammed Bâbâ Semmâsî.

Seyyid Emîr Gilâl de, ilm deryâsında sadef,
andan meydâna geldi, Behâüddîn-i Buhârî.

Alâ'üddîn-i Attâr, zemânının kutbu idi,
Ya'kûb-ı Çerhîde oldu zâhir, envâr-ı rahmânî.

Ubeydüllah-i Ahrâr ve kâdî Muhammed Zâhid,
Dervîş Muhammed geldi ve Hâcegî ile Bâkî.

---

[1] 1- Bu şi'rin bir sûreti **(Se'âdet-i Ebediyye)** kitâbının 969.cu sahîfesinde mevcûddur. 2- Her ism hakkında geniş bilgi, **(Se'âdet-i Ebediyye)** sahîfe 1059 da başlıyan yazıda mevcûddur.

Bütün bunlardan gelen, nûrlara kendi de katıp,
binlerce kalb temizledi, imâm-ı Ahmed Rabbânî.
Urvet-ül-vüskâ Ma'sûm ve Seyfeddînle seyyid Nûr,
ve Mazherle Abdüllah, sonra Hâlid-i Bağdâdî.
Feyz verdiler bunlar da, sonra bu nûru Abdüllah,
Anadoluya yaydı, hem de Tâhâ-yı Hakkârî.
Hem seyyid-i Sâlih de, kardeşin yerini tutup,
fenâ-fillâha kavuşdu Sıbgatullâh-i Hîzânî.
Bu üç Velînin sohbetlerinde yükselip,
mürşid-i kâmil oldu, seyyid Fehîm-i Arvâsî.
Bu otuzdört Velînin kalbleri, bir ayna gibi,
yaydılar hep cihâna, envâr-ı Resûlillâhi.
Bütün bu nûrlar en son, toplandı bir hazînede,
ismi bu hazînenin: Abdülhakîm-i Arvâsî.
Gelince kalblere müceddid-i elfin feyzi,
yetişdi her yerde birer hakîkî Velî.
Bu hâli görünce mason ile yehûdî,
müslimânlara saldırdı, canavar gibi.
Bu hücûmları, islâmı yok etmek içindi,
bunu haber veriyor, Mâide sûresi.
Hem bu sûre, islâma müşrikler saldıracak diyor,
masonların müşrik olduklarını haber veriyor.
Meşhûr yalanları ile aldatıp câhilleri,
Ehl-i sünnetden ayırdılar, binlerce müslimânı.
Hücûmlardan korunur, (Âyet-el kürsî) okuyan,
hıfz-ı ilâhîde olur, (istigfâr düâsı) okuyan.[1]
Resûlullah buyurdu ki, *(Âhıretde azâb görmez,*
*dünyâ işlerinde, bana tâbi' olan)****.***
Se'âdete kavuşamaz, önderi şeytân olan!
dostlar, ahbâblar kaldı mı, ne oldu anan baban?
Bir hocamız, mason olmuş, dîne çatdı hiç durmadan,
ingiliz diploması var, lâkin, kafası bomboş nâdân.
Güler yüzle, tatlı dille, bol numara vermekle,
arkadaşlarımı aldatdı, yalan sözlerle hemân.
Îmânım var diyor, her bozuk inanan,
Ehl-i sünnetdedir, iyi bil, hakîkî îmân!
Çok şükr islâm âlimi gördüm, sözleri ilm ve irfân,
dedi ki, (aldatılamaz, fen dersleri okuyan!)

---

[1] İstigfâr, (Estagfirullah)dır. Ma'nâsı, (Beni afv et Allahım)dır. Urvet-ül vüskâ Ma'sûm-ı Müceddidî, her nemâzdan sonra, yetmiş kere okurdu ve yüzkırkbin talebesine okumasını emr ederdi.

Dînimi ondan öğrendim, rûhu olsun şâdümân!
Avrupa, hem Amerika, kısacası bütün cihân.
Dinleri bozuk ise de, diyorlar vardır Nîrân!
kâfirler yanacak, kurtulur ancak iyi insan!
İyi insan olmak için, Muhammed aleyhisselâma inan,
Cehenneme girmeyecek, bu son Peygambere uyan.
Târîhi dikkat ile oku, ey körpecik Nev-civân!
mala, makâma aldananın sonu olmuş âh, figân.
Aman yâ Rabbî, el-aman! Garîb oldu âhır zemân!
İslâmiyyet unutuldu, moda oldu harâm, yalan!
Pârisde, Profesör olunca, Resûlullaha çatan,
Hamîdullah kurtulamaz, ebedî azâbdan.
(Fâideli Bilgiler) ***kitâbı, sözlerini yazıyor,***
Çok alçak olduğunu anlar, bunları okuyan.
Seyyid Kutb denilen ahmak da, kendini müctehid sanıyor,
Mahv olur, doğru sanarak, sözlerine aldanan.
Ömür geçer, herşey biter, kâfirlerin gideceği mekân.
karanlık bir çukurdur, arkadaş olur yılan, çiyan,
Hak teâlâ, bu vatanı pek kıymetlendirdi,
toprağının çok yerine mü'minler secde etdi.
Bu topraklardan gelen, ecdâdımızın seslerini duyan,
anlar ki, Cennete kavuşur, Muhammed aleyhisselâma uyan.
Yâ Rabbî! Bu vatanı koruyan kumandanlara yardım et,
bu millete hizmet etmeği, herbirine nasîb et.
Mü'minlere hizmet, çok büyük ni'metdir,
bu ni'mete kavuşanın gideceği yer Cennetdir.
Müslimânın kabri, Cennet bağçesi olur,
bu ni'mete kavuşamaz, mü'minin kalbini kıran.
Vandan gelen bir Velî İstanbulda, senelerce,
bunları hep söyledi, yerleşdi hakîkî îmân.
Ankaranın toprağı, binüçyüzaltmışikide,
cem'i zıddeyn yaparak, şâd oldu Hâcı Bayrâm.
Düâ edeceğin zemân, Silsileyi oku hemân!
Sâlihleri söyleyince, yağar rahmet-i Rahmân!
Selâm olsun, düâ olsun, bu yazardan dâimâ,
Silsile-i aliyyenin ervâhına yâ Sübhân!

Sonra, bir Fâtiha ile istigfâr düâsı okuyup, sevâbını Muhammed aleyhisselâmın mubârek rûhuna ve Enbiyânın ve Evliyânın ve Silsile-i aliyyenin ve Âbâ ve Ecdâdının ervâhına hediyye ve nûrlu kalblerine ilticâ etmelidir. İstigfâr düâsı: **(Estagfirullah'el-azîm ellezî lâ ilâhe illâ hüv el hayyel kayyûme ve etûbü ileyh)**dir.

1960 Erzincan.

HAKÎKÎ MÜSLİMÂN NASIL OLUR?

Nasîhatlerin birincisi, Ehl-i sünnet âlimlerinin, kitâblarında bildirdiklerine göre, i'tikâdı düzeltmekdir. Bu âlimler, kitâblarında Eshâb-ı kirâmdan işitdiklerini bildirmişler, kendi kafalarından hiçbirşey yazmamışlardır. Cehennemden kurtulan, yalnız bu âlimlere tâbi' olanlardır. Allahü teâlâ, o büyük insanların çalışmalarına, bol bol mükâfât versin! Dört mezhebin ictihâd derecesine yükselmiş âlimlerine ve bunların yetişdirdikleri büyük âlimlere **(Ehl-i sünnet)** âlimi denir. İ'tikâdı (Îmânı) düzeltdikden sonra, islâmiyyete uymak, ya'nî fıkh kitâblarının bildirdiği ibâdetleri öğrenmek ve yapmak ve yasak etdiklerinden kaçınmak lâzımdır. Beş vakt nemâzı, üşenmeden, gevşeklik yapmadan, şartlarına ve ta'dîl-i erkâna dikkat ederek kılmalıdır. Nisâb mikdârı malı ve parası olan, zekât vermelidir. İmâm-ı a'zam buyuruyor ki, (Kadınların süs olarak kullandıkları altın ve gümüşün de zekâtını vermek lâzımdır.)

Kıymetli ömrü, lüzûmsuz mubâhlara bile harcamamalıdır. Harâm ile geçirmemek, elbette lâzımdır. Tegannî ve şarkı ve çalgı âletleri ile meşgûl olmamalı, bunların nefse verecekleri lezzete aldanmamalıdır. Bunlar bal karışdırılmış, şekerle kaplanmış zehr gibidir.

(Gîbet) etmemelidir. Gîbet harâmdır. [Gîbet, bir müslimânın veyâ zimmînin gizli bir kusûrunu, arkasından söylemekdir. Harbîlerin ve bid'at sâhiblerinin, mezhebsizlerin ve açıkca günâh işliyenlerin bu günâhlarını ve zulm edenlerin ve alış verişde aldatanların bu fenâlıklarını duyurarak, müslimânların, bunların şerrinden sakınmalarına yardım etmek ve müslimânlığı yanlış söyliyenlerin ve yazanların bu iftirâlarını herkese söylemek lâzımdır. Bunları söylemek, gîbet olmaz **(Redd-ül muhtâr: 5-263)**.]

(Nemîme) yapmamalı, ya'nî müslimânlar arasında söz taşımamalıdır. Bu iki günâhı işliyenlere çeşidli azâblar yapılacağı bildirilmişdir. Yalan söylemek ve iftirâ etmek de harâmdır, sakınmak lâzımdır. Bu iki fenâlık, her dinde de harâm idi. Cezâları çok ağırdır. Müslimânların ayblarını örtmek, gizli günâhlarını yaymamak ve kusûrlarını afv etmek çok sevâbdır. Küçüklere, emr altında bulunanlara [zevceye, çocuklara, talebeye, askere, işçiye] fakîrlere merhamet etmelidir. Kusûrlarını yüzlerine vurmamalıdır. Olur olmaz sebeblerle o zevallıları incitmemeli, dövmemeli ve sövmemelidir. Hiç kimsenin dînine, malına, canına, şerefine, nâmûsuna saldırmamalı, herkese ve hükûmete olan borcları ödemelidir. Rüşvet vermek ve almak harâmdır. Yalnız, zâlimin zulmünden kurtulmak için ve ikrâh, tehdîd edilince vermek, rüşvet olmaz. Fekat

bunu da almak harâm olur. Herkes, kendi kusûrlarını görmeli, Allahü teâlâya karşı yapdığı kabâhatleri düşünmelidir. Allahü teâlânın, kendisine cezâ vermekde acele etmediğini, rızkını kesmediğini bilmelidir. Ananın, babanın, hükûmetin, islâmiyyete uygun emrlerine itâ'at etmeli, islâmiyyete uygun olmayanlara isyân etmemeli, karşı gelmemeli, fitneye sebeb olmamalıdır. [Kısacası, hakîkî müslimân, medenî, ilerici insandır. **(Mektûbât-ı Ma'sûmiyye)** ikinci cild, 123. cü mektûba bakınız!]

İ'tikâdı düzeltdikden ve **(islâmiyyet)**in emrlerine ve yasaklarına uydukdan sonra, bütün zemânları, Allahü teâlânın zikri ile geçirmelidir. Zikre büyüklerin bildirdiği gibi, devâm etmelidir. **(Zikr)**e, ya'nî kalbin, Allahü teâlânın ismini **(Sıfât-ı zâtiyye)**sini hâtırlamasına, anmasına mâni' olan herşeyi, kendine düşman bilmelidir. İslâmiyyete ne kadar çok yapışılırsa, Onu anmanın lezzeti artar. İslâmiyyete uymakda, gevşeklik, tenbellik artdıkca, o lezzet de azalır ve kalmaz olur. İslâm düşmanlarının yalanlarına, iftirâlarına aldanıp da, onların tuzaklarına düşmemeğe çok dikkat etmelidir.

İhlâs ile yapılmayan ibâdetin fâidesi olmaz, sevâbı olmaz. **(İhlâs)**, herşeyi yalnız Allah rızâsı için yapmakdır. İhlâs, Allahü teâlâdan başka hiçbir şeyi sevmemekle, yalnız Onu sevmekle, kendiliğinden hâsıl olur. Kalbin yalnız Onu sevmesine **(Kalbin tasfiyesi), (Kalbin itmînânı)** veyâ **(Fenâ fillâh)** denir. Kalbin itmînâna kavuşması, ancak Onu çok hâtırlamakla, büyüklüğünü, ni'metlerini düşünmekle olacağını, Ra'd sûresinin yirmisekizinci âyeti bildirmekdedir. İnsanda, **(akl)**, **(kalb)** ve **(nefs)** denilen üç kuvvet vardır. Aklın ve nefsin yeri dimâgdır. Kalbin yeri yürekdir. Akl, mekteb dersleri, fen bilgileri, san'at hesâbları, mal sâhibi olmak, âhireti kazanmak yolları gibi şeyleri düşünür. İsterse düşünür. İstemezse düşünmez. Aklın bu düşünceleri ve insanın bunlara kavuşmak için çalışması câizdir. Hattâ, çok sevâb olur. Bunların kalbe sirâyet etmeleri zararlıdır. Nefs, dâimâ harâmları, zararlı şeyleri yapmağı düşünür. Kalbin kendinde hiç düşünce yokdur. Onu aklın ve nefsin ve his uzvlarından dimâga ve dimâgdan kalbe ulaşan harâm şeylerin düşünceleri gelerek, hasta yapar. Kalbi bu hataralardan kurtarmak gücdür. Bu düşünceler gelmezse Allahü teâlâyı hâtırlar, düşünür. Ya'nî kalb, hiç düşüncesiz kalmaz. Kalbin Allahü teâlâyı hâtırlaması, ismini çok söylemekle veyâ bir Velîyi severek görmekle olur. Bir Velîyi bulamazsa, ismini işitdiği bir Velînin hayâtını okuyup öğrenir, onu çok sever. Ona **(Râbıta)** yapar. Ya'nî hep onu düşünür. Bir Velîyi görmek, Allahü teâlâyı hâtırlamağa sebeb olacağı hadîs-i şerîfde bildirilmişdir.

ÇOK MÜHİM TENBÎH

Erkek olsun, kadın olsun, her müslimânın, her sözünde, her işinde, Allahü teâlânın emrlerine, ya'nî farzlara ve yasak etdiklerine ya'nî harâmlara uyması lâzımdır. Bir farzın yapılmasına, bir harâmdan sakınmağa ehemmiyyet vermiyenin îmânı gider, kâfir olur. Kâfir olarak ölen kimse, kabrde azâb çeker. Âhıretde Cehenneme gider. Cehennemde sonsuz yanar. Afv edilmesine, Cehennemden çıkmasına imkân ve ihtimâl yokdur. Kâfir olmak çok kolaydır. Her sözde, her işde kâfir olmak ihtimâli çokdur. Küfrden kurtulmak da çok kolaydır. Küfrün sebebi bilinmese dahî, hergün bir kerre, (Yâ Rabbî! Bilerek veyâ bilmiyerek küfre sebeb olan bir söz söyledim veyâ bir iş yapdım ise, nâdim oldum, pişmân oldum. Beni afv et) diyerek tevbe etse, Allahü teâlâya yalvarsa, muhakkak afv olur. Cehenneme gitmekden kurtulur. Cehennemde sonsuz yanmamak için, hergün muhakkak tevbe etmelidir. Bu tevbeden dahâ mühim bir vazîfe yokdur. Kul hakkı bulunan günâhlara tevbe ederken, bu hakları ödemek ve terk edilmiş nemâzlara tevbe ederken, bunları kazâ etmek lâzımdır. **(Se'âdet-i Ebediyye)** 276 dan 287 ortasına kadar okuyunuz!

Âlemlerin Rabbinin mahbûbu Muhammeddir.
Cismi pâk, ismi Ahmed, âlemlere rahmetdir.

Hulk-i azîm sâhibi Levlâke.... muhâtabı,
Menba-ı ilm, edeb, feyz, nûr ve muhabbetdir.

Odur gerçek vâsıta, Hak'la kul arasına,
Sözü şifâ rûhlara, adı gönül pasına.

Odur hakîkî tabîb, me'yûs kalb hastasına,
Değil kendi, ümmeti, meleklerden yüksekdir.

Bu en seçkin kuluna, Hak yardımcılar verdi,
En sevdiği kulları ona Eshâb eyledi.

Resûlullah: yolları, benim yolum demişdir,
Asrların iyisi bu asrı göstermişdir.

Muhammed Mustafâyı canından çok sevdiler,
Mal, mülk, makâmlarını, uğruna terk etdiler.

İslâmı yaymak için severek can verdiler,
Yâ Rab, bu ne güzel hâl, yâ Rab, bu ne izzetdir.

Onun bir sohbetinde nefsleri pâk oldu.
Kalblerine ma'rifet, feyz, nûr, tecellî doldu.

Evliyâ hâllerini onlar bir anda buldu,
Ve hep Ona uydular, bu ne büyük şerefdir.

Onlar hepsi âdildir, kimseye zulm etmezler,
Nefsleri için aslâ, hilâfet istemezler.

Bu yüzden harb etmezler, birbirini üzmezler,
En yüksek makâmdalar ve hepsi müctehiddir.

HAKÎKAT KİTÂBEVİNİN
YAYINLADIĞI TÜRKÇE KİTÂBLAR

KİTÂBIN ADI **FİATI**

SE'ÂDET-İ EBEDİYYE (TAM İLMİHÂL):
(Hüseyn Hilmi Işık), 1248 sahîfe, üç kısm bir arada.
Yüzyirmidokuzuncu Baskı (2014) . . . . 25 TL.

MEKTÛBÂT TERCEMESİ: (Hüseyn Hilmi Işık)
(512) sahîfe. Ondokuzuncu Baskı (2014) . . . . 15 TL.

1— **FÂİDELİ BİLGİLER:** Fâideli Bilgiler
(Ahmed Cevdet Pâşa) ve Din Adamı Bölücü Olmaz ve
Doğruya İnan, Bölücüye Aldanma, kısmları ile
(480) sahîfe. Yetmişdokuzuncu Baskı (2014). . . . . 4 TL.

2— **HAK SÖZÜN VESÎKALARI:** Hucec-i Kat'iyye
(Abdüllah Süveydî), Redd-i Revâfıd, Tezkiye-i Ehl-i Beyt,
Birleşelim-Sevişelim, Îmân ile ölmek için kardeşim Ehl-i Beyt
ile Eshâbı sevmelisin, Peygamberlik nedir?, Eyyühel-veled
tercemesi (İmâm-ı Gazâlî), Bir din câhiline cevâb,
kısmları ile (400) sahîfe. Ellidördüncü Baskı (2014) . . . . 3.5 TL.

3— **HERKESE LÂZIM OLAN ÎMÂN:** Herkese Lâzım Olan
Îmân (Kemâhlı Feyzullah), Müslimânlık ve Hıristiyanlık,
Kur'ân-ı Kerîm ve İnciller, İslâm dîni ve diğer dinler,
kısmları ile (480) sahîfe. Yüzbirinci Baskı (2014) . . . . 4 TL.

4— **İSLÂM AHLÂKI:** İslâm Ahlâkı (Muhammed Hâdimî),
Cennet Yolu İlmihâli, Ey oğul İlmihâli,
kısmları ile (592) sahîfe. Yüzonbeşinci Baskı (2014) . . . . 5 TL.

5— **ESHÂB-I KİRÂM:** Eshâb-ı Kirâm (Ahmed Fârûk)
Müslimânların İki Göz Bebeği, İslâmda İlk Fitne,
kısmları ile (416) sahîfe. Yetmişüçüncü Baskı (2014). . . . . 4 TL.

6— **KIYÂMET VE ÂHIRET:** Kıyâmet ve Âhıret
(İmâm-ı Gazâlî), Müslimâna Nasîhat, kısmları ile
(384) sahîfe. Seksenüçüncü Baskı (2014) . . . . 3.5 TL.

7— **CEVÂB VEREMEDİ:** (Harputlu İshak efendi).
(368) sahîfe. Kırkdokuzuncu Baskı (2014). . . . . 3 TL.

8— **İNGİLİZ CÂSÛSUNUN İ'TİRÂFLARI:** (M.Sıddık Gümüş)
(128) sahîfe. Doksanüçüncü Baskı (2014). . . . . 1.75 TL.

9— **KIYMETSİZ YAZILAR:** (Hüseyn Hilmi Işık)
(416) sahîfe. Kırküçüncü Baskı (2014) . . . . 4 TL.

10— **NAMÂZ KİTÂBI:**
(192) sahîfe. Yüzyirmibeşinci Baskı (2014). . . . . 2.25 TL.

11— **ŞEVÂHİD-ÜN NÜBÜVVE:** (Mevlânâ Abdürrahmân Câmî)
(448) sahîfe. Kırksekizinci Baskı (2014) . . . . 4 TL.

12— **MENÂKIB-I ÇİHÂR YÂR-İ GÜZÎN:** (Seyyid Eyyûb bin Sıddîk)
(592) sahîfe. Kırkbirinci Baskı (2014) . . . . 5 TL.